

AMSTERDAM, by JOHN CRELLIUS. 17th.

2 Liturgies - Engl. Ch. of
- Common Prayer.

48

PRINTED BY J. K. & S. B. 1832

1832

THE BOOK

OF
COMMON-PRAYER,

And Administration of the

SACRAMENTS,

*And other RITES and CEREMONIES of
the CHURCH, according to the Use
of the*

CHURCH OF ENGLAND.

Together with the

PSALTER OR PSALMS

OF DAVID,

Pointed as they are to be Sung or Said in

CHURCHES.

ENGLISH and LOWDUTCH.

AMSTERDAM, by JOHN CRELLIUS.

M. DCC. XI.

The Approbation of Mylord Bishop of London.

WHereas the Liturgy of the Church of England, as by Law established, was translated into the Dutch Language, and is now to be reprinted in the English and Dutch Languages both together; and whereas We are satisfied from persons of good credit, that it is performed by JOHN CRELLIUS Printer in Amsterdam with great care and exactness; We do not only approve of the republishing of it; but likewise recommend it to the use of all such, as shall like that Service, and hope, it may be of use in foreign Parts, at least to justify Our Church-Worship. But that, which chiefly has made Us presume to reiterate Our Approbation, is from the Authority of the QUEENS MAJESTY, who has been graciously pleased to allow and encourage the use of it in the Dutch Congregation at the Chaple of St. James upon the XIV. of April 1703.

Given under Our hand the XXIII. of June 1710.

H. London.

De Approbatie van Mylord de Bisschop van London.

NAdemaal de Liturgie der Kerke van Engeland, zo als die door de Wetten is bevestigd, in de Nederduitsehe Spraak was overgezet, en nu staat herdrukt te worden in 't Engelsch en Nederduitsch nevens elkander; en dewyl Wy door Persoonen van goed geloof verzekerd zyn, dat zulks door JOANNES CRELLIUS, Boekdrukker te Amsterdam, met zeer veel vlyt en naauwkeurig is geschied; Zo keuren Wy niet alleen het weder uitgeeven daar van voor goed; maar pryzen ook het gebruik derzelve aan alle zodanige aan, die den zelve Dienst genegen zyn, en hoopen, dat die van nutte mag zyn in Vreemde Landen, ten minsten om onzen Kerkdienst te rechtvaardigen. 't Geen Ons echter voornaamelyk tot het herhaalen van Onze Goedkeuring bewoogen heeft, is door 't Hoog Gezag Haarer KONINGLYKE MAJESTEIT, welke het gebruik hier van genadiglyk heeft gelieven te vergunnen, en aan te moedigen aan de Nederduitsehe Vergadering in de Kapelle tot S. James, den XIV April 1703.

Gegeeven onder Ons Handschrift den XXIII Juny 1710.

getekend,

H. London.

HET BOEK
DER
GEMEENE GEBEDEN,
En Bedieninge der
SACRAMENTEN,
*Nevens andere Kerkelyke Gewoonten en Plechtigheden,
gebruikelijk in de*
KERKE VAN ENGELAND,
Als mede de
PSALMEN VAN DAVID,

*Zo als de zelve in de KERKE moeten
gezongen of geleezen worden.*

Voor dezen onder de Regeeringe van de Koninginne *Elisabeth* uit het *Engelsch* vertaald, nu voor de tweedemaal herdrukt, naauwkeurig tegen 't *Engelsch* overgezien, van zeer veele Mistellingen en Fouten gezuiverd, het gebrek-lyke bygevoegd, en met de *Zendbrieven*, *Evangelien* en den *H. Dienst* voor de Koninginne *ANNA* vermeerderd, en met *Ordre* van dezelve *Maje-steit* in 't licht hergeeven tot dienst van *Haare Majesteits Nederduitsche Hof-Kapelle te S. James*.

Engelsch en Nederduitsch.

Te AMSTERDAM,
By JOANNES KRELIUS, Boekdrukker
in de Lauwrierstraat, 1711.

Concerning the Service of the CHURCH.

Wegens den Dienst van de KERK.

THere was never any thing by the wit of man so well devised, or so sure established, which in continuance of time, hath not been corrupted: As among other things, it may plainly appear by the Common Prayers in the Church, commonly called Divine Service. The first original and ground whereof, if a man would search out by the ancient Fathers, he shall find, that the same was not ordained but of a good purpose, and for a great advancement of godliness. For they so ordered the matter, that all the whole Bible, (or the greatest part thereof) should be read over once every year; intending hereby, that the Clergy, and especially such as were Ministers in the Congregation, should (by often reading, and meditation in Gods word) be stirred up to godliness themselves, and be more able to exhort others by wholesome Doctrine, and to confute them that were adversaries to the Truth; and further, that the people (by daily hearing of holy Scripture read in the Church) might continually profit more and more in the knowledge of God, and be the more inflamed with the love of his true Religion.

But these many years passed, this godly and decent Order of the ancient Fathers hath been so altered, broken and neglected, by planting in certain Stories, and Legends, with multitude of Responds, Verses, vain Repetitions, Commemorations and Synodals; that commonly when any Book of the Bible was begun, after three or four Chapters were read out, and the rest were unread. And in this sort, the Book of Isaiah was begun in Advent, and the Book of Genesis in Septuagesima; but they were only begun and never read through: After like sort were other Books of holy Scripture used. And moreover, whereas St. Paul would have such language spoken to the people in

Noit is 'er iets door Menschelyke wysheid zo wel geordend, of zo vast bevestigd geweest, dat door verloop van tyd niet is verergerd geworden: als onder andere klaarlyk blyken kan uit de gemeine Gebeden in de Kerk, gemeenlyk de Goddelyken Dienst genaamt. Want zo iemand de eerste Oorsprong en Grond by de Oud-Vaderen wil naspeuren, die zal bevinden, dat dezelve uirgeen ander dan een goed inzicht ingeteld was, en tot verderen aan was der Godzaligheid. Want zy schikten de zaak zodanig, dat den geheelen Bybel, (of het grootste deel daar van) eens'sjaars doorgelezen zoude werden; daar by beoogende, dat de Geestelykheid en inzonderheid de Kerken Diacons, (door het gestadig leezen en overwegen van Gods Woord, zelve tot Godvruchtigheid zouden worden opgewekt, en te bekwaamer zyn, om andere door gezonde Leere te vermaanen, en de vyanden der waarheid te wederleggen; En verders: dat het volk (door het dagelyks hooren leezen der Heiliger Schrift in de Kerke) daar uit geduriglyk hoe langs hoe meer zoude toenemen in de kennisse Gods, en zo ontflooken werden in een liefde der waare Godsdienst.

Maar voor veele jaren herwaarts, is deze Godvruchtige en heilzame Instellinge der Oudvaderen zo veronachtzaamt en verandert, doorbyvoeginge van onzekere Historien, veelheid van antwoorden, ydele herlezingen, Lessen uit de Vaders en Synodale Insettingen, dat'er bykans altyd, als men eenig Heilig Boek begon te lezen, eer men de Lessen van drie of vier Capittelen volbragt hadde, om de reste des Boekste te lezen, geen tyd overbleef. Als by voorbeeld: Het Gezichte des Propheta Esaias wierd begonnen op Advent, en het Boek Genesis, op den Septuagesima; maar het

Concerning the Service of the Church.

the Church, as they might understand, and have profit by hearing the same; The Service in this Church of England these many years had been read in Latin to the people, which they understand not; so that they have heard with their ears only, and their heart, spirit and mind have not been edified thereby. And further more, notwithstanding that the ancient Fathers have divided the Psalms into seven portions, whereof every one was called a Nocturn: Now of late time, a few of them have been daily said, and the rest utterly omitted. Moreover, the number and hardness of the Rules called the Psalms, and the manifold changings of the Service, was the cause, that to turn the Book only was so hard and intricate a matter, that many times there was more business to find out what should be read, than to read it when it was found out.

These inconveniences therefore considered, here is set forth such an Order, whereby the same shall be redressed. And for a readiness in this matter, here is drawn out a Reglement for that purpose, which is plain and easie to be understood; wherein (so much as may be) the reading of holy Scriptures is so set forth, that all things shall be done in order, without breaking one piece from another. For this cause be cut off Anthems, Responds, Invitatories, and such like things as did break the continual course of the reading of the Scriptures.

Yes, because there is no remedy, but that of necessity there must be some Rules;

wierd alleen begonnen, maarnooit uitgelezen; Op deze maniere wierden andere Boeken der Heiliger Schrift gebruikt. Daar en boven, aangezien Paulus wilde dat men zodanigen Taal in de Kerk voor het volk spreken zou, als verstaanbaar was, en tot voordeel aan den Hoorder; Zo wierd den Dienst in deze Kerk van Engeland nochtans veele jaaren herwaards, het volk in het Latyn, (dat het niet verstond) voorgelezen, zo dat zy alleen met haar ooren hoorden, zonder dat haar hert, geest of gemoed daar door wierd aangeweekt. En verders, niet tegenstaande de Oudvaderen de Psalmen in zeven deelen verdeeld hebben, elk deel waar van zy Nachtebeden noemden, zo heeft men nochtans nu een geruime tyd maar eenige weinige derzelver dagelyks gezegt, en de anderen geheel nagelaaten. Ten laast, het getal ende de verscheidenheid der Regelen, die genoemt, en de meenige veranderingen der Dienst, waren de oorzaak dat het omme slaan der bladeren des Boeks, om te vinden wat men leezen zoude, meerder moeite ende zwaarigheid bybragt, als de leezinge van 't gene gevonden was.

Doot aanmerkinge dezer en diergelyker ongevoeglykheden, is hier zodanigen ordre ingesteld, waardoor al 't vorige zy verholpen. Ende op dat alles te gereeder zy, is hiervoor gesteld een Almanach, klaar en licht om verstaan, en waar in, (zo veel doenlyk was) het Leezen der Heiliger Schrift zo is opgesteld, dat alle dingen in ordre kunnen geschieden, zonder het eene deel der Schrift van 't ander af te breeken. Om welke reden men de Antiphonen of Tegengezangen, Antwoorden en diergelyke dingen heeft verkort, die deaaneenhangende Lezinge der Schrift tuschen beiden gebraken.

Nochtans dewyl het noodzakelyk is, dat 'er eenige regelen zyn, zo

therefore certain Rules are here set forth; which, as they are few in number, so they are easie to be understood. So that here you have an Order for Prayer, and for the reading of the holy Scriptures, much agreeable to the mind and purpose of the old Fathers, and a great deal more profitable and commodious, than that which of late was used. It is more profitable, because here are left out many things, whereof some are untrue, some uncertain, some vain and superstitious; and nothing is ordained to be read, but the very pure Word of God, the holy Scriptures, or that which is agreeable to the same: and that in such a Language and Order, as is most easie and plain for the understanding both of the readers and hearers. It is also more commodious, both for the shortness thereof, and for the plainness of the Order, and for that the Rules thereof be few and easie.

And whereas heretofore there hath been great diversity in saying and singing in Churches within this Realm; some following Salisbury Use, some Hereford Use, and some the Use of Bangor, some of York, some of Lincoln, now from henceforth all the whole Realm shall have but one Use.

And forasmuch as nothing can be so plainly set forth, but doubts may arise in the use and practice of the same; to appease all such diversity (if any arise) and for the resolution of all doubts concerning the manner how to understand, do, and execute the things contained in this Book, the parties that so doubt, or diversity take any thing, shall alway resort to the Bishop of the Diocese, who by his discretion shall take order for the quieting and appeasing of the same; so that the same order be not contrary to any thing contained in this Book. And if the Bishop of the Diocese be in doubt, then he may send for the resolution thereof to the Archbishop.

zyn hier eenige opgesteld, die gelyk weinig in getal, zo ook heel licht zyn om te begrypen: Zo dat gy hier een ordre van Gebeden en Leezen der H. Schrift hebt, die de Zin en 't Oogwit der Oudvaderen veel nader komt, ende veel profytelyker en gemakkelijker is dan 't gene voor dezen wierd gebruikt. Deze is profytelyker, vermits hier uit vele onware of onzekere, of sommige vercierde, of bygeloofige dingen uitgelaten zyn, en niets anders is geordonneert te leezen, dan het loutere zuivere Woord Gods, de H. Schriften, of het gene daar mede overeenkomt, ende dat in zulken Spraak en order, als lichtst en klaarst is om beide van die 't leest en hoort, verstaant te worden. Deze Ordeninge is ook gemakkelijker, beide om de korthed daar van, ende der regulen weinigheid en klaarheid.

Ende gelyk voor dezen groote verscheidenheid was in het Leezen en Zingen in de Kerken dezès Ryks, eenige volgende het gebruik van Salisbury, sommige dat van Hereford, sommige dat van Bangor, sommige dat van York, andere van Lincoln, zo zal van nu voortaan door 't geheele Koningryk een zelve gebruik zyn.

Aangezien ook geen ding zo klaar kan ingesteld worden, of daar konnen twyffelingen ontstaan omtrent het gebruik en oefenen deszelfs, zo is 't, dat, om alle zodanige verschilligheid (zo eenige voorkomen moeg) weg te neemen, en alle twyffelingen te ontvouwen, nopens de manier hoe de zaken, in dit Boek begreepen, te verstaen, te doen en te werke te stellen, dat de gene, die zo twyffelen, of eenige zaak verscheidentlyk opneemen, altyd zullen gaan na de Bisschop van dat District, die na zyn goedvinden de rust en welmeeninge reguleeren zal, in diert voegen, dat zyneschikkinge dien aangaande niet stryde met iets, in dit Boek begreepen. En is het dat de Bisschop van die Streek in twyffel is, zo zal hy om het oordeel des

Though it be appointed, That all things shall be read and sung in the Church in the English Tongue, to the end that the Congregation may be thereby edified; yet it is not meant, but that when men say Morning and Evening Prayer privately, they may say the same in any language that they themselves do understand.

And all Priests and Deacons are to say daily the Morning and Evening Prayer, either privately or openly, not being let by sickness, or some other urgent cause.

And the Curate that ministrereth in every Parish-Church or Chapel, being at home and not being otherwise reasonably hindered, shall say the same in the Parish Church or Chapel where he ministrereth, and shall cause a Bell to be tolled thereunto a convenient time before he begin, that the people may come to hear Gods Word, and to pray with him.

Aartsbisschops in dezen deelen mogen zenden.

Alhoewel het vastgesteld is, dat alles in de *Engelsche* Tale in de Kerke moet gelezen ende gezongen werden, ten einde dat de geheele Vergaderinge hier gesticht mag werden, zo werd nochtans geenzins verboden, of, die het Morgen of Avondgebed by haar zelve lezen, mogen dat in alle Talen, die zy maar verstaan, doen.

Insgelyks zullen alle de Dienaaren en Diakenen het Morgen en Avondgebed, alle dagen gehouden wezen, openbaar of by haar zelve, te lezen, ten zy door ziekte of andere gewichtige oorzaken belet.

Een ieder Parochiaan die in Parochykerken, of Kapellen, Dienst doet, te Huis wezende, en door gene wettige oorzaak verhindert, zal in de Parochykerke, of Kapelle daar hy diend, dezelve lezen: en een weinig te vooren eer hy begint, de klok doen luiden, op dat het volk kome om Gods Woord te hooren, en met hem te bidden.

¶ Of Ceremonies, Why some be abolished, and some retained.

¶ *Vande Ceremonien, Waaron sommige vernietigt en sommige gehouden zyn.*

OF such Ceremonies as be used in the Church, and have had their beginning by the institution of man, some at the first were of godly intent and purpose devised, and yet at length turned to vanity and superstition: Some entred into the Church by indiscreet Devotion, and such a zeal as was without knowledge; and for because they were winked at in the beginning, they grew daily to more and more Abuses, which not only for their unprofitableness, but also because they have much blinded the people, and obscured the Glory of God, are worthy to be cut away, and clean rejected: Other there be, which although they have been devised by man, yet it is thought good to reserve them still,

VAn zodanige Ceremonien, als in de Kerk gebruikelijk zyn geweest, en haar beginzel door menschelyke instellinge hebben genootmen, zyn eenige in den beginne uit een Goddelyk oogmerk en voornemen ingesteld, en daar na nochtans verkeert tot ydelheid en bygeloof: Eenige zyn in de Kerk ingekroopt, door onbedachte devotie en een yver zonder verstand; welke om datze in den aanvang door de vingeren werden gezien, van dag tot dag groote misbruiken baarden, en daarom niet alleen om haare nutteloosheid, maar ook om datze het volk zo zeer verblind, en de Heerlykheid Gods ver-

as well for a decent Order in the Church (for the which they were first devised) as because they pertain to edification, wherunto all things done in the Church (as the Apostle teacheth) ought to be referred.

And although the keeping or omitting of a Ceremony, in it self considered, is but a small thing; yet the wilfull and contentuous transgression and breaking of a Common Order and Discipline, is no small offence before God. Let all things be done among you, saith Saint Paul, in a seemly and due order; The appointment of the which Order pertaineth not to private men, therefore no man ought to take in hand, or presume to appoint or alter any publick or common Order in Christs Church, except he be lawfully called and authorized thereunto.

And whereas in this our time, the minds of men are so diverse, that some think it great matter of Conscience to depart from a piece of the least of their Ceremonies, they be so addicted to thier old customs; and again on the other side, some be so new fangled, that they would innovate all things, and so despise the old, that nothing can like them, but that is new: it was thought expedient not so much to have respect how to please, and satisfy either of these parties, as how to please God, and profit them both. And yet lest any man should be offended, whom good reason might satisfy, here be certain causes rendered, why some of the accustomed Ceremonies be put away, and some retained and kept still.

duisterd hebben, verdienen afgesneden en vol uit verworpen te werden: Andere zyn 'er, van welke men, schoon van menschen bedacht, nochtans goed gevonden heeft die als nog te houden, zo wel om een goede order te hebben in de Kerke (ten welken einde zy ook eerst wierden ingevoerd,) als om datze strekken tot stigtinge, waar toe (na de leere des Apostels) alles in de Kerk moet gericht worden.

En alhoewel het onderhouden of nalaten van een Ceremonie, in zig zelfs aangemerkt, maar een kleine zaake zy, zo is nochtans een moedwillige en laatsdunkende overtreding, en verbreekinge van eenige gemeene ordre en Tucht, geen geringe misdaad voor God; Laet alle dingen onder u eerlyk en in order geschieden, zegt den H. Paulus. Het instellen van welke order geen private personen toekomt; waarom ook niemand behoort voor te neemen of te trachten in de Kerke van Christus eenige openbare of gemeene order in te stellen of te veranderen, ten zy dat hy daar toe wettelyk geroepen is, en macht ontfangen heeft.

Aangezien nu in deze onze tyd de gemoederen der menschen zo verscheiden zyn, dat eenige het een werk van de gewisse zullen rekenen van het minste deeltje van haare plechtigheden af te staan, als zynde zo sterk aan haar oude gewoontens vast; en wederom aan de andere kant sommige zo nieuwsgrégig zyn, datze wel alle dingen wilden vernieuwen en zo 't oude verachten, wyl niets als 't geen nieuw is, haar behagen kan; zo hield men het nodig, niet zo zeer te zien, hoe een van deze tweederlei soorten te behagen en te vredete stellen, als wel hoe God te behagen tot haar beider nutte. Om evenwel niemand, die met goede redenen te vreden is, aanstoot te geven, zyn hier zekere oorzaken ter nedergefeld, waarom eenige van de in ge-

Some are put away, because the great excess and multitude of them hath so increased in these latter days, that the burden of them was intolerable; whereof Saint Augustine in his time complained, that they were grown to such a number, that the estate of Christian people was in worse case concerning that matter, than were the Jews. And he counselled that such yoke and burden should be taken away, as time would serve quietly to do it. But what would Saint Augustine have said, if he had seen the Ceremonies of late days used among us, whereunto the multitude used in his time was not to be compared? Their excessive multitude of Ceremonies was so great, and many of them so dark, that they did more confound and darken, than declare and set forth Christ's benefits unto us. And besides this, Christ's Gospel is not a Ceremonial Law (as much of Moses Law was) but it is a Religion to serve God, not in bondage of the figure or shadow, but in the freedom of the Spirit; being content only with those Ceremonies, which do serve to a decent Order and godly Discipline, and such as be apt to stir up the dull mind of man to the remembrance of his duty to God, by some notable and special signification, whereby he might be edified. Furthermore, the most weighty cause of the abolishment of certain Ceremonies was, That they were so far abused, partly by the superstitious blindness of the rude and unlearned, and partly by the unsatiable avarice of such as sought more their own lucre, than the Glory of God, that the abuses could not well be taken away, the thing remaining still.

bruik zynde Ceremonien zyn afge-
laaten, en sommige overgebleeven
en nog onderhouden.

Eenige zyn weg gedaan, om dat
de groote overmate en veelheid der-
zelve in deze latere tyden was aange-
groeit tot een ondragelyke last; waar
over den H. *Augustinus* in zyn tyd
klaagde, datzetot zulk een getal ge-
komen waren, dat de staat der Chri-
stenen in dat deel sliamer dan der
Joden was; en zyn raad was, dat men
zulk een jok en last weg neemen
moest, wanneer de tyd zulks maar
vreedzaamelyk zou toelaten. Maar
wat zou den H. *Augustinus* gezegt
hebben, had hy de Ceremonien van
voorige dagen; onder onsin gebruik,
gezien, als waar by de veelheid in
zyn tyd geen gelijken had? Deze onze
buitenmatige menigte van Ceremo-
nien was zo groot, en meenige der
zelve zo duister, datze de weldaden
van Christus jegens ons eerder ver-
warden en verdonkerden als open-
baarden, en aan 't licht brachten. Be-
halven dat het Evangelium van Chri-
stus geen Ceremonieele Wet is, (zo
als Moses Wet was,) maar is een Re-
ligie om God te dienen niet onder de
dienstbaarheid van het beeld of de
schaduwe; maar in de vryheid des
Geestes: te vreden zynde met die Ce-
remonien alleen, welke dienstig zyn
tot een betaamelyken order en God-
delyke tuchttoeffening, en bekwaam
om het domme verstand des men-
schen aan te zetten, om zyn plicht
indachtig te zyn jegens God, door
eenige merkelyke en wat meer be-
zondere beduidinge, waar door hy
gezicht kan worden. De gewichtig-
ste oorzaak verders, om eenige Ce-
remonien te vernietigen, was om
datze zo verre in 't misbruik geraakt
waren; eensdeels door de bygeloo-
vige blindheid van 't bottere ongele-
terd volk; andersdeels door de on-
verzadelyke gierigheid van zulke, die
meer haar eigen voordeel, dan de
eere Gods zochten, zo dat deze

But now as concerning those Persons, which peradventure will be offended, for that some of the old Ceremonies are retained still: If they consider that without some Ceremonies it is not possible to keep any Order, or quiet Discipline in the Church, they shall easily perceive just cause to reform their judgments. And if they think much that any of the old do remain, and would rather have all devised anew: then such men granting some Ceremonies convenient to be had, surely where the old may be well used, there they cannot reasonably reprove the old only for their age, without betraying of their own folly. For in such a case they ought rather to have reverence unto them for their Antiquity, if they will declare themselves to be more studious of Unity and Concord, than of Innovations and New-fangledness, which (as much as may be) with true setting forth of Christs Religion is always to be eschewed. Furthermore, such shall have no just cause with the Ceremonies ever used to be offended. For as those be taken away which were most abused, and did burden mens Consciences without any Cause; so the other that remain, are retained for a Discipline and Order, which (upon just Causes) may be altered and changed, and therefore are not to be esteemed equal with Gods Law. And moreover, they be neither dark nor dumb Ceremonies, but are so set forth, that every man may understand what they do mean, and to what use they do serve. So that it is not like that they in time to come should be abused as other have been. And in these our doings we condemn no other Nations, nor prescribe any thing but to our own People only: for we think it convenient that every Country should use such Ceremonies as they shall think best to the setting forth of Gods Honour and Glory, and to the reducing of the people to a most perfect and godly living, without Error or Superstition; and that they should put away other things, which from time to time they perceive to be most abused, as in mens Ordinances it often chanaceth diversly in divers Countries.

misbruiken niet wel, dan met de Ceremonien zelfs, konden weg genomen worden.

Die genen u, welke mogelyk haar daar dan zullen stoeten, dat eenige der oude Ceremonien nog gehouden worden, moeten dit overwegen, dat het onmogelyk is eenige order of vreedzame Discipline in de Kerk te houden zonder geheel eenige Ceremonien; zo zullen zy billyke redenen vinden om haar oordeel dien aangaande te veranderen. Denken zy echter hette veel, eenige van de oude te laten; en wilden zy liever alle nieuwe hebben ingestelt; deze toestaande, dat men eenige Ceremonien noodig heeft, konnen met geen redenen de oude, waar dezelve welen te recht konnen gebruikt werden, alleen om hun oudheid, miskeuren, zonder haar eigen dwaasheid in dezen toon te stellen: want in dien opzicht behoorden zy eerder eenige verbod voor dezelve te hebben om haar oudheids wille, willen zy doen zien, meer genegen te zyn tot Eenigheid en Zamenstemminge, dan tot veranderingen en nieuwsgetigheid, welke (zo veel mogelyk, en behoudens de waare voortzetting der Christelyke Godsdienst) altyd moet genyd worden. Ook zullen zodanige geen rechtmatige reden hebben, om haar aan de noch behoudene Ceremonien te stoeten; Want gelyk die, welke meest in misbruik geraakt waren, en der menschen Gewissen buiten nood bezwaarden, weg genomen zyn, zo zyn de overige vooreen Kerkentucht en orde gehouden, welke (op billyke gronden) veranderd en verzet mag werden, en daarom niet even gelyk te waardeeren zy met de Wet van God. En daar en boven zyn zy geen duistere of stomme Ceremonien, maar zodanig geschikt, dat ieder een verstaan kan, watze meenen, en tot wat gebruik dezelve dienen. Zo dat het niet waarschynelyk is, dat dezelve in 't toekomende zo misbruikt zul-

xiv. The Order how the Psalter is appointed to be read.

len worden als andere zyn geweest. En in dit ons doen veroordeelen wy geen andere Natien, nog schryven iets voor aan iemand als alleen aan ons eigen Volk; want het dunkt ons oorbaar, dat ieder Land zulke Ceremonien gebruike, als zy best zullen denken tot voortzetting van Gods Eer en Heerlykheid, en om het volk te brengen tot een zeer volkoomen en godzalig Leven, buiten dwaling en bygeloof; en datze andere dingen weg doen, die zy van tyd tot tyd het meeste misbruikt vinden, even als het zo in menschelyke Ordonnantien op verscheidene wyzen in verscheidene Landen dikmaal verandert.

¶ The Order how the Psalter is appointed to be read.
Order van het Leezen der Psalmen.

THE Psalter shall be read through once every Month, as it is there appointed, both for Morning and Evening Prayer. But in February it shall be read only to the Twenty eight, or twintyninth day of the Month.

And whereas January, March, May, July, August, October, and December have One and thirty days apiece: It is Ordered, that the same Psalms shall be read the last day of the said Months; which were read the day before: So that the Psalter may begin again the first day of the next Month ensuing.

And whereas the CXIX Psalm is divided into XXII Portions, and is overlong to be read at one time; it is so ordered, that at one time shall not be read above four or five of the said Portions.

And at the end of every Psalm, and of every such part of the CXIX Psalm, shall be repeated this Hymn,

Glory be to the Father, and to the Son: and to the Holy Ghost;

As it was in the beginning, is now, and ever shall be: world without end.
Amen.

HET Psalmboek zal alle maanden eens doorgelezen worden, zo als het is afgedeelt, beide voor 't Morgen en Avondgebed. Maar in February zal het alleen geleezen worden tot de acht, of negen en twintigste Dag der Maand.

En dewyl January, Maars, May, July, Augustus, October en December elkeen en dertig dagen hebben, zo is het vastgesteld, dat op de laatste Dag der Maand dezelve Psalmen van den Dag voorheen zullen geleezen worden, op dat men niet de volgende eerste Dag der Maand het Psalmboek weder beginnen mag.

Dewyl ook de 119 Psalm in 22 Deelen is gedeeld, ente lang is om op eenen tyd uitgelezen te worden, is het zo geschikt, dat op eenen tyd niet meer dan vier of vyf van die Deelen geleezen werden.

Op het einde van ieder Psalm, en van ieder Deel der 119 Psalm, zal gezegt worden by beurte:

Eere zy den Vader, ende den Zoon, ende den Heiligen Geest:

Als het was in den beginne, is nu, en altyd wezen zal in Eeuwigheid, Amen.

Ordre van het Leezen des overigen gedeelte der H. Schrift.

Note, that the Psalter followeth the Division of the Hebrews, and the Translation of the great English Bible, set forth and used in the time of King Henry the Eighth, and Edward the Sixth.

Merkt, dat het Psalm-boek volgt na de verdeeling der Hebreëen, en de overzetting van den grooten Engelschen Bybel, uitgegeven en gebruikt ten tyde van Koning Hendrik de VIII, en Eduard de VI.

¶ The Order how the rest of the holy Scripture is appointed to be read.

Ordre van het Leezen des overigen Gedeelte der H. Schrift.

THE Old Testament is appointed for the first Lessons at Morning and Evening Prayer: so as the most part thereof will be read every year once, as in the Kalendar is appointed.

Het Oude Testament is geschikt voor de eerste Lessen in 't Morgen en Avondgebed, zo dat het meeste deel daar van alle jaar eens gelezen word, even als in de Almanak is gezet.

The New Testament is appointed for the second Lessons at Morning and Evening Prayer, and shall be read over orderly every year thrice, besides the Epistles and Gospels; Except the Apocalyps, out of which there are only certain proper Lessons appointed upon divers Feasts.

Het Nieuwe Testament is geschikt voor de tweede Lessen in 't Morgen en Avondgebed, en zal alle Jaaren in ordre driemaal door gelezen worden, behalven de Zendbrieven en Evangelien; de Openbaringe uitgezondert, waar uit alleen eenige eigene Lessen voor verscheide Feestdagen zyn gestelt.

And to know what Lessons shall be read every day; look for the day of the Month in the Kalendar following, and there ye shall find the Chapters that shall be read for the Lessons both at Morning and Evening Prayer; except only the Moveable Feasts, which are not in the Kalendar, and the immovable, where there is a blank left in the Column of Lessons; the proper Lessons for all which days are to be found in the Table of proper Lessons.

Om te weten, wat Lessen ieder dag gelezen zullen worden, zo ziet na de Dag der Maand in den Almanak, en daar zult gy de Kapittelen vinden, die gelezen zullen worden voor Lessen, beide in 't Morgen en Avondgebed; de beweeglyke Feestdagen alleen uitgezondert, die niet in den Almanak staan; en de onbeweeglyke, waar gy, in de ordre der Lessen, de plaats zult open vinden: De eigene Lessen voor alle welke dagen gevonden worden in de Tafel van de bezondere Lessen.

And note, That whensoever proper Psalms or Lessons are appointed: then the Psalms and Lessons of ordinary course appointed in the Psalter and Kalendar (if they be different) shall be omitted for that time.

Merkt ook, dat wanneer 'er eigene Psalmen of Lessen zyn voor dien Dag, dat dan de ordinare Psalmen en Lessen (zo die verscheiden zyn) worden nagelaaten.

Note also, That the Collect, Epistle, and Gospel appointed for the Sunday, shall serve all ten Week after, where it is not in this Book otherwise ordered.

De Collect, den Zendbrief en 't Evangelie van den Zondag, zal de gantche week die volgt dienen, ten zy in dit Boek ergens anders is vastgesteld.

Tables and Rules, for the Moveable and Immoveable Feasts; Together with the days of Fasting and Abstinence, through the whole Year.

Tafel en Regels voor de bestendige en onbestendige Feestdagen; nevens de dagen van Vasten en Onthouding, 't gantsche jaar door.

Rules to know when the Moveable Feasts and Holy-days begin.

E After-day (on which the rest depend) is always the first Sunday after the first full Moon, which happens next after the one and twentieth day of March. And if the full Moon happens upon a Sunday. Easter-day is the Sunday after. Advent-Sunday is always the nearest Sunday to the Feast of S. Andrew, whether before or after.

Septuagesima	Sund.	9.	}	weeke be- fore Ea- ster.
Sexagesima		8.		
Quinquages.		7.		
Quadragesima		6.		
Rogat. Sund.	is	5 weeks	}	af- ter
Ascension-day		40 days		
Whitsunday		7 weeks		
Trinity Sunday		8 weeks		

A Table of all the Feasts that are to be observed in the Church of England through the Year.

A Li Sunday, in the Year. The Circumcision of our Lord Jesus Christ. Of the Epiphany. Of the Conversion of S. Paul. Of the Purification of the blessed Virgin. Of S. Matthias the Apostle. Of the Annunciation of the blessed Virgin. Of S. Mark the Evangelist. Of S. Philip and Jacob the Apostles. Of the Ascension of our Lord Jesus Christ. Of S. Barnabas. Of the Nativity of S. John Baptist. Of S. Peter the Apostle. Of S. James the Apostle. Of S. Bartholomew the Apostle. Of S. Matthew the Apostle. Of S. Michael and all Angels. Of S. Luke the Evangelist. Of S. Simon and S. Jude the Apostles. Of all Saints. Of S. Andrew the Apostle. Of S. Thomas the Apostle. Of the Nativity of our Lord. Of S. Stephen the Martyr. Of S. John the Evangelist. Of the holy Innocents.

Tafel om te weten wanneer de Bewegelyke Feest en Heilige dagen beginnen.

P Aaschdag (daar alle andere van afhangen) is altyd de eerste Zondag na de naaste volle Maan, die naden een en twintigsten dag van Maart volgt. En by aldien 't gebeurde, dat de volle Maan op een Zondag kwam, dan is Paaschdag den volgenden Zondag. De Zondag van den Advent komt altyd de naaste Zondag, 't zy voor of na, van S. Andries.

Septuagesima	Zond.	9.	}	weeken voor Paaschen.
Sexagesima		8.		
Quinquages.		7.		
Quadragesima		6.		
Kruis Zond.	is	5 weeken	}	na Paaschen.
Hemel v.d.		40 dagen		
Pinxterdag		7 weeken		
H. Driev. Z.		8 weeken		

Tafel van alle Feestdagen, die 't gantsche jaar door in de Kerk van Engeland onthouden worden.

A lle Zondagen in 't jaar. De Be-snydenisse onzes Heeren Jesu Christi. Drie Koningendag. S. Pauls Bekeering. Vrouwendag. Des Apostels S. Matthias. L. Vrouwen Boodschapping. Des Evangelists S. Marcus. Der Apostelen S. Philippus en S. Jacobus. Hemelvaartsdag. S. Barnabas. S. Jan den Doopers Geboortedag. Des Apostels S. Pieter. Des Apostels S. Jacobus. Des Apostels S. Bartholomeus. Des Apostels en Evangelists S. Mattheus. Van S. Michiel en aller Engelen. Des Evangelists Lucas. Der Apostelen S. Simon en S. Judas. Allerheiligendag. Des Apostels S. Andreas. Des Apostels S. Thomas. Der Geboorte onzes Heeren. Des Eersten Martelaars S. Steven. Van den Evangelist S. Joannes. Der Onnozele Kinderen.

Munday

Tafel voor bestendige en onbestendige Feestdagen. xviii

Munday and Tuesday in Easter-week.

Munday and Tuesday in Whitfun-week.

A Table of the Vigils, Fasts and Days of Abstinence to be observed in the Year.

THe Events or Vigils before the Nati-
vity of our Lord. Before the Puri-
fication of the Blessed Virgin Mary. Before
the Annunciation of the Blessed Virgin.
Before Easter-day. Before Ascension-day.
Before Pentecost. Before S. Matthias. Be-
fore S. John Baptist. Before S. Peter. Be-
fore S. James. Before S. Bartholomew.
Before S. Matthew. Before S. Simon
and S. Jude. Before S. Andrew. Be-
fore S. Thomas. Before all Saints.

Note, That if any of these Feast-days fall
upon a Munday, then the Vigil or Fast-day
shall be kept upon the Saturday, and not
upon the Sunday next before it.

Days of Fasting or Abstinence.

I. **T**He fourty days of Lent.

II. The Ember-days at the four
seasons, being the Wednesday, Friday,
and Saturday after the first Sunday in
Lent. The Feast of Pentecost. Septemb. 14.
December 13.

III. The three Rogation days, being
the Munday, Tuesday, and Wednesday
before Holy Thursday, or the Ascension of
our Lord.

IV. All the Fridays, in the year, ex-
cept Christmas-day.

Certain Solemn days for which par-
ticular Services are appointed.

I. **T**He Fifth day of November, being
the day of the Papists Conspiracy.

II. The Thirtieth day of January, be-
ing the day of the Martyrdom of King
Charles the first.

III. The Eighth day of March, being
the day on which Her Majesty began Her
Happy Reign.

IV. The Nine and twentieth day of
May, being the day of the Restoration of
the King and Royal Family.

Paasch Maan-en Dingsdag.

Pinxter Maan-en Dingsdag.

Tafel of Vigilien, Vast-en Onthoudings-
dagen, 't gantsche Jaar door.

DE dagen of Vigilien voor de Ge-
boorte onzes Heeren. Voor L.
Vrouwendag. Voor de L. Vrouwen
Boodschapping. Voor Paaschdag. Voor
Hemelvaartsdag. Voor Pinxter. Voor
S. Matthias. Voor S. Joannes den
Dooper. Voor S. Pieter. Voor S. Ja-
cobus. Voor S. Bartholomeus. Voor
S. Mattheus. Voor S. Simon en S.
Judas. Voor S. Andreas. Voor S. Tho-
mas. Voor Allerheiligen.

Merkt, darbyaldien eenige van de-
ze Feestdagen op een Maandag kwa-
men te vallen, dan zal de Vigilie of
Vastdag de naastvoorgaande Saturdag
en niet 's Zondags gehouden worden.

Vast of Onthoudingsdagen.

I. **D**E Vasten.

II. De Quater temper, of
Viergetydagen, zynde Woensdag,
Vrydag en Saturdag na de Eerste Zon-
dag in de Vasten. Pinxterfeest. Sep-
tember 14. en December 13.

III. De drie Kruisdagen, zynde
Maandag, Dingsdag en Woensdag
voor Hemelvaartsdag.

IV. Alle Vrydagen in 't Jaar, behal-
ven Kersdag.

Eenige Plechtige Dagen, daar byzondere
Diensten toe gesteld zyn.

I. **D**En 5. van November, de dag
zynde van 't Paapsch Verraad.

II. Den Dertigsten van January, de
dag zynde van 't Martelaarschap van
Koning Carel I.

III. Den Achtsten van Maart, de dag
zynde in welke Haare Majesteit haare
Gelukkige Regeering aanvaarde.

IV. De Negen en twintigsten van May,
de dag zynde der Herstelling des Ko-
nings en der Koninglyke Familie.

* *

¶ Pro

¶ Proper LESSONS to be read at Morning and Evening Prayer on the Sundays, and other Holy-days throughout the Year.

¶ Uitgezonderde LESSEN, die men leest in het Morgen en Avond: Lof, op Zondagen en andere H. Dagen, door 't geheele Jaar.

Lessons proper for Sundays.

Bezondere Lessen op Zondagen.

Sunday of Advent. De Zondagen van den Advent: of Toekomst des Heeren.	MATTINS. MORGENS.		EVEN-SONGS. AVONDS.	
	Esai.		Esai.	
1	1		2	
2	5		24	
3	25		26	
4	38		32	
Sundays after Christmas. De Zondagen na Kers- Tyd.	Esai. 37		Esai. 38	
1	41		43	
Sundays after the Epiph. De Zondagen na Drie Koningen.	Esai. 44		Esai. 46	
1	51		53	
2	55		56	
3	57		58	
4	59		64	
5	65		66	
Sunday (Zondag) Sep- tuagesima.	Gen. 1		Gen. 2	
Sunday (Zondag) Sexa- gesima.	Gen. 3		Gen. 6	
Sunday (Zondag) Quin- quagesima.	Gen. 9. to (tot) v. 26		Gen. 12	
Lent.				
1 Sunday (Zon- dag.)	Gen. 19. to (tot) v. 30.		Gen. 22.	
2	27		34	
3	39		42	
4	43		45	
5	Exod. 3		Exod. 5	
6				
1 Less.	Exod. 9		Exod. 10	
2 Less.	Mat. 26		Heb. 5. to (tot) v. 11	
EASTER DAY. PAAS-DAG.				
1 Less.	Exod. 12		Exod. 14	

Uitgezonderde Lessen.

217.

2 Less.

Sunday after Easter.
Zondag na Paasch.

1
2
3
4
5

Sunday after Ascens. Day.
Zondag na Hemelsvaart-
Dag.

WHIT-SUNDAY.
PINKSTER-DAG.

1 Less.

2 Less.

Trinity Sunday.

Drie-Eenheids-Dag.

1 Less.

2 Less.

Sunday after Trinity.

Zondag na Drie-Eenheid.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26

MATTINS. MORGENS.

Rom. 6

Nam. 16

23, 24

Deut. 4

6

8

Deut. 12

Deut. 16. 12 (tot) v. 18

Act. 10. v. 34.

Gen. 1

Mat. 3

Jos. 10

Jud. 4

1 Sam. 2

12

15

2 Sam. 12

21

1 Kings

1 Kon. 13

18

21

2 Kings

2 Kon. 5

10

19

Jerem. 5

35

Ezech. 2

14

20

Daniel 3

Joel 2

Habac. 2

Prov. 2

11

13

15

17

EVEN-SONG. AVONDS.

Act. 2. v. 22.

Num. 12

25

Deut. 5

7

9

Deut. 13

Esai. 11

Act. 19. 12 (tot) v. 21

Genes. 18

1 Joh. 3

Jos. 12

Jud. 5

1 Sam. 3

13

17

2 Sam. 19

24

1 King.

1 Kon. 17.

19

22

2 King.

2 Kon. 9.

18

23

Jer. 22.

36

Ezech. 13.

18

24

Daniel 6.

Mich. 6.

Prov. 1.

3.

12.

14.

16.

19.

¶ Lessons

LESSONS proper for Holy-days. Eigen LESSEN op Feest-dagen.

	MATTINS. MORGENS.	EVEN-SONGS. AVONDS.
S. Andreas Apost.	Prov. 20.	Prov. 21.
S. Thomas Apost.	Prov. 23.	24.
Nativity of CHRIST. CHRISTI Geboorte.		
1 Lefs.	Isai. 9. to (tot) v. 8.	Esai. 7. v. 10-17.
2 Lefs.	Luc. 2. to (tot) v. 15.	Tit. 3. v. 4-9.
S. Steven.		
1 Lefs.	Prov. 28.	Ecc. 4.
2 Lefs.	Act. 6. v. 8. to (tot) cap. 7. v. 30.	Act. 7. v. 30-55.
S. John.		
S. Jan.		
1 Lefs.	Eccles. 5.	Ecc. 6.
2 Lefs.	Apoc. 1.	Apoc. 22.
Innocent's-Day.		
Aller onnoselen Kinde- ren-Dag.	Jeremi 31. to (tot) v. 18.	Sapient. 1.
Circumcision.		
Nieuw-jaars-Dag:		
1 Lefs.	Genes. 17.	Deut. 10. v. 12.
2 Lefs.	Rom. 2.	Coloss. 2.
Epiphany.		
Drie Koningen.		
1 Lefs.	Isai. 60.	Esai. 49.
2 Lefs.	Luc. 3. to (tot) v. 23.	Joh. 2. to (tot) v. 12.
Conversion of S. Paul. Pauli Bekeeringe.		
1 Lefs.	Sapient. 5.	Sapient. 6.
2 Lefs.	Act. 22. to (tot) v. 22.	Act. 26.
Purification.		
Vrouwe Lichtmisse.	Sapient. 9.	Sapient. 12.
S. Matthias.	Sapient. 19.	Ecc. 1.
Annunciation.		
Maria Boodschap.	Eccles. 2.	Ecc. 3.
Wednesday before Easter. Woensdag voor Paassen.		
1 Lefs.	Hof. 13.	Hof. 14.
2 Lefs.	Joh. 11. to (tot) v. 45.	
Thursday before Easter. Wittendonderdag.		
1 Lefs.	Dan. 9.	Jerem. 31.
2 Lefs.	Joh. 13.	
Good-Friday.		
Goede Vrydag.		
1 Lefs.	Genes. 22. to (tot) v. 20.	Isai. 53. 1
2 Lefs.	Joh. 18.	1 Pet. 2.

Easter-

Uitgezonderde Lessen.

xxj.

Zafer-Even. Paas-Avond.

1 Lefs.

2 Lefs.

Munday in Easter W.

Paas-Maandag.

1 Lefs.

2 Lefs.

Tuesday in Easter W.

Paas-Dingsdag.

1 Lefs.

2 Lefs.

S. Marc.

S. Philip & S. Jacob.

1 Lefs.

2 Lefs.

Ascension-day.

Hemelvaarts-dag.

1 Lefs.

2 Lefs.

Munday in Whitsf. W.

Pinxter-Maandag.

1 Lefs.

2 Lefs.

Tuesday in Whitsf. W.

Pinxter-Dingsdag.

1 Lefs.

2 Lefs.

S. Barnabas.

1 Lefs.

2 Lefs.

S. Joh. Baptist.

1 Lefs.

2 Lefs.

S. Peter. S. Pieter.

1 Lefs.

2 Lefs.

S. James. S. Jacob.

S. Bartholom.

S. Matth.

S. Mich.

1 Lefs.

2 Lefs.

S. Luke. S. Lucas.

S. Simon and S. Jud.

S. Simon en Judas.

All Saints. Aller-Heilig.

1 Lefs.

2 Lefs.

MATTINS. MORGENS.

Zach. 9.

Luc. 23. v. 50.

Exod. 16.

Matth. 28.

Exod. 20.

Luc. 24. 10 (tot) v. 13.

Eccles. 4.

Eccles. 7.

Joh. 1. v. 43.

Deut. 10.

Luc. 24. v. 44.

Genes. 11. 10 (tot) v. 10.

1 Cor. 12.

1 Sam. 19. v. 18.

1 Theff. 5. v. 12-24.

Ecc. 10.

Act. 14.

Malach. 3.

Matth. 3.

Ecc. 15.

Act. 3.

Ecc. 21.

Ecc. 24.

Ecc. 35.

Gen. 32.

Act. 12. v. 20.

Ecc. 51.

Job 24. 25.

Sapient. 3. 10 (tot) v. 10.

Hab. 11. v. 33. & 12-7.

• • •

EVEN-SONGS. AVONDS.

Exod. 13.

Heb. 4.

Exod. 17.

Act. 3.

Exod. 32.

1 Cor. 13.

Ecc. 5.

Ecc. 9.

2 King.

2 Kon. 1.

Eph. 4. 10 (tot) v. 17.

Num. 11. v. 16-30.

1 Cor. 14. 10 (tot) v. 26.

Deut. 30.

1 Job. 4. 10 (tot) v. 14.

Ecc. 12.

Act. 15. 10 (tot) v. 36.

Malach. 4.

Matth. 14. 10 (tot) v. 13.

Ecc. 19.

Act. 4.

Ecc. 22.

Ecc. 29.

Ecc. 38.

Dan. 10. v. 5.

Jud. v. 6-16.

Job 1.

Job 42.

Sap. 5. 10 (tot) v. 17.

Apoc. 19. 10 (tot) v. 17.

¶ Proper

¶ Proper Psalms on certain days.
 ¶ *Bezondere Psalmen op zekere Dagen.*

	MATTINS. MORGENS.	EVEN-SONGS. AVONDS.
<i>Christmas-day.</i> Kers-Dag.	Pfal. 19. 45. 85.	Pfal. 89. 110. 132.
<i>Asht-wednesday.</i> As-Woensdag.	6. 32. 38.	102. 130. 143.
<i>Good-Friday.</i> Goede-Vrydag.	22. 40. 54.	69. 88.
<i>Easterday.</i> Paasch-Dag.	2. 57. 111.	113. 114. 118.
<i>Ascensionday.</i> Hemelvaarts-Dag.	8. 15. 21.	24. 47. 108.
<i>Whitsunday.</i> Pinxter-Dag.	48. 68.	104. 145.

JANUARY hath XXXI. Days.

JANUARIUS heeft XXXI. Dagen.

		<i>Morning-Prayer.</i> Morgen-Gebed.		<i>Evening-Prayer.</i> Avond-Gebed.	
		1 less.	2 less.	1 less.	2 less.
A	1	<i>Circumcision.</i> Nieuwejaars-Dag.			
b	2	Gen. 1	Mat. 1.	Gen. 2.	Rom. 1.
c	3	3	2	4	2
d	4	5	3	6	3
e	5	7	4	8	4
f	6	<i>Epiphany.</i> Drie Koningen-Dag.			
g	7	9	5	12	5
A	8	13	6	14	6
b	9	15	7	16	7
c	10	17	8	18	8
d	11	19	9	20	9
e	12	21	10	22	10
f	13	23	11	24	11
g	14	25	12	26	12
A	15	27	13	28	13
b	16	29	14	30	14
c	17	31	15	32	15
d	18	33	16	34	16
e	19	35	17	37	1 Cor. 1.
f	20	38	18	39	2
g	21	40	19	41	3
A	22	42	20	43	4
b	23	44	21	45	5
c	24	46	22	47	6
d	25	<i>Conversion of S. Paul.</i> Pauls Bekeering.			
e	26	48	23	49	7
f	27	50	24	Exod. 1.	8
g	28	Exod. 2.	25	3	9
A	29	4	26	5	10
b	30	<i>King Charles M.</i> K. Karels Mart.			
c	31	* 6	27	7	11
		8	28	9	12

* Note, that Exod. 6. is to be read only to v. 14.

* Merkt dat Exod. 6. alleen gelezen word tot v. 14.

FEBRUARY hath XXVIII. Days.

FEBRUARY heeft XXVIII. Dagen.

		Morning-Prayer. Morgen-Gebed.		Evening-Prayer. Avond-Gebed.	
		1 less.	2 less.	1 less.	2 less.
d	1	Exod. 10	Marc. 1	Exod. 11	1 Cor. 13
e	2				
Fast. Vasten-Dag. Purification. Marie Zuivertyd.					
f	3	12	2	13	14
g	4	14	3	15	15
A	5	16	4	17	16
b	6	18	5	19	2 Cor. 1.
c	7	20	6	21	2
d	8	22	7	23	3
e	9	24	8	24	4
f	10	26	9	26	5
g	11	28	10	28	6
A	12	Lev. 18	11	Lev. 19	7
b	13	20	12	26	8
c	14	Nu. 11	13	Nu. 12.	9
d	15	13	14	14	10
e	16	16	15	17	11
f	17	20	16	21	12
g	18	22	Luc. 1.	23	13
A	19	24	Luc. 1.	25	Gal. 1.
b	20	27	2	30	2
c	21	31	3	32	3
d	22	35	4	36	4
e	23	Deut. 1	5	Deut. 2	5
f	24	3	6	4	6
g	25		7		Eph. 1.
A	26	5	8	6	2
b	27	7	9	8	3
c	28	9	10	10	4
	29	11	11	12	5
		13	Mat. 7.	14	Rom. 12
Fast. Vastendag. S. Matthias Apost.					

MARCH

MARCH hath XXXI. Days.

MAART heeft XXXI. Dagen.

		Morning-Prayer. Morgen-Gebed.		Evening-Prayer. Avond-Gebed.	
		1 lefs.	2 lefs.	1 lefs.	2 lefs.
d	1	Deut. 15	Luc. 12.	Deut. 16	Ephes. 6.
e	2	17	13	18	Phil. 1.
f	3	19	14	20	2
g	4	21	15	22	3
A	5	24	16	25	4
b	6	26	17	27	Colos. 1.
c	7	28	18	29	2
d	8	For Her Majesties Accession to the Throne. Haare Majesteits komste tot den Troon.			
		30	19	31	3
e	9	32	20	33	4
f	10	34	21	Josue	1 Thef. 1
g	11	Jos. 2.	22	3	2
A	12	4	23	5	3
b	13	6	24	7	4
c	14	8	Joh. 1	9	5
d	15	10	2	23	2 Thef. 1
e	16	24	3	Jud. 1.	2
f	17	Jud. 2.	4	3	3
g	18	4	5	5	1 Tim. 1
A	19	6	6	7	2. 3
b	20	8	7	9	4
c	21	10	8	11	5
d	22	12	9	13	6
e	23	14	10	15	2 Tim. 1
f	24	16	11	17	2
g	25	Fast. Vastendag. Annunc. Mar. Marie Boodschap.			
			12		3
A	26	18	13	19	4
b	27	20	14	21	Tit. 1.
c	28	Ruth 1.	15	Ruth 2.	2. 3.
d	29	3	16	4	Philem.
e	30	1 Sam. 1	17	1 Sam. 2	Hebr. 1.
f	31	3	18	4	2

APRIL hath XXX. Days.

APRIL heeft XXX. Dagen.

		Morning-Prayer. Morgen-Gebed.		Evening-Prayer. Avond-Gebed.	
		1 lefs.	2 lefs.	1 lefs.	2 lefs.
		1 Sam. 5	Joh. 19.	1 Sam. 6	Heb. 3.
g	1	7	20	8	4
A	2	9	21	10	5
b	3	11	Ab. 1.	12	6
c	4	13	2	14	7
d	5	15	3	16	8
e	6	17	4	18	9
f	7	19	5	20	10
g	8	21	6	22	11
A	9	23	7	24	12
b	10	25	8	26	13
c	11	27	9	28	Jacob. 1
d	12	29	10	30	2
e	13	31	11	2 Sam. 1	3
f	14	2 Sam. 2	12	3	4
g	15	4	13	5	5
A	16	6	14	7	1 Pet. 1
b	17	8	15	9	2
c	18	10	16	11	3
d	19	12	17	13	4
e	20	14	18	15	5
f	21	16	19	17	2 Pet. 1
g	22	18	20	19	2
A	23	20	21	21	3
b	24	22	22	23	1 Job. 1
c	25	24	24	25	2
d	26	1 King.	26	27	3
e	27	1 Kon. 2	28	30	4
f	28	4	29	31	5
g	29	6	30		2, 3 Job.
A	30				

S. Marc. Evang.

MAY

May hath XXXI. Days.

xxvii.

M A Y heeft XXXI. Dagen.

		Morning-Prayer. Morgen-Gebed.		Evening-Prayer. Avond-Gebed.	
		1 less.	2 less.	1 less.	2 less.
b	1	S. Philip. en S. Jacob.			
c	2	1 King.		1 King.	Jude.
d	3	1 Kon. 8	Mat. 28	1 Kon. 9	Rom. 1.
e	4	10	Mat. 1.	11	2
f	5	12	2	13	3
g	6	14	3	15	4
A	7	16	4	17	5
b	8	18	5	19	6
c	9	20	6	21	7
d	10	22	7	2 King.	
e	11	2 King.		2 Kon. 1	8
f	12	2 Kon. 2	8	3	9
g	13	4	9	5	10
A	14	6	10	7	11
b	15	8	11	9	12
c	16	10	12	11	13
d	17	12	13	13	14
e	18	14	14	15	15
f	19	16	15	17	16
g	20	18	16	19	1 Cor. 1.
A	21	20	17	21	2
b	22	22	18	23	3
c	23	24	19	25	4
d	24	Efr. 1.	20	Efr. 3.	5
e	25	4	21	5	6
f	26	6	22	7	7
g	27	9	23	Neb. 1.	8
A	28	Neb. 23	24	4	9
b	29	5	25	6	10
c	30	8	26	9	11
d	31	K. Charles II. Rest. Hertelling van de Koninglyke Familie.			
		10	27	13	12
		Efr. 1.	28	Efr. 2.	13
		3	Marc. 1.	4	14

JUNE

xxviii.

JUNE hath XXX. Days.

JUNIUS heeft XXX. Dagen.

		Morning-Prayer. Morgen-Gebed.		Evening-Prayer. Avond-Gebed.	
		1 lefs.	2 lefs.	1 lefs.	2 lefs.
e	1	Est. 5.	Mari. 2.	Est. 6.	1 Cor. 15
f	2	7	3	8	16
g	3	9	4	Job 1.	2 Cor. 1.
A	4	Job 2.	5	3	2
b	5	4	6	5	3
c	6	6	7	7	4
d	7	8	8	9	5
e	8	10	9	11	6
f	9	12	10	13	7
g	10	14	11	15	8
A	11	S. Barnabas Apost.			
b	12	16	12	17, 18	9
c	13	19	13	20	10
d	14	21	14	22	11
e	15	23	15	24, 25	12
f	16	26, 27	16	28	13
g	17	29	Luc. 1.	30	Gal. 1.
A	18	31	2	32	3
b	19	33	3	34	3
c	20	35	4	36	4
d	21	37	5	38	5
e	22	39	6	40	6
f	23	41	7	42	Eph. 1.
g	24	Fest. Vasten-Dag. S. John Baptist. S. Jans Geboorte.			
A	25	Prev. 1.	8	Prev. 2.	2
b	26	3	9	4	3
c	27	5	10	6	4
d	28	7	11	8	5
e	29	Fest. Vasten-Dag. Pct. & Paul Apost.		10	6
f	30	9	12		

JULY

JULY hath XXXI. Days

JULIUS heeft XXXI. Dagen.

Morning-Prayer.
Morgen-Gebed.

Evening-Prayer.
Avond-Gebed.

		1 less.	2 less.	1 less.	2 less.
		Prov. 11	Luc. 13.	Prov. 12	Phil. 1.
g A	1				
	2	13	14	14	2
	3	15	15	16	3
	4	17	16	18	4
b c d e f	5	19	17	20	Calof. 1.
	6	21	18	22	2
	7	23	19	24	3
	8	25	20	26	4
g A	9	27	21	28	1Thes. 1
	10	29	22	31	2
	11	Ecc. 1.	23	Ecc. 2.	3
	12	3	24	4	4
b c d e f	13	5	Joh. 1.	6	5
	14	7	2	8	2Thes. 1
	15	9	3	10	2
	16	11	4	12	3
g A	17	Jer. 1.	5	Jer. 2.	1Tim. 1.
	18	3	6	4	2, 3
	19	5	7	6	4
	20	7	8	8	5
b c d e f	21	9	9	10	6
	22	11	10	12	2Tim. 1.
	23	13	11	14	2
	24	15	12	16	3
g A	25		13		4
	26	Fast. Vasten-Dag.	14	18	Tit. 1.
	27	S. Jam. S. Jac. Apost.	15	20	2, 3
	28	Ann.	16	22	Philem.
b c d e f	29		17	24	Hebr. 1.
	30		18	26	2
	31		19	28	3

AUGUST hath XXXI. Days.

Augustus heeft XXXI. Dagen.

		Morning-Prayer. Morgen-Gebed.		Evening-Prayer. Avond-Gebed.	
		1 lefs.	2 lefs.	1 lefs.	2 lefs.
c	1	Jer. 29.	Joh. 20.	Jer. 30.	Hebr. 4.
d	2	31	21	32	5
e	3	33	Act. 1.	34	6
f	4	35	2	36	7
g	5	37	3	38	8
A	6	39	4	40	9
b	7	41	5	42	10
c	8	43	6	44	11
d	9	45, 46	7	47	12
e	10	48	8	49	13
f	11	50	9	51	Jam. Jac. 1.
g	12	52	10	Lam. Klag. 1	2
A	13	Lam. Klag. 2.	11	3	3
b	14	4	12	5	4
c	15	Exec. 2.	13	Exec. 3.	5
d	16	6	14	7	1 Pet. 1
e	17	13	15	14	2
f	18	18	16	33	3
g	19	34	17	Dan. 1.	4
A	20	Dan. 2.	18	3	5
b	21	4	19	5	2 Pet. 1
c	22	6	20	7	2
d	23	8	21	9	3
e	24		22		1 Joh. 1
f	25	10	23	11	2
g	26	12	24	Hof. 1.	3
A	27	Hof. 2, 3	25	4	4
b	28	5, 6	26	7	5
c	29	8	27	9	2, 3 Joh.
d	30	10	28	11	Jude.
e	31	12	Mat. 1.	13	Rom. 1.

Christ. Transf.

S. Leut.

Fast. Vasten-Dag.
S. Barthol. Apost.S. Augustin.
S. Joh. Decol.

SEPTEMBER

SEPTEMBER hath XXX. Days.

SEPTEMBER heeft XXX. Dagen.

Morning-Prayer. Evening-Prayer.
Morgen-Gebed. Avond-Gebed.

			1 less.	2 less.	1 less.	2 less.
			Hos. 14.	Mat. 2.	Joel 1.	Rom. 2.
			Joel. 2.	3	3	3
			Amos 1.	4	Amos 2	4
			3	5	4	5
			5	6	6	6
			7	7	8	7
			9	8	Obad.	8
			Jon. 1.	9	Jon. 2, 3	9
			4	10	Mich. 1.	10
			Mich. 2.	11	3	11
			4	12	5	12
			6	13	7	13
			Nab. 1.	14	Nab. 2.	14
			3	15	Hab. 1.	15
			Hab. 2.	16	3	16
			Zeph. 1.	17	Zeph. 2.	1 Cor. 1.
			3	18	Hag. 1.	2
			Hag. 2.	19	Zach. 1.	3
			Za. 2, 3.	20	4, 5.	4
			6	21	7	5
				22		6
			8	23	9	7
			10	24	11	8
			12	25	13	9
			14	26	Mal. 1.	10
			Mal. 2.	27	3	11
			4	28	Tob. 1.	12
			Tob. 2.	Marc. 1.	3	13
				2		14
			4	3	6	15

Gil.

Nat. Mar.

Lamb.

Fast. Vasten-Dag.
S. Matth. Apost.

S. Cypr.

S. Mich.
Jeron.

OCTOBER hath XXXI. Days.

OCTOBER heeft XXXI. Dagen.

		Morning-Prayer. Morgen-Gebed.		Evening-Prayer. Avond-Gebed.	
		1 lefs.	2 lefs.	1 lefs.	2 lefs.
A	1	Tob. 7.	Marc. 4.	Tob. 8.	1 Cor. 16
b	2	9	5	10	2 Cor. 1
c	3	11	6	12	2
d	4	13	7	14	3
e	5	Judit. 1.	8	Judit. 2	4
f	6	3	9	4	5
g	7	5	10	6	6
A	8	7	11	8	7
b	9	9	12	10	8
c	10	11	13	12	9
d	11	13	14	14	10
e	12	15	15	16	11
f	13	Wisd. Wysh. 1	16	Wisd. Wysh. 2	12
g	14	3	Luc. 1.	4	13
A	15	5	Luc. 1.	6	Gal. 1
b	16	7	2	8	2
c	17	9	3	10	3
d	18	S. Luc. Evang.		4	4
e	19	11	5	12	5
f	20	13	6	14	6
g	21	15	7	16	Eph. 1
A	22	17	8	18	2
b	23	19	9	Eccl. 1.	3
c	24	Eccl. 2.	10	3	4
d	25	4	11	5	5
e	26	6	12	7	6
f	27	Fast. Vasten-Dag.		13	Phil. 1
g	28	S. Simon & Jud.		14	
A	29	10	15	11	3
b	30	12	16	13	4
c	31	Fast. Vasten-Dag.		15	Colos. 1

NOVEMBER hath XXX. Days.

NOVEMBER heeft XXX. Dagen.

		Morning-Prayer. Morgen-Gebed.		Evening-Prayer. Avond-Gebed.	
		1 less.	2 less.	1 less.	2 less.
d	1	<i>All Saints. Allerheiligen.</i>			
e	2	<i>Ecc. 16.</i>	<i>Luc. 18.</i>	<i>Ecc. 17.</i>	<i>Colos. 2.</i>
f	3	18	19	19	3
g	4	20	20	21	4
A	5	<i>Gunpowder treason. Poeder Verraad.</i>			
b	6	22	21	23	<i>1 Thef. 1.</i>
c	7	24	22	25 (a)	2
d	8	27	23	28	3
e	9	29	24	30 (b)	4
f	10	31	<i>Joh. 1.</i>	32	5
g	11	33	2	34	<i>2 Thef. 1.</i>
A	12	35	3	36	2
b	13	37	4	38	3
c	14	39	5	40	<i>1 Tim. 1.</i>
d	15	41	6	42	2, 3
e	16	43	7	44	4
f	17	45	8	46 (c)	5
g	18	47	9	48	6
A	19	49	10	50	<i>2 Tim. 1.</i>
b	20	51	11	<i>Barn. 2.</i>	2
c	21	<i>Barn. 2.</i>	12	3	3
d	22	4	13	5	4
e	23	6	14	<i>Hist. S.</i>	<i>Tim. 1.</i>
f	24	<i>B. & D.</i>	15	<i>Isai. 1.</i>	2, 3
g	25	<i>Isai. 2.</i>	16	3	<i>Philem.</i>
A	26	4	17	5	<i>Hebr. 1.</i>
b	27	6	18	7	2
c	28	8	19	9	3
d	29	10	20	11	4
e	30	12	21	13	5
		<i>Fast. Vasten-Dag. S. Andr. Apost.</i>			
			<i>Act. 1.</i>		6

(a) Note, that Ecc. 25 is to be read only to v. 13.

(a) Het 25. Capittel van Ecclesiasticus moet alleen gelezen werden tot v. 13.

(b) And Ecc. 30. only to v. 18.

(b) Ecclesiast. 30. alleen tot v. 18.

(c) And Ecc. 46. only to v. 20.

(c) Ecclesiast. 46. tot v. 20.

DECEMBER hath XXXI. Days.

DECEMBER heeft XXXI. Dagen.

		Morning-Prayer. Morgen-Gebed.		Evening-Prayer. Avond-Gebed.	
		1 less.	2 less.	1 less.	2 less.
f	1	Isai. 14.	Act. 2.	Isai. 13.	Hebr. 7.
g	2	16	3	17	8
A	3	18	4	19	9
b	4	20, 21	5	22	10
c	5	23	6	24	11
d	6	25	dim. 7. (half) 7	26	12
e	7	27	dim. 7. (half) 7	28	13
f	8	29	8	30	Jam. 1. Jac. 1.
g	9	31	9	32	2
A	10	33	10	34	3
b	11	35	11	36	4
c	12	37	12	38	5
d	13	39	13	40	1 Pet. 1.
e	14	41	14	42	2
f	15	43	15	44	3
g	16	45	16	46	4
A	17	47	17	48	5
b	18	49	18	50	2 Pet. 1.
c	19	51	19	52	12
d	20	53	20	54	3
e	21	55	21	56	1 Joh. 1.
f	22	57	22	58	2
g	23	59	23	60	3
A	24		24		4
b	25				
c	26				
d	27				
e	28				
f	29				
g	30				
A	31				

Nic. Bif.

Mar. Conc.

Lucy.

Fast. Vasten-Dag.

S. Thom. Apoll.

Fast. Vasten-Dag.

Nativ. Christ.

Geboorte onzes Heeren.

S. Steph.

S. Joh. Evang.

Immoc. Onnos. Kind.

Silvest.

A TABLE of the Moveable FEASTS Calculated for 29 Years.

Tafel der Onbestendige Feestdagen op 29 Jaaren uitgerekend.

The Year of our Lord. Jaar onzes Heeren.	Golden Numbr. Gouden Getal.	The Epact. De Epacten.	Dominical Letter. Zondags Letter.	Sund. after Epiphany. Zond. na drie Kon.	Septuagesima Sunday. Zondag Septuagst.	The First day of Lent. Achtwoensdag.	Easter-day. Paasch.
1711	2	22	G	3	Jan. 23	Feb. 14	Apr. 1
1712	3	3	FE	5	Feb. 17	Mar. 5	20
1713	4	14	D	3	1	Feb. 18	5
1714	5	25	C	2	Jan. 24	10	Mar. 28
1715	6	6	B	5	Feb. 13	Mar. 2	Apr. 17
1716	7	17	AG	3	Jan. 29	Feb. 15	1
1717	8	28	F	5	Feb. 17	Mar. 6	21
1718	9	9	E	4	9	Feb. 26	13
1719	10	20	D	2	Jan. 25	11	Mar. 29
1720	11	1	CB	5	Feb. 14	Mar. 2	Apr. 17
1721	12	12	A	4	5	Feb. 22	9
1722	13	23	G	2	Jan. 21	7	Mar. 25
1723	14	4	F	4	Feb. 10	27	Apr. 14
1724	15	15	ED	3	2	19	5
1725	16	26	C	2	Jan. 24	10	Mar. 28
1726	17	7	B	4	Feb. 6	23	Apr. 10
1727	18	18	A	3	Jan. 29	15	2
1728	19	29	GF	6	Feb. 18	Mar. 6	21
1729	1	11	E	3	2	Feb. 19	6
1730	2	22	D	2	Jan. 25	11	Mar. 29
1731	3	3	C	5	Feb. 14	Mar. 3	Apr. 18
1732	4	14	BA	4	6	Feb. 23	9
1733	5	25	G	2	Jan. 21	4	Mar. 25
1734	6	6	F	4	Feb. 10	27	Apr. 14
1735	7	17	E	3	2	19	6
1736	8	28	DC	6	22	Mar. 10	25
1737	9	9	B	4	6	Feb. 23	10
1738	10	20	A	3	Jan. 29	15	2
1739	11	1	G	6	Feb. 18	Mar. 7	22

Note. That the Supputation of the Year of our Lord in the Church of England, beginneth the Five and twentieth day of March.

Merkt, dat de Oprekening des Jaars onzes Heeren in de Kerk van Engeland met den Vyf en twintigsten Maart begint.

The Order for Morning and Evening Prayer daily to be said and used throughout the Year.

Ordre van 't Dagelyks Morgen- en Avondgebed, dagelyks 't gansche Jaar door te zeggen en te gebruiken.

The Morning and Evening Prayer shall be used in the accustomed place of the Church, Chapel, or Chancel; except it shall be other wise determined by the Ordinary of the Place. And the Chancels shall remain, as they have done in times past.

*** 2

't Mor-

DECEMBER hath XXXI. Days.

DECEMBER heeft XXXI. Dagen.

		Morning-Prayer. Morgen-Gebed.		Evening-Prayer. Avond-Gebed.	
		1 less.	2 less.	1 less.	2 less.
f	1	<i>Isai. 14.</i>	<i>Act. 2.</i>	<i>Isai. 13.</i>	<i>Hebr. 7.</i>
A	2	16	3	17	8
b	3	18	4	19	9
c	4	20. 21	5	22	10
d	5	23	6	24	11
e	6	<i>Nic. Bif.</i> 25	<i>dm. 7.</i> (half) 7	26	12
f	7	27	<i>dm. 7.</i> (half) 7	28	13
g	8	<i>Mar. Conc.</i> 29	8	30	<i>Jam. 1.</i> <i>Jac. 1.</i>
A	9	31	9	32	2
b	10	33	10	34	3
c	11	35	11	36	4
d	12	37	12	38	5
e	13	<i>Lucy.</i> 39	13	40	<i>1 Pet. 1.</i>
f	14	41	14	42	2
g	15	43	15	44	3
A	16	45	16	46	4
b	17	47	17	48	5
c	18	49	18	50	<i>2 Pet. 1.</i>
d	19	51	19	52	2
e	20	<i>Fast. Vasten-Dag.</i> 53	20	54	3
f	21	<i>S. Thom. Apolt.</i> 55	21		<i>1 Joh. 1.</i>
g	22	57	22	56	2
A	23	59	23	58	3
b	24	<i>Fast. Vasten-Dag.</i> 59	24	60	4
c	25	<i>Nativ. Christ.</i> <i>Geboorte onzes Heeren.</i>			
d	26	<i>S. Steph.</i>			
e	27	<i>S. Joh. Evang.</i>			
f	28	<i>Innoc. Onnos. Kind.</i>	25		5
g	29		26	62	<i>2 Joh.</i>
A	30		27	64	<i>3 Joh.</i>
b	31	<i>Silvest.</i> 65	28	66	<i>Jul.</i>

A TABLE of the Moveable FEASTS Calculated for 29 Years.
 Tafel der Onbestendige Feestdagen op 29 Jaaren nù gerekend.

The Year of our Lord. Jaar onzes Heeren.	Golden Numbr. Gouden Getal.	The Epact. De Epacten.	Dominical Letter. Zondags Letter.	Sund. after Epiphany. Zond. na die Kom.	Septuagesima Sunday. Zondag Septuages.	The First day of Lent. Achtwoensdag.	Easter-day. Pasch.
1711	2	22	G	3	Jan. 28	Feb. 14	Apr. 1
1712	3	3	FE	5	Feb. 17	Mar. 5	20
1713	4	14	D	3	1	Feb. 18	5
1714	5	25	C	2	Jan. 24	10	Mar. 28
1715	6	6	B	5	Feb. 13	Mar. 2	Apr. 17
1716	7	17	AG	3	Jan. 29	Feb. 15	1
1717	8	28	F	5	Feb. 17	Mar. 6	21
1718	9	9	E	4	9	Feb. 26	13
1719	10	20	D	2	Jan. 25	11	Mar. 29
1720	11	1	CB	5	Feb. 14	Mar. 2	Apr. 17
1721	12	12	A	4	5	Feb. 22	9
1722	13	23	G	2	Jan. 21	7	Mar. 25
1723	14	4	F	4	Feb. 10	27	Apr. 14
1724	15	15	ED	3	2	19	5
1725	16	26	C	2	Jan. 24	10	Mar. 28
1726	17	7	B	4	Feb. 6	23	Apr. 10
1727	18	18	A	3	Jan. 29	15	3
1728	19	29	GF	6	Feb. 18	Mar. 6	21
1729	1	11	E	3	2	Feb. 19	6
1730	2	22	D	2	Jan. 25	11	Mar. 29
1731	3	3	C	5	Feb. 14	Mar. 3	Apr. 18
1732	4	14	BA	4	6	Feb. 23	9
1733	5	25	G	2	Jan. 21	4	Mar. 25
1734	6	6	F	4	Feb. 10	27	Apr. 14
1735	7	17	E	3	2	19	6
1736	8	28	DC	6	22	Mar. 10	25
1737	9	9	B	4	6	Feb. 23	10
1738	10	20	A	3	Jan. 29	15	2
1739	11	1	G	6	Feb. 18	Mar. 7	22

Note. That the Supputation of the Year of our Lord in the Church of England, beginneth the Five and twentieth day of March.

Merkt, dat de Oprekening des Jaars onzes Heeren in de Kerk van Engeland met den Vyf en twintigsten Maart begint.

The Order for Morning and Evening Prayer daily to be said and used throughout the Year.

Ordre van 't Dagelyks Morgen- en Avondebed, dagelyks 't gantsche Jaar door te zeggen en te gebruiken.

The Morning and Evening Prayer shall be used in the accustomed place of the Church, Chapel, or Chancel; except it shall be other wise determined by the Ordinary of the Place. And the Chancels shall remain, as they have done in times past.

axxxv.
The Year of our Lord
1544 onzichtheden.

	Regent Sunday, Kruis-Zondag.	Ascension Sunday, Hemelvaartsdag.	Whitsunday, Pinkster.	Sunday after Trinity, Zond. na H. Drieten.	Advent Sunday, Zond. na den Adv.
1711	May 6	May 10	May 2	26	Dec. 2
1712	25	29	Jun. 8	23	No. 30
1713	10	14	May 24	25	29
1714	2	6	16	26	28
1715	22	26	Jun. 5	23	27
1716	6	10	May 20	26	Dec. 2
1717	26	30	Jun. 9	23	1
1718	18	22	1	24	No. 30
1719	3	7	May 17	26	29
1720	22	26	Jun. 5	23	27
1721	14	18	May 28	25	Dec. 3
1722	Apr. 29	3	13	27	2
1723	May 19	23	Jun. 2	24	1
1724	10	14	May 24	25	No. 29
1725	2	6	16	26	28
1726	15	19	29	24	27
1727	7	11	21	26	Dec. 3
1728	26	30	Jun. 9	23	1
1729	11	15	May 25	25	No. 30
1730	3	7	17	26	29
1731	23	27	Jun. 6	23	28
1732	14	18	May 28	25	Dec. 3
1733	Apr. 29	3	13	27	2
1734	May 19	23	Jun. 2	24	1
1735	11	15	May 25	25	No. 30
1736	30	Jun. 3	Jun. 13	22	28
1737	15	May 9	May 29	24	27
1738	7	11	21	26	Dec. 3
1739	27	31	Jun. 10	23	2

Morgen-en Avondgebed zal in de gewoonlyke plaats van de Kerk, Kapel of't Koor gebruikt worden; 't en waare het anderszins geordonneerd wierde door den Bisschop dier plaarse. En de Kooren zullen blyven, als in voorledene tyden.

And here is to be noted, that such Ornaments of the Church, and of the Ministers thereof at all times of their Ministracion, shall be retained and be in use, as were in this Church of England by the Authority of Parliament, in the Second Year of the Reign of King Edward the Sixth.

Mede moet aangemerkt worden, dat dezelve Cieraaden, zo wel der Kerke, als van de Bedienaaren der zelve, ten allen tyde van haare Bediening zullen behouden en gebruikt worden, die'er geweest zyn in deze Kerke van Engeland, door de Authoriteit van't Parlement, in 't Tweede Jaar der Regeeringe van Koning Eduard den Zesden.

The

The ORDER for MORNINGPRAYER, Daily throughout the Year.

ORDRE der dagelykſche MORGENGEBEDEN.

¶ At the beginning of Morning Prayer, the Minister ſhall read with a loud voice ſome one or more of the ſentences of the Scriptures, that follow. And then he ſhall ſay that which is written after the ſaid ſentences.

¶ Op 't begin van 't Morgengebed zal de Dienaar met luider ſtemme een of meer van deze volgende Schrifuurſpreuken leezen. En daarna zal hy zegen 't geene op de zelve Spreuken volgt.

W Hen the wicked man turneth away from his wickedneſs that he hath committed, and doth that which is lawful and right, he ſhall ſave his ſoul alive. *Ezek. 18. 27.*

I acknowledge my tranſgreſſions, and my ſin is ever before me. *Pſ. 51. 3.*

Hide thy face from my ſins; and blot out all mine iniquities. *ver. 9.*

The ſacrifices of God are a broken ſpirit: a broken and a contrite heart, O God, thou wilt not deſpiſe. *ver. 17.*

Repent your hearts, and not your garments, and turn unto the Lord your God: for he is gracious and merciful, ſlow to anger, and of great kindneſs, and repenteth him of the evil. *Jer. 2. 13.*

To the Lord our God belong mercies and forgivenesſes, though we have rebelled againſt him: neither have we obeyed the voice of the Lord our God; to walk in his laws which he ſet before us. *Dan. 9. 9, 10.*

O Lord, correct me, but with judgment; not in thine anger, leſt thou bring me to nothing. *Jer. 10. 24. Pſ. 6. 1.*

Repent ye; for the kingdom of heaven is at hand. *S. Matth. 3. 2.*

I will ariſe and go to my father, and will ſay unto him, Father, I have ſinned againſt heaven, and before thee, and am no more worthy to be called thy ſon. *S. Luk. 15. 18, 19.*

I Adien de Godlooze boete doet booz alle zyne zonden / die hy geboon heeft / en alle myne Geboden onderhoud: en Recht en Gerechtigheid doet; hy zal gewiſſelyk leven / hy zal niet ſterven.

Ik kenne myne overtredingen: en myne zonde is ſteds booz my.

Beert u aangezichte af van onze zonden: en delgt uit alle onze ongerechtigheden.

De offerhande Gods is een gebroken geest: een gebroken en neersgeſlagen herte zult Gy / O God! niet verachten.

Scheurt ulve herten / en niet ulve klederen: en bekeert u tot den Heere uwen God: want hy is genadig en barmhertig / langmoedig en groot van goedertierenheid / en berouwa hebbende over 't quaade.

Gy il / O Heere / onze God! is barmhertigheid en vergevinge / alhoewel wy tegen il gerebelleert hebben / en wy de ſtemme den Heeren onzes Gods niet hebben gehoort: zaamt / dat wy in zyne wetten wandelen zouden: die hy gegeven heeft booz onze aangezichten.

Klaft op ons / Heere / dog niet maakte: niet in uwen toorn / op dat Gy ons niet te niete maakt.

Bekeert u: want het koringepk der hemelen is naby gekomen.

Ik zal opstaan / en tot mynen Vader gaan / en ik zal tot hem zeggen: Vader / ik hebbe gezondigt tegen den hein / en booz il / ende ik ben niet meer waardig u zoone ge-naamt te worden.

Enter not into judgment with thy servant, O Lord; for in thy sight shall no man living be justified. *Psal. 143.*

2.

If we say that we have no sin, we deceive our selves, and the truth is not in us. But, if we confess our sins, he is faithful and just to forgive us our sins, and to cleanse us from all unrighteousness. *1 S. John 1. 8, 9.*

Dearly beloved brethren, the scripture moveth us in sundry places to acknowledge and confess our manifold sins and wickedness, and that we should not dissemble nor eloke them before the face of Almighty God our heavenly Father, but confess them with an humble, lowly, penitent and obedient heart, to the end that we may obtain forgiveness of the same, by his infinite goodness and mercy. And although we ought at all times humbly to acknowledge our sins before God, yet ought we most chiefly so to do, when we assemble and meet together, to render thanks for the great benefits that we have received at his hands, to set forth his most worthy praise, to hear his most holy Word, and to ask those things which are requisite and necessary, as well for the body as the soul. Wherefore I pray and beseech you, as many as are here present, to accompany me with a pure heart, and humble voice, unto the throne of the heavenly grace, saying after me,

My sins and iniquities have prevailed against me, and my conscience is witness against me, and I am guilty before thee, O Lord my God.

And I beseech thee, O Lord my God, to have mercy upon me, and to forgive me all my sins and iniquities.

And to cleanse me from all unrighteousness, and to preserve me from all temptation of the devil, the flesh, and the world.

And to give me grace to keep thy commandments, and to do thy will, O Lord my God.

A general Confession to be said of the whole Congregation, after the Minister, all kneeling.

Almighty and most merciful Father; We have erred and strayed from thy ways like lost sheep. We have followed too much the devices

En gaat niet in 't gericht met uwen knecht: O Heere! want niemand die leeft zal voor u ongerechtvaardigd zijn.

Indien wy zeggen / dat wy geen zonden hebben / zo bedriegen wy ons zelven: en de waarheid is in ons niet. Indien wy onze zonden beelden / hy is getrouw en rechtvaardig / dat hy ons de zonden vergeve / ende ons reinige van alle ongerechtigheid.

Zegget de Doeders: de He. Schrift vermaant ons wy bescheiden plaatsen / dat wy onze menigvuldige overtredingen en onredelijke zonden zonden beelden en bekennen / en ons niet geen bezingen in Gods tegenwoordigheid bevelen / maar alle onze zanten (hoedanig die ook zijn) voor God ontdecken / en met een neerzlagen en oprecht gemoed betuigen / dat dusdanige heilzaam schuld bekering vergiffenis bekoont / uit de ongrondbaare goedertierenheid Gods. En hoewel wy op alle tyden gereed en bereid moeten zijn / om onze zonden Gods te beelden / zo staat ons nochtans toe / deze last ingonderheid te volboen op die tyd / op welke wy t'samen komen om God te danken voor zyne onmetelike welvaaden aan ons betweten / om de lof / prijs en eere / die wy hem schuldigh zijn uit te briden / om te luisteren na zyn hoogheilig woord / en allen te verbidden / wat tot heil des lichaams en zielen zaligheid hoogmoedig geacht werd. Daarom ik u alle / die hier tegenwoordig zijt / hertgrondeljk bidde / met een zuiver optecht herte en ootmoedige stemme met wy op te klimmen tot den Thoon der gemene Genade / zeggende wy na:

Algemeene Belydenisse, die van do gantse Vergadering, na den Dienaar, met gebogen knien gedaan werd.

Almarhtige zeer genadige Vader / als verlore Schapen zijn wy verzoemd geweest / en van uwe wegen hebben wy afgedwaalt / and

and desires of our own hearts. We have offended against thy holy laws. We have left undone those things which we ought to have done; And we have donethose things which we ought not to have done; And there is no health in us. But thou, O Lord, have mercy upon us, miserable offenders. Sparethou them, O God, which confess their faults. Restore thou them that are penitent; According to thy promises declared unto mankind in Christ Jesus our Lord. And grant, O most merciful Father, for his sake; that we may hereafter live a godly, righteous, and sober life. To the glory of thy holy Name. Amen.

¶ *The Absolution or Remission of sins, to be pronounced by the Priest alone, standing; the People still kneeling.*

Almighty God, the Father of our Lord Jesus Christ, who desireth not the death of a sinner, but rather that he may turn from his wickedness and live; and hath given power and commandment to his Ministers, to declare and pronounce to his people, being penitent, the absolution and remission of their sins: He pardoneth and absolveth all them that truly repent, and unfeignedly believe his holy Gospel. Wherefore let us beseech him to grant us true repentance, and his Holy Spirit, that those things may please him, which we do at this present, and that the rest of our life hereafter may be pure and holy, so that at the last we may come to his eternal joy, through Jesus Christ our Lord.

¶ *The People shall answer here, and at the*

de bonden en de begeerlijkheden onzer herten hebben wy te veel toegegeven: ulwe hoogheilige wetten hebben wy overtreden. 't Geene ons te doen stond/ hebben wy veronachtzaamd; 't geene gelaaten diende/ is wy ons bedreeven. Van ons zelve hebben wy geen heil te verwachten. Daarom/ O Heere! weest ons armste zondaaren genadig. Spaart/ O God! die haare zonden belpden doet barmhertigheid aan die haer bekeerden/ volgens ulwe beloftenissen aan het menschelyk geslacht in Christo Jesu onzen Heere zeer mildaadelijk geopenbaart. Verderu bereyent ons ook/ O goedertierenste Vader/ om ulwen Zoon en onzen Zaligmaaker Jesus Christus/ dat wy voortaan Godvuchtelyk/ rechtvaardelyk en soberlyk ons leven mogen aanstellen/ tot eere ulwes heiligen Naams. Amen.

¶ De Absolutie, ofte Ontbindinge, dewelke van den Dienaar alleen staande uitgesproken werd, 't Volk nog knielende.

De Almachtige God/ de Vader onzes Heeren Jesu Christi/ die niet wil den dood den zondaars/ maar liever/ dat hy af wyke van syn booze daaden/ en seke: En die magtgegeven/ ja bevolen heeft synen Dienaars/ dat zy syn boetvaardig Volk de Ontbindinge en Vergiffnisse haarer zonden volkomelyk zouden aanzeggen: Die vergeeft hen allen/ die waarachtig berouwt hebben/ ende den hoogheiligen Evangelio ongeheimdelyk gelooben/ en ontbind de zelve zekertlyk. Wy bidden dan/ dat hy ons waarachtig berouwt wil verleenen/ en synen h. Geest mededeelen/ op dat het geene wy tegenwoordig doen/ hem geheel mag behagen: en de rest onzes levens also onbesmet en heilig zy in deze wereld/ dat wy in 't toekomende de ewigduurende blygde mogen bekomen/ Door Christus onzen Heere.

¶ Het Volk antwoord hier, en op 't

and of all other Prayers. Amen.

¶ Then the Minister shall kneel, and say the Lords Prayer with an audible voice; the People also kneeling, and repeating it with him, both here, and whereſoe ver else it is used in Divine Service.

O Ur Father, which art in Heaven; Hallowed be thy Name. Thy Kingdom come. Thy will be done in Earth, As it is in Heaven. Give us this day our daily bread. And forgive us our trespasses, As we forgive them that trespass against us. And lead us not into temptation; But deliver us from evil: For thine is the Kingdom, The Power, and the Glory, For ever and ever. Amen.

¶ Then likewise he shall say,
O Lord, open thou our lips.

Ans. And our mouth shall shew forth thy praise.

Priest. O God, make speed to save us.

Ans. O Lord, make haste to help us.

¶ Here all standing up, the Priest shall say,

Glory be to the Father, and to the Son: and to the Holy Ghost;

Ans. As it was in the beginning, is now, and ever shall be: world without end. Amen.

Priest. Praise ye the Lord.

Ans. The Lords Name be praised.

¶ Then shall be said or sung this Psalm following: except on Easter-day, upon which another Anthem is appointed: and on the Nineteenth Day of every Month it is not to be read here, but in the ordinary course of the Psalms.

Venite, exultemus Domino. Psalm 95.

O Come, let us sing unto the Lord: let us heartily rejoyce in

einde van alle de andere Gebeden, Amen.

¶ Dan zal den Dienaar knielende het Gebed onzes Heeren overluid uitspreken, en 't Volk, insgelyks knielende, het zelve met hem, zo wel hier, als elders in den H. Dienst gebruikt, herhaalen.

O Vaze Vader/ die in de hemelen zyt/ utwen Naame werde geheyligt. Uw Koninkryke come. Uwen wille geschiede gelyk in den hemel also ook op der aerde. Ons dagelyks brood geest ons heden. En vergeest ons onze schulden / gelyk ook wy vergeeven onzen schuldenaren. Ende leid ons niet in verzoeking; Maar verlost ons van den Bozen. Want uwe is dat Koninkryke/ ende de Macht/ ende de Heerlykheid in eeuwigheid. Amen.

¶ Daarna seid den Dienaar,
Heere / Gy zult onze lippen open doen.

Antw. En onze mond zal utwen lof verkondigen.

Dienaar. Haast U / O God / tot onzer hulpe.

Antw. Heere haast U om ons te helpen.

¶ Alle hier opstaande, zal de Dienaar zeggen,

Eere zy den Vader/ ende den Zoon/ ende den Heiligen Geest:

Antw. Gelyk het was in den beginne / zo ook nu/ ende altyd/ ende in eeuwigheid der eeuwigheden. Amen.

Dienaar. Dyfst gelyeden den Heere.

Antw. De Naame des Heeren zy geprezen!

¶ Dan zal de volgende Psalm gezegt of gezongen worden: behalven op Paaschdag, daar een andere Lofzang toe geschikt is: en op den Negentienden dag van ieder Maand, moet die niet hier, maar in de ordinaire loop der Psalmen geleezen worden.

Venite, exultemus Domino.

K Ont laat ons den Heere brolyk zingen / laat ons hilschen the

the strength of our salvation.

Let us come before his presence with thanksgiving: and shew our selves glad in him with psalms.

For the Lord is a great God: and a great King above all gods.

In his hand are all the corners of the earth: and the strength of the hills is his also.

The sea is his, and he made it: and his hands prepared the dry land.

O come, let us worship, and fall down: and kneel before the Lord our Maker.

For he is the Lord our God: and we are the people of his pasture, and the sheep of his hand.

To day if ye will hear his voice, harden not your hearts: as in the provocation, and as in the day of temptation in the wilderness;

When your fathers tempted me: proved me, and saw my works.

Forty years long was I grieved with this generation, and said: It is a people that do err in their hearts, for they have not known my ways.

Unto whom I swear in my wrath: that they should not enter into my rest.

Glory be to the Father, and to the Son: and to the Holy Ghost;

As it was in the beginning, is now, and ever shall be: world without end.

Amen.
Then shall follow the Psalms in order as they are appointed. And at the end of every Psalm throughout the Year, and likewise at the end of Benedicite, Benedictus, Magnificat, and Nunc dimittis, shall be repeated,

Glory beto the Father, and to the Son: and to the Holy Ghost;

Ans. As it was in the beginning, is now, and ever shall be: world without end. *Amen.*

den Grootsteen onzes heils.

Laat ons syn aangezichte te gesmoete gaan met lof: Laat ons Hem juichen met Psalmen,

Want de Heere is een groot God: ja een groot Koning boven alle Goden.

In wiens hand de diepste plaatsen der aarde syn / en de hoogten der bergen syn syne.

Wiens ook de zee is / want Hy heeftze gemaakt: en syne handen hebben het drooge gesontmaert.

Komt / laat ons aanbidden en nederbukken / laat ons knielen voor den Heere / die ons gemaakt heeft.

Want Hy is onze God / ende wy syn het volk syner weide / en de schapen syner hand.

Heden zo gy syne stemme hoort / en verhart uw herte niet / gelyk te Meriba: gelyk ten dage van Massa in de woestijne:

Daar myn ulve vaders verzogten / myn beproefden / ook myn werk zaagen.

Veertig jaar heb ik verdriet gehad aan dit geslacht / en hebbe gezeyt / Zy syn een volk dwalende van herten: en zy kennen myne wegen niet.

Daarom hebbe ik in mynen toorn gezwooren / Zo sy in myne ruste zullen ingaan.

Gere zy den Vader / ende den Zonne / ende den Heiligen Geest:

Antw. Gelyk het was in den beginning / zo ook nu / en altyd / en in alle eeuwigheid der eeuwigheden. *Amen.*

Dan zullen de Psalmen by beurten gelezen worden, na de ordre van den Dag der Maand. En na het einde aller Psalmen door het geheele Jaar, alsook in 'reinde aller Loszangen, Gezangen, etc. van Zacharias, Maria, Simeon, der drie Jongelingen, etc. zal altyd volgen:

Gere zy den Vader / ende den Zonne / ende den Heiligen Geest:

Antw. Gelyk het was in den beginning / zo ook nu / en altyd / en in alle eeuwigheid der eeuwigheden. *Amen.*

¶ Then shall be read distinctly with an audible voice the First Lesson taken out of the Old Testament, as is appointed in the Kalender, (except there be proper Lessons assigned for that Day:) he that readeth so standing and turning himself, as he may best be heard of all such as are present. And after that, shall be said or sung in English, the Hymn called, Te Deum laudamus, daily throughout the Year.

¶ Note, That before every Lesson, the Minister shall say, Here beginneth such a Chapter, or Verse of such a Chapter of such a Book: And after every Lesson, Here endeth the First, or the Second Lesson.

Te Deum laudamus.

WE praise thee, O God: we acknowledge thee to be the Lord. All the earth doth worship thee: the Father everlasting.

To thee all Angels cry aloud: the heavens, and all the powers therein.

To thee Cherubin and Seraphin: continually do cry,

Holy, Holy, Holy: Lord God of Sabaoth.

Heaven and earth are full of the Majesty: of thy glory.

The glorious company of the Apostles: praise thee.

The goodly fellowship of the Prophets: praise thee.

The noble army of Martyrs: praise thee.

The holy Church throughout all the world: doth acknowledge thee;

The Father: of an infinite Majesty;

Thine honourable, true: and only Son;

Also the Holy Ghost: the Comforter.

¶ Na de Psalmen zal overfluid en onderscheidentlyk geleezen werden de Eerste Lesse uit het Oude Testament, gelyk die in den Almanach voorgesteld werd; Ten zy dat 'er op eenige Dagen eigene Lessen zyn, de Leezer in dier voege staande, en zig keerende, als best van de Gemeente kan gehoord werden. En daarna zal de Lofzang, *Te Deum laudamus* genaamt, gezegt of gezongen werden, dagelyks 't gantsc jaar door.

¶ En in 't begin van elke Lesse zal hy het Boek en Capittel des Ouden en Nieuwen Testaments, daar de Lesse uitgenomen werd, aldus aanwyzen: *Hei Eerste, Twede, of Derde, &c. Capittel van Genesis, Exodus, &c. Matthai, Marci, &c.* na dat in den Almanach aangewezen zal werden. En ten einde yders Capitels, aldus: *Eindigt dit, of dat Capittel van dat Boek of Evangelis, &c.*

Te Deum laudamus.

Wij loven u den God: wy besipden u den Heere.

Het gantsche aardryck eert u den eenwiggen Vader:

Alle Engelen/ Hemelen/ en de gantsche Magten/

De Cherubin ende de Seraphim roepen tot u met onophoudelyke stemmen:

Heilig/ Heilig/ Heilig/ is de Heere de God der Heerschaften.

Hoe uyn hemel en aarde van de Majesteit uwer Heerlykheid.

U loven de verheerlykten Hei der Apostelen.

U loven dat wyswaardige getal der Propheeten.

U loven dat sneetwitte Heir der Martelaaren.

U helpd de heilige Kerk door de rouwe des aardkloots.

Den Vader van onbegryppelyke Heerlykheid.

Uwen eenigen en waarachtigen Zoon/ die aangebeden moet werden.

Den Heiligen Geest/ die een Vermaander en vertrooster is.

Thou

Thou art the King of glory: O Christ.

Thou art the everlasting Son: of the Father.

When thou tookest upon thee to deliver man: thou didst not abhor the Virgins womb.

When thou hadst overcome the sharpness of death: thou didst open the kingdom of heaven to all believers.

Thou sittest at the right hand of God: in the glory of the Father.

We believe that thou shalt come: to be our Judge.

We therefore pray thee, help thy servants: whom thou hast redeemed with thy precious blood.

Make them to be numbered with thy Saints: in glory everlasting.

O Lord, save thy people: and bless thine heritage.

Govern them: and lift them up for ever.

Day by day: we magnifie thee;

And we worship thy Name: ever world without end.

Vouchsafe, O Lord: to keep us this day without sin.

O Lord, have mercy upon us: have mercy upon us.

O Lord, let thy mercy lighten upon us: as our trust is in thee.

O Lord, in thee have I trusted: let me never be confounded.

¶ Or this Canticle, Benedicite, omnia opera Domini.

O All ye works of the Lord, bless ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O ye Angels of the Lord, bless ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O ye Heavens, bless ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O ye Waters that be above the firmament, bless ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

Christe / Gp zyt de Koning der Heerlykheid.

Gp zyt de eeuwige Zoon des Vaders.

Gp hebt niet geschoont eens Maagdens baarmoeder / doen Gp Mensch wierd / om die te verlossen.

Gp hebt den Scloubigen geopend het Gph der hemelen / doen Gp de pythel des doods verwonnen had.

Gp zit ter rechterhand Gods in de verheerlykinge des Vaders.

Wp gelooven dat Gp zyt den toekomstenden Rechter.

Daarom bidden wy u; komt uwe dienaren te hulpe / die Gp niet uten vierbaaren bloede gerantfort hebt.

Maakt dat zullieden onder uwe Heiligen in de Verheerlykinge mogen gerekent werden.

Heere brengt uwe Volk ter Behoudnisse: en zegent uwe Erfgenamen.

En bevest haer / en verbest haer tot in eeuwigheid.

Van dage tot dage spreken wy goed van u.

En wy loven uwen Naam in eeuwigheid: ende in eeuwen der eeuwen.

Gevaardigt u / O Heere! ons dezen dag onzondig te bewaaren.

Ontfermt u onzer / O Heere! ontfermt u onzer.

Uwe barmhertigheid / Heere! geschiede over ons / eben als wy in u gehoopt hebben.

Gp u / O Heere! hebbe ik betrouwt / en laet my niet beschaamt werden in der eeuwigheid.

¶ Of den Lozang, Benedicite omnia opera Domini Domini.

A lle gū werken des Heeren lofvet den Heere / pyyst en roemt Hem in der eeuwigheid.

Gp Engelen des Heeren lobet den Heere / pyyst ende roemet Hem in der eeuwigheid.

Gp hemelen looft den Heere / pyyst en roemt Hem in der eeuwigheid.

Alle gū Wateren die boven den hemel zyt / looft den Heere / pyyst ende roemt Hem in der eeuwigheid.

MORNING PRAYER.

O all ye Powers of the Lord, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Sun, and Moon, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Stars of Heavens, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Showres, and Dew, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Winds of God, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Fire, and Heat, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Winter, and Summer, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Dews, and Froſts, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Froſt, and Cold, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Ice, and Snow, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Nights, and Days, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Light, and Darkneſs, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Lightnings, and Clouds, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O let the Earth bleſs the Lord: yea, let it praife him, & magnifie him for ever.

O ye Mountains and Hills, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O all ye green Things upon the earth, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Wells, bleſs ye the Lord: praife him, and magnifie him for ever.

O ye Seas, and Floods, bleſs ye the

Loof den Heere alle gy Heerekrachten des Heeren / pyſt hem en roemt hem.

Loof den Heere gy Zonne ende gy Maane / pyſt hem en roemt hem.

Loof den Heere gy Gesternten des hemels / pyſt hem en roemt hem in der ewigheid.

Alle gy Regen en Dauw lobet den Heere / pyſt hem en roemt hem in der ewigheid.

Gy Winden alle loof den Heere / pyſt hem en roemt hem in der ewigheid.

Gy Vuur en Hitte loof den Heere / pyſt en roemt hem in der ewigheid.

Gy Winter en Somer loof den Heere / pyſt en roemt hem in der ewigheid.

Dauw en Rijn loof den Heere / pyſt en roemt hem in der ewigheid.

Doſt en Koude lobet den Heere / pyſt en roemt hem in der ewigheid.

Is en Sneeuw lobet den Heere / pyſt en roemt hem in der ewigheid.

Gy Nachten en Dagen lobet den Heere / pyſt en roemt hem in der ewigheid.

Licht en Duſterniſſe lobet den Heere / pyſt en roemt hem in der ewigheid.

Blitz en Wolken lobet den Heere / pyſt en roemt hem in der ewigheid.

De Arde love den Heere / pyſt en roeme hem in der ewigheid.

Gy Bergen en Heubelen lobet den Heere / pyſt en roemt hem in der ewigheid.

Alles wat in de Arde waſt love den Heere / pyſt en roemt hem in der ewigheid.

Gy Fonteynen lobet den Heere / pyſt en roemt hem in der ewigheid.

Gy Zee en Rivieren lobet den

Lord:

Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O ye Whales, and all that move in the waters, bleſs ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O all ye Fowls of the air, bleſs ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O all ye Beasts, and Cattle, bleſs ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O ye Children of men, bleſs ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O let Israel bleſs the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O ye Priests of the Lord, bleſs ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O ye Servants of the Lord, bleſs ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O ye Spirits, and Souls of the righteous, bleſs ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O ye holy and humble men of heart, bleſs ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

O Ananias, Azarias, and Miſael, bleſs ye the Lord: praise him, and magnifie him for ever.

Glory be to the Father, ſeen and ſeene, as it was in the, &c.

Then ſhall be read in like manner the Second Lesson, taken out of the New Testament. And after this, the Hymn following, expressed that ſhall happen to be read in the Chapter in the Day, or for the Gospel on Saint John Baptists Day.

Benedictus. S. Luke 1. 68.

Blessed be the Lord God of Israel: for he hath viſited and redeemed his people;

And hath raised up a mighty ſalvation for us: in the house of his ſervant David;

As he ſpoke by the mouth of his holy Prophets: which have been ſince

Heere / vyſt hem en roent hem in der ewigheid.

Op Wadſſen/en al wat ſig roert in de wateren/ lobet den Heere/ vyſt en roent hem in der ewigheid.

Alle gy Vogelen der hemels lobet den Heere/ vyſt en roent hem in der ewigheid.

Alle gy wiſde/ Gedierten en Dee lobet den Heere/ vyſt en roent hem in der ewigheid.

Op kinderen der menſchen lobet den Heere/ vyſt en roent hem in der ewigheid.

Israel love den Heere/ vyſt en roent hem in der ewigheid.

Op Prieſters des Heeren lobet den Heere/ vyſt en roent hem in der ewigheid.

Op knechten des Heeren lobet den Heere/ vyſt en roent hem in der ewigheid.

Op Geerten en Zielen der Rechtheden lobet den Heere/ vyſt en roent hem in der ewigheid.

Op Heilige en Demoedige van herten lobet den Heere/ vyſt en roent hem in der ewigheid.

Anania/ Azaria/ Miſael lobet den Heere/ vyſt en roent hem in der ewigheid.

Eere zy den Vader/ &c.

Gelyk het was in den/ &c.

Daarna volgt de Tweede Leſſe uit het Nieuwe Testament; welke ge-eindigt zynde, zal men den volgenden Loſang zeggen; behalven als 't gebeurt, dat die in 't Capittel van den Dag gelezen word, of van 't Evangelie op St. Jan den Donnersdag.

Benedictus Dominus Deus Israel.

Glooft zy de Heere/ de God Israels/ want hy heeft bezogt/ en de verloffinge te wege gebracht zynen volke:

En heeft eenen hoop der zaligheid ons opgerecht/ in het huis Davids zynen knechts.

Gelyk hy geſproken heeft door den mond zynen heiligen Propheeten/

the world began;

That we should be saved from our enemies: and from the hands of all that hate us;

To perform the mercy promised to our forefathers: and to remember his holy covenant;

To perform the oath which he swore to our forefather Abraham: that he would give us;

That we being delivered out of the hands of our enemies: might serve him without fear;

In holiness and righteousness before him: all the days of our life.

And thou, Child, shalt be called the prophet of the Highest: for thou shalt go before the face of the Lord to prepare his ways;

To give knowledge of salvation unto his people: for the remission of their sins.

Through the tender mercy of our God: whereby the Dayspring from on high hath visited us;

To give light to them that sit in darkness, and in the shadow of death: and to guide our feet into the way of peace.

Glory be to the Father, &c.

As it was in the, &c.

Or this Psalm. *Jubilate.* Psalm 100.

O Be joyful in the Lord, all ye lands: serve the Lord with gladness, and come before his presence with a song.

Be ye sure that the Lord he is God: it is he that hath made us, and not we ourselves, we are his people, and the sheep of his pasture.

O go your way into his gates with thanksgiving, and into his courts with praise: be thankful unto him, and speak good of his Name.

For the Lord is gracious, his mercy is everlasting: and his truth endureth from generation to generation.

die van den beginne der waereld geweest syn.

namely een verlossinge van onse vyanden / ende van de hand aller der geen die ons haten.

Op dat hy barmhertigheid berde aan onse Vadersen / en gedachtig ware zyns heiligen verbonds:

Ende des eeds / dien hy Abraham onzen Vader gezworen heeft / om ons te geeven /

Dat wy verlost zynde uit de hand onzer vyanden / hem dienen zouden zonder vrees /

In heilichheid en gerechtigheid voor hem / alle de dagen onzes levens.

En gy kinderen zult een Propheet des Altherhoogsten genaamt worden: want gy zult voor het aangezicht des Heeren voor hem gaan / om zyne wegen te herriben.

Om zynen volke kennis te verrijken der zalichheid te geeven / in bergecoinge van zonden.

Voor de innerlyke beweegingen der barmhertichheid onzes Gods / met welke ons bezocht heeft de Ghygank uit der Hoogte.

Om te verrijken den geen die geseeten syn in duisternisse / en schatwe des doods: om onse voeten te richten op den weg des vredes.

Eere sy den Vader / &c.

Gelyc het was in den / &c.

Of deze Psalm. *Jubilate Deo.*

Gh gantsche Werde juicht den Heere. Dien den Heere met blydschap: want voor zyn aanschyn met vrolych gezang.

Weet dat de Heere is God: hy heeft ons gemaakt / (en niet wy) zyn volk en schaapen zynner loefde.

Gaat in tot zyne poorten met lof: in zyne voorhoven met lofsang: lovet hem / zyft zynen Naame.

Want de Heere is goed / zyne goedertierenheid is in der eeuwigheid / en zyne getrouwicheit van geslachte tot geslachte.

Glory

Glory be to the Father, &c.

As it was in the, &c.

¶ Then shall be sung or said the Apostles Creed by the Minister and the People standing. Except only such days, as the Creed of Saint Athanasius is appointed to be read.

I Believe in God the Father Almighty, Maker of Heaven and Earth:

And in Jesus Christ his only Son our Lord, who was conceived by the Holy Ghost, Born of the Virgin Mary, Suffered under Pontius Pilate, Was crucified, dead and buried, He descended into hell; The third day he rose again from the dead, He ascended into heaven, And sitteth on the right hand of God the Father Almighty; From thence he shall come to judge the quick and the dead.

I believe in the Holy Ghost; The holy Catholick Church; The Communion of Saints; The forgiveness of sins; The resurrection of the body, And the life everlasting. *Amen.*

¶ And after that, these Prayers following, all devoutly kneeling, the Minister first pronouncing with a loud voice,

The Lord be with you.

Ans. And with thy spirit.

Minister. ¶ Let us pray.

Lord have mercy upon us.

Christ have mercy upon us.

Lord, have mercy upon us.

¶ Then the Minister, Clerks and People shall say the Lords Prayer with a loud voice.

O Ur Father, which art in Heaven; Hallowed be thy Name. Thy Kingdom come. Thy will be done in Earth, As it is in Heaven. Give us this day our daily bread. And forgive us our trespasses, As we forgive them that trespass against us. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. *Amen.*

Ecce in den Vader / &c.

Gelph het was in den / &c.

¶ Daarna den Dienaar en het Volk opstaande, zal men 't Geloof der Apostelen zeggen of zingen: behalven op zulke dagen, daar 't Geloof van St. Athanasius toe geschikt is.

I Ik geloof in God den Vader / Allmagtig Schepper des hemels en der aarden.

Ende in Jesus Christus zijn eenigen geboren Zoon onzen Heere. Die ontfangen is van den Heiligen Geest / geboren uit de Maag Maria. Geleden heeft onder Pontius Pilatus / is gekruist / gestorven en begraven: nedergebaalt ter hellen. Ten derden dage weder opgestaan van den dooden. Opgebaaren ten hemel / zit ter rechterhand Gods des Allmagtigen Vaders. Van waar Hy komen zal / om te oordeelen de levende ende de doode.

Ik geloof in den Heiligen Geest. Ik geloof een heilige algemeene Christelike Kerke. De Gemeenschap der Heiligen. Vergevinge der zonden. Opstandinge des vlees. Ende een eeuwig leven. *Amen.*

¶ Dan volgen het geheele Jaar door, zo in het Morgen als in het Avondlof deze Gebeden: na dat zy alle Godvruchtelyk geknielt hebben. Dienaar. *De Heere zy met ulieden!*

Antw. En met uwen Geest.

Dienaar. ¶ Laat ons bidden,

Heere ontfermt U onzer.

Christe ontfermt U onzer.

Heere ontfermt U onzer.

¶ Dan zal de Dienaar en de geheele Vergaderinge overluid bidden:

O Mye Vader / die in de hemelen zyt / Wien Naam werde geheiligd. Uw Koninkryke come. Uw wille geschiede gelyk in den hemel / also ook op der aarden. Ons dagelijks brood geeft ons heden. Ende vergeeft ons onze schulden / gelyk ook wy vergeeven onzen schuldnaaren. En leid ons niet in verzoeking / maar verlost ons van den Boosen. *Amen.*

¶ Then

¶ Then the Priest standing up, shall say,
O Lord shew thy mercy upon us.

Answ. And grant us thy salvation.

Priest. O Lord, save the Queen.

Answ. And mercifully hear us when we call upon thee.

Priest. Endue thy Ministers with righteousness.

Answ. And make thy chosen people joyful.

Priest. O Lord, save thy people.

Answ. And blest thine inheritance.

Priest. Give peace in our time, O Lord.

Answ. Because there is none other that fighteth for us, but only thou, O God.

Priest. O God, make clean our hearts within us.

Answ. And take not thy Holy Spirit from us.

¶ Then shall follow three Collects; The first of the day, which shall be the same that is appointed at the Communion; The second for peace; The third for grace to live well. And the two last Collects shall never alter; but daily be said at Morning Prayer throughout all the year, as followeth; all kneeling.

The second Collect for Peace.

O God, who art the author of peace, and lover of concord, in knowledge of whom standeth our eternal life, whose service is perfect freedom; Defend us thy humble servants in all assaults of our enemies, that we surely trusting in thy defence, may not fear the power of any adversaries, through the might of Jesus Christ our Lord. Amen.

The third Collect for Grace.

O Lord our heavenly Father, Almighty and everlasting God, who hast safely brought us to the beginning of this day; Defend us in the same with thy mighty power, and

¶ Den Dienaar opstaande zal zeggen:
Heere vertoont ons ulve barmhertichheid!

Antw. En geef ons ulve heil.

Dien. Heere bewaart de koningin!

Antw. En verhoogt ons; als wy u aanroepen.

Dienaar. Laat ulve Priesters met rechtvaardigheid bekleed worden.

Antw. En ulve Heiligen haar bereyden.

Dienaar. Heere bewaart ulve Volk!

Antw. En zegent ulve Erfoel!

Dienaar. Geest wyde / Heere / in onze dagen!

Antw. Want niemand anders streyd booz ons / dan Sp onze God.

Dienaar. Een zuiver herte schept in ons / O God!

Antw. Ende neemt niet weg van ons ulven Heiligen Geest.

¶ Na dit volgen dagelyks drie Gebeden: Het Eerste is van den Dag: te weeten; dat, welke aangeweezen werd om in de Communie, dar is, des Heeren H. Avondmaal, gelezen te werden. Het Tweede is voor de Vrede. Het Derde is om de Genade Gods, volstandigheid in den Geloove, en de ware Leere. Maard twee laatste werden nimmermeer veranderd, maar werden het heele jaar door knielende geleezen in 't Morgenlof.

¶ Het Tweede Gebed voor de Vrede.

O God / Wydeborst en Altnaar / wien te hermen / leven; wien te dienen / heerssen is: beschermt van alle aanbechtinge / die booz u nebergchogen syn / op dat wy / die in ulve bescherminge betrouwen / niemands brandlyke wapenen behoeven te vreezen / dooz Christus onze Heere. Amen.

¶ Het Derde Gebed voor de Genade.

Heilige Heere / Almagtige Vader / eenlyke God / die ons tot het begin dezes dags hebt doen komen / bewaart ons heden dooz ulve kracht / op dat wy in dezen dag tot granc

grant that this day we fall into no sin, neither run into any kind of danger; but that all our doings may be ordered by thy governance, to do always that is righteous in thy sight, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

In Choirs and Places where they sing, here followeth the Anthem.

Then these five Prayers following are to be read here, except when the Litany is read; and then only the two last are to be read, as they are there placed.

A Prayer for the Queens Majesty.

O Lord our heavenly Father, high and mighty, King of kings, Lord of lords, the only Ruler of Princes, who dost from thy throne behold all the dwellers upon earth; Most heartily we beseech thee with thy favour to behold our most gracious Sovereign Lady Queen **ANNE**, and so replenish her with the grace of thy Holy Spirit, that she may alway incline to thy will, and walk in thy way: Endue her plentifully with heavenly gifts, grant her in health and wealth long to live, strengthen her that she may vanquish and overcome all her enemies; and finally after this life she may attain everlasting joy and felicity, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

A Prayer for the Royal Family.

Almighty God the fountain of all goodness, we humbly beseech thee to bless the Princess *Sophia*, and all the Royal Family: Endue them with thy Holy Spirit; enrich them with thy heavenly grace; prosper them with all happiness; and bring them to thine everlasting kingdom, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

geen zonden neigen / nog in eenige zwaarigheid vallen / maar dat al ons werk door uw beleid bestiert worde / om uwe Goedertigheid alletyd te volbrengen / door Jesus Christus onzen Heere. *Amen.*

In Kooren en Plaatsen daar gezongen word, volgt hier de Lofzang.

Daarna moeten de Vyf volgende Geboden gelezen werden; behalven wanneer de Litanie gelezen werd, zegt men de twee laatste alleen, zo als die daar geplaatst staan.

Voor de Koningin.

O Heere / onze hemelsche Vader / die de grootste en magtigste Koning der koningen / en een Heere der heerschers / ende alleen den eerigen Bestierder en Bevelhebber over alle werelden zijt / die uit uwen oppersten Thoon alle de inwonderen des wereldds beschouwt: Wy bidden u ootmoedelyk / dat Gy u gewaardigt onze genadige Koningin **ANNE**, met een goedertieren en vriendelyk oog te aanschyn / ende Haar met de genade uwes Heiligen Geestes also te vervullen / dat Zy altyd tot de volbringinge uwer wil geneigt zijnde / in uwe wegen mag wandelen. Hoop in Haar op / uwe hemelsche gaaven: Geest Haar een gelukkig en langdurig leven / op dat Zy lang en voorspoedig mag regeren / alle Haare kinderen overwinnen / en na dit leven de eeuwige heerlijkheid genieten / door Christus onzen Heere. *Amen.*

Voor't Koninglyke Huis.

Al magtige God / die belooft hebt een Vader te zullen wezen uwer uiterhoren / en ook haaren zaade / met zeer ootmoedige gebeden aanroepen wy uwe Goedheid: Dat Gy u gewaardigt / uwen Goddelijken zegen uit te storten over de Princess *Sophia* van Hannover, ende het gantsche Koninglyke Huis. Beskied Haar met uwen Heiligen Geest / verriect Haar met hemelsche Genade / vergunt Haar alle Voorspoed / en geleid Haar ten lesten tot uw eeuw-

A Prayer for the Clergy and People.

Almighty and everlasting God, who alone workest great marvels; Send down upon our Bishops and Curates, and all Congregations committed to their charge, the healthful Spirit of thy grace; and that they may truly please thee, pour upon them the continual dew of thy blessing. Grant this, O Lord, for the honour of our Advocate and Mediator Jesus Christ. *Amen.*

A Prayer of St. Chrysostom.

Almighty God, who hast given us grace at this time with one accord to make our common supplications unto thee, and dost promise, that when two or three are gathered together in thy Name, thou wilt grant their requests; Fulfil now, O Lord, the desires and petitions of thy servants as may be most expedient for them; granting us in this world knowledge of thy truth, and in the world to come life everlasting. *Amen.*

2 Cor. 13. 14.

The grace of our Lord Jesus Christ, and the love of God, and the fellowship of the Holy Ghost, be with us all evermore. *Amen.*

Here endeth the Order of Morning Prayer throughout the Year.

wigdurende Eyn / om de Verdiensten onzes Heeren Jesu Christi. *Amen.*

Voor de Geestelykheid en't Volk.

Almachtige eeuwige God / die alleen groote wonderen werkt; stort uit over de Bisschoppen en Diaconen en alle Vergaderingen/haare zorge beholen / den Geest der zalig-maakende genade / en op dat zy in de waarheid si mogen behaagen / besproeit haar met een gedinnige dauw uwes zegens / door Jesus Christus onzen Middelaar en Voorspreek. *Amen.*

Gebed van den H. Chrysostomus.

Almachtige eeuwige God / die ons de genade verleent hebt / dat wy op deze tyd eendrachtelyk vergadert zynde / onse gebeden aan u zouden offeren / en die belooft / dat / waartoe of die zullen vergadert wesen in uwen Naame / Gy haare ootmoedige gebeden goedertierentlyk zult verhooren / Wy verzoeken / dat Gy de begeerten en gebeden uwer dienaaren / door zo veel als Gy die weet meest tot haare zaligheid te zullen strekken / wilt volbragen; en geeft ons in dit leven de heruuse uwer waarheid / ende in het toekomende het eeuwige leven. *Amen.*

2 Cor. 13. 13.

De genade des Heeren Jesu Christi / de liefde Gods / en de gemeenschap des Heiligen Geestes zy met u allen! *Amen.*

Einde der Morgengebeden.

THE ORDER for EVENING PRAYER,

Daily throughout the Year.

ORDRE der AVONDGEBEDEN,

door het geheele Jaar.

At the beginning of Evening Prayer, the Minister shall read with a loud voice some one or more of these Sentences of the Scriptures, that follow. And then he shall say that which is written after the said Sentences.

Op 't begin van 't Avondgebed zal de Dienaar met luider stemme een of meer

meer van dese volgende Schriftuurspreuken leezen. En daar na zal hy zeggen 't geen op de zelve Spreuken volgt.

When the wicked man turneth away from his wickedness that he hath committed, and doth that which is lawful and right, he shall save his soul alive. *Ezek. 18. 27.*

I acknowledge my transgressions, and my sin is ever before me. *Pf. 51. 3.*

Hide thy face from my sins, and blot out all mine iniquities. *ver. 9.*

The sacrifices of God are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O God, thou wilt not despise. *ver. 17.*

Repent your hearts, and not your garments, and turn unto the Lord your God: for he is gracious and merciful, slow to anger, and of great kindness, and repenteth him of the evil. *Jes. 2. 18.*

To the Lord our God belong mercies and forgivenesses, though we have rebelled against him: neither have we obeyed the voice of the Lord our God, to walk in his laws which he set before us. *Dan. 9. 9, 10.*

O Lord, correct me, but with judgment; not in thine anger, lest thou bring me to nothing. *Jer. 10. 24. Pf. 6. 1.*

Repent ye; for the kingdom of heaven is at hand. *S. Matth. 3. 2.*

I will arise and go to my father, and will say unto him, Father, I have sinned against heaven, and before thee, and am no more worthy to be called thy son. *S. Luke 15. 18, 19.*

Enter not into judgment with thy servant, O Lord; for in thy sight shall no man living be justified. *Pfal. 143. 2.*

If we say that we have no sin, we deceive our selves, and the truth is not in us. But, if we confess our sins, he is faithful and just to forgive us our

Indien de godlooze boete doet voor alle zyne zonden / die hy gedaen heeft / en alle zijne geboden onderhoud: en recht en gerechtigheid doet: hy zal gewisselyk leuen / hy zal niet sterben.

Ik kenne mijne overtredingen: en mijne zonde is steeds voor my.

Steert uws aangezichte af van onze zonden: en delgt uit alle onze ongerechtigheden.

De offerhande Gods is een gebroken geest: een gebroken en niet geslagen herte zult Gy / O God! niet verachten.

Scheurt uwe herten / en niet uwe klederen: en bekeert u tot den Heere uwen God: want hy is genadig en barmhertig / langmoedig en groot van goedertierenheid / en deroude hebbende over 't quade.

Gy u / O Heere / onze God! is barmhertigheid en vergeefhige / alhoewel wy tegen u gerebelleert hebben / en wy de stemme des Heeren onzes Gods niet hebben gehoort zaamt / dat wy in zyne wetten wanbelen zonden: die hy gegeven heeft voor onze aangezichten.

Wast ons / Heere / dog niet maakte: niet in uwen soorn / op dat Gy ons niet te niete maakt.

Bekeert u: want het koningryk der hemelen is nabij gekomen.

Ik zal opstaan / en tot mynen Vader gaan / en ik zal tot hem zeggen: Vader / ik hebbe gezondigt tegen den hemel / en hoor u / ende ik ben niet meer waardig uws zoons genaamt te worden.

En gaat niet in 't gericht met uwen kercht: O Heere! want niemand die leeft zal voor uws aangezichte rechtvaardig zyn.

Indien wy zeggen / dat wy geen zonden hebben / zo berispen wy onszelven: en de waarheid is in ons niet. Indien wy onze zonden belyden /

sin,

sins, and to cleanse us from all unrighteousness. 1 S. John 1. 8, 9.

D Early beloved brethren, the scripture moveth us in sundry places to acknowledge and confesse our manifold sins and wickedness, and that we should not dissemble nor cloke them before the face of Almighty God our heavenly Father, but confesse them with an humble, lowly, penitent and obedient heart, to the end that we may obtain forgiveness of the same, by his infinite goodness and mercy. And although we ought at all times humbly to acknowledge our sins before God; yet ought we most chiefly so to do, when we assemble and meet together, to render thanks for the great benefits that we have received at his hands, to set forth his most worthy praise, to hear his most holy Word, and to ask those things which are requisite and necessary, as well for the body as the soul. Wherefore I pray and beseech you, as many as are here present, to accompany me with a pure heart, and humble voice, unto the throne of the heavenly grace, saying after me,

A general Confession to be said of the whole Congregation, after the Minister, all kneeling.

A Almighty and most merciful Father; We have erred and strayed from thy ways like lost sheep. We have followed too much the devices and desires of our own hearts. We have offended against thy holy laws. We have left undone those things which we ought to have done; And we have done those things which we ought not to have done; And there is no health in us. But thou, O Lord, have mercy upon us, miserable offen-

ders; who are guilty before thee. Thy mercy, O Lord, be unto us according to thy promise in Christ Jesus our Lord. Amen.

Z Eergeliefde Broeder: de 17. Schrift vermaant ons op verscheide plaatsen / dat wy onze menigvuldige overtredingen en onreine zonden zonden belyden en bekennen / en ons niet geen betizinge in Gods tegenwoordigheid bejelen / maar alle onze sinnen (hoedanig die ook zyn) voor God ontdekken / en niet een neergeflagen en oprecht gemoed betuigen / dat ditsdanige heilzame schuldbekeeringe vergiffenisse bekwint / uit de ongrondzwaare goedertierenheid Gods. En hoet wel wy op alle tyden gereed en bereid moeten zyn / om onze zonden God te belyden / so staat ons nochtans toe / deze last inzonderheid te voldoen op die tyd / op welke wy t'samen komen om God te danken voor zyne onmetelike weldaaden aan ons betwopen / om de lof / prijs en eere / die wy hem schuldig zyn / uit te breiden / om te luisteren na zyn hoogheilig woord / en alles te verbedden / wat tot heil des lichaams en zielen zaligheid hoognoedig geacht werd. Daarom ik u alle / die hier tegenwoordig zyt / hertgrondeljk bidde / met een zuiver oprecht herte en ootmoedige stemme met wy op te klimmen tot den Thoon der hemelsche Genade / zeggende wy na:

Algemeene Belydenisse, die van de gantje Vergadering, na den Dienaar, met gebogen knien gedaan werd.

A Lmachtige zeer genadige Vader / als verloore Schaaften zyn wy verzoemd geweest / en van uwe wegen hebben wy afgedwaalt / de borden en de begeerlykheden onzer herten hebben wy te veel toegegeven: uwe hoogheilige wetten hebben wy overtreden. 't Geene ons te doen stond / hebben wy veronachtzaamd; 't geene gelaaten diende / is by ons bedorven. Van ons zelven hebben wy geen heil te verwachten.

ders. Sparethou them, O God, which confess their faults. Restore thou them that are penitent; According to thy promises declared unto mankind in Christ Jesus our Lord. And grant, O most merciful Father, for his sake; that we may hereafter live a godly, righteous, and sober life. To the glory of thy holy Name. Amen.

The Absolution or Remission of sins, to be pronounced by the Priest alone, standing; the People still kneeling.

Almighty God, the Father of our Lord Jesus Christ, who desireth not the death of a sinner, but rather that he may turn from his wickedness and live; and hath given power and commandment to his Ministers, to declare and pronounce to his people, being penitent, the absolution and remission of their sins: He pardoneth and absolveth all them that truly repent, and unfeignedly believe his holy Gospel. Wherefore let us beseech him to grant us true repentance, and his Holy Spirit, that those things may please him, which we do at this present, and that the rest of our life hereafter may be pure and holy; so that at the last we may come to his eternal joy, through Jesus Christ our Lord. Amen.

Then the Minister shall kneel, and say the Lords Prayer with an audible voice; the People also kneeling, and repeating it with him, both here, and wheresoever else it is used in Divine Service.

Our Father, which art in Heaven; Hallowed be thy Name. Thy

Daarom/ O Heere! weest ons armste zondaaren genadig. Spreek/ O God! die haare zonden beloven: doet barmhertigheid aan die haare bekennen/ volgens uwte beloftenissen aan het menschelyk geslacht in Christo Jesu onzen Heere zeer misdaadelijk geopenbaart. Vorders vergunt ons ook/ O goedertierenste Vader/ om uwten Zoonne en onzen Zaligmaaker Jesus Christus/ dat wy hoogstaam Godduscheijk/ rechtvaardelyk en soberlyk ons leven mogen aangelen/ tot eere uwes heiligen Naams. Amen.

De Absolutie, ofte Ontbindinge, dewelke van den Dienaar alleen staande uitgesproken werd, 't Volk nog knielende.

De Almachtige God/ de Vader onzes Heeren Jesu Christi/ die niet wil den dood des zondaars/ maar liever/ dat hy as wyke van zyn booze daaden/ en leede: En die magt gegeven/ ja beholen heeft zyne Dienaars/ dat zy zyn doetvaardig volk de ontbindinge en vergiffenisse haarer zonden volkomelyk zouden aanzeggen: Die vergeeft den allen/ die waarachtig berouwt hebben/ ende den hoogheiligen Evangelio ongebeinsdelyk gelooven/ en ontbind de zelve zekertlyk. Wy bidden dan/ dat wy ons waarachtig berouwt wil verleen/ en zynen h. Geest mededeelen/ op dat het geene wy tegenwoordig doen/ hem geheel mag behagen: en de rest onzes levens also onbesmet en heilig zy in deze wereld/ dat wy in 't toekomende de reutoydzurende blyngde mogen bekomen/ door Christus onzen Heere. Amen.

Dan zal den Dienaar knielende het Gebed onzes Heeren overluid uitspreken, en 't Volk, insgelyks knielende, het zelve met hem, zo wel hier, als elders in den H. Dienst gebruykt, herhalen.

Onze Vader/ die in de hemelen zyt/ uwten Naame worde gesing-

Kingdom come. Thy will be done in Earth, As it is in Heaven. Give us this day our daily bread. And forgive us our trespasses, As we forgive them that trespass against us. And lead us not into temptation; But deliver us from evil: For thine is the Kingdom, The Power, and the Glory, For ever and ever.

Then likewise he shall say.

O Lord, open thou our lips;
Answer. And our mouth shall shew forth thy praise.

Priest. O God, make speed to save us.

Answer. O Lord, make haste to help us.

Here all standing up, the Priest shall say.

Glory be to the Father, & to the Son, & to the Holy Ghost, as it was in the beginning, is now, and ever shall be, Amen.

Priest. Praise ye the Lord.

Answer. The Lords Name be praised.

Then shall he say or sing the Psalms in order as they are appointed. Then a Lesson of the Old Testament; as is appointed.

And after that, Magnificat (or the Song of the blessed Virgin Mary) in English.

Magnificat. S. Luke. c. 1.

My Lord doth magnifie the Lord: and my spirit hath rejoiced in God my Saviour.

For he hath regarded: the lowliness of his hand-maiden.

For behold, from henceforth: all generations shall call me blessed.

For he that is mighty hath magnified me: and holy is his Name.

And his mercy is on them that fear him: throughout all generations.

He hath shewed strength with his arm: he hath scattered the proud in the imagination of their hearts.

He hath put down the mighty from

their thrones: and hath exalted the lowly.

He hath filled the hungry with good things: and the rich he hath sent empty away.

He hath helped his servant Israel: and hath redeemed his people from all their iniquities.

Glory be to thee O Lord our God: as it was in the beginning, is now, and ever shall be, Amen.

heilig. Als koningrycke home. Almen wille geschiede gelijc in den hemel also oock op der aarde. Ons dagelijcs brood geef ons heiden. En vergeef ons onse schulden / gelijc oock wy vergeeven onzen schuldaren. Ende leid ons niet in verzoeking: Maar verlost ons van den Bozen. Want uwe is dat koningrycke / ende de kracht / ende de heerlijckheit in eeuwigheid. Amen.

Daarna zegt den Dienaar.

Heere / ge zult onze lippen open doen.

Antw. En onze mond zal uwen lof verkondigen.

Dienaar. Haast U / O God! tot onzer hulpe!

Antw. Heere! haast U / om ons te helpen.

Hier alle opstaende zal den Dienaar zeggen:

Geet in den Vader / &c.

Antw. Gelijc het was in den / &c.

Dienaar. Deyt glijeden den Heere.

Antw. De Naame des Heeren zij geprezen!

Daarna werden de Psalmen, hier voorn in de Tafel aangewezen, gelezen of gezongen by beurten. Dan volgt de Eerste Lesse uit het Oude Testament. Dan zegmen den Lozang Maria.

Magnificat anima mea Dominum.

Mijn siele maght groot den Heere: ende mijn geest verheugt hem in God mijn Zaligmaker.

Oen dat hy de nedrigheid zynet Dienstaaghe heeft aangezien.

Want ziet van nu aan zullen wy zalig spreken alle de geslachten.

Want groote dingen heeft aan my gedaen / hy die magtig is / en heilig is yare Naam.

Ende yare barmhertigheid is van geslachte tot geslachte / over de gene die hem breezen.

hy heeft een kragtich weck gedaen door ynen arm: hy heeft verstrooit de hoogmoedige in de gedachten harer herten.

hy heeft Magtige van de Thronen

verstoort: en de laefvallen heeft verhoogt.

hy heeft den hongren met goet gesat: ende de rijcken heeft verlaet.

hy heeft syne dienste Israell: ende heeft verlost syne dienste van alle onrecht.

their fear: and hath exalted the humble and meek.

He hath filled the hungry with good things: and the rich he hath sent empty away.

He remembering his mercy hath holpen his servant Israel: as he promised to our forefathers, Abraham and his seed for ever.

Glory be to the Father, &c.

As it was in the, &c.

¶ Or else this Psalm; Except it be on the Nineteenth Day of the Month, when it is read in the ordinary course of the Psalm.

Cantate Domino. Psalm 98.

O Sing unto the Lord a new song: for he hath done marvellous things.

With his own right hand, and with his holy arm: hath he gotten himself the victory.

The Lord declared his salvation: his righteousness hath he openly shewed in the sight of the heathen.

He hath remembered his mercy and truth toward the house of Israel: and all the ends of the world have seen the salvation of our God.

Shew your selves joyful unto the Lord all ye lands: sing, rejoyce, and give thanks.

Praise the Lord upon the harp: sing to the harp with a psalm of thanksgiving.

With trumpets also and shawms: O shew your selves joyful before the Lord the King.

Let the sea make a noise, and all that therein is: the round world, and they that dwell therein.

Let the floods clap their hands, and let the hills be joyful together before the Lord: for he cometh to judge the earth.

With righteousness shall he judge

men as yet trodden / en Bedrige heeft hy verhoogt.

Hongerige heeft hy met goederen verbult: en Ripken heeft hy ledig waggelonden.

Hy heeft Israel zynen knecht opgenomen / op dat hy gedachtig ware der barmhertigheid. (Scien hy gesproken heeft tot onze Vaders / namelijk tot Abraham / ende zynen zaade) in der eeuwigheid.

Eere zy den Vader / &c.

Gelyk het was in den / &c.

¶ Of anders dezen Psalm: behalven op den Negentienden dag der Maand, wanneer die in de ordinaire loop der Psalmen geleezen word.

Cantate Domino Canticum novum.

Zingt den Heere een nieuw lied / want hy heeft wonderen gedaan.

Zyne rechterhand en de arm zynner heilichheid heeft hem heil gegeven.

De Heere heeft zyn heil bekenit gemaakt / hy heeft zyne gerechtigheid geproclameert voor de oogten der heidenen.

Hy is gedachtig geweest zynner goedertierenheid en zynner waerheit aan 't huis Israels / en alle de eindender aarde hebben gezien het heil onzes Gods.

Quichet den Heere op gantsche aarde / roept uit van jongde / en zingt hymne / en Psalmzingt.

Psalmzingt den Heere met de harpe / met de harpe en met de stemme des gezangs:

Met trompetten en basunen geklank / hucht voor het aangezichte des Konincs / des Heeren.

De zee bult met haare volheid / de wereld niet de geene die daar in wonen.

Dat de ridders niet de handen klappen / dat te getyke de geborgten hreugd bedryven voor 't aangezichte des Heeren: want hy komt / om de aarde te richten.

Hy zal de wereld richten in geregticheit

the world: and the people with equity.

Glory be to the Father, &c.

As it was in the, &c.

¶ Then a Lesson of the New Testament, as it is appointed: And after that, Nunc dimittis (or the Song of Simeon) in English, as followeth.

Nunc dimittis. S. Luke 2. 29.

Lord, now lettest thou thy servant depart in peace: according to thy word.

For mine eyes have seen: thy salvation.

Which thou hast prepared: before the face of all people:

To be a light to lighten the Gentiles: and to be the glory of thy people Israel.

Glory be to the Father, &c.

As it was in the, &c.

¶ Or else this Psalm; except it be on the Twelfth Day of the Month.

Deus misereatur. Psalm 67.

God be merciful unto us, and bless us: and shew us the light of his countenance, and be merciful unto us.

That thy way may be known upon earth: thy saving health among all nations.

Let the people praise thee, O God: yea, let all the people praise thee.

O let the nations rejoyce and be glad: for thou shalt judge the folk righteously, and govern the nations upon earth.

Let the people praise thee, O God: yea, let all the people praise thee.

Then shall the earth bring forth her increase: and God, even our own God, shall give us his blessing.

God shall bless us: and all the ends of the world shall fear him.

Glory be to the Father, &c.

As it was in the, &c.

¶ Then shall be sung or said the Apostles Creed by the Minister and the People standing.

righeid/ en de volken in alle rechtmatigheid.

Gere zo den Vader / &c.

Gelph het was in den / &c.

¶ Dan volgt de Tweede Lesse uit het Nieuwe Testament: Welke gecindigt zynde, zo zegt men den Lozang Simeons.

Nunc dimittis seruum tuum.

Nu laat Gy / Heere/utwe dienste knecht gaan in vrede na uen Woord.

Want myn oogen hebben utwe zaligheid gezien /

Die Gy bereid hebt voor het aangezichte van alle de volkeren:

Een Licht tot verlichtinge der heidenen / ende tot heerlijkheid uwes Volkes Israels.

Gere zo den Vader / &c.

Gelph het was in den / &c.

¶ Of anders dezen Psalm; behalven op den Twaalfden der Maand.

Deus misereatur nostri & benedicat nobis.

God zy ons genadig/ende zegene ons: Gy doe zyn aanschyn aan ons lichten / Sela!

Op dat men op der aarden wten weg heme; onder alle heidenen ut heil.

De volken zullen u / O God / lobben / de volken / altemaal / zullen u lobben.

De Natien zullen haar verhebben/ ende juchten/ om dat Gy de volken zult richten in rechtmatigheid: ende de Natien op der aarden die zult Gy leiden / Sela!

De volken zullen u / O God / lobben: de volken / altemaal / zullen u lobben.

De aarde geeft haar getuas: God / onze God / zal ons zegenen.

God zal ons zegenen: en alle eynden der aarde zullen hem vreezen.

Gere zo den Vader / &c.

Gelph het was in den beginne/ &c.

¶ Daarna den Dienaar en het Volk opstaande, zal men t Geloof der Apostelen zeggen ofzingen.

I Believe in God the Father Almighty, Maker of Heaven and Earth:

And in Jesus Christ his only Son our Lord, Who was conceived by the Holy Ghost, Born of the Virgin Mary, Suffered under Pontius Pilate, Was crucified, dead and buried, He descended into hell; The third day he rose again from the dead, He ascended into heaven, And sitteth on the right hand of God the Father Almighty; From thence he shall come to judge the quick and the dead.

I believe in the Holy Ghost; The holy Catholick Church; The Communion of Saints; The forgiveness of sins; The resurrection of the body, And the life everlasting. Amen.

¶ And after that, these Prayers following, all devoutly kneeling, the Minister first pronouncing with a loud voice,

The Lord be with you.

Ans. And with thy spirit.

Minister. ¶ Let us pray.

Lord have mercy upon us.

Christ have mercy upon us.

Lord, have mercy upon us.

¶ Then the Minister, Clerks and People shall say the Lords Prayer with a loud voice.

Our Father, which art in Heaven; Hallowed be thy Name. Thy Kingdom come. Thy will be done in Earth, As it is in Heaven. Give us this day our daily bread. And forgive us our trespasses. As we forgive them that trespass against us. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. Amen.

¶ Then the Priest standing up, shall say,
O Lord shew thy mercy upon us.

Ans. And grant us thy salvation.

Priest. O Lord, save the Queen.

Ans. And mercifully hear us when we call upon thee.

I Ik geloof in God den Vader/Almagtig Schepper des hemels en der aarden.

Ende in Jesus Christus zonen eerigen geboren Zoon onzen Heere. Die ontfangen is van den Heiligen Geest/ geboren uit de Maaget Maria. Geleden heeft onder Pontius Pilatus/ is gekruist/ gestorven en begraven: nedergebaalt ter hellen. Ten derden dage weder opgestaan van den dooden. Opgebaaren ten hemel/ zit ter rechterhand Gods des Almagtigen Vaders. Van waar Hy komen zal/ om te oordeelen de levende ende de doode.

Ik geloof in den Heiligen Geest. Ik geloof een heilige algemeene Christelike Kerke: De Gemeenschap der Heiligen. Vergewinge der zonden. Opstandinge des vlees. Ende een eeuwigh leven. Amen.

¶ Dan volgen het geheele Jaar door, zo in het Morgen als in het Avondlof deze Gebeden: na dat zy alle Godvruchtelyk geknielt hebben.

Dienaar. *De Heere zy niet u lieben!*

Antw. En met uwen Geest.

Dienaar. ¶ Laat ons bidden.

Heere ontfermt U onzer.

Christe ontfermt U onzer.

Heere ontfermt U onzer.

¶ Dan zal de Dienaar en de geheele Vergaderinge overluid bidden:

Onze Vader/ die in de hemelen zit/ Wren Jaam werde geheyligt. Wy koningryke home. Wren wille geschiede getyk in den hemel/ also ook op der aarden. Ons dagelyks brood geest ons heden. Ende vergeeft ons onze schulden/ getyk ook wy vergeeven onzen schuldnaaren. En leid ons niet in verzoeking/ maar verlost ons van den Boozen. Amen.

¶ Den Dienaar opstaande zal zeggen:
Heere verdoont ons uwe barmhertigheyt!

Antw. En geef ons uw heil.

Dien. Heere bewaart de koningryk!

Antw. En verhoort ons/ als wy u aanroepen.

Priest. Endue thy Ministers with righteousness.

Ans. And make thy chosen people joyful.

Priest. O Lord, save thy people.

Ans. And bless thine inheritance.

Priest. Give peace in our time, O Lord.

Ans. Because there is none other that fighteth for us, but only thou, O God.

Priest. O God, make clean our hearts within us.

Ans. And take not thy Holy Spirit from us.

¶ *Then shall follow three Collects; The first of the Day; The second for Peace; The third for and against all perils, as hereafter followeth: which two last Collects shall be daily said at Evening Prayer without alteration.*

¶ *The second Collect at Evening Prayer.*

O God, from whom all holy desires, all good counsels, and all just works do proceed; Give unto thy servants that peace which the world cannot give, that both our hearts may be set to obey thy commandments, and also that by thee we being defended from the fear of our enemies, may pass our time in rest and quietness, through the merits of Jesus Christ our Saviour. *Amen.*

¶ *The third Collect for aid against all perils.*

Lighten our darkness, we beseech thee, O Lord, and by thy great mercy defend us from all perils and dangers of this night, for the love of thy only Son our Saviour Jesus Christ. *Amen.*

¶ *In Quire and Places where they sing, here followeth the Anthem.*

¶ *A Prayer for the Queen's Majesty.*

O Lord our heavenly Father, high and mighty, King of kings, Lord of lords, the only Ruler of Princes,

Dienaar. Laat uw Priesters met rechtvaardigheid bekleed worden.

Antw. En uw Heiligen haar verheugen.

Dienaar. Heere betwaart uw Volk!

Antw. En zegent uw Erdeel!

Dienaar. Geeft vrede / Heere / in onze dagen!

Antw. Want niemand anders stand voor ons / dan Gy onze God.

Dienaar. Een zuiver herte schept in ons / O God!

Antw. Ende neemt niet weg van ons uw Heiligen Geest.

¶ Daar na volgen de Drie Nagebeden: welker Eerste zy van den Dag. De Tweede voor de Vrede. De derde om de hulpe Gods tegen alle gevaaren te verzoeken, welke twee laatste Gebeden dagelyks in 't Avondgebed zonder verandering gezegt zullen worden.

¶ Het Tweede Gebed in het Avondgebed, voor de Vrede.

O God / van wien de heilige begerenten/goede raaden ende rechtvaardige werken voortkomen / geest uw dienaaren die vrede / welke de wereld niet geveuen kan: op dat wy onze herten tot de onderhoudinge uwer geboden aanleggen / en van de vreesse onzer vanden verlost wyde / een stil en gerust leven leiden / door de verdiensten onzes Zaligmaakers Jesu Christi. *Amen.*

¶ Het Derde Gebed, om de Hulpe Godstegen alle Gevaaren.

Wij bidden u / O Heere God / verlicht onze duisternissen / en bescherm ons door uw onbegripeslike barmhertigheid van alle gevaaren en laagen dezee nachts / om de liefde uwes eenigen geboren Zoons Jesu Christi / onzes Zaligmaakers. *Amen.*

¶ In Kooren en Plaatsen daargezongen word, volgt hier de Lofzang.

¶ Voor de Koningin.

O Heere / onze beminneliche Vader / die de grootste en magtigste Koning der koningen / en een Heere who

Who dost from thy throne behold all the dwellers upon earth; Most heartily we beseech thee with thy favour to behold our most gracious Sovereign Lady Queen ANNE, and so replenish her with the grace of thy Holy Spirit, that she may always incline to thy will, and walk in thy way: Endue her plentifully with heavenly gifts, grant her in health and wealth long to live, strengthen her that she may vanquish and overcome all her enemies; and finally after this life she may attain everlasting joy and felicity, through Jesus Christ our Lord. Amen.

A Prayer for the Royal Family.

Almighty God, the fountain of all goodness, we humbly beseech thee to bless the Princess Sophia, and all the Royal Family: Endue them with thy Holy Spirit; enrich them with thy heavenly grace; prosper them with all happiness; and bring them to thine everlasting kingdom, through Jesus Christ our Lord. Amen.

A Prayer for the Clergy and People.

Almighty and everlasting God, who alone workest great marvels; Send down upon our Bishops and Curates, and all Congregations committed to their charge, the healthful Spirit of thy grace; and that they may truly please thee, pour upon them the continual dew of thy blessing. Grant this, O Lord, for the honour of our Advocate and Mediator Jesus Christ. Amen.

der heerschers / ende alleanden eerri-
gen Beschierder en Bewelhebbder ober
alle dorsten zyt / die uit uwen opper-
sten / schoon alle de inwoonders den
werelds beschouwt: Wy bidden u
oortmoedelyk / dat Gy u getwaardigt
onze genadige koningin ANNE
met een goeder tierren en vriendelyk
oogte te aanzien / ende haar met de
genade uwen Heiligen Geestes also
te verbullen / dat Zy altyd tot de vol-
brenginge uwer wil geneigt synde /
in uwe toegen mag wandelen. Woot
in haar op / uwe hemelsche gaaben:
Geest haar een gelukkig en lang-
duurig leven / op dat Zy lang en
voorspoedig mag regeeren / alle ha-
re vyanden overwinnen / en na dit le-
ven de eeuwige heerlykheid genieten /
door Christus onzen Heere. Amen.

Voor 't Koninglyke Huis.

Almagtige God / die belooft
hebt een Vader te zullen wezen
uwer uitherkorenen / en ook haaren
zaade / met zeer oortmoedige gebeden
aanroepen tot uwe Goedheid: Dat
Gy u getwaardigt / inden Goddelyk-
ken zegen uit te storten ober de Prin-
ces Sophia van Hannover, ende het
gantsche koninglyke Huis. Bekleed
haar met uwen Heiligen Geest / ver-
riest haar met hemelsche Genade /
begint haar alle voorspoed / en
geleid haar ten lesten tot uwe eeu-
wigdommerende Ghy / om de Verdien-
sten onzes Heeren Jesu Christi.
Amen.

Voor de Geestelykheid en 't Volk.

Almagtige eeuwige God / die
alleen groote wonderen werkt;
stort uit ober de Bisschoppen en Die-
naaten en alle Vergaderingen / haare
zorge bruden / den Geest der zalig-
maakende genade / en op dat zy in de
waarheit u mogen behaagen / be-
spreek haat niet enghdomme daniel
uwen zegen / door Jesus Christus
onzen Medelaar en Voorspraak.
Amen.

Prayer of St. Chrysostom.

A Almighty God, who hast given us grace at this time with one accord to make our common supplications unto thee, and dost promise, that when two or three are gathered together in thy Name, thou wilt grant their requests; Fulfil now, O Lord, the desires and petitions of thy servants, as may be most expedient for them; granting us in this world knowledge of thy truth, and in the world to come life everlasting. *Amen.*

2 Cor. 13. 14.

THe grace of our Lord Jesus Christ, and the love of God, and the fellowship of the Holy Ghost, be with us all evermore. *Amen.*

Here endeth the Order of Evening Prayer throughout the Year.

Gebed van den H. Chrysostomus.

A Almachtige eenwige God / die ons de genade verleent hebt / dat wy op deze tyd eenburchtelijk bergadert zynde / onze gebeden aan U zouden opofferen / en die belooft / dat / waar twee of drie zullen vergaderd wezen in uwen Naame / Gy haare ootmoedige gebeden goedertrientlik zult verhooren / Wy verzoecken / dat Gy de begeerten en gebeden uwer dienaaren / hoor zo veel als Gy die weet meest tot haare zaligheid te zullen strekken / wilt volhengen; en geest ons in dit leven de kennisse uwer waarheid / ende in het toekomende het eenwige leven. *Amen.*

2 Cor. 13. 13.

De genade des Heeren Jesu Christi / de liefde Gods / en de gemeenschap des Heiligen Geestes zo met u allen! *Amen.*

Einde der Avondgebeden.

AT MORNINGPRAYER.

Voor 't MORGENGELED.

¶ Upon these Feasts; Christmas-day, the Epiphany, Saint Matthias, Easter-day, Ascension-day, Whitsunday, Saint John Baptist, Saint James, Saint Bartholomew, Saint Matthew, Saint Simon and Saint Jude, Saint Andrew, and upon Trinity-Sunday, shall be sung or said at Morning Prayer, instead of the Apostles Creed, this Confession of our Christian Faith, commonly called, the Creed of Saint Athanasius, by the Minister and people standing.

¶ Op de Feestdagen van de Geboorte onses Heeren, Drie Koningen, S. Matthys, Paassen, Hemelvaart, Pinxster, Drie-Eenheid, S. Jan den Dooper, S. Jacob, S. Bartholomeus, S. Matthaus, Simon en Judas, en S. Andries, sal men in het Morgen-Les, in plaats van 't Geloof der Apostelen, 't Geloofs-Formulier van Athanasius, de Dienaaren 't Volk staande, zeggen of zingen.

Quicumque vult.

Who soever will be saved: before all things it is necessary that he hold the Catholick Faith.

Which Faith, except every one do keep whole and undefiled: without doubt he shall perish everlastingly.

And the Catholick Faith is this: That we worship one God in Trinity, and Trinity in Unity;

Quicumque vult saluus esse.

Zwie wils zalig zyn/dien is hoor alle ding noodig/dat hy 't algemeen geloofte houde.

Het welke zo wie niet geheel en ongeschied en betwaard / die zal zonder twyfel ewiglijk verdoemen.

Het algemeen geloofte is dit / dat wy den eenigen God in de Wyheid / ende de Wyheid in de Eenheid eeren.

Nci-

Voor 't MORGENGEBED.

25

Neither confounding the Persons:
nor dividing the Substance.

For there is one Person of the Father, another of the Son: and another of the Holy Ghost.

But the Godhead of the Father, of the Son, and of the Holy Ghost, is all one: the Glory equal, the Majesty co-eternal.

Such as the Father is, such is the Son: and such is the Holy Ghost.

The Father uncreate, the Son uncreate: and the Holy Ghost uncreate.

The Father incomprehensible, the Son incomprehensible: and the Holy Ghost incomprehensible.

The Father eternal, the Son eternal: and the Holy Ghost eternal.

And yet they are not three eternals: but one eternal.

As also there are not three incomprehensibles, nor three uncreated: but one uncreated, and one incomprehensible.

So likewise the Father is Almighty, the Son Almighty: and the Holy Ghost Almighty.

And yet they are not three Almighties: but one Almighty.

So the Father is God, the Son is God: and the Holy Ghost is God.

And yet they are not three Gods: but one God.

So likewise the Father is Lord, the Son Lord: and the Holy Ghost Lord;

And yet not three Lords: but one Lord.

For like as we are compelled by the Christian verity: to acknowledge every Person by himself to be God and Lord;

So are we forbidden by the Catholic Religion: to say, There be three Gods, or three Lords.

The Father is made of none: neither created, nor begotten.

The Son is of the Father alone: not made, nor created, but begotten.

Zonder de personen te vermenigen / of het wezen en zelfstandigheid te deelen.

Want het is een ander persoon des Vaders / een ander des Zoons / een ander des H. Geests.

Maar de Vader / Zone ende H. Geest hebben eene Godheid / gelyke Eere en gelyke eeuwige Heerlykheid.

Hoedanig de Vader is / zodanig is ook de Zone / zodanig is ook de H. Geest.

De Vader is ongeschapen / de Zone is ongeschapen / de H. Geest is ongeschapen.

Ommetelyk is de Vader / ommetelyk is de Zone / ommetelyk is de H. Geest.

De Vader is eeuwig / de Zone is eeuwig / de H. Geest is eeuwig.

Nogtans zyn 't niet drie eeuwige / maar een eeuwig.

Gelyk ook niet drie ongeschapene / nog drie ommetelyke / maar een ongeschapen / en een ommetelyke.

Desgelyks is de Vader almachtig / de Zone almachtig / de H. Geest almachtig.

En nogtans zyn 't niet drie Almagtige / maar een Almagtige.

Also ook is de Vader God / de Zone God / de H. Geest God.

En nogtans niet drie Goden / maar het is een God.

Also is de Vader Heere / de Zone Heere / de H. Geest Heere.

En nogtans zyn 't niet drie Heeren / maar een Heere.

Want gelyk wy door de Christen-waardeit gedwongen worden eenen gelyken persoon byzonder God of Heere te noemen.

Also is ons ook door het algemeen Geloofte verboden drie Goden of Heeren te bekennen.

De Vader is van niemand gemaakt / nog geschapen / nog gegeneert.

De Zone is van den Vader alleen: niet gemaakt / nog gescha-

The Holy Ghost is of the Father and of the Son: neither made, nor created, nor begotten, but proceeding.

So there is one Father, not three Fathers; one Son, not three Sons: one Holy Ghost, not three Holy Ghosts.

And in this Trinity none is afore, or after other: none is greater or less than another;

But the whole three Persons are co-eternal together: and co-equal.

So that in all things, as is aforesaid: the Unity in Trinity is to be worshipped.

He therefore that will be saved: must thus think of the Trinity.

Furthermore, it is necessary to everlasting salvation: that he also believe rightly the Incarnation of our Lord Jesus Christ.

For the right Faith is, that we believe and confess: that our Lord Jesus Christ the Son of God, is God and Man;

God of the substance of the Father, begotten before the worlds: and Man of the substance of his Mother, born in the world;

Perfect God, and perfect Man: of a reasonable soul, and humane flesh subsisting;

Equal to the Father, as touching his Godhead: and inferior to the Father, as touching his Manhood.

Who although he be God and Man: yet he is not two, but one Christ;

One; not by conversion of the Godhead into flesh: but by taking of the Manhood into God;

One altogether; not by confusion of substance: but by unity of Person.

For as the reasonable soul and flesh

pen/ maar gegeneereert.

De H. Geest is van den Vader ende den Zoon/ niet gemaakt/ nog geschapen/ nog gegeneereert/ maar mitgekomen.

Zo is daar dan een Vader/ niet drie Vaders: een Zoon/ niet drie Zonen: een H. Geest/ niet drie H. Geesten.

En in deze Drieheid/ en is niet eerst/ nog laatst/ niet meest/ nog minst.

Maar de gantse drie Persoonen hebben gelijke eenheid/ en zijn den zelven allezins gelijk.

Zo dat alomine (gelijk mi gezegd is) de Eenheid in de Drieheid/ ende Drieheid in de Eenheid zo te eeren.

Daarom zo wie wil zalig zijn/ die moet aldus van de Drie-Eenheid gevoelen.

Maar het is tot de eertolke Zaligheid noodig/ dat hy ook de Menswerdige onzes Heeren Jesu Christi trouwelijk geloove.

Zo is dan het rechte Geloof/ dat hy gelooven en belyden/ dat onse Heere Jesus Christus Gods Zoon/ is God en Mens.

Hy is God uit de Zelfstandigheid des Vaders voor alle tyden gegeneereert/ en Mens uit de Zelfstandigheid zijns Moeders in de tyd geboren.

Volkomen God/volkomen Mens/ hebbende een verstandige ziel/ ende Mensseijk vlees.

Den Vader gelijk na de Godheid/ minder dan de Vader na de Mensheid.

Getwelke hoewel hy God is en Mens/ zo is hy nogtans niet twee/ maar een Christus.

Hy is een/ niet door veranderinge der Godheid in het vlees/ maar door de aanevinge der Mensheid in God.

Hy is een/ niet door de hermenginge der Zelfstandigheid/ maar door de Eenheid des Persoons.

Dan gelijk de verstandige ziel en

is one Man: so God and Man is one Christ.

Who suffered for our salvation: descended into hell, rose again the third day from the dead.

He ascended into heaven, he sitteth on the right hand of the Father, God Almighty: from whence he shall come to judge the quick and the dead.

At whose coming all men shall rise again with their bodies: and shall give account for their own works.

And they that have done good, shall go into life everlasting: and they that have done evil, into everlasting fire.

This is the Catholick Faith: which except a man believe faithfully, he cannot be saved.

Glory be to the Father, &c.
As it was, &c.

het blees een Mensse 3yn / also is God en de Mensse een Christus.

Welke geleden heeft om onzer Zaligheid wille: neder gedaald is ter Hellen / ten derden dage weder opgestaan van den Dooden.

Opgeklommen ten Hemel / zit ter rechterhand Gods des Vaders Almagtig. Ende zal van daar komen oordeelen de Levendige en de Dooden.

Op welkers tiinste alle Menssen zullen weder opstaan met hare Lichamen. Ende van hare eigene werken rekening geven.

Ende die goed gedaan hebben / zullen in het eeuwige Leven gaan / maar die quaad gedaan hebben / in het eeuwige vuur.

Dit is het algemeen Gelooft / het welk zo wie niet trouw welck en dast geloost / die zal niet mogen zalig 3yn.

Eere 3y den Vader / &c.

Antw. Gelp het was in den beginne / &c.

Here followeth the Litany, or General Supplication, to be sung or said after Morning Prayer, upon Sundays, Wednesdays and Fridays, and at other times, when it shall be commanded by the Ordinary.

De Lytanie, die men segt of zingt na't Morgenlof op de Zondagen, Woensdagen, ende Vrydagen, en op andere tyden, na dat door den Ordinaris Bedienaar goed gevonden werd.

O God the Father of heaven: have mercy upon us miserable sinners.

O God the Father of heaven: have mercy upon us miserable sinners.

O God the Son, Redeemer of the world: have mercy upon us miserable sinners.

O God the Son, Redeemer of the world: have mercy upon us miserable sinners.

O God the Holy Ghost, proceeding from the Father and the Son: have mercy upon us miserable sinners.

O God the Holy Ghost, proceeding from the Father and the Son: have mercy upon us miserable sinners.

O holy, blessed and glorious Trini-

O God Vader in de Hemelen / ontfermt U onzer ellendiger zondaaren!

O God Vader in de Hemelen, ontfermt U onzer ellendiger zondaaren.

O God Zone / Verlosser des Werelds / ontfermt U onzer ellendiger zondaren!

O God Zone, Verlosser des Werelds, ontfermt U onzer ellendiger zondaren!

O God H. Geest / van den Vader en den Zone voortkomende / ontfermt U onzer ellendiger zondaren!

O God H. Geest, van den Vader en den Zone voortkomende, ontfermt U onzer ellendiger zondaren!

O Heilige / Heilige / Heilige

ty, three persons and one God: have mercy upon us miserable sinners.

O holy, blessed and glorious Trinity, three persons and one God: have mercy upon us miserable sinners.

Remember not, Lord, our offences, nor the offences of our forefathers, neither take thou vengeance of our sins: spare us, good Lord; spare thy people whom thou hast redeemed with thy most precious blood, and be not angry with us for ever.

Spare us, good Lord.

From all evil, and mischief, from sin, from the crafts and assaults of the devil, from thy wrath, and from everlasting damnation,

Good Lord, deliver us.

From all blindness of heart; from pride, vain glory, and hypocrisie; from envy, hatred, and malice, and all uncharitableness,

Good Lord, deliver us.

From fornication, and all other deadly sin; and from all the deceits of the world, the flesh, and the devil,

Good Lord, deliver us.

From lightning and tempest; from plague, pestilence, and famine; from battle, and murder, and from sudden death,

Good Lord, deliver us.

From all sedition, privy conspiracy, and rebellion; from all false doctrine, heresie, and schism; from hardness of heart, and contempt of thy word and commandment,

Good Lord, deliver us.

By the mystery of thy holy Incarnation; by thy holy Nativity and Circumcision; by thy Baptism, Fasting, and Temptation,

Good Lord, deliver us.

By thine Agony and bloody Sweat; by thy Cross and Passion; by thy precious Death and Burial; by thy glorious Resurrection and Ascension; and by the coming of the Holy Ghost,

Dye-Genheit / dye Verboonen en eenen God / ontfermt U onzer ellendiger zondaaren!

O Heilige, Heerlyke, Heerlyke Drie-Eenheid, drie Persoonen, en een God, ontfermt U onzer ellendiger zondaaren!

O Heere! gedenkt niet onzer / of onzer Gaderenisdaden / ende neemt geene Wraake over onze zonden: spaart O Heere! spaart uw volk / dat Gy geraant hebt door uw dierbaren Bloede; ende laat uw Grijnsigheit over ons niet altyd dueren.

Spaart ons, O Heere!

Van alle zonden / quaad / ongeluk en listen des Duibels / van uw gramschap / en de ewige verdoemenisse.

Verloft ons, O Heere!

Van des herten blindheit / hoochmoedigheid / eergierigheid / geveinstheid / gramschap / haat / boosheit / knechtschap.

Verloft ons, O Heere!

Van onkuisheit en alle andere doodelijke zonden / en van de bekoringen des vlees / des werelids / ende des Duibels.

Verloft ons, O Heere!

Van blyren en ontweyden / van de plagen / pest / honger / oorlog / moord / rype / en een haastige dood.

Verloft ons, O Heere!

Van alle oproer en t'samenweringe / van valsche en ketterse leeringen: van verstocktheit des herten / en van de besnadinge uwes woords en gebods.

Verloft ons, O Heere!

Door de verhoogenheit uwer Heilige Menawerdinge / Geboorte / Besnydenisse / Doop / Vasten en Verzoekinghe.

Verloft ons, O Heere!

Door uw Steyd en bloedig Zweet / door uw lijdens en lyden / door uw dierbare Dood en Begraafnisse / door uw Heerlyke Werryzenisse en Hemelvaart / door de toekomstige

Good

Good Lord, deliver us!

In all time of our tribulation; in all time of our wealth; in the hour of death, and in the day of judgment,

Good Lord, deliver us.

We sinners do beseech thee to hear us, O Lord God, and that it may please thee to rule and govern thy holy Church universal in the right way;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to keep and strengthen in the true worshiping of thee, in righteousness and holiness of life, thy servant ANNE, our most gracious Queen and Governor;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to rule her heart in thy faith, fear and love, and that she may evermore have affiance in thee, and ever seek thy honour and glory;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to be her defender and keeper, giving her the victory over all her enemies;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to bless and preserve the Princess Sophia, and all the Royal Family;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to illuminate all Bishops, Priests, and Deacons, with true knowledge and understanding of thy Word, and that both by their preaching and living they may set it forth, and shew it accordingly;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to endue the Lords of the Council, and all the Nobility, with grace, wisdom, and understanding;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to bless and keep the Magistrates, giving them grace to execute justice, and to main-

des Heiligen Geestes.

Verlost ons, O Heere!

In de tyd onzes tegen en boos- sports / in de ure des Doods en in den Dag des Oordeels.

Verlost ons, O Heere!

Wy bidden U, verhoort ons! Dat Gy U getwaardigt / uitmen dienst. Maagd A N N A, onze goet- derterste Koningin en Souveraine te / in de waare aanbiddinge te sta- maacts / in Heegheerdigheid en Heel- ligheid des Levens / te bevestigen en te bewaaren.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U getwaardigt / uitmen dienst. Maagd A N N A, onze goet- derterste Koningin en Souveraine te / in de waare aanbiddinge te sta- maacts / in Heegheerdigheid en Heel- ligheid des Levens / te bevestigen en te bewaaren.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U getwaardigt / haar ges- moed in den geloof / liefde en blyze te staarts also te bestieren / dat zy altyd op U berouwe: en in alles u- we Eere en Heerlykheid zoek en be- houdere.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U getwaardigt haar te bewaaren / en te beschermen / en haar overwinning te verleenen tegen alle haare vyanden.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy wilt zegenen en bewaaren de Princess Sophia van Hannover, en al die tot het Koninklyke Huis be- hooren.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U getwaardigt / de Bis- schoppen / Leeraars en Dienaars der kerke / met de waare kennis / en het regt verstand uwer Woords te verlichten / op dat zy 't zelve / zo doog- leven als leere / mogen behoudere.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U getwaardigt / de Kon- inglyke Raad en al den Adel des Ryks met agthaarheid / wysheid en verstand te verchullen.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy onze Overheden wilt ze- genen / en haar die genade verleenen / dat zy de regtvaardigheid mogen

tain truth;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to bless and keep all thy People;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to give to all nations, unity, peace, and concord;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to give us an heart to love and dread thee, and diligently to live after thy commandments;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to give to all thy people increase of grace, to hear meekly thy Word, and to receive it with pure affection, and to bring forth the fruits of the Spirit;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to bring into the way of truth, all such as have erred and are deceived;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to strengthen such as do stand, and to comfort and help the weak-hearted, and to raise up them that fall, and finally to beat down Satan under our feet;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to succour, help and comfort all that are in danger, necessity, and tribulation;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to preserve all that travel by land or by water, all women labouring of child, all sick persons, and young children, and to shew thy pity upon all prisoners and captives;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to defend and provide for the fatherless children and widows, and all that are desolate and oppressed;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to have mercy upon all men;

We beseech thee to hear us, good Lord.

bolhpingen / en de waarheid betmaaken,

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U gelwaardigt / uw gantse holk te zegenen en te behoeden.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U gelwaardigt / alle volkeren met eenigheid / vrede en eenigheid te begiften.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy onze gemoederen tot de waare liefde / en uwe brieze wilt ontflecken / en neigen tot de onderwijdinge uwer geboden.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy uw holk gelwaardigt / te berieken de wijsdom der genade / dat het uw Woord ootmoedigh aanhoore / met een zuiver hert omhelze / en vruchten des Geestes voortbringe.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U gelwaardigt / de dwalende en berieken / op den weg des waarheids te herroepen.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy de staande wilt bevestigen / de zwakken ondersteunen / de vallende oprechten / en den duivel onder onze voeten berreden.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy wilt beschermen / helpen en vertroosten / alle die in gebaaten / nooden en swarigheden zijn.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy alle die te water of te land op eenige reizen zijn / zwangere vrouwen in den arbeid / zieken / kleine kinderen / slaven en gevangen en wilt te hulpe komen.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U gelwaardigt / alle vaderloze en moederloze wezen / weduwen / mistroostige en verdrukte te verzorgen.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U aller menschen wilt ontfemen.

Wy bidden U, verhoort ons!

That

That it may please thee to forgive our enemies, persecutors, and slanderers, and to turn their hearts;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to give and preserve to our use the kindly fruits of the earth, so as in due time we may enjoy them;

We beseech thee to hear us, good Lord.

That it may please thee to give us true repentance, to forgive us all our sins, negligences, and ignorances, and to endue us with the grace of thy Holy Spirit, to amend our lives according to thy holy word;

We beseech thee to hear us, good Lord.

Son of God: we beseech thee to hear us.

Son of God: we beseech thee to hear us.

O Lamb of God: that takest away the sins of the world;

Grant us thy peace.

O Lamb of God: that takest away the sins of the world;

Have mercy upon us.

O Christ, hear us.

O Christ, hear us.

Lord, have mercy upon us.

Lord, have mercy upon us.

Christ, have mercy upon us.

Christ, have mercy upon us.

Lord, have mercy upon us.

Lord, have mercy upon us.

Then shall the Priest, and the people with him, say the Lords Prayer, Our Father, &c. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. Amen.

Priest. O Lord, deal not with us after our sins.

Answer. Neither reward us after our iniquities.

¶ Let us pray.

O God, merciful Father, that despitest not the sighing of a contrite heart, nor the desire of such as be sorrowful; Mercifully assist our prayers that we make before thee in all our troubles and adversities whensoever

Dat Gy onze vyanden en herholgers wilt vergeben / en haare herten tot berouwen ontkeren.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U gewaardigt / de vruchten der aarde te geven en te bewaaren / om die ten zynen tyde te gesonten.

Wy bidden U, verhoort ons!

Dat Gy U gewaardigt / ons te beschenken met waaragtig berouwen / en vergiffenisse der zonden; ons te vergeven alle onze verzuimenissen / en onwetenheden / ons te berouwen met de genade des Heiligen Geestes en beternisse des levens.

Wy bidden U, verhoort ons!

Zone Gods! wy bidden U verhoort ons!

Zone Gods! wy bidden U, verhoort ons!

O Lam Gods! die wegneemt de zonden des werelds /

Geeft ons Vrede!

O Lam Gods / die wegneemt de zonden des werelds /

Ontfermt U onzer!

O Christe verhoort ons!

O Christe verhoort ons!

Heere ontfermt U onzer!

Heere ontfermt U onzer!

Christe ontfermt U onzer!

Christe ontfermt U onzer!

Heere ontfermt U onzer!

Heere ontfermt U onzer!

Dan zal de Dienaar en 't Volk met hem zeggen, Onze Vader / &c.

Ende en leid ons niet in verzoeking / maar berouwen ons van den bozen. Amen.

O Heere en doet ons niet na onze zonden;

Antw. En na onze overtredingen vergelt ons niet!

¶ Laet ons bidden!

O God barmhertige Vader / die de zuchten der gebroeders heronten niet vermaadt / en de toegenegenheid der treuriger niet veragt: weest gunstig aan onze gebeden / die wy in onze benauhteden door U uitstooten.

they

they oppress us; and graciously hear us, that those evils which the craft and subtilty of the devil or man worketh against us be brought to nought, and by the providence of thy goodness they may be dispersed, that wethy servants being hurt by no persecutions, may evermore give thanks unto thee in thy holy Church, through Jesus Christ our Lord.

O Lord, arise, help us, and deliver us for thy Names sake.

O God, we have heard with our ears, and our fathers have declared unto us the noble works that thou didst in their days, and in the old time before them.

O Lord, arise, help us, and deliver us for thine Honour.

Glory be to the Father, &c.

Ans. As it was in the, &c.

From our enemies defend us, O Christ.

Graciously look upon our afflictions.

Pitifully behold the sorrows of our hearts.

Mercifully forgive the sins of thy people.

Favourably with mercy hear our prayers.

O Son of David, have mercy upon us.

Both now and ever vouchsafe to hear us, O Christ.

Graciously hear us, O Christ; graciously hear us, O Lord Christ.

O Lord, let thy mercy be shewed upon us.

As we do put our trust in thee.

¶ Let us pray.

WE humbly beseech thee, O Father, mercifully to look upon our infirmities; and for the glory of thy Name, turn from us all those evils that we most righteously have deserved; and grant that in all our troubles we may put our whole trust and confidence in thy mercy, and evermore serve thee in holiness and pureness of living, to thy honour and glory,

ten / en geboordigt de zelve goeden tierentijf aan te nemen / op dat allen wat dooz dwijfelse of menscheleke doozslagen tegen ons aangelveid werd / vernietigt / en dooz den raad uwer liefdagende zorge berzet mag werden: op dat wy uwe dienstegeten dooz geen aanbeestingen gequest zynde / in uwe heilige kerke dankszeggingen mogen doen / dooz Jesus Christus onzen heere.

Staat op O Heere, helpt ons, en verlost ons om uwen Naame.

O God! met onze ooren hebben wy gehoozt / en onze Vaders hebben ons geboorschapt wondersbaare werken / die wy gewoogt hebt in haare daagen / en in oude tijden.

Staat op O Heere, helpt ons, en verlost ons om uwe Eere.

Eere zy den Vader / &c.

Antw. Gelyk het was / &c.

Dan onze byanden verlost ons / O Christe.

Hebt mededoogen met onze kastydingen.

Antziet de droefheid onzer herten.

Weest genadig over de zonden uwer Volks.

Verhoort vriendelyk onze gebeden.

O Zone Davids, ontfermt U onzer.

O Christe geboordigt ons / en nu en altyd te verhooren!

O Christe verhoort ons: verhoort ons vriendelyk O Heere Jesu Christe!

Toont ons O Heere uwe barmhertigheid!

Gelyk wy van U hoopen.

¶ Laet ons bidden.

Wij bidden U / O Heere / aanziet vriendelyk onze zwakheden / en om de Heerlykheid uwer Naams / heere goedertierentijf van ons af / alle de swaargheden / die wy rechtvaardelyk om onze zonden verdien / en geest dat wy in alle tegenspoeden / ons gantsche betrouwen op uwe Barmhertigheid mogen stellen / en altyd in zuberheid des le through

G E B E D E N.

33

through our only Mediator and Advocate, Jesus Christ our Lord. Amen.

A Prayer of St. Chrysostom.

A Almighty God, who hast given us grace at this time with one accord to make our common supplications unto thee, and dost promise, that when two or three are gathered together in thy Name, thou wilt grant their requests; Fulfil now, O Lord, the desires and petitions of thy servants, as may be most expedient for them; granting us in this world knowledge of thy truth, and in the world to come life everlasting. Amen.

2 Cor. 13. 14.

THe grace of our Lord Jesus Christ, and the love of God, and the fellowship of the Holy Ghost, be with us all evermore. Amen.
Here endeth the Litany.

bens dienen/ tot Heerlykheid uwen Naams: Dooz onzen eenigen Middelaer en Doozpraak Jesus Christus onzen Heere, Amen.

Een gebed van den H. Chrysostomus.

A Unmagtige eeuwige God/ die ons de genade verleent hebt/ dat wy op deze tyd eendzachtelyk vergadert zynde/ onze gebeden aan U zouden opofferen/ en die belooft/ dat/ waar twee of drie zullen vergadert wezen in uwen Naame/ Gy haare ootmoedige gebeden goedertierentelyk zult verhooren; Wy verzoeken/ dat Gy de begeerten en gebeden uwer dienaaren/ dooz zo veel als Gy die weet meest tot haare zaligheid te zullen strekken/ wilt volbragen; en geestons in dit leeden de kennisse uwer waarheid/ ende in het toekomende het eeuwige leeden. Amen.

2 Cor. 13. 13.

DE genade des Heeren Jesus Christi/ de liefde Gods/ en de gemeenschap des Heiligen Geestes zy met u allen! Amen.

Einde der Litanie.

P R A Y E R S and T H A N K S G I V I N G S
upon several Occasions, to be used before the Two final Prayers of the Litany, or of Morning and Evening Prayer.

G E B E D E N en D A N K Z E G G I N G E N
in verscheide gelegentheden, voor der twee Gebeden op 't einde der Litanie, of van 't Morgen- en Avondgebed te gebruiken.

P R A Y E R S.

For Rain.

O God heavenly Father, who by thy Son Jesus Christ hast promised to all them that seek thy kingdom and the righteousness thereof, all thing necessary to their bodily sustenance; Send us, we beseech thee, in this our necessity, such moderate rain and showres, that we may receive the fruits of the earth to our comfort, and to thy honour, through Jesus Christ our Lord. Amen.

G E B E D E N.

Om intyd van nood regen te verzoeken.

O God/ Hemelsche Vader/ die dooz uwen eenig gebooren Zonne belooft hebt aan alle/ die uto Ryken des zelfs gerechtigheid zoeken/ alles wat tot het leeden noodig is; geest ons/ bidden wy/ in deze onzen nood/ regen en tydige blagen/ op dat wy de blygten des aardryx tot vreesoostinge onzen lichaams/ en tot de eere uwer Naams mogen ontfangen/ dooz Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

C

For

¶ *For Fair Weather.*

O Almighty Lord God, who for the sin of man didst once drown all the world, except eight persons, and afterward of thy great mercy didst promise never to destroy it so again; We humbly beseech thee, that although we for our iniquities have worthily deserved a plague of rain and waters, yet upon our true repentance thou wilt send us such weather as that we may receive the fruits of the earth in due season, and learn both by thy punishment to amend our lives, and for thy clemency to give thee praise and glory, through Jesus Christ our Lord.

Amen.¶ *In the time of Dearth and Famine.*

O God heavenly Father, whose gift it is, that the rain doth fall, the earth is fruitful, beasts increase, and fishes do multiply; Behold, we beseech thee, the afflictions of thy people, and grant that the scarcity and dearth (which we do now most justly suffer for our iniquity) may through thy goodness be mercifully turned into cheapness and plenty, for the love of Jesus Christ our Lord; to whom with thee and the Holy Ghost be all honour and glory, now and for ever.

Amen.¶ *Or this.*

O God merciful Father, who in the time of Elisha the prophet didst suddenly in Samaria turn great scarcity and dearth into plenty and cheapness; Have mercy upon us, that we who are now for our sins punished with like adversity, may likewise find a seasonable relief: increase the fruits of the

¶ *Om goet weer te bekomen.*

Heer God / die om des menschen zonden / eenmaal de gantsche wereld verzonken hebt / uitgenomen alleen agt menschen / en daarna door bijzondere medelyden gedreben zonde / beloofd hebt / dat Gy dien noyt wederom gantschelelyk zult verdrinken: Wy bidden u met gebogen knien / alhoewel wy om onze boosbedendigen overloop des regens en der wateren wel verdient hebben / dat Gy u nogtans gebaardigt / ons tot ware boetvaardigheid te bekeeren / en ons zodanige getempertheid des Hemels te geven / dat wy de brugten des aardrups ten behoeflyken tyde mogen ontfangen / en door deze uwe straffen vermaand zonde / ons leven leeren beteren / en wegens uwe goedertierenheid r'onswaarts / uwen lof / yps en eere / altyd mogen uitheyden / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

¶ *Ten tyde van dierte en hongersnood.*

O God / Hemelsche Vader / door wiens welbaad de regen neervalt / de aerde vrugtbaar werd / de dieren groepen en de visschen vermengtoudigen: aanziet / bliden wy de lastdingen uwes volks / en geeft dat deze behoefte en duerte der eerwaaren / die wy nu zeer regtvaardigh om onze zonden lyden / door de goedheid uwer barmhertigheid omkeere in ruicheit en overvloed. Vergunt ons dat / goedertierenste Vader / om beliefde Jesu Christi onzen Heeren dien met u en den h. Geest / y lof / eere en heerlykheid / in alle eeuwigheid / Amen.

¶ *Of dit.*

O God / en genadigste Vader / die ten tyde van den Propheet Elisha in Samaria schielich een groote behoefte en duerte veranderde in ruicheit en overvloed: zyt ons genadig / dat wy / die nu om onze zonden wille met gelyke wederwaardighen gestraft worden / in gelyke

carth.

earth by thy heavenly benediction; and grant that we receiving thy bountiful liberality, may use the same to thy glory, the relief of those that are needy, and our own comfort, through Jesus Christ our Lord. Amen.

In the time of War and Tumult.

O Almighty God, King of all kings, and Governor of all things, whose power no creature is able to resist, to whom it belongeth justly to punish sinners, and to be merciful to them that truly repent; Save and deliver us, we humbly beseech thee, from the hands of our enemies; abate their pride, assuage their malice, and confound their devices, that we, being armed with thy defence, may be preserved evermore from all perils, to glorifie thee, who art the only giver of all victory, through the merits of thy only Son Jesus Christ our Lord. Amen.

In the time of any common Plague or Sicknes.

O Almighty God, who in thy wrath didst send a plague upon thine own people in the wildefnes for their obstinate rebellion against Moses and Aaron, and also in the time of king David didst slay with the plague of pestilence threescore and ten thousand, and yet remembering thy mercy didst save the rest; Have pity upon us miserable sinners, who now are visited with great sickness and mortality; that like as thou didst then accept of an atonement, and didst command the destroying Angel to cease from punishing; so it may now please thee to withdraw from us this plague and grievous sickness, through Jesus Christ our Lord. Amen.

een tydige verlossing mogen vinden: vernederet den waerdom der brugten der aarde door uw hemeliche zegeningen; en gunt ons / dat wy uwe goedertieren mildadigheden ontfangende / die tot uwe eere / tot behulpzaamheid der behoeftigen en onzer verkwikking mogen gebruiken / door Jesus Christus onzen Heere. Amen.

Ten tyde van Oorlog en Optoer.

Almagtige God / koning der koningen en Bestierder over alles / wiens mogentheid geen schepzel kan tegenstaan / wien eigen is de zondaaren te straffen / en dezen te ontfermen / die waerlyk boete doen / bevaard en verlost ons / bidden wy ootmoedelyk / van het geweld der vyanden: bedwingt haer hoochmoedichheid / verminder haare boosheid / doet te uwer haare aanslagen en listen / op dat wy door uwe wapenen beschermt zynde / altyd mogen behoed zyn van alle gevaaren / om u te verheerlyken / die daer zyt den eenigen Overwinning-gever / door de verdiensten uwer eenigen geborenen Zoon Jesus Christus onzen Heeren. Amen.

Ten tyde van Pest, Sterfte, of Ziekten.

Almagtige God / die ten tyde van Moyses en Aaron over uwer volk in de woestyn wegens haare wederspanningheid een sterfte zond / en ook ten tyde van den koning David / in uwer Gzamschap / sedertig duizent menschen door de pest gedood / en nogtans gedagtig zynde uwer barmhertigheid / de rest bevaard hebt / ontfermt u onzer elendiger / die met verscheide ziekten en zware sterfte geplaagt werden / en gevaardigt u / even gelyk Gp uwen Engel hebt doen ophouden van straffen / also ook nu / deze pest van ons weg te nemen / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

In the Ember-weeks to be said every Day for those that are to be admitted into holy Orders.

A Almighty God our heavenly Father, who hast purchased to thy self an universal Church, by the precious Blood of thy dear Son; Mercifully look upon the same, and at this time so guide and govern the minds of thy servants the Bishops and Pastors of thy flock, that they may lay hands suddenly on no man, but faithfully and wisely make choice of fit persons to serve in the sacred ministry of thy Church. And to those which shall be ordained to any holy Function, give thy grace and heavenly benediction, that both by their life and doctrine they may set forth thy glory, and set forward the salvation of all men, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

Or this.

A Almighty God, the giver of all good gifts, who of thy divine providence hast appointed divers orders in thy Church; Give thy grace, we humbly beseech thee, to all those who are to be called to any office and administration in the same; and so replenish them with the truth of thy doctrine, and endue them with innocency of life, that they may faithfully serve before thee, to the glory of thy great Name, and the benefit of thy holy Church, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

A Prayer for the high Court of Parliament, to be read during their Session.

Most gracious God, we humbly beseech thee, as for this Kingdom in general, so especially for the High Court of Parliament, under our most religious and gracious Queen

In de Quatertemper weeken ieder dag voor die geene te zeggen, die in de Heilige Ordens zullen aangenomen worden.

A Almachtige God / en Hemelsche Vader / Op die voer ik een algemeene kerk / door 't dierbaare bloed van uwen geliefden Zoon / gekocht hebt; ziet dezelve met genadige oogen aan / leid en regeerd de gemoeederen uwer dienaren de Bisschoppen en Herderen uwer kerk tegenwoordig yodanig / dat zij niemand te schielijk de handen mogen opleggen / maar getrouwelijk en wisseljk personen mogen berkiezen / die bekwaam syn tot den heiligen dienst van uwe kerk. Geeft die geene / die tot eenig heilig Beroep zullen beroepent woorden / uwe genade en Hemelsche zegeninge / op dat zij zo wel in leven als leere uwe eere mogen verhouden / en aller menschen zaligheid bevoederen / door Jesus Christus onzen Heere. *Amen.*

A Almachtige God / Geeft van alle goede giften / die door uwe Goddelijke barmhertigheid verscheide Ordens in uwe kerk hebt ingestelt; Wy bidden u voornemdelijk / dat Op uwe genade aan alle die geene / die tot eenig ampt of bediening in de zelve zullen beroepen worden / geliefte te vergunnen; en haer yodanig met de waarheid uwer leere te bevullen / en onmooselheid van leven aandoen / op dat zij getrouwelijk door uwe aanseljen mogen dienen / tot verheerlijking uwer grootten Naams / en voordeel uwer heilige kerk / door Jesus Christus onzen Heere. *Amen.*

Gebod voor de hooge Vergadering des Parlements, gedurende des zelfs zittingen te gebruiken.

A Alvergenadigste God / Wy bidden u hertgrondeljk / gelijk door dit Hooringsch in 't algemeen / zo in 't bezonder door de hooge vergaderinge des Parlements onder ons

at this time assembled: that thou wouldst be pleased to direct and prosper all their Consultations to the advancement of thy glory, the good of thy Church, the safety, honour, and welfare of our Sovereign, and her Kingdoms; that all things may be so ordered and settled by their endeavours upon the best and surest foundations, that peace and happiness, truth and justice, religion and piety may be established among us for all generations. These and all other necessities for them, for us, and thy whole Church, we humbly beg in the Name and mediation of Jesus Christ our most blessed Lord and Saviour. *Amen.*

A Collect or Prayer for all Conditions of men, to be used at such times when the Litany is not appointed to be said.

O God the Creator and Preserver of all mankind, we humbly beseech thee for all sorts and conditions of men, that thou wouldst be pleased to makethy ways known unto them; thy saving health unto all nations. More especially we pray for the good estate of the Catholick Church: that it may be so guided and governed by thy good Spirit, that all who profess and call themselves Christians, may be led into the way of truth, and hold the faith in unity of spirit, in the bond of peace, and in righteousness of life. Finally we commend to thy Fatherly goodness all those who are any ways afflicted, or distressed in mind, body, or estate: [* especially those for whom our prayers are desired] that it may please thee to comfort and relieve them according to their several necessities, giving them patience under their sufferings, and a happy issue out of all their afflictions. And this we beg for Jesus Christ his sake. *Amen.*

** This to be said when any desire the prayers of the Congregation.*

zen Godbzugtige en genadige Koningin ten dezen tyde zittende / dat het II behagen mag alle Naare raadslagen te leiden en te bestieren tot vermeerderinge uwer Eere / het beste der Kerk / de ruste / eer en welbaren onzes Souvereins en Naare Ryken / ten einde dat alle de zaken door hime onderneemingen zo geschikt en op de beste en zekerste gronden vast gestelt mogen werden / dat daar door de vrede en voozspoed / waarheid en gerechtigheid / Gods dienst en Godzaligheid onder ons mag bloepen tot in alle geslagten. Dit en wat verder noodig is vooz Naar / ons en uwe gantsche Kerk / smeeken wy onderdanighlyk in de Name en oin de voozspake van Jesus Christus / onzen allergezegenste Heer en Zaligmaker / Amen!

Gebed voor Menschen in Siekte, Armoed of Nooden, &c. als de *Lytanie* niet gebeden word.

O God / Schepper en Behouder aller menschen! Wy smeeken II ootmoedelyk vooz allerley sooz en conditie der menschen / dat het II behage uwe wegen haar bekend te maken / uw zaligmakend heil aan alle Volkieren. Bezonder bidden wy II vooz 't beste van uw Kerk; dat die zo gestierd en geregeert werde / door uwe goede Geest / dat alle die Belydenisse doen en Christenen zig noemen / in de weg der waarheid mogen gaan en 't Geloofte behouden in eenigheid des Geestes / in den hand des vzedes en in rechtbeerdigheid des levens. Eindelyk bezeelen wy aan uwe Vaderlyke goedheid alle de gene die op eenige wyze bedroeft en beslagen zyn in 't gemoed of krank na het lichaam. [* bezonder die gene, die onze Voorbede verzogt hebben.] Dat het II behage dezelve te troosten en te verlossen na haare verscheidene behoeftigheden / geest haar

C 3

* Dit werd geleezen, als 'er Voorbede voor bezondere Persoonen verzogt word.

THANKSGIVINGS.

¶ *A Prayer that may be said after any of the former.*

O God, whose nature and property is ever to have mercy and to forgive; Receive our humble petitions; and though we be tied and bound with the chain of our sins, yet let the pitifulness of thy great mercy loose us, for the honour of Jesus Christ our Mediator and Advocate. *Amen.*

lydzzaamheid in haare woorden en een zalige uitkomst uit alle haare bequaamheden. Dit alles smeeken wy om Jesu Christi wille / Amen!

¶ Een Gebed, agter een der andere te voegen.

O God / tolen eigen is altyd te ontfermen en te sparen / neemt aan deeze onze gebeden / op dat ons / die door de ketenen der gewoelen elendigh geklijstert zyn / de goedertierenheid uwer barmhertigheid byn maake ende onthinde / om de verdiensten Jesu Christi onzes eenigen Middelaars / Amen.

THANKSGIVINGS.
DANKZEGGINGEN.

¶ *A General Thanksgiving.*

A Almighty God, Father of all mercies, we thine unworthy servants do give thee most humble and hearty thanks for all thy goodness and loving kindness to us, and to all men, [** particularly to those who desire now to offer up their praises and thanksgivings for thy late mercies vouchsafed unto them.*] We bless thee for our creation, preservation, and all the blessings of this life, but above all for thine inestimable love in the redemption of the world by our Lord Jesus Christ; for the means of grace, and for the hope of glory. And we beseech thee give us that due sense of all thy mercies, that our hearts may be unfeignedly thankful, and that we may shew forth thy praise not only with our lips, but in our lives, by giving up our selves to thy service, and by walking before thee in holiness and righteousness all our days, through Jesus Christ our Lord; to whom with thee and the Holy Ghost be all honour and glory, world without end. *Amen.*

* *This to be said when any that have been prayed for, desire to return praise,*

¶ *Algemeene Dankzegging.*

A Unmagtige God / Vader aller genade / wy uwe ontwaardige dienaren bedanken u van herten voor alle uwe goedheid en liefdelijke toegenegenheid segens ons en alle menschen [** Bezonder aan die bewezzen, die nu komen danken voor genotene weldaaden*]: Wy roemen u over onze schepping / onderhouding en alle de zegeningen des zes lebens / maar boven al voor uwe onuitsprekelyke liefde in de verlossing der wereld door onzen Heere Jesus Christus / voor de middelen der genade en de hoope der heerlijkheid. En wy smeeken u / geest ons zulk een diep gevoelen van alle uwe weldadigheden / dat onze herten ongebetwieldelyk dankbaar mogen zyn / en wy u prijzen niet alleen met onze lippen / maar met ons leven / voor ons tot uwe dienst over te geven / en voor u te wandelen in heilichheid en Gerechtigheid alle onze dagen / door Jesus Christus onzen Heere / dien nabens u en den h. Geest toekomt alle Eer en Heerlykheid in eeuwigheid. Amen!

¶ *For*

* *Dit moet gezegt worden, als'er bezonder zyn, die haar Dankzegging laten doen,*

¶ *For Rain.*

O God our heavenly Father, who by thy gracious providence dost cause the former and the latter rain to descend upon the earth, that it may bring forth fruit for the use of man; We give thee humble thanks, that it hath pleased thee in our great necessity to send us at the last a joyful rain upon thine inheritance, and to refresh it when it was dry, to the great comfort of us thy unworthy servants, and to the glory of thy holy Name, through thy mercies in Jesus Christ our Lord. *Amen.*

¶ *For Fair Weather.*

O Lord God, who hast justly humbled us by thy late plague of unmoderate rain and waters, and in thy mercy hast relieved and comforted our souls by this seasonable and blessed change of weather; we praise and glorifie thy holy Name for this thy mercy, and will always declare thy loving kindness from generation to generation, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

¶ *For Plenty.*

O Most merciful Father, who of thy gracious goodness hast heard the devout prayers of thy Church, and turned our dearth and scarcity into cheapness and plenty; We give thee humble thanks for this thy special bounty, beseeching thee to continue thy loving kindness unto us; that our land may yield us her fruits of increase, to thy glory and our comfort, through Jesus Christ our

¶ *Voor Regen.*

Almagtige God / Hemelsche Vader / die door uwē liefstike doozigtigheid te wege brengt / dat de regen die by blagen mi broeg mi laat valt / op de aarde nederdaalende / die vruchtbaar en bequaam maakt tot des menschen gebruik: Wy danken U / zo veel wy vernemen / dat Gp in dezen onzen hoogsten nood / U gewaardigt hebt / ten laatste lesten / met een zo gewenssten regen / uw eerste deel te beruipen / en het geene mi doore werd / te beruipen / tot onzen grooten troost / die zo grooten welvaad gantsch onwaardig zyn / ende tot de meeste heerlijkheid uwes hoogheiligen Naams / door uwē barmhertigheden in Christo Jesu onzen Heere / *Amen.*

¶ *Voor goed Weer.*

O Heere God / die ons onlangs volgens uw zeer regtvaardig Oordeel / door onnatige overbloed des regens en der wateren / hebt willen verootmoedigen / maar mi daar en tegen door medeliden beweegt zynde / barmhertigheid in onze gemoedren hebt willen instorten / door deze zo gezonde en aangename lugt: Wy beruipen en eeren uwē heiligen Naam / om deze uwē uitstreckende goedheid / en wy zullen nimmer ophouden uwē goedertierenheid en vriendeliphheid uit te breiden / van geslagte tot geslagte / door Jesus Christus onzen Heere. *Amen.*

¶ *Voor een goed Gewas, ofte overvloed van Eerwaaren.*

O Goedertierenste Vader / die door uwē liefstike goedheid de ootmoedige gebeden van uwē Kerke verhoort / en onse behoefstigheid in overbloed en welde verandert hebt: Wy danken U zeer ootmoetelyk voor deze uwē bezondere goeddadigheid / onswaards / biddende uwē Majesteit / ons te willen vergunnen / dat die stant grupe en geduurig zy / en dat onse aarde in overvloed

C 4

Lord.

Lord. Amen.

¶ For Peace and Deliverance from our Enemies.

O Almighty God, who art a strong tower of defence unto thy servants against the face of their enemies; We yield thee praise and thanksgiving for our deliverance from those great and apparent dangers wherewith we were compassed. We acknowledge it thy goodness that we were not delivered over as a prey unto them; beseeching thee still to continue such thy mercies towards us, that all the world may know that thou art our Saviour and mighty deliverer, through Jesus Christ our Lord. Amen.

¶ For Restoring Publick Peace at Home.

O Eternal God, our heavenly Father, who alone makest men to be of one mind in a house, and stillest the outrage of a violent and unruly people; We bless thy holy Name that it hath pleased thee to appease the seditious tumults which have been lately raised up amongst us; most humbly beseeching thee to grant to all of us grace, that we may henceforth obediently walk in thy holy commandments, and leading a quiet and peaceable life in all godliness and honesty, may continually offer unto thee our sacrifice of praise and thanksgiving for these thy mercies towards us, through Jesus Christ our Lord. Amen.

haare vrugten uitreike / tot Heere
lykheid uwer Naams / en onze on-
derhoudinge / door Jesus Christus
onzen Heere / Amen.

¶ Voor Vrede en Overwinninge.

O Almachtige God / die U zelven
aan uwe dienaaren tegen het
aangezicht haarer vyanden en aller
tegenstanders plag te geven tot een
zeer sterke bescherminge en holwerk;
Wp beheimen / dat wp U de uiterste
dankzeggingen en hoogste lofreden
schuldig zyn / dat Gy U niet
verontwaardigt hebt / ons nu on-
langs te verlossen van zo openbaare
en zo naakende gevaaren / daer wp
doenmaal mede omcingelt waas-
ren; wp wetent alleen uwe goedheid
dank / dat wp niet overgelevert zyn/
als een proye door haare tanden;
welke uwe uitsteekende goedertie-
rentheid en barmhertigheid t'ons-
waards / wp bidden / dat eweluy
mag duren / op dat de gantsche we-
reld beheeme / dat Gy onzen Bescher-
met en magtige Verlosser zyt / door
Jesus Christus onzen Heere. Amen.

¶ Voor de herstelling van Inlandische
ruste.

Erwylge God / en hemelsche
Vader / die alleen de menschen
in een huis eensgezind maakt / en
de woede van een geweldig en onge-
regeid volk stilt; Wp looven uwen
heiligen Naam / dat het U behaagt
heeft de onlangs onder ons ontstaa-
ne oproeren te bebreedigen: en bid-
den U zeer gottmoedelyk / ons allen
de genade te verleenen / om voortaan
gehoorzaamelyk in uwe heilige ge-
boden te wandelen / en een gerust en
breedig leven in alle eerbaarched en
Godzaligheid leidende / U geduurig
lof en dankzegginge mogen opoffe-
ren voor deze aan ons betweezene ge-
nade / door Jesus Christus onzen
Heere. Amen.

DANKZEGGINGEN.

41

¶ *For Deliverance from the Plague, or other common Sickness.*

O Lord God, who hast wounded us for our sins, and consumed us for our transgressions, by thy late heavy and dreadful Visitation, and now in the midst of judgment remembering mercy, hast redeemed our souls from the jaws of death; We offer unto thy fatherly goodness our selves, our souls and bodies, which thou hast delivered, to be a living sacrifice unto thee, always praising and magnifying thy mercies in the midst of thy Church, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

¶ *Or this.*

WE humbly acknowledge before thee, O most merciful Father, that all the punishments which are threatened in thy law, might justly have fallen upon us by reason of our manifold transgressions and hardness of heart. Yet seeing it hath pleased thee of thy tender mercy, upon our weak and unworthy humiliation, to assuage the contagious sickness, where-with we lately have been sore afflicted, and to restore the voice of joy and health into our dwellings; we offer unto thy divine Majesty the sacrifice of praise and thanksgiving, lauding and magnifying thy glorious Name for such thy preservation and providence over us, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

¶ *Voor de Verlossinge van Sterfte en Pest.*

Heer God / die ons om onzer zonde wille gelowd / en uitschietende de vylen uwer gramschap / door die onlangs wordende pest / ons om onze overtredingen berispt / maar nu in het midden uwer barmhertigheid / onze beangste zielen uit de klauwen des doods verlost hebt / wy offeren ons geheel op aan uwe Vaderlyke goedertierenheid / tot den levende offerhande / op dat onze zielen en lichaamen door uwe krachtige hand verlost zynde / wy noyt op houwen / uwen Hof te vermeerderen / en uwe barmhertigheden groot te maaken / midden onder uwe Godsdiensstige vergaderinge / door Jesus Christus onzen Heere / *Amen.*

¶ *Een ander Gebed van den zelve Inhoud.*

Wij bekenmen ootmoedelyk door uwe Majesteit / aldergoedertierenste Vader / dat men ons niet recht heeft mogen opleggen alle plagen / en vloeken in uwe Wet begrepen / om onze overgrootte zonden / en de hardigheid onzer herten; maar alzo het u van wegen uwe tedere barmhertigheid behaagt heeft / de pest / die woedende wolf / die ons zo dapper gequeld heeft / te stillen / en op deze onze beroutmoediginge / hoewel ontwaardige en onholmaakte / de stemme des vrolpheds en des troostes in onze hutten te vernemen / offeren wy uwe Goddelijke Majesteit een offerhande des lofs der dankzeggingen / en wy zullen noyt ophouden uwen heereyken Naam door deze uwe genadige verlossinge en betwaaringe uit te veyden en groot te maaken / door Jesus Christus onzen Heere / *Amen.*

The Collect, Epistles, and Gospels, to be Used throughout the Year.

Gebeden, Zendbrieven, en Evangelien, die men door het geheele Jaar leeft.

¶ Note, that the Collect appointed for every Sunday, or for any Holy-day that hath a Vigil or Eve, shall be said at the Evening Service next before.

¶ 't Gebed geschikt voor ieder Zondag of Heiligedag die een Vigilie heeft, zal in de naastvoorgaande Avond-dienst gezegt worden.

The first Sunday in Advent.

The Collect.

Almighty God, give us grace that we may cast away the works of darkness, and put upon us the armour of light, now in the time of this mortal life (in which thy Son Jesus Christ came to visit us in great humility;) that in the last day, when he shall come again in his glorious Majesty, to judge both the quick and dead, we may rise to the life immortal, through him who liveth and reigneth with thee and the Holy Ghost, now and ever. Amen.

¶ This Collect is to be repeated every day with the other Collects in Advent, until Christmas-Eve.

The Epistle. Rom. 13. 8.

OWe no man any thing, but to love one another: for he that loveth another, hath fulfilled the law. For this, Thou shalt not commit adultery; Thou shalt not kill, Thou shalt not steal, Thou shalt not bear false witness, Thou shalt not covet; and if there be any other commandment, it is briefly comprehended in this saying, namely, Thou shalt love thy neighbour as thyself. Love worketh no ill to his neighbour, therefore love is the fulfilling of the law. And that, knowing the time, that now it is high time to awake out of sleep: for now is our salvation nearer than when we believed.

Den I. Zondag in den Advent.
Gebed.

Geeft ons / bidden wy / Almag-
rige God/ dat wy afgeleid heb-
bende de werken der duisternisse/
aandoen de wapenen des ligts / nu
in dit sterfelyke leven / (in 't welke
Jesús Christus intwen Zonē met
grootē ootmoedighēd / om ons te
bezoeken gekomen is) op dat wy in
den uitersten dag / op welke Gy zal
weder komen in de heerlykheid zyns
Majesteits / om te oordeelen de le-
vendige en de dooden / weder op-
staan mogen tot een onsterfelyk le-
ven / door Christus onzen Heere / die
met u leeft / en regeert / in eenighēd
des Heiligen Geestes / door de een-
wen der eeuwen / Amen.

¶ Dit Gebed moet alle dagen in den Advent met de andere Gebeden herhaald worden tot Kers-avond toe.

Sendbrief. Rom. 13. 8. Sec.

En zyt niemant yet schuldig/dan
malkanderen lief te hebben.
Want die den anderen lief heeft / die
heeft de Wet vervult. Want dit / Gy
en zult geen overspel doen / Gy en zult
niet dooden / Gy en zult niet steelen /
Gy en zult geen valsche getuigenisse
geven / Gy en zult niet begeeren / ende
zo daar eenig ander gebod is / word in
dit woord als in een hoofdzinnē
begrepen / nameelk in dit / Gy zult
intwen naasten lief hebben gelyk int
zelve. De liefde en doet den naasten
geen quaad. Zo is dan de liefde de
verhullingē der Wet. Ende dit zeg-
ge ik te meer / desoppe wy de gele-
gentheid des tyds weten / dat het de

The

The night is far spent, the day is at hand; let us therefore cast off the works of darkness, and let us put on the armour of light. Let us walk honestly as in the day, not in rioting and drunkenness, not in chambering and wantonness, not in strife and envying. But put ye on the Lord Jesus Christ, and make not provision for the flesh, to fulfil the lusts thereof.

The Gospel. S. Matth. 21. 1.

WHen they drew nigh unto Jerusalem, and were come to Bethphage, unto the mount of Olives, then sent Jesus two disciples, saying unto them, Go into the village over against you, and straightway ye shall find an ass tied, and a colt with her: loose them and bring them unto me. And if any man say ought unto you, ye shall say, The Lord hath need of them; and straightway he will send them. All this was done, that it might be fulfilled which was spoken by the prophet, saying, Tell ye the daughter of Sion, Behold, thy King cometh unto thee, meek, and sitting upon an ass, and the colt the foal of an ass. And the disciples went, and did as Jesus commanded them, and brought the ass, and the colt, and put on them their clothes; and they set him thereon. And a very great multitude spread their garments in the way, others cut down branches from the trees, and strawed them in the way. And the multitudes that went before, and that followed, cried, saying, Hosanna to the Son of David: blessed is he that cometh in the Name of the Lord, Hosanna in the Highest. And when he was come into Jerusalem, all the city was moved, saying, Who is this? And the multitude said, This is Jesus the Prophet of Nazareth of Galilee. And Jesus went into the

uure is / dat wy nu met den slaap optwaaken: want de zaligheid is ons nu naarder / dan doe wy eerst geloofd hebben. De nacht is hoorby gegaan / ende de dag is nabij gekomen. Laat ons dan afleggen de werken der duisternisse / ende aandoen de wapenen des lights. Laat ons als in den dag / eerlyk wandelen: niet in waasferpen ende dronkenschappen / niet in slaapkamieren ende ontugtigheiden / niet in ruijst ende wijdigheid: Maar doet aan den Heere Jesum Christum / ende en verzorgt het vleesch niet tot de geerlykheden.

Evangelië. Matth. 21. 1-14.

Ende als zy nu Jeruzalem gemaekten / ende gekomen waren tot Bethphage / aan den olif-berg / doe zand Jesus twee Discipelen / zeggende tot haer / Gaat henen in het blek / dat tegen u over ligt / ende gy zult terstont een Ezeltine gebonden vinden / ende een beulen met haer: onthindze ende brengze tot my. Ende indien u iemand ter zigt / zo zult gy zeggen / dat de Heere dezer ban noodde heeft: ende hy zalze terstont zenden. Dit alles mis geschied op dat vervuld worde het geene gesproken is door den Prophet / zeggende / Zegget de dogter Zion: ziet uwelkomme komt tot u zagtnuedig ende gezeten op een ezeltine / ende een beulen / zynde een jong eener jokbezagende ezeltine. Ende de Discipelen heenen gegaan zynde / ende gebaan hebben de gelyk Jesus haer bevolen hadde / brachten de ezeltine ende het beulen / ende leiden haare klederen op dezelve / ende zetteden hem daar op. Ende de meeste schaare spreidden haer klederen op den weg / ende andere hielden takken van de boomen / ende spreiddenze op den weg. Ende de scharen die hoor gingen ende die volghden / riepen zeggende / Hosanna den Zone Davids: gezegent is hy die komt in den naame des Heeren: Hosanna in de hoogste hemelen. Ende als hy te Jeruzalem inquam / wierd de gehele

temple of God; and cast out all them that sold and bought in the temple, and overthrew the tables of the money-changers, and the seats of them that sold doves, and said unto them, It is written, My house shall be called the house of prayer, but ye have made it a den of thieves.

The Second Sunday in Advent.

The Collect.

Blessed Lord, who hast caused all holy Scriptures to be written for our learning; Grant that we may in such wise hear them, read, mark, learn and inwardly digest them, that by patience and comfort of thy holy word, we may embrace and ever hold fast the blessed hope of everlasting life, which thou hast given us in our Saviour Jesus Christ. *Amen.*

The Epistle. Rom. 15. 4.

Whatsoever things were written aforetime, were written for our learning; that we through patience and comfort of the Scriptures might have hope. Now the God of patience and consolation, grant you to be like-minded one towards another, according to Christ Jesus: that ye may with one mind, and one mouth glorify God, even the Father of our Lord Jesus Christ. Wherefore receive ye one another, as Christ also received us, to the glory of God. Now I say, that Jesus Christ was a minister of the circumcision, for the truth of God, to confirm the promises made unto the Fathers: and that the Gentiles might glorify God for his mercy, as it is written, For this cause I will confess to thee among the Gentiles, and sing

stad beroert/ zeggende / Wie is deze? Ende de schaaeren zeiden/ Deze is Jesus / de Propheet van Nazareth in Galilea. Ende Jesus ging in den Tempel Gods/ ende dreef uit alle die verkogten ende hogten in den Tempel/ ende keerde om de tafelen der wisselaars / ende de zijstoelen der gene die de duiven verkogten. Ende hy zeide tot haer/ daar is geschreven: Mijn Huis zal een huis des gebeds genaamt worden / maar gij hebt dat tot eenen moordenaars huus gemaakt.

Den II. Zondag in den Advent.

Gebed.

Heilige God / die te wege gebracht hebt / dat alles / wat geschreven is / tot onzer leerlinge zoude geschreven werden/ verleen ons/ dat wy de Schriftuur met zodanigen opmerking mogen hooren/lezen/leeren/ verstaan/ en inwendig waarnemen / dat wy die dooz lydzaamheid en vertroostinge der Schriften mogen omhelzen / en behouden de hoope des ewigen levens / aan ons gegeven/ dooz Jesus Christus onzen Zaligmaker/ Amen.

Sendbrief. Rom. 15. 4-14.

Want al wat te vooren geschreeven is/ dat is tot onzer leerlinge te booren geschreeven/ op dat wy dooz lydzaamheid en vertroostinge der Schriften hope hebben zouden. Dog de God der lydzaamheid ende der vertroostinge gebe u dat gij eens gezint zijt onder malkanderen na Christusum Jesum. Op dat gij eensdragtelijk met eenen monde meugt verheerlijken den God ende Vader onzes Heeren Jesu Christi. Daarom neem malkanderen aan/ gelyk ook Christus ons aangenomen heeft tot de heerlykheid Gods. Ende ik zegge/ dat Jesus Christus een dienaar geworden is der Besnydenisse van wegen de waarheid Gods/ op dat hy bevestigen zoude de beloften der Vaderen: ende de heide-

unto

untothy Name. And again he saith, Rejoyce, ye Gentiles, with his people. And again, Praise the Lord, all ye Gentiles, and laud him, all ye people. And again, Elaias saith, There shall be a root of Jesse, and he that shall rise to reign over the Gentiles, in him shall the Gentiles trust. Now the God of hope fill you with all joy and peace in believing, that ye may abound in hope, through the power of the Holy Ghost.

The Gospel. S. Luke 21. 25.

And there shall be signs in the sun, and in the moon, and in the stars; and upon the earth distress of nations, with perplexity, the sea and the waves roaring; mens hearts failing them for fear, and for looking after those things which are coming on the earth; for the powers of heaven shall be shaken. And then shall they see the Son of Man, coming in a cloud with power and great glory. And when these things begin to come to pass, then look up, and lift up your heads; for your redemption draweth nigh. And he spake to them a parable, Behold, the fig tree, and all the trees; when they now shoot forth, ye see and know of your own selves that summer is now nigh at hand. So likewise ye, when ye see these things come to pass, know ye that the kingdom of God is nigh at hand. Verily I say unto you, This generation shall not pass away, till all be fulfilled; Heaven and earth shall pass away; but my words shall not pass away.

nen God van wegen de barmhertigheid zouden verheerlijken: gelyc geschreeven is / Daarom zal ik u bejeden onder de Heidenen / ende uwe naame lof zingen. Ende wederom zegt hy / Weest vrolyk gy Heidenen met zynen volke. Ende wederom / Hoofden Heere alle gy Heidenen / ende pypst hem alle gy volken. Ende wederom zegt Esaias / Daar zal zyn de wortel Jesse / ende die opstaat om over de Heidenen te gebieden: op hem zullen de Heidenen hoopen. De God nu der hoope veruulle u lieden met alle blydschap ende lyede in t geloof / op dat gy overvloedig meugt zyn in de hoope / door de kragt des Heiligen Geests.

Evangelie. Luc. 21. 25-34.

Ende daar zullen teekenen zyn in de Sonne / ende Maane / ende de Sterren / ende op de aarde. Naamloosheid der volkeren / met vloofselmoedigheid / als de zee ende waetergolven groot geluid zullen geben: Ende den menschen het herte zal besloopen van vrees / ende verwagtinge der dingen / die het aardryk zullen overkomen. Want de kragten der hemelen zullen beweegt worden. Ende alsdan zullen zy den Zon der menschen zien komen in een wolke met groote kragt ende heerlykheid. Als nu deze dingen beginnen te geschieden / zo ziet om hooge / ende heft uwe hoofden opwaards / om dat uwe verlossinge naby is. Ende hy zeide tot haar een gelykenisse / Ziet den vygeboom / ende alle de boommen. Wanneer zy nu uitspruiten / ende gy dat ziet / zo weet gy wt u zelven / dat de zomer nu naby is. Alzo ook gy / wanneer gy deze dingen zult zien geschieden / zo weet dat het Koninkryk Gods naby is. Daarwaer ik zegge u / dat dat geslagte geenzins en zal voorby gaan / tot dat alles zal geschied zyn. De hemel ende de aarde zullen voorby gaan / maar myn woorden en zullen geenzins voorby gaan.

*The third Sunday in Advent.**The Collect.*

O Lord Jesus Christ, who at thy first coming, didst send thy messenger to prepare thy way before thee; Grant that the ministers and stewards of thy mysteries may likewise so prepare and make ready thy way, by turning the hearts of the disobedient to the wisdom of the just, that at thy second coming to judge the world, we may be found an acceptable people in thy sight, who livest and reignest with the Father and the Holy Spirit; ever one God, world without end. *Amen.*

The Epistle. 1 Cor. 4. 1.

Let a man so account of us, as of the ministers of Christ, and stewards of the mysteries of God. Moreover, it is required in stewards, that a man be found faithful. But with me it is a very small thing that I should be judged of you, or of mans judgment: yea, I judge not mine own self. For I know nothing but myself, yet am I not hereby justified; but he that judgeth me, is the Lord. Therefore judge nothing before the time, until the Lord come, who both will bring to light the hidden things of darkness, and will make manifest the counsels of the hearts; and then shall every man have praise of God.

The Gospel. S. Matth. 11. 2.

Now when John had heard in the prison the works of Christ, he sent two of his disciples, and said unto him, Art thou he that should come, or do we look for another? Jesus answered and said unto them, Go and shew John again those things which ye do hear and see: The blind receive their sight, and the lame walk, the lepers are cleansed, and the deaf hear, the dead are raised up,

Den III, Zondag in den Advent.
Gebed.

Heer Jezus Christus / die op uw eerste komste uwen Engel zond om uwe wegen voort te bereiden; Vergunt dat de Dienaaren en uitdeeters uwer geheimnissen uwe wegen ook zo mogen bereiden en verbaardigen / met de herten der ongehoorzaamen tot de tophoud der verbaardigen te brengen / op dat wy hi in uw tweede komste tot het Oordeel des waerelds een aangenaam hof in uwe oogen behouden mogen worden / die leeft en regeert in eenigheid met den Vader en den Heiligen Geest / in eeuwigheid der eeuwigheden. Amen.

Sendbrief. 1 Cor. 4. 1-6.

Alzo houde ons een ieder mensche als dienaars Christi / ende de uitdeeters der verborgenheden Gods. Ende boorders wordt in de uitdeeters bereijst / dat elk getrouwt behouden werde. Doch my is voort het minste dat ik van u lieben geoordeelt worde / ofte van een mensche. Ick oordeel: ja ik en oordeel ook my zelven niet want ik en ben my zelven geens dings bewust: dog ik en ben daar voort niet geregtvaardigt: maar die my oordeelt / is de Heere. Zoo dat en oordeel niets voort den tyd / tot dat de Heere zal gekomen zyn / welke ook in 't licht zal brengen 't geene in de duisternisse verborgen is / ende de openbaaren de raadslagen der herren: ende als dan zal een iegelyk lof hebben van Gode.

Evangelie. Matth. 11. 2-11.

Ende Joannes in de gevangnisse gehooft hebbende de werken Christi / zand twee van zyne Discipelen. Ende ziede tot hem / Ziet gy de gene die komen zonde / of verhoagten wy eenen anderen? Ende Jezus antwoorde ende ziede tot haar: Gaat heen ende boodschapt Joanni weder / het geene gy hoort ende ziet: De blinde worden ziende / ende de krempelen wandelen / de me-

and

and the poor have the Gospel preached to them. And blessed is he whosoever shall not be offended in me. And as they departed, Jesus began to say unto the multitudes concerning John, What went ye out into the wilderness to see? A reed shaken with the wind? But what went ye out for to see? A man clothed in soft raiment? behold, they that wear soft clothing are in kings houses. But what went ye out for to see? A prophet? yea, I say unto you, and more than a prophet. For this is he of whom it is written, Behold, I send my messenger before thy face, which shall prepare thy way before thee.

laatsche worden gereinigt / ende de doove hooren / de doode worden opgewekt / ende den armen word het Evangelium verkondigt. Ende zalig is hy / die aan my niet en zal geergert worden. Als nu deze henen gingen / heeft Jesus tot de schaaeren begunnen te zeggen van Joanne / Wat zyt gy uitgegaan in de woestijne te aanschouwen? Een riet dat van den wind ghits ende weder beweegt word? Maar wat zyt gy uitgegaan te zien? Een mensche met zachte kleederen bekleed? Ziet die zachte kleederen draagen yn in der koningen huizen. Maar wat zyt gy uitgegaan te zien? Een Propheet? Ja ik zegge u / ook veel meer dan een Propheet. Want deze is het van den welken geschreeven staet / Ziet si zende mynen Engel voor u aangezichte / die uwen weg bereiden zal voor u henen.

The fourth Sunday in Advent.

The Collect.

O Lord, raise up (we pray thee) thy power, and come among us, and with great might succour us; that whereas through our sins and wickedness, we are sore let and hindered in running the race that is set before us, thy bountiful grace and mercy may speedily help and deliver us, through the satisfaction of thy Son our Lord; to whom with thee and the Holy Ghost be honour and glory, world without end. Amen.

The Epistle. Phil. 4. 4.

Rejoyce in the Lord alway, and again, I say, Rejoyce. Let your moderation be known unto all men. The Lord is at hand. Be careful for nothing: but in every thing by prayer and supplication with thanksgiving, let your requests be made known unto God. And the peace of God which passeth all understanding, shall keep your hearts and minds through Christ Jesus.

Den IV. Zondag in den Advent.

Gebet.

WEkt op / O Heere / bidden wy / uwe Moentheid / en komt / en doet ons bystand / door uwe groote kragt / op dat door de hulpe uwer genade (die door onze onnossheden verhinbert werd) de mildadigheid uwer ontferminge te spoediger ober ons come / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Sendbrief. Philip. 4. 4-8.

VErlyd u in den Heere alle tyd: wederom zegge ik / beblid u. Alre bescheidenheid zy alle menschen bekent. De Heere is nabij. Weest in geen ding bezorgt: maar laet uwe begeerten in alles / door bidden ende smeecken / met dankzegginge bekent worden by God. Ende de vrede Gods / die alle verstand te boven gaat / zal uwe herten ende uwe zinnen bewaaren in Christo Jesu.

The Gospel. S. John 1. 19.

THis is the record of John, when the Jews sent Priests and Levites from Jerusalem to ask him, Who art thou? And he confessed, and denied not; but confessed, I am not the Christ. And they asked him, What then? Art thou Elias? And he saith, I am not. Art thou that prophet? And he answered, No. Then said they unto him, Who art thou? that we may give an answer to them that sent us: What sayst thou of thy self? He said, I am the voice of one crying in the wilderness, Make straight the way of the Lord, as said the prophet Elias: and they which were sent, were of the Pharisees. And they asked him, and said unto him, Why baptizest thou then, if thou be not that Christ, nor Elias, neither that Prophet? John answered them, saying, I baptize with water: but there standeth one among you, whom ye know not. He it is who coming after me, is preferred before me, whose shoes I am not worthy to unloose. These things were done in Bethabara beyond Jordan, where John was baptizing.

Evangelie. Joan. 1. 19-29.

Enne dit is het getuigenisse Joannis / doe de Joden eenige Priesters ende Leviten afzonden van Jerusalem / op dat zy hem zouden vragen: Wie zyt gy? Ende hy besleed / ende en loochende het niet: ende beleed / Ik en ben de Christus niet. Ende zy vraagden hem: Wat dan? Zyt gy Elias? Ende hy zelve / Ik en ben die niet: Zyt gy de Prophet? ende hy antwoorde / Neen. Zy zelden dan tot hem: Wie zyt gy? op dat wy antwoorde geven mogen den geenen / die ons gezonden hebben: Wat zegt gy van u zelve? Hy zelde: Ik ben de stemme des roependen in de woestijne: Maakt den weg des Heeren recht / gelyk Esaias de Prophet gesproken heeft. Ende de afgezondene waaren uit de Phariseen. Ende zy vraagden hem / ende spraken tot hem: Waarom doopt gy dan? zo gy de Christus niet en zyt / nog Elias / nog de Prophet? Joannes antwoorde haer / zeggende / Ik doope niet water / maar wy staet midden onder u lieden / dien gy niet en kent. Dezelve is het die na my komt / welcke hoor my geworden is / wien ik niet tweedig en ben dat ik Zynen schoenriem zoude ontbinden. Deze dingen zyn geschiet in Bethabara over den Jordaan / daar Joannes was doopende.

The Nativity of our Lord, or the Birth-day of CHRIST, commonly called, Christmas-Day.

Op K E R S D A G.

The Collect.

Almighty God, who hast given us thy only begotten Son to take our nature upon him, and as at this time to be born of a pure Virgin: Grant that we being regenerate, and made thy children by adoption and grace, may daily be renewed by thy Holy Spirit, through the same our Lord Jesus Christ, who liveth and reigneth with thee, and the same

Gebod.

Almachtige God / die ons ulven eenigen gebooren Zoon gegeven hebt / op dat hy onze natuur zonde aannemen / en op dezen huldigen dag uit een reine Maaget zoude gebooren werden / geest ons / bidden wy / dat wy wedergebooren zinde / en ulve zoonen door aanneminge en genade gemaakt zinde / door ulven in. Geest dagelyks vernieuwt mo-

Spirit,

Spirit, ever one God, world without end. Amen.

The Epistle. Hebr. 1. 1.

God who at sundry times, and in divers manners spake in time past unto the fathers by the prophets, hath in these last days spoken unto us by his Son, whom he hath appointed heir of all things, by whom also he made the worlds. Who being the brightness of his glory, and the express image of his person, and upholding all things by the word of his power, when he had by himself purged our sins, sat down on the right hand of the Majesty on high: Being made so much better than the angels, as he hath by inheritance obtained a more excellent name than they. For unto which of the angels said he at any time, Thou art my son, this day have I begotten thee? And again, I will be to him a Father, and he shall be to me a Son? And again, when he bringeth in the first begotten into the world, he saith, And let all the angels of God worship him. And of the angels he saith, Who maketh his angels spirits, and his ministers a flame of fire. But unto the Son he saith, Thy throne, O God, is for ever and ever, a sceptre of righteousness is the sceptre of thy kingdom. Thou hast loved righteousness, and hated iniquity; therefore God, even thy God, hath anointed thee with the oyl of gladness above thy fellows. And thou, Lord, in the beginning hast laid the foundation of the earth; and the heavens are the works of thine hands. They shall perish, but thou remainest; and they all shall wax old as doth a garment; and as a vesture shalt thou fold them up, and they shall be changed; but thou art the same, and thy years shall not fail.

gen werden/ door den zelven onzen Heere/ &c. Amen.

Zendbrief. Hebr. 1. 1-13.

God hoorde ons veelmaal / ende op veelerelei wijze / tot de vaderen gesproken hebbende / door de Propheeten / heeft in derze laatste dagen tot ons gesproken door den Zoon: Welken hy gestelt heeft tot een erfgenaam van alles / door welken hy ook de wereld gemaakt heeft. Welke also hy is het afschynzel zoner heerlijkheid / ende het uitgebrakte Beeld zoner Zelfstandigheid / ende alle dingen draagt door het woord zoner kracht / na dat hy de reinigmakinge onzer zonden door hem zelven te wege gebracht heeft / is gezeten aan de rechterhand der Majesteit in de hoogste hemelen: Zo veel treffelijker geworden dan de Engelen / als hy uitnemender naam boven haar ge-eerst heeft. Want tot lofen van de Engelen heeft hy ook gezegt / Gy zyt myn Zoon / hebden hebbe ik u gegeneereert: Ende wederom / Ik zal hem tot een Vader zyn / ende hy zal my tot een Zoon zyn: Ende als hy wederom den eersigeborenen insyngt in de wereld / zegt hy / Ende dat alle Engelen Gods hem aanbidden. Ende tot de Engelen zegt hy wel / Die syn Engelen maakt geesten / ende zyne dienaars een blannet des biers: Maar tot den Zoon zegt hy / Uwen Thoon / O God / is in alle eeuwigheid: De scepter uwer koningheys is een rechte scepter. Gy hebt regtsbeerdigheid lief gehad / end ongerechtigheid gehaat: Daarom heeft u / O God / uw God gezalf met olpe der zrugde boven uwe medegenooten. Ende / Gy Heere / heft in den beginne de aarde gegrondet / ende de hemelen syn werken uwer handen: De zelve zullen vergaan / maar Gy blijft altoos: ende sy zullen alle als een kleed verouden: Ende als een deks-kleed zult gyze in een rollen / ende sy zullen verandert worden: maar

The Gospel. S. John. 1. 1.

IN the beginning was the Word, and the Word was with God, and the Word was God. The same was in the beginning with God. All things were made by him, and without him was not any thing made that was made. In him was life, and the life was the light of men. And the light shineth in darkness, and the darkness comprehended it not. There was a man sent from God, whose name was John. The same came for a witness, to bear witness of the light, that all men through him might believe. He was not that light, but was sent to bear witness of that light. That was the true light, which lighteth every man that cometh into the world. He was in the world, and the world was made by him, and the world knew him not. He came unto his own, and his own received him not. But as many as received him, to them gave he power to become the sons of God, even to them that believe on his name: which were born, not of blood, nor of the will of the flesh, nor of the will of man, but of God. And the Word was made flesh, and dwelt among us (and we beheld his glory, the glory as of the only begotten of the Father) full of grace and truth.

Saint Stephens Day.

The Collect.

GRANT, O Lord, that in all our sufferings here upon earth for the testimony of thy truth, we may steadfastly look up to heaven, and by faith behold the glory that shall be reveal-

Op zyt de zelve / ende utwe jaaren en zullen niet ophouden.

Evangelie. Joan. 1. 1--15.

IN den beginne was het Woord / ende het Woord was by God / ende het Woord was God. Dit was in den beginne by God. Alle dingen zyn door het zelve gemaakt / ende zonde der het zelve en is geen ding gesmaakt / dat gemaakt is. In het zelve was het leven / ende het leven was het licht der menschen. Ende 't licht schynit in de duisternisse / ende de duisternisse en heeft het zelve niet begrepen. Daar was een mensche van God gezonden / wiens naame was Joannes. Deze quam tot een getuigenisse / ont van het licht te getuigen / op dat zy alle door hem gelooven zouden. Hy en was het licht niet / maar was gezonden op dat hy van het licht getuigen zoude. Dit was het waaragtige licht / het welk verlicht een segeelyk mensche komende in de wereld. Hy was in de wereld / ende de wereld is door hem gemaakt : ende de wereld en heeft hem niet gekent. Hy is gekomen tot het zyne / ende de zyne en hebben hem niet aangenomen. Maar zo veel hem aangenomen hebben / dien heeft hy magtgegeven kinderen Gods te worden / namentlyc die in synen naame gelooven. Welke niet uit den bloede / nog uit den wille des vleeschs / nog uit den wille des mans / maar uit God geboren zyn. Ende het Woord is vleesch geworden / ende heeft onder ons gewoont / (ende wy hebben zyne heerlykheid aanschouwt / eene heerlykheid als des eenig-gebooren van den Vader) vol van genade ende waarheid.

Op St. Stevens Dag.
Gebed.

GEEST/Heere/Dat wy in alle onsglyden hier op aarde door de getuigenisse uwer waarheid / geduurig opwaards na den hemel mogen zien / en door 't geloove beschouwen de ed:

ed; and being filled with the Holy Ghost, may learn to love and bless our persecutors, by the example of thy first Martyr Saint Stephen; who prayed for his murderers to thee, O blessed Jesus, who standest at the right hand of God to succour all those that suffer for thee, our only Mediator and Advocate. Amen.

¶ Then shall follow the Collect of the Nativity, which shall be said continually unto Newyears Eve.

For the Epistle. Acts. 7. 55.

Stephen being full of the Holy Ghost, looked up stedfastly into heaven, and saw the glory of God, and Jesus standing on the right hand of God, and said, Behold, I see the heavens opened, and the Son of man standing on the right hand of God. Then they cried out with a loud voice, and stopped their ears, and ran upon him with one accord, and cast him out of the city, and stoned him; and the witnesses laid down their clothes at a young mans feet, whose name was Saul. And they stoned Stephen, calling upon God, and saying, Lord Jesus, receive my spirit. And he kneeled down and cried with a loud voice, Lord, lay not this sin to their charge. And when he had said this, he fell asleep.

The Gospel. S. Matth. 23. 34.

Behold, I send unto you prophets and wise men, and scribes; and some of them ye shall kill and crucifie; and some of them shall ye scourge in your synagogues, and persecute them from city to city; that upon you may come all the righteous blood shed upon the earth, from the blood of righteous Abel, unto the blood of Zacharias, son of Barachias, whom ye slew between the temple and the altar. Verily I say unto you, All these things shall come upon this

heerijckheit die geopenbaert zal wesen; en vol des heiligen Geestes mogen leeren u lief te hebben / en onze vervolgers te zegenen / na het voorbeeld van uwen heiligen Martelaar Stephanus / die door zijn vervolgers gebeden heeft tot u / Heere Jesus / die ter rechterhand Gods staar om alle die door u / onzen eenigen Middelaaren Voorpraak / wesen / te hulpe te komen. Amen.

¶ Dan zal 't Gebed van de Kerstdag volgen, dat men dagelyks mede zal leezen tot Nieuwejaarsdag toe.

In plaats van de Zendbrief Act. 7. 55.

Mar hy vol zonde den heiligen Geests / ende de oogen houdende na den hemel / zag de heerlijkheid Gods / ende Jesum / staande ter rechterhand Gods: Ende hy zeyde / Ziet / ik zie de hemelen geopent / ende den Zoon des menschen staande ter rechterhand Gods. Maar hy roepende met grooter stemme / stoppen haare ooren / ende vielen eenzigtich op hem aan. Ende wierpen hem ter stad uit / ende steenigden hem: ende de getuigen leiden haare kleederen af aan de voeten eens jongelings / genaamt Saulus. Ende zy steenigden Stephanum / aanroepende / ende zeggende / Heere Jesu ontfangt mynen geest. Ende vallende op de knien riep hy met grooter stemme / Heere / en rekent haare zonde niet toe. Ende als hy dat gezegt hadde / ontflegh hy.

Evangelie. Matth. 23. 34. Sec.

Daxom ziet ik zende tot u Propheten / ende Wyze / ende Schriftgeleerde / ende uit den zelve zult gy zommige dodden ende crucifigen / ende zommige uit den zelve zult gy geesselen in uwe Synagogen / en zult ze vervolgen van stad tot stad. Op dat op u come alle het rechtveerdige bloed / dat vergooten is op der aarden / van het bloed des rechtveerdigen Abels af / tot op het bloed Zacharie des zoons Barachie / welken gy gedood hebt tusschen

generation. O Jerusalem, Jerusalem, thou that killest the prophets, and stonest them which are sent unto thee, how often would I have gathered thy children together, even as a hen gathereth her chickens under her wings, and ye would not. Behold, your house is left unto you desolate. For I say unto you, Ye shall not see me henceforth, till ye shall say, Blessed is he that cometh in the Name of the Lord.

*Saint John the Evangelists day.
The Collect.*

Merciful Lord, we beseech thee to cast thy bright beams of light upon thy Church, that it being enlightened by the doctrine of thy blessed Apostle and Evangelist Saint John, may so walk in the light of thy truth, that it may at length attain to the light of everlasting life, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. 1 S. John 1. 1.

That which was from the beginning, which we have heard, which we have seen with our eyes, which we have looked upon, and our hands have handled of the word of life; (For the life was manifested, and we have seen it, and bear witness, and shew unto you that eternal life, which was with the Father, and was manifested unto us) That which we have seen and heard, declare we unto you, that ye also may have fellowship with us; and truly our fellowship is with the Father, and with his Son Jesus Christ. And these things write we unto you, that your joy may be full. This then is the message, which we have heard of him, and declare unto you, that God is light, and in him is no darkness at all. If we say that we have fellowship with him, and walk in darkness, we lie, and do not the truth, but if we walk

den Tempel en den Altaar. Doo waar zegge ik u/ alle deze dingen zullen komen oer dit geslacht. Jerusalem/ Jerusalem/ gij die de Propheten doodet/ ende steenigt die tot u gesonden zijn: Hoe menigmaal hebbe ik uwe kinderen willen by een vergaderen/ gelspherups een hime haare kickenen by een vergadert onder de bleugelen/ ende gij lieden en hebt niet gewilt. Ziet uwe huis word u woest gelaaten. Want ik zegge u/ gij en zult mi van nu aan niet zien/ tot dat gij zeggen zult/ Gezegend is hy die komt in den Naame des Heeren.

*Op S. Jans Evangelists Dag.
Gebet.*

Bestraalt rphelp/ O Heere! Uwe Kerke/ op dat gij/ verlijt zijnde dooz de leeringen van Uwen heiligen Apostel/ ende Evangelist Joannes/ zo wandelen mag in 't licht Uwer waarheid/ dat gij ten laasten mag geraaken tot Uwe eeuwige genade/ doo? Jesus Christus/ onzen Heere. Amen.

Zendbrief. 1 Joan. 1. 1. &c.

Het geene van den begyne was/ het geene wy gehoozt hebben/ het geene wy gezien hebben met onse oogen/ het geene wy aanschouwt hebben/ ende onse handen getast hebben/ van het Woord des levens: Want het leven is geopenbaart/ ende wy hebben het gezien/ ende wy getuigen/ ende verkondigen u lieden dat eeuwige leven/ het welk by den Vader was/ ende ons is geopenbaart. Het geene wy dan gezien ende gehoozt hebben/ dat verkondigen wy u/ op dat ook gij met ons gemeenschap zoud hebben/ ende deze onse gemeenschap ook gij met den Vader/ ende met synen Zoone Jesu Christo. Ende deze dingen schryven wy u/ op dat uwe blydchap verbult gij. Ende dit is de verkondiging/ die wy van hem gehoozt hebben/ ende wy u verkondigen/ dat God een licht is/ ende gantsch geene duisternisse in hem en

in the light, as he is in the light, we have fellowship one with another, and the blood of Jesus Christ his Son cleanseth us from all sin. If we say that we have no sin, we deceive our selves, and the truth is not in us. If we confess our sins, he is faithful and just to forgive us our sins, and to cleanse us from all unrighteousness. If we say that we have not sinned, we make him a liar, and his Word is not in us.

The Gospel. S. John 21. 19.

Jesus said unto Peter, Follow me. Then Peter turning about, seeth the disciple whom Jesus loved, following, which also leaned on his breast at supper, and said, Lord, which is he that betrayeth thee? Peter seeing him, saith to Jesus, Lord, and what shall this man do? Jesus saith unto him, If I will that he tarry till I come, what is that to thee? Follow thou me. Then went this saying abroad among the brethren, that that disciple should not die: yet Jesus said not unto him, He shall not die; but if I will that he tarry till I come, what is that to thee? This is the disciple which testifieth of these things, and wrote these things, and we know that his testimony is true. And there are also many other things, which Jesus did, the which if they should be written every one, I suppose that even the world it self could not contain the books that should be written.

19. Indien wy zeggen dat wy gemeenschap met hem hebben/ ende wy in de duisternisse wandelen/ 30 liegen wy/ ende en doen de waarheid niet. Maar indien wy in het licht wandelen/ gelyk hy in het licht is/ 30 hebben wy gemeenschap met malckanderen/ ende het bloed Jesu Christi zyns Zoons reinigt ons van alle zonde. Indien wy zeggen dat wy geen zonde en hebben/ 30 verleiden wy ons zelven/ ende de waarheid en is in ons niet. Indien wy onze zonden beelden/ hy is getrouwt ende rechtbaerdig/ dat hy ons de zonden vergebe/ ende ons reinige van alle ongerechtigheid. Indien wy zeggen dat wy niet gezondigt en hebben/ 30 maken wy hem tot een leugenaar/ ende zyn woord en is niet in ons.

Evangelie. Joann. 21. 19. &c.

Ende dit gesproken hebbende/ zeide hy tot hem/ Volgt my. Ende Petrus hem omkeerende zag den discipel volgen/ welken Jesus lief hadde/ die ook in het avondmaal op zyn borst gevallen was/ ende gezegt hadde/ Heere/ wie is 't dat ik verraden zal? Als Petrus dezen zag/ zeide hy tot Jesu/ Heere/ maar wat zal deze? Jesus zeide tot hem/ Indien ik wil dat hy blyve tot dat ik come/ wat gaat het u aan? Volgt gy my. Dit woord dan ging uit onder de broederen/ dat deze discipel niet en zoude sterben. Ende Jesus en hadde tot hem niet gezegt/ dat hy niet sterben en zoude: maar/ indien ik wil dat hy blyve tot dat ik come/ wat gaat het u aan? Deze is de discipel die van deze dingen getuigt/ ende deze dingen geschreeven heeft/ ende wy weten dat zyn getuigenisse waarachtig is. Ende daar zyn nog veel andere dingen/ die Jesus gedaan heeft/ welke zoo ze elk byzonder geschreeven werden/ ik acht dat ook de wereld zelve de geschreevene boeken niet en zoude batten.

The Innocents Day.

*The Innocents Day.**The Collect.*

O Almighty God, who out of the mouths of babes and sucklings hast ordained strength, and madest infants to glorifie thee by their deaths; Mortifie and kill all vices in us, and so strengthen us by thy grace, that by the innocency of our lives, and constancy of our faith even unto death, we may glorifie thy holy Name, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

For the Epistle. Rev. 14. 1.

I Looked, and lo, a Lamb stood on the mount Sion, and with him an hundred forty and four thousand, having his Fathers Name written in their foreheads. And I heard a voice from heaven, as the voice of many waters, and as the voice of a great thunder; and I heard the voice of harpers harping with their harps: And they sung as it were a new song before the throne, and before the four beasts, and the elders; and no man could learn that song, but the hundred and forty and four thousand, which were redeemed from the earth. These are they which were not defiled with women; for they are virgins: these are they which follow the Lamb whithersoever he goeth: these were redeemed from among men, being the first-fruits unto God, and to the Lamb. And in their mouth was found no guile; for they are without fault before the throne of God.

The Gospel. S. Matth. 2. 13.

THe angel of the Lord appeared to Joseph in a dream, saying, Arise, and take the young child and his mother, and flee into Egypt, and be thou there until I bring thee word; for Herod will seek the young child to destroy him. When he arose, he took the young child and his mother by night, and departed into Egypt,

Onnozeler Kinderen Dag.

Gebed.

A Imagtige God / wens lof op dezen guntigen dag de eersten lingen der martelaaren / die onnozele kinderen / niet sprekende / maar sterbende beleden hebben / dood in ons al het quaad der gebreken / op dat wij in ons leven en ommegang mogen uitspreken dat geloof / 't welke wij met onze tongen uitspreken en helpen / door onzen Heere Jesus / &c.

In plaats van de Zendb. Openb. 14. 1-6.

Ende ik zag / ende ziet / het Lam stond op den berg Zion / ende met hem honderd vier en veertig duizend / hebbende den naam zyns Vaders geschreeven aan haare boozhoofden. Ende ik hoorde een stemme uit den hemel / als een stemme des lewatern / ende als een stemme van eenen grooten donderslag. Ende ik hoorde een stemme van cytherspeelers / spelende op haare cythers: Ende zy zongen als een nieuw gezang booz den thoon / ende booz de vier Dieren / ende de Overlingen: ende niemand en konde dat gezang leeren / dan de hondert vier en veertig duizend / die van de aarde gehogt waren. Deze zyn 't die niet vrouwen niet bekleet en zyn: want zy zyn maagden. Deze zyn 't die het Lam volgen waat het ook heenen gaat. Deze zyn gehogt uit de menschen / tot eerstelingen Gode ende den Lamme. Ende in haeren mond en is geen bedrog gevonden: want zy zyn onterspelyk booz den Thoon Gode.

Evangelie. Matth. 2. 13-19.

Ziet de Engel des Heeren verschijnd Joseph in den droom / zeggende / Staet op ende neem tot u dat kindeken ende zyne moeder / ende blyd in Egypten / ende weest aldaar / tot dat ik het u zeggen zal. Want Herodes zal het kindeken zoeken / om het zelve te dooden. Wy dan opgestaan zynde nam het kindeken ende

and was there until the death of Herod; that it might be fulfilled which was spoken of the Lord by the prophet, saying, Out of Egypt have I called my Son. Then Herod when he saw that he was mocked of the wise men, was exceeding wroth, and sent forth, and slew all the children that were in Bethlehem; and in all the coasts thereof, from two years old and under, according to the time which he had diligently enquired of the wise men. Then was fulfilled that which was spoken by Jeremy the prophet, saying, In Rama was there a voice heard, lamentation, and weeping, and great mourning, Rachel weeping for her children, and would not be comforted, because they are not.

zjne moeder tot hem in der nacht / ende vertrok na Egypten. Ende waer aldaar tot den dood van Herodes / op dat verbult zoude worden het geene van den Heere gesproken is dooz den Propheet / zeggende / Uit Egypten hebbe ik mynen Zoon geroepen. Als Herodes zag dat hy van de Wyze bedrogen was / doe wierd hy zeer toornig / ende eenige afgezonden hebbende / heeft omgebracht alle de kinderen die binnen Bethlehem / ende in alle des zelfs landpaalen waaren / van twee jaaren oud ende daar onder / inden tyd dien hy van de Wyze neersielph onderzocht hadde. Doe is verbult geworpen. Het geene gesproken is dooz den Propheet Jeremiam / zeggende / Een stemme is in Rama gehoord / geklag / getween / ende veel gekreim : Rachel beweende hare kinderen / ende en wilde niet vertroost wezen / om datze niet en zyn.

*The Sunday after Christmat-Day.
The Collect.*

Almighty God, who hast given us thy only begotten Son to take our nature upon him, and as at this time to be born of a pure Virgin; Grant that we being regenerate, and made thy children by adoption and grace, may daily be renewed by thy Holy Spirit, through the same our Lord Jesus Christ, who liveth and reigneth with thee, and the same Spirit, ever one God, world without end. *Amen.*

The Epistle. Gal. 4. 1.

Now I say, that the heir as long as he is a child, differeth nothing from a servant, though he be Lord of all; but is under tutors and governors until the time appointed of the father. Even so we, when we were children, were in bondage under the elements of the world: but when the fulness of the time was come, God sent forth his Son, made of a woman, made under the law, to redeem them

*Zondag na Kersdag.
Gebet.*

Almachtige God / die ons ulven reinen gebooren Zoon gegeven hebt / op dat wy onze natuur zoude aanneemen / en op dezen huldigen dag uit een reine Maaget zoude gebooren werden / geest ons / bidden wy / dat wy wedergebooren zynde / en ulve zoonen dooz aanneminge en genade gemaakt zynde / dooz ulven H. Geest dagelphs vernieuwt mogen werden / dooz den zelven onzen Heere / &c.

Zendbrief. Galat. 4. 1-8.

Doch ik zegge / zo langen tyd als de eersgenaam een kind is / zo en verschilt hy niets van een dienstlicht / hoewel hy een heers is van allen. Maar hy is onder hoogden en verzogeters / tot den tyd van den Vader te vooren gestelt. Also wy ook / doe wy kinderen waaren / zo waaren wy dienstvaar gemaakt onder de eerste beginzelen der wereld. Maar wanneer de volheid des tyds

that were under the law, that we might receive the adoption of sons. And because ye are sons, God hath sent forth the Spirit of his Son into your hearts, crying, Abba, Father. Wherefore thou art no more a servant, but a son; and if a son, then an heir of God through Christ.

The Gospel, S. Matth. 1. 18.

THe birth of Jesus Christ was on this wise: When as his mother Mary was espoused to Joseph (before they came together) she was found with child of the Holy Ghost. Then Joseph her husband being a just man, and not willing to make her a publick example, was minded to put her away privily. But while he thought on these things, behold, the angel of the Lord appeared unto him in a dream, saying, Joseph thou son of David, fear not to take unto thee Mary thy wife; for that which is conceived in her, is of the Holy Ghost. And she shall bring forth a Son, and thou shalt call his name Jesus; for he shall save his people from their sins. (Now all this was done that it might be fulfilled which was spoken of the Lord by the prophet, saying, Behold, a Virgin shall be with child, and shall bring forth a Son, and they shall call his name Emmanuel, which being interpreted, is, God with us.) Then Joseph being raised from sleep, did as the angel of the Lord had bidden him, and took unto him his wife: and knew her not till she had brought forth her firstborn Son; and he called his name Jesus.

gehoemen is / heeft God zynen Zoon uitgezonden / geworden uit een vrouwe / geworden onder de wet : Op dat hy de geene die onder de wet waaren verlossen zoude / ende op dat wy de aanneminge tot kinderen verkringen zouden. Ende oermits gy kinderen zyt / zo heeft God den Geest zyns Zoons uitgezonden in ulme herten / die roept / Abba / Vader. So dan gy en zyt niet meer een dienstknecht / maar een Zoon : ende indien gy een Zoon zyt / zo zyt gy ook een erfgenaam Gods dooz Christum.

Evangelie, Matth. 1. 18. Sec.

DE geboorte Jesu Christi was nu aldus : Want als Maria zyne moeder met Joseph onder trouwt was / eer zy te zamen gekomen waaren weder zy zwanger besonden uit den Heiligen Geest. Joseph nu haaren man / also hy rechtsbaerdig was / ende haar niet en wilde openbaerlyk te schande maaken / was van wille haar heimelyk te verlaaten. Ende also hy deeze dingen in den zin hadde / ziet de Engel des Heeren verscheen hem in den droom / zeggende / Joseph gy zoon Davids / en zyt niet bezweet / Mariam uw wyf tot u te neemen. Want het geene in haar ontfangen is / dat is uit den Heiligen Geest. Ende zy zal eenen zoon nebaaren / ende gy zult zynen naam heeten Jesus. Want hy zal zyn holk zalig maaken van haare zonden. Ende dit alles is geschied / op dat verhuud zoude worden / t geene van den Heere gesproken is dooz den Propheet / zeggende / Ziet de maget zal zwanger worden / ende eenen zoon nebaaren / ende gy zult zynen naam heeten Emmanuel / het welk is / overgezet zynde / God met ons. Joseph dan / opgetwekt zynde van den slaap / dede gelyk de Engel des Heeren hem beboolen hadde / ende heeft zyn wyf tot hem genomen. Ende en bekende haar niet / tot dat zy deeze haaren eerstgebooren zoon geboord hadde : ende hiet zynen naame Jesus.

*The Circumcision of Christ.
The Collect.*

Almighty God, who madest thy blessed Son to be circumcised, and obedient to the law for man; Grant us the true circumcision of the Spirit, that our hearts and all our members being mortified from all worldly and carnal lusts, we may in all things obey thy blessed will, through the same thy Son Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Rom. 4. 8.

Blessed is the man to whom the Lord will not impute sin. Cometh this blessedness then upon the circumcision only, or upon the uncircumcision also? For we say, that faith was reckoned to Abraham for righteousness. How was it then reckoned? when he was in circumcision, or in uncircumcision? not in circumcision, but in uncircumcision. And he received the sign of circumcision, a seal of the righteousness of the faith, which he had yet being uncircumcised; that he might be the father of all them that believe, though they be not circumcised; that righteousness might be imputed unto them also: And the father of circumcision to them who are not of the circumcision only, but also walk in the steps of that faith of our father Abraham, which he had being yet uncircumcised. For the promise that he should be the heir of the world, was not to Abraham or to his seed, through the law, but through the righteousness of faith. For if they which are of the law be heirs, faith is made void, and the promise made of none effect.

*Op Nieuwejaarsdag.
Gebed.*

Almachtige God / die gewist hebt / dat uwen eenigen Zoon de Besnydenisse des vleesches zoude ontstaan / en de Wet onderworpen woezen / om des menschen wille: Geest dat onze herten en leden door de wondere en geestelyke besnydenisse also mogen gewond werden / dat wy (alle de wereldsche en vleeschelyke begeertheden gedood zynde) in alles inogen gehoorzaam zyn aan uwe Goddelyke wille. Doo den zelvigen uwen Zoon / onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Rom. 4. 8-15.

Zalig is de man / welken de Heere de zonde niet toe en reekent. Deze zaligsprekinge dan / is die alleen over de besnydenisse / ofte ook over de hoorhuid? Want wy zeggen dat Abraham het geloof gerekent is tot rechtvaardigheid. Hoe is 't hem dan toegerekent? als hy in de besnydenisse was / of in de hoorhuid? Niet in de besnydenisse / maar in de hoorhuid. Ende hy heeft het teken der besnydenisse ontfangen tot eenen zegel der rechtvaardigheid des geloofs / die hem in de hoorhuid was toegerekent: op dat hy zoude zyn een vader van alle die gelooven in de hoorhuid zynde / ten einde ook haer de rechtvaardigheid toegerekent werde. Ende een vader der besnydenisse / den geenen namelikh die niet alleen uit de besnydenisse zyn / maar die ook wandelen in de voetschappen des geloofs onzes vaders Abrahams / 't welk in de hoorhuid was. Want de belofte en is niet door de wet aan Abraham / of zynen zaade geschild / namelikh dat hy een erfgenaam der wereld zoude zyn / maar door de rechtvaardigheid des geloofs. Want in dien de geene die uit de wet zyn erfgenamen zyn / zo is het geloof pael geworden / ende de beloftenisse te niet gedaan.

The Gospel. S. Luke 2. 15.

And it came to pass as the angels were gone away from them into heaven, the shepherds said one to another, Let us now go even unto Bethlehem, and see this thing which is come to pass, which the Lord hath made known unto us. And they came with haste, and found Mary and Joseph, and the babe lying in a manger. And when they had seen it, they made known abroad the saying which was told them concerning this child. And all they that heard it, wondered at those things which were told them by the shepherds. But Mary kept all these things, and pondered them in her heart. And the shepherds returned glorifying and praising God for all the things that they had heard and seen, as it was told unto them. And when eight days were accomplished for the circumcising of the child, his name was called JESUS, which was so named of the angel before he was conceived in the womb.

The same Collect, Epistle and Gospel shall serve for every day after unto the Epiphany.

The Epiphany, or the Manifestation of Christ to the Gentiles.

The Collect.

O God, who by the leading of a star didst manifest thy only begotten Son to the Gentiles; Mercifully grant, that we which know thee now by faith, may after this life have the fruition of thy glorious Godhead, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Ephes. 3. 1.

For this cause, I Paul the prisoner of Jesus Christ for you Gentiles; if ye have heard of the dispensation of the grace of God, which

Evangelie. Luc. 2. 15-22.

En de het geschiedde/ also de Engelen van haar wechgevaaren waaren na den hemel/ dat de herders tot malkanderen zeiden/ Laat ons van heenen gaan na Bethlehem/ ende laat ons zien het woord dat daar geschied is/ 't welck de Heere ons heeft hond gedaan. Ende zy quamen met haaste/ ende vonden Mariam/ ende Joseph/ ende het kindeken liggende in de kribbe. Ende als zy het gezien hadden maakten zy alomme bekend het woord/ dat haar van dit kindeken gezegt was. Ende alle die het hoorde verinonderden haar/ over het geene haar van de herders gezegt wierd. Doch Maria bewaarde deese woorden alle te samen/ overleggende die in haar herte. Ende de herders keerden wederom/ verheerlijpende ende pypende God over alles wat zy gehoord ende gezien hadden/ gelijk tot haar gesproken was. Ende als acht dagen verbuut waaren/ dat men het kindeken besneden zoude/ zo wierd synen Naame genaamt Jhesus/ welcke genaamt was van den Engel/ eer hy in den lichaame ontfangen was.

Indiender een Zondag tusschen drie Koningen en Nieuwjaar komt, dan zal 't Gebed, Zendbrief, en het Evangelie gelezen werden, die men op Nieuwjaarsdag leest.

Drie Koningen Dag.

Gebed.

O God/ die ulven eenigen geborenen Zoon door de leidinge van een sterre/ aan de Heidenen geopenbaard hebt: Geeft ons genadelijk/ dat wy/ die u nu door den Geloove bekennen/ ulve verheerlijpde Godsheid/ na dit leven/ mogen genieten/ door Christus onzen Heere/ Amen.

Zendbrief. Ephes. 3. 1-13.

Om deze oorzaak den ik Paulus de gebangen Christi Jesu voor u die gy Heidenen zyt: Indien gy maar gehoord hebt van de bedeeuinge

is given me to you-ward: how that by revelation he made known unto me the mystery (as I wrote afore in few words, whereby when ye read ye may understand my knowledge in the mystery of Christ) which in other ages was not made known unto the sons of men, as it is now revealed unto his holy Apostles and Prophets by the Spirit; That the Gentiles should be fellow-heirs, and of the same body, and partakers of his promise in Christ, by the Gospel: whereof I was made a minister, according to the gift of the grace of God given unto me by the effectual working of his power. Unto me, who am less than the least of all saints, is this grace given, that I should preach among the Gentiles the unsearchable riches of Christ; and to make all men see, what is the fellowship of the mystery, which from the beginning of the world hath been hid in God, who created all things by Jesus Christ: To the intent that now unto the principalities and powers in heavenly places, might be known by the church the manifold wisdom of God, according to the eternal purpose which he purposed in Christ Jesus our Lord. In whom we have boldness, and access with confidence by the faith of him.

The Gospel. S. Matth. 2. 1.

When Jesus was born in Bethlehem of Judea, in the days of Herod the king, behold, there came wise-men from the east to Jerusalem, saying, Where is he that is born King of the Jews? for we have seen his star in the east, and are come to worship him. When Herod the king had heard these things, he was troubled, and all Jerusalem with him. And

der genade Gods/ die my gegeven is aan u: Dat hy my door openbaaringe heeft bekend gemaakt deze verborgentheid / (gelijk ik niet weinige woorden te vooren geschreeven hebbe: Waar aan gy dit lezende kondt bemerken myne weetenschap in deze verborgentheid Christi.) Welke hi andere eeuwen den kinderen der menschen niet en is bekend gemaakt / gelijke nu is geopenbaard zyne heilige Apostelen ende Propheeten door den Geest: Namelyc dat de Heidenen syn mede erfgenamen / ende van het zelve lichaam / ende mede deelgenooten zyn der belofte in Christo door het Evangelium: Waar van ik een dienaar geworden ben / na de gaaf der genade Gods / die my gegeven is na de werkinge zynner kracht. My de allerminste van alle de heilige in deze genade gegeven / om onder de heidenen door het Evangelium te verkondigen den onafpeutliken rykdom Christi. Ende alle te verlichten / datze mogen verstaen welcke de gemeenschap der verborgentheid sy / die van alle eeuwen verborgen is geweest in God / welcke alle dingen geschaapen heeft door Jesus Christum. Op dat nu door de gemeente bekend gemaakt worde den Overheden ende den Machten in den hemel de veelvuldige wysheid Gods: Na het eeuwige doornemen / dat hy gemaakt heeft in Christo Jesu onzen Heere: In den welken wy hebben de barmherticheit / ende de toegang met vertrouwen / door het geloofte aan hem.

Evangelie. Matth. 2. 1-13.

De nu Jesus geboren was te Bethleem / gelegen in Judea / in de daagen des konings Herods / ziet eenige wyse van Oosten syn tot Jeruzalem aangekomen / Zeggende / Waar is de geboorte koning der Joden? Want wy hebben gezien zynne sterre in t Oosten / ende syn gekomen om hem te aanbidden. De koning Herodes nu dit gehoord hebbende

when

when he had gathered all the chief priests and scribes of the people together he demanded of them, where Christ should be born. And they said unto him, In Bethlehem of Judea: For thus it is written by the prophet, And thou Bethlehem in the land of Juda, art not the least among the princes of Juda: For out of thee shall come a Governor that shall rule my people Israel. Then Herod when he had privily called the wisemen, enquired of them diligently what time the star appeared. And he sent them to Bethlehem, and said, Go and search diligently for the young child, and when ye have found him, bring me word again, that I may come and worship him also. When they had heard the king, they departed; and lo, the star which they saw in the east, went before them, till it came and stood over where the young child was. When they saw the star, they rejoyced with exceeding great joy. And when they were come into the house, they saw the young child with Mary his mother, and fell down and worshipped him: and when they had opened their treasures, they presented unto him gifts, gold, and frankincense, and myrrh. And being warned of God in a dream, that they should not return to Herod, they departed into their own country another way.

de/wierd ontroert/ ende geheel Jeru-
zalem met hem. Ende by een vergae-
berd hebbende alle de Ouerpriesters
ende Schriftgeleerde den volck /
vraagde van hen / waar de Christus
zoude geboren worden. Ende zy
zeiden tot hem / Te Bethlehem in Ju-
dea gelegen. Want also is geschree-
ven door den Propheet / Ende gy
Bethlehem gy land Juda / en zyt
geenzins de minste onder de Dorsten
Juda / want uit u zal de Heidsman
voortkomen / die myn volk Israel
weiden zal. Doe heeft Herodes de
Wyze heimelyk geroepen / en vernam
neerstelyk van haar den tyd / wan-
neer de sterre verscheenen was. En-
de haar na Bethlehem zedende / zei-
de / Gheet heen / ende onderzocht
neerstelyk na dat kindeken / ende als
gy het zult gebonden hebben / boode-
schapt het my / op dat ik ook come / en-
de dat zelve aanbidde. Ende zy den
Koning gehoort hebbende zy hee-
ren gereist: ende ziet de sterre / die zy
in 't Oosten gezien hadden / ging haar
voor / tot dat zy quamen ende stond bo-
ven de plaatze daar het kindeken
was. Als zy nu de sterre zagen / ver-
zeugden zy haar met seer groote
vzeugde. Ende in 't huis gekomen
zynde bonden zy het kindeken met
Maria zyne moeder: ende nederval-
lende hebben zy het zelve aangebe-
den. Ende haare schatten open ge-
daan hebbende / brachten zy hem ge-
schenken / goud / ende wierook / ende
myrrhe. Ende door Goddelyke open-
baaringe vermaand zynde in den
droom / dat zy niet en zouden weder-
keren tot Herodem / vertroosten zy
door eenen anderen weg weder na
haar land.

*The first Sunday after the Epiphany.
The Collect.*

O Lord, we beseech thee men-
cifully to receive the prayers of
thy people which call upon thee, and
grant that they may both perceive and
know what things they ought to do,

*I. Zondag na Drie Koningen.
Gebet.*

Voorzocht / O Heere / bidden wy /
de ootmoedige Gebeden ulwer
volks / met ulwe hemelsche liefde / op
dat zy mogen zien / wat zy moeten
doen; en tot het volghen der zelve
and

1. Zondag na Drie Koningen.

61

and also may have grace and power, faithfully to fulfil the same, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Rom. 12. 1.

I Beseech you therefore, brethren, by the mercies of God, that ye present your bodies a living sacrifice, holy; acceptable unto God, which is your reasonable service. And be not conformed to this world; but be ye transformed by the renewing of your mind, that ye may prove what is that good, and acceptable, and perfect will of God. For I say, through the grace given unto me, to every man that is among you, not to think of himself more highly than he ought to think, but to think soberly, according as God hath dealt to every man the measure of faith. For as we have many members in one body, and all members have not the same office; so we being many, are one body in Christ, and every one members one of another.

The Gospel. S. Luke 2. 41.

Now his parents went to Jerusalem every year at the feast of the passover. And when he was twelve years old, they went up to Jerusalem after the custom of the feast. And when they had fulfilled the days, as they returned, the Child Jesus tarried behind in Jerusalem, and Joseph and his mother knew not of it. But they supposing him to have been in the company, went a days journey, and they sought him among their kinsfolk and acquaintance. And when they found him not, they turned back again to Jerusalem, seeking him. And it came to pass that after three days they found him in the temple, sitting in the midst of the Doctors, both hearing them, and asking them questions. And all that heard him were astonished at his understanding and answers. And

door uwe Genade en kraagt mogen betwogen werden / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Rom. 12. 1-6.

I Ik bidde u dan / broeders / door de ontferminge Gods / dat gy uwe lichaamen steld tot een levende / heilige / ende Gode welbehagelyke offerhande / welke is ulven redelyken Godsdienst. Ende en wordt dezer wereld niet gelukformig / maar wordt verandert door de vernieuwinge uwer gemoeds / op dat gy magt beproeven welke de goede ende welbehagende / ende volmaakte wille Gods zy. Want door de genade die my gegevents / zegge ik eenen tegelphen die onder u is / dat hy niet wys en zy boven het geene men behoort wys te zyn: maar dat hy wys zy tot marigheid / gelyk als God eenen tegelphen de maate des geloofs gedeeld heeft. Want gelyk wy in een lichaam vele leden hebben / ende de leden alle niet dezelfde werkinge en hebben: Also zy wy vele een lichaam in Christo / maar elk een zy in wy malkanders leden.

Evangelie. Luc 2. 41. Sec.

E Ade zyne ouders reisden alle jaaren na Jerusalem op het Feest van Pascha. Ende doe hy twaalf jaaren oud geworden was / ende zy na Jerusalem opgegaan waaren / na de gewoonte des feestdangers. Ende de dagen aldaar blyfende digt hadden / doe zy weder keerden / bleef het kind Jesus te Jerusalem / ende Joseph ende zyne moeder en wiste 't niet. Maar meenende dat hy in 't gezelschap op den weg was / gingen zy een dag reize / ende zochten hem onder de magen ende onder de bekende. Ende als zy hem niet en vonden / keerden zy wederom na Jerusalem / hem zoekende. Ende het geschebde / na drie dagen / dat zy hem vonden inden Tempel / sittende in 't midden der Leeraren / haar hoorende / ende haar onderdragende. Ende alle die hem hoorden ontzettekeden

when

The second Sunday after the Epiphany.

when they saw him, they were amazed: and his mother said unto him, Son, why hast thou thus dealt with us? behold, thy father and I have sought thee sorrowing. And he said unto them. How is it that ye sought me? wist ye not that I must be about my Fathers business? And they understood not the saying which he spake unto them. And he went down with them, and came to Nazareth, and was subject unto them: but his mother kept all these sayings in her heart. And Jesus increased in wisdom, and stature, and in favour with God and man.

The second Sunday after the Epiphany.
The Collect.

Almighty and everlasting God, who dost govern all things in heaven and earth; Mercifully, hear the supplications of thy people, and grant us thy peace all the days of our life, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle: Rom. 12. 6.

Having then gifts, differing according to the grace that is given to us, whether prophecy, let us prophesy according to the proportion of faith or ministry; let us wait on our ministering; or he that teacheth, on teaching; or he that exhorteth, on exhortation: he that giveth, let him do it with simplicity; he that ruleth, with diligence; he that sheweth mercy, with cheerfulness. Let love be without dissimulation. Abhor that which is evil, cleave to that which is good. Be kindly affectioned one to another with brotherly love, in honour preferring one another: not slothful in business; fervent in spirit; serving the Lord; rejoicing in hope; patient in tribulation; continuing instant in prayer; distributing to the necessity of saints; given to hospitality. Bless them which persecute you; bless

haar over zyn verstand/ ende andere woorden. Ende zy hem ziende wonderden verslagen/ ende zyne moeder zette tot hem/ kind/ waarom hebt gy ons zo gedaan: Ziet/ wij vader ende ik hebben u met angst gezocht. Ende hy zeide tot haar/ Wat is 't dat gy mij gezocht hebt? En wistet gy niet/ dat ik moet zyn in de dingen mijns Vaders? Ende zy en verstonden het woord niet/ dat hy tot haar spak. Ende hy ging met haar af/ ende quam tot Nazareth/ ende was haer onderdanig. Ende zyne moeder hield alle deze dingen in haar herte. Ende Jesus nam toe in wijsheid/ ende in grootte/ ende in genade bij God ende de menschen.

II. Zondag na Drie Koningen.
Gebet.

Almagtige en eeuwige God/ die alles in hemel en aarde gelykelyk bestierd/ verhoord goeder-tierentlijk onze ootmoedige gebeden/ en geest in onze syden uwre brede/ door Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

Zondbrief. Rom. 12. 6-17.

Hebbende nu verscheidene gaben/ na de genade die ons gegeven is/ Zo laat ons die gaben besteden/ het zy prophete/ na de maate des geloofs: het zy bedieninge/ in 't bedienen: het zy die leert/ in 't leeren: Het zy die vermaant/ in 't vermaanen: die uitdeeld/ in eerboudigheid: die een voorstander is/ in neerstigheid: die barmhertigheid doet/ in blymoedigheid. De liefde zy ongeheimst. Hebt eenen afkeer van het booze/ ende hangt het goede aan. Hebt maalkanderen hertelyk lief met broederlyke liefde. Met een dreen den anderen voorgeande. Zyt niet traag in 't beneerstigen. Zyt vuerig van geeste. Dien den Heere. Weest blyd in de hoope: Zyt geduldig in de verbijkinge. Verberdet in den gebede. Weest mede tot de behoeften der heilige. Cragt na herberg-

and

III. Zondag na Drie Koningen.

61

and cuse not. Rejoyce with them that do rejoyce, and weep with them that weep. Be of the same mind one towards another. Mind not high things, but condescend to men of low estate.

The Gospel. S. John 2. 1.

And the third day there was a marriage in Cana of Galilee, and the mother of Jesus was there. And both Jesus was called and his disciples to the marriage. And when they wanted wine, the mother of Jesus saith unto him, They have no wine. Jesus saith unto her, Woman, what have I to do with thee? mine hour is not yet come. His mother saith unto the servants, Whatsoever he saith unto you, do it. And there were set there six water-pots of stone, after the manner of the purifying of the Jews, containing two or three firkins apiece. Jesus saith unto them, Fill the water-pots with water. And they filled them up to the brim. And he saith unto them, Draw out now, and bear unto the governor of the feast. And they bare it. When the ruler of the feast had tasted the water that was made wine, and knew not whence it was, (but the servants which drew the water knew) the governor of the feast called the bridegroom, and saith unto him, Every man at the beginning doth set forth good wine, and when men have well drunk, then that which is worse: but thou hast kept the good wine until now. This beginning of miracles did Jesus in Cana of Galilee, and manifested forth his glory, and his disciples believed on him.

Tot third Sunday after the Epiphany.

The Collect.

Almighty and everlasting God, mercifully look upon our infirmities, and in all our dangers and ne-

zaamheid. Zegentze die u verblijden: zegent ende en verbloekt niet. Verbljdt u met den blijden: ende weent met den weenenden. Weest eens gezint onder malhanderen. En tragt niet na de hooge dingen/ maar hoegt u tot de nederige. En gyt niet wys by u zelve.

Evangelie. Joan. 2. 1-12.

En op den derden dag was daar een bruiloft te Cana in Galileen: ende de moeder Jesu was aldaar. Ende Jesus was ook geroepen/ ende syne discipelen/ tot de bruiloft. Ende als 'er wynggebrak/ zeide de moeder Jesu tot hem/ Zy en hebben geen wyng. Jesus zeide tot haar/ Vrouw/ wat hebbe ik met u te doen? Myne ure en is nog niet gekomen. Syne moeder zeide tot de dienaars/ Zo wat hy u lieden zal zeggen/dat doet. Ende aldaar waren zes steenen waterbaten geseft na de reiniginge der Joden/ elk houdende twee ofte drie metreten. Jesus zeide tot haar/ Vul de waterbaten met water. Ende zy vuldenze tot boven toe. Ende hy zeide tot haar/ Schept nu/ ende draagt het tot den Hofmeester/ ende zy droegen. Als nu de Hofmeester het water/dat wyngelworden was/geproeft hadde/ (ende hy en wist niet van waar de wyng was/ maar de dienaars die het water geseft hadden wisten t) zo riep de Hofmeester den brudegom/ Ende zeide tot hem/ Alle man zo eerst den goeden wyng op/ ende wanneer men wel gedronken heeft/ aldaan den minderen: maar gy hebt den goeden wyng tot nu toe hewaart. Dit beginzet der tekenen heeft Jesus gedaen te Cana in Galileen/ ende heeft syne heerlijkheid geopenbaart: ende syne discipelen geloofden in hem.

III. Zondag na Drie Koningen.

Gebed.

Almagtige eeuwige God/ aanziet genadighlyc onze zwakheden/ en steekt uit de rechterhand uwer cellities,

cessities, stretch forth thy right hand to help and defend us, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Rom. 12. 16.

BE not wise in your own conceits. Recompence to no man evil for evil. Provide things honest in the sight of all men. If it be possible, as much as lieth in you, live peaceably with all men. Dearly beloved, avenge not your selves, but rather give place unto wrath; for it is written, Vengeance is mine; I will repay, saith the Lord. Therefore if thine enemy hunger, feed him; if he thirst, give him drink: for in so doing, thou shalt heap coals of fire on his head. Be not overcome of evil, but overcome evil with good.

The Gospel. S. Matth. 8. 1.

WHen he was come down from the mountain, great multitudes followed him. And behold, there came a leper and worshipped him, saying, Lord, if thou wilt, thou canst make me clean. And Jesus put forth his hand, and touched him, saying, I will, be thou clean. And immediately his leprosie was cleansed. And Jesus saith unto him, Seethou tell no man, but go thy way, shew thy self to the priest, and offer the gift that Moses commanded for a testimony unto them. And when Jesus was entered into Capernaum, there came unto him a centurion beseeching him, and saying, Lord, my servant lieth at home sick of the palsey, grievously tormented. And Jesus saith unto him, I wil come and heal him. The centurion answered and said, Lord, I am not worthy that thou shouldst come under my roof; but speak the word only, and my servant shall be healed. For I am a man under authority, having soldiers under me; and I say unto this man, Go, and he goeth; and to another, Come, and he cometh;

Majesteit / om ons te beschermen in alle gebaar en nood / doot Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Rom. 12. 16. Sec.

En zat niet wps by u zelve. Vergeldet niemant quadt voor quadt. Bezorgt het geene eerlyk is voor alle menschen. Indien het mogelyk is / zo veel in u is / houd vrede met alle menschen. En wreekt u zelven niet / beirinde: maar geest den roome plaatze. Want daar is gescreven / My komt de wraake toe: ik zal het vergelden / zegt de Heere. Indien dan uwen byand hongert / zo spyzigt hem: indien hem dorst / zo geest hem te drinken. Want dar doende zult gy koolen vpers op zyn hooft hoopen. Ende word van t quadt niet overwonnen / maar overwint het quadt door het goet.

Evangelie. Matth. 8. 1-14.

Doe hy nu van den berg afgesclommen was / zyn hem vele schaaften gevolgt. Ende ziet / een melaatsche quam / ende aanbad hem / zeggende: Heere / indien Gy wilt / Gy kond my reingen. Ende Jesus de hand uitstreckende heeft hem aangeraakt / zeggende / Ik wil / word gereinigt. Ende terstond werd hy van zyne melaatsheid gereinigt. Ende Jesus zeide tot hem / Ziet dat gy dit niemant en zegt: maar gaat heenen / toond u zelven den Priester / ende ofsert de gabe die Moses geboden heeft / haar tot een getuigenisse. Als nu Jesus te Capernaum ingegaan was / quam tot hem een Hoofstman over honderd / biddende hem / ende zeggende / Heere / myn knegt ligt r'huys geraakt / ende is d' zwaare menen. Ende Jesus zeide tot hem / Ik zal komen en hem genezen. Ende de Hoofstman over honderd antwoordende zeide / Heere / ik en ben niet tweedig dat gy onder myn dak zoud in'komen / maar spreekt alleenlyk een woord / ende myn knegt zal genezen worden. Want ik ben ook een mensche onder de magt van andere / heb

and

I V. Zondag na Drie Koningen.

65

and to my servant, Do this, and he doth it. When Jesus heard it, he marvelled, and said to them, that followed, Verily I say unto you, I have not found so great faith, no nor in Israel. And I say unto you, that many shall come from the east and west, and shall sit down with Abraham, and Isaac, and Jacob in the kingdom of heaven. But the children of the kingdom shall be cast out into outer darkness: there shall be weeping and gnashing of teeth. And Jesus said unto the centurion, Go thy way, and as thou hast believed, so be it done unto thee. And his servant was healed in the self-same hour.

bende onder my knechten: ende ik zegge tot dezen / Gaat / ende hy gaat: ende tot den anderen / Komt / ende hy komt: ende tot mynen dienstknecht / Doet dat / ende hy doet het. Jesus nu dit hoorende heeft hem verwonderd / ende zeide tot de genen die hem volgden / Voorwaar zegge ik u / Ik en hebbe zelfs in Israel zo grooten geloof niet gevonden. Doch ik zegge u / Dat veel zullen komen van Oosten ende Westen / ende zullen met Abraham / ende Isaac / ende Jacob aanzitten in 't Koninkryk der hemelen. Ende de kinderen des Koninkryks zullen uitgeworpen worden in de buitenste duisternisse / aldaar zal weeninge zyn / ende knerzinge der tanden. Ende Jesus zeide tot den Hoofdman over honderd / Gaat heenen / ende u geschiede gelyk gy gelooft hebt. Ende zyn knecht is gezond geworden te dier zelve ure.

*The fourth Sunday after the Epiphany.
The Collect.*

O God, who knowest us to be set in the midst of so many and great dangers; that by reason of the frailty of our nature we cannot always stand upright; Grant to us such strength and protection, as may support us in all dangers, and carry us through all temptations, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Rom. 13. 1.

LEt every soul be subject unto the higher powers; for there is no power but of God: the powers that be are ordained of God. Whosoever therefore resisteth the power, resisteth the ordinance of God: and they that resist, shall receive to themselves damnation. For rulers are not a terror to good works, but to the evil. Wilt thou then not be afraid of the power? do that which is good, and thou shalt have praise of the same: for he is the minister of God to thee for good. But if thou do that which is

IV. Zondag na Drie Koningen.
Gebet.

O God die weet / dat wy gesteld zynde midden in zo groote en menighvuldige gevaaren / om onze menschelyke zwakheid niet kunnen staande blyven / Geest ons zulke kracht en wyze heil na ziele en lichaam / dat wy alles / wat wy lyden om onze zonden / door uwe hulpe mogen beryzen en te boven komen / door onzen Heere Jesus Christus / Amen.

Zendbrief. Rom. 13. 1-8.

Alle ziele zy den Machten over haar gesteld onderworpen. Want daar is geen Macht dan van God: ende de Machten die daar zyn / die zyn van God geordineert. Also dat die hem tegen de Macht stelt / de ordinantie Godes wederstaant: ende dieze wederstaan / zullen over haar zelve een oordeel haalen. Want de Overste en zy niet tot een breezen den goeden werken / maar den quaden. Wilt gy nu de macht niet breezen? doet het goede / ende gy zult lof van haar hebben, Want zy is Gods

A

evn,

cessities, stretch forth thy right hand to help and defend us, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Rom. 12. 16.

BE not wise in your own conceits. Recompence to no man evil for evil. Provide things honest in the sight of all men. If it be possible, as much as lieth in you, live peaceably with all men. Dearly beloved, avenge not your selves, but rather give place unto wrath; for it is written, Vengeance is mine; I will repay, saith the Lord. Therefore if thine enemy hunger, feed him; if he thirst, give him drink: for in so doing, thou shalt heap coals of fire on his head. Be not overcome of evil, but overcome evil with good.

The Gospel. S. Matth. 8. 1.

When he was come down from the mountain, great multitudes followed him. And behold, there came a leper and worshipped him, saying, Lord, if thou wilt, thou canst make me clean. And Jesus put forth his hand, and touched him, saying, I will, be thou clean. And immediately his leprosy was cleansed. And Jesus saith unto him, See thou tell no man, but go thy way, shew thy self to the priest, and offer the gift that Moses commanded for a testimony unto them. And when Jesus was entered into Capernaum, there came unto him a centurion beseeching him, and saying, Lord, my servant lieth at home sick of the palsy, grievously tormented. And Jesus saith unto him, I will come and heal him. The centurion answered and said, Lord, I am not worthy that thou shouldst come under my roof; but speak the word only, and my servant shall be healed. For I am a man under authority, having soldiers under me; and I say unto this man, Go, and he goeth; and to another, Come, and he cometh;

Majesteit / om ons te beschermen in alle gevaar en nood / doot Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendsbrief. Rom. 12. 16. Sec.

En zyt niet wps by u zels ben. Vergeldet niemand quaad doot quaad. Bezogt het geene eerlyk is doot alle menschen. Indien het mogelyk is / zo deel in u is / houdt vrede met alle menschen. En wrecht u zelsben niet / beuinde : maar geef den toornne plaats. Want daar is gescreven / My komt de wraake toe : ik zal het vergelden / zegt de Heere. Indien dan myn by and hongert / zo spyzigt hem : indien hem doest / zo geest hem te drinken. Want dar doende zult gy hoelen vpers op zyn hoeft hoopen. Ende word van t quaad niet overwonnen / maar overwind het quaad doot het goet.

Evangelie. Matth. 8. 1-14.

De hy nu van den berg afgesclommen was / zyn hem vele schaaften gevolgt. Ende ziet / een melaatsche quam / ende aanbade hem / zeggende: Heere / indien gy wilt / gy kond my reinigen. Ende Jesus de hand uitstreckende heeft hem aangeraakt / zeggende / Ik wil / word gereinigd. Ende terstond werd hy van zyne melaatsheid gereinigd. Ende Jesus zeide tot hem / Ziet dat gy dit niemand en zegt : maar gaat heen / toond u zelsben den Priester / ende ofsert de gave die Moses geboden heeft / naar tot een getuigenisse. Als nu Jesus te Capernaum ingegaan was / quam tot hem een Hoofstman over hondert / biddende hem / ende zeggende / Heere / myn knecht ligt t'huis geraakt / ende lyd zwaare menen. Ende Jesus zeide tot hem / Ik zal komen en hem genezen. Ende de Hoofstman ober hondert antwoordende zeide / Heere / ik en ben niet weerdig dat gy onder myn dak zoud inkomen / maar spreek alleenlyc een woord / ende myn knecht zal genezen worden. Want ik ben ook een mensche onder de magt van andere / geb-

I V. Zondag na Drie Koningen.

65

and to my servant, Do this, and he doth it. When Iesus heard it, he marvelled, and said to them, that followed, Verily I say unto you, I have not found so great faith, no nor in Israel. And I say unto you, that many shall come from the east and west, and shall sit down with Abraham, and Isaac, and Jacob in the kingdom of heaven. But the children of the kingdom shall be cast out into outer darkness: there shall be weeping and gnashing of teeth. And Iesus said unto the centurion, Go thy way, and as thou hast believed, so be it done unto thee. And his servant was healed in the self-same hour.

hende onder my kņpgsknegten: ende ik zegge tot dezen / Gaat / ende hy gaat: ende tot den anderen / kom / ende hy komt: ende tot mynen dienstknecht / Doet dat / ende hy doet het. Iesus nu dit hoorende heeft hem verwonderd / ende zeide tot de geene die hem volgden / Voorwaar zegge ik u / Ik en hebbe zelfs in Israel zo grooten geloof niet gevonden. Doch ik zegge u / Dat veel zullen komen van Oosten ende Westen / ende zullen met Abraham / ende Isaac / ende Jacob aanzitten in t Koninkryck der hemelen. Ende de kinderen des Koninkrycks zullen uitgeworpen worden in de buitenste duisternisse / aldaar zal weeninge zyn / ende knersinge der tanden. Ende Iesus zeide tot den Hoofdman over honderd / Gaat heenen / ende u geschiede gelyk gy gelooft hebt. Ende zyn knecht is gezond geworden te dier zelve ure.

The fourth Sunday after the Epiphany.

The Collect.

O God, who knowest us to be set in the midst of so many and great dangers; that by reason of the frailty of our nature we cannot always stand upright; Grant to us such strength and protection, as may support us in all dangers, and carry us through all temptations, through Iesus Christ our Lord. *Amen.*

The Epistle. Rom. 13. 1.

Let every soul be subject unto the higher powers; for there is no power but of God: the powers that be are ordained of God. Whosoever therefore resisteth the power, resisteth the ordinance of God: and they that resist, shall receive to themselves damnation. For rulers are not a terror to good works, but to the evil. Wilt thou then not be afraid of the power? do that which is good, and thou shalt have praise of the same: for he is the minister of God to thee for good. But if thou do that which is

IV. Zondag na Drie Koningen.

Gebed.

O God die weet / dat wy gesteld zynde midden in zo groote en menigvuldige gebaaren / om onze menscheijke zwakheid niet kunnen staande blyven / Geest ons zulke kragt en uyt heil na ziele en lichaam / dat wy alles / wat wy lyden om onze zonden / door uwe hulpe mogen beryagen en te boven komen / door onzen Heere Iesus Christus / Amen.

Zendbrief. Rom. 13. 1--8.

Alle ziele zyn den Machten over haar gesteld onderworpen. Want daar is geen Macht dan van God: ende de Machten die daar zyn / die zyn van God geordineert. Also dat die hem tegen de Macht stelt / de ordinantie Godes wederstaat: ende dieze wederstaan / zullen over haar zelven een oordeel haalen. Want de Overste en zyn niet tot een breezen den goeden werken / maar den quaden. Wilt gy nu de macht niet breezen? doet het goede / ende gy zult lof van haar hebben. Want zy is Gods

x

evn,

evil, be afraid; for he beareth not the sword in vain: for he is the minister of God, a revenger to execute wrath upon him that doth evil. Wherefore ye must needs be subject, not only for wrath, but also for conscience sake. For, for this cause pay you tribute also; for they are Gods ministers, attending continually upon this very thing. Render therefore to all their dues; tribute to whom tribute is due, custom to whom custom, fear to whom fear, honour to whom honour.

The Gospel. S. Matth. 8. 23.

And when he was entred into a ship, his disciples followed him, And behold, there arose a great tempest in the sea, insomuch that the ship was covered with the waves: but he was asleep. And his disciples came to him, and awoke him, saying, Lord, save us, we perish. And he saith unto them, Why are ye fearful, O ye of little faith? Then he arose, and rebuked the winds and the sea, and there was a great calm. But the men marvelled, saying, What manner of man is this, that even the winds and the sea obey him? And when he was come to the other side into the country of the Gergesenes, there met him two possessed with devils, coming out of the tombs exceeding fierce, so that no man might pas by that way. And behold, they cried out, saying, What have we to do with thee, Jesus, thou Son of God? art thou come hither to torment us before the time? And there was a good way off from them an herd of many swine, feeding. So the devils besought him, saying, If thou cast us out, suffer us to go away into the herd of swine. And he said unto them, Go. And when they were come out, they went into the herd of swine: and behold the whole

dienareffe / u ten goede. Maar hi die ghy quaad doet / zo breeft: want zy en draagt het zweerd niet te bergeeffs. Want zy is Gods dienareffe / een woekster tot straffe den geenen die quaad doet. Daarom is het noodig onderwoopente zy / niet alleenlyk om der straffe / maar ook om der conscientie wille. Want daarom betaald gy ook schattinge: want zy dienaars Gods zy in dit zelve gebinniglyk bezig zynde. Zo geeft dan een iegelyk dat gy schuldig zyt: schattinge / dien gy de schattinge: tol / dien gy de tol: breeze / dien gy de breeze: eere / dien gy de eere schuldig zyt.

Evangelie. Matth. 8. 23. &c.

Ende als hy in 't schip gegaan was / zy hem zyne discipelen gevolgt. Ende ziet / daar ontstond een groote onstuimigheid in de zee / also dat het schip van de golven bedekt wierd: doch hy sliep. Ende zyne discipelen by hem komende hebben hem opgewekt / zeggende / Heere / behoed ons: wy vergaan. Ende hy zeide tot haar / Wat zyt gy weesachtig / gy kleingeloofige? Doe stond hy op / ende bestrafte de winden ende de zee: ende daar wierd groote stilte. Ende de menschen verwonderden haar / zeggende / Hoedartig een is deze / dat ook de winden ende de zee hem gehoorzaam zy? Ende als hy overaan d'ander zyde was gekomen in 't land der Gergesenen / zy hem twee van den duivel bezeten ontmoet / komende uit de graven / die zeer wrede waaren / also dat niemand door dien weg konde voorby gaan. Ende ziet / zy riepen / zeggende / Jesu gy Zoon Gods / wat hebben wy met u te doen? Zyt gy hier gekomen om ons te vryen van den dyd? Ende herre van haar was een kudde veel swijnen weidende. Ende de duibelen baden hem / zeggende / Indien gy ons uitschickt / laat ons toe / dat wy in die kudde swinnen baaren. Ende hy zeide tot haar / Gaat heen. Ende zy herd

V. Zondag na Drie Koningen.

67

herd of swine ran violently down a steep place into the sea, and perished in the waters. And they that kept them fled, and went their ways into the city, and told every thing, and what was befallen to the possessed of the devils. And behold, the whole city came out to meet Jesus: and when they saw him, they besought him that he would depart out of their coasts.

*The fifth Sunday after the Epiphany.
The Collect.*

O Lord, we beseech thee to keep thy Church and household continually in thy true religion, that they who do lean only upon the hope of thy heavenly grace, may evermore be defended by thy mighty power, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Col. 3. 12.

Put on therefore (as the elect of God, holy and beloved) bowels of mercies, kindness, humbleness of mind, meekness, long-suffering, forbearing one another, and forgiving one another, if any man have a quarrel against any; even as Christ forgave you, so also do ye. And above all these things, put on charity, which is the bond of perfectness. And let the peace of God rule in your hearts, to the which also ye are called in one body; and be ye thankful. Let the Word of Christ dwell in you richly in all wisdom, teaching and admonishing one another in psalms, and hymns, and spiritual songs, singing with grace in your hearts to the Lord. And whatsoever ye do in word or deed, do all in the name of the Lord Jesus, giving thanks to God and the Father by him.

uitgaande voreen heenen in de kudde zwommen: ende ziet de geheele kudde zwommen stogtede van de stelte af in de zee/ ende stogten in 't water. Ende diese weidden syn geblycht: ende als sy in de stad gekomen waaren/ boodschapten sy alle deze dingen/ ende wat den bezetenen geschied was. Ende ziet/ de geheele stad ging uit Jesu te gemoet: ende als sy hem zaggen/ baden sy/ dat hy uit haare landpaalen wilde vertrekken.

V. Zondag na Drie Koningen.
Gebed.

O Heere / wy bidden u/ bewaard uwe Kerke/ uws hutsgezin in gestadige en waare Godsdienschtigheid: Op dat de zelve/ die alleenlyk steunende is op de hemelsche genade/ alle tyd dooz uwe magtige bescherminge mag blyven/ dooz onzen Heere Jesus Christus/ Amen.

Zendbrief. Colof. 3. 12-18.

Zo doet dan aan/ als uwer hoozreine Gods/ heilige/ ende beinnede/ de innerlyke bewegingen der barmhertigheid/ goederterentheid/ ootmoedigheid/ zachtmoechigheid/ langmoedigheid: Verdragende misdaderen/ ende vergevende v'eenden anderen/ zo iemand tegen iemand eenige klagte heeft: gelykerwys als Christus u vergeven heeft/ doet ook gy also. Ende boven dit alles doet aan de liefde/ dewelke is de hand der volmaaktheid. Ende de vrede Gods heersche in uwe herten/ tot welken gy ook geroepen zyt in een lichaam: ende waest dankbaar. Het woord Christi woone rykelyk in u in alle wysheid: Leerd ende vermaand malkanderen/ met Psalmen ende Lofzangen/ ende geestelyke liederen/ zingende den Heere met aangenaamheid in uwe herte. Ende al wat gy doet met woorden ofte met werken/ doet het alles in den Naame des Heeren Jesu/ dankende God ende den Vader dooz hem.

The Gospel. S. Matth. 13. 24.

THe kingdom of heaven is likened unto a man which sowed good seed in his field: But while men slept, his enemy came and sowed tares among the wheat, and went his way. But when the blade was sprung up, and brought forth fruit, then appeared the tares also. So the servants of the householder came and said unto him, Sir, didst not thou sow good seed in thy field? from whence then hath it tares? He said unto them, An enemy hath done this. The servants said unto him, Wilt thou then that we go and gather them up? But he said, Nay; lest while ye gather up the tares, ye root up also the wheat with them. Let both grow together until the harvest; and in the time of harvest I will say to the reapers, Gather ye together first the tares, and bind them in bundles to burn them: but gather the wheat into my barn.

The sixth Sunday after the Epiphany.

The Collect.

O God, whose blessed Son was manifested, that he might destroy the works of the devil, and make us the sons of God, and heirs of eternal life; Grant us, we beseech thee, that having this hope, we may purifie our selves, even as he is pure; that when he shall appear again with power and great glory, we may be made like unto him in his eternal and glorious kingdom, where with thee, O Father, and thee, O Holy Ghost, he liveth and reigneth ever one God, world without end. *Amen.*

The Epistle. 1 S. John 3. 1.

BEhold, what manner of love the Father hath bestowed upon us, that we should be called the sons of

Evangelie. Matth. 13. 24-37.

Het Koninkrijk der hemelen is gelijck een mensche / die goed zaad zaende in synen akker. Ende als de menschen slapen / quam synen vyand ende zaende onkruid midden inde tarwe / ende ging weg. Doe het nu tot kruid opgeschooten was / ende bracht voortragt / doe openbaars de hem ook het onkruid. Ende de dienstknechten van den Heere des huys gingen ende zeiden tot hem: Heere / en heyt gy niet goed zaad in uwen akker gezaaid: van waar heeft hy dan het onkruid? Ende hy zeide tot haar: Een vyandigh mensche heeft dat gedaen. Ende de dienstknechten zeiden tot hem: Wildt gy dan dat wy heenen gaan / ende dat selve vergaderen? Maar hy zeide: Jaen / op dat gy het onkruid vergaderende / ook mogelijck met het selve de tarwe niet uit en trekt. Laatze beide te zamen optwaassen tot den oogst / ende in den tyd des oogsts zal ik tot de maaijers zeggen: Vergaderd eerst dat onkruid / ende bind het in buffelen / om het selve te verbranden: maar de tarwe brengt te zamen in myne schuur.

VI. Zondag na Drie Koningen.

Gebed.

O God / die nuwen gezegenden Zoone geopenbaard hebt / om de werken des duivels te vernietigen / en ons tot kinderen Gods / en erfgenamen des eeuwigen levens te maaken; Geest / Heere / dat wy ons zelven op deze hoope zo mogen reinigen / gelijck hy rein is: en voornamelyc hy met magt en heerlijkheid verschynen zal / wy hem dan gelijck mogen werden in syn eeuwigh Koninkrijk / die met u enden Heiligen Geest regeert in eeuwigheid der eeuwigheden. *Amen.*

Zendbrief. 1 Joan. 3. 1-9.

Ziet hoe groote liefde ons de Vader gegeven heeft / nameelijc dat wy kinderen Gods genaamt

God:

God: therefore the world knoweth us not, because it knew him not. Beloved, now are we the sons of God, and it doth not yet appear what we shall be: but we know that when he shall appear, we shall be like him; for we shall see him as he is. And every man that hath this hope in him, purifieth himself, even as he is pure. Whosoever committeth sin, transgresseth also the law: for sin is the transgression of the law. And ye know that he was manifested to take away our sins; and in him is no sin. Whosoever abideth in him, sinneth not: whosoever sinneth, hath not seen him, neither known him. Little children, let no man deceive you: He that doth righteousness, is righteous, even as he is righteous: He that committeth sin, is of the devil: for the devil sinneth from the beginning. For this purpose the Son of God was manifested, that he might destroy the works of the devil.

The Gospel. S. Matth. 24. 23.

Then if any man shall say unto you, Lo, here is Christ, or there: believe it not. For there shall arise false Christs, and false prophets; and shall shew great signs and wonders; insomuch that (if it were possible) they shall deceive the very elect. Behold, I have told you before. Wherefore if they shall say unto you, Behold, he is in the desert, go not forth: behold, he is in the secret chambers, believe it not. For as the lightning cometh out of the east, and shineth even unto the west: so shall also the coming of the Son of man be. For wheresoever the carcase is, there will the eagles be gathered together. Immediately after the tribulation of those days, shall the sun be darkened, and the moon shall not give her light, and the stars shall fall

zouden worden. Daarom en kend ons de wereld niet / om dat zy hem niet en kend. Geliefde / mi zyn wy kinderen Gods / ende het en is nog niet geopenbaard wat wy zyn zullen. Maar wy weten / dat als hy zal geopenbaard zyn / wy hem zullen gesljk wezen: want wy zullen hem zien gesljk hy is. Ende een iegelyk die deze hoope op hem heeft / die reinigt hem zelven / gesljk hy reinis. Een iegelyk die de zonde doet / die doet ook de ongerechtigheid: want de zonde is de ongerechtigheid. Ende gy weet dat hy geopenbaard is / op dat hy onze zonden zoude wagneemen: ende geen zonde en is in hem. Een iegelyk die in hem blyft / die en zondigt niet: een iegelyk die zondigt / die en heeft hem niet gezien / nog en heeft hem niet gekent. Kinderkens / dat u niemand en verleide. Die de rechtvaardigheid doet / die is rechtvaardig / gesljk hy rechtvaardig is. Die de zonde doet / is uit den duivel: want de duivel zondigt van den beginne. Hier toe is de Zoon Gods geopenbaard / op dat hy de werken des duivels verbraken zoude.

Evangelië. Matth. 24. 23—32.

Als dan / zo iemand tot u lieden zal zeggen / Ziet hier is de Christus / of daar / en geloof het niet. Want daar zullen valsche Christi / ende valsche Profheeten opstaan / ende zullen groote teekenen ende wonderheden doen / also dat zy (indien het mogelyk waare) ook de uitverhoorene zonden verleiden. Ziet ik hebbe het u voorsagt. Zo ydan tot u zullen zeggen / Ziet hy is in de woestyne / en gaat niet uit: Ziet hy is in de binnenkameren / en geloof het niet. Want gesljk de bliksem uitgaat van het Westen / ende schynt tot het Westen / also zal ook de toekomstige Zoon des menschen wezen. Want alwaar het doode lichaam zal zyn / daar zullen de arenden vergaderd worden. Ende terstond na de verdukinge vier dagen / zal de Zonne

from heaven, and the powers of the heavens shall be shaken. And then shall appear the sign of the Son of man in heaven: and then shall all the tribes of the earth mourn, and they shall see the Son of man coming in the clouds of heaven with power and great glory. And he shall send his angels with a great sound of a trumpet, and they shall gather together his elect from the four winds, from one end of heaven to the other.

verduisterd worden/ ende de Maane en zal haar schijnzel niet geven/ ende de Sterren zullen van den Hemel vallen/ ende de kragten der Hemelen zullen beweegt worden. Ende als dan zal in den Hemel verschijnen het teeken des Zoons des menschen: ende dan zullen alle de geslagten der aerde weenen/ ende zullen den Zoon des menschen zien komende op de wolken des hemels / met groote kragt ende heerlijkheid. Ende hy zal syne Engelen uitzenden met een bazuine van groot geluid / ende sy zullen syne uitverkorene by een versgaderen uit de vier winden/ van het een uiterste der hemelen tot het ander uiterste der zelve.

The Sunday called Septuagesima, or the third Sunday before Lent.

The Collect.

O Lord, we beseech thee favourably to hear the prayers of thy people, that we who are justly punished for our offences, may be mercifully delivered by thy goodness, for the glory of thy Name, through Jesus Christ our Saviour, who liveth and reigneth with thee and the Holy Ghost, ever one God world without end. *Amen.*

The Epistle. 1 Cor. 9. 24.

K Now ye not that they which run in a race, run all, but one receiveth the prize? So run that ye may obtain. And every man that striveth for the mastery is temperate in all things: Now they do it to obtain a corruptible crown, but we an incorruptible. I therefore so run, not as uncertainly; so fight I, not as one that beateth the air: but I keep under my body, and bring it into subjection, lest that by any means when I have preached to others, I myself should be a cast-away.

Den Zondag Septuagesima. Of in de zeventig Dagen voor Paaschen. *Gebed.*

V Erhoort goedertierigh/bidden wy O Heere / de gebeden uwer Volks / op dat wy / die rechtvaardigh om onzer zonden wille gescreft werden/door uwe barmherticheit / om uwer Naams Heerlicheit mogen verloft werden/ door Jesus Christus / onzen Zaligmaaker / die met U/ &c. Amen.

Zendbrief. 1 Cor. 9. 24. &c.

W Et gy lieden niet dat die in de loopbaane loopen/alle wel loopen / maar dat een den prijs ontfangt? loopt also dat gy dien meugt verkrijgen. Ende een iegelyk die om prijs streft / onthoudt hem in alles. Deze dan doen wel dit op dat sy een verderselpke kroone zouden ontfangen / maar wy een onverderselpke. Ik loope dan also / niet als op het onzekere: ik kampe also / niet als de lucht slaande. Maar ik bedwing mijn lichaam / ende bringe het tot dienstbaarheid / op dat ik niet eenigzins / daar ik andere geestes dike hebbe / zelve verwozelp en werde.

The Gospel. S. Matth. 20. 1.

THe kingdom of heaven is like unto a man that is an householder, which went out early in the morning to hire labourers into his vineyard. And when he had agreed with the labourers for a penny a day, he sent them into his vineyard. And he went out about the third hour, and saw others standing idle in the market-place, and said unto them, Go ye also into the vineyard, and whatsoever is right, I will give you. And they went their way. Again he went out about the sixth and ninth hour, and did likewise. And about the eleventh hour he went out, and found others standing idle, and saith unto them, Why stand ye here all the day idle? They say unto him, because no man hath hired us. He saith unto them, Go ye also into the vineyard, and whatsoever is right, that shall ye receive. So when even was come, the Lord of the vineyard saith unto his steward, Call the labourers, and give them their hire, beginning from the last unto the first. And when they came that were hired about the eleventh hour, they received every man a penny. But when the first came, they supposed that they should have received more; and they likewise received every man a penny. And when they had received it, they murmured against the good man of the house, saying, These last have wrought but one hour, and thou hast made them equal unto us, which have born the burden and heat of the day. But he answered one of them, and said, Friend, I do thee no wrong: didst not thou agree with me for a penny? take that thine is, and go thy way: I will give unto this last even as unto thee. Is it not lawful for me to do what I will with mine own? Is thine eye evil because I am good? So the last shall be first, and the first last: for many be called, but few chosen.

Evangelie. Matth. 20. 1-17.

Want het Koninkrijk der hemelen is gelijk een heere des huis/ die met den moorgenstond ufgang om arbeiders te hantren in zynen wyngaard. Ende als hy met de arbeiders eens gelwozden was/booz eenen penning des daags/zand hyze heenen in zynen wyngaard. Ende utgegaan zynde ontrent de derde uure / zag hy andere ledig staande op de meest, Ende hy zeide tot dezelve / Gaat gy ook heenen in den wyngaard : ende zo wat recht is zal ik u geeven. Ende zy gingen. Wederom utgegaan zynde ontrent de zesde ende negenste uure / dede hy desgeliks. Ende utgegaan zynde ontrent de elfde uure / vond hy andere ledig staande / ende zeide tot haar / Wat staat gy hier den geheelen dag ledig ? Zy zeiden tot hem / Om dat ons niemant gehuurt en heeft. Hy zeide tot haar / Gaat gy ook heenen in den wyngaard / ende zo wat recht is zult gy ontfangen. Als het nu avond gewoorden was / zeide de heere des wyngaards tot zynen Kintmeester / Roept de arbeiders / ende geeft haar den loon / besghinende van de laatste tot de eerste. Ende alsze quamen die ter elfder uure gehuurt waaren / ontfingen zy een ieder eenen penning. Ende de eerste komende meinden dat zy meer ontfangen zouden / ende zy zelve ontfingen ook elk eenen penning. Ende dien ontfangen hebbende / murmurreerden zy tegen den heere des huis / Zeggende / Deze laatste en hebben maar een uure gearbeid / ende gy hebt ons gelijk gemaakt / die wy den last des daags ende de hitte gedragen hebben. Doch hy antwoordende zeide tot eenen van haar / Vriend ik en doe u geen onrecht. En zyt gy niet met my eens gelwoorden booz eenen penning. Neemt het uwe / ende gaat heenen. Ik wil dezen laatste ook geuen gelijk als u. Of en is 't my niet geoorloft te doen met het myne wat ik wil? Of is uwe

ooge boos / om dat ik goed ben? Als
30 zullen de laatste de eerste zijn / ende
de eerste de laatste. Want veel zijn
geroepen / maar weinige uitverkoos-
ren.

*The Sunday called Sexagesima, or the
second Sunday before Lent.*

The Collect.

O Lord God, who seest that we
put not our trust in any thing
that we do; Mercifully grant that by
thy power we may be defended against
all adversity, through Jesus Christ
our Lord. Amen.

The Epistle. 2 Cor. 11. 19.

YE suffer fools gladly, seeing ye
your selves are wise. For ye suf-
fer if a man bring you into bondage,
if a man devour you, if a man take of
you, if a man exalt himself, if a
man smite you on the face. I speak as
concerning reproach, as though we
had been weak: howbeit, wherein-
soever any is bold (I speak foolishly)
I am bold also. Are they Hebrews? so
am I: are they Israelites? so am I: are
they the seed of Abraham? so am I:
are they ministers of Christ? (I speak
as a fool) I am more: in labours more
abundant; in stripes above measure;
in prisons more frequent; in deaths
oft. Of the Jews five times received I
forty stripes save one. Thrice was I
beaten with rods. Once was I stoned.
Thrice I suffered shipwrack. A night
and a day I have been in the deep: in
journeying often; in perils of water;
in perils of robbers; in perils by mine
own country-men; in perils by the
heathen; in perils in the city; in perils
in the wilderness; in perils in the sea;
in perils among false brethren; in wea-
riness and painfulness; in watchings
often; in hunger and thirst; in fastings
often; in cold and nakedness; besides
those things that are without, that
which cometh upon me daily, the care
of all the churches. Who is weak, and

Den Zondag Sexagesima. Of in de
zeftig Dagen voor Paaschen.

Gebod.

Here God / die ziet / dat wy
gantsch geen vertrouwen stels-
len in onse eigen werken / vergunt
genadelijk / dat wy booz alle tegen-
spoeden door de magtige goedheid
inder bescherminge behoed mogen
worden / door Jesus Christus onzen
Heere / Amen.

Zondbrief. 2 Cor. 11. 19-32.

Want gy verdrzaagt geerne de
ontropse / detuple gy wps zyt.
Want gy verdrzaagt het 30 u iemand
dienstbaar maakt / 30 u iemand op-
eet / 30 iemand van u neemt / 30 hem
iemand verheft / 30 u iemand in 't aan-
gezig slaat. Ik zegge dit na onre /
geijk of wy zwak waaren geweest:
maar waar in iemand stout is (ik
spreek in ontpsheid) daar in ben ik
ook stout. Zyn zy Hebreen? ik ook:
zyn zy Isracliten? ik ook: zyn zy het
zaad Abrahams? ik ook: Zyn zy die-
naars Christi? (ik spreek ontp-
zinde) ik ben boven haer: in arbeid
overbloedelyker / in slagen uitnemens-
der / in gevangenissen overbloedely-
ker / in doods gebaar menigmaal.
Van de Joden hebbe ik veertig sla-
gen min een / vyfmaal ontfangen.
Driemaal ben ik niet roeden gegee-
felt geweest / eens ben ik gesteenigt /
driemaal hebbe ik schipbreuke ge-
leden / eenen gantschen nacht ende
dag hebbe ik in de diepte overge-
bragt. In 't reizen menigmaal / in
perikelen van ribieren / in perikelen
van moordenaars / in perikelen van
myn geslachte / in perikelen van de
Heidenen / in perikelen in de stad /
in perikelen in de woestynne / in per-
ikelen in de zee / in perikelen onder de
balsehe broeders: In arbeid ende

I am

I am not weak? who is offended, and I burn not? if I must needs glory, I will glory of the things which concern mine infirmities. The God and Father of our Lord Jesus Christ, which is blessed for evermore, knoweth that I lie not.

The Gospel. S. Luke 8. 4.

When much people were gathered together, and were come to him out of every city, he spake by a parable; A sower went out to sow his seed: and as he sowed; some fell by the way-side, and it was troden down, and the fowls of the air devoured it. And some fell upon a rock, and as soon as it was sprung up, it withered away, because it lacked moisture. And some fell among thorns, and the thorns sprang up with it, and choaked it. And other fell on good ground, and sprang up, and bare fruit an hundred-fold. And when he had said these things, he cried, He that hath ears to hear, let him hear. And his disciples asked him, saying, What might this parable be? And he said, Unto you it is given to know the mysteries of the kingdom of God: but to others in parables: that seeing they might not see, and hearing they might not understand. Now the parable is this; The seed is the word of God. Those by the way-side are they that hear; then cometh the devil, and taketh away the word out of their hearts, lest they should believe and be saved. They on the rock, are they, which when they hear, receive the word with joy; and these have no root, which for a while believe, and in time of temptation fall away. And that which fell among thorns, are they, which when they have heard, go forth, and are choaked with cares and riches, and

moette / in waken menigmaal / in honger ende dorst / in vasten menigmaal / in koude ende naaktheid. Zonder de dingen die van buiten zijn / overbalt my dageliks de zorge van alle de gemeenten. Wie is er zwak / dat ik niet zwak en ben? Wie woort er ge-ergert / dat ik niet en brande? Indien men moet roemen / zo zal ik roemen de dingen myner zwakheden. De God ende Vader onzes Heeren Jesu Christi / die geprezen is inder eeuwigheid / weet dat ik niet en liege.

Evangelie. Luc. 8. 4. - 16.

Als nu een groote schaar by een vergaderde / ende zij van alle steden tot hem kwamen / zo zeide hij door gelykenisse / Een zaaiër ging uit om zijn zaad te zaaien: ende als hij zaaide viel het een by de weg / ende werd vertreden / ende de vogelen des hemels aten dat op. Ende het ander viel op een steenwoortje / ende opgewasschen zijnde is het verdoort / om dat het geen bogtigheid en hadde. Ende het ander viel in het midden van de doornen / ende de doornen mede opwasschende verstikten het zelve. Ende het ander viel op de goede aarde / ende opgewasschen zijnde bracht het hondert-voudige vrucht voort. Dit zeggende riep hij / Wie ooren heeft om te hooren / die hoore. Ende zijne discipelen vraagden hem / zeggende / Wat mag deze gelykenisse wezen? Ende hij zeide / Al is het gegeven de verborgenheden des Koninkrijks Gods te verstaen / maar tot den anderen spreek ik in gelykenissen / op dat zij ziende niet en zien / ende hoorende niet en verstaan. Dit is nu de gelykenisse: Het zaad is het woord Gods. Ende die by den weg bezaaid worden / zijn deze die hooren / daar na komt de duivel ende neemt het woord uit haar herte weg / op dat zij niet en zouden gelooven / ende zalig worden. Ende die op de steenwoortje bezaaid worden zijn deze / die / want neer zij 't gehoord hebben / het woord niet bevestigd ontfangen: ende deze en

pleasures of this life, and bring no fruit to perfection. But that on the good ground are they, which in an honest and good heart, having heard the word, keep it, and bring forth fruit with patience.

hebben geen wroetel / die maar hoort eenen tyd gelooven / ende in den tyd der verzoeking wiken 3^e af. Ende dat in de doornen valt / deze 3^e die gehoord hebben / ende heenen gaande verstuft worden door de zorgbiddigheden / ende rykdom / ende wel lusten des lebens / ende en voldagen geen vrucht. Ende dat in de goede aarde valt / 3^e die / die het woord gehoord hebbende / het zelve in een eerlyk ende goed herte bewaaren / ende in volstandigheid vruchten voortbrengen.

The Sunday called Quinquagesima, or the next Sunday before Lent.

The Collect.

O Lord, who hast taught us, that all our doings without charity are nothing worth; Send thy Holy Ghost, and pour into our hearts that most excellent gift of charity, the very bond of peace, and of all virtues, without which whosoever liveth is counted dead before thee. Grant this for thine only Son Jesus Christs sake. Amen.

The Epistle. 1 Cor. 13. 1.

Though I speak with the tongues of men and of angels, and have not charity, I am become as sounding brass, or a tinkling cymbal. And though I have the gift of prophecy, and understand all mysteries, and all knowledge; and though I have all faith, so that I could remove mountains, and have no charity, I am nothing. And though I bestow all my goods to feed the poor, and though I give my body to be burned, and have not charity, it profiteth me nothing. Charity suffereth long, and is kind; charity envieth not; charity vaunteth not it self, is not puffed up, doth not behave it self unseemly, seeketh not her own, is not easily provoked, thinketh no evil, rejoiceth not in iniquity, but rejoiceth in the truth; beareth all things, believeth all things,

Den Zondag Quinquagesima. Of in de vyftig Dagen voor Paaschen.

Gebed.

O Heere / die ons door uwen Apostel geleerd hebt / dat alle onze werken zonder de liefde niets 3^e / geest ons uwen Heiligen Geest / die in onze herten inwone / die zeer innemende gabe der liefde / dien waaren band des vredes en aller deugden / zonder welke / alles wat levendig is / hoort al als dood is: Vergunt dit om uwen eenigen Zoon Jesus Christus / Amen.

Zendbrief. 1 Cor. 13. 1. &c.

Al waar 't dat ik de talen der menschen ende der Engelen sprake / ende de liefde niet en hadde / zo ware ik een klinkende metaal / of luidende schelle gelworden. Ende al waar 't dat ik de gabe der Propheetie hadde / ende wiste alle de verhoogenheden ende alle de wetenschap: ende al waar 't dat ik alle het gelove hadde / zo dat ik bergen verzettede / ende de liefde niet en hadde / zo en waar ik niets. Ende al waar 't dat ik alle myne goederen tot onderhoud der armen uitdeelde / ende al waar 't dat ik myn lichaam overgave op dat ik verbrand zoude worden / ende en hadde de liefde niet / zo en zoude het my geen nuttigheid geben. De liefde is lankmoedig / 3^e is goedertieren: de liefde en is niet afgunstig: de liefde en handelt niet lichtbaerdelijk / 3^e en hoopt

hopeth all things, endureth all things. Charity never faileth: but whether there be prophecies, they shall fail; whether there be tongues, they shall cease; whether there be knowledge, it shall vanish away. For we know in part, and we prophesie in part. But when that which is perfect is come, then that which is in part shall be done away. When I was a child, I spake as a child, I understood as a child, I thought as a child; but when I became a man, I put away childish things. For now we see through a glass darkly; but then face to face: now I know in part; but then shall I know even as also I am known. And now abideth faith, hope, charity, these three; but the greatest of these is charity.

is niet opgeblazen/ Zp en handelt niet ongeschiktelijk/ zp en zoekt haar zelven niet/ zp en wordt niet verbergt/ zp en denkt geen quaad/ Zp en verblift haar niet in de ongerechtigheid/ maar zp verblift haar in de waarheid: Zp bedekt alle dingen/ zp gelooft alle dingen/ zp hoopt alle dingen/ zp verdraagt alle dingen. O liefde en vergaet nimmermeer: maar het zp Propheeten/ zp zullen te niete gedaan worden: 't zp talen/ zp zullen ophouden: 't zp heimisse/ zp zal te niete gedaan worden. Want wy kennen ten deele/ ende wy propheeten ten deele: Doch wanneer het volmaakte zal gekomen zyn/ dan zal het geene/ dat ten deele is/ te niete gedaan worden. Doe ik een kind was/ sprak ik als een kind/ was ik gezint als een kind/ overleed ik als een kind: maar wanneer ik een man geworden ben/ zo hebbe ik te niete gedaan het geene eens kinds was. Want wy zien nu door eenen spiegel in een duistere reden/ maar als dan zullen wy zien aangezicht tot aangezicht: nu kenne ik ten deele/ maar als dan zal ik kennen gelijk ook ik gekend ben. Ende mislijft Gelooft/Hoofte/ ende liefde/deze drie: Doch de meeste van deze is de liefde.

Evangelië. Luc. 18. 31. &c.

The Gospel. S. Luke 18. 31.

Then Jesus took unto him the twelve, and said unto them, Behold, we go up to Jerusalem, and all things that are written by the prophets concerning the Son of man shall be accomplished. For he shall be delivered unto the Gentiles, and shall be mocked, and spitefully entreated, and spitted on. And they shall scourge him, and put him to death; and the third day he shall rise again. And they understood none of these things: and this saying was hid from them, neither knew they the things which were spoken. And it came to pass, that as he was come nigh unto Jericho, a certain blind man sat by the way side begging: and hearing the

Ende Hy nam de twaalf by Hem/ ende zeide tot haar/ Ziet/ wy gaan op na Jerusalem/ ende het zal alles volbragt worden aan den Zoon des menschen/ dat geschreven is door de Propheeten. Want Hy zal den Heidenen overgelevert worden/ ende Hy zal bespot worden/ ende smadelijk gehandelt worden/ ende bespogen worden. Ende Hem gegeeft hebbende zullen zy Hem dooden: ende tenderden dage zal Hy weder opstaan. Ende zp en verstonden geen van deze dingen/ ende dit woord was door haar verhoogen/ ende zp en verstonden niet het geene gezegt wierd. Ende 't geschiede als Hy nabij Jericho kwam/ dat een zeker blinde aan mul,

multitude pass by, he asked what it meant. And they told him, that Jesus of Nazareth passeth by. And he cried, saying, Jesus, thou Son of David, have mercy on me. And they which went before rebuked him, that he should hold his peace: but he cried so much the more, Thou Son of David, have mercy on me. And Jesus stood and commanded him to be brought unto him: And when he was come near, he asked him, saying, What wilt thou that I should do unto thee? And he said, Lord, that I may receive my sight. And Jesus said unto him, Receive thy sight; thy faith hath saved thee. And immediately he received his sight, and followed him, glorifying God: and all the people when they saw it, gave praise unto God.

*The first day of Lent, commonly called
Ashwednesday.*

The Collect.

A Almighty and everlasting God, who hatest nothing that thou hast made, and dost forgive the sins of all them that are penitent; Create and make in us new and contrite hearts, that we worthily lamenting our sins, and acknowledging our wretchedness, may obtain of thee the God of all mercy, perfect remission and forgiveness, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

¶ *This Collect is to be read every day in Lent, after the Collect appointed for the day.*

For the Epistle. Joel 2. 12.

Turn ye even to me, saith the Lord, with all your heart, and with fasting, and with weeping, and with mourning. And rent your heart, and not your garments, and turn unto the Lord your God: for he is gracious and merciful, slow to anger, and of great kindness, and repenteth him of the evil. Who knoweth if he will return and repent, and leave a blessing

den weg zat/bedelende. Ende deze hoorende de schaare doorby gaan/bzaagde wat dat waare. Ende zy hoofschapten hem/dat Jesus de Nazarener doorby ging. Ende hy riep zeggende/ Jesu Gy Zoon Davids ontfermt u myner. Ende die doorby gingen bestraften hem/op dat hy zwippen zoude: maar hy riep zo heel te meer/Zoon Davids ontfermt u myner. Ende Jesus stil staande besbal dat men den zelven tot hem brengen zoude: ende als hy na hy hem gekomen was / bzaagde hy hem/Zeggende/Wat wilt gy dat Ik u doen zal? ende hy zeide/ Heere dat ik ziende mag worden. Ende Jesus zeide tot hem/Word ziende; ulw gelosbe heeft u behouden. Ende terstont wierd hy ziende / ende volgde hem/ God verheerlykende; ende alle het volk dat ziende / gaben Gode lof.

Asdag of eerste Dag in de Vasten.

Gebed.

A Imagtige en eeuwighe God/die niet haat de dingen/ die Gy geschapen hebt / en aller zonden vergeeft/ die berouwt hebben: schept in ons een gebzookten herte/ op dat wy behoorlyk onze zonden mogen beschrijven/ en onze boosheden mogen bekennen/en van u/die een God aller ontferminge zyt / volkomen vergiffnisse der zonden berwerben / door onzen Heere Jesus Christus/ Amen.

¶ Dit Gebed moet dagelyks in de Vasten, na't Gebed voor den Dag geleezen worden.

In plaats van de Zendb. Joel. 2. 12--18.

Nil dan ook/spreekt de Heere/bekeert u tot my met ulw gantsche herte: ende dat / met vasten ende met geween/ ende met rouw-klage. Ende scheemet ulw herte en niet ulwe kleederen / ende bekeeret u tot den Heere inwen God:want hy is genadig/ ende barmhertig/ langmoedig/ ende groot van goedertierenheid / ende berouwt hebbende over het kwaade. Wie weet? behind

behind him, even a meat-offering, and a drink-offering unto the Lord your God? Blow the trumpet in Zion, sanctifie a fast, call a solemn assembly, gather the people, sanctifie the congregation, assemble the elders, gather the children, and those that suck the breasts; let the bridegroom go forth of his chamber, and the bride out of her closet; let the priests, the ministers of the Lord, weep between the porch and the altar, and let them say, Spare thy people, O Lord, and give not thine heritage to reproach, that the heathen should rule over them: wherefore should they say among the people, Where is their God?

The Gospel. S. Matth. 6. 16.

When ye fast, be not as the hypocrites, of a sad countenance: for they disfigure their faces, that they may appear unto men to fast. Verily I say unto you, they have their reward. But thou, when thou fastest, anoint thine head, and wash thy face, that thou appear not unto men to fast, but unto thy Father which is in secret; and thy Father which seeth in secret, shall reward thee openly. Lay not up for your selves treasures upon earth, where moth and rust doth corrupt, and where thieves break through and steal. But lay up for your selves treasures in heaven, where neither moth nor rust doth corrupt, and where thieves do not break through nor steal. For where your treasure is, there will your heart be also.

The first Sunday in Lent.

The Collect.

O Lord, who for our sake didst fast forty days and forty nights; Give us grace to use such abstinence,

hy mogte zig wonden ende berouwen hebben: ende hy mogte eenen zegen agter zig overlaaten/ tot spysoffer ende drankoffer voor den Heere inden God. Blazet de bazuine te Zion: heiliget een vasten/ roepet een verbods dag uit. Verzamel het volk/ heiliget de gemeente/ vergadert de oudsten/ verzamelet de kinderen/ ende die de hofsten zingen: de bruidegom ga uit zijne binnen kamer/ ende de bruid uit haare slaapkamer. Laat de Priesters/des Heeren dienaars/ weenen tusschen het voorhuis ende den altaar: ende laat ze zeggen/ Spartaat u volk/ O Heere/ ende en geest uwe erfenis niet over tot eene maadheid/ dat de Heidenen over hen zonden heerschen; waarom zouden ze onder de volken zeggen; Waar is haarlieder God?

Evangelie. Matth. 6. 16—22.

Ende wanneer gy vast/ en toont geen droevig gezichte/ gelyk de gebenedide want zy mismaaken haare aangezichten/ op dat zy van de menschen mogengezien worden/ als zy vasten. Doch waar in zegge u dat zy haaren loon weg hebben. Maar gy/als gy vast/zal't u hoofd/ ende wascht u aangezichte. Op dat het van de menschen niet gezien en werd als gy vast/ maar u Dader/die in't verborgen is; ende u Dader/die in't verborgen ziet/ zal't u in't openbaar vergelden. Vergadert u geen schatten op der aarden/ daar ze de motte ende roest verberst/ ende daar de dieven doorgraven ende steelen. Maar vergadert u schatten in den hemel/ daar ze nog motte nog roest en verberst/ ende daar de dieven niet en doorgraven/ nog en steelen. Want waar uwen schat is/ daar zal ook u herte zyn.

I. Zondag in de Vasten.

Gebed.

O Heere Jesu Christe/ die om onzen wilke veertig dagen en nachten gebast hebt/ geest ons dat dat

that our flesh being subdued to the Spirit, we may ever obey thy godly motions in righteousness and true holiness, to thy honour and glory, who livest and reignest with the Father and the Holy Ghost, one God, world without end. *Amen.*

The Epistle. 2 Cor. 6. 1.

WHe then as workers together with him, beseech you also, that ye receive not the grace of God in vain: (For he saith, I have heard thee in a time accepted, and in the day of salvation have I succoured thee: behold, now is the accepted time; behold, now is the day of salvation.) Giving no offence in any thing, that the ministry be not blamed; but in all things approving our selves as the ministers of God, in much patience, in afflictions, in necessities, in distresses, in stripes, in imprisonments, in tumults, in labours, in watchings, in fastings; by pureness, by knowledge, by longsuffering, by kindness, by the Holy Ghost, by love unfeigned, by the word of truth, by the power of God, by the armour of righteousness on the right hand and on the left, by honour and dishonour, by evil report and good report; as deceivers, and yet true; as unknown, and yet well known; as dying, and behold, we live; as chastened, and not killed; as sorrowful, yet alway rejoycing; as poor, yet making many rich; as having nothing, and yet possessing all things.

The Gospel. S. Matth. 4. 1.

Then was Jesus led up of the spirit into the wilderness, to be tempted of the devil. And when he had fasted forty days and forty nights, he was afterward an hungred. And when the tempter came to him, he said, If thou be the Son of God,

lop ons zodanig van de spijze onthouden/ dat ons vleesch den Geest mag onderdanig zyn/ en lop alle tye uwe goddelijke Geboden mogen gehoorzaamen in waare rechtvaardigheid en heilichheid/ tot eere en heerlijkheid uwer Naams/ die leeft en regeert in eeuwigheid/ Amen.

Zendbrief. 2 Cor. 6. 1-11.

Enade lop als mede arbeitende bidden u ook dat gij de genade Gods niet te bercefs en moogt ontfangen hebben. Want hy zegt/ In den aangenaamen tyd hebbe ik u verhoord/ ende in den dag der zaligheid hebbe ik u geholpen; ziet nu is 't de wel aangename tyd/ ziet nu is 't de dag der zaligheid. Op en geven geen aanstoot in enig ding/ op dat de bedieninge niet gelasterd en worde; Maar lop als dienaars Gods/ maken ons zelve in alles aangenaam/ in veel verdraagzaamheid/ in berouwen/ in nooden/ in benauwenheden/ in slagen/ in gebangenissen/ in berouwen/ in arbeid/ in waken/ in haften. In reinigheid/ in hemisse/ in langmoedigheid/ in goedertierenheid/ in den heiligen Geest/ in omgebeinsde liefde/ in 't woord der waarheid/ in de kracht Gods/ door de wapenen der gerechtigheid aan de rechter ende aan de linker zijde. Door eere ende on-eere/ door klucht gerugt ende goed geringte: als verleders/ ende nogtans waaragtige: Als onbekende/ ende nogtans bekend: als stervende/ ende ziet wij leven: als getuigtig/ ende niet gedoodet; Als droefdig zijnde/ doch altyd blijde; als arm/ doch veel rijk makende: als niets hebbende/ ende nogtans alles bezittende.

Evangelie. Matth. 4. 1-12.

Doe werd Jesus van den Geest weggeleid in de woestijne/ om verzocht te worden van den duivel. Ende als hy heertig dagen ende veertig nachten gevast hadde/ hongerde hem ten laetsten. Ende de verzoeker tot hem gekomen zijnde/ zijde/

com-

command that these stones be made bread. But he answered and said, It is written, Man shall not live by bread alone, but by every Word that proceedeth out of the mouth of God. Then the devil taketh him up into the holy city, and setteth him on a pinnacle of the temple, and saith unto him, If thou be the Son of God, cast thy self down; for it is written, He shall give his angels charge concerning thee, and in their hands they shall bear thee up, lest at any time thou dash thy foot against a stone. Jesus said unto him, It is written again, Thou shalt not tempt the Lord thy God. Again the devil taketh him up into an exceeding high mountain, and sheweth him all the kingdoms of the world, and the glory of them; and saith unto him, All these things will I give thee, if thou wilt fall down and worship me. Then saith Jesus unto him, Get thee hence, Satan; for it is written, Thou shalt worship the Lord thy God, and him only shalt thou serve. Then the devil leaveth him, and behold, angels came, and ministered unto him.

*The second Sunday in Lent.
The Collect.*

A Almighty God, who seest that we have no power of our selves to help our selves; Keep us both outwardly in our bodies, and inwardly in our souls, that we may be defended from all adversities which may happen to the body, and from all evil thoughts which may assault and hurt the soul, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. 1 Thes. 4. 1.

W E beseech you, brethren, and exhort you by the Lord Jesus, that as ye have received of us how you ought to walk, and to please God, so ye would abound more and more. For

Juden gy Gods Zone zyt/ zegt dat deze steenen brooden worden. Dog hy antwoordende zeide/ Daar is gescreven/ De mensche en zal by brood alleen niet leven/ maar by alle woord/ dat door den mond Gods uitgaat. Doe nam hem de duivel mede na de heilige stad/ ende stelde hem op de timme des Tempels/ Ende zeide tot hem/ Indien gy Gods Zone zyt/ werpt u zelven nedervwaarts: want daar is gescreven/ Dat hy zyne Engelen van u beveelen zal/ ende dat gy u op de handen zullen nemen/ op dat gy niet eeniger tyd ulwen voet aan eenen steen aan en schoot. Jesus zeide tot hem/ Daar is wederom gescreven/ Gy en zult den Heere uwen God niet verzoeken. Wederom nam hem de duivel mede op eenen zeer hoogen berg/ ende toonde hem alle de koninkrijken der wereld/ ende haare heerlijkheid. Ende zeide tot hem/ Alle deze dingen zal ik u geven/ indien gy nedervallende my zult aanbidden. Doe zeide Jesus tot hem/ Gaat weg Satan/ want daar staat gescreven/ Den Heere uwen God zult gy aanbidden/ ende hem alleen dienen. Doe liet de duivel van hem af/ ende ziet de Engelen syn toegekomen/ ende dienden hem.

*II. Zondag in de Vasten.
Gebet.*

A lmagtighe God! Gy ziet hoe onmagtig dat wy syn van ons zelven; helpt ons dog uit en inwendig/ op dat wy door alle swarigheden mogen behoeft werden in ons lichaam/en van alle kwade gedachten bezynd in de ziele/ door Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

Zendbrief. 1 Thes. 4. 1-9.

V oorts van/ broeders/ wy liden ende vermaanen u in den Heere Jesu/ gelyk gy van ons ontfangen hebt/ hoe gy moet wandelen ende Gode behagen/ dat gy daar in ye

ye know what commandments we gave you by the Lord Jesus. For this is the will of God, even your sanctification, that ye should abstain from fornication; that every one of you should know how to possess his vessel in sanctification and honour; not in the lust of concupiscence, even as the Gentiles which know not God; that no man go beyond, and defraud his brother in any matter, because that the Lord is the avenger of all such, as we also have forewarned you, and testified. For God hath not called us unto uncleanness, but unto holiness. He therefore that despiseth, despiseth not man, but God, who hath also given unto us his Holy Spirit.

The Gospel. S. Matth. 15. 21.

Jesus went thence, and departed into the coasts of Tyre and Sidon. And behold, a woman of Canaan came out of the same coasts, and cried unto him, saying, Have mercy on me, O Lord, thou son of David, my daughter is grievously vexed with a devil. But he answered her not a word. And his disciples came and besought him, saying, Send her away, for she crieth after us. But he answered and said, I am not sent but unto the lost sheep of the house of Israel. Then came she and worshipped him, saying, Lord, help me. But he answered and said, It is not meet to take the children's bread, and to cast it to dogs. And she said, Truth, Lord; yet the dogs eat of the crumbs which fall from their masters table. Then Jesus answered, and said unto her, O woman, great is thy faith: be it unto thee even as thou wilt. And her daughter was made whole from that very hour.

meer overbloedig woord. Want gy weetet wat bevelen hy u gegeven hebben door den Heere Jesum. Want dit is de wille Gods / inwe heiligmakinge: dat gy u onthoudt van de hoerterpe: dat een iegelyk van u wete zyn dat te bezitten in heiligmakinge / ende eere; Niet in kwade beweginge der begeerlykheid / gelyk als de Heidenen die God niet en kennen. Dat niemand zynen broeder en vertrede / nog en bedriege in zyne handelinghe: Want de Heere is een waker ober alle deze / gelyk wy u ook te hooren gezegt / ende betuygt hebben. Want God en heeft ons niet geroepen tot onreynigheit / maar tot heiligmakinge. Zo dan die dit verwerpt / die en verwerpt geen mensche / maar God / die ook zynen Heiligen Geest in ons heeft gegeven.

Evangelie. Matth. 15. 21-29.

In de Jesus van daar gaande vertrok na de deelen van Tyrus ende Sidon. Ende ziet / een Chanaanische vrouwe uit die landpaelen komende / riep tot hem / zeggende / Heere / Gy Zoon Davids / ontfermt u mynder: myn dochter is deerlyk van den duivel bezeten. Doch hy en antwoorde haer niet een woord. En zyne discipelen tot hem komende baden hem / zeggende / Laat ze van u / want zy roept ons na. Maar hy antwoordende zeide / Ik en ben niet gezonden van tot de verloorene schapen des huys Israels. Ende zy kwam ende aanbade hem / zeggende / Heere / help my. Doch hy antwoorde / ende zeide / 't En is niet betamelik het brood der kinderen te nemen / ende de hondkens door te werpen. Ende zy zeide / Ja Heere: doch de hondkens eeten ook van de broskens / die daar vallen van de tafel harer heeren. Doe antwoorde Jesus / ende zeide tot haer / O vrouwe / groot is uw geloofe / u geschiede gelyk gy wilt. Ende haer dochter wierd gezond van dier zelver uur.

III. Zondag in de Vasten.

81

The third Sunday in Lent.

The Collect.

WE beseech thee, Almighty God, look upon the hearty desires of thy humble servants, and stretch forth the right hand of thy Majesty to be our defence against all our enemies, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Ephes. 5. 1.

BE ye therefore followers of God, as dear children; and walk in love, as Christ also hath loved us, and hath given himself for us, an offering and a sacrifice to God for a sweet-smelling savour. But fornication, and all uncleanness, or covetousness, let it not be once named amongst you, as becometh saints; neither filthiness, nor foolish talking, nor jesting, which are not convenient; but rather giving of thanks. For this ye know, that no whoremonger, nor unclean person, nor covetous man who is an idolater, hath any inheritance in the kingdom of Christ and of God. Let no man deceive you with vain words: for because of these things cometh the wrath of God upon the children of disobedience. Be not ye therefore partakers with them; for ye were sometimes darkness, but now are ye light in the Lord, walk as children of light; (For the fruit of the spirit is in all goodness, and righteousness, and truth) proving what is acceptable unto the Lord. And have no fellowship with the unfruitful works of darkness, but rather reprove them: For it is a shame even to speak of those things which are done of them in secret. But all things that are reprov'd, are made manifest by the light: for whatsoever doth make manifest, is light. Wherefore he saith, Awake thou that sleepest, and arise from the dead, and Christ shall give thee light.

III. Zondag in de Vasten.

Gebed.

Almachtige God / top lieden u / let op de herten uwer ootmoediger dienaaren / en tot bescherminge tegen alle onze vyanden / strekt uit de rechterhand uwer goddelijke Majesteit / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Ephes. 5. 1-15.

Zet dan nadoelgers Gods / als geliefde kinderen: Ende wandeld in de liefde / gelycktyds ook Christus ons lief gehad heeft / ende hem zelve voor ons heeft overgegeven tot eene offerhande ende een slagtoffer Gode / tot eenen welriekende reuk. Maar hoereyde ende alle onrethigheide / ofte gierigheide / en laat ook onder u niet gemaek warden / gelycktyds het den heiligen betaamt: Nog onrethigheide / nog zot geklap / ofte gekheer / welck niet en betaamen: maar veel meer dankzegginge. Want dit weet gy / dat geen hoereyde / ofte onrethigheide / ofte gierigaard / die een afgoden dienaar is / geen erfentisse en heeft in 't koninkryke Christi ende Gods. Dat u niet mand en berleide met pdele woorden want om deze dingen komt de roepne Gods over de kinderen der ongezondzamen. Zo en zyt dan haare medegenooten niet. Want gy waant eertyds duisternisse / maar nu zyt gy licht in den Heere: want als kinderen des lichts: Want de brugt des Geestes is in alle goedigheide / ende rechtvaardigheide / ende waarheid. Beproevede wat den Heere welbehagelyk zy. Ende en heyt geen gemeenschap met de onzuchtbaare werken der duisternisse / maar bestraftze ook veel eer. Want het geene heimelyk van haare gescheit / is schandelyk ook te zeggen. Maar alle deze dingen / van het licht bestraft zynde / worden openbaar. Want al dat openbaar maakt / is licht. Daarom zegt hy / Ontwaakt gy die slaapt / ende staant op uit den dooden / ende

F

Da

The Gospel. S. Luke 11. 14.

JESUS was casting out a devil, and it was dumb. And it came to pass, when the devil was gone out, the dumb spake; and the people wondered. But some of them said, He casteth out devils through Beelzebub, the chief of the devils. And others tempting him, sought of him a sign from heaven. But he knowing their thoughts, said unto them, Every kingdom divided against itself, is brought to desolation; and a house divided against a house, falleth. If Satan also be divided against himself, how shall his kingdom stand? Because ye say that I cast out devils through Beelzebub. And if I by Beelzebub cast out devils, by whom do your sons cast them out? therefore shall they be your judges. But if I with the finger of God cast out devils, no doubt the kingdom of God is come upon you. When a strong man armed keepeth his palace, his goods are in peace; but when a stronger than he shall come upon him, and overcome him, he taketh from him all his armour wherein he trusted, and divideth his spoils. He that is not with me, is against me; and he that gathereth not with me, scattereth. When the unclean spirit is gone out of a man he walketh through dry places, seeking rest; and finding none, he saith, I will return unto my house whence I came out. And when he cometh, he findeth it swept and garnished. Then goeth he and taketh to him seven other spirits more wicked than himself, and they enter in, and dwell there; and the last state of that man is worse than the first. And it came to pass as he spake these things, a certain woman of the company lift up her voice, and said unto him, Blessed is the womb that bare thee, and the paps which thou hast sucked. But he said, Yea, rather blessed are they that hear the word of God, and

Christus zal overu lichten.

Evangelie. Luc. 11. 14-29.

Ende hy wierp eenen duivel uit / ende die was stom. Ende het geschiedde / als de duivel uitgebaaren was / dat de stomme sprak / ende de scharen verwonderden haar. Maar sommige van haar zelden / hy wierpt de duivelen uit door Beelzebub den Oversten der duivelen. Ende andere hem verzochende / begeerden van hem een teken uit den hemel. Maar hy kennende haare gedachten / ziede tot haar / Centeder koningryk dat tegen hem zelden verdeeld is / word vertwoest: ende een huis tegen hem zelden verdeeld synde / valt. Indien nu ook de Satan tegen hem zelden verdeeld is / hoe zal syn ryk bestaan? Welcke gy zegt / dat ik door Beelzebub de duivelen uitwerpe. Ende indien ik door Beelzebub de duivelen uitwerpe / door wien werpen ze uwe zonen uit? Daarom zullen deze uwe rechters syn. Maar indien ik door den vinger Gods de duivelen uitwerpe / so is dan het koningryk Gods tot u gekomen. Wanneer een sterke gewapende syn hof bewaard / so is al wat hy heeft in vrede. Maar als een daar over komt / die sterker is dan hy / ende hem overwint / die neemt synne geheele wapenuytinge / daar hy op vertroude / ende deelt synen roof uit. Wie met my niet en is / die is tegen my: ende wie met my niet en vergaert / die verstoort. Wanneer de onreine geest van den mensche uitgebaaren is / so gaat hy door dazre plaatsen / zoekende rust: en die niet vindende / zegt hy / Ik zal wederkeren in myn huis daar ik uitgebaaren ben. Ende komende vindt hy het met bezemen gekeerd ende verciert. Dan gaat hy heen / ende neemt met hem zeven andere geesten / booser dan hy zelve is: ende in gaan synde wonen sy aldaar: ende het laatste van dien mensche word erger dan het eerste. En het geschiedde / als hy deze dingen sprak / dat een

leef ik.

zeher broutme de stemme verheffende
uit de schaare / tot hem zeide / Zalig
is de buik die u gedragen heeft / ende
de borsten / die gij hebt gezogen.
Maar hy zeide / Ja zalig syn de gees-
te die het woord Gods hooren / ende
dat zelve bewaaren.

*The fourth Sunday in Lent.**The Collect.*

GRant, we beseech thee, Almighty God, that we who for our evil deeds do worthily deserve to be punished, by the comfort of thy grace may mercifully be relieved, through our Lord and Saviour Jesus Christ. Amen.

The Epistle. Gal. 4. 21.

TELL me, ye that desire to be under the law, do ye not hear the law? for it is written, that Abraham had two sons, the one by a bond-maid, the other by a free-woman. But he who was of the bond-woman, was born after the flesh; but he of the free-woman, was by promise. Which things are an allegory: for these are the two covenants; the one from the mount Sinai, which gendeth to bondage, which is Agar. For this Agar is mount Sinai in Arabia, and answereth to Jerusalem which now is, and is in bondage with her children. But Jerusalem which is above, is free; which is the mother of us all. For it is written, Rejoyce, thou barren that bearest not; break forth and cry, thou that travailest not: for the desolate hath many more children, than she which hath an husband. Now we, brethren, as Isaac was, are the children of promise. But as then, he that was born after the flesh, persecuted him that was born after the spirit; even so it is now. Nevertheless, what saith the Scripture? Cast out the bond-woman and her son; for the son of the bond-woman shall not be heir with the son of the free-woman. So then, brethren, we

IV. Zondag in de Vasten.

Gebed.

Vegunt ons / bidden wy / Als magtige God / dat wy / die na de verdiensten onzer boosheden gestraft werden / door de vertroosting uwer genade wederom mogen tot ons zelve komen / door Jesus Christus onzen Heere en Zaligmaker / Amen.

Zendbrief. Galat. 4. 21. Sec.

Zegget wy / gij die onder de wet wilt syn / en hoord gij de wet niet? Want daar is geschreeven / dat Abraham twee zoonen hadde, eenen uit de dienstmaagd / ende eenen uit de vyfe. Maar geene die uit de dienstmaagd was / is na den vleesche gebooren geweest; doch deze die uit de vyfe was / door de belofsteyfe. Het welke dingen syn die andere beduidinge hebben; want deze syn de twee verbonden; het een van den berg Sina / tot dienstbaarheid bereyde / t welk is Agar. Want dit namelijc Agar is Sina een berg in Arabien / ende konn over een met Jerusalem dat nu is / ende dienstbaar is met haare kinderen. Maar Jerusalem dat boven is / dat is wy / welk is onzer aller moeder. Want daar is geschreeven / Zyt volgh gij onbegheerte / die niet en haart; breekt uit ende roept gij die geenem barensmoede en hebt; want de kinderen der eenzaamme syn veel meer / dan der geene die den man heeft. Maar wy / broeders / syn kinderen der belofte / als Isaac was. Doch gelyckelwijs doe / die na den vleesche gebooren was / vervolgde den geenen die na den geest gebooren was / alsook nu. Maar wat zegt de Schrift? Werpt de

are not children of the bond-woman, but of the free.

The Gospel. S. John 6. 1.

Jesus went over the sea of Galilee, which is the sea of Tiberias. And a great multitude followed him, because they saw his miracles which he did on them that were diseased. And Jesus went up into a mountain, and there he sat with his disciples. And the passover, a feast of the Jews, was nigh. When Jesus then lift up his eyes, and saw a great company come unto him, he saith unto Philip, Whence shall we buy bread that these may eat? (And this he said to prove him; for he himself knew what he would do) Philip answered him, Two hundred peny-worth of bread is not sufficient for them, that every one of them may take a little. One of his disciples, Andrew, Simon Peters brother, saith unto him, There is a lad here, which hath five barley-loaves, and two small fishes: but what are they among so many? And Jesus said, Make the men sit down. Now there was much grass in the place. So the men sat down, in number about five thousand. And Jesus took the loaves, and when he had given thanks, he distributed to the disciples, and the disciples to them that were set down, and likewise of the fishes as much as they would. When they were filled, he said unto his disciples, Gather up the fragments that remain, that nothing be lost. Therefore they gathered them together, and filled twelve baskets with the fragments of the five barley-loaves, which remained over and above unto them that had eaten. Then those men, when they had seen the miracle that Jesus did, said, This is of a truth that Prophet that should come into the world.

dienstmaagt uit ende haeren soone: want de soone der dienstmaagt en zal geensins erben met den soone der vyse. Zo dan/hoorders/hooren zy niet kinderen der dienstmaagt/maar der vyse.

Evangelie. Joan. 6. 1-15.

Nu bezen beetrok Jesus over de zee van Galilea / welke is de zee van Tiberias. Ende hem volgede een groote schaarre / om dat zy zyne teekenen zagen / die hy dede aan de kranke. Ende Jesus ging op den berg / ende zat aldaar neder met zyne discipelen. Ende het Pascha / het feest der Joden / was nabij. Jesus dan de oogen opheffende / ende ziende dat een groote schaarre tot hem kwam / zeide tot Philippus / Dan waar zullen wy brooden hoopen op dat deze eeten mogen: (Doch dat zeide hy hem heproevende: want hy wist zelve wat hy doen zoude.) Philippus antwoorde hem / Dooz twee hondert penningen brood en is dezel niet genoeg / op dat een tegelyk van haar een weinig neeme. Een van zyne discipelen / namentlyk Andreas / de broeder Simons Petri / zeide tot hem / Hier is een jongskien / dat vyf gersten brooden heeft / en twee vischens: maar wat zyn deze onder zo veel? Ende Jesus zeide / Doet de menschen neder zitten: ende daer was veel gras in die plaetze. Zo zaten dan de mannen neder / omtrent vyf duizend in het getal. Ende Jesus nam de brooden / en gedankt hebbende de deilde hyze den discipelen / ende de discipelen den geenen die neder gezeten waaren: desgelijck ook van de vischens / zo veel zy wilden. Ende als zy verzadigt waaren / zeide hy tot zyne discipelen / Vergadert de overgeschootene brokken / op dat re niets verlore en ga. Zy vergaderdenze dan / ende vulden twaalf korben met brokken van de vyf gersten brooden / welke overgeschooten waaren den geenen die gegeten hadden. De menschen dan gezien heb-

Thi

bende het teeken dat Jesus gedaan hadde / zeiden / Deze is waarlijk de Prophet / die in de wereld komen zoude.

The fifth Sunday in Lent.

The Collect.

WE beseech thee, Almighty God, mercifully to look upon thy people; that by thy great goodness they may be governed and preserved evermore, both in body and soul, through Jesus Christ our Lord.

Amen.

The Epistle. Hebr. 9. 11.

Chrisť being come an high priest of good things to come, by a greater and more perfect tabernacle, not made with hands; that isto say, nor of this building; neither by the blood of goats and calves; but by his own blood he entered in once into the holy place, having obtained eternal redemption for us. For if the blood of bulls, and of goats, and the ashes of an heifer sprinkling the unclean, sanctified to the purifying of the flesh; how much more shall the blood of Christ, who through the eternal Spirit, offered himself without spot to God, purge your conscience from dead works to serve the living God? And for this cause he is the Mediator of the new testament, that by means of death, for the redemption of the transgressions that were under the first testament, they which are called might receive the promise of eternal inheritance.

The Gospel. S. John 8. 46.

Jesus said, Which of you convinceth me of sin? And if I say the truth, Why do ye not believe me? He that is of God, heareth Gods Words; ye therefore hear them not, because ye are not of God. Then answered the Jews, and said unto him, Say we not well, that thou art a Samaritan,

V. Zondag in de Vasten.

Gebed.

Anziel goedertierentich / O Heere / nu volk / op dat het door uwe overgroote goetheid mag bestierd / en na Lichaam en Ziel bevraagd wesen / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Hebr. 9. 11-16.

Mar Christus de Hoogepriester der toekomende goederen gekomen zijnde / is door den meerderen ende volmaakteren Tabernakel niet met handen gemaakt / dat is / niet van dit maakfel / noch door het bloet der bokken ende kalveren / maar door zijn eigen bloet / eenmaal ingegaan in 't Heiligdom / een eeuwige verlossinge te wege gebracht hebbende. Want indien 't bloet der stieren ende bokken / ende de asche der jonge koe besprengende de onreine / haar heiligt tot de reinigheid des vleesch: hoe veel te meer zal het bloet Christi / die door den ewigen Geest hemzelven Gode ontsaferlijch opgeoffert heeft / uwe conscientie reinigen van doode werken / om den levenden God te dienen? Ende daarom is hy de Middelaar des nieuwen Testaments / op dat de dood daer tusschen gekomen zijnde / tot verzoeninge der overtredingen die onder het eerste Testament waren / de gene die geroepen zijn de belofstnisse der eeuwiger erve ontfangen zouden.

Evangelie. Joan. 8. 46. &c.

Wie van u overtuigt my van zonde? ende indien ik de waarheid zegge / waarom en geloof gy my niet? Die uit God is / hoort de woorden Gods: daarom en hoort gylieden niet / om dat gy uit God niet en zijt. De Joden dan antwoordden ende zeiden tot hem / En zeggen

and hast a devil? Jesus answered, I have not a devil; but I honour my Father, and ye do dishonour me. And I seek not mine own glory; there is one that seeketh and judgeth. Verily, verily I say unto you; If a man keep my saying, he shall never see death. Then said the Jews unto him, Now we know that thou hast a devil. Abraham is dead, and the prophets; and thou sayst, If a man keep my saying, he shall never taste of death. Art thou greater than our father Abraham, which is dead? and the prophets are dead: whom makest thou thy self? Jesus answered, If I honour my self, my honour is nothing; it is my Father that honoureth me, of whom I say, that he is your God; yet ye have not known him; but I know him; and if I should say, I know him not, I shall be a liar like unto you; but I know him, and keep his saying. Your father Abraham rejoiced to see my day, and he saw it, and was glad. Then said the Jews unto him, Thou art not yet fifty years old, and hast thou seen Abraham? Jesus said unto them, Verily, verily I say unto you, Before Abraham was, I am. Then took they up stones to cast at him: but Jesus hid himself, and went out of the temple,

top niet wel dat ge een Samaritanen zijt/ ende den duivel hebt? Jesus antwoorde/ Ik en hebbe den duivel niet/ maar Ik eere mynen Vader/ ende ge onteert My. Doch Ik en zoek myne eere niet: daar is een die ze zoekt en oordeelt. Waar/ boortwaar zegge ik u / zo iemand myn woord sal heeraert hebben/ die en zal den dood niet zien in der eeuwigheid. De Joden dan zeiden tot hem/ An bekennen wy dat Gy den duivel heit. Abraham is gestorven/ ende de Propheten: ende zegt Gy/ Zo iemand myn woord heeraert zal hebben/ die en zal den dood niet maken in der eeuwigheid? Zyt Gy meerder dan onze vader Abraham/ welke gestorven is? ende de Propheten syn gestorven; wiens maakt Gy u zelven? Jesus antwoorde/ Indien Ik My zelven eere/ zo en is myne eere niets; myn Vader is 't die my eert/ welken ge zegt dat uwe God is. Ende ge en kent hem niet/ maar Ik kenne hem; ende indien Ik zegge dat Ik hem niet en kenne/ zo zal Ik u lieden gelijc syn/ dat is/ een leigenaar; maar Ik kenne hem/ ende bewaere syn woord. Abraham uwe Vader heeft niet vers heuginge verlangt/ op dat hy mynen dag zien zoude; ende hy heeft hem gezien/ ende is verblid geweest. De Joden dan zeiden tot hem/ Gy en hebt noch geen vyftig jaren/ en hebt Gy Abraham gezien? Jesus seide tot haar / Boortwaar/ boortwaar zegge Ik u/ Eer Abraham was/ den Ik. En namen dan steenen op/ dat zy ze op hem wierpen. Maar Jesus verbergde hem/ ende ging uit den Tempel/ gaande door het midden van haar.

The Sunday next before Easter,
The Collect.

Almighty and everlasting God, who of thy tender love towards mankind hast sent thy Son our Saviour Jesus Christ, to take upon

Palm Zondag,
Gebet.

Almachtige en eeuwig God/ die uit tedere liefde ons waards onzen Zaligmaaker/ het boortbeeld van waare nootmoedigheid/ om van hem

him our flesh, and to suffer death upon the cross, that all mankind should follow the example of his great humility; Mercifully grant, that we may both follow the example of his patience, and also be made partakers of his resurrection, through the same Jesus Christ our Lord.
Amen.

The Epistle. Phil. 2. 3.

Let this mind be in you, which was also in Christ Jesus: who being in the form of God, thought it not robbery to be equal with God: but made himself of no reputation, and took upon him the form of a servant, and was made in the likeness of men: and being found in fashion as a man, he humbled himself, and became obedient unto death, even the death of the cross. Wherefore God also hath highly exalted him, and given him a Name, which is above every name; that at the Name of Jesus every knee should bow, of things in heaven, and things in earth, and things under the earth; and that every tongue should confess that Jesus Christ is Lord, to the glory of God the Father.

The Gospel. S. Matth. 27. 1.

When the morning was come, all the chief priests and elders of the people, took counsel against Jesus, to put him to death. And when they had bound him, they led him away, and delivered him to Pontius Pilate the governor. Then Judas who had betrayed him, when he saw that he was condemned, repented himself, and brought again the thirty pieces of silver to the chief priests and elders, saying, I have sinned in that I have betrayed the innocent blood. And they said, What is that to us? see thou to that. And he cast down the pieces of silver in the temple, and departed, and went and hanged himself. And the

het menscheljk geslagt nagevolgd te werden / gezond en hebr / om het vleesch aan te neemen / en den dood uit te staan aan het hout des kruises / vergunt ons goederterentlijch / dat wy volgende de leeringen jzuer lpdzaamheid / mede deelagtig inogen werden jzuer berijpenisse / door Jesus Christus / onzen Heere / Amen.

Zen. brief. Philip. 2. 3-12.

Want dat geboelen zy in u / het welk ook in Christo Jesu was: Die in de gestaltenisse Gods zynde / geenen roof geacht en heeft Gode ewigelijck te zyn. Maar heeft hem zelven vermetigt / de gestaltenisse eens dienst-knechts aangenomen hebbende / ende in den menschen gesljk geworden: Ende ingedaante gebonden als een mensche / heeft hy hem zelven vernedert / gehoorzaam geworden zynde tot den dood / ja den dood des kruises. Daarom heeft hem ook God uitermaten verhoogt / ende heeft hem eenen Naam gegeven / welke boven alle Naam is: Op dat in den Naame Jesu zich zoude buigen alle knie der geene die in den hemel / ende die op de aarde / ende die onder de aarde zyn: Ende alle tonge zoude belijden dat Jesus Christus de Heere zy / tot heerlijkheid Gods des Vaders.

Evangelie. Matth. 27. 1. 55.

Als het in morgenstond gewor den was / hebben alle de Overpriesters ende de Ouderlingen des volks t'samen raad genomen tegen Jesum / dat zy hem dooden zouden. Ende hem gebonden hebbende / leidden zy hem wech / ende gaven hem over aan Pontius Pilatus den Stadhouder. Doe heeft Judas / die hem verraden hadde / ziende dat hy veroordeeld was / berouw gehad / ende heeft de dertig zilvere penningen den Overpriesteren ende den Ouderlingen weder gebracht. Zeggende / Ik hebbe gezondigt / verradende het onschuldig bloed. Maar zy zeiden / Wat gaat ons dat aan? Hy mengt

chief priests took the silver pieces, and said, It is not lawful for to put them into the treasury, because it is the price of blood. And they took counsel, and bought with them the potters field, to bury strangers in. Wherefore that field was called, the field of blood unto this day. (Then was fulfilled that which was spoken by Jeremy the prophet, saying, And they took the thirty pieces of silver, the price of him that was valued, whom they of the children of Israel did value, and gave them for the potters field, as the Lord appointed me.) And Jesus stood before the governor; and the governor asked him, saying, Art thou the King of the Jews? And Jesus said unto him, Thou sayst. And when he was accused of the chief priests and elders, he answered nothing. Then saith Pilate unto him, Hearest thou not how many things they witness against thee? And he answered him to never a word, inasmuch that the governor marvelled greatly. Now at that feast the governor was wont to release unto the people a prisoner, whom they would. And they had then a notable prisoner, called Barabbas. Therefore when they were gathered together, Pilate said unto them, Whom will ye that I release unto you? Barabbas, or Jesus, which is called Christ? For he knew that for envy they had delivered him. When he was set down on the judgment-seat, his wife sent unto him, saying, Have thou nothing to do with that just man: For I have suffered many things this day in a dream because of him. But the chief priests and elders perswaded the multitude that they should ask Barabbas, and destroy Jesus. The governor answered and said unto them, Whether of the twain will ye that I release unto you? They said, Barabbas. Pilate saith unto them, What shall I do then with Jesus, which is called Christ? They all say unto him, Let him be crucified.

toezien. Ende als hy de zilvere penningen in den tempel gelwoopen hadde / vertrok hy / ende heenen gaande verworpe hem zelven. Ende de Overpriesters de zilvere penningen nemende zeiden / Het en is niet geoorloft dezelve in de Offerkiste te leggen / dewyle het eenen prijs des bloeds is. Ende t'samen raad genomen hebbende / kochten zy daer mede den akker des potbakkers / tot eene begravenisse voer de heidenlingen. Daarom is dien akker genaamt den akker des bloeds / tot op den huldigen dag. Doe is vervuld geworden 't gene gesproken is door den Propheet Jeremiam / zeggende / Ende zy hebben de dertig zilvere penningen genomen / de weerde der gelwoerdeerden van de kinderen Israels / den welken zy gewoerdeert hebben. Ende hebben dezelve gegeven voer den akker des potbakkers / volgens 't gene my de Heere bevolen heeft. Ende Jesus stond voer den Stadhouder / ende de Stadhouder vraagde hem / zeggende / Zyt gy de koning der Joden? ende de Jesus zeide hem / Gy zegt het. Ende als hy van de Overpriesters ende de Onderlingen beschuldigd wierd / en antwoorde hy niets. Doe zeide Pilatus tot hem / En hoorde gy niet hoe veel zaaken zy tegen u getuigen? Maar hy en antwoorde hem niet op een egnig woord / also dat de Stadhouder hem zeer verwonderde. Ende op het Feest van de Stadhouder gewoon den volke eenen gevangenen los te laten / welken zy wilden. Ende zy hadden doen eenen welbekenden gevangenen / genaamt Barabbas. Als zy dan vergadert waaren zeide Pilatus tot haar / Welken wilt gy dat ik u zal los laten / Barabbam ofte Jesum / die genaamt word Christus? Want hy wist dat zy hem door upbigheid overgelevert hadden. Ende als hy op den rechterstoel zat / zo heeft zyne huisgenote tot hem gezonden / zeggende / Hebt doch niet te doen met

And

And the governor said, Why what evil hath he done? But they cried out the more, saying, Let him be crucified. When Pilate saw that he could prevail nothing, but that rather a tumult was made, he took water and washed his hands before the multitude, saying, I am innocent of the blood of this just person: see ye to it. Then answered all the people, and said, His blood be on us, and on our children. Then released he Barabbas unto them: and when he had scourged Jesus, he delivered him to be crucified. Then the soldiers of the governor took Jesus into the common hall, and gathered unto him the whole band of soldiers. And they stripped him, and put on him a scarlet robe. And when they had platted a crown of thorns, they put it upon his head, and areed in his right hand: and they bowed the knee before him, and mocked him, saying, Hail, king of the Jews. And they spit upon him, and took the reed, and smote him on the head. And after that they had mocked him, they took the robe off from him, and put his own raiment on him, and led him away to crucifie him. And as they came out, they found a man of Cyrene, Simon by name; him they compelled to bear his cross. And when they were come unto a place called Golgotha, that is to say, A place of a scull, they gave him vinegar to drink, mingled with gall: and when he had tasted thereof he would not drink. And they crucified him, and parted his garments, casting lots: that it might be fulfilled which was spoken by the prophet, They parted my garments among them, and upon my vesture did they cast lots. And sitting down, they watched him there; And set up over his head, his accusation written, **THIS IS JESUS THE KING OF THE JEWS.** Then were there two thieves crucified with him: one

dien rechtvaardigen: want ik hebbe hem veel geleden in den doorn om zynant wille. Maar de Overpriesters ende de Ouderlingen hebben de schaaeren aangeraden / dat zy zouden Barabbam begeeren / ende Jesum dooden. Ende de Stadhouder antwoordende zeide tot haar / Welken van deze twee wilt gy dat ik u zal los laten? ende zy zeiden / Barabbam. Pilatus zeide tot haar / Wat zal ik dan doen met Jesu / die genaamt word Christus? Zy zeiden alle tot hem / Laat hem gekruisigt worden. Doch de Stadhouder zeide / Wat heeft hy dan kwaads gedaan? Ende zy riepen te meer / zeggende / Laat hem gekruisigt worden. Als nu Pilatus zag / dat hy niet en boogderde / maar veel meer dat er oproer wierd / nam hy water / ende wiesch de handen boor de schaaer / zeggende / Ik ben onschuldig van t bloed dezey rechtvaardigen: Spilieden meugt toezien. Ende alle t volk antwoordende zeide / Zyn bloed komme over ons / ende over onze kinderen. Doe liet hy haar Barabbam los / maar Jesum gegeevelt hebbende gaf hy hem over om gekruisigt te worden. Doen namen de kragts knechten des Stadhouders Jesum met haar in t rechtshuis / ende vergaderden over hem de gantsche herde. Ende als zy hem ontkleed hadden / deden zy hem eenen purperen mantel om. Ende een kroone van doornen geblochten hebbende / zetten die op zyn hooft / ende eenen rietstok in zyne rechterhand: ende vallende op haare knien boor hem / bespotteden zy hem / zeggende / Weest gegroet / Op koning der Joden. Ende op hem gespogen hebbende / namen zy den rietstok ende sloegen op zyn hooft. Ende doe zy hem bespottet hadden / deden zy hem den mantel af / ende deden hem zyne kleederen aarvende leidden hem heenen om te kriticgen. Ende uitgaande bonden zy eenen man van Cyrenen / met

on the right hand, and another on the left. And they that passed by, reviled him, wagging their heads, and saying, Thou that destroyest the temple, and buildest it in three days, save thy self: if thou be the Son of God, come down from the cross. Likewise also the chief priests mocking him, with the scribes and elders, said, He saved others, himself he cannot save: if he be the King of Israel, let him now come down from the cross, and we will believe him. He trusted in God; let him deliver him now if he will have him: for he said, I am the Son of God. The thieves also which were crucified with him, cast the same in his teeth. Now from the sixth hour there was darkness over all the land unto the ninth hour. And about the ninth hour Jesus cried with a loud voice, saying, *Eli, Eli, lama sabachthani?* That is to say, My God, my God, why hast thou forsaken me? Some of them that stood there, when they heard that, said, This man calleth for Elias. And straightway one of them ran, and took a sponge, and filled it with vinegar, and put it on a reed, and gave him to drink. The rest said, Let be, let us see whether Elias will come to save him. Jesus, when he had cried again with a loud voice, yielded up the ghost. And behold, the vail of the temple was rent in twain, from the top to the bottom, and the earth did quake, and the rocks rent, and the graves were opened, and many bodies of saints which slept, arose, and came out of the graves after his resurrection, and went into the holy city, and appeared unto many. Now when the centurion, and they that were with him, watching Jesus, saw the earthquake, and those things that were done, they feared greatly, saying, Truly this was the Son of God.

namen Simon: dezen bloomen zy dat hy zyn kruis droege. Ende gekomen zynde tot de plaatze genaamt Golgotha / welke is gezegt Hoofdscheel-plaatze / Gaven zy hem te drinken edik met galle gemengt: ende als hy dien gesmaakt hadde / en wilde hy niet drinken. Doe zy hem nu gekruisigt hadden / verdeelden zy zyne klederen / 't lot werpende: op dat veruult zonde worden het geene gezegt is door den Propheet / Zy hebben myne klederen onder haar verdeeld / ende hebben het lot over myne kleedinge geworpen. Ende zy nederzittende belwaarden hem aldaar. Ende zy stelden boven zyn hoofd zyne beschuldinge gescreven / **DEZE IS JESUS DE KONING DER JODEN.** Doe wierden met hem twee moordenaars gekruisigt / een ter rechter / ende een ter linker zyde. Ende die voorhy gingen lasterden hem / schuldigende haare hoofden / Ende seggende / Hy die den Tempel af breekt / ende in drie dagen opbouwt / verlost u zelven. Indien hy de Zoon Gods zy / zo komt af van het kruis. Ende besegghende ook de Overpriesters met de Schriftgeleerde ende Juderlingen ende Pharizeen hem bespottende / zeiden / Andere heeft hy verlost / hy en kan hem zelven niet verlossen. Indien hy de Koning Israels is / dat hy nu afkome van het kruis / ende wy zullen hem gelooven. Hy heeft op God betrouwt: dat hy hem nu verlosse indien hy hem wel wil. Want hy heeft gezegt / Ik ben Gods Zoon. Ende het selve verwoeten hem ook de moordenaars / die met hem gekruisigt waaren. Ende vander zester ure aan / toert er duisternisse over de geheele aarde tot de negende ure toe. Ende ontrent de negende ure riep Jesus met een groote stemme / zeggende / **ELI, ELI, LAMA, SABACHTHANI?** dat is / **Mijn God / mijn God / waarom hebt gy my verlaaten?**

Ende zonnigte van die daar stonden zulks hoorende/ zeiden / Deze roept Eliam. Ende terstont een van haar toe-loopende nam een sponsje/ ende die niet edik gebult hebbende/ stalze op eenen rietstok / ende gaf hem te drinken. Doch de andere zelden/ Houd op/ laat ons zien of Elias komt/ om hem te verlossen. Ende Jesus wederom met een groote stemme roepenbe/gaf den geest. Ende ziet het boozhangzel des Tempels scheurde in twee/ van boven tot beneden/ ende de aarde boesde/ ende de steenrotzen scheurden. Ende de graben wierden geopent/ ende vele lichaamen der heilige/ die ontslapen waaren/ wierden opgewekt. Ende uit de graben uitgegaan zyn de nazyn opstandinge/ kwamen zy in de heilige stad/ ende zyn beelen verheeren. Ende de Hoofzman ober hondert/ ende die met hem Jesum bevaarden/ ziende de aardbevinge/ ende de dingen die geschied waaren/ wierden zeer beuzest/ zeggende/ Waarlyk deze was Gods Zoone.

Monday before Easter.

For the Epistle. Isaiah 63. 1.

WHo is this that cometh from Edom, with dyed garments from Bozrah? this that is glorious in his apparel, travelling in the greatness of his strength? I that speak in righteousness, mighty to save. Wherefore art thou red in thine apparel, and thy garments like him that treadeth in the winefat? I have troden the winepress alone, and of the people there was none with me: for I will tread them in mine anger, and trample them in my fury, and their blood shall be sprinkled upon my garments, and I will stain all my raiment. For the day of vengeance is in mine heart, and the year of my redeemed is come. And I looked, and there was none to help; and I wondered that there was none to uphold: therefore mine own arm brought sal-

Maandag voor Paasch.

In plaats van de Zendb. Ef. 63. 1. &c.

Wie is deze / die van Edom komt met besprenkelde klederen van Bozra? deze verciert is in zyn gewaad: die voort-trekt in zyne groote macht: Ik ben het die in gerechtigheid spreek / die machtig ben te verlossen. Waarom zyt gy rood aan uw gewaad: ende uw klederen als eenes die in de wijnpersse treedt? Ik hebbe de persse alleene getreden/ ende daar en was niemand van de volkeren met my; ende ik hebze getreden in mynen toorn/ ende hebze betrappt in myne grimmigheid: ende haar kraagt is gesprongen op myne klederen/ ende al myn gewaad hebbe ik bezotelt. Want de dag der wraake was in myn herte: ende het jaar myner verlossen was gekomen. Ende ik zag toe/ ende daar en was niemand die hielp; ende ik ontzettingen

vation unto me, and my fury it upheld me. And I wil tread down the people in mine anger, and make them drunk in my fury, and I will bring down their strength to the earth. I will mention the loving kindneses of the Lord, and the praises of the Lord, according to all that the Lord hath bestowed on us, and the great goodness towards the house of Israel, which he hath bestowed on them, according to his mercies, and according to the multitude of his loving kindneses. For he said, Surely they are my people, children that will not lie: so he was their Saviour. In all their affliction he was afflicted, and the angel of his presence saved them: in his love, and in his pity he redeemed them, and he bare them, and carried them all the days of old. But they rebelled, and vexed his Holy Spirit, therefore he was turned to be their enemy, and he fought against them. Then he remembered the days of old, Moses and his people, saying, Where is he that brought them up out of the sea, with the shepherd of his flock? Where is he that put his Holy Spirit within him? that led them by the right hand of Moses, with his glorious arm, dividing the water before them, to make himself an everlasting Name? That led them through the deep as an horse in the wilderness, that they should not stumble? as a beast goeth down into the valley, the Spirit of the Lord caused him to rest: so didst thou lead thy people to make thy self a glorious Name. Look down from heaven, and behold from the habitation of thy holiness, and of thy glory: Where is thy zeal, and thy strength, the sounding of thy bowels and of thy mercies towards me? are they restrained? Doubtless thou art our Father, though Abraham be ignorant of us, and Israel acknowledge us not: Thou, O Lord, art our Father, our Redeemer, thy Name is from everlasting. O Lord, why hast

de mijs / ende haer en waer nemand die onderscheide: daarom heeft mijn arm mijs heil beschikt / ende mijne grinnigheit die heeft mijs onderscheit. Ende ik hebbe de volkeren betreden in mijnen toorn / ende ik hebbe dronken gemaakt in mijne grinnigheit: ende ik hebbe haer dragt ter aerde doen nederbaalen. Ik zal de goedertierenheden des Heeren vermelden / den beelovdigen lof des Heeren / na alles dat de Heere ons heeft bewezen / ende de groote goedigheit aan den huijs Israels / die hy haar bewezen heeft / na zyne barmhertigheiden / ende na de heilichheit zijner goedertierenheden. Adant hy zeide / Zy zyn immers mijn volk / kinderen die niet liegen en zullen: also is hy haar geboren tot eenen heiland. In alle haare benauwtichheit was hy benauwt / ende de Engel zijnes aangezichten heeftze behouden: dooz zijne liefde / ende dooz zijne genade heeft hyze verlost: ende hy namze op / ende hy doegze alle de dagen van ouds. Maar zy zyn wederspanning geboren / ende zy hebben zynen Heiligen Geest smerten aangedaan: daarom is hy haar in eenen boosdertigheit / hy zelfs heeft tegen haar gestreden. Proptans dacht hy aan de dagen van ouds / aan Moise / ende zyn volk: maar nu waar is hy dieze uit de zee opgebragt heeft / mer de herders zijner kudde: waar is hy die zynen Heiligen Geest in het midden van haar stelde? Die den arm zijner heerlijkheid heeft doen gaen aan de rechterhand van Moise: die de wateren dooz haar liever aangezichten kloof / op dat hy zich eenen eeuwigen naame maakte? Dieze leidde dooz de afgronden: als een paerd in de woestijne / en struikelden zy niet. Gelyk een veest dat afgaat in de kallepen / heeftze de Geest des Heeren ruste gegeven: Also hebt gy u volk geleidert / op dat gy u eenen heerlyken naame zoudet maaken. Ziet van den hemel af / ende aanschouwt van thout

thou made us to err from thy ways?
and hardened our hearts from thy fear?
Return for thy servants sake, the
tribes of thine inheritance. The people
of thy holiness have possessed it but a
little while: our adversaries have
trodden down thy sanctuary. We
are thine, thou never barest rule over
them; they were not called by thy
Name.

The Gospel. S. Mark 14. 1.

After two days was the feast of
the passover, and of unleavened
bread: and the chief priests and
the scribes sought how they might
take him by craft, and put him to
death. But they said, Not on the
feast-day, lest there be an uprore of
the people. And being in Bethany,
in the house of Simon the leper, as
he sat at meat, there came a woman
having an alabaster-box of ointment
of spikenard, very precious, and she
brake the box, and poured it on his
head. And there were some that had
indignation within themselves, and
said, Why was this waste of the ointment
made? For it might have been
sold for more than three hundred
pence, and have been given to the
poor: and they murmured against
her. And Jesus said, Let her alone,
why trouble ye her? she hath wrought
a good work on me. For ye have the
poor with you always, and whensoever
ye will ye may do them good:
but me ye have not always. She hath
done what she could: she is come
aforehand to anoint my body to the

uwre heilige / ende uwre heersche woons-
ninge: waar ghy ulven pber / ende
uwre mogentheden: het gecomunel
uwre ingewoonds / ende uwre barm-
hertigheden: ghy houden haar tegen
mij in. Ghy syt doch onze Vader /
want Abraham en weet van ons
niet / ende Israel en kende ons niet:
Ghy / O Heere / syt onze Vader / onze
Verlosser / van ouds of is ulven
Naam. Heere / waarom doet ghy
ons van uwre wegen dwaalen: waer-
om verstoekt ghy ons herte / dat wy is
niet en breezen: heere weder om uwre
knechten wille de stammen uwre erf-
deels. Uw heilig volk en heeft het
maar een weinig tijds bezeten; onze
broederpartijders hebben uw heilige
dom bevreeden. Wy ghy geworden
als die / ober welke ghy van ouds niet
en hebt geheerscht / ende die na ulven
Naame niet en ghy genoemd.

Evangelic. Marc. 14. 1. &c.

En de het Pascha / ende het feest
der ongehevelde brooden was
na twee dagen / ende de Overpriesters
ende de Schrifteleerden zochten hoe
zy hem met listigheid hangen en doos-
den zouden. Maar zy zeiden / Niet
in het feest / op dat niet mischien
oproer onder het volk en worde. Ende
als hy te Bethanien was in het huis
Simonis des Meltschen / daer
hy aantafel zat / kwam een vrouwe /
hebbende een alabaster flesche met
zalve van onberbalste nardus / van
grooten prijs: ende de alabaster-
flesche gebroken hebbende / goot die
op ghy hooft. Ende daer waren zoma-
nige die dat zeer kwalph namen hy
haar zelden / ende zeiden / Waer toe
is dit veelles der zalve geschet? Want
dezelve hadde komten boven de
drie hondert penningen verkocht / en
die den armen gegeven worden: ende
zy beroynden tegen haar. Maar
Jesus zeide / Laat af van haar:
Wat doet ghy haar moeste aan? Zy
heeft een goed werk aan mij gewrogt.
Want de arme hebt ghy altyd niet u /
en wanneer ghy wilt / kond ghy haar
bury-

burying. Verily I say unto you, Where-soever this Gospel shall be preached throughout the whole world, this also that she hath done shall be spoken of for a memorial of her. And Judas Iscariot, one of the twelve, went unto the chief priests, to betray him unto them. And when they heard it, they were glad, and promised to give him money. And he sought how he might conveniently betray him. And the first day of unleavened bread, when they killed the passover, his disciples said unto him: Where wilt thou that we go and prepare, that thou mayst eat the passover? And he sendeth forth two of his disciples, and saith unto them, Go ye into the city, and there shall meet you a man bearing a pitcher of water: follow him. And wheresoever he shall go in, say ye to the good-man of the house, The Master saith, Where is the guest-chamber where I shall eat the passover with my disciples? And he will shew you a large upper room furnished, and prepared, there make ready for us. And his disciples went forth, and came into the city, and found as he had said unto them: and they made ready the passover. And in the evening he cometh with the twelve. And as they sat, and did eat, Jesus said, Verily I say unto you, one of you which eateth with me, shall betray me. And they began to be sorrowful, and to say unto him one by one, Is it I? And another said, Is it I? And he answered and said unto them, It is one of the twelve, that dippeth with me in the dish. The Son of man indeed goeth, as it is written of him: but wo to that man by whom the Son of man is betrayed: good were it for that man if he had never been born. And as they did eat, Jesus took bread, and blessed, and brake it, and gave to them, and said, Take, eat: This is my body. And he took the cup, and when he had given thanks, he

wel doen / maar mi en hebt ge niet alre. Zo heeft gedaen 't geen zy konde: zy is voorgekomen om myn lichaam te zalven / tot een voorbereidinge tot begraaffnisse. Doozwaer zegge ik u / alsoo dat dit Evangelium gepredikt zal worden in de geheele wereld / daer zal ook tot haarer gedachtenisse gesproken worden van 't geene zy gedaen heeft. Ende Judas Iscariot / een hande dwaalbe / ging henen tot de Overpriesters / op dat hy hem haer zoude overleveren. Ende zy dat hoorende / waren verbijp / en beloofden hem geld te geven / en hy zocht hoe hy hem bekwaamtlyk overleveren zoude. Ende op den eersten dag der ongehelede vooden / wanneer zy het Pascha slachteden / zeiden zyne discipelen tot hem / Waer wilt gy dat wy henen gaan / ende bereiden dat gy het Pascha etet? Ende hy zond twee van zyne discipelen uit / en zeide tot haer / Gaat henen inde stad / en u zal een mensche ontmoeten / dragende een kruike waters / volgt dien. Ende so waer hy ingaat / zegt tot den heere des huys / De Meester zegt / Waer is de eetzale / daer ik het Pascha met myne discipelen eten zal? Ende hy zal u toepzen een groote opperzale / toegerust ende gereed: bereid het ons aldaer. Ende zyne discipelen gingen uit / en kwamen inde stad / en bonden het gelph hy haer gezegt hadde / ende bereidden het Pascha. Ende als het avond geworden was / kwam hy met de dwaalbe. Ende als zy aanzaten en aten / zeide Jesus / Doozwaer ik zegge u / dat een van u / die met my eet / my zal verraden. Ende zy begon den bedroeft te worden / ende de een na de ander tot hem te zeggen / Ben ik 't? en een ander / Ben ik 't? Maar hy antwoorde ende zeide tot haer / 't is een uit de dwaalbe / die met my in de schootel indoopt. De Zonne des menschen gaat wel heenen / gelph van hem geschreeven is / maar

gave

gave it to them: and they all drank of it. And he said unto them, This is my blood of the new Testament, which is shed for many. Verily I say unto you, I will drink no more of the fruit of the vine, until that day that I drink it new in the kingdom of God. And when they had sung an hymn, they went out into the mount of Olives. And Jesus saith unto them, All ye shall be offended because of me this night: for it is written, I will smite the shepherd, and the sheep shall be scattered. But after that I am risen, I will go before you into Galilee. But Peter said unto him, Although all shall be offended, yet will not I. And Jesus saith unto him, Verily I say unto thee, that this day, even in this night, before the cock crow twice, thou shalt deny me thrice. But he spake the more vehemently, If I should die with thee, I will not deny thee in any wise. Likewise also said they all. And they came to a place which was named Gethsemane: and he saith to his disciples, Sit ye here, while I shall pray. And he taketh with him Peter, and James, and John, and began to be sore amazed, and to be very heavy, and saith unto them, My soul is exceeding sorrowful unto death; tarry ye here, and watch. And he went forward a little, and fell on the ground, and prayed, that if it were possible the hour might pass from him. And he said, Abba, Father; All things are possible unto thee; take away this cup from me: nevertheless, not what I will, but what thou wilt. And he cometh, and findeth them sleeping, and saith unto Peter, Simon, sleepest thou? couldst not thou watch one hour? Watch ye and pray, lest ye enter into temptation: The spirit truly is ready, but the flesh is weak. And again he went away, and prayed, and spake the same words. And when he returned, he found them asleep again, (for their eyes were heavy)

twee dien mensche / door welken de
Zoon des menschen verraden wordt
Het waer hem goed / zo die mensche
niet gehooren en waer geboest. En
de als zy aten / nam Jesus brood /
ende als hy gezegent hadde / brak hy
het / ende gaf het haer / ende zeide /
Nemiet / eet / dat is myn lichaam.
Ende nam den drinkbecher / ende ge-
dankt hebbende gaf haer dien: ende
zy dronken alle uit den zelve. Ende
hy zeide tot haer / Dat is myn bloed /
het bloed des Nieuwen Testaments /
t welk door vele vergooten wordt.
Doozwaer ik zegge u / dat ik niet
meer en zal drinken van de bragt des
wijnstoks / tot op dien dag / waermeer
ik dezelve zal nieuw drinken in het
Koninkryke Gods. Ende als zy den
Lofzang gezongen hadden / gingen zy
uit na den Olyf berg. Ende Jesus
zeide tot haer / Gy zult in dezen nacht
alle aan my ge-erget worden: Want
daar is geseheuen / Ik zal den berder
staan / ende de schaapen zullen vers-
trooid worden. Maar na dat ik
zal opgestaan zyn / zal ik u booggaan
na Galileen. Ende Petrus zeide
tot hem / Of zy ook alle ge-erget
worden / zo en zal ik doch niet ge-er-
get worden. Ende Jesus zeide tot
hem / Doozwaer ik zegge u / dat he-
den in dezen nacht / eer de haan twee-
maal gekraaid zal hebben / gy my
driemaal zult verloochenen. Maar
hy zeide noch dies te meer / Al moeste
ik met u steruen / zo en zal ik u geens-
zints verloochenen. Ende insge-
lyks zelden zy ook alle. En zy kwā-
men in een plaatz / welker naame
was Gethsemane / ende hy zeide tot
zyne Discipelen / Zit hier neder tot
dat ik gebeden zal hebben. Ende hy
nam met hem Petrum / ende Jaco-
būm / ende Joannem / ende begon
berbaast ende zeer beangst te wor-
den. Ende zeide tot haer / Mijn sie-
le is geheel bedroeft totter dood toe:
Wipst hier ende waakt. Ende een
weinig doozgegaan zynde viel hy op
de aarde / ende bad / zo het mogelyk
pothet

neither wist they what to answer him. And he cometh the third time, and saith unto them, Sleep on now, and take your rest: it is enough, the hour is come; Behold, the Son of man is betrayed into the hands of sinners. Rise up, let us go; lo, he that betrayeth me is at hand. And immediately, while he yet spake, cometh Judas, one of the twelve, and with him a great multitude with swords and staves from the chief priests, and the scribes, and the elders. And he that betrayed him, had given them a token, saying, Whomsoever I shall kiss, that same is he; take him, and lead him away safely. And as soon as he was come, he goeth straightway to him, and saith, Master, Master, and kissed him. And they laid their hands on him, and took him. And one of them that stood by, drew a sword, and smote a servant of the high priest, and cut off his ear. And Jesus answered and said unto them, Are ye come out as against a thief, with swords and with staves to take me? I was daily with you in the temple, teaching, and ye took me not: but the scriptures must be fulfilled. And they all forsook him and fled. And there followed him a certain young man having a linen cloth cast about his naked body; and the young men laid hold on him. And he left the linen cloth, and fled from them naked. And they led Jesus away to the high priests, and with him were assembled all the chief priests, and the elders and the scribes; and Peter followed him afar off, even into the palace of the high priest: and he sat with the servants, and warmed himself at the fire. And the chief priests, and all the counsel sought for witness against Jesus to put him to death, and found none. For many bare false witness against him, but their witness agreed not together. And there arose certain, and bare false witness against him, saying, We heard him say, I

waare/ dat die nure konn hem broodt ginge. Ende hy zeide/ Abba/ Vader/ alle dingen zyn u mogelijk: Neemt bezien d'zinneliker dan my wech: Doch niet wat ik wil/ maar wat gy wilt. Ende hy kwam ende haat haar slapende/ ende zeide tot Petrus/ Simon slaapt gy? en kondt gy niet een uure waken? Waaket ende bidde/ op dat gy niet in verzoeking en komt: De geest is wel gewillig/ maar t'leeshts zwak. Ende wederom hem en gegaan zynde/ had hy/ sprekende dezelve woorden. Ende wedergekeert zynde bondt hy ze wederom slapende: want haare oogen waaren bezwaard/ ende zy en wisten niet wat zy hem antwoorden zonden. Ende hy kwam ten derden maal/ ende zeide tot haar/ Slaapt nu hoorts ende rust. Het is genoeg: de uure is gekomen. Niet/ de Zonne des menschen woord overgelevert in de handen der zondaren. Staat op/ laat omgaan: Ziet/ die my verraad is na ik. Ende terstond als hy nog sprak/ kwam Judas aan/ die een was van de thomase/ ende met hem een groote schaar met zweerden ende stokken/ gezonden van de Overpriesters/ ende de Schepers leerde/ ende de Ouderlingen. Ende doe hem berried/ hadde haar een gemeen teken gegeven/ zeggende/ Dien ik kussen zal/ die is t/ grept hem/ ende leid hem zekerlyk heeren. Ende als hy gesloimen was/ ging hy terstont tot hem/ ende zeide/ Rabbi/ Rabbi: ende kuste hem. Ende zy sloegen hare handen aan hem/ ende gegrepen hem. Ende een der gem/ die daarby stonden/ het zweert trekkende/ sloeg den dienstknecht des Hoogenpriesters/ ende hield hem zyn oore af. Ende Jesus antwoordende/ zeide tot haar/ Zyt gy niet gegaan met zweerden ende stokken als tegen eenen moordenaar/ om my te hangen? D'angelus was ik huilieden inden Tempel leerende/ ende gy en hebt my niet gegrepen: maar

will

will destroy this temple that is made with hands, and within three days I will build another made without hands. But neither so did their witnesses agree together. And the high priest stood up in the midst, and asked Jesus, saying, Answerest thou nothing? what is it which these witnesses against thee? But he held his peace, and answered nothing. Again, the high priest asked him, and said unto him, Art thou the Christ, the Son of the Blessed? And Jesus said, I am; and ye shall see the Son of man sitting on the right hand of power, and coming in the clouds of heaven. Then the high priest rent his clothes, and said, What need we any further witnesses? Ye have heard the blasphemy: what think ye? and they all condemned him to be guilty of death. And some began to spit on him, and to cover his face, and to buffet him, and to say unto him, Prophesie; and the servants did strike him with the palms of their hands. And as Peter was beneath in the palace, there cometh one of the maids of the high priest; and when she saw Peter warming himself, she looked upon him; and said, And thou also wast with Jesus of Nazareth. But he denied, saying, I know not, neither understand I what thou sayst. And he went out into the porch, and the cock crew. And a maid saw him again, and began to say to them that stood by, This is one of them. And he denied it again. And a little after, they that stood by said again to Peter, Surely thou art one of them; for thou art a Galilean, and thy speech agreeth thereto. But he began to curse and to swear, saying, I know not this man of whom ye speak. And the second time the cock crew. And Peter called to mind the word that Jesus said unto him, before the cock crew twice, thou shalt deny me thrice. And when he thought thereon, he wept.

dit geschied op dat de Schriften vervuld zouden worden. Ende zo hem verlatende zijn alle gebloden. Ende een zeker jongeling volgde hem / hebbende een spijwaat omgedaan over het naakte lijf / ende de jongelingen grepen hem. Ende hi het spijwaat verlatende is naakt van haar gebloden. Ende zo leidden Iesum heen tot den Hoogenpriester: ende by hem vergaderden alle de Overpriesters / ende de Ouderlingen / ende de Schrifsgalerde. Ende Petrus volgde hem van verre / tot binnen in de zaale der Hoogenpriesters / ende hi was mede zittende met de dienaaren / ende hem waarnemende by het vyer. Ende de Overpriesters ende de gehele Raad zогten getuigenisse tegen Iesum / om hem te dooden / ende en vonden niet. Want veel getuigden valscheij te seggen hem / ende de getuigenissen en waaren niet eenparig. Ende eenige opstaande getuigden valscheij te seggen hem / zeggende / Wy hebben hem hooren zeggen / Ik zal dezen Tempel / die met handen gemaakt is / afbreken / ende in drie dagen eenen anderen zonder handen gemaakt / bouwen. En ook also en was haar getuigenisse niet eenparig. En de Hoogenpriester in 't midden opstaande bragde Iesum / zeggende / En antwoordt gy niets? Wat getuigen deze tegen u? Maar hi zweeg stille / ende en antwoorde niets. Wederom bragde hem de Hoogenpriester / ende zeide tot hem / Zyt gy de Christus / de Zoon des gezegenden Gods? Ende Iesum zeide / Ik ben 't: Ende gy lieden zult den Zoon des menschen zien zitten ter rechterhand der macht Gods / ende konnen met de wolken des hemels. Ende de Hoogenpriester verscheurende zijne knechten / zeide / Wat hebben wy nog getuigen van nooden? Gy hebt de Godsasteringe gehoord: wat dunkt u lieden? Ende zo alle veroordeelden hem des doods schuldig te zijn. En sommige begonden hem te bespotten.

toen / ende yn aangezicht te bedel-
 ken / ende met buisken te slaan / ende
 tot hem te zeggen / Propheteert : en-
 de de dienstaers gaben hem kint-
 bakslagen. Ende als Petrus hem
 den in de zaale was / kwam eene van
 de dienstmaagden des Hoogenwie-
 sters / Ende ziende Petrum hem
 warmende / zoy y hem aan / ende zei-
 de / Doch gy waard met Jesu den
 Nazarener. Maar hy heeft het ge-
 loochent / zeggende / Ik en heere
 hem niet / nog ik en weet niet wat gy
 zegt. Ende hy ging buiten in de voor-
 zaale / ende de haan kraaide. Ende de
 dienstmaagt hem wederom ziende
 begon te zeggen / tot de geene die daar
 by stonden / Deze is een van die.
 Maar hy loochende het wederom.
 Ende een weinig daar na die daar
 by stonden zeiden wederom tot Pe-
 trum / Waarlijk gy zyt een van die :
 want gy zyt ook een Galileer / ende
 uwe spraake gelijkt. Ende hy begon
 hem zelven te verbloeken ende te
 zweeren / Ik en heere dezen mensche
 niet / dien gy zegget. Ende de haan
 kraaide de tweedemaal / ende Petrus
 wierd inachtig des woordes / het
 welk Jesus tot hem gezegt hadde /
 Eer de haan tweemaal gekraaid zal
 hebben / zult gy my driemaal ver-
 loochenen. Ende hy hem van daar
 makende / weende.

Tuesday before Easter.

For the Epistle. Isaiah 50. 3.

THe Lord God hath opened mine
 ear, and I was not rebellious,
 neither turned away back. I gave my
 back to the smiters, and my cheeks to
 them that plucked off the hair: I hid
 not my face from shame and spitting.
 For the Lord God will help me,
 therefore shall I not be confounded:
 therefore have I set my face like a
 flint, and I know that I shall not be
 ashamed. He is near that justifieth
 me, who will contend with me? Let
 us stand together; who is mine ad-
 versary? let him come near to me.

Dingsdag voor Paasch.

In plaats van de Zendb. Esa. 50. 3. Ec.
De Heere Heere heeft my de
 doore geopent / ende ik en ben niet
 wederspannig / ik en lofke niet agter-
 waards. Ik geebe mynen rugge dan
 geenen die my slaan / ende myne wan-
 gen den geenen die my 't hant uit-
 plukken: myn aangezichte en verber-
 ge ik niet voor smaatheden ende
 speekzel. Want de Heere Heere helpt
 my / daarom en worde ik niet te
 schande / daarom hebbe ik myn aan-
 gezichte gestelt als eenen hepsteen /
 want ik weet / dat ik niet en zal be-
 schaamt worden. Hy is naby die my
 Be.

Behold, the Lord God will help me; who is he that shall condemn me? Lo, they all shall wax old as a garment: the moth shall eat them up. Who is among you that feareth the Lord, that obeyeth the voice of his servant, that walketh in darkness, and hath no light? Let him trust in the Name of the Lord, and stay upon his God. Behold, all ye that kindle a fire, that compass yourselves about with sparks, walk in the light of your fire, and in the sparks that ye have kindled. This shall ye have of mine hand, ye shall lie down in sorrow.

The Gospel. S. Mark 15. 1.

And straightway in the morning, the chief priests held a consultation with the elders and scribes, and the whole counsel, and bound Jesus, and carried him away, and delivered him to Pilate. And Pilate asked him, Art thou the king of the Jews? And he answering, said unto him, Thou sayst it. And the chief priests accused him of many things: but he answered nothing. And Pilate asked him again, saying, Answerest thou nothing? Behold how many things they witness against thee. But Jesus yet answered nothing: so that Pilate marvelled. Now at that feast he released unto them one prisoner, whomsoever they desired. And there was one named Barabbas, which lay bound with them that had made insurrection with him, who had committed murder in the insurrection. And the multitude crying aloud, began to desire him to do as he had ever done unto them. But Pilate answered them, saying, Will ye that I release unto you the king of the Jews? (for he knew that the chief priests had delivered him for envy.) But the chief priests moved the people

rechtvaardigt / wie zal met my twisten? laat ons te samen staan: wie heeft eene rechtzake tegen my? hy home hertwaards tot my. Ziet de Heere Heere helpt my / wie is 't die my zal verdoemen? Ziet / gy zullen altemaal als een kleed verouden / de motte zalze eeten. Wie is 'er onder u lieden / die den Heere vreeft / die na de stemme syns knechts hoort? als hy in de duisternissen wandelt / ende geen licht en heeft? dat hy bereyde op den Naam des Heeren / ende steune op synen God. Ziet / gy alle die een byer aansteekt / die u met spranken omgordet: wandelt in de blamme van uwer byer/en in de spranken die gy ontsteken hebt: Dat geschielet u van myne hand/in smerte zult gy lieden liggen.

Evangelie. Marc. 15. 1-40.

En terstont des morgens vroeg hielden de Overpriesters en samen raad / met de Overlingen ende Schriftgeleerde / ende den geheelen Raad / ende Jesus gebonden behoudende / brachten zy hem heenen / ende gaben hem aan Pilatum over. Ende Pilatus vraagde hem / Ziet gy de koning der Joden? Ende hy antwoordende zeide tot hem / Gy zegt het. Ende de Overpriesters beschuldigden hem van vele zaaken: maar hy en antwoordde niets. Ende Pilatus vraagde hem wederom / zeggende / En antwoordt Gy niets? Ziet / hoe vele zaken zy tegen u getuigen. Ende Jesus en heeft niet meer geantwoord / zo dat Pilatus hem verwonderde. Ende op het feest liet hy haar eenen gevangenen los / wien zy ook begreeden. Ende daar was een / genaamt Barabbas / gevangen met andere mede oproermakers / die in den cyroer eenen doodslag gedaen hadde. Ende de schaare riep uit / ende begon te begeeren / dat hy dede gelph hy haar altyd gedaen hadde. Ende Pilatus antwoordde haar / zeggende / Wild gy dat ik u den koning der Joden lasse

that he should rather release Barabbas unto them. And Pilate answered, and said again unto them, What will ye then that I shall do unto him whom ye call the king of the Jews? And they cried out again, Crucifie him. Then Pilate said unto them, Why, what evil hath he done? And they cried out the more exceedingly, Crucifie him. And so Pilate willing to content the people, released Barabbas unto them, and delivered Jesus, when he had scourged him, to be crucified. And the soldiers led him away into the hall called Pretorium; and they call together the whole band. And they clothed him with purple, and platted a crown of thorns, and put it about his head, and began to salute him, Hail king of the Jews. And they smote him on the head with a reed, and did spit upon him, and bowing their knees, worshipped him. And when they had mocked him, they took off the purple from him, and put his own clothes on him, and led him out to crucifie him. And they compell one Simon a Cyrenian, who passed by, coming out of the country, the father of Alexander and Rufus, to bear his cross. And they bring him unto the place Golgotha, which is, being interpreted, the place of a skull. And they gave him to drink, wine mingled with myrrh; but he received it not. And when they had crucified him, they parted his garments, casting lots upon them, what every man should take. And it was the third hour, and they crucified him. And the superscription of his accusation was written over, THE KING OF THE JEWS. And with him they crucifie two thieves; the one on his right hand, and the other on his left. And the Scripture was fulfilled, which saith, And he was numbred with the transgressors. And they that passed by, railed on him, wagging their heads, and saying, Ah, thou that destroyest the

late? (Want hy lofste dat hem d' overpriesters dooz nrd overgelevert hadden.) Maar de Overpriesters betwogen de schaare / dat hy haar liever Barabbam zoude los maaten. Ende Pilatus antwoordende ziede wederom tot haar / Wat wilt gy dan dat ik niet hem doen zal / dien gy een koning der Jooden noemt? Ende zy riepen wederom / kruist hem. Doch Pilatus ziede tot haar / Wat heeft hy dan kwaads gedaan? Ende zy riepen te meer / kruist hem. Pilatus nu willende de schaare gesnoey doen / heeft haar Barabbam los gelaaten / ende gaf Jesus over / als hy hem gegeeft hadde / om gekruist te worden. Ende de kerp knechten leidden hem binnen in de zaale / welk is het rechtshuis / ende riepen de gantsche benden te samen. Ende deden hem eenen purperen mantel aan / ende een kroone kroone geblochten hebbende / zetteden hem die op. Ende begon den hem te geveeten / zeggende / Weest gegroet / Gy koning der Joden. Ende sloegen zyn hoofd met eenen rietstok / ende bespogen hem / ende ballende op de knyen aanbadden hem. Ende als zy hem bespottet hadden / deden zy hem den purperen mantel af / ende deden hem zyne eigene kleederen aan / ende leidden hem uit om hem te kruisigen. Ende zy dwongen eenen Simon van Cyrenen / die daar booz by ging / komende van den akker / den vader Alexandri ende Rufi / dat hy zyn kruice draege. Ende zy brachten hem tot de plaatze Golgotha / t welk is / overgezet zynde / Hoofdscheel plaatze. Ende zy gaven hem gempenheden wjn te drinken : maar hy en nam dien niet. Ende als zy hem gekruisigt hadden / verderden zy zyne kleederen / werpende het lot over dezelve / wat een iegelyk werch nemen zoude. Ende het was de derde ure / ende zy kruisigden hem. Ende het opschift zynner beschuldin ge was boven hem geschreven / D E temple,

sample, and buildest it in three days, save thy self, and come down from the cross. Likewise also the chief priests mocking, said among themselves with the scribes, He saved others, himself he cannot save. Let Christ the king of Israel descend now from the cross, that we may see and believe. And they that were crucified with him, reviled him. And when the sixth hour was come, there was darkness over the whole land until the ninth hour. And at the ninth hour Jesus cried with a loud voice, saying, *Eloi, Eloi, lama sabachthani?* which is, being interpreted, My God, my God, why hast thou forsaken me? And some of them that stood by, when they heard it, said, Behold, he calleth Elias. And one ran, and filled a sponge full of vinegar, and put it on a reed, and gave him to drink, saying, Let alone; let us see whether Elias will come to take him down. And Jesus cried with a loud voice, and gave up the ghost. And the vail of the temple was rent in twain, from the top to the bottom. And when the centurion which stood over against him, saw that he so cried out, and gave up the ghost, he said, Truly this man was the son of God.

KONING DER JODEN.

Ende zy kruicigden met Hem twee moordenaars / eenen aan zyn rechter / ende eenen aan zyn linker zijde. Ende de Schrift is vervult geworden / die daar zegt / Ende hy is met de misdadige gerekent: Ende die hoorhy gingen lasterden Hem / schuddende haare hoofden / ende zeggende / Ha! En die den Tempel afzoecht / ende in drie dagen opboudt / Behoudt zij zelven / ende komt af van het kruis. Ende insgeslyks ook de Opperpriesters met de Schriftgeleerde / zeiden tot malikanderen / al spottende / Hy heeft andere verlost / Hem zelven en kan hy niet verlossen. De Christus / de Koning Israels komt nu af van het kruis / op dat wy het zien ende gelooven mogen. Ook die met Hem gekruist waaren / smadeden Hem. Ende als de zeste ure gekomen was / wiert'er duisternisse over de geheele aarde / tot de negende ure toe. Ende ter negender ure riep Jesus met grooter stemme / zeggende / ELOI, ELOI, LAMMA SABACHTHANI: 't Welk is / overgezet zynde / Mijn God / Mijn God / waarom hebt gy my verlaten? Ende zomynige van die daar by stonden / dit hoorende / zeiden / Ziet / Hy roept Elias? Ende daar liep een / ende vulde een sponsie met edik / ende stakze op eenen rietstok / ende gaf Hem te drinken / zeggende / Houd stil: Laat ons zien of Elias komt / om Hem af te nemen. Ende Jesus een groote stemme van Hem gegeven hebbende / gaf den geest. Ende de het boorhangzel des Tempels scheurde in twee / van boven tot beneden. Ende de Hoofstman over honderd / die daar by tegen over Hem stond / ziende dat hy also roepende den geest gegeven hadde / zeide / Waarlyk deze mensche was Gods Zoon.

Wednesday before Easter.
The Epistle. Heb. 9. 16.

WHere a testament is, there must also of necessity be the death of the testator: for a testament is of force after men are dead; otherwise it is of no strength at all whilst the testator liveth. Whereupon neither the first testament was dedicated without blood: For when Moses had spoken every precept to all the people, according to the law, he took the blood of calves, and of goats, with water and scarlet wool, and hyssop, and sprinkled both the book and all the people, saying, This is the blood of the testament which God hath enjoined unto you. Moreover, he sprinkled likewise with blood both the tabernacle, and all the vessels of the ministry. And almost all things are by the law purged with blood; and without shedding of blood is no remission. It was therefore necessary that the patterns of things in the heavens should be purified with these; but the heavenly things themselves with better sacrifices than these. For Christ is not entered into the holy places made with hands, which are the figures of the true, but into heaven it self, now to appear in the presence of God for us; nor yet that he should offer himself often, as the high priest entereth into the holy place every year with blood of others: for then must he often have suffered since the foundation of the world; but now once in the end of the world, hath he appeared to put away sin by the sacrifice of himself. And as it is appointed unto men once to die, but after this the judgment: so Christ was once offered to bear the sins of many; and unto them that look for him, shall he appear the second time without sin unto salvation.

Woensdag voor Paasch.

Zendbrief. Hebr. 9. 16. &c.

Want waar een Testament is / daar is het noodzake dat de dood des Testamentmakers tusschen come. Want een Testament is vast in de dooden: dewyle het nog geene kracht en heeft / wanneer de Testamentmaker leeft. Waaron ook het eerste niet zonder bloed en is ingewijet. Want als alle de geboden na de wet van Moise tot alle het volk uitgesproken waren / nam hy het bloed der kalveren ende bokken / met water / ende purperen wolle / ende hyssop / besprengde beide het boek zelve / ende alle het volk / zeggende / Dit is het bloed des Testaments / het welk God aan u lieben heeft geboden. Ende hy besprengde desgeelyks ook den Tabernakel / ende alle de vaten des diensts met het bloed. Ende alle dingen worden nu na doop bloed gereinigt na de wet / ende zonder bloedstorting en geschied geen verginghe. Zo was het van noodzake dat wel de hoopenzettingen der dingen die in de hemelen zijn / doop desze dingen gereinigt werden: maar de hemelsche dingen zelve doop beter offeranden dan deze. Want Christus en is niet ingegaan in 't Heiligdom dat met handen gemaakt is / het welk is een tegenbeeld des waarens / maar in den hemel zelve / om in te verschynen voor het aangezicht Gods voor ons. Nog ook op dat hy hem zelve dikmaal zoude offeren / gelyk de Hoopenzetter alle jaar in het Heiligdom in gaat met veelembloed: (Anders hadde hy dikmaal moeten lyden van de grondlegginge der wereld af) maar nu is hy eenmaal in de volendinge der eeuwen geopenbaard / om de zonde te niet te doen doop zyns zelfs offerande. Ende gelyk het den menschen geet is eenmaal te sterben / ende daarna het oordeel: Also ook Christus eenmaal geoffert zynde om heeler zonden weg te nemen / zal ten anderen

The Gospel. S. Luke 12. 1.

NOW the feast of unleavened bread drew nigh, which is called the passover. And the chief priests and scribes sought how they might kill him; for they feared the people. Then entered Satan into Judas surnamed Iscariot, being of the number of the twelve. And he went his way and communed with the chief priests, and captains, how he might betray him unto them. And they were glad, and covenanted to give him money. And he promised and sought opportunity to betray him unto them, in the absence of the multitude. Then came the day of unleavened bread, when the passover must be killed. And he sent Peter and John, saying, Go, and prepare us the passover, that we may eat. And they said unto him, Where wilt thou that we prepare? And he said unto them, Behold, when ye are entered into the city, there shall a man meet you, bearing a pitcher of water; follow him into the house where he entereth in. And ye shall say unto the goodman of the house, The Master saith unto thee, Where is the guest-chamber, where I shall eat the passover with my disciples? And he shall shew you a large upper room furnished; there make ready. And they went, and found as he had said unto them: and they made ready the passover. And when the hour was come, he sat down, and the twelve Apostles with him. And he said unto them, With desire I have desired to eat this passover with you before I suffer. For I say unto you, I will not any more eat thereof, until it be fulfilled in the kingdom of God. And he took the cup, and gave thanks, and said, Take this, and divide it among yourselves. For I say unto you, I will not drink of the fruit of the vine, until the kingdom of God

maal zonder zonde gezien worden van de geene die hem verwagten tot zaligheid.

Evangelië. Luc. 22. 1. Sec.

En nu het feest der ongehevelde brooden/ genaamt Pascha/ was naby. Ende de Overpriesters ende de Schriftgeleerde zochten/ hoe zy hem onbrengen zouden: want zy haerden het volk. Ende de Satan voer in Judas/ die toegenamt was Iscariot/ zonde uit het getal der twaalf. Ende hy ging heenen/ ende spak met de Overpriesters ende de Hoofdmannen/ hoe hy hem haat zoude overleveren. Ende zy waren verblift/ ende zyn teens geworden/ dat zy hem geld geven zouden. Ende hy beloofde het/ ende zocht gelegentheid om hem haer over te leveren zonder oproer. Ende de dag der ongehevelde brooden kwam/ op den welken het Pascha moest geslacht worden. Ende hy zond Petrum ende Joannem uit/ zeggende/ Gaat heenen/ ende bereid ons het Pascha/ op dat wy het eeten mogen. Ende zy zeiden tot hem/ Waar wilt gy dat wy het bereiden? Ende hy zeide tot haer/ Ziet/ als gy in de stad zult gekomen zyn/ zo zal u een mensche onts moeten/ dragende een kruike waters/ volgt hem in het huis daar hy ingaat. Ende gy zult zeggen tot den huisvader van dat huis/ De Meester zegt u/ Waar is de eetzaal/ daar ik het Pascha met myne discipelen eeten zal? Ende hy zal u een groote toegeruste opperzaale wijzen/ bevestig het aldaar. Ende zy heenen gaande/ vonden het gelijk hy haer gezegt hadde/ ende bereidden het Pascha. Ende als de ure gekomen was/ zat hy aan/ ende de twaalf Apostelen met hem. Ende hy zeide tot haer/ Ik hebbe grooteliks begeerd dit Pascha met u te eeten/ eer dat ik stode. Want ik zegge u/ dat ik niet meer daar van eeten en zal/ tot dat het hervuld zal zyn in het Koninkryk des Gods. Ende als hy eenen dank-

shall come. And he took bread, and gave thanks, and brake it, and gave unto them, saying, This is my body, which is given for you: this do in remembrance of me. Likewise also the cup after supper, saying, This cup is the new testament in my blood, which is shed for you. But behold, the hand of him that betrayeth me, is with me on the table. And truly the Son of man goeth as it was determined; but, wo unto that man, by whom he is betrayed. And they began to enquire among themselves, which of them it was that should do this thing. And there was also a strife among them, which of them should be accounted the greatest. And he said unto them, The kings of the Gentiles exercise lordship over them, and they that exercise authority upon them, are called benefactors. But ye shall not be so; but he that is greatest among you, let him be as the younger; and he that is chief, as he that doth serve. For whether is greater, he that sitteth at meat, or he that serveth? is not he that sitteth at meat? But I am among you as he that serveth. Ye are they which have continued with me in my temptation. And I appoint unto you a kingdom, as my Father hath appointed unto me; that ye may eat and drink at my table in my kingdom, and sit on thrones, judging the twelve tribes of Israel. And the Lord said, Simon, Simon, behold, Satan hath desired to have you, that he may sift you as wheat: but I have prayed for thee, that thy faith fail not; and when thou art converted, strengthen thy brethren. And he said unto him, Lord, I am ready to go with thee both into prison and to death. And he said, I tell thee, Peter, the cock shall not crow this day, before that thou shalt thrice deny that thou knowest me. And he said unto them, When I sent you without purse, and scrip, and shoes, lacked ye any thing? And they said, Nothing. Then said he unto them, But now he that hath

beker genomen hadde / ende gedanke hadde / zeide hy / zaeemt dezen / ende de deels hem onder u lieden. Want ik zegge u / dat ik niet drinken en zal van de brucht des wyntoks / tot dat het koningrycke Gods zal gekomen zyn. Ende hy nam brood / ende als hy gedankt hadde brak het / ende gaf het haar / zeggende / Dat is myn lichaam / 't welk voer u gegeven word: Doet dat tot myner gedachtenisse. Des gelijcks ook den drinkbeker na het Avondmaal / zeggende / Deze drinkbeker is het nieuwe Testament in mynen bloede / 't welk voer u vergooten word. Doch / ziet / de hand des geenens / die my verraad / is met my aan de tafel. Ende de Zoone des menschen gaat wel heeren / gelijck besloten is: Doch wee dien mensche voer welken hy verraden word. Ende zy begonden onder mals handeren te vagen / wie van haar het doch mochte zyn / die dat doen zoude. Ende daar wierd ook twisfinge onder haar / wie van haar scheen de meeste te zyn. Ende hy zeide tot haar / De koningen der volkeren heerschen over haar: ende die macht over haar hebben / worden welvaderlyc heeren genaamt. Doch gy niet also: maar de meeste onder u / die zy gelijck de minste: ende die voorganger is / als een die dient. Want wie is meerder? Die aanzit / ofte die dient? En is het niet die aanzit? Maar ik ben in 't midden van u / als een die dient. Ende gy zyt de geene / die met my steeds gebleven zyt in myne verzoekinghen. Ende ik verordineere u het koningryck / gelijck hijs ops myn Vader my dat verordineert heeft: Op dat gy eetet ende drinket aan myne tafel in myn koningryck / ende zittet op thronen / oordeelende de twaalf geslachten Israels. Ende de heere zeide / Simon / Simon / ziet / de Satan heeft u lieden zeer begeert / om te ziften als de tarwe: Maar ik hebbe voer u gebeden / dat ghy geloofte niet op

a purse, let him take it, and likewise his scrip: and he that hath no sword, let him sell his garment, and buy one. For I say unto you, that this that is written, must yet be accomplished in me, And he was reckoned among the transgressors: for the things concerning me have an end. And they said, Lord, behold, here are two swords. And he said unto them, It is enough. And he came out, and went as he was wont, to the mount of Olives, and his disciples also followed him. And when he was at the place, he said unto them, Pray, that ye enter not into temptation. And he was withdrawn from them about a stonesthrow, and kneeled down, and prayed, saying, Father, if thou be willing, remove this cup from me: nevertheless, not my will, but thine be done. And there appeared an angel unto him from heaven, strengthening him. And being in an agony, he prayed more earnestly; and his sweat was as it were great drops of blood falling down to the ground. And when he rose up from prayer, and was come to his disciples, he found them sleeping for sorrow, and said unto them, Why sleep ye? rise and pray, lest ye enter into temptation. And while he yet spake, behold, a multitude, and he that was called Judas, one of the twelve, went before them, and drew near unto Jesus to kiss him. But Jesus said unto him, Judas, betrayest thou the Son of man with a kiss? When they who were about him, saw what would follow, they said unto him, Lord, shall we smite with the sword? And one of them smote the servant of the high priest, and cut off his right ear. And Jesus answered and said, Suffer ye thus far. And he touched his ear, and healed him. Then Jesus said unto the chief priests, and captains of the temple, and the elders who were come to him, Behold ye come out against a thief, with swords and staves? when

houde: ende gy/ als gy eens zult be-
heert zyn/ zo versterkt uwe broeders.
Ende hy zeide tot hem/ Heere/ ik ben
bereid met u ook in de gevangenis
ende in den dood te gaan. Maar hy
zeide/ Ik zegge u Petre/ de haan en
zal heden met kraanjen/ eer gy drie-
maal zult verloochent hebben/ dat
gy my kent. Ende hy zeide tot haar/
Als ik u uitzond/ zonder buidel/ ende
male/ ende schoenen/ heeft u ook iets
onthouden? Ende hy zeiden/ Niets.
Hy zeide dan tot haar/ Maar nu/
wie eenen buidel heeft/ die neem
hem/ deegelyks ook een maale: en-
de die geen en heeft/ die verhoope
zyn kleed/ ende hoope een zwoerd.
Want ik zegge u/ dat noch dit het
welk geschiedt is/ in my moet vol-
bracht worden/ want hy/ Ende hy is
met de misdadige getreken. Want
ook die dingen die van my geschied-
den zyn/ hebben een einde. Ende hy
zeiden/ Heere/ ziet hier twee zwoer-
den. Ende hy zeide tot haar/ Het is
genoeg. Ende uitgaande verdroef hy/
gelijk hy gewoon was/ na den olyf-
berg: ende hem volgden ook zyne dis-
cipelen. Ende als hy aan die plaat-
ze gekomen was/ zeide hy tot haar/
Biddet/ dat gy niet in verzoeking en
komt. Ende hy scheide hem van
haar af/ omrent eenen steenwoep/
ende knielde neder/ ende bad/ Zeg-
gende/ Vader/ of gy wilbet dezen
drunkbeker van my wech nemen/ doch
niet mynen wille/ maar den uwen/
geschiede. Ende van hem wierd ge-
zien een Engel uit den hemel/ die hem
versterkte. Ende in zwaaren sleep
zynde/ had hy te ernstiger. Ende
zyn zwoert wierd gelijk groote droo-
pelen bloeds/ die op de aarde afle-
pen. Ende als hy van het gebed
opgestaan was/ kwam hy tot zyne
discipelen/ ende bond haar slapende
van droefheid: Ende hy zeide tot
haar/ Wat slaapt gy? Staant op en-
de biddet/ op dat gy niet in verzoekin-
ge en komt. Ende als hy nog sprak/
ziet daar een schaar: ende een van de

I was daily with you in the temple, ye stretched forth no hands against me; but this is your hour, and the power of darkness. Then took they him, and led him, and brought him into the high priests house, and Peter followed afar off. And when they had kindled a fire in the midst of the hall, and were set down together, Peter sat down among them. But a certain maid beheld him as he sat by the fire, and earnestly looked upon him, and said, This man was also with him. And he denied him, saying, Woman, I know him not. And after a little while, another saw him, and said, Thou art also of them. And Peter said, Man, I am not. And about the space of one hour after, another confidently affirmed, saying, Of a truth this fellow also was with him; for he is a Galilean. And Peter said, Man, I know not what thou sayest. And immediately while he yet spake, the cock crew. And the Lord turned, and looked upon Peter; and Peter remembered the word of the Lord, how he had said unto him, Before the cock crow, thou shalt deny me thrice. And Peter went out, and wept bitterly. And the men that held Jesus, mocked him, and smote him. And when they had blind-folded him, they struck him on the face, and asked him, saying, Prophecy, who is it that smote thee? And many other things blasphemously spake they against him. And as soon as it was day, the elders of the people, and the chief priests, and the scribes came together, and led him into their council, saying, Art thou the Christ? Tell us. And he said unto them, If I tell you, you will not believe. And if I also ask you, you will not answer me, nor let me go. Hereafter shall the Son of man sit on the right hand of the power of God. Then said they all, Art thou then the Son of God? And he said unto them, Ye say that

twanste/ die genaamt was Judas/ ging haer voor/ ende kwam by Jesus/ om hem te kussen. Ende Jesus zeide tot hem/ Juda/ verraad gy den Zoon des menschen niet eenen kus? Ende die by hem waeren/ ziende wat daar geschieden zoude/ zeiden tot hem/ Heere/ zullen wy niet den zweerde slaan? Ende een uit haer sloeg den dienstknecht des Hoogenpriesters/ ende hiels hem syn rechter oore af. Ende Jesus antwoordende zeide/ Laatze tot hier toe geworden. Ende raakte yne oore aan/ ende heelde hem. Ende Jesus zeide tot de Overpriesters ende de Hoofdmannen des Tempels/ ende de Ouderlingen/ die tegen hem gekomen waeren/ Zyt gy uitgegaan met zweerden ende stokken als tegen eenen moordenaar? Als ik dagelijks met u was in den Tempel/ so en hebt gy de handen tegen my niet uitgestreken; maar dit is uwe ure/ ende de macht der duisternisse. Ende zy grepen hem ende leidden hem weg/ ende brachten hem in het huis des Hoogenpriesters: Ende Petrus volgde van verre. Ende als zy byer ontsleken hadden/ in 't midden van de zaale/ ende zy te samen neder zaten/ zat Petrus in 't midden van haer: Ende een zeker dienstdiener ziende hem by het byer zitten/ ende haer oogen op hem houdende/ zeide/ Ook deze was met hem. Maar hy verloochende hem/ zeggende/ Vrouw/ ik en kenne hem niet. Ende kort daar na een ander hem ziende/ zeide/ Ook gy zyt van die. Maar Petrus zeide/ Mensche/ ik en ben niet. Ende als het ontrent een ure geleden was/ bevestigde dat een ander/ zeggende/ In der waarheid ook deze was met hem: want hy ook een Galileer is. Maar Petrus zeide/ Mensche/ ik en weet niet wat gy zegt. Ende terstond als hy noch sprak/ kraaide de haan. Ende de Heere hem omkeerende/ zag Petrus aan/ ende Petrus wierd in
I am.

I am. And they said, What need we any further witness? for we our selves have heard of his own mouth.

dachtig des woordes des Heeren/ hoe hy hem gezegt hadde / Eer de haare zal gekraant hebben/ zult gy my drie maal verloochenen: Ende Petrus na buiten gaande/ weende bitterlyk. Ende de mannen/ die Jesum hielden/ bespotteden hem/ ende sloegen hem. Ende als zy hem overdekt hadden/ sloegen zy hem op 't aangezicht/ ende vjaagden hem/ zeggende / Propheetert wie het is/ die li geslagen heeft. Ende vele andere dingen zeiden zy tegen hem/ lasterende. Ende als het dag getmorden was/ vergaderden de Oudeelingen des volks/ ende de Overpriesters ende Schiftgeleerde/ ende vjachten hem in haaren Raad/ zeggende/ Zyt gy de Christus? zegget ons. Ende hy zeide tot haer/ Indien ik 't u zegge/ gy en zult het niet gelooven. Ende indien ik ook vjaage/ gy en zult my niet antwoorden/ ofte los laten. Van nu aan zal de Zoon des menschen gezeten zyn aan de rechterhand der heichte Gods. Ende zy zeiden alle/ Zyt gy dan de Zoon Gods? Ende hy zeide tot haer/ Gy segget/ dat ik het ben. Ende zy zeiden/ Wat hebben top nog getuigenisse van noode? Want wy zelve hebben 't uit zyne mond gehoord.

Thursday before Easter.

The Epistle. 1 Cor. 11. 17.

IN this that I declare unto you, I praise you not; that you come together not for the better, but for the worse. For first of all, when ye come together in the Church, I hear that there be divisions among you, and I partly believe it. For there must be also heresies among you, that they who are approved, may be made manifest among you. When ye come together therefore into one place, this is not to eat the Lords supper: For in eating, every one taketh before other his own supper: and one is hungry, and another is drunken. What have ye not houses to eat and

Witten Donderdag.

Zendbrief. 1 Cor. 11. 17. ecc.

Dat mi/ 't gene ik u aangezegt/ en praeze ik niet/ nammelyk/ dat gy niet tot beter/ maar tot erger 't zamen komt. Want eerstelyk als gy te zamen komt in de gemeente/ zo hadde ik dat er scheuringen zyn onder u: ende ik geloove het ten deele. Want daar moeten ook kettersen onder u zyn/ op dat de gene die oprecht zyn openbaar mogen worden onder u. Als gy dan by een te zamen komt/ dat en is niet des Heeren Wondmaal eten. Want in het eten neemt een iegelyk te voren zyn eigen abonda maal: en dese is hongerig/ en de andere is dronken. Hete gy dangeen

to drink in? or despise ye the Church of God, and shame them that have not? What shall I say to you? shall I praise you in this? I praise you not. For I have received of the Lord that which also I delivered unto you; That the Lord Jesus the same night in which he was betrayed, took bread; and when he had given thanks, he brake it, and said, Take, eat; this is my body, which is broken for you: this do in remembrance of me. After the same manner also he took the cup, when he had supped, saying, This cup is the new testament in my blood: this do ye as oft as ye drink it, in remembrance of me. For as often as ye eat this bread, and drink this cup, ye do shew the Lords death till he come. Wherefore, whosoever shall eat this bread, and drink this cup of the Lord unworthily, shall be guilty of the body and blood of the Lord. But let a man examine himself, and so let him eat of that bread, and drink of that cup. For he that eateth and drinketh unworthily, eateth and drinketh damnation to himself, not discerning the Lords body. For this cause many are weak and sickly among you, and many sleep: For if we would judge our selves, we should not be judged. But when we are judged, we are chastened of the Lord, that we should not be condemned with the world. Wherefore, my brethren, when ye come together to eat, tarry one for another. And if any man hunger, let him eat at home: that ye come not together unto condemnation. And the rest will I set in order when I come.

The Gospel. S. Luke 22. 1.

THe whole multitude of them arose, and led him unto Pilate.

Intzen om daar te eten en te drinken: ofte beracht gij de gemeente Gods/ en beschaamt gij de gene die niet en hebben? Wat zal ik u zeggen? Zal ik u prijzen? In dezen en prijze ik u niet. Want ik hebbe banden Heere ontfangen het gene ik ook u overgegeven hebbe/dat de Heere Jezus/in den nacht in welken hy verraden wierd/het brood nam: En als hy gedankt hadde/ brak hy t/ ende zette/ Aemmet/ etet: dat is myn lichaam/dat dooy u gebroken woord: doet dat tot myner gedachtenisse. Desgeleys nam hy ook den drinkbeker na het eten des Avondmaals/ ende zette/ Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in mynen bloede. Doet dat/so dikmaals als gij dien zult drinken/ tot myner gedachtenisse. Want so dikmaals als gij dit brood zult eten/en dezen drinkbeker zult drinken/ so verkondigt den dood des Heeren/ tot dat hy komt. Zo dan/ wie onweerdigh dit brood eet/ ofte den drinkbeker des Heeren drinkt/ die zal schuldig zyn aan het lichaam en bloed des Heeren. Maar de mensche besproebe hem zelven/ en ete also van het brood/ en drinkte van den drinkbeker. Want die onweerdigh eet en drinkt/ die eet en drinkt hem zelven een oordeel/ niet onderscheidende het lichaam des Heeren. Daarom zyn onder u veel zwakke ende krankte/en veel slapen. Want indien wy ons zelven oordeelden/ so en zouden wy niet geoordeeld worden. Maar als wy geoordeeld worden/so worden wy vanden Heere getuchtigt/ op dat wy niet de wereld niet en zouden veroordeeld worden. Zo dan/ myne broeders/ als gij te zamen komt om te eten/ bewacht malhanderen. Nog zo iemand hongert/ dat hy t/huis ete/ op dat gij niet tot een oordeel te zamen en komt. De overige dingen wil ik u ordineren als ik zal gekomen zyn.

Evangelie. Luc. 22. 1-20.

Ende de geheele menigte van haer stond op/ ende leidde hem And

And they began to accuse him, saying, We found this fellow perverting the nation, and forbidding to give tribute to Cesar, saying, that he himself is Christ a king. And Pilate asked him, saying, Art thou the king of the Jews? And he answered him and said, Thou sayst it. Then said Pilate to the chief priests, and to the people, I find no fault in this man. And they were the more fierce, saying, He stirreth up the people, teaching throughout all Jewry, beginning from Galilee to this place. When Pilate heard of Galilee, he asked whether the man were a Galilean. And as soon as he knew that he belonged unto Herods jurisdiction, he sent him to Herod, who himself was also at Jerusalem at that time. And when Herod saw Jesus, he was exceeding glad, for he was desirous to see him of a long season, because he had heard many things of him, and he hoped to have seen some miracle done by him. Then he questioned with him in many words; but he answered him nothing. And the chief priests and scribes stood and vehemently accused him. And Herod with his men of war set him at nought, and mocked him, and arrayed him in a gorgeous robe, and sent him again to Pilate. And the same day Pilate and Herod were made friends together; for before they were at enmity between themselves. And Pilate when he had called together the chief priests, and the rulers, and the people, said unto them, Ye have brought this man unto me, as one that perverteth the people, and behold, I having examined him before you, have found no fault in this man touching those things whereof ye accuse him: No, nor yet Herod; for I sent you to him, and lo, nothing worthy of death is done unto him. I will therefore chastise him, and release him. For of necessity he must release one unto them

tot Pilatum. En hi begon den hem te beschuldigen / zeggende / Wy hebben bevonden dat deze het volk verkeerdt / ende verbied den keizer schattingen te geven / zeggende / dat hy zelve Christus de koning is. Ende Pilatus vragde hem / zeggende / Zyt gy de koning der Joden? ende hy antwoorde hem ende zeide / Gy zegt het. Ende Pilatus zeide tot de overpriesters ende de schaaeren / Ik en vinde geen schuld in dezen mensche. Ende zy hielden te sterker aan / zeggende / Hy beroert het volk / leeren de door geheel Judea / begomen hebbende van Galilea tot hier toe. Als nu Pilatus van Galilea hoorde / vragde hy / of die mensche een Galileer was. Ende verstaande dat hy uit het gebied van Herodes was / zond hy hem heenen tot Herodem / die ook zelve in die dagen binnen Jeruzalem was. Ende als Herodes Jesus zag / wiert hy zeer verblid; want hy hadde van over lange tijt gewoest hem te zien / om dat hy veel van hem hoorde: ende hoopte eenig teken te zien / dat van hem gedaan zoude worden. Ende hy vragde hem met vele woorden: Doch hy en antwoorde hem niets. Ende de overpriesters ende de Schriftgeleerde stonden / ende beschuldigden hem heftigh. Ende Herodes niet zyne hepgelieden / hem veracht ende bespot hebbende / dede hem een blinkende kleed aan / ende zond hem weder tot Pilatum. Ende op den zelven oag wieden Pilatus ende Herodes vrienden met malhanderen: want zy waaren te voeren in vreeschap tegen den anderen. Ende als Pilatus de overpriesters / ende de overste / ende het volk by een geroepen hadde / zeide hy tot haer / Gy hebt dezen mensche tot my gebracht / als eenen die t volk afkeerig maakt / ende de ziet / ik hebbe hem in uwe tegenwoordigheid onderzocht / ende en hebbe in dezen mensche geen schuld gevonden / van t geene daar gy hem

at the feast. And they cried out all at once, saying, Away with this man, and release unto us Barabbas: (who for a certain sedition made in the city, and for murder was cast in Prison) Pilate therefore willing to release Jesus, spake again to them. But they cried, saying, Crucifie him, crucifie him. And he said unto them the third time, Why, what evil hath he done? I have found no cause of death in him: I will therefore chastise him, and let him go. And they were instant with loud voices, requiring that he might be crucified: and the voices of them, and of the chief priests prevailed. And Pilate gave sentence, that it should be as they required. And he released unto them, him that for sedition and murder was cast into prison, whom they had desired; but he delivered Jesus to their will. And as they led him away, they laid hold upon one Simon a Cyrenian, coming out of the country, and on him they laid the cross, that he might bear it after Jesus. And there followed him a great company of people, and of women, who also bewailed and lamented him. But Jesus turning unto them, said, Daughters of Jerusalem, weep not for me, but weep for your selves, and for your children. For behold, the days are coming, in which they shall say, Blessed are the barren, and the wombs that never bare, and the paps which never give suck. Then shall they begin to say to the mountains, Fall on us; and to the hills, Cover us. For if they do these things in a green tree, what shall be done in the dry? And there were also two other malefactors led with him to be put to death. And when they were come to the place which is called Calvary, there they crucified him; and the malefactors, one on the right hand, and the other on the left. Then said Jesus, Father, forgive them, for they know not

mede beschuldigt: Ja ook Herodes niet: want ik hebbe u lieden tot hem gezonden/ ende ziet/ daar en is van hem niet gedaan/ dat des doods werdig is. Zo zal ik hem van kastiden ende los laten. En hy moest haar op het feest eenen los laten. Doch alle de menigte riep gelijkelijk/ zeggende/ Weg met dezen/ ende laat ons Barabbas los. Welcke was om zekeren oproer/ die in de stad geschied was/ ende om eenen doodslag/ in de gevangenisse geworpen. Pilatus dan riep haar wederom toe/ wisselende Jesum los laten/ Maar zy riepen daar tegen/ zeggende/ Kruisf hem/ kruisf hem. Ende hy zeide ten derdemaal tot haar/ Wat heeft deze dan quaads gedaan? Ik en hebbe geen schuld des doods in hem gevonden: Zo zal ik hem van kastiden ende los laten. Maar zy gielden aan met groot geroep/ eischende dat hy zoude gekruisf worden: ende haar ende der Overpriesteren geroep wiesd geweldiger. En Pilatus oordeelde dat haren eisch geschieden zoude. En hy liet haar los den genen/ die om oproer en doodslag in de gevangenisse geworpen was/ welken zy ge-eischt hadden: maar Jesum gaf hy over tot haren wille. Ende als zy hem wechleidden/ namen zy eenen Simon van Cyrenen/ komende van den akker/ ende leidden hem het kruis op/ dat hy t' achter Jesum droeg. Ende een groote menigte van volk/ ende van jongwen volgde hem: welcke ook weenden en hem beklagden. En Jesus hem tot haar heerende/ zeide/ Gy dochters van Jeruzalem/ en weend niet over mij/ maar weend over u zelven/ ende over uwe kinderen. Want ziet/ daar komen dagen/ in welke men zeggen zal/ Zalig zij de onvruchtbare/ ende de blikken die niet gebaart en hebben/ ende de borsten die niet gezoogt en hebben. Als dan zullen zy beginnen te zeggen tot de bergen/ Dalt op ons: ende tot de heubelen/ Bedekt ons. Want in

what

what they do. And they parted his raiment, and cast lots. And the people stood beholding; and the rulers also with them derided him, saying, He saved others, let him save himself, if he be Christ the chosen of God. And the soldiers also mocked him, coming to him, and offering him vinegar, and saying, If thou be the king of the Jews, save thy self. And a superscription also was written over him in letters of Greek, and Latin, and Hebrew, THIS IS THE KING OF THE JEWS. And one of the malefactors which were hanged, railed on him, saying, If thou be Christ, save thy self and us. But the other answering, rebuked him, saying, Dost not thou fear God, seeing thou art in the same condemnation? And we indeed justly; for we receive the due reward of our deeds, but this man hath done nothing amiss. And he said unto Jesus, Lord, remember me when thou comest into thy kingdom. And Jesus said unto him, Verily I say unto thee, To day shalt thou be with me in Paradise. And it was about the sixth hour. And there was a darkness over all the earth, until the ninth hour. And the sun was darkened, and the vail of the temple was rent in the midst. And when Jesus had cried with a loud voice, he said, Father, into thy hands I commend my spirit: and having said thus, he gave up the ghost. Now when the centurion saw what was done, he glorified God, saying, Certainly this was a righteous man. And all the people that came together to that sight, beholding the things that were done, smote their breasts, and returned. And all his acquaintance, and the women that followed him from Galilee stood afar off, beholding these things.

dien zy dit doen aan het groene hout/ wat zal aan het dorre geschieden: En daar wierden ook twee andere/zynde kwaaddoenders / geleid / om met hem gedood te worden. Ende doe zy kwamen op de plaats genaamt Hoofdscheel-plaats / kruicigden zy hem aldaar / ende kwaaddoenders / den eenen ter rechter / en den anderen ter linker zyde. Ende Jesus zelve / Vader / vergeeft het haar / want zy en weten niet wat zy doen. En verdeelende zyne kleederen / wierpen zy het lot. Ende het volk stond en zag het aan: En ook de Overste met haar beschimpten hem / zeggende / Andere heeft hy verlost / dat hy nu hem zelve verlosse / zo hy is de Christus de uitherooren Gods. Ende ook de kerpelmechten tot hem komende / bespotteden hem / en bragten hem edik: Ende zeiden / Indien gy de Koning der Joden zyt / zo verlost u zelve. Ende daar was ook een opschrift boven hem geschreven / met Griekse / en Romeinse / en Hebruwse letters / DE ZE IS DE KONING DER JODEN. Ende een van de kwaaddoenders / die gehangen waaren / lasterde hem / zeggende / Indien gy de Christus zyt / verlost u zelve ende ons. Maar de andere antwoorde hem / zeggende / En heeft gy ook God niet / daar gy in het zelve oordeel zyt: Ende wy doch rechtvaardigh: want wy ontfangen straffe tweedigh: want wy gedaen hebben: maar deze en heeft niet onbehoorlyks gedaen. Ende hy zeide tot Iesum / Heere / gedenkt myn / als gy in uw koningryk zult gekomen zyt. Ende Jesus zeide tot hem / Doelwaar zegge ik u / heben zult gy met my in 't Paradijs zyn. Ende het was omtrent de zesste ure / ende daar wierd duisternisse over de gehele aarde / tot de negende ure toe. En de zonne wierd beduistert / en het voorshangel des Tempels scheurde midden door. En Jesus roepende met grooter stemme /

God

zeide / *Wader in uwe handen becheelt ik mynen geest. En als hy dat gezegt hadde / gaf hy den geest. Als nu de Hoofstman over hondert zag dat daer geschied was / herbeestlichte hy God / en zeide / Waarich deze Mensch was rechtvaardig. En alle de scharen / die daarte zamen gekomen waren om dit te aanschouwen / ziende de dingen / die geschied waren / keerden wederom / staande op hare knotten. Ende alle zyne behenden stonden van verre / ook de vrouwen / die hem te zamen gevolgt waren van Galileen / en zagen dit aan.*

*Good Friday.
The Collects.*

Almighty God, we beseech thee graciously to behold this thy family, for which our Lord Jesus Christ was contented to be betrayed, and given up into the hands of wicked men, and to suffer death upon the cross, who now liveth and reigneth with thee and the Holy Ghost, ever one God, world without end. *Amen.*

Almighty and everlasting God, by whose spirit the whole body of the Church is governed and sanctified; Receive our supplications and prayers which we offer before thee for all estates of men in thy holy Church, that every member of the same in his vocation and ministry, may truly and godly serve thee, through our Lord and Saviour Jesus Christ. *Amen.*

OMerciful God, who hast made all men, and hatest nothing that thou hast made, nor wouldst the death of a sinner, but rather that he should be converted and live; Have mercy upon all Jews; Turks, Infidels; and Hereticks, and take from them all ignorance, hardness of heart, and contempt of thy word, and so fetch them home, blessed Lord, to thy flock, that they may be saved among the remnants of the true

*Goede Vrydag, of de Voorbereidinge.
Gebeden.*

Almachtige God / wy bidden u / aanziet genadelijk uw eestdeel / voor het welken onzen Heere Jesus Christus niet geschoond heeft overgelevert te worden in de handen der boosdadigen / en aan te gaan de pyniging des kruises. Die nu met u leeft en regeert met den H. Geest / en God in alle eeuwigheid / Amen.

Almachtige eeuwige God / door wiens Geest het ganse lighchaam der Kerke geestlijc en geregeert word: ontfange onze ootmoedige gebeden / die wy opoffren aan u / voor alle staten van menschen in uwe heilige vergaderinge / op dat een ieder lid van de zelvige u waardigh en godzaligh mag dienen / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Barmhertige God / Schepper aller menschen / die niet haat dat gy gemaakt hebt / en die niet wil den dood des zondaars; maar dat hy hem heere bekeere / en lieve. Gheschiet u over de Joden / Juchens / Ongelovigen en Ketereen: neemt van haer weg de onwetendeit / den stektheid des herten / en de verstandinge uwer Woordes / en wege haer te rugge / barmhertige Heere / tot uwe kinde / op dat zy mogen be-

Israelites, and be made one fold under one Shepherd, Jesus Christ our Lord, who liveth and reigneth with thee and the Holy Spirit, one God, world without end. Amen.

The Epistle. Heb. 10. 1.

THe law having a shadow of good things to come, and not the very image of the things, can never with those sacrifices which they offered year by year continually, make the comers thereunto perfect: for then would they not have ceased to be offered? because that the worshippers once purged, should have had no more conscience of sins. But in those sacrifices there is a remembrance again made of sins every year. For it is not possible that the blood of bulls and of goats should take away sins: Wherefore when he cometh into the world, he saith, Sacrifice and offering thou wouldst not, but a body hast thou prepared me: In burnt-offerings, and sacrifices for sin thou hast had no pleasure: Then said I, Lo, I come (in the volume of the book it is written of me) to do thy will, O God. Above, when he said, Sacrifice, and offering, and burnt-offerings, and offering for sin thou wouldst not, neither hadst pleasure therein, which are offered by the law: Then said he, Lo, I come to do thy will, O God. He taketh away the first, that he may establish the second. By the which will we are sanctified through the offering of the body of Jesus Christ once for all. And every priest standeth daily ministering, and offering oftentimes the same sacrifices which can never take away sins. But this man after he had offered one sacrifice for sins, forever lay down on the right hand of God; from henceforth expecting till his enemies be made his foot-stool. For by one offering he hath perfected for ever them that are sanctified: whereof the Holy Ghost also is a witness to us: For after that he had said before,

houden worden onder de overblijfselen van den waren Israel/op dat daer een Schaapskops werde/ en eenen Herder Jesus Christus onzen Heere/ die leeft en regeert / &c. Amen.

Zendbrief. Hebr. 10. 1-26.

Want de wet/ hebbende een schuldwe der toekomende goedeten/ niet het beeld zelve der zaken/ en kan niet dezelve offeranden/ die op alle jaare gebuuriglyk opofferen/ minnermeer heiligen de gene die daar toe gaan. Anderzins zouden zy opgehouden hebben geoffert te worden/ om dat de gene die den dienst pleegden/ geen conscientie meer en zonden hebben der zonden/ eenmaal gereinigt geweest zynde: Maar nu geschied in dezelve alle saken weder gedachtenisse der zonden. Want het is onmogelyk/ dat het bloed van stieren ende bokken de zonden wegneeme. Daarom komende in de wereld/ zegt hy/ Slachtoffer ende offerande en hebt Gy niet gewilt/ maar Gy hebt My het lichaam toebereid: Brand-offeren en offer voor de zonde en hebben Gy niet behaagt: Doe sprak Ik/ Ziet Ik come/ (in't begin des boeks is van My geschreeven) om uwen wille te doen/ O God. Als hy te vooren gezegt hadde/ Slachtoffer/ ende offerande/ ende brandoffers/ ende offer voor de zonde en hebt Gy niet gewilt/ noch en hebben Gy niet behaagt (dewelke na de wet geoffert worden;) Doe sprak hy/ Ziet Ik come om uwen wille te doen/ O God. Hy neemt het eerste wech om het tweede te stellen. In welken wille wy geheiligt zyn door de offerande des lichaams Jesu Christi eenmaal geschied. Ende een iegelyk Priester stond wel alle dagen dienende/ en dezelve slachtofferen dikmaal offerende/ die de zonden minnermeer en kommen wegneemen. Maar deze een slachtoffer voor de zonden geoffert hebbende/ is in eeuwigheid gezeten aan de rechterhand Gods: Doorziet verwachtede tot dat zyne vyanders

H

This

This is the covenant that I will make with them after those days, saith the Lord, I will put my laws into their hearts, and in their minds will I write them; and their sins and iniquities will I remember no more. Now where remission of these is, there is no more offering for sin. Having therefore, brethren, boldness to enter into the holiest by the blood of Jesus, by a new and living way, which he hath consecrated for us, through the vail, that is to say, his flesh: and having an high Priest over the house of God; let us draw near with a true heart, in full assurance of faith, having our hearts sprinkled from an evil conscience, and our bodies washed with pure water. Let us hold fast the profession of our faith without wavering: (for he is faithful that promised.) And let us consider one another to provoke unto love, and to good works; not forsaking the assembling of our selves together, as the manner of some is; but exhorting one another: and so much the more, as ye see the day approaching.

The Gospel. S. John 19. 1.

Pilate therefore took Jesus, and scourged him. And the soldiers platted a crown of thorns, and put it on his head, and they put on him a purple robe, and said, Hail, king of the Jews: and they smote him with their hands. Pilate therefore went forth again, and saith unto them, Behold, I bring him forth to you, that ye may know that I find no fault in him. Then came Jesus forth, wearing the

gefelt worden tot een boetbank giner boeten. Want met eene offerande heeft hy in eenwigheid volmaakt de gene die geheiligt worden. Ende Heilige Geest getuigt het ons ook. Want na dat hy te borengezegd hadde/ Dit is het verbond dat ik met haar maken zal na die dagen/ zegt de Heere/ Ik zal myne wetten geven in haare herten/ en ik zal die inschryven in haare verstanden: ende haarer zonden/ ende haarer ongerechtigheden en zal Ik geenzins meer gedenken. Waar nu bergevinge der zelve is/ daar en is geen offerande meer voor de zonde. Welcke wy dan/ broeders/ hymnardigheid hebben om in te gaan in het Heilighdom door het bloed Jesu/ op eenen verschen en levenden weg/ welken hy ons ingetuyget heeft door het booghangsel/ dat is/ door syn bleefse: en welcke wy hebben eenen grooten Priester over het huis Gods: so laat ons toegaan met een waarachtig herte/ in volle verzekerdheid des geloofs/ onze herten gereinigende van de kwade conscientie/ en het lichaam gewasschen synde met rein water: Laat ons de onwankelbare belydenisse der hoope vast houden: (want die het belooft heeft/ is getrouw.) En laat ons op malhanden acht nemen/ tot opscherpunge der liefde ende der goede werken: en laat ons onze onderlinge byeenkomst niet nalaten/ gelph zonnige de gewoonte hebben/ maar malhanden-bermaanen/ ende dat so veel te meer als gy ziet dat de dagnader.

Evangelie. Joh. 19. 1-38.

De nam Pilatus van Jesum/ Ende geesselde hem. Ende de krygsknechten een kroone van doornen geblochten hebbende/ zetteben die op syn hooft/ ende wierpen hem een purperen sileed om. Ende zeden/ Weest gegroet/ O syn Koning der Joden. Ende zy gaven hem kinnebakslagen. Pilatus dan kwam wederom uit/ ende seide tot haer/ Ziet/ ik byenge hem tot u lieden

etown of thorns, and the purple robe. And Pilate saith unto them, Behold the man. When the chief priests therefore and officers saw him, they cried out, saying, Crucifie him, crucifie him. Pilate saith unto them, Take ye him, and crucifie him: for I find no fault in him. The Jews answered him, We have a law; and by our law he ought to die, because he made himself the Son of God. When Pilate therefore heard that saying, he was the more afraid; and went again into the judgment-hall, and saith unto Jesus, Whence art thou? But Jesus gave him no answer. Then saith Pilate unto him, Speakest thou not unto me? knowest thou not that I have power to crucifie thee, and have power to release thee? Jesus answered, Thou couldst have no power at all against me, except it were given thee from above: therefore he that delivered me unto thee hath the greater sin. And from thenceforth Pilate sought to release him: but the Jews cried out, saying, If thou let this man go, thou art not Cæsars friend: Whosoever maketh himself a king, speaketh against Cæsar. When Pilate therefore heard that saying, he brought Jesus forth. And sat down in the judgment-seat, in a place that is called the Pavement, but in the Hebrew, Gabbatha. And it was the preparation of the passover. And about the sixth hour: and he saith unto the Jews, Behold your king. But they cried out, Away with him, away with him, crucifie him. Pilate saith unto them, Shall I crucifie your king? The chief priests answered, We have no king but Cæsar. Then delivered he him therefore unto them to be crucified: and they took Jesus and led him away. And he bearing his cross, went forth into a place called the place of a scull, which is called in the Hebrew, Golgotha: where they crucified him, and two other with him, on either side one, and Jesus in the midst. And Pilate wrote a title, and

uit / op dat gij weet / dat ik in hem geen schuld en vinde. Jesus dan kwam uit / dragende de doornen kroone / ende het purperen kleed. Ende Pilatus zeide tot haar / Ziet / de mensche. Als hem dan de Overpriesters ende de dienaars zagen / riepen zij / zeggende / kruisigt hem / kruisigt hem. Pilatus zeide tot haar / Ja want gij liebet hem / ende kruisigt hem; want ik en vinde in hem geen schuld. De Joden antwoordden hem / Wy hebben een wet / ende na onze wet moet hy sterven / want hy heeft hem zelven Godes Zoon gemaakt. Doe Pilatus dan dit woord hoorde / wietd hy meer bezweet. Ende ging wederom in 't Kersthuys / ende zeide tot Jesus / Van waar zijt gij? Maar Jesus en gaf hem geen antwoord: Pilatus dan zeide tot hem / En spreek gij tot my niet? Weet gij niet dat ik macht hebbe u te kruisigen / ende macht hebbe u los te laten? Jesus antwoordde / Gij en zoudt geen macht hebben tegen my / indien het u niet van boven gegeven en ware: daarom die my aan u heeft overgelevert / heeft groofter zonde. Dan toen af zocht Pilatus hem los te laten: maar de Joden riepen / zeggende / Indien gij dezen los laat / zo en zijt gij des Keizers vriend niet: een iegelijk die hem zelven Koning maakt / weder spreekt den Keizer. Als Pilatus dan dit woord hoorde / bracht hy Jesus uit / ende zat weder op den rechterstoel / in de plaats genoot Antiochus / ende in het Hebrueesch Gabbatha. Ende het was de voorbereidinge des Pascha / ende omtrent de zesste ure: ende hy zeide tot de Joden / Ziet / uwer Koning. Maar zij riepen / Ja want weg / neemt weg / kruisigt hem. Pilatus zeide tot haar / Zal ik uwen Koning kruisigen? De Overpriesters antwoordden / Wy en hebben geen Koning / dan den Keizer. Doe gaf hy hem dan haar over / op dat hy gecruisigt zoude worden. Ende zij na-

put it on the cross. And the writing was, JESUS OF NAZARETH THE KING OF THE JEWS. This title then read many of the Jews: for the place where Jesus was crucified was nigh to the city: and it was written in Hebrew, and Greek, and Latin. Then said the chief priests of the Jews to Pilate, Write not, The king of the Jews; but that he said, I am the king of the Jews. Pilate answered, What I have written, I have written. Then the soldiers, when they had crucified Jesus, took his garments, (and made four parts, to every soldier a part) and also his coat: now the coat was without seam, woven from the top throughout. They said therefore among themselves, Let us not rent it, but cast lots for it, whose it shall be: that the Scripture might be fulfilled, which saith, They parted my raiment among them, and for my vesture they did cast lots. These things therefore the soldiers did. Now there stood by the cross of Jesus, his mother, and his mothers sister, Mary the wife of Cleophas, and Mary Magdalene. When Jesus therefore saw his mother, and the disciple standing by, whom he loved, he saith unto his mother, Woman, behold thy son. Then saith he to the disciple, Behold thy mother. And from that hour that disciple took her unto his own home. After this, Jesus knowing that all things were now accomplished, that the Scripture might be fulfilled, saith, I thirst. Now there was set a vessel full of vinegar: and they filled a sponge with vinegar, and put it upon hyssop, and put it to his mouth. When Jesus therefore had received the vinegar, he said, It is finished: and he bowed his head, and gave up the ghost. The Jews therefore because it was the preparation, that the bodies should not remain upon the cross on the sabbath-day (for that sabbath-day was a high day) besought Pilate that their legs might be

men Jesum / ende leidden hem weg. Ende hy dragende syn kruis / ging uit na de plaatze genaamt Hoofdscheepplaatze / welke in het Hebreeusch genaamt word Golgotha: Alwaar sy hem kruisten / ende met hem twee andere aan elke zyde eenen / ende Jesum in 't midden. Ende Pilatus schreef ook een opschrift / ende zette de dat op het kruis: ende daar was geschreeven / JESUS DE NAZARENER, DE KONING DER JODEN. Dit opschrift dan lazen vele van de Joden: want de plaatze / daar Jesus gekruist werd / was naby de stad: ende het was geschreeven in 't Hebreeusch / in 't Grieksch / ende in 't Latyn. De Overpriesters dan der Joden zeiden tot Pilatum / Enschryft niet / De Koning der Joden: maar dat hy gezegt heeft / Ik ben de Koning der Joden. Pilatus antwoorde / Dat ik geschreeven hebbe / dat hebbe ik geschreeven. De krygsknechten dan als sy Jesum gekruist hadden / namen synne kleederen (ende maakten vier deelen / bove elken krygsknecht een deel) ende den rok. De rok nu was zonder naat / van boven af geheelph geweven. Sy dan zeiden tot malkanderen / Laat ons dien niet scheuren / maar laat ons daar over looten / wiens die syn zal: op dat de Schrift vervuld worde / die zegt / Sy hebben myne kleederen onder haar verdeeld / ende over myne kleedinge hebben sy het lot geworpen. Dit hebben dan de krygsknechten gedaan. Ende hy 't kruis Jesu stonden synne moeder / ende synne moeders zuster / Maria Clope wif / ende Maria Magdalene. Jesus nu ziende synne moeder / ende den discipel dien hy lief hadde / daar hy staande / zeide tot synne moeder / Vrouw / ziet / uw zoone. Daar na zeide hy tot den discipel / Ziet / uw moeder. Ende van die ure aan nam haar de discipel in syn huis. Dier na Jesus wetende dat nu alles volbracht was / op dat de Schrift zoude vervuld

broken,

broken, and that they might be taken away. Then came the soldiers, and brake the legs of the first, and of the other which was crucified with him. But when they came to Jesus, and saw that he was dead already, they brake not his legs. But one of the soldiers with a spear pierced his side, and forthwith came there out blood and water. And he that saw it bare record, and his record is true: and he knoweth that he saith true, that ye might believe. For these things were done that the Scripture should be fulfilled, A bone of him shall not be broken. And again, another Scripture saith, They shall look on him whom they pierced.

worden zelve/ My dorst. Daar stond daneen dat hol edik/ ende zy vulden een spongie met edik/ ende omleidenze met hyzope/ ende brachtenze aan zynen mond. Doe Jesus dan den edik genomen hadde/ zeide hy/ Het is volbracht: ende het hoofd buigende gaf den geest. De Joden dan/ op dat de lichaamen niet aan het kruis en zouden blyven op den Sabbath/ demyle het de hoogheerdinge was (want die dag des Sabbaths was groot) baden Pilatum/ dat hare beenen zouden gebroken/ ende zy wechgenomen worden. De kriegsknechten dan kwamen ende braken de beenen des eersten/ ende des anderen/ die niet hem gekruist was: Maar komende tot Jesum/ als zy zagen dat hy nu gestorven was/ zo en braken zy zyne beenen niet. Maar een der kriegsknechten doofstak zyne zyde met een speere/ ende terstond kwam daar bloed ende water uit. Ende die het gezien heeft/ die heeft het getuigt/ ende zyne getuigenisse is waarachtig: ende hy weet dat hy zegt het geene dat waar is/ op dat ook gy gelooven meugt. Want deze dingen zyn geschied/ op dat de Schrift verbuld worde/ Geen been van hem en zal verbroken worden. Ende wederom zegt een ander Schrift/ Zy zullen zien in welken zy gesteken hebben.

*Easter-Even.
The Collect.*

GRant, O Lord, that as we are baptized into the death of thy blessed Son our Saviour Jesus Christ; so by continual mortifying our corrupt affections, we may be buried with him, and that through the grave, and gate of death, we may pass to our joyful resurrection, for his merits, who died, and was buried, and rose again for us, thy Son Jesus Christ our Lord. Amen.

*Paasch Avond,
Gebed.*

Gest/ Heere/ dat gelyk wy gedoopt zyn in de dood uwer Zoons/ zo doot geburige dooding onzer begeertens/ met hem begraven worden/ en doot het graf en de poorte des doods wy mogen overgaan tot onze heerlyke herryzenis/ doot de verdiensten van hem/ die begraven wierd en verrees/ uwen Zoon/ onzen Heere/ Amen.

The Epistle. 1 S. Pet. 3. 17.

IT is better, if the will of God be so, that ye suffer for well-doing, than for evil-doing. For Christ also hath ones suffered for sins, the just for the unjust; (that he might bring us to God) being put to death in the flesh, but quickened by the Spirit: by which also he went and preached unto the spirits in prison; which sometime were disobedient, when once the long-suffering of God waited in the days of Noah, while the ark was a preparing; wherein few, that is, eight souls, were saved by water. The like figure whereunto, even baptism, doth also now save us, (not the putting away the filth of the flesh, but the answer of a good conscience towards God) by the resurrection of Jesus Christ: who is gone into heaven, and is on the right hand of God, angels, and authorities, and powers being made subject unto him.

The Gospel. S. Matth. 27. 57.

WHen the even was come, there came a rich man of Arimathea, named Joseph, who also himself was Jesus disciple. He went to Pilate, and begged the body of Jesus. Then Pilate commanded the body to be delivered. And when Joseph had taken the body, he wrapped it in a clean linen cloth, and laid it in his own new tomb, which he had hewn out in the rock: and he rolled a great stone to the door of the sepulchre, and departed. And there was Mary Magdalene, and the other Mary, sitting over against the sepulchre. Now the next day that followed the day of the preparation, the chief priests and Pharisees came together unto Pilate, saying, Sir, we remember that that deceiver said, while he was yet alive, After three days I will rise again. Command there-

Zendbrief. 1 Pet. 3. 17. Sec.

Want het is beter dat gij wel doende (indien het de wille Gods wil) lydet/dan kwaad doende. Want Christus heeft ook eens doot de zonden geleden/ hy rechtvaardig doot de onrechtvaardige: op dat hy ons tot God zoude brengen/ die wel is gedoodet in het vleesch/ maar levendig gemaakt doot den Geest: In den welken hy ook heren gegaan zynde den geesten die in de gevangnisse zyn geprekekt heeft/ Die eertrijds ongehoorzzaam waaren/ wanneer de langmoedigheid Gods eenmaal verwagtede in de dagen van Noe/ als de arke toebereid wierd: waar in weinige (dat is acht) zielen behouden wierden doot t' water. Waar van het tegenbeeld de Doot/ ons nu ook behoudt/ niet die een aflegginge is der vuiligheid des lichaams/ maar die een vrage is eener goeder conscientie tot God doot de opstandinge Jesu Christi/ Welke is aan de rechterhand Gods/ opgebaaren ten hemel/ de Engelen/ ende machten/ ende de krachten Hem onderdanig gemaakt zynde.

Evangelie. Matth. 27. 57. Sec.

Ende als het avond geworden was/ kwam een rijk man van Arimathea/ met namen Joseph/ die ook zelve een discipel Jesu was. Deze kwam tot Pilatum/ ende begeerde het lichaam Jesu. Doe beval Pilatus dat hem het lichaam gegeven zoude worden. Ende Joseph het lichaam nemende/ wand het zelve in een zuiver sijn linnenwaat. Ende leide dat in zyn nieuw graf/ t welk hy in een steenrotze uitgehouwen hadde: ende eenen grooten steen tegen de deure des grafs gewentelt hebbende/ ging hy weg. Ende aldaar was Maria Magdalena/ ende de andere Maria/ zittende tegen over het graf. Des anderen daags nu/ welke is na de voorbereidinge/ vergaderden de Overpriesters ende de Pharizeen tot Pilatum/ Zeggende/ fore

fore that the Sepulchre be made sure, until the third day, lest his disciples come by night, and steal him away, and say unto the people, He is risen from the dead: so the last error shall be worse than the first. Pilate said unto them, Ye have a watch, go your way, make it as sure as you can. So they went and made the Sepulchre sure, sealing the stone, and setting a watch.

Heere wij zijn indachtig / dat deze Verleider nog levende gezegt heeft / Na drie dagen zal ik opstaen. Beveels dan dat het graf verzekert worde tot op den derden dag toe / op dat zijne discipelen inusschiet niet en komen by nachte / en steelen hem / en zeggen tot den volke / hy is opgestaen van den dooden: ende zo zal de laatste dwalinge erger zijn als de eerste. Ende Pilatus zeide tot hen lieden / Gy hebt een wacht / gaat heenen / verzekert het gelph gy t verstaet. Ende zy heenen gaande verkerden het graf met de wacht / den steen verzegelt hebbende.

Easter-Day.

At Morning Prayer, in stead of the Psalms [O come let us, &c.] these Anthems shall be sung or said.

Chrisť our passover is sacrificed for us: therefore let us keep the feast. Not with old leaven, neither with the leaven of malice and wickedness: but with the unleavened bread of sincerity and truth. 1 Cor. 5. 7.

Chrisť being raised from the dead, dieth no more; death hath no more dominion over him. For in that he died, he died unto sin once: but in that he liveth, he liveth unto God. Likewise reckon ye also yourselves to be dead indeed unto sin: but alive unto God; through Jesus Christ our Lord. Rom. 6. 9.

Chrisť is risen from the dead: and become the first-fruits of them that slept. For since by man came death: by man came also the resurrection of the dead. For as in Adam all die: even so in Christ shall all be made alive. 1 Cor. 15. 20.

Paasch dag.

In het Morgengebied zullen in de plaatze van den 95. Psalm: *Kom laat ons den Heere*, &c. gezongen of gelezen werden, deze volgende Tegenzangen.

Want ook ons Pascha is ons ons geslachtet / namelijk Christus. Zo dan laat ons seest houden / niet in denouden zinnedeeffem / nog in den zinnedeeffem der kwaadheid ende der boosheid / maar in de ongezinnede hoeden der oprechtigheid ende der waarheid. 1 Cor. 5. 7, 8.

Chrisťus opgetwekt zijnde uit den dooden / sterft niet meer / de dood zal niet meer over hem heerschen. Want dat hy gestorven is / dat is hy der zonden eenmaal gestorven: ende dat hy leeft / dat leeft hy Gode. Also ook gy lieden / bondt het daarvoor / dat gy wel der zonden dood zijt / maar Gode levende zijt in Christus Jesus onzen Heere. Rom. 6. 9.

Martus is Christus opgetwekt uit den dooden: zijnde de eerste stelling der geener die ontslapen zijn. Want behuylt de dood door eenen mensche is / zo is ook de opstandinge der dooden door eenen mensche. Want gelphze alle in Adam sterben / also zullenze ook in Christus alle levendig gemaakt worden / 1 Cor. 15. 20.

Glory be to the Father, &c.

Ans. As it was in the, &c.

The Collect.

A Almighty God, who through thine only begotten Son Jesus Christ, hast overcome death, and opened unto us the gate of everlasting life; We humbly beseech thee, that as by thy special grace preventing us, thou dost put into our minds good desires; so by thy continual help we may bring the same to good effect, through Jesus Christ our Lord, who liveth and reigneth with thee and the Holy Ghost, ever one God, world without end. Amen.

The Epistle. Col. 3. 1.

IF ye then be risen with Christ, I seek those things which are above, where Christ sitteth on the right hand of God. Set your affection on things above, not on things on the earth: For ye are dead, and your life is hid with Christ in God. When Christ who is our life shall appear, then shall ye also appear with him in glory. Mortifie therefore your members which are upon the earth: fornication, uncleanness, inordinate affection, evil concupiscence, and covetousness, which is idolatry: for which things sake the wrath of God cometh on the children of disobedience. In the which ye also walked sometime when ye lived in them.

The Gospel. S. John 20. 1.

THe first day of the week cometh Mary Magdalene early, when it was yet dark, unto the sepulchre, and seeth the stone taken away from the sepulchre. Then she runneth and cometh to Simon Peter, and to the other disciple whom Jesus loved, and saith unto them, they have taken away the Lord out of the sepulchre, and we know not where they have laid him. Peter therefore went forth, and that other disciple, and came to

See ye den Vader, &c.

Ans. Als het was / &c.

Gebed.

A Imagtige God / die ons door uwten eenigen geboorten Zoon / na dat hy de dood overwonnen had / den toegang des eeuwigen levens ontflooten hebt / wy bidden u ootmoediglyk / dat / gelyk hy door uwe byzondere inblazinge onze herten vernemen / en goede begeerten doorkomt / de zeshige door uwe geduurige hulpe wild uitdoeren / door Jesus Christus / onzen Heere / die / &c. Amen.

Zendbrief. Coloss. 3. 1-9.

Indien gy dan met Christo opgesweekt zyt / zo zoekt de dingen die boven zyn / daer Christus is zittende aan de rechterhand Gods: Besluit de dingen die boven zyn / niet die op de aarde zyn. Want gy zyt gestorven / ende uw leven is met Christo verborgen in God. Wanneer nu Christus zal geopenbaard zyn / die ons leven is / dan zult ook gy met hem geopenbaard worden in heerlijkheid. Doort dan uw leden die op de aarde zyn / nammelyk hoerterpe / onreinheden / schandelyke bewegingen / kwade begeerlykheid / ende de gierigheid / welke is afgodendienst. Om welke de toorn Gods komt over de kinderen der ongehoorzaamheid: In dewelke ook gy eerlyks hebt getoandheid / doe gy in de zelve leefdet.

Evangelie. Joan. 20. 1-11.

Ende op den eersten dag der week ging Maria Magdalene vroeg / als 't nog duister was / na het graf: ende zag den steen van 't graf wechgenomen. Zy liep dan / ende kwam tot Simon Petrus ende tot den anderen discipel / welchen Jesus lief hadde / ende zeide tot haar / Zy hebben den Heere wechgenomen uit het graf / ende wy en weten niet waar zy hem gelegd hebben. Petrus dan ging uit / ende de ander discipel / ende

the sepulchre. So they ran both together; and the other disciple did outrun Peter, and came first to the sepulchre; and he stooping down, and looking in, saw the linen clothes lying; yet went he not in. Then cometh Simon Peter following him, and went into the sepulchre, and seeth the linen clothes lie; and the napkin that was about his head, not lying with the linen clothes; but wrapped together in a place by it self. Then went in also that other disciple which came first to the sepulchre, and he saw and believed. For as yet they knew not the Scripture, that he must rise again from the dead. Then the disciples went away again unto their own home.

*Munday in Easter-Week,
The Collect.*

Almighty God, who through thy only begotten Son Jesus Christ, hast overcome death, and opened unto us the gate of everlasting life; We humbly beseech thee, that as by thy special grace preventing us, thou dost put into our minds good desires, so by thy continual help we may bring the same to good effect, through Jesus Christ our Lord, who liveth and reigneth with thee and the Holy Ghost, ever one God, world without end. *Amen.*

For the Epistle. Acts 10. 34.

Peter opened his mouth, and said, Of a truth I perceive that God is no respecter of persons; but in every nation he that feareth him, and worketh righteousness, is accepted with him. The word which God sent unto the children of Israel, preaching peace by Jesus Christ (he is Lord of all.) That word (I say) you know, which was published throughout all Judea, and began from Galilee, after the baptism which John preached: How God anointed Jesus of Nazareth with the Holy Ghost, and with

zy kwamen tot het graf. Ende deze twee liepen te gelijck: ende de ander discipel liep hoor uit snelder dan Petrus / ende kwam eerst tot het graf. Ende als hy neerbukte / zag hy de boeken liggen / noghans en ging hy daar niet in. Simon Petrus dan kwam ende volgde hem / ende ging in 't graf / ende zag de boeken liggen. En den zwerdoek / die op zyn hooft geweest was en zag hy niet by de boeken liggen / maar in 't byzonder in een ander plaatze t'samen gerolt. Doe ging dan ook de ander discipel daar in / die eerst tot het graf gekomen was / ende zag het / ende geloofde. Want zy en wisten nog de Schrift niet / dat hy van den dooden moest opstaen. De discipelen dan gingen wederom na huse.

Paasch Maandag.

Gebed.

Almachtige God / die ons dooz uwen eenigen gebooren Zoon / na dat hy de dood overwonnen had / den toegang des ewigen levens ontslooten hebt / wy bidden u gottmoediglyk / dat / gelijck Gy dooz uwre bysondere inblazinge onze heren verwenchen / en goede begeerten voortkomte / de zelnige dooz uwre geduynrige hulpe wild uitvoeren / dooz Jesus Christus / onzen Heere / die / &c. Amen.

In plaats van de Zendb. Hand. 10. 34-44

En Petrus den mond open doende / zeide / Ik verneeme in der waarheid dat God geen aannemer des persoons en is / Maar in allen volke / die hem vreest en gerechtigheid werlt / is hem aangenaam. Dit is het woord dat hy gezonden heeft den kinderen Israels / verkonigende vrede dooz Jesus Christum: Deze is een Heere van alle. Sprieden weet de sake die gesehied is dooz geheel Judeam / beginnende van Galileen / na den doop / welken Joannes gepredikt heeft: Belangende Jesus

H s

power,

power, who went about doing good, and healing all that were oppressed of the devil: for God was with him. And we are witnesses of all things which he did, both in the land of the Jews, and in Jerusalem, whom they slew, and hanged on a tree: Him God raised up the third day, and shewed him openly; not to all the people, but unto witnesses chosen before of God, even to us, who did eat and drink with him, after he arose from the dead. And he commanded us to preach unto the people, and to testify that it is he who was ordained of God to be the judge of quick and dead. To him give all the prophets witness, that through his Name, whosoever believeth in him, shall receive remission of sins.

The Gospel. S. Luke 24. 13.

BEhold, two of his disciples went that same day to a village called Emmaus, which was from Jerusalem about threescore furlongs. And they talked together of all these things which had happened. And it came to pass, that while they continued together, and reasoned, Jesus himself drew near, and went with them. But their eyes were holden, that they should not know him. And he said unto them, What manner of communications are these that ye have one to another, as ye walk and are sad? And the one of them, whose name was Cleopas, answering, said unto him, Art thou only a stranger in Jerusalem, and hast not known the things which are come to pass there in these days? And he said unto them, What things? And they said unto him, Concerning Jesus of Nazareth, who was a prophet mighty in deed and word, before God and

van Nazareth / hoe hem God gezalf heeft met den Heiligen Geest / ende met kracht: welke het land doorgaau is / goet doende / en genezende alle die banden Duiwel overwelbt waren: want God was met hem. Ende wy syn getuigen van al het gene Hy gedaen heeft / beide in het Joodsche land ende te Jeruzalem: welken wy gedood hebben / Hem hangende aan een hout. Dezen heeft God opgetriekt ten derden dage / en gegeren: dat Hy openbaart zoude worden: Hier alle den volke / maar den getuigen die van God te hooren behooren waren / ons / nameelijc die met Hem gegeten en gedronken hebben / na dat Hy uit den dooden opgestaan was. En heeft ons geboden den volke te prediken / ende betuigen dat Hy is de gene die van God beoordineert is / tot eenen Rechter van levende en doode. Dezen geven alle de Propheten getuigenisse / dat een tegeel die in Hem geloof / vergevinge der zonden ontfangen zal door synen Name.

Evangelie. Luc. 24. 13-16.

Eigen op den zelfden dag na een vlek dat tzeftig stadien van Jeruzalem was / welches name was Emmaus: Ende zy spraken t'zamen onder malkanderen van alle deze dingen / die daar gebeuet waren. Ende het geschiedde / terwyle zy t'zamen spraken / ende malkanderen onderspraagden / dat Jesus selve hy haar kint / ende met haanging. Ende haare oogen wierden gehouden / dat zy hem niet en kenden. En hy zeide tot haar / Wat redenen syn dit / die gy wandelende onder malkanderen verhandelt / en waarom ziet gy droevig? Ende de eene / wiens name was Cleopas / antwoordende zeide tot hem / Zyt gy alleen en vrienden desing te Jeruzalem / ende en weet niet de dingen / die deze dagen daar in geschied syn? En hy zeide tot haar / Welke? ende zy zeiden tot hem / De dingen aangaande Jesus den Jn-
all

all the people : and how the chief priests, and our rulers delivered him to be condemned to death, and have crucified him. But we trusted that it had been he, who should have redeemed Israel : and beside all this, to day is the third day since these things were done. Yea, and certain women also of our company made us astonished, who were early at the sepulchre; and when they found not his body, they came, saying, that they had also seen a vision of angels, which said that he was alive. And certain of them who were with us, went to the sepulchre, and found it even so as the women had said; but him they saw not. Then he said unto them, O fools, and slow of heart to believe all that the prophets have spoken! ought not Christ to have suffered these things, and to enter into his glory? And beginning at Moses, and all the prophets, he expounded unto them in all the Scriptures, the things concerning himself. And they drew nigh unto the village, whither they went; and he made as though he would have gone further. But they constrained him, saying, Abide with us, for it is towards evening, and the day is far spent. And he went in to tarry with them. And it came to pass as he sat at meat with them, he took bread, and blessed it, and brake, and gave to them. And their eyes were opened, and they knew him, and he vanished out of their sight. And they said one to another, Did not our heart burn within us, while he talked with us by the way, and while he opened to us the Scriptures? And they rose up the same hour, and returned to Jerusalem, and found the eleven gathered together, and them that were with them, saying, The Lord is risen indeed, and hath appeared to Simon. And they told what things were done in the way, and how he was known of them in breaking of bread.

zæner / welke een Propheet was / krachtig in werken ende woorden / voer God / en alle het volk. En hoe onze Overpriesters en Oversten den zelven overgelevert hebben tot het oordeel des doods / ende hem gekruisigt hebben. En wy hoopten dat hy was de gene die Israel verlossen zoude. Doch ook benevens dit alles is het heden de derde dag / van dat deze dingen geschied zyn. Maar ook sommige vrouwen uit ons / hebben ons ontstelt / die vroeg in den morgenstont aan het graf geweest zyn : en zyn lichaam niet vindende / kwamen zy en zeiden / dat zy ook een gezichte van Engelen gezien hadden / die zeggen dat hy leeft. En sommige der gene die met ons zyn / gingen heen tot het graf / en beboonden het also / gelph ook de vrouwen gezegt hadden / maar hem en zagen zy niet. En hy zeide tot haar / Onverstandige en traage van herten / om te geloven al het gene dat de Propheten gesproken hebben / En moeste de Christus niet deze dingen lieden / en also in zyne heerlijkheid ingaan? En begonnen hebbende van Moise en alle de Propheten / leide hy haar uit / in alle de Schriften het gene van hem geschreven was. En zy kwamen na den blek / daar zy na toe gingen / en hy hield hem als of hy verder gaan zoude. En zy dwongen hem / zeggende / Blijf met ons / want het is by den avond / en de dag is gedaalt. En hy ging in / om met haar te blyven. Ende het geschiedde / als hy met haar aanzat / nam hy het brood / ende zegende het / ende als hy het gebroken hadde / gaf hy 't haar. Ende hare oogen wierden geopent / ende sy kenden hem : en hy kwam wech uit haar gezichte. En zy zeiden tot mal anderen / En was ons herte niet brandende in ons / als hy tot ons sprak op den weg / en als hy ons de Schriften opende? Ende zy opstaande ter zelve ure / keerden weder na Jerusalem / ende bonden de elze te zamen bergadert / ende

Tusday

die met haar waren: Welke zelden/
De Heere is waarlijk opgestaan / en
is van Simon gezien. En zo ber-
telden het gene op den weg geschied
was / en hoe hy haar bekend was
geworden in het breken des broods.

*Tuesday in Easter-Week.
The Collect.*

Almighty God, who through
thy only begotten Son Jesus
Christ hast overcome death, and
opened unto us the gate of everlasting
life; We humbly beseech thee, that
as by thy special grace preventing us,
thou dost put into our minds good
desires, so by thy continual help we
may bring the same to good effect,
through Jesus Christ our Lord, who
liveth and reigneth with thee, and
the Holy Ghost, ever one God,
world without end. *Amen.*

For the Epistle. Acts 13. 26.

Men and brethren, children of
the stock of Abraham, and
whosoever among you feareth God,
to you is the word of this salvation
sent. For they that dwell at Jerusa-
lem, and their rulers, because they
knew him not, nor yet the voices of
the prophets which are read every
sabbath-day, they have fulfilled them
in condemning him. And though
they found no cause of death in him,
yet desired they Pilate that he should
be slain. And when they had ful-
filled all that was written of him;
they took him down from the tree,
and laid him in a sepulchre. But God
raised him from the dead: And he
was seen many days of them which
came up with him from Galilee to
Jerusalem, who are his witnesses unto
the people. And we declare unto you
glad tidings, how that the promise
which was made unto the fathers,
God hath fulfilled the same unto us
their children, in that he hath raised
up Jesus again, as it is also written
in the second Psalm, Thou art my
Son, his day have I begotten thee.

*Paasch Dingsdag.
Gebed.*

Almachtige God / die ons dooz
utwen eenigen geboren Zoo-
ne / na dat hy de dood overwonnen
had / den toegang des eeuwigen le-
bens ontslooten hebt / wy bidden u
ootmoediglyk / dat / gelyk hy dooz
utwe byzondere inblazinge onze her-
tentwenschen / ende goede begeerten
hoorhant / de zelvige dooz utwe ge-
duurige hulpe wilt uitvoeren / dooz
Jesus Christus / onzen Heere / die /
ecc. Amen.

In plaats van de Zondb. Hand. 13. 26-41.

Mannen broeders / kinderen van
t geslachte Abrahams / ende
die onder u God breezen / tot u is het
woord dezer zaligheid gezonden.
Want die te Jerusalem woenen / en
de haare Oefste / dezen niet kennen-
de / hebben ook de stemmen der Pro-
pheten / die op elken Sabbathdag
gelezen worden / hem veroordeelen-
de / verbuult: Ende geen oorzake des
doods vindende / hebben zy van Pi-
lato begeerd dat hy zoude gedood
worden. Ende als zy alles volbragt
hadden dat van hem geschreven
was / namen zy hem af van het
hout / ende leidden hem in t graf.
Maar God heeft hem uit de doo-
den opgewekt. Welke gezien is ge-
weest veele dagen lang / van de gee-
ne die met hem opgekomen waaren
van Galilea tot Jerusalem / die zyne
getuigen zyn by t volk. Ende wy
verkondigen u de belofte die tot den
vaderen geschied is / dat namelikh
God dezelve verbuult heeft aan ons
haare kinderen / als hy Jesum ver-
wekt heeft: Gelyk ook in den twee-
den Psalm geschreven staat / Gy
And

And as concerning that he raised him up from the dead, now no more to return to corruption, he said on this wise, I will give you the sure mercies of David. Wherefore he saith also in another Psalm, Thou shalt not suffer thine holy one to see corruption. For David after he had served his own generation by the will of God, fell on sleep, and was laid unto his fathers, and saw corruption. But he whom God raised again, saw no corruption: Be it know unto you therefore, men and brethren, that through this man is preached unto you the forgiveness of sins: and by him all that believe are justified from all things, from which ye could not be justified by the law of Moses. Beware therefore, lest that come upon you, which is spoken of in the prophets; Behold, ye despisers, and wonder, and perish: for I work a work in your days, a work which you shall in no wise believe, though a man declare it unto you.

The Gospel. S. Luke 24. 36.

Jesus himself stood in the midst of them, and saith unto them, Peace be unto you. But they were terrified and affrighted, and supposed that they had seen a spirit. And he said unto them, Why are ye troubled, and why do thoughts arise in your hearts? Behold my hands and my feet, that it is I my self: handle me, and see; for a spirit hath not flesh and bones as ye see me have. And when he had thus spoken, he shewed them his hands and his feet. And while they yet believed not for joy, and wondered, he said unto them, Have ye here any meat? And they gave him a piece of a broiled fish, and of an hony comb. And he took it, and did eat before them. And he said unto them, These are the words which I

zot myn Doone/ heden hebbe ik u generceert. Ende dat hy hem uit de dooden heeft opgetweht / also dat hy niet meer en zal tot verderbinge keeren / heeft hy aldus gezegt / Ik zal u lieden de weldadigheden Davids geven die getrouwe zyn. Waaronc hy ook in eenen anderen Psalm zegt / Hy en zult uwen Heiligen niet overgeven / om verderbinge te zien. Want David / als hy in zynen tyd den raad Gods gedient hadde / is ontslapen / ende is by zyne vaderen geleg / ende heeft wel verderbinge gezien; Maar hy diene God opgetweht heeft / en heeft geen verderbinge gezien. Zo zy u dan beken / mannen broeders / dat door dezen u vergevinge der sonden verkondigt word. Ende dat van allen / daar van gy niet en kondet gerechtvaardigt worden door de Wet Moyses / door dezen een tegelyk die geloof / gerechtvaardigt word. Ziet dan toe / dat over u lieden niet en kome het geene gezegt is in de Propheten / Ziet gy betrachtters / ende verwonderd u / ende verduyvelt: want ik werke een werk in uwe dagen / een werk t welk gy niet en zult gelooven / zo het u iemand verhaalt.

Evangelie. Luce 24. 36-49.

Ende als zy van deze dingen spraken / stond Jesus zelve in t midden van haar / ende zeide tot haar / Vrede zy u lieden. Ende zy verscheukt ende zeer verzeest geworden zynde / meinden dat zy eenen geest zagen. Ende hy zeide tot haar / Wat zyt gy ontroert? ende waaronc klimmen zulke overleggingen in uwe herten? Ziet myne handen ende myne voeten: want ik ben t zelve. Cast nap aan / ende ziet / want een geest en heeft geen vleesch ende beenen / tegelyk gy ziet dat ik hebbe. Ende als hy dit zeide / toonde hy haar de handen ende de voeten. Ende doe zy her van blydshap noch niet en geloofden / ende haar verwonderden / zeide hy tot haar / Hebt gy hier iet om te eten? Ende zy gaben hem een stuk

spake

spake unto you, while I was yet with you, that all things must be fulfilled which were written in the law of Moses, and in the Prophets, and in the Psalms concerning me. Then opened he their understanding, that they might understand the Scriptures, and said unto them, Thus it is written, and thus it behoved Christ to suffer, and to rise from the dead the third day: and that repentance and remission of sins should be preached in his Name among all nations, beginning at Jerusalem. And ye are witnesses of these things.

van eenen gebraden visch / ende van
hontschraten. Ende hy nam het / en-
de at het voor haare oogen. Ende
hy zeide tot haar / Dit syn de woort-
den / die ik tot u sprak / als ik nog
met u was / namelijk dat het alle-
moest vervult worden / wat van my
geschreeven is in de wet Moyses / en-
de Propheeten / ende Psalmen. Doe
opende hy haar verstand / op dat
zy de Schryften verstonden: Ende
zeide tot haar / Also is 'er geschree-
ven / ende also moest de Christus we-
den / ende van den dooden opstaan
ten derden dage: Ende in zynen na-
me gepredikt worden bekeeringe en-
de vergevinge der zonden / onder alle
volken / beginnende van Jerusalem.
Ende gy zyt getuigen van deze din-
gen.

*The first Sunday after Easter.
The Collect.*

Almighty Father, who hast given thine only Son to die for our sins, and to rise again for our justification; Grant us so to put away the leaven of malice and wickedness, that we may alway servethee in pureness of living and truth, through the merits of the same thy Son Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. 1 S. John 5. 4.

Whatsoever is born of God, overcometh the world; and this is the victory that overcometh the world, even our faith. Who is he that overcometh the world, but he that believeth that Jesus is the Son of God? This is he that came by water and blood, even Jesus Christ; not by water only, but by water and blood: and it is the Spirit that beareth witness, because the Spirit is truth. For there are three that bear record in heaven, the Father, the Word, and the Holy Ghost: and these three are one. And there are three that bear witness in earth, the spirit, and the water, and the blood: and these three agree in one. If we receive the witness of men,

*I. Zondag na Paasch.
Gebet.*

Almachtige Vader / die uwen eenigen Zoon hebt laten sterven voor onze zonden / en weder op-
staan tot onze rechtvaardigmaking / geest dat wy den zinredzern der
boosheid afleggende / u dienen mo-
gen in zuiverheid des levens en in
waarheid / door Jesus Christus /
&c. Amen.

Zendbrief. 1 Joh. 5. 4-13.

Want al dat uit God gebooren is / overwindt de wereld: ende
dit is de overwinninge die de wereld
overwindt / namelijk ons geloove.
Wie is het die de wereld overwindt /
dan die gelooft dat Jesus is de Zoon
des Gods? Deze is 't die gekomen is
door water ende bloed / namelijk Jes-
sus de Christus: niet door het water
alleen / maar door het water ende
het bloed. Ende de Geest is 't die
getuigt / dat de Geest de waarheid is.
Want drie zyn der die getuigen in den
hemel / de Vader / het Woord / ende
de Heilige Geest: ende deze drie syn
een. Ende drie zyn der die getuigen
op de aerde / de Geest / ende het Was-
ter / ende het Bloed: ende die drie
die

the witness of God is greater: for this is the witness of God, which he hath testified of his Son. He that believeth on the Son of God, hath the witness in himself: he that believeth not God, hath made him a liar, because he believeth not the record that God gave of his Son. And this is the record, that God hath given to us eternal life; and this life is in his Son. He that hath the Son, hath life, and he that hath not the Son, hath not life.

The Gospel. S. John 20. 19.

THe same day at evening, being the first day of the week, when the doors were shut, where the disciples were assembled for fear of the Jews, came Jesus, and stood in the midst, and saith unto them, Peace be unto you. And when he had so said, he shewed unto them his hands and his side. Then were the disciples glad when they saw the Lord. Then said Jesus to them again, Peace be unto you: As my Father hath sent me, even so send I you. And when he had said this, he breathed on them, and saith unto them, Receive ye the Holy Ghost. Whose soever sins ye remit, they are remitted unto them; and whose soever sins ye retain, they are retained.

*The second Sunday after Easter.
The Collect.*

A Linighty God, who hast given thine only Son to be unto us both a sacrifice for sin, and also an ensample of godly life; Give us grace that we may always most thankfully receive that his inestimable benefit, and also daily endeavour our selves to follow the blessed steps of his most holy life, through the same Jesus

zyn tot een. Indien wy het getuigenisse der menschen aannemen / het getuigenisse Gods is meerder: want dit is het getuigenisse Gods / het welk wy van zynen Zoon getuigt heeft. Die in den Zoon Gods geloofd / heeft het getuigenisse in hem zelven: die God niet en geloofd / heeft hem tot een leugenaar gemaakt: verople hy niet geloofd en heeft het getuigenisse / dat God getuigt heeft van zynen Zoon. Ende dit is het getuigenisse / namelijk dat ons God het ewige leven gegeven heeft: ende dit zelve leven is in zynen Zoon. Die den Zoon heeft / die heeft het leven: die den Zoon Gods niet en heeft / die en heeft het leven niet.

Evangelie. Joan. 20. 19-24.

Als het dan avond was op den zelven eersten dag der weke / ende als de deuren gesloten waren / daar de discipelen vergadert waren om de breeze der Joden / kwam Jesus ende stond in het midden / ende zeide tot haar / Vrede zy u lieden. Ende dit gezegt hebbende toonde hy haar zyne handen ende zyne zyde. De discipelen dan wierden verblyd / als zy den Heere zagen. Jesus dan zed wederom tot haar / Vrede zy u lieden: gelykerwijs my de Vader gezonden heeft / zende ik ook u lieden. Ende als hy dit gezegt hadde blies hy op haar / en zeide tot haar / Ontfangt den Heiligen Geest. Zo gy iemandis zonden vergeeft / dien worden ze vergeven: zo gy iemandis zonden houdt / dien zynze gehouden.

II. Zondag na Paasch.
Gebet.

A Imagtige God / die ons uitwen eenigen Zoon gegeven hebt / op dat hy zoude wezen een offerande voor de zonde / als ook een voorbeeld van het menwe en eenwige leven: Geest / dat wy deze uitwaardeelike weldaad met dankbaare herten mogen erkennen / en de woestappen zynes alderheyligste levens Christ

Christ our Lord. Amen.

The Epistle. 1 S. Petr. 2. 19.

THis is thank-worthy, if a man for conscience toward God endure grief, suffering wrongfully. For what glory is it, if when ye be afflicted for your faults, ye shall take it patiently? But if when ye do well, and suffer for it, ye take it patiently; this is acceptable with God. For even hereunto were ye called: because Christ also suffered for us, leaving us an example, that ye should follow his steps: who did not sin, neither was guile found in his mouth: who when he was reviled, reviled not again; when he suffered, he threatened not; but committed himself to him that judgeth righteously: Who his own self bare our sins in his own body on the tree, that we being dead to sin, should live unto righteousness; by whose stripes ye were healed. For ye were as sheep going astray; but are now returned unto the Shepherd and Bishop of your souls.]

The Gospel. S. John 10. 11.

Jesus said, I am the good shepherd: the good shepherd giveth his life for the sheep. But he that is an hireling, and not the shepherd, whose own the sheep are not, seeth the wolf coming, and leaveth his sheep, and fleeth; and the wolf catcheth them, and scattereth the sheep. The hireling fleeth, because he is an hireling, and careth not for the sheep. I am the good shepherd, and know my sheep, and am known of mine. As the Father knoweth me, even so know I the Father: and I lay down my life for the sheep. And other sheep I have which are not of this fold; them also I must bring; and they shall hear my voice; and there shall be one fold, and one shepherd.

alle tyd poogen na te volgen / doo den zelvigen onzen Heere Jesus Christus / Amen.

Zendbrief. 1 Petr. 2. 19. Sec.

Want dat is genade / indien iemand / om de conscientie hoort God / zwartigheid berdaagt / in den de ten onrechte. Want wat lof is het / indien gy berdaagt als gy zondigt / en daar over geslagen word? Maar indien gy berdaagt als gy wel doet / ende daar over lydet / dat is genade by God. Want hier toe zyt gy geroepen / dewyle ook Christus voor ons geleden heeft / ons een exempel nalatende / op dat gy zyne voetschappen zoudet nabolgen. Die geen zonden gedaen en heeft / nog daar en is geen bedrog in zynen mond gebonden. Die als hy geseholden wierd / niet weder en schold / ende als hy leed / niet en dreyde: maar gaf het over aan dien die rechtvaerdigh oordeeld. Die zelve onze zonden in zyn lichaam gedragen heeft op het hout: op dat wy de zonden afgestorven zynde / der gerechtigheid leven zouden: doo wiens streamen gy genezen zyt. Want gy waardt als dwalende schapen: maar gy zyt nu bekeerd tot den Herder en Opziender uwer zielen.

Evangelie. Joann. 10. 11-17.

Jesus zeide / Ik ben de goede Herder: de goede Herder stelt zyn leven voor de schapen. Maar de hureling / en die geen herder is / wien de schapen niet eigen zyn / ziet den wolf komen / ende verlaat de schapen / ende blyd: ende de wolf grijptze / ende verstrooit de schapen. Ende de hureling blyd / oovermits hy een hureling is / ende en heeft geen zorg voor de schapen. Ik ben de goede Herder: ende ik kenne de myne / ende de woerde van de myne gehend. Gespkerwys de Vader my kennd / also kenne ik ook den Vader: ende ik stelle myn leven voor de schapen. Ik hebbe nog andere schapen / die van dezen stal niet en zyn: deze moet ik ook toebrengen: ende zy zullen myne

III. Zondag na Paasch.

129

stemme hooren/ ende het zal worden
een kudde/ ende een herder.

The third Sunday after Easter.

The Collect.

Almighty God, who shewest to them that be in error, the light of thy truth, to the intent that they may return into the way of righteousness; Grant unto all them that are admitted into the fellowship of Christs Religion, that they may eschew those things that are contrary to their profession, and follow all such things as are agreeable to the same, through our Lord Jesus Christ. Amen.

The Epistle. 1 Pet. 2. 11.

Dearly beloved, I beseech you as strangers and pilgrims, abstain from fleshly lusts, which war against the soul; having your conversation honest among the Gentiles; that whereas they speak against you as evil-doers, they may by your good works which they shall behold, glorify God in the day of visitation. Submit your selves to every ordinance of man for the Lords sake, whether it be to the king as supreme; or unto governors; as unto them that are sent by him, for the punishment of evil-doers, and for the praise of them that do well. For so is the will of God, that with well-doing ye may put to silence the ignorance of foolish men: as free, and not using your liberty for a cloke of maliciousness; but as the servants of God. Honour all men. Love the brotherhood. Fear God. Honour the king.

The Gospel. S. John 16. 16.

Jesus said to his disciples, A little while and ye shall not see me; and again, a little while and ye shall see me, because I go to the Father. Then said some of his disciples among themselves, What is this

III. Zondag na Paasch.

Gebed.

Almachtige God/ die den dwalende het licht uwer waarheid aantuyft/ op dat zy mogten wederkeren op den weg der gerechtigheid: Geest allen/ die belydenisse doen van de Christelyke Godsdiens/ dat zy mogen schuwen alles wat niet deze Naame strepende is/ en volgen alles wat niet de zelve over een komt/ door Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

Zendbrief. 1 Pet. 2. 11-18.

Geliefde/ ik vermaan u als inwooners ende brennelingen/ dat gy u onthoudt van de vleeschelyke begeerlykheden/ welke kerp voeren tegen de ziele: Ende houd uwen wandel eerlyk onder de Heidenen: op dat in t'geene zy kwalijk van u spreken/ als van dwaalvaardigers/ zy uit de goeds werken die zy in u zien/ God verheerlyken mogen in den dag der bezoeking. Zyt dan als le menschelyke opdenninge onderdanig/ om des Heeren wille: het zy den Koning/ als de opperste macht hebbende: Het zy den Stadhouderen/ als die van hem gezonden worden/ tot straffe wel der dwaalvaardigers/ maar tot wys der geene die goed doen. Want also is het de wille Gods/ dat gy weldoende den mond stopt aan de onwetendheid der dwaze menschen: Als wyze/ ende niet de bypheid hebbende als een dezel der hoogheid/ maar als dienstknechten Gods. Eert een iegelyk: hebt de broederschap lief: byest God: eert den Koning.

Evangelie. Joan. 16. 16-23.

Jesus zeide tot zyne discipelen/ Een klein tyd/ ende gy en zult my niet zien: ende wederom/ een klein tyd/ ende gy zult my zien/ want ik ga hem tot den Vader. Zomtijde dan uit zyne discipelen

that he saith unto us. A little while and ye shall not see me; and again, a little while and ye shall see me; and, Because I go to the Father? They said therefore, What is this that he saith? A little while? we cannot tell what he saith. Now Jesus knew that they were desirous to ask him, and said unto them, Do ye enquire among your selves of that I said, A little while and ye shall not see me; and again, a little while and ye shall see me? Verily verily I say unto you, that ye shall weep and lament, but the world shall rejoyce: and ye shall be sorrowful, but your sorrow shall be turned into joy. A woman when she is in travail hath sorrow because her hour is come: but as soon as she is delivered of the child, she remembreth no more the anguish, for joy that a man is born into the world. And ye now therefore have sorrow: but I will see you again, and your heart shall rejoyce, and your joy no man taketh from you.

cipelen zeiden tot malkanderen/ Wat is dit dat hy tot ons zegt/ Eenen kleinen tyd/ ende gy en zult my niet zien: ende wederom/ eenen kleinen tyd/ ende gy zult my zien: ende/ Want ik ga heenen tot den Vader? Zy zeiden dan/ Wat is dit dat hy zegt/ Eenen kleinen tyd: Wy en weten niet wat hy zegt. Jesus dan bekende dat zy hem wilden vragen/ ende zeide tot haar/ Vraagdy gy daar van onder malkanderen/ dat ik gezegt hebbe/ Eenen kleinen tyd/ ende gy en zult my niet zien: ende wederom/ eenen kleinen tyd/ ende gy zult my zien? Voorwaar/ boozwaar ik zegge u/ dat gy zult sechen/ ende klaaglyk weenen: maar de werelt zal haar verbliden: ende gy zult bezoefst zyn/ maar uw bezoefheid zal tot blydschap worden. Een vrouwe wanneer zy baard/ heeft bezoefheid/ betwyle hare uire gekomen is; maar wanneer zy het kindeken gebaard heeft/ zo en gedenkt zy de benanttheid niet meer/ om de blydschap dat een mensche ter werelt geboren is. Ende gy dan hebt nu wel bezoefheid/ maar ik zal u wederom zien/ ende uw herte zal hem verbliden/ ende niemand en zal uw blydschap van u weeg nemen.

*The fourth Sunday after Easter.
The Collect.*

O Almighty God, who alone canst order the unruly wills and affections of sinful men; Grant unto thy people, that they may love the thing which thou commandest, and desire that which thou dost promise; that so among the sundry and manifold changes of the world, our hearts may surely there be fixed, where true joys are to be found, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. S. James 1. 17.

Every good gift, and every perfect gift, is from above, and cometh down from the Father of lights, with whom is no variable-

*IV. Zondag na Paasch.
Gebet.*

Almagtige God/ die de ongereselde gemoederen der zondige menschen in onzige brengt/geeft uw blyd/ dat zy mogen lief hebben tgeene Gy gebied/ en verlangen na tgeene Gy belooft/ op dat onze herten onder alle wereltse veranderingen daar vast gehegt mogen blyven/ daar de waare blygde gebonden werd/ door Christus onzen Verre/ Amen.

Zendbrief. Jacob 1. 17-22.

Alle goede gabe/ ende alle volmaakite gifte is van boven/ van den Vader der lichten afkomende/ by welken geen veranderinge en is/

nels,

nels, neither shadow of turning. Of his own will begat he us with the word of truth, that we should be a kind of firstfruits of his creatures. Wherefore, my beloved brethren, let every man be swift to hear, slow to speak, slow to wrath; for the wrath of man worketh not the righteousness of God. Wherefore lay apart all filthiness, and superfluity of naughtiness, and receive with meekness the engrafted word, which is able to save your souls.

The Gospel. S. John 16. 5.

Jesus said unto his disciples, Now I go my way to him that sent me, and none of you asketh me, Whither goest thou? But because I have said these things unto you, sorrow hath filled your heart. Nevertheless, I tell you the truth, It is expedient for you that I go away: for if I go not away, the Comforter will not come unto you; but if I depart, I will send him unto you. And when he is come, he will reprove the world of sin, and of righteousness, and of judgment: Of sin; because they believe not on me: Of righteousness; because I go to my Father, and ye see me no more: Of judgment; because the prince of this world is judged. I have yet many things to say unto you, but ye cannot hear them now. Howbeit, when he, the Spirit of truth, is come, he will guide you into all truth: For he shall not speak of himself; but whatsoever he shall hear, that shall he speak, and he will shew you things to come. He shall glorify me: for he shall receive of mine, and shall shew it unto you. All things that the Father hath, are mine: therefore said I, that he shall take of mine, and shall shew it unto you.

ofte schaduw van omkeeringe. Na zynen wille heeft hy ons gebaard door het woord der waarheid/ op dat wy zouden zyn als eerstelingen zynner schepzelen. Zo dan/ mine geliefde broeders/ een tegelyk meniche zyn rasch om te hooren/ traag om te spreken/ traag tot toorn. Want de toorn des mans en werkt Gods gerechtigheid niet. Daarom afgelegt hebbende alle onreinheid ende overbloed van boosheid/ ontfangt met zagmoordigheid het woord dat in u geplant word/ het welk uwe zielen kan zalig maken.

Evangelie. Joan. 16. 5--16.

Jesus seide tot zyns discipelen/ nu ga ik henen tot den genen die my gezonden heeft/ ende niemand van u en vraagt my/ Waar gaat hy henen? Maar om dat ik deze dingen tot u gesproken hebbe/ zo heeft de droefheid u herte verbult. Doch ik zegge u de waarheid/ het is u nut dat ik wech ga: want indien ik niet wech en ga/ zo en zal de Trooster tot u niet komen: maar indien ik henen ga/ zo zal ik hem tot u zenden. Ende die gekomen zynde/ zal de wereld overtingen van zonde/ ende van gerechtigheid/ ende van oordeel. Van zonde/ om dat zy in my niet en gelooven: Ende van gerechtigheid/ om dat ik tot mynen Vader heenen ga/ ende gy en zult my niet meer zien: Ende van oordeel/ om dat de Overste dezer wereld geoordeeld is. Nog veel dingen hebbe ik u te zeggen/ doch gy en kondt die nu niet dragen. Maar wanneer die zal gekomen zyn/ namelijk de Geest der waarheid/ hy zal u in alle de waarheid leiden. Want hy en zal van hemzelven niet spreken/ maar zo wat hy zal gehoord hebben/ zal hy spreken/ ende de toekomende dingen zal hy u verkondigen. Die zal my verheerlijken: want hy zal 't mit het myne nemen/ ende zal het u verkondigen. Al wat de Vader heeft/ is myne: daarom hebbe ik gezegt/

dat hy het uit het myne zal nemen/
ende u verhoorden.

*The fifth Sunday after Easter.
The Collect.*

O Lord, from whom all good things do come; Grant to us thy humble servants, that by thy holy inspiration we may think those things that be good, and by thy merciful guiding may perform the same, through our Lord Jesus Christ. Amen.

The Epistle. S. James 1. 22.

BE ye doers of the word, and not hearers only, deceiving your own selves. For if any be a hearer of the word, and not a doer, he is like unto a man beholding his natural face in a glass. For he beholdeth himself, and goeth his way, and straightway forgetteth what manner of man he was. But who so looketh into the perfect law of liberty, and continueth therein; he being not a forgetful hearer, but a doer of the work, this man shall be blessed in his deed. If any man among you seem to be religious, and bridlith not his tongue, but deceiveth his own heart, this mans religion is vain. Pure religion, and undefiled before God and the Father, is this, To visit the fatherless and widows in their affliction, and to keep himself unspotted from the world.

The Gospel. S. John 16. 23.

Verily verily I say unto you, Whatsoever ye shall ask the Father in my Name, he will give it you. Hitherto have ye asked nothing in my Name: Ask, and ye shall receive, that your joy may be full. These things have I spoken unto you in proverbs: the time cometh when I shall no more speak unto you in proverbs, but I shall shew you plainly

*V. Zondag na Paasch.
Gebet.*

O Heere! van wien alles goeds voortkomt/ geest ons uwe ontmoedige dienaaren/ dat wy door uwe heilige ingebinge mogen denken t'gene goed en waar is/ en t'zelvige doot uwe barmhertige bestieringe mogen uitvoeren/ door Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

Zondbrief. Jacob. 1. 22. &c.

Ende zyt vaders des woords/ ende niet alleen hoorders/ u zelden met halfche overlegginge bedriegende. Want zo iemand een hoorder is des woords/ ende niet een vader/ die is een man gelph/ welke zyn aangehooren aangezicht bemerkt in eenen spiegel. Want hy heeft hem zelden bemerkt/ ende is wechgegaan/ ende heeft terstont vergeten goedanig hy was. Maar die inziet in de volmaakte wet/ die der byspied is/ ende daar hy blyft/ deze geen vergetelph hoorder geworden zynde/ maar een vader des werks/ deze zegge ik/ zal gelukzalig zyn in dit zyn doen. Indien iemand onder u dunkt dat hy Godsdienslig is/ ende zyne tonge niet in toom en houdt/ maar zyn herte verleid/ dezex Godsdienslig is pael. De zuibers ende onbeblekte Godsdienslig booz God ende den Vader is deze/ Weezen ende weduwen bezoeken in haare berdukinge/ ende hem zelve onbesmet bewaaren van de waereld.

Evangelie. Joen. 16. 23. &c.

Voortwaer/ voortwaer/ ik zegge u/ al wat ghy den Vader zult bidden in mynen Naame/ dat zal hy u geven. Tot nog toe en hebt ghy niet gebeden in mynen Naame: bid/ ende ghy zult ontfangen/ op dat uwe blydschap verhoogt zy. Deze dingen hebbe ik door gelphenissen tot u gesproken: maar de ure komt/ dat ik niet meer door gelphenissen tot u spreek en

of the Father. At that day ye shall ask in my Name: and I say not unto you, that I will pray the Father for you; for the Father himself loveth you, because ye have loved me, and have believed that I came out from God. I came forth from the Father, and am come into the world: Again, I leave the world, and go to the Father. His disciples said unto him, Lo, now speakest thou plainly, and speakest no proverb. Now are we sure that thou knowest all things, and needest not that any man should ask thee: by this we believe that thou camest forth from God. Jesus answered them, Do ye now believe? Behold, the hour cometh, yea, is now come, that ye shall be scattered every man to his own, and shall leave me alone: and yet I am not alone, because the Father is with me. These things have I spoken unto you, that in me ye might have peace. In the world ye shall have tribulation; but be of good cheer; I have overcome the world.

*The Ascension-day.**The Collect.*

GRant, we beseech thee, Almighty God, that like as we do believe thy only begotten Son our Lord Jesus Christ to have ascended into the heavens; so we may also in heart and mind thither ascend, and with him continually dwell, who liveth and reigneth with thee and the Holy Ghost, one God, world without end. *Amen.*

For the Epistle. Acts 1. 1.

THe former treatise have I made, O Theophilus, of all that Jesus began both to do and teach, until the day in which he was taken up, after that he through the Holy Ghost had given commandments

zal / maar zal u byz uit handen Vader verkondigen. In dien dag zult gy in mynen Naame bidden / ende ik en zegge u niet / dat ik den Vader hoor u bidden zal; Want de Vader zelve heeft u lief / dewyle gy my lief gehad hebt / ende hebt geloofd dat ik van God ben uitgegaan. Ik ben van den Vader uitgegaan / ende ben in de waereld gekomen; wederom verlate ik de waereld / ende ga heenen tot den Vader. Zyne discipelen zelden tot hem / Ziet mi spreken Gy byz uit / ende en zegt geen gelykenisse. Nu weten wy dat Gy alle dingen weet / ende Gy en hebt niet van noodde dat u iemand byge. Hierom gelooven wy dat Gy van God uitgegaan zyt. Jesus antwoorde haar / Geloofst gy mi; Ziet de ure komt / ende is mi gekomen / dat gy zult verstroot worden / een iegelyk na het zyne / ende gy my alleen zult laten. Ende nogtans en ben ik niet alleen; want de Vader is met my. Deze dingen hebbe ik tot u gesproken / op dat gy in my hede hebt. In de waereld zult gy verdrukkinge hebben; maar hebt goeden moed / ik hebbe de waereld overwonnen.

*Hemelvaards Dag.**Gebed.*

Vergunt ons / bidden wy / O Almachtige God / dat ewangelijk wy geloven / dat uwen eenigen geboren Zoon / onze Verlosser / opgebaren is ten Hemel / wy ook met onzen gemoede en herte daar toe mogen opklommen / en met hem geduriglyk de Hemelsche plaatsen bewonen / door den zelvigen onzen Heere Jesus Christus / die met u en den Heiligen Geest leeft / &c. Amen.

In plaats van de Zond. Hand. 1. 1-12.

Het eerste boek hebbe ik gemaakt / O Theophile / van al het gene dat JESUS begonnen heeft te doen ende te leeren / tot op den dag in welken hy opgenomen is / na dat hy door den Heiligen Geest

unto the Apostles whom he had chosen. To whom also he shewed himself alive after his passion, by many infallible proofs, being seen of them forty days, and speaking of the things pertaining to the kingdom of God: and being assembled together with them, commanded them that they should not depart from Jerusalem, but wait for the promise of the Father, which, saith he, ye have heard of me. For John truly baptized with water, but ye shall be baptized with the Holy Ghost not many days hence. When they therefore were come together, they asked of him, saying, Lord, wilt thou at this time restore again the kingdom to Israel? And he said unto them, It is not for you to know the times or the seasons, which the Father hath put in his own power. But ye shall receive power after that the Holy Ghost is come upon you; and ye shall be witnesses unto me, both in Jerusalem, and in all Judea, and in Samaria, and unto the uttermost part of the earth. And when he had spoken these things, while they beheld, he was taken up; and a cloud received him out of their sight. And while they looked stedfastly toward heaven, as he went up, behold, two men stood by them in white apparel; which also said, Ye men of Galilee, why stand ye gazing up into heaven? This same Jesus which is taken up from you into heaven, shall so come in like manner as ye have seen him go into heaven.

The Gospel. S. Mark 16. 14.

Jesus appeared unto the eleven as they sat at meat, and upbraided them with their unbelief and hardness of heart, because they believed not them which had seen him after he was risen. And he said unto them,

aan de Apostelen / die hy uiterkeren hadde / bevelen hadde gegeven. Want welcke hy ook / na dat hy geleden hadde / hem zelve levendig vertoont heeft / met vele getuiffe tekenen / veertig dagen lang / zynde van haar gezien / ende sprekende van de dingen die het Koningryck Gods aangaan. Ende als hy met haer vergadert was / beval hy haar / dat zy van Jeruzalem niet scheiden en zouden / maar verwachten de beloften des Vaders / die gy (zeide hy) van my gehooft hebt. Want Joannes doopte wel met water / maar gy zult met den Heiligen Geest gedoopt worden / niet lange na deze dagen. Zy dan die te samen gekomen waren / vraagden hem / zeggende / Heere / zult gy in dezen tyd aan Israel het Koningryck weder oprichten? Ende hy zeide tot haar / Het en komt u niet toe te weten de tyden of te gelegentheden / die de Vader in syn eigene magt gestelt heeft. Maar gy zult ontfangen de kracht des Heiligen Geests / die over u komen zal: ende gy zult myne getuigen zyn / zo te Jeruzalem / als in geheel Judea ende Samaria / ende tot aan het uiterste der aarde. Ende als hy dit gezegt hadde / wierd hy opgenomen daar zy t zagen / ende een wolcke nam hem weg van haaren oogren. Ende also zy haare oogren na den hemel hielden / zochten hy heenen doer / ziet / twee mannen stonden by haar in witte kleedinge: Welke ook zelden / Gy Galileesche mannen / wat staat gy ende ziet op na den hemel? Deze Jesus / die van u opgenomen is in den hemel / zal also komen / geliker wyse gy hem na den hemel hebt zien heenen varen.

Evangelië. Marc. 16. 14. &c.

Daar na ts Jesus geopenbaard aan de elve daar zy aanzaten / ende vertoert hen haare ongelovicheit ende hardigheid der herten / om dat zy niet geloof en hadden den genen / die hem gezien hadden / na dat

Go ye into all the world, and preach the Gospel to every creature. He that believeth and is baptized, shall be saved; but he that believeth not, shall be damned. And the signs shall follow them that believe: In my Name shall they cast out devils, they shall speak with new tongues, they shall take up serpents; and if they drink any deadly thing it shall not hurt them; they shall lay hands on the sick, and they shall recover. So then after the Lord had spoken unto them, he was received up into heaven, and sat on the right hand of God. And they went forth and preached every where, the Lord working with them, and confirming the word with signs following.

Hij opgestaan was. Ende Hij ziede tot haar / Gaat heen in de geheele wereld / predikt het Evangelium allen creaturen. Die geloof zal hebben / ende gedoopt zal zijn / zal zalig worden: Maar die niet en zal geloof hebben / zal verdoemd worden. Ende den geenen die geloof zullen hebben / zullen deze teekenen volgen: in mynen Naame zullen zy duibelen uitwerpen: met mensche tongen zullen zy spreken: Slangen zullen zy opnemen / ende al is 't dat zy iet doodelyke zullen drinken / dat en zal haar niet schaden. Op krankte zullen zy de handen leggen / ende zy zullen gezond worden. De Heere dan na dat Hij tot haar gesproken hadde / is opgenomen in den hemel / ende is gezeten aan de rechterhand Gods. Ende zy uitgegaan zynde predikten over al / ende de Heere wozog mede / en bevestigde het woord door teekenen die daar op volgden.

Sunday after Ascension-day.

The Collect.

O God the King of glory, who hast exalted thine only Son Jesus Christ with great triumph into thy kingdom in heaven; We beseech thee, leave us not comfortless; but send to us thine holy Ghost to comfort us, and exalt us unto the same place whither our Saviour Christ is gone before, who liveth and reigneth with thee, and the Holy Ghost, one God, world without end. Amen.

The Epistle. 1 S. Petr. 4. 7.

THe end of all things is at hand; be ye therefore sober, and watch unto prayer. And above all things have fervent charity among yourselves: for charity shall cover the multitude of sins. Use hospitality one to another, without grudging. As every man hath received the gift, even so minister the same one to another, as good stewards of the manifold grace of God. If any man speak, let him

Zondag na Hemelvaardsdag.

Gebet.

O God / Koning der Heerlykheid / die uwen eenigen geborenen Zoon Jesus Christus met groofter triumphe in uw hemelryk verheben hebt: Wij bidden U / verlaat ons mistroostigen niet / maar zend ons uwen heiligen Geest den Trooster / op dat wy ons mag vertroosten en verheffen tot die Heerlykheid / tot welke Jesus Christus onzen Heere / en Verlosser door heenen opgevaren is / die leeft / &c. Amen.

Zendsbrief. 1 Petr. 4. 7-12.

Ende het einde aller dingen is nabij: Zyt dan nugteren / ende waakt in de gebeden. Maar door al hebt hyperige liefde tot malkanderen: want de liefde zal menigte van zonden bedekken. Zyt herbergzaam tegen malkanderen / zonder murmurereen. Een iegelyk gelyk hy gabe ontfangen heeft / also bediene hy dezelve aan den anderen / als goede uitdeelders der menigkerlei genade

speake as the oracles of God: If any man minister, let him do it as of the ability which God giveth, that God in all things may be glorified through Jesus Christ, to whom be praise and dominion for ever and ever. *Amen.*

The Gospel. S. John 15. 26. and part of the 16 Chapter.

When the Comforter is come, whom I will send unto you from the Father, even the Spirit of truth, which proceedeth from the Father, he shall testify of me. And ye also shall bear witness, because ye have been with me from the beginning. These things have I spoken unto you, that ye should not be offended. They shall put you out of the synagogues: yea, the time cometh, that whosoever killeth you, will think that he doth God service. And these things will they do unto you, because they have not known the Father, nor me; but these things have I told you, that when the time shall come, ye may remember that I told you of them.

*Whitsunday.
The Collects.*

God, who as at this time didst teach the hearts of thy faithful people, by the sending to them the light of thy Holy Spirit: Grant us by the same Spirit to have a right judgment in all things, and evermore to rejoice in his holy comfort, through the merits of Christ Jesus our Saviour, who liveth and reigneth with thee, in the unity of the same Spirit, one God, world without end. *Amen.*

For the Epistle. Act. 2. 1.

When the day of Pentecost was fully come, they were all with one accord in one place. And sud-

Gods. Indien iemand spreekt / die spreke als de woorden Gods: indien iemand dient / die diene als uit kracht die God verleent: op dat God in allen geprezen worde door Jesum Christum / welken toekomt de heerlijkheid ende de kracht in alle eeuwigheid. *Amen.*

Evangelie. Joan. 15. 26. tot vers 5. in't volgende Capittel.

Maar wanneer de Trooster zal gekomen zyn / dien ik u zenden zal van den Vader / nameljk de Geest der waarheid / die van den Vader uitgaat / die zal van my getuigen. Ende gy zult ook getuigen / want gy zyt van den begyne met my geweest. Deze dingen hebbe ik tot u gesproken / op dat gy niet ge-ergert en word. Zp zult u uit de Synagogen werpen: ja de ure komt / dat een iegelyk die u zal dooden / zal menen Gode eenen dienst te doen. Ende deze dingen zullen zp u doen / om dat zp den Vader niet gekend en hebben / nochte my. Maar deze dingen hebbe ik tot u gesproken / op dat wanneer de ure zal gekomen zyn / gy der zelve meugt gedenken / dat ikze u gezeyt hebbe: doch deze dingen en hebbe ik u van't begin niet gezeyt / om dat ik by u lieden was.

*Pinxter.
Gebed.*

O God / die de herten der geloovigen op dezen dag / door de bestralinge uwes Heiligen Geestes / onderwezen hebt; geest ons door den zelvigen Geest recht te gevoelen / endoor zyne heilige vertroosting te laten ons te verheugen / door de verdiensten onzes Zaligmakers Jesu Christi / die met u leefd en regeerd in eenigheid des zelvigen Heiligen Geestes / God in der eeuwigheid / *Amen.*

In plaats van de Zondb. Hand. 2. 1-12.

En als de dag des Pinksterfeests verbuuld werd / waren zp alle eendrachteljk by een. Endaar ges-

denly

denly there came a sound from heaven, as of a rushing mighty wind, and it filled all the house wherethey were sitting. And there appeared unto them cloven tongues, like as of fire, and it sat upon each of them: And they were all filled with the Holy Ghost, and began to speak with other tongues, as the Spirit gave them utterance. And there were dwelling at Jerusalem, Jews, devout men, out of every nation under heaven. Now when this was noised abroad, the multitude came together, and were confounded, because that every man heard them speak in his own language. And they were all amazed, and marvelled, saying one to another, Behold, are not all these which speak, Galileans? And how hear we every man in our own tongue wherein we were born? Parthians, and Medes, and Elamites, and the dwellers in Mesopotamia, and in Judea, and Cappadocia, in Pontus, and Asia, Phrygia, and Pamphylia, in Egypt, and in the parts of Libya, about Cyrene, and strangers of Rome, Jews and Proselytes, Cretes and Arabians, we do hear them speak in our own tongues the wonderful works of God.

The Gospel. S. John 14. 15.

Jesus said unto his disciples, If ye love me, keep my commandments. And I will pray the Father, and he shall give you another Comforter, that he may abide with you for ever; even the Spirit of truth, whom the world cannot receive; because it seeth him not, neither knoweth him; but ye know him; for he dwelleth with you, and shall be in you. I will not leave you comfortless; I will come to you. Yet a little while, and the world seeth me no more; but ye see me; because I live, ye shall live also. At that day ye shall

schiedde haastelyk uit den hemel een gelind / gelph als van eenen geweldigen gedrevenen wind / en verbuilde het geheele huis daar zy zaten. En van haar werden gezien berdeelde tongen als van vuur / en het zat op een tegelyk van haar. En zy werden alle verbuult met den Heiligen Geest / en begonden te spreken met andere talen / zo als de Geest haar gaf uit te spreken. En daar waren Joden te Jeruzalem woonende / Godvruchtige mannen van allen volke der geene die onder den hemel zyn. En als deze stemme geschied was / kwam de menigte te zamen / ende wierd beroert: want een iegelyk hoorde haar in zyn eigen tale spreken. Ende zy ontzetteden haar alle / en verwonderden haar / zeggende tot malkanderen / Ziet / en zyn niet alle deze / die daar spreken / Galileers? En hoe hooren wy ze een tegelyk in onze eigen tale / in welke wy geboren zyn? Partheers ende Meders / ende Elamiten / ende die inwoonders zyn van Mesopotamien / en Judea / en Cappadocia / Pontus / ende Asia / ende Phrygia / en Pamphylia / Egypten / ende de deelen Libye / welke by Cyrenen ligt / ende de uitlandische Romeinen / beide Joden ende Jodengenooten / Creten en Arabiers / wy hooren ze in onze talen de groote werken Gods spreken.

Evangelic. Joan. 14. 15. &c.

Jesus zeide tot zyne discipelen / Indien gy my lief hebt / zo bewaard myne geboden. Ende ik zal den Vader bidden / ende hy zal u eenen anderen Trooster geven / op dat hy by u blyve in der eeuwigheid. Namelyk den Geest der waarheid / welken de waereld niet en kan ontfangen / want zy en ziet hem niet / nog en kend hem niet: maar gy kend hem / want hy blyft by u lieden ende zal in u zyn. Ik en zal u geen wesen laten: Ik kom weder tot u. Nog eenen kleinen tyd / ende de waereld en zal my niet meer zien: maar

know, that I am in my Father, and you in me, and I in you. He that hath my commandments, and keepeth them, he it is that loveth me; and he that loveth me, shall be loved of my Father, and I will love him, and will manifest my self to him. Judas saith unto him, (nor Iscariot) Lord, how is it that thou wilt manifest thy self unto us, and not unto the world? Jesus answered and said unto him, If a man love me, he will keep my words: and my Father will love him, and we will come unto him, and make our abode with him. He that loveth me not, keepeth not my sayings: and the word which you hear, is not mine, but the Fathers which sent me. These things have I spoken unto you, being yet present with you. But the Comforter, which is the Holy Ghost, whom the Father will send in my name, he shall teach you all things, and bring all things to your remembrance, whatsoever I have said unto you. Peace I leave with you, my peace I give unto you: not as the world giveth, give I unto you. Let not your heart be troubled, neither let it be afraid. Ye have heard how I said unto you, I go away, and come again unto you. If ye loved me, ye would rejoice, because I said, I go unto the Father: for my Father is greater than I. And now I have told you before it cometh to pass, that when it is come to pass, ye might believe. Hereafter I will not talk much with you: for the prince of this world cometh, and hath nothing in me. But that the world may know that I love the Father; and as the Father gave me commandment, even so I do.

gy zult my zien: want ik lebe / ende gy zult leben. In dien dag zult gy bekenen / dat ik in mynen Vader ben / ende gy in my / ende ik in u. Die myne geboden heeft / ende des zelve bewaard / die is het die my lief heeft; ende die my lief heeft / zal han mynen Vader geliebet worden; ende ik zal hem lief hebben / ende ik zal my zelve aan hem openbaaren. Judas / niet de Iscariot / zeide tot hem / Heere / wat is 't / dat gy u zelve aan ons zult openbaaren / ende niet aan de waereld? Jesus antwoorde ende zeide tot hem / Zo iemand my lief heeft / die zal myn woord bewaaren; ende myn Vader zal hem lief hebben / ende wy zullen tot hem komen / ende zullen wooninge by hem maken. Die my niet lief en heeft / die en bewaard myne woorden niet. Ende het woord dat gelyeden hoord / en is het myne niet / maar des Vaders / die my gezonden heeft. Deze dingen hebbe ik tot u gesproken / by u blivende. Maar de Trooster de Heilige Geest / welken de Vader zenden zal in mynen Naame / die zal u alles leeren / ende zal u inzagtig maken alles wat ik u gezegt hebbe. Des de late ik u / mynen vrede geve ik u; niet gelyckwys de waereld hem geeft / geve ik hem u. Mo herte en worde niet ontroert / nog en zy niet hertzaagt. Gy hebt gehoord dat ik tot u gezegt hebbe / Ik ga heeren / ende come weder tot u. Indien gy my lief haddet / zo zoudet gy u verblipden / om dat ik gezegt hebbe / Ik ga heeren tot den Vader; want myn Vader is meerder dan ik. Ende nu hebbe ik het u gezegt eer het geschied is / op dat wanneer het geschied zal zy / gy gelooven moegt. Ik en zal niet meer veel met u spreken; want de Overste dezer waereld komt / ende en heeft aan my niets. Maar op dat de waereld weete dat ik den Vader lief hebbe / ende also doe gelyckwys my de Vader geboden heeft.

Monday in Whitsun-week.

The Collect.

God, who as at this time didst reach the hearts of thy faithful people, by the sending to them the light of the Holy Spirit; Grant us by the same Spirit to have a right judgment in all things, and evermore to rejoyce in his holy comfort, through the merits of Christ Jesus our Saviour, who liveth and reigneth with thee, in the unity of the same Spirit, one God, world without end. Amen.

For the Epistle. Acts 10. 34.

Then Peter opened his mouth, and said, Of a truth I perceive that God is no respecter of persons; but in every nation he that feareth him, and worketh righteousness, is accepted with him. The word which God sent unto the children of Israel, preaching peace by Jesus Christ, (he is Lord of all) That word, I say, you know, which was published throughout all Judea, and began from Galilee; after the baptism which John preached: How God anointed Jesus of Nazareth with the Holy Ghost, and with power, who went about doing good, and healing all that were oppressed of the devil: for God was with him. And we are witnesses of all things which he did, both in the land of the Jews, and in Jerusalem; whom they slew and hanged on a tree: Him God raised up the third day, and shewed him openly; not to all the people, but unto witnesses chosen before of God; even to us, who did eat and drink with him after he rose from the dead. And he commanded us to preach unto the people, and to testify that it is he which was ordained of God to be the Judge of quick and dead. To him give all the prophets witness, that through his Name whosoever believeth in him, shall receive remission of sins. While Peter yet spake these words, the Holy Ghost fell on all them who heard the word. And

Pinkster Maandag.

Gebet.

O God / die de herten der geloogenigen op dezen dag / door de bestraalinge uwer Heiligen Geestes / onderweezen hebt; geest ons door den zelven Geest recht te gevoelen / en door zyne Heilige vertroosting altyd ons te verheugen / door de verdiensten onzes Zaligmakers Jesu Christi / die met u leeft en regeert / in eenigheid des zelvden Heiligen Geestes / God in der eeuwigheid / Amen.

In plaats van de Zendb. Act. 10. 34. &c.

En de Petrus den mond open doende / zeide / Ik verneeme in der waarheid dat God geen aannemer des verfoons en is / maar in allen volken / die hem vreest en gerechtigheid weert / is hem aangenaam. Dit is het woord dat hy gezonden heeft den kinderen Israels / verkondigende vrede door Jesum Christum: Deze is een Heere van alle. Hy lieden weet de zaaks die geschied is door geheel Judea / beginnende van Galilea / na den doop / welken Joannes gepredikt heeft: Belangende Jesus van Nazareth / hoe hem God gezalf heeft met den Heiligen Geest / ende met kracht: welke het land doorgegaan is / goet doende / en genezende alle die van den Duivel overweldigt waren: want God was met hem. En hy zy getuigen van al het geene hy gedaan heeft / beide in het Joodsche land ende te Jeruzalem: welken zy gedood hebben / hem hangende aan een hout. Dezen heeft God opgelvekt ten derden dage / en gegeven / dat hy openbaar zoude worden; niet alle den volke / maar den getuigen die van God te hooren verhooren waren / ons namelijk / die met hem gegeten en gedronken hebben / na dat hy uit den dooden opgestaan was. En heeft ons geboden den volke te prediken / en te betuigen dat hy is de geene / die van God beoependert is tot een Rechter van levende en doode. Dezen geven alle de Prophe-

they

they of the circumcision who believed, were astonished; as many as came with Peter, because that on the Gentiles also was poured out the gift of the Holy Ghost. For they heard them speak with tongues, and magnifie God. Then answered Peter, Can any man forbid water, that these should not be baptized, who have received the Holy Ghost as well as we? And he commanded them to be baptized in the Name of the Lord. Then prayed they him to tarry certain days.

The Gospel. S. John 3. 16.

God so loved the world, that he gave his only begotten Son, that whosoever believeth in him should not perish, but have everlasting life. For God sent not his Son into the world to condemn the world, but that the world through him might be saved. Hethat believeth on him, is not condemned: but hethat believeth not, is condemned already, because he hath not believed in the Name of the only begotten Son of God. And this is the condemnation, that light is come into the world, and men loved darkness rather than light, because their deeds were evil. For every one that doth evil, hateth the light, neither cometh to the light, lest his deeds should be reproved. But he that doth truth, cometh to the light, that his deeds may be made manifest, that they are wrought in God.

ten getuigenisse / dat een iegelyk die in hem geloofte vergevinge der zonden ontfangen zal door zynen Naamen. Als Petrus nog deze woorden sprak / viel de Heilige Geest op alle die het woord hoorden. Ende de geloofzige die uit de besnijdenisse waren / zo heele als er met Petrus waren gekomen / ontzettekeden haer / dat de gave des Heiligen Geests ook op de Heidenen uitgehort werd. Want zy hoorden haer spreken met vreemde talen / ende God groot maken. Doe antwoorde Petrus / Aan ook iemand het water weeren / dat deze niet gedoopt en zouden worden / welcke den Heiligen Geest ontfangen hebben / gelyk als ook wy? Ende hy beval dat zy zouden gedoopt worden in den Naame des Heeren. Doe hadden zy hem / dat hy eenige dagen by haer wilde blyven.

Evangelie. Joan. 3. 16—22.

Want alto lief heeft God de waereld gehad / dat hy zynen eeniggeborenen Zoon gegeven heeft / op dat een iegelyk die in hem geloofte / niet en verdoerbe / maar het eeuwige leven hebbe. Want God en heeft zynen Zoon niet gezonden in de waereld / op dat hy de waereld veroordeelen zoude / maar op dat de waereld door hem zoude behouden worden. Die in hem geloofte / en word niet veroordeeld / maar die niet en geloofte / is alreede veroordeeld / dewyle hy niet en heeft geloofte in den Naame des eeniggeborenen Zoons Gods. Ende dit is het oordeel / dat het licht in de waereld gekomen is / ende de menschen hebben de duisternisse liever gehad dan het licht: want haare werken waren boos. Want een iegelyk die kwaad doet / haat het licht / ende en komt tot het licht niet / op dat zyne werken niet bestraft en worden. Maar die de waarheid doet / komt tot het licht / op dat zyne werken openbaar worden / dat zy in Gode gedaanzyn.

*Tuesday in Whitsun-week.
The Collect.*

God, who as at this time didst
teach the hearts of thy faithful
people by the sending to them the
light of thy Holy Spirit; Grant us by
the same Spirit to have a right judg-
ment in all things, and evermore to
rejoyce in his holy comfort, through
the merits of Christ Jesus our Saviour,
who liveth and reigneth with thee
in the unity of the same Spirit; one
God, world without end. *Amen.*

For the Epistle. Acts 8. 14. 11.

When the Apostles who were at
Jerusalem, heard that Samaria
had received the word of God, they
sent unto them Peter and John; who
when they were come down, prayed
for them, that they might receive
the Holy Ghost. (For as yet he was
fallen upon none of them: only they
were baptized in the Name of the
Lord Jesus) Then laid they their
hands on them, and they received
the Holy Ghost.

The Gospel. S. John 10. 1.

Verily verily I say unto you, He
that entereth not by the door
into the sheepfold, but climeth up
some other way, the same is a thief
and a robber. But he that entereth in
by the door, is the shepherd of the
sheep. To him the porter openeth;
and the sheep hear his voice, and he
callesth his own sheep by name, and
leadeth them out. And when he put-
teth forth his own sheep, he goeth
before them, and the sheep follow
him; for they know his voice. And
a stranger will they not follow; but
will flee from him; for they know
not the voice of strangers. This pa-
rable spake Jesus unto them; but they
understood not what things they
were which he spake unto them.
Then said Jesus unto them again,
Verily verily I say unto you, I am
the door of the sheep. All that ever

*Pinkster Dingsdag.
Gebed.*

O God / die de herten der geloos-
bigen op dezen dag / door de be-
stralinge uwes Heiligen Geestes/on-
verwezen hebt; geest ons door den
zelvigen Geest recht te gevoelen / en
door zyne Heilige vertroosting alle
tyd ons te verheugen / door de be-
diensten onzes Zaligmakers Jesu
Christi / die met U leeft en regeert
in eenigheid des zelvigen Heiligen
Geestes / God in der eeuwigheid /
Amen.

In plaats van de Zendb. Act. 8. 14-18.

Als nu de Apostelen / die te Je-
rusalem waren / hoorden dat
Samaria het woord Gods aange-
nomen hadde / zonden zy tot haar Pe-
trum ende Joannem. Welcke af-
gekomen zyde baden door haar / dat
zy den Heiligen Geest ontfangen
mochten. (Want hy en was nog op
niemand van haar gevallen / maar
zy waren alleenlyk gedoopt in den
Naame des Heeren Jesu.) Doe
seiden zy de handen op haar / ende
zy ontfongen den Heiligen Geest.

Evangelie. Joan. 10. 1-11.

Voorwaar / voorwaar zegge ik
u lieben / die niet in en gaat door
de deure in den stal der schapen / maar
van elders inklimt / die is een dief
ende moordenaar. Maar die door
de deure ingaat / is een herder der
schapen. Dezen doet de deurewach-
ter open / ende de schapen hooren zy-
ne stemme: ende hy roept zyne scha-
pen by name / ende leidtze uit. En
de wanneer hy zyne schapen uitge-
dreeven heeft / zo gaat hy voor haar
heen / ende de schapen volgen hem /
overmits zy zyne stemme kennen.
Maar eenen vzeemden en zullen zy
geenzins volgen / maar zullen van
hem blieden: overmits zy de stem-
me der vzeemden niet en kennen. De-
ze gelphemisse zeide Jesus tot haar:
maar zy en verstonden niet wat het
was / dat hy tot haar sprak. Jesus
dan zeide wederom tot haar / Voor-
waar

came before me are thieves and robbers; but the sheep did not hear them. I am the door; by me if any man enter in, he shall be saved, and shall go in and out, and find pasture. The thief cometh not but for to steal, and to kill, and to destroy: I am come that they might have life, and that they might have it more abundantly.

waar / hoorwaar zegge ik u / Ik ben de deure der schapen. Alle / zo veel als er doot in / syn gekomen / syn derven ende moordenen / maar de schapen en hebben haar niet gehoort. Ik ben de deure: indien iemand doot in / ingaat / die zal behouden worden: ende hy zal ingaan ende uitgaan / ende weide vreden. De dief en komt niet dan op dat hy stele / ende de slachte / ende verderbe: Ik ben gekomen op dat zy 't leven hebben / ende overvloed hebben.

Trinity Sunday.
The Collect.

A Almighty and everlasting God, who hast given unto us thy servants grace by the confession of a true faith, to acknowledge the glory of the eternal Trinity, and in the power of the divine Majesty to worship the Unity; We beseech thee, that thou wouldst keep us stedfast in this faith, and evermore defend us from all adversities, who livest and reignest one God, world without end. Amen.

For the Epistle. Rev. 4. 1.

After this I looked, and behold, a door was opened in heaven: and the first voice which I heard, was as it were of a trumpet talking with me; which said, Come up hither, and I will shew thee things which must be hereafter. And immediately I was in the Spirit; and behold, a throne was set in heaven, and one sat on the throne, and he that sat, was, to look upon, like a jasper, and a sardine stone; and there was a rainbow round about the throne, in sight like unto an emerald. And round about the throne were four and twenty seats; and upon the seats I saw four and twenty elders sitting, clothed in white raiment; and they had on their heads crowns of gold. And out of the throne proceeded lightnings, and thundrings,

H. Drie-eenheids Zondag.
Gebet.

Al magtige eeuwige God / die ons ulve dienaaren de genade vergunt hebt / dat wy in de helpdesnisse des waare geloofs de Heerlykheid des eeuwigen Drie-eenighens erkennen; en in de oppermagt des Goddelijke Majesteits de Eendydigheid aanbieden; vergunt ons / bidden wy / dat wy altyd / doot de standvastigheid dezes geloofs / van alle tegenspoeden bebyt mogen warden doot u / die leeft en regeert / God / in eeuwigheid der eeuwigheden / Amen.

In plaats van de Zendb. Openb. 4. 1. &c.
Nu dezen zag ik / ende ziet / een deure was geopent in den hemel: ende de eerste stemme / die ik gehoord hadde / als eenet baguine met my sprekende / zeide / Komt hier op / ende ik zal u toonen het geene na dezen geschieden moet. Ende eerst stond wierd ik in den geest: ende ziet / daar was een thoon gezet in den hemel / ende daar zat een op den thoon. Ende die daar op zat / was in 't aanzien den steen Jaspis / ende Sardinus gelyk: ende een regenboge was rond om den thoon / in het aanzien den steen Sinaragbus gelyk. En rond om den thoon waren vier en twintig thoonen; ende op de thoonen zag ik de vier ende twintig Ouders lingen zittende / bekleed met witte kleederen; ende zy hadden gouden and

and voices. And there were seven lamps of fire burning before the throne, which are the seven Spirits of God. And before the throne there was a sea of glass, like unto crystal: and in the midst of the throne, and round about the throne, were four beasts full of eyes before and behind. And the first beast was like a lion, and the second beast like a calf, and the third beast had a face as a man, and the fourth beast was like a flying eagle. And the four beasts had each of them six wings about him, and they were full of eyes within, and they rest not day and night, saying, Holy, holy, holy. Lord God Almighty, who was, and is, and is to come. And when those beasts give glory, and honour, and thanks to him that sit on the throne, who liveth for ever and ever, the four and twenty elders fall down before him that sit on the throne, and worship him that liveth for ever and ever, and cast their crowns before the throne, saying, Thou art worthy, O Lord, to receive glory, and honour, and power; for thou hast created all things, and for thy pleasure they are and were created.

The Gospel. S. John 3. 1.

There was a man of the Pharisees named Nicodemus, a ruler of the Jews. The same came to Jesus by night, and said unto him, Rabbi, we know that thou art a teacher come from God: for no man can do these miracles that thou doest, except God be with him. Jesus answered and said unto him, Verily, verily I say unto thee, Except a man be born again he cannot see the kingdom of God. Nicodemus saith unto him,

kroonen op haare hoofden. Ende van den thoon gingen uit blikszemen / ende donderslagen / ende stemmen: ende zeven vierige lampen waren brandende voor den thoon / welke zijn de zeven Geesten Gods. Ende voor den thoon was een glazen zee / kristal gelph. Ende in het midden des thoons / ende rondom den thoon / hier Vier en zynde bol oogen van voren ende van achteren. Ende het eerste Dier was eenen leeuw gelph / ende het tweede Dier een half gelph / ende het derde Dier hadde het aanzicht als een mensche / ende het vierde Dier was eenen vliegende arend gelph. Ende de hier Vier en hadden elk een voor hemzelve een engelcontom / ende waren van binnen bol oogen: ende en hebben geen ruste dag ende nacht / zeggende / Heilig / heilig / heilig is de Heere God / de Almachtige / Die was / ende Die is / ende Die komen zal. Ende wanneer de Vier en heerlijkheid / ende eere / ende dankzegginge gaven hem die op den thoon zat / die in alle eeuwigheid leeft / Zo vielen de hier en twintig Ouderlingen voor hem die op den thoon zat / ende aanbaden hem die leeft in alle eeuwigheid / ende wierpen hare kroonen voor den thoon / zeggende / Gy Heere zijt waardig ronsangen de heerlijkheid / ende de eere / ende de kracht: want Gy hebt alle dingen geschapen / ende voor uwem wille zijn zij / ende zijne geschapen.

Evangelie. Joan. 3. 1-16.

Enke daar was een mensche uit de Pharizeen / wiens name was Nicodemus / een Overste der Joden: Deze kwam des nachts tot Jesus / ende zede tot hem / Rabbi / wy weten dat gy zijt een Meester van God gekomen want niemand en kan deze tekenen doen die gy doet / zo God met hem niet en is. Jesus antwoordde en zede tot hem / Voorwaar / voorwaar zegge ik u / Een zij dat iemand wederom geboren worde.

How

How can a man be born when he is old? can he enter the second time into his mothers womb, and be born? Jesus answered, Verily, verily I say unto thee, Except a man be born of water and of the Spirit, he cannot enter into the kingdom of God. That which is born of the flesh, is flesh; and that which is born of the Spirit, is spirit. Marvel not that I said unto thee, Ye must be born again. The wind bloweth where it listeth, and thou hearest the sound thereof; but canst not tell whence it cometh, and whither it goeth; so is every one that is born of the Spirit. Nicodemus answered and said unto him, How can these things be? Jesus answered and said unto him, Art thou a master of Israel, and knowest not these things? Verily, verily I say unto thee, We speak that we do know, and testify that we have seen, and ye receive not our witness. If I have told you earthly things, and ye believe not; how shall ye believe if I tell you of heavenly things? and no man hath ascended up to heaven, but he that came down from heaven, even the Son of man, who is in heaven. And as Moses lifted up the serpent in the wilderness: even so must the Son of man be lifted up; that whosoever believeth in him, should not perish, but have eternal life.

de/ hy en kan het Koninkryke Gods niet zien. Nicodemus zeide tot hem/ Hoe kan een mensche geboren worden/ ououd zynde? Aan hy ook anders maal in zyns moeders buik ingaan/ ende geboren worden? Jesus antwoorde/ Hoort waar/ hoort waar zegge ik u/ Zo iemand niet geboren en wordt uit water ende Geest/ hy en kan in het Koninkryke Gods niet ingaan. Het gene uit het vleesch geboren is/ dat is vleesch: ende het gene uit den Geest geboren is/ dat is geest. En verwonderd u niet dat ik u gezegt hebbe/ Op lieden moet wederom geboren worden. De wind blaast waar hen en hy wil/ ende gy hoort syn geluid/ maar gy en weet niet van waar hy komt/ ende waar hy hen gaat: also is een tegelph die uit den Geest geboren is. Nicodemus antwoorde/ ende zeide tot hem/ Hoe komien deze dingen geschieden? Jesus antwoorde ende zeide tot hem/ Zyt gy een Leeraar Israels/ ende en weet gy deze dingen niet? Hoort waar/ hoort waar zegge ik u/ Wy spreken dat wy weten/ ende getuigen dat wy gezien hebben/ ende gy lieden en neemt ony getuigenisse niet aan. Indien ik u lieden de aardse dingen gezegt hebbe/ ende gy niet en geloof/ hoe zult gy gelooven/ indien ik u lieden de hemelsche zoude zeggen? Ende niemand en is opgebaren in den hemel/ dan die uit den hemel nedergekomen is/ namentlyk de Zoon des menschen/ die in den hemel is. Ende gelph Moyses de slange in de woestyne verhoogt heeft/ also moet de Zoon des menschen verhoogt worden. Op dat een tegelph die in hem geloof/ niet en verderve/ maar het eeuwige leven hebbe.

The first Sunday after Trinity.

The Collect.

O God, the strength of all them that put their trust in thee; Mercifully accept our prayers: and because through the weakness of our mortal nature we can do no good

*I. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebed.*

O God/ die de stercke zyt aller die in u hoopen; komt onse smekingengoedertierentlyche hulp; en deloyl de menscheleke zwakheid zonder u niets vermag/ zo vergunt thing

thing without thee, grant us the help of thy grace, that in keeping thy commandments, we may please thee both in will and deed, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. 1 S. John. 4. 7.

Beloved, let us love one another, for love is of God, and every one that loveth, is born of God, and knoweth God. He that loveth not, knoweth not God; for God is love. In this was manifested the love of God towards us, because that God sent his only begotten Son into the world, that we might live through him. Herein is love, not that we loved God, but that he loved us, and sent his Son to be the propitiation for our sins. Beloved, if God so loved us, we ought also to love one another. No man hath seen God at any time. If we love one another, God dwelleth in us, and his love is perfected in us. Hereby know we that we dwell in him, and he in us, because he hath given us of his Spirit. And we have seen and do testify, that the Father sent the Son to be the Saviour of the world. Whosoever shall confess that Jesus is the Son of God, God dwelleth in him, and he in God. And we have known and believed this love that God hath to us. God is love; and he that dwelleth in love, dwelleth in God, and God in him. Herein is our love made perfect, that we may have boldness in the day of judgment, because as he is, so are we in this world. There is no fear in love, but perfect love casteth out fear; because fear hath torment. He that feareth, is not made perfect in love. We love him, because he first loved us. If a man say, I love God, and hateth his brother, he is a liar: for he that loveth not his brother whom he hath seen, how can he love God, whom he hath not seen? And this commandment have we from him, that he who loveth God, love his brother also.

ons den bystand uwer genade / op dat wy in de onderhoudinge uwer geboden / u / beide met wille en werken mogen behagen / door Jesus, Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. 1 Joan. 4. 7. &c.

Geliefde / laat ons malkanderen lief hebben: want de liefde is uit God: ende een iegelyk die lief heeft / is uit God geboren / ende kent God. Dieniet lief en heeft, die en heeft God niet gekent: want God is liefde. Hier in is de liefde Gods tegen ons geopenbaard / dat God zynen eeniggebooren Zoon gezonden heeft in de wereld / op dat wy zonden leven door hem. Hier in is de liefde / mer dat wy God lief gehad hebben / maar dat hy ons lief heeft gehad / ende zynen Zoon gezonden heeft tot een verzoeninge door onze zonden. Geliefde / indien God ons alzo lief heeft gehad / zo zyn ook wy schuldig malkanderen lief te hebben. Iemand en heeft ooit Gods aanschouwt: indien wy malkanderen lief hebben / zo blyft God in ons / ende zyne liefde is in ons volmaakt. Hier aan kennen wy / dat wy in hem blyven / ende hy in ons / om dat hy ons van zynen Geest gegeven heeft. Ende wy hebben het aanschouwt / ende getuigen dat de Vader zynen Zoon gezonden heeft tot eenen Zaligmaker der wereld. Zo wie beleeden zal hebben dat Jesus de Zoon Gods is / God blyft in hem / ende hy in God. Ende wy hebben gekend ende geloofd de liefde die God tot ons heeft. God is liefde: ende die in de liefde blyft / die blyft in God / ende God in hem. Hier in is de liefde by ons volmaakt / op dat wy bymoechigheit mogen hebben in den dag des oordeels / nampelyk dat gelyk hy is / wy ook zyn in deze wereld. Daar en is in de liefde geen breeze / maar de volmaakte liefde dypft de breeze buiten: want de breeze heeft ppne / ende die breeft / en is

The Gospel. S. Luke 16. 19.

THere was a certain rich man, who was clothed in purple and fine linen, and fared sumptuously every day. And there was a certain beggar named Lazarus, who was laid at his gate full of sores; and desiring to be fed with the crumbs which fell from the rich mans table: moreover, the dogs came and licked his sores. And it came to pass, that the beggar died, and was carried by the angels into Abrahams bosom: the rich man also died, and was buried. And in hell he lift up his eyes, being in torments, and seeth Abraham afar off, and Lazarus in his bosom. And he cried, and said, Father Abraham, have mercy on me, and send Lazarus that he dip the tip of his finger in water, and cool my tongue; for I am tormented in this flame. But Abraham said, Son, remember that thou in thy life time, receivedst thy good things, and likewise Lazarus evil things: but now he is comforted, and thou art tormented. And besides all this, between us and you there is a great gulf fixed: so that they who would pass from hence to you, cannot; neither can they pass to us, that would come from thence. Then he said, I pray thee therefore, father, that thou wouldest send him to my fathers house; for I have five brethren; that he may testify unto them, lest they also come into this place of torment. Abraham saith unto him, They have Moses and the prophets; let them hear them. And he said, Nay, father Abraham; but if one went unto them from the dead,

met volmaakt in de liefde. Wy hebben hem lief / om dat hy ons eerst lief gehad heeft. Indien iemand zegt / ik hebbe God lief / ende haat zynen broeder / die is een leugenaar. Want die zynen broeder niet lief en heeft dien hy gezien heeft / hoe kan hy God lief hebben dien hy niet gezien en heeft? Ende dit gebod hebben wy van hem / namselph dat die God lief heeft / ook zynen broeder lief hebbe.

Evangelie. Luc. 16. 19. &c.

Ende daar was een zeker rijk mensche / ende was gekleed met purper ende zeer sijn linnen / levende alle dage vrolyk ende vrochtig. Ende daar was een zeker bedelaar / met naame Lazarus / welke lag voor syn poorte / vol zweren / ende begerde verzadigt te worden van de kruinkens / die van de tafel des rijken vielen: maar ook de honden kwamen ende lekten zyne zweren. Ende 't geschiede dat de bedelaar stierf / ende van de Engelen gedragen wierd in den schoot Abrahams. Ende de rijke stierf ook / ende wierd begraven. Ende als hy in de helle zyne oogen ophef / zynde in de pijn / zag hy Abraham van verre / ende Lazarus in zynen schoot. Ende hy riep ende zeide / Vader Abraham / ontfermt u mijner / ende zend Lazarus / dat hy het uiterste zyns vingers in het water doope / ende bekoole mijn tong: want ik spde smerten in deze blanne. Maar Abraham zeide / kind / gedenkt dat gy u goed ontfangen hebt in uwen leven / en Lazarus den gelijks het kwade: ende nu word hy vertroost / ende gy spde smerten. Ende bovendien alles / tusschen ons ende u lieden is een groote kloof gevestigd / so dat de geene die van hier tot u willen overgaan / niet en zouden kunnen / nog ook die daar zijn / van daar tot ons overkomen. Ende hy zeide / Ik bidde u dan / Vader / dat gy hem zendet toe mijns vaders huis. Want ik hebbe vijf broeders: dat hy haar dit betuige / op dat ook they

they will repent. And he said unto him, If they hear not Moses and the prophets, neither will they be persuaded, though one rose from the dead.

zy niet en komen in deze plaatze der ynnighe. Abraham zeide tot hem / Zy hebben Mozen ende de Propheten: datze die hooren. Ende hy zeide / Neen / Vader Abraham: maar zo iemand van de dooden tot haar he- nen ginge / zy zouden haar bekeeren. Doch Abraham zeide tot hem / In dien zy Mozen ende de Propheten niet en hooren / zo en zullen zy ook / alwaar het dat 'er iemand uit den dooden opstonde / haar niet laten gezeggen.

*The second Sunday after Trinity.
The Collect.*

O Lord, who never failest to help and govern them whom thou dost bring up in thy steadfast fear and love; Keep us, we beseech thee, under the protection of thy good providence, and make us to have a perpetual fear and love of thy holy Name, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. 1 S. John 3. 13.

Marvel not, my brethren, if the world hate you. We know that we have passed from death unto life, because we love the brethren: he that loveth not his brother, abideth in death. Whosoever hateth his brother, is a murderer; and ye know that no murderer hath eternal life abiding in him. Hereby perceive we the love of God, because he laid down his life for us: and we ought to lay down our lives for the brethren. But who so hath this worlds good, and seeth his brother have need, and shutteth up his bowels of compassion from him; how dwelleth the love of God in him? My little children, let us not love in word, neither in tongue; but in deed, and in truth. And hereby we know that we are of the truth, and shall assure our hearts before him. For if our heart condemn us, God is greater than our heart, and knoweth all things. Beloved, if our heart condemn us not, then have we confidence towards God. And whatsoever we ask, we

*II. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebed.*

Heer / maakt de breeze gelyk- kelyk met de liefde inwer hoog- heiligen Naam in ons gebuurzaam; want nooit verlaat Gy de zondige zonder bestieringe / die Gy eenmaal bast in ulve liefde gegronde hebt door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. 1 Joan. 3. 13. Sec.

En verwonderd u niet / myn- e broeders / zo u de waereld ha- tet. Wy weten dat wy overgegaan zyn uit de dood in het leven / der wy- lye wy de broeders lief hebben. Die zy- nen broeder niet lief en heeft / blyft in de dood. Een iegelyk die zynen broe- der haat / is een doodslager. Ende gy weet dat geen doodslager het ewi- gige leven en heeft in hem blyvende. Hier aan hebben wy de liefde ge- kend / dat hy zyn leven voor ons ge- stelt heeft: ende wy zyn schuldig voor de broeders het leven te stellen. Zo wie mi het goed der waereld heeft / ende ziet zynen broeder gebrek heb- ben / ende sluit zyn herte toe voor hem / hoe blyft de liefde Gods in hem? Myn kinderkens / en laat ons niet lief hebben niet den woorde / nog niet de tonge / maar met de daad ende waarheid. Ende hier aan ken- nen wy dat wy in de waarheid zyn / ende wy zullen onze heeren verzeke- ren voor hem. Want inden ons hee- te ons veroordeeld / God is meer- re.

receive of him, because we keep his commandments, and do those things that are pleasing in his sight. And this is his commandment, that we should believe on the Name of his Son Jesus Christ, and love one another, as he gave us commandment. And he that keepeth his commandments, dwelleth in him, and he in him: and hereby we know that he abideth in us, by the Spirit which he hath given us.

The Gospel. S. Luke 14. 16.

A Certain man made a great supper, and bade many; and sent his servant at suppertime to say to them that were bidden, Come, for all things are now ready. And they all with one consent began to make excuse; the first said unto him, I have bought a piece of ground, and I must needs go and see it; I pray thee have me excused. And another said, I have bought five yoke of oxen, and I go to prove them; I pray thee have me excused. And another said, I have married a wife, and therefore I cannot come. So that servant came, and shewed his Lord these things. Then the master of the house being angry, said to his servant, Go out quickly into the streets and lanes of the city, and bring in hither the poor, and the maimed, and the halt, and the blind. And the servant said, Lord, it is done as thou hast commanded, and yet there is room. And the Lord said unto the servant, Go out into the high-ways, and hedges, and compell them to come in, that my house may be filled. For I say unto you, that none of those men which were bidden, shall taste of my supper.

der dan ons herte / ende hy kend alle dingen. Geliefde / indien ons herte ons niet en veroordeeld / zo hebben wy barmhertigheid tot God: Ende zo wat wy bidden / ontfangen wy van hem: dewyle wy zyne geboden behaaren / ende doen het geen behagelyk is voor hem. Ende dit is zyn gebod / dat wy gelooven in den Name zyns Zoons Jesu Christi / ende malkanderen lief hebben / gelyk hy ons een gebod gegeven heeft. Ende die zyne geboden behaard / blyft in hem / ende hy in den zelden. Ende hier aan hemmen wy dat hy in ons blyft / namelyk uit den Geest dien hy ons gegeven heeft.

Evangelie. Luce 14. 16--25.

Een zeker mensche bereidde een groot avondmaal / ende hy noodet veel. Ende hy zond zynen dienstknecht uit ter muere des avondmaals / om den genoodden te zeggen / Komet / want alle dingen syn nu gereet. Ende zy vergonden alle haer eendrachtelyk te ontschuldigen. De eerste zeide tot hem / Ik hebbe eenen akker gekocht / ende het is noodig dat ik uitga / ende hem beziet: Ik bidde u / houd my voorverontschuldigd. Ende een ander zeide / Ik hebbe vyf jokken gekocht / ende ik ga heenen om die te beproeven: Ik bidde u / houd my voorverontschuldigd. Ende een ander zeide / Ik hebbe een wyf getrouwt / ende daarom en kan ik niet komen. Ende dezelve dienstknecht weder gekomen zynde / boodschapte deze dingen zynen heere. Doe wierd de heere des huys toornig / ende zeide tot zynen dienstknecht / Gaat haastelyk uit in de straaten ende wyken der stad / ende brengt de armen / ende verminckte / ende kreupelen / en blinde hier in. Ende de dienstknecht zeide / Heere / 't is geschiet gelyk gy bevolen hebt / ende nog is daar plaats. Ende de heere zeide tot den dienstknecht / Gaat uit in de wegen / ende heggen / ende

III. Zondag na H. Drie-eenigheid.

149

dwingtze in te komen / op dat myn
huys vol werde. Want ik zegge u
heden / dat niemand van die mans-
nen / die genood waren / myn abonds-
maal smaken en zal.

The third Sunday after Trinity.

The Collect.

O Lord, we beseech thee merci-
fully to hear us; and grant that
we, to whom thou hast given an
hearty desire to pray, may by thy
mighty aid be defended and comfort-
ed in all dangers and adversities,
through Jesus Christ our Lord.
Amen.

The Epistle. 1 S. Pet. 5. 5.

All of you be subject one to ano-
ther, and be clothed with humi-
lity: for God resisteth the proud, and
giveth grace to the humble. Humble
yourselves therefore under the mighty
hand of God, that he may exalt you
in due time, casting all your care upon
him, for he careth for you. Be sober,
be vigilant, because your adversary
the devil, as a roaring lion, walketh
about seeking whom he may devour.
Whom resist stedfast in the faith,
knowing that the same afflictions are
accomplished in your brethren that
are in the world. But the God of all
grace, who hath called us into his
eternal glory by Christ Jesus, after
that ye have suffered a while, make
you perfect, stablish, strengthen,
settle you. To him be glory and do-
minion for ever and ever. *Amen.*

The Gospel. S. Luke 15. 1.

Then drew near unto him all the
Publicans and sinners for to
hear him. And the Pharisees and
Scribes murmured, saying, This
man receiveth sinners, and eateth
with them. And he spake this parable
unto them, saying, What man of
you having an hundred sheep, if he

III. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebed.

Heer / wy bidden u / verhoord
ons barmhertiglyk / en geest
dien / daar Gy den brandenden bid-
puer ingestoot hebt / ook hulpe der
bescherminge / in alle gevaar en noo-
den / doot Jesus Christus onzen
Heere / Amen.

Zendbrief. 1 Pet. 5. 5-12.

Zet alle malkanderen onderda-
ning: zyt niet de ootmoedig-
heid bekleed: want God wederstaat
de hoochaardige / maar de nederige
geeft Hy genade. Vernedert u dan
onder de krachtige hand Gods / op
dat Hy u verhooge tot zynen tyd.
Werpt alle uwe bekommernisse op
Hem / want Hy zorgt voor u.
Zyt nuchteren ende waakt: want
uwe tegenpartye de duivel gaat
om als een brieschende leeuw / zoe-
kende wien hy zoude mogen ber-
sinden. Den welken wederstaat /
vast zyde in 't geloof: wetende dat
het zelve lyden aan uwe broederschap /
dat in de waereld is / volbragt word.
De God nu aller genade / die ons
geroepen heeft tot zyn eeuwig heer-
lykheid in Christo Jesu / na dat wy
een weinig tyds zullen geleden heb-
ben / dezelve volmake / bevestige /
versterke / ende sondeere u heden.
Hein zy de heerlijkheid / ende de kragt
in alle eeuwigheid. Amen.

Evangelie. Luc. 15. 1-11.

Ende alle de tollenaars ende de
zondaars naderden tot Hem /
om Hem te hooren. Ende de Pha-
risee ende de Schriftgeleerde mur-
mureerden / zeggende / Deze ont-
singt de zondaars / ende eet met
haar. Ende Hy sprak tot haar deze
gelykenisse / zeggende / Wat mens-

K 3

lose

lose one of them, doth not leave the ninety and nine in the wilderness, and go after that which is lost, until he find it? And when he hath found it, he layeth it on his shoulders, rejoicing. And when he cometh home, he calleth together his friends and neighbours, saying unto them, Rejoyce with me, for I have found my sheep which was lost. I say unto you, that likewise joy shall be in heaven over one sinner that repenteth, more than over ninety and nine just persons which need no repentance. Either what woman, having ten pieces of silver, if she lose one piece, doth not light a candle, and sweep the house, and seek diligently till she find it? And when she hath found it, she calleth her friends and her neighbours together, saying, Rejoyce with me; for I have found the piece which I had lost. Likewise I say unto you, there is joy in the presence of the angels of God, over one sinner that repenteth.

sche onder u hebbende honderd schapen/ ende een van die verliesende/ en verlaat niet de negen en tnegentig in de woestijne/ ende gaat na het verlorene/ tot dat hy het zelve vinde: Ende als hy het gebonden heeft/ legt hy 't op zyne schouderen/ herblyd zynde. Ende t'huis komende/ roept hy de vrienden ende de gebuurten te zamen/ zeggende tot haar/ Weest blyde met my/ want ik hebbe myn schap gebonden/ dat verloren was. Ik zegge u lieden/ dat'er also blyd-schap zal syn in den hemel over eenen zondaar/ die hem bekeerd/ meer dan over negen en tnegentig rechtvaardige/ die de bekeeringe niet van noden en hebben. Ofte wat vrouwe hebbende tien penningen/ indien zy een penning verliest/ en ontsteekt niet een keersse/ ende keert het huis met bezemen/ ende zoekt neerstelyk tot dat zy dien vind: Ende als zy dien gebonden heeft/ roept zy de vrienden ende de gebuurten te zamen/ zeggende/ Weest blyde met my/ want ik hebbe den penning gebonden/ dien ik verlooren hadde. Also (zegge ik u lieden) is daar blyd-schap voer de Engelen Gods over eenen zondaar die hem bekeerd.

*The fourth Sunday after Trinity.
The Collect.*

O God, the protector of all that trust in thee, without whom nothing is strong, nothing is holy; Increase and multiply upon us thy mercy, that thou being our ruler and guide, we may so pass through things temporal, that we finally lose not the things eternal: Grant this, O heavenly Father, for Jesus Christ sake our Lord. Amen.

The Epistle. Rom. 8. 18.

I reckon that the sufferings of this present time are not worthy to be compared with the glory which shall be revealed in us. For the earnest expectation of the creature waiteth for the manifestation of the sons of God.

*IV. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebet.*

O God/ die een beschermmer zyt aller/ die op u hoopen/ zonder wiens niets van waarde/ niets heilich is; verdubbeld over ons uwe ontfermhertigheden/ op dat wy/ u tot een bestierder en leidsman hebbende/ also het aardse mogen door wandelen/ dat wy het hemelsche niet verliezen/ door Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

Zendbrief. Rom. 8. 18-24.

Wilt ik houde het daar voer/ dat het lyden dezis tegenwoordigen tijds niet en is te weerdeeren tegen de heerlijkheid/ die aan ons zal geopenbaard worden. Want het schepzel/ als met opgesteken hons

For the creature was made subject to vanity, not willingly, but by reason of him who hath subjected the same in hope: Because the creature it self also shall be delivered from the bondage of corruption into the glorious liberty of the children of God. For we know that the whole creation groaneth, and travaileth in pain together until now. And not only they, but our selves also, which have the first fruits of the Spirit, even we our selves groane within our selves, waiting for the adoption, to wit, the redemption of our body.

The Gospel. S. Luke 6. 36.

BE ye therefore merciful, as your Father also is merciful. Judge not, and ye shall not be judged: condemn not, and ye shall not be condemned: forgive, and ye shall be forgiven: give, and it shall be given unto you: good measure, pressed down, and shaken together, and running over shall men give into your bosom. For with the same measure that ye mete withall, it shall be measured to you again. And he spake a parable unto them, Can the blind lead the blind? shall they not both fall into the ditch? The disciple is not above his master; but every one that is perfect shall be as his master. And why beholdest thou the mote that is in thy brothers eye, but perceivest not the beam that is in thine own eye? Either how canst thou say to thy brother, Brother, let me pull out thine mote that is in thine eye, when thou thy self beholdest not the beam that is in thine own eye? Thou hypocrite, cast out first the beam out of thine own eye, and then shalt thou see clearly to pull out the mote that is in thy brothers eye.

de / verwacht de openbaringen der kinderen Gods. Want het schepsel is der pdeheid onderworpen/ niet gewillig / maar om diens wille die het der pdeheid onderworpen heeft: Op hope dat ook het schepsel zelve zal wy gemaakt worden van de dienstvaarheid der heerderfensse / tot de vryheid der heerphheid der kinderen Gods. Want wy weten dat het gantsche schepsel t'zamen zucht / ende t'zamen als in barenmoed is tot nu toe. Ende niet alleen dit / maar ook wy zelve die de eerstelingen der Beests hebben / wy ook zelve zegge ik zugten in ons zelve / verwagende de de aanneminge tot kinderen / namelijk de verlossinge onzes lichaams.

Evangelie. Luc. 6. 36-43.

WEest dan barmhertig / gelph ook uwe Vader barmhertig is. Ende en oordeelt niet / ende gy en zult niet geoordeeld worden: Verdoemt niet / ende gy en zult niet verdoemt worden: laat los / ende gy zult los gelaten worden. Geeft / ende u zal gegeven worden: een goede / neergedrukte / ende geschudde / ende overlopende mate zal men in uwen schoot geven: Want niet dezelve mate daar mede gullen meten / zal u lieden weder gemeten worden. Ende hy zeide tot haar een gelphensse / Aan ook wel een blinde eenen blinden op den weg leiden? Zullen zy niet beide in den gragt vallen? De discipelen is niet boven zynen meester: maar een iegelyk volmaakt discipel zal zyn gelph zyn meester. Ende wat ziet gy den splinter / die in uws broeders ooge is / ende den balk die in uw eigen ooge is / en merkt gy niet? Ofte hoe konde gy tot uwen broeder zeggen / Broeder / laat toe dat ik den splinter die in uw ooge is u doer / daar gy zelve den balk die in uw ooge is / niet en ziet? Gy gebelide / doet eerst den balk uit uw ooge / ende dan zult gy bezien om den splinter u te doen / die in uw broeders ooge is.

*The fifth Sunday after Trinity.**The Collect.*

GRant, O Lord, we beseech thee, that the course of this world may be so peaceably ordered by thy governance, that thy church may joyfully serve thee in all godly quietness, through Jesus Christ our Lord, Amen.

The Epistle, 1 S. Pet. 3. 8.

BE ye all of one mind, having compassion one of another, love as brethren, be pitiful, be courteous; not rending evil for evil, or railing for railing; but contrariwise, blessing; knowing that ye are thereunto called, that ye should inherit a blessing. For he that will love life, and see good days, let him refrain his tongue from evil, and his lips that they speak no guile. Let him eschew evil, and do good; let him seek peace and ensue it. For the eyes of the Lord are over the righteous, and his ears are open unto their prayers: but the face of the Lord is against them that do evil. And who is he that will harm you, if ye be followers of that which is good? But and if ye suffer for righteousness sake, happy are ye, and be not afraid of their terror, neither be troubled; but sanctifie the Lord God in your hearts,

The Gospel, S. Luke 5. 1.

IT came to pass, that as the people pressed upon him to hear the word of God, he stood by the lake of Genesareth; and saw two ships standing by the lake: but the fishermen were gone out of them, and were washing their nets. And he entered into one of the ships, which was Simons, and prayed him that he would thrust out a little from the land: and he sat down and taught the people out of the ship. Now when he had left speaking, he said

V. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebet.

Vergunt ons / bidden wy / O Heere / dat des werelchs loop zo breedzamelelyk doot ulve schrikkinge bestierd werde / dat ulve lieghe in geruste Godsdiensst zig mag verzoeken / doot Jesus Christus / onzen Heere / Amen.

Zendbrief, 1 Petr. 3. 8-16.

Zie alle eens gezint / medelyc: big / de broeders lief hebben: de / met innerlycke barmhertigheid beweegt / byndelyc: Ende verzeeld niet kwaad booz kwaad / of schelden booz schelden: maar zegent daar en tegen: wetende dat gy daar toe geroepen zyt / op dat gy zegenunge zoud he-erven. Want wie het leven wil lief hebben / ende goede dagen zien / die stille zyn tonge van 't kwaad / ende zyne lippen / datze geen bedrog en spreken: Die lipke af van 't kwade / ende doe het goede: die zoekte brede ende sage den zelve na. Want de oogen des Heeren zyn over de rechtvaardige / ende zyne ooren tot haar gebed: maar het aangezicht des Heeren is tegen de geene die kwaad doen. Ende wie is het die u kwaad doen zal / indien gy neholgers zyt van 't goet? Maar indien gy ook lydet om der gerechtigheid wille / zo zyt gy zalig: ende en breeft niet uit breeze van haar / nog en werd niet ontcoert: Maar heiligh God den Heere in ulve herten.

Evangelie, Luc. 5. 1-12.

Ende het geschiedde als de schare op hem aandrong / om het woord Gods te hooren / dat hy stond by het meyr Genesareth. Ende hy zag twee schepen aan den oever van 't meyr liggende / ende de visschers waren daar uitgegaan / ende spoelden de netten. Ende hy ging in een van die schepen / 't welke Simons was / ende bad hem / dat hy een weinig van 't land affstake: ende weder sittende leerde hy de scharen uit het schip. Ende als hy af liet van

unto

VI. Zondag na H. Drie-eenigheid.

153

unto Simon, Launch out into the deep, and let down your nets for a draught. And Simon answering, said unto him, Master, we have toiled all the night, and have taken nothing; nevertheless at thy word I will let down the net. And when they had this done, they inclosed a great multitude of fishes, and their net brake. And they beckned unto their partners which were in the other ship, that they should come and help them. And they came and filled both the ships, so that they began to sink. When Simon Peter saw it, he fell down at Jesus knees, saying, Depart from me, for I am a sinful man, O Lord. For he was astonished, and all that were with him, at the draught of the fishes which they had taken: and so was also James and John the sons of Zebedee, who were partners with Simon. And Jesus said unto Simon, Fear not, from henceforth thou shalt catch men. And when they had brought their ships to land, they forsook all, and followed him.

spreeken/zeide hy tot Simon/ Steekt af na de diepte / ende werpt uwe netten uit om te hangen. Ende Simon antwoorde ende zeide tot hem/ Meester / wy hebben den geheelen nacht over gearbeid / ende niet gevangen: doch op uw woord zal ik het net uitwerpen. Ende als zy dat gedaan hadden/ besloten zy een groote menigte visschen/ ende haare net scheurde. Ende zy wenkten haare medegenooten/ die in 't ander schip waren/ dat zy haare zouden komen helpen. En zy kwamen/ende vullen beide de schepen/ zo dat zy bijna zonken. Ende Simon Petrus dat ziende/ viel neder aan de knien Jesu/ zeggende/ Heere / gaar uit van my/ want ik ben een zondig mensche. Want verbaasheid hadde hem bevangen/ ende alle die met hem waren/ over den vang der visschen/ die zy gevangen hadden. Ende desgelijks ook Jacobum ende Joannem de zoonen Zebedei/ die Simonis medegenooten waren. Ende Jesus zeide tot Simon/ En vrees niet: Van nu aan zult gy menschen vangen. Ende als zy de schepen aan land gestuurt hadden/ verlieten zy alles/ ende volgden hem.

*The sixth Sunday after Trinity.
The Collect.*

O God, who hast prepared for them that love thee, such good things as pass mans understanding; Pour into our hearts such love towards thee, that we loving thee above all things, may obtain thy promises, which exceed all that we can desire, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

The Epistle. Rom. 6. 3.

K Now ye not, that so many of us as were baptized into Jesus Christ, were baptized into his death? Therefore we are buried with him by baptism into death: that like as Christ was raised up from the dead by the glory of the Father, even so we also should walk in newness of life. For

VI. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebet.

O God / die de onzichtbaare goederen bereid hebt voor die u lief hebben/ stort in onze herten zondangen liefde tot u / dat wy u in alles en boven alles beminne / uwe beloften (die alles / wat het herte wenschen kan / overtreffen) mogen bekomen / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Rom. 6. 3-12.

Ofte en wetet gy niet / dat zo veel als wy in Christus gesinn gedoopt zyn / wy in zonen dood gedoopt zyn? Wy zyn dan met hem begraven door den doop in den dood / op dat gelijkerwijs Christus uit de dooden opgewekt is tot de heerlijkheid des Vaders / also ook wy in

K 5

if we have been planted together in the likeness of his death, we shall be also in the likeness of his resurrection: Knowing this, that our old man is crucified with him, that the body of sin might be destroyed, that henceforth we should not serve sin. For he that is dead, is freed from sin. Now if we be dead with Christ, we believe that we shall also live with him; knowing that Christ being raised from the dead, dieth no more; death hath no more dominion over him. For in that he died, he died unto sin once: but in that he liveth, he liveth unto God. Likewise reckon ye also your selves to be dead indeed unto sin: but alive unto God, through Jesus Christ our Lord.

The Gospel. S. Matth. 5. 20.

Jesus said unto his disciples, Except your righteousness shall exceed the righteousness of the Scribes and Pharisees, ye shall in no case enter into the kingdom of heaven. Ye have heard that it was said by them of old time, Thou shalt not kill: and whosoever shall kill, shall be in danger of the judgment. But I say unto you, that whosoever is angry with his brother without a cause, shall be in danger of the judgment: and whosoever shall say to his brother, Racha, shall be in danger of the council: but whosoever shall say, Thou fool, shall be in danger of hell-fire. Therefore if thou bring thy gift to the altar, and there rememberest that thy brother hath ought against thee; leave there thy gift before the altar, and go thy way, first be reconciled to thy brother, and then come and offer thy gift. Agree with thine adversary quickly, whiles thou art in the way with him; lest at any time the adversary deliver thee to

meentichheit des levens wandelen zonden. Want indien wy niet hem eenen plante geworden syn in de gelykmakinge syns doods / so zullen wy 't ook syn in de gelykmakinge syner opstandinge. Dit wetende dat onzen ouden mensche niet hem gekruicigd is / op dat het lichaam der zonde te niete gedaen worde / op dat wy niet meer de zonde en dienen. Want die gestorven is / die is gerechtvaardigd van de zonde: Indien wy nu niet Christo gestorven syn / so geloven wy dat wy ook niet hem zullen leven. Wetende dat Christus opgetwekt zynde uit de dooden / niet meer en sterft: de dood en heerscht niet meer over hem. Want dat hy gestorven is / dat is hy der zonde eenmaal gestorven: ende dat hy leeft / dat leeft hy Gode. Also ook gelyeden houd hem daar hoor dat gy wel der zonde dood zyt / maar Gode levende zyt in Christo Jesu onzen Heere.

Evangelie. Matth. 5. 20-27.

Jesus zeide tot synen discipelen / 't en zy ulve gerechtichheid overbloediger zy als der Schriftgeleerden ende der Phariiseen / dat gy in het Koninkryk der hemelen geenzins en zult ingaan. Gy hebt gehoord dat van den Ouden gezegt is / Gy en zult niet dooden: maar so wie doodet / die zal strafbaar zyn dooz het gerichte. Dorchis zegge u: so wie 't onrecht op synen broeder toornig is / die zal strafbaar zyn dooz het gerichte. Ende wie tot synen broeder zegt Racha / die zal strafbaar zyn dooz den grooten Raad. Maar wie zegt / Gy dwaas / die zal strafbaar zyn dooz het heiliche byer. So gy dan ulve gabe zult op den altaar offeren / ende aldaar gedachtig word / dat ulve broeder iet tegen u heeft / Laat daar ulve gabe hoor den altaar / ende gaat heen / verzoent u eerst niet ulven broeder / ende komt dan / ende offert ulve gabe. Weest haastelich wel gezint tegen u the

VII. Zondag na H. Drie-eenigheid.

135

the judge, and the judge deliver thee to the officer, and thou be cast into prison. Verily I say unto thee, thou shalt by no means come out thence, till thou hast paid the uttermost farthing.

*The seventh Sunday after Trinity.
The Collect.*

Lord of all power and might, who art the author and giver of all good things; Graft in our hearts the love of thy Name, increase in us true religion, nourish us with all goodness, and of thy great mercy keep us in the same, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Rom. 6. 19.

I Speak after the manner of men, because of the infirmity of your flesh: for as ye have yielded your members servants to uncleanness, and to iniquity, unto iniquity; even so now yield your members servants to righteousness, unto holiness. For when ye were the servants of sin, ye were free from righteousness. What fruit had ye then in those things whereof ye are now ashamed? for the end of those things is death. But now being made free from sin, and become servants to God, ye have your fruit unto holiness, and the end everlasting life. For the wages of sin is death: but the gift of God is eternal life, through Jesus Christ our Lord.

The Gospel. S. Mark 8. 1.

IN those days the multitude being very great, and having nothing to eat, Jesus called his disciples unto him, and saith unto them, I have compassion on the multitude, because they

me wederpartye / terwyle gy noch niet hem op den weg zyt: op dat de wederpartye niet mischien u den Rechter overlevere/ ende Rechter u den dienaar overlevere/ en gy in de gevangnisse geuorpen word. Doozwaar ik zegge u / gy en zult daer gecuzins utkomen / tot dat gy den laasten peining zult betaald hebben.

VII. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebet.

Heer aller krachten en magten / geber en Gheue van alles wat het beste is: Plant in onze herten de liefde uwes Naams; Geest wijsdom onder ons in de ware Godsdienst / voed ons in het goede / en belwaard dooz uwre barmhertigheid het aldus gebede; om de wille Jesu Christionzes Heeren / Amen.

Zendbrief. Rom. 6. 19. &c.

Ik sprekke op menscheleker wyze / om der zwakheid uwes vleesches wille. Want gelyk gy uwre leden gesteld hebt om dienstbaar te syn der onrechtigheid / ende der ongerechtigheid tot ongerechtigheid / also steld mi uwre leden om dienstbaar te syn der gerechtigheid tot heiligmakinge. Want doe gy dienstknechten waart der zonde / zo waart gy by van de gerechtigheid. Wat brucht dan hadt gy doe van die dingen daer over gy u mischaamt? Want het einde der zonde is de dood. Maar nu van de zonde by gemaakt zynde / ende Gode dienstbaar gemaakt zynde / hebt gy uwre brucht tot heiligmakinge / ende het einde het eeuwige leven. Want de bezoldinge der zonde is de dood / maar de genaden-gifte Gods is het eeuwige leven dooz Jesum Christum onzen Heere.

Evangelie. Marc. 8. 1-10.

In dezelfde dagen / als daer een geheel groote schaar was / ende niet en hadden wat zy eten zouden / riep Jesus synen discipelen tot hem / ende seide tot haer / Ik woode inner-

have

have now been with me three days, and have nothing to eat: and if I send them away fasting to their own houses, they will faint by the way: for divers of them came from far. And his disciples answered him, From whence can a man satisfy these men with bread herein the wilderness? And he asked them, How many loaves have ye? And they said, Seven. And he commanded the people to sit down on the ground: and he took the seven loaves, and gave thanks, and brake, and gave to his disciples to set before them: and they did set them before the people. And they had a few small fishes; and blessed, and commanded to set them also before them. So they did eat, and were filled: and they took up of the broken meat that was left, seven baskets. And they that had eaten were about four thousand; and he sent them away.

*The eighth Sunday after Trinity.
The Collect.*

O God, whose never-failing providence ordereth all things both in heaven and earth; We humbly beseech thee to put away from us all hurtful things, and to give us those things which be profitable for us, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

The Epistle. Rom. 8. 12.

Brethren, we are debtors, not to the flesh, to live after the flesh: for if ye live after the flesh, ye shall die: but if ye through the Spirit do mortifie the deeds of the body, ye shall live. For as many as are led by the Spirit of God, they are the sons of God. For ye have not received the Spirit of bondage again to fear: but ye have received the Spirit of adoption, whereby we cry, Abba, Father. The

lyk met ontferminge betoert ober de schaare / want zy in dese dagen by my gebleven zyn / ende en hebben niet wat zy eten zouden. Ende indien ihze nuchteren na haar huis late gaan / zo zullen zy op den weg bezwipen: want sommige van haar komen van verre. Ende zyne discipelen antwoordden hem / Van waar zal iemand deze met brooden hier in de woestynen konnen verzadigen? Ende hy zonghe haar / Hoe veel brooden hebt gy? Ende zy zeiden / Zeven. Ende hy gebodde de schaare neder te zitten op d' aarde / ende hy nam de zeven brooden / ende gedankt hebbens de brak hy ze / ende gaf ze zynen discipelen / op dat zy ze zouden voorleggen / ende zy leidenze de schare brood. Ende zy hadden weinige vischkens / ende als hy gezegend hadde / zeide hy / dat zy ook die zouden voorleggen. Ende zy hebben gegeten / ende zyn verzadigt geworden / ende zy namen het overschot der brokken op / zeven manden. Die nu gegeten hadden waren ontrent hier duizend / ende hy lietze gaan.

VIII. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebod.

O God / wiens voorzichtigheid in zyne schikkinge nooit mist in den hemel of op aarde / wy bidden u ootmoedelyk / neemt van ons weg alle t'geene ons zoude mogen schadelijk zyn / en vergunt ons t'geene ons nut is / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Rom. 8. 12-18.

Zedaan / broeders / wy zyn schuld denaars niet den vleesche / om na den vleesche te leven. Want indien gy na den vleesche leeft / zo zult gy sterben: maar indien gy door den Geest de werkingen des lichaams doodet / zo zult gy leven. Want zo heil als gy door den Geest Gods geleert worden / die zyn kinderen Gods. Want gy en hebt niet ontfangen den Geest der dienstbaarheid wederom

Spirit

IX. Zondag na H. Drie-eenigheid.

117

Spirit itself beareth witness with our spirit, that we are the children of God. And if children, then heirs; heirs of God, and joynt-heirs with Christ: if so be that we suffer with him, that we may be also glorified together.

The Gospel. S. Matth. 7. 15.

Beware of false prophets, which come to you in sheeps-clothing, but inwardly they are ravening wolves. Ye shall know them by their fruits: Do men gather grapes of thorns, or figs of thistles? Even so every good tree bringeth forth good fruit; but a corrupt tree bringeth forth evil fruit. A good tree cannot bring forth evil fruit; neither can a corrupt tree bring forth good fruit. Every tree that bringeth not forth good fruit, is hewn down, and cast into the fire. Wherefore by their fruits ye shall know them. Not every one that saith unto me, Lord, Lord, shall enter into the kingdom of heaven: but he that doth the will of my Father which is in heaven.

The ninth Sunday after Trinity.

The Collect.

Grant to us, Lord, we beseech thee, the Spirit to think and do always such things as be righteal; that we who cannot do any thing that is good without thee, may by thee be enabled to live according to thy will, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. 1 Cor. 10. 1.

Brethren, I would not that ye should be ignorant, how that all our Fathers were under the cloud, and all passed through the sea; and were all baptized unto Moses in the cloud,

tot blyze: maar gy hebt ontfangen den Geest der aantecninge tot sondereken/ doot welken wy roepen/ Abba/ Vader. Dezelve Geest getuigt met onzen geest/ dat wy kinderen Gods syn. Ende inden wy kinderen syn/ zo syn wy ook erfgenamen: erfgenamen Gods/ ende mede erfgenamen Christi: zo wy anders niet hem lyden/ op dat wy ook niet hem verheerlijkt worden.

Evangelie. Matth. 7. 15-22.

Maar wacht u van de valsche Propheeten/ dewelcke in schaapskleederen tot u komen/ maar van binnen synze gruppende wolven. Van hare vruchten zult gyze kennen/ Heest men ook een druive van doornen/ of vygen van distelen? Also een ieder goede boom brengh voort goede vruchten/ ende een kwade boom brengh voort kwade vruchten. Een goede boom en kan geen kwade vruchten voortbrenghen: nog een kwade boom goede vruchten voortbrenghen. Ende ieder boom die geen goede vrucht voort en brengh/ word uitgehouwen/ ende in t byer gelowpen. Zo zult gy van dezelve aan hare vruchten kennen. Niet een tegelyk/ die tot my zegt/ Heere/ Heere/ en zal ingaan in t Koninkryke der hemelen: maar die daer doet den wille myns Vaders die in de hemelen is.

IX. Zondag na H. Drie-eenigheid.

Gebed.

Vergint ons/ bidden wy mi/ O Heere/ den Geest/ om alle tyd te denken en te doen alles wat behoorlyk is/ op dat wy/ die zonder u niet kunnen bestaan/ doot u mogen behouden gemaakt werden/ om te leven volgens uwer wille/ doot Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

Zendbrief. 1 Cor. 10. 1-14.

Ende ik en wil niet/ broeders/ dat gy onwetende syn/ dat onze vaders alle onder de wolke waren/ ende alle doot de zee doorgaan syn/ Ende alle in Moesen gedoopt syn in

and

and in the sea; and did all eat the same spiritual meat, and did all drink the same spiritual drink: (for they drank of that spiritual Rock that followed them; and that Rock was Christ.) But with many of them God was not well-pleased; for they were overthrown in the wilderness. Now these things were our examples, to the intent we should not lust after evil things, as they also lusted. Neither be ye idolaters as were some of them; as it is written, The people sit down to eat and drink, and rose up to play. Neither let us commit fornication, as some of them committed, and fell in one day three and twenty thousand. Neither let us tempt Christ, as some of them also tempted, and were destroyed of serpents: Neither murmur ye, as some of them also murmured, and were destroyed of the destroyer. Now all these things happened unto them for ensamples: and they are written for our admonition, upon whom the ends of the world are come. Wherefore let him that thinketh he standeth, take heed lest he fall. There hath no temptation taken you, but such as is common to man: but God is faithful, who will not suffer you to be tempted above that ye are able; but will with the temptation also make a way to escape, that ye may be able to bear it.

The Gospel. S. Luke 16. 1.

Jesus said unto his disciples, There was a certain rich man who had a steward, and the same was accused unto him, that he had wasted his goods. And he called him, and said unto him, How is it that I hear

de wolke / ende in de zee. Ende alle dezelve geestelyke spyz gegeten hebben: Ende alle den zelden geestelyken drank gedronken hebben. Want zy dronken uit de geestelyke steenrots die volgde: ende de steenrots was Christus. Maar in 't meerder deel van haar en heeft God geen welgevallen gehad: want zy yn in de woestynen ter neder gheslagen. En deze dingen yn geschied ons tot voorbeelden / op dat wy geen lust tot het kwaad en zouden hebben / gelyk hertops als zy lust gehad hebben. Ende en word geen afgodendienaars / gelyk hertops als sommige van haar / gelyk geseheben staat: Het wolk zat neder om te eeten / ende om te drinken / ende zy stonden op om te speelen. Ende en laat ons niet hoereeren / gelyk sommige van haar gehoereert hebben / ende vielen op eenen dag drie en twintig duizend. Ende en laat ons Christus niet verzoeken / gelyk ook sommige van haar verzocht hebben / ende werden van de slangen vernield. Ende en murmureed niet / gelyk ook sommige van haar gemurmureed hebben / ende werden vernield van den verderver. Ende deze dingen alle yn haer lieden overgekomen tot voorbeelden: ende yn beschreeven tot waarschuwinge van ons / op dewelke de kinderen der eeuwen gekomen yn. So dan die mensche staant / zie toe dat hy niet en valle. Al lieden en heeft geen verzoekingebangen dan niemantelyke: doch God is getrouw / welken niet en zal laten verzocht worden hebben het geene gy vermeent / maar hy zal niet de verzoekingee ook de uitskomst geven / op dat gyze liemet verdragen.

Evangelië. Lucas 16. 1—10.

Jesus zeide tot zyne discipelen / Daar was een zeker ryk mensche / welke eenen Rentmeester hadde / ende deze werd hy hem verklaagd / als die zyne goederen doorgaagt. Ende hy riep hem / ende zei-

chia

this of thee? Give an account of thy stewardship: for thou mayst be no longer steward. Then the steward said within himself, What shall I do? for my lord taketh away from me the stewardship: I cannot dig, to beg I am ashamed. I am resolved what to do, that when I am put out of the stewardship, they may receive me into their houses. So he called every one of his lords debtors unto him, and said unto the first, How much owest thou unto my Lord? And he said, And hundred measures of oyl. And he said unto him, Take thy bill, and sit down quickly, and write fifty. Then said hieto another, And how much owest thou? And he said, An hundred measures of wheat. And he said unto him, Take thy bill, and write fourscore. And the lord commended the unjust steward, because he had done wisely: for the children of this world are in their generation wiser than the children of light. And I say unto you, Make to your selves friends of the Mammon of unrighteousness; that when ye fail they may receive you into everlasting habitations.

The tenth Sunday after Trinity.

The Collect.

Let thy merciful ears, O Lord, be open to the prayers of thy humble servants; and that they may obtain their petitions, make them to ask such things, as shall please thee, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. 1 Cor. 12. 1.

Concerning spiritual gifts, brethren, I would not have you ignorant. Ye know that ye were Gentiles carried away unto these

de tot hem / Doe hoorde ik dit van u? Geeft rekenschap van uwe rentmeesterschap: want ghy en zult niet meer hovenen rentmeesterzyn. Ende de rentmeester zeide hy hemzelven / Wat zal ik doen / dewyle myn heere dit rentmeesterschap van my neemt? Gheen en kan ik niet / te bedelen schaame ik my. Ik weet wat ik doen zal / op dat / wanneer ik van het rentmeesterschap afgezet zal wezen / zy my in haare huizen ontfangen. Ende hy riep tot hem een iegelyk van de schuldenaars zyns heeren / ende zeide tot den eersten / Hoe veel zyt ghy mynen heere schuldig? Ende hy zeide / Wonderd haren olie. Ende hy zeide tot hem / Neemt uwe handschrift / en nederzittende schryft haastelyk bystic. Daar na zeide hy tot eenen anderen / Ende ghy / hoe veel zyt ghy schuldig? Ende hy zeide / Wonderd myn den carlwe. Ende hy zeide tot hem / Neemt uwe handschrift / ende schryft tachtentig. Ende de heere prees den onrechtvaardigen rentmeester / om dat hy boozigtelich gedaan hadde: want de kinderen des zwer waereld zyn boozigtiger dan de kinderen des lichts in haaren geslagte. Ende ik zegge u lieben / Maakt u zelven vrienden uit den onrechtvaardigen Mammon / op dat wanneer u ontfreken zal / zy u mogen ontfangen in de eeuwige tabernakelen.

X. Zondag na H. Drie-eenigheid.

Gebed.

Owend / O Heere / de ooren uwer barmhertigheid hoor de gebeden uwer ootmoedige dienaaren / en op dat zy haare hertenwenschen mogen verwerven / maakt dat zy zulke begeren / als meest behaagelyk wezen zal hoor u / hoor Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. 1. Cor. 12. 1-12.

Ende van de geesteslyke gaben / broeders / en wil ik niet dat ghy onwetende zyt. Ghy weet dat ghy heidenen waart / tot de stonme afgedynde

dumb idols, even as ye were led. Wherefore I give you to understand, that no man speaking by the Spirit of God, calleth Jesus accursed; and that no man can say that Jesus is the Lord, but by the Holy Ghost. Now there are diversities of gifts, but the same Spirit. And there are differences of administrations, but the same Lord. And there are diversities of operations, but it is the same God, who worketh all in all. But the manifestation of the Spirit is given to every man to profit withall. For to one is given by the Spirit, the word of wisdom; to another the word of knowledge by the same Spirit; to another faith by the same Spirit; to another the gifts of healing by the same Spirit; to another the working of miracles; to another prophecy; to another discerning of spirits; to another divers kinds of tongues; to another the interpretation of tongues. But all these worketh that one and the selfsame Spirit, dividing to every man severally as he will.

The Gospel. S. Luke 19. 41.

And when he was come near, he beheld the city, and wept over it, saying, If thou hadst known, even thou, at least in this thy day, the things which belong unto thy peace! but now they are hid from thine eyes. For the days shall come upon thee, that thine enemies shall cast a trench about thee, and compass thee round, and keep thee in on every side, and shall lay thee even with the ground, and thy children within thee: and they shall not leave in thee one stone upon another, because thou knewest not the time of thy visitation. And he went into the temple, and began to cast out them

den heeren getrokken/ nu dat gij gesleht loerd. Daarom make ik u bekend dat niemand die doot den Geest Gods sprekt/ Jesum een verdoemde kint en noemt: ende niemand en kan zeggen Jesum den Heere te zijn/ dan door den Heiligen Geest. Ende daar is verscheidenheid der gaben/ doch het is dezelfde Geest: Ende daar is verscheidenheid der bedieningen/ ende het is dezelfde Heere: Ende daar is verscheidenheid der werkingen/ doch het is dezelfde God/ die alle in allen werkt. Maar een iegelijk word de openbaringe des Geestes gegeven tot het geene dat oordeel is. Want dezen word door den Geest gegeven het woord der wijsheid/ ende eenen anderen het woord der kennis/ door den zelven Geest: ende eenen anderen het gelobe/ door den zelven Geest: ende eenen anderen de gave der gezondmakingen/ door den zelven Geest: Ende eenen anderen de werkingen der krachten: ende eenen anderen prophetie: ende eenen anderen onderscheidingen der geesten: ende eenen anderen miensgerelaten: ende eenen anderen uitlegginge der talen. Doch deze dingen alle werkt de een ende dezelfde Geest/ deelende een iegelijk in 't byzonder gelyckelwijs by wilt.

Evangelie. Luc. 19. 41-47.

Ende als Hy naby kwam/ ende de stad zag/ weende Hy over haar/ zeggende/ Och of gij ook behender/ ook noch in dezen ulwen dag/ het geene tot ulwen brode dient! Maar nu is 't verborghen voor ulwe oogen. Want daar sullen dagen over u komen/ dat ulwe byanden een begravinge rontom u sullen opwerpen/ ende sullen u omsingelen/ ende u van alle zyden denaken. Ende sullen u tot den grond nederwerpen/ ende ulwe kinderen in u: ende gien zullen in u den eenen steen op den anderen steen niet laten: daarom dat gij den tyd ulwer bezoeking niet bekend en hebt. Ende gegaan zijnde

XI. Zondag na H. Drie-eenigheit.

161

that sold therein, and them that bought, saying unto them, It is written, My house is the house of prayer, but ye have made it a den of thieves. And he taught daily in the temple.

in den Tempel / begon Hy mit te dy-
ben de gene die daar in verhogten en
hogten / zeggende tot haer / Daar
is geschreeven / Myn huis is een
huis des gebeds: maar gy hebt dat
tot een huil der moordenaaren ge-
maakt. Ende Hy leerde dagel pks
in den Tempel.

*The eleventh Sunday after Trinity.
The Collect.*

O God, who declarest thy Al-
mighty power most chiefly in
shewing mercy and pity; Mercifully
grant unto us such a measure of thy
grace, that we running the way of
thy commandments, may obtain thy
gracious promises, and be made par-
takers of thy heavenly treasure, through
Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. 1 Cor. 15. 1.

Brethren, I declare unto you the
gospel which I preached unto
you, which also you have received,
and wherein ye stand. By which also
ye are saved, if ye keep in memory
what I preached unto you, unless ye
have believed in vain. For I deliver-
ed unto you first of all, that which
I also received, how that Christ died
for our sins, according to the scrip-
tures; and that he was buried; and
that he rose again the third day ac-
cording to the scriptures; and that
he was seen of Cephas, then of the
twelve. After that, he was seen of
above five hundred brethren at once;
of whom the greater part remain
unto this present, but some are fallen
asleep. After that, he was seen of
James; then of all the Apostles; and
last of all he was seen of me also, as
of one born out of due time: for I
am the least of the Apostles, that
am not meet to be called an Apostle,
because I persecuted the church of
God. But by the grace of God I am
what I am: and his grace which was
bestowed upon me, was not in vain;
but I laboured more abundantly than
they all; yet not I, but the grace of

XI. Zondag na H. Drie-eenigheit.
Gebed.

O God / die uwe Almogentheid
meest in 't sparen en ontfemen
bekend maakt / vermeenighuldigt
over ons uwe barmhertigheid / op
dat wy na uwe voorgefelde beloften
de weg uwer geboden loopende / mo-
gen deelachtig werden van uwe he-
melſche ſchatten / door Jesus Chri-
ſtus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. 1 Cor. 15. 1-12.

Voorts / broeders / ik make u be-
kend het Evangelium / dat ik
in verkondigt hebbe / het welke gy
ook aangenomen hebt / in 't welk gy
ook staat: Door het welk gy ook
zalig word / indien gy het behoud op
zodanigen wyze / als ik het u verkon-
digt hebbe: 't en zy dan dat gy te
vergeefs geloofd hebt. Want ik heb-
be u lieben ten eerſten overgegeven
het gene ik ook ontfangen hebbe / dat
Chriſtus geſtorven is door onze zon-
den / na de ſchriften: Ende dat Hy is
begraven / ende dat Hy is opgewekt
ten derden dage / na de ſchriften:
Ende dat Hy is van Cephas gezien
daar na van de twaalve. Daar na is
Hy gezien van meer dan vyf hondert
broederen op eenmaal / van welke
het meerder deel noch overig is / ende
zominge ook zyn ontfapen. Daar
na is Hy gezien van Jakobus / daar
na van alle de Apostelen. Ende ten
laaften van allen is Hy ook van
my / als van een ontpdig gebooren /
gezien. Want ik ben de minſte van
de Apostelen / die niet tweedig en ben
een Apostel genaamt te worden /
daarom dat ik de gemeente Gods
vervolgt hebbe. Doch door de genade
God

God which was with me: therefore whether it were I or they, so we preach, and so ye believed.

The Gospel. S. Luke 18. 9.

Jesus spake this parable unto certain which trusted in themselves, that they were righteous, and despised others; Two men went up into the temple to pray; the one a Pharisee, and the other a Publican. The Pharisee stood and prayed thus with himself. God, I thank thee that I am not as other men are, extortioners, unjust, adulterers, or even as this Publican. I fast twice in the week, I give tithes of all that I possess. And the Publican standing afar off, would not lift up so much as his eyes unto heaven, but smote upon his breast, saying, God be merciful to me a sinner. I tell you, this man went down to his house justified rather than the other: for every one that exalteth himself, shall be abased; and he that humbleth himself, shall be exalted.

The twelfth Sunday after Trinity.

The Collect.

Almighty and everlasting God, who art always more ready to hear, than we to pray, and art wont to give more than either we desire or deserve; Pour down upon us the abundance of thy mercy, forgiving us those things whereof our conscience is afraid, and giving us those good things which we are not worthy to ask, but through the merits and mediation of Jesus Christ thy Son our Lord. Amen.

Godes ben ik dat ik ben: ende zyne genade / die aan my betoogen is / en is niet pdeel geweest / maar ik hebbe overbloediger gearbeid / dan zy alle: doch niet ik / maar de genade Godes die met my is. Het zy dan ik / het zy zy lieden / also prediken wy / ende also hebt gy geloofd.

Evangelie. Luc. 18. 9-15.

Jesus zelve ook tot zonnige / die by haar zelve vertrouwden / dat zy rechtvaardig waren / ende de andere niets en achtenden / deze gelphemisse: Twee menschen gingen op in den Tempel om te bidden / de een was een Pharizeus / ende de andere een Tollenaar. De Pharizeus staande / bad die by hem zelve / O God / ik dankte ti / dat ik niet en ben gelph de andere menschen / roovers / onrechtvaardige / overspeelders: ofte ook gelph deze tollenaar. Ik vastte tweemaal ter weke / ik geve tienden van alles wat ik bezitte. Ende de Tollenaar van verre staande / en wilde ook zelfs de oogen niet opheffen na den hemel / maar sloeg op zyne borst / zeggende / O God / zyt my zondaar genadig. Ik zegge u lieden / deze ging af gerechtigd in zyn huis / meer dan die. Want een ieder die hem zelve verhoogt / zal vernedert worden / ende die hem zelve vernedert / zal verhoogt worden.

XII. Zondag na H. Drie-Eenigheid.
Gebed.

Almachtige en eeuwige God / die door de volheid uwer barmhertigheden getreder zyt om te verhooren / dan wy om te bidden; ende door uwe mildadigheid onze verdiensten en hertenwenschingen verre te boven gaat; stort over ons mit den bloed uwer Genaden / en vergeeft alle het geene onze consciencien beangst maakt; en doecht ons toe / t gene wy door gebeden niet verbeelischen / door Jesus Christus onzen Heers / Amen.

The Epistle. 2 Cor. 3. 4.

Such trust have we through Christ to God-ward. Not that we are sufficient of ourselves to think any thing as of our selves; but our sufficiency is of God. Who also hath made us able ministers of the new testament; not of the letter, but of the Spirit: for the letter killeth, but the Spirit giveth life. But if the ministration of death written and engraven in stones, was glorious; so that the children of Israel could not stedfastly behold the face of Moses, for the glory of his countenance, which glory was to be done away; how shall not the ministration of the Spirit be rather glorious? for if the ministration of condemnation be glory, much more doth the ministration of righteousness exceed in glory.

The Gospel. S. Mark 7. 31.

Jesus departing from the coasts of Tyre and Sidon, came unto the sea of Galilee, through the midst of the coasts of Decapolis. And they bring unto him one that was deaf, and had an impediment in his speech; and they beseech him to put his hand upon him. And he took him aside from the multitude, and put his fingers into his ears, and he spit, and touched his tongue; and looking up to heaven, he sighed, and saith unto him, *Ephphatha*, that is, Be opened. And straightway his ears were opened, and the string of his tongue was loosed, and he spake plain. And he charged them that they should tell no man; but the more he charged them, so much the more a great deal they published it, and were beyond measure astonished, saying, He hath done all things well; He maketh both the deaf to hear, and the dumb to speak.

Zendbrief. 2 Cor. 3. 4-10.

En de zondag een vertrouwen hebben wy door Christus by God. Niet dat wy aan ons zelven bekwaam zijniet te denken / als uit ons zelven: maar onze bekwaamheid is uit God: Die ons ook bekwaam gemaakt heeft om te zijn dienaars des Nieuwen Testaments / niet der letter / maar des Geestes. Want de letter dood / maar de Geest maakt levendig. Ende indien de bedieninge des doods in letteren bestaande / ende in steenen ingedrukt / in heerlijkheid is geweest / also dat de kinderen Israels 't aangezicht van Moses niet en konden sterken aanzien / om de heerlijkheid zyns aangezichts / die te niete gedaan zoude worden: Hoe en zal niet veel meer de bedieninge des Geestes in heerlijkheid zijn? Want indien de bedieninge der veroemisse heerlijkheid geweest is / veel meer is de bedieninge der rechtvaardigheid overvloedig in heerlijkheid.

Evangelie. Marc. 7. 31. Sec.

Jesus wederom wechgegaan zijnde uit de landpalen van Tyre en Sidon / kwam aan de zee van Gallien / door het midden der landpalen van Decapolis. En zij brachten tot hem eenen dooven / die zwaarliph sprak / ende baden hem dat hy de hand op hem leide. En hem van de schaar alleen genomen hebbende / stak hy zyne vingeren in zyne ooren / en gespoogen hebbende / raakte hy zyne tonge aan. En opwaarts ziende na den hemel / zuchtte hy / ende zeide tot hem / *Ephphatha* / dat is / word geopent. Ende terstont wierden zyne ooren geopent / en de band zynet tonge wierd los / en hy sprak recht. Ende hy gebod hem lieden dat zij het niemand zeggen en zouden: maar wat hy haar ook gebod / zo verkondigden zij het des te meer. Ende zij ontzetteben haar hoven maten zeer / zeggende / Hy heeft alles wel gedaan / en hy maakte

dat de doobe hooren/ en de stomme
spreeken.

The thirteenth Sunday after Trinity.

The Collect.

A Almighty and merciful God, of whose only gift it cometh, that thy faithful people do unto thee true and laudable service; Grant, we beseech thee, that we may so faithfully serve thee in this life, that we fail not finally to attain thy heavenly promises, through the merits of Jesus Christ our Lord. *Amen.*

The Epistle. Gal. 3. 16.

TO Abraham and his seed were the promises made. He saith not, And to seeds, as of many; but as of one; And to thy seed, which is Christ. And this I say, that the covenant that was confirmed before of God in Christ, the law which was four hundred and thirty years after, cannot disannull, that it should make the promise of none effect. For if the inheritance be of the law, it is no more of promise; but God gave it to Abraham by promise. Wherefore then serveth the law? It was added because of transgressions, till the seed should come, to whom the promise was made: and it was ordained by angels in the hand of a mediator. Now a mediator is not a mediator of one, but God is one. Is the law then against the promises of God? God forbid: for if there had been a law given which could have given life, verily righteousness should have been by the law. But the Scripture hath concluded all under sin, that the promise by faith of Jesus Christ might be given to them that believe.

The Gospel. S. Luke 10. 23.

Blessed are the eyes which see the things that ye see. For I tell you,

XIII. Zondag na H. Drie-Eenigheid
Gebet.

A Imagtige en barmhertige God/ van wiens milddadigheid alleen voortkomt / dat de Geloobigen u oprechtelyk en getrouweluyk dienen/ geest ons/ bidden wy u/ zond' der verhyndering na uwe beloften/ sen also te mogen loopen/ dat wy die eyndelyk mogen gederen/ door Jesu Christum onzen Heere/ Amen.

Zendbrief. Galat. 3. 16-23.

N u so syn de beloftenissen tot Abraham ende synen zaden gesproken. Wy en zegt niet/ Ende den zaden/ als van vele/ maar als van een/ Ende wiens zaden: welke is Christus. Ende dit zegge ik: Het verbond dat te voren van God bevestigd is op Christum / en word door de wet/ die na vier hondert en dertig jaren gekomen is/ niet krachteloos gemaakt/ om de beloftenisse te niere te doen. Want indien de eyfentisse uit de wet is/ so en is ze niet meer uit de beloftenisse: maar God heeft ze Abraham door de beloftenisse genadeluyk gegeven. Waar toe is dan de wet? Zy is om der overtredingen wille daar by gestelt/ tot dat het zaad zoude gekomen syn/ dien het beloofd was: ende zy is door de Engelen bestelt in de hand des Middelaars. Ende de Middelaar en is niet Middelaar van eenen: maar God is een. Is dan de wet tegen de beloftenissen Gods? Dat zy verre: want indien daar een wet gegeven ware die machtig was leuen big te maken/ so zoude waarlyk de rechtbeerdighen uit de wet syn. Maar de Schryft heeft het al onder de zonde besloten / op dat de belofte uit den geloobe Jesu Christi den geloobigen zoude gegeven worden.

Evangelie. Luc. 10. 23-38.

Z Alig syn de oogen die zien het gene gy ziet, Want Ik zegge

thai

that many prophets and kings have desired to see those things which ye see, and have not seen them; and to hear those things which ye hear, and have not heard them. And behold, a certain lawyer stood up, and tempted him, saying, Master; what shall I do to inherit eternal life? He said unto him, What is written in the law? How readest thou? And he answering, said, Thou shalt love the Lord thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy strength, and with all thy mind, and thy neighbour as thy self. And he said unto him, Thou hast answered right; this do, and thou shalt live. But he willing to justify himself, said unto Jesus, And who is my neighbour? And Jesus answering, said, A certain man went down from Jerusalem to Jericho, and fell among thieves, which stripped him of his raiment, and wounded him, and departed, leaving him half-dead. And by chance there came down a certain priest that way, and when he saw him, he passed by on the other side. And likewise a Levite, when he was at the place, came and looked on him, and passed by on the other side. But a certain Samaritan, as he journeyed, came where he was; and when he saw him, he had compassion on him, and went to him, and bound up his wounds, pouring in oil, and wine, and set him on his own beast, and brought him to an inn, and took care of him. And on the morrow when he departed, he took out two pence, and gave them to the host, and said unto him, Take care of him, and whatsoever thou spendest more, when I come again, I will repay thee. Which now of these three, thinkest thou, was neighbour unto him that fell among the thieves? And he said, He that shewed mercy on him. Then said Jesus unto him, Go, and do thou likewise.

u/ dat veel Propheten en Konin-
gen hebben begeert te zien / het geene
gy ziet / ende en hebben 't niet gezien:
ende te hooren 't geene gy hoort / ende
en hebben het niet gehoord. En ziet/
een zeker Wedergeleerde stond op / hem
verzoekende / en zeggende / Meester/
wat doende zal ik het eeuwige leuen
be-erven? Ende hy zeide tot hem /
Wat is in de wet geschreven? hoe
leest gy? Ende hy antwoordende /
zeide / Gy zult den Heere uwen God
lief hebben uit geheel uw herte / ende
uit geheel uwe ziele / ende uit geheel
uwe kracht / ende uit geheel uw ver-
stand: ende uwen naasten als u zels-
ben. Ende hy zeide tot hem / Gy
hebt recht geantwoord: Doet dat /
ende gy zult leuen. Maar hy / wilt-
lende hem zeluen rechtvaardigen / zeide
tot Jesum / Ende wie is mynen naa-
sten? Ende Jesus antwoordende /
zeide / Een zeker mensche kwam af
van Jerusalem na Jericho / en viel
onder de moordenaars / welke hem
ook uitgetogen / ende daar toe zware
slagen gegeven hebbende / gingen he-
nen / en lieten hem half dood liggen.
Ende hy geballe kwam een zeker
Wijlester den zelven weg af / en hem
ziende / ging hy tegen over hem voor-
by. Ende desgelijks ook een Aebyt /
als hy was by die plaatze / kwam
hy ende zag hem / ende ging tegen
over hem voorby. Maar een zeker
Samaritaan reizende / kwam om-
trent hem / en hem ziende / wierd hy
met innerlyke ontferminge betoert.
Ende hy tot hem gaande / verband
zyne wonden / gietende daar in olie en
wyn: ende hem heffende op zyn eigen
beest / voerde hem in de herberge / en
verzorgde hem. Ende des anderen
daags wech gaande / langde hy twee
peiningen uit / en gafse den waard /
ende zeide tot hem / Draagt zooge
voor hem: ende zo wat gy meer aan
hem te koste zult leggen / dat zal ik u
weder geven / als ik weder come. Wie
van deze drie dunkt u den naasten ge-
weest te zyn / des genen die onder de

moordenaars geballeu was? Ende
hy zeide / Die barmhertigheid aan
hem gedaen heeft. Zo zeide dan Je-
sus tot hem / Gaat henen / ende doet
gy desgelijks.

The fourteenth Sunday after Trinity.

The Collect.

Almighty and everlasting God,
give unto us the increase of
faith, hope, and charity; and that
we may obtain that which thou dost
promise, make us to love that which
thou dost command, through Jesus
Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Gal. 5. 16.

I Saythen, Walk in the Spirit, and
ye shall not fulfill the lust of the
flesh. For the flesh lusteth against
the Spirit, and the Spirit against the
flesh; and these are contrary the one
to the other; so that ye cannot do
the things that ye would. But if ye
be led by the Spirit, ye are not under
the law. Now the works of the flesh
are manifest, which are these, Adul-
tery, fornication, uncleanness, lasciviousness,
idolatry, witchcraft, ha-
tred, variance, emulations, wrath,
strife, seditions, heresies, envyings,
murders, drunkenness, revellings,
and such like: of the which I tell you
before, as I have also told you in time
past, that they who do such things shall
not inherit the kingdom of God. But
the fruit of the Spirit is love, joy,
peace, long suffering, gentleness,
goodness, faith, meekness, tempe-
rance: against such there is no law.
And they that are Christs, have cru-
cified the flesh, with the affections and
lusts.

The Gospel. S. Luke 17. 11.

And it came to pass, as Jesus
went to Jerusalem; that he
passed through the midst of Samaria
and Galilee. And as he entered into a

XIV. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebed.

Almachtige en eeuwige God/
vermeerder in ons het geloof/
de hope / en de liefde; en op dat
wij mogen bekomen 't geene Gy be-
loofd / zo geeft ons te bevestigen / 't ge-
ne Gy gebied; dooz Jesus Christus
onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Gal. 5. 16-25.

Ende ik zegge / wandeld dooz
den Geest / ende en volbringt
de begeerlikheid des vleeschens niet.
Want het vleesch begeerd tegen den
Geest / ende de Geest tegen het
vleesch: ende deze staan tegen mals
kanderen / also dat gy niet en doet het
geene gy wilt. Maar indien gy
dooz den Geest geleid word / zo en
zyt gy niet onder de Wet. De wer-
ken des vleesch in zyn openbaar:
welke zyn overspel / hoerere / onrei-
nigheid / ontuchtigheid / Afgoderie /
sempingebinge / vrandschappen / twis-
ten / afgunstigheden / toorn / ge-
hyf / tweedragt / ketteren / Jyd /
moord / dronkenschappen / brasse-
ren / ende diergelijke: van de wel-
ke ik u te booren zegge / gelyk ik ook
te booren gezegt hebbe / dat die zulke
dingen doen het koningryke Gods
niet en zullen be-erven. Maar de
brucht des Geests / is liefde / blyds-
chap / vrede / langmoedigheid / goe-
dertierenheid / goedheid / geloof /
zachtmoedigheid / matigheid. Te-
gen de zodanige en is de Wet niet.
Maar die Christen zyn / hebben het
vleesch gekruist met de betwengingen
ende begeerlikheden.

Evangelie. Luc. 17. 11-20.

Ende het geschiedde / als hy na
Jerusalem reisde / dat hy dooz
het midden van Samarien ende Ga-
lileen ging. Ende als hy in een zek-
certain

certain village, there met him ten men that were lepers, who stood afar off. And they lifted up their voices, and said, Jesus Master, have mercy on us. And when he saw them, he said unto them, Go shew yourselves unto the priests. And it came to pass, that as they went, they were cleansed. And one of them, when he saw that he was healed, turned back, and with a loud voice glorified God, and fell down on his face at his feet, giving him thanks; and he was a Samaritan. And Jesus answering, said, Were there not ten cleansed? but where are the nine? There are not found that returned to give glory to God, save this stranger. And he said unto him, Arise, Go thy way, thy faith hath made thee whole.

The fifteenth Sunday after Trinity.

The Collect.

K Eep, we beseech thee, O Lord, thy Church with thy perpetual mercy. And because the frailty of man without thee cannot but fall, keep us ever by thy help from all things hurtful, and lead us to all things profitable to our salvation, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

The Epistle. Gal. 6. 11.

Y E see how large a letter I have written unto you with mine own hand. As many as desire to make a fair shew in the flesh, they constrain you to be circumcised; only lest they should suffer persecution for the cross of Christ. For neither they themselves, who are circumcised keep the law; but desire to have you circumcised, that they may glory in your flesh. But God forbid that I should glory, save in the cross of our Lord Jesus Christ, by whom the world is

ker blek kwant / ontmoetteden hem tien melatse mannen / welke stonden van verre. Ende zy verhieven hare stemme / zeggende / Jesu / Meester / ontfermt u onzer. Ende als hyse zag / zeide Hy tot haar / Gaat heenen ende vertoont u zelve den Priesteren. Ende het geschiedde terwyle zy heenen gingen / dat zy gereinigt wierden. Ende een van haar ziende dat hy genezen was / keerde wederom / met grooter stemme God berheerlykende. Ende hy viel op het aangezicht voor zyne voeten / hem dankende: ende dezelve was een Samaritaan. Ende Jesus antwoordende zeide / En zyn niet de tien gereinigt geworden: Ende waar zyn de negen? En zyn'er geene gevonden die wederkeeren / om God eere te geven / dan deze barmhertige. Ende hy zeide tot hem / Staat op / ende gaat heenen: uw geloof heeft u behouden.

XV. Zondag na H. Drie-eenigheid.

Gebed.

B ewaard / inden top / O Heere / uwe kerke in eeuwige ontferminge / en vermids de menscheleke zwakheid zonder u niet staande kan blyben; zo geest den bystand uwer hulpe / op dat zy van alles dat schadelijk is afgewend / en tot alles wat tot zaligheid strekt / aangeleid mag werden / doo? Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Galat. 6. 11. Sec.

Z iet hoe grooten brief ik u gescreven hebbe met myne hand. Alle de geene / die een schoon gelaat willen toonen na den vleesche / die noodzaken u besneden te worden / alleenlyk op dat zy van wegen het kruisre Christi niet en zouden vervolgt worden. Want ook zy zelve die besneden worden en houden de wet niet: maar zy willen dat gy besneden word / op dat zy in uwen vleesche roemen zouden. Maar het zy verre van my dat ik zoude roemen anders dan

crucified unto me, and I unto the world. For in Christ Jesus neither circumcision availeth any thing, nor uncircumcision, but a new creature. And as many as walk according to this rule, peace be on them, and mercy, and upon the Israel of God. From henceforth let no man trouble me, for I bear in my body the marks of the Lord Jesus. Brethren, the grace of our Lord Jesus Christ be with your spirit. *Amen.*

The Gospel. S. Matth. 6. 24.

NO man can serve two masters: for either he will hate the one, and love the other; or else he will hold to the one, and despise the other. Ye cannot serve God and Mammon. Therefore I say unto you, Take no thought for your life, what ye shall eat, or what ye shall drink; nor yet for your body, what ye shall put on: Is not the life more than meat, and the body than raiment? Behold the fowls of the air; for they sow not, neither do they reap, nor gather into barns; yet your heavenly Father feedeth them: Are ye not much better than they? Which of you by taking thought can add one cubit unto his stature? and why take ye thought for raiment? Consider the lilies of the field how they grow: they toil not, neither do they spin, and yet I say unto you, that even Solomon in all his glory was not arrayed like one of these. Wherefore if God so clothe the grass of the field, which to day is, and to morrow is cast into the oven; shall he not much more clothe you, O ye of little faith? Therefore take no thought, saying, What shall we eat? or what shall we drink? or wherewithall shall we be clothed? (for after all these things do the Gentiles seek) for your heavenly Father knoweth that ye have need of all these things. But seek ye first the kingdom

in het kruice onzes Heeren Jesu Christi: dooz toelken de wereld my gekruicigt is/ ende ik der waereld. Want in Christo Jesu en heeft noch Besnydenisse enige kracht/nog Doozhuid/ maar een ideulo schepzel. Ende zo veel als'er na dezen regel zullen wandelen/ ober dezelve zal zyn brede ende barmhertigheid/ende ober het Israel Gods. Doozders/ niemand en doe my moeite aan. Want ik drage de lid-teekenen des Heeren Jesu in myn lichaam. De genade onzes Heeren Jesu Christi zy met uwen geest/ broeders. *Amen.*

Evangelic. Matth. 6. 24. &c.

NIemand en kan twee heeren dienen/ want of hy zal den eenen haten en den anderen lief hebben/ of hy zal den eenen aanhangen/ en den anderen verachten. Op en kond niet Gode dienen ende den Mammon. Daarom zegge ik u: zyt niet bezoght voor uwen leven/ wat gy eten/ ende wat gy dinken zult: noch voor uwen lichaam/ waar mede gy u kleden zult. Is het leven niet meer dan het boedzel/ ende het lichaam dan de kleedinge? Want de vogelen des hemels/ dat zy niet en zaaien/ noch en maaien/ nog en verzamelen in de schuuren/ ende uwen hemelsche Vader boed nogtans de zelve: en gaat gy des zelve niet zeer veel te beden? Wie dog han u kan niet bezoght te zyn een elle tot zyne lengde toe doen? Ende wat zyt gy bezoght voor de kleedinge? Want merkt de selien des heids/ hoe zy wassen: zy en arbeiden niet/ noch en spinnen niet: Ende ik zegge u dat ook Salomon in alle zyne heerlijkheids niet en is bekleed geweest/ gelijc een van deze. Indien nu God het gras des heids/ dat heden is ende morgen in den oven getwarpen word/ also bekleed/ en zal hy u niet veel meer kleden/ Gy klein geloovige? Daarom en zyt niet bezoght/ zeggende: wat zullen wy eeten? of wat zullen wy dinken? of waar mede zullen wy ons kleden? Want alle

of God, and his righteousness, and all these things shall be added unto you. Take therefore no thought for the morrow; for the morrow shall take thought for the things of itself: sufficient unto the day is the evil thereof.

The sixteenth Sunday after Trinity.

The Collect.

O Lord, we beseech thee, let thy continual pity cleanse and defend thy Church; and because it cannot continue in safety without thy succour preserve it evermore by thy help and goodness, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

The Epistle. Ephes. 3. 13.

I Desire that ye faint not at my tribulations for you, which is your glory. For this cause I bow my knees unto the Father of our Lord Jesus Christ, of whom the whole family in heaven and earth is named, That he would grant you according to the riches of his glory, to be strengthened with might, by his Spirit in the inner man: That Christ may dwell in your hearts by faith; that ye being rooted and grounded in love, may be able to comprehend with all saints, what is the breadth, and length, and depth, and height; and to know the love of Christ, which passeth knowledge, that ye might be filled with all the fulness of God. Now unto him that is able to do exceeding abundantly above all that we ask or think, according to the power that worketh in us, unto him be glory in the Church by Christ Jesus, throughout all ages, world without end. *Amen.*

deze dingen zoeken de heidenen: want utwe hemelsche Vader weet dat gy alle deze dingen behoeft. Maar zoekt eerst het Koninkrike Gods / ende zyne gerechtigheid / ende alle deze dingen zullen u toegeworpen worden. Zyt dan niet bezorgt tegen den morgen: want de morgen zal voor het zwaer zorgen / elken dag heeft genoeg aan zyn zelfs kwaad.

XVI. Zondag na H. Drie-eenigheid.

Gebed.

Laat utwe barmhertigheid zond der ophouden / O Heere / utwe kerke zuiveren en beschermen / en vermits zy zonder uwe hulpe niet behouden kan blijven / laat die alle tyd door utwe zorge en goedheid bestierd werden / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Ephes. 3. 13. &c.

Daarom bidde ik / dat gy niet en bertraagt in mine verdrukkingen door u / het welk is utwe heerlijkheid. Om deze oorzaak buig ik myne knien tot den Vader onzes Heeren Jesu Christi / uit welken al het geslagte in de hemelen ende op de aarde genaamt word / Op dat wy u gebe / na den rykdom zynen heerlijkheid / met kracht versterkt te worden door zynen Geest in den intoendigen mensche: Op dat Christus door het geloove in utwe herten woone / ende gy in de liefde gewoontelt / ende gegrondet zyt: Op dat gy ten volen hond begrepen met alle de heilige / welke de breedte / ende lengte / ende diepte / ende hoogte zy / Ende bekennen de liefde Christi / die de hemelste boven gaat / op dat gy verbult word tot alle de volheid Gods. Hem nu die machtig is / meer als overbloedelyk te doen boven al dat wy bidden ofte denken / na de kracht die in ons werkt / Hem / zegge ik / zy de heerlijkheid in de gemeinte / door Christum in alle geslachten tot alle eeuwigheid / Amen.

The Gospel. S. Luke 7. 11.

And it came to pass the day after, that Jesus went into a city called Nain, and many of his disciples went with him, and much people. Now when he came nigh to the gate of the city, behold, there was a dead man carried out, the only son of his mother, and she was a widow; and much people of the city was with her. And when the Lord saw her, he had compassion on her, and said unto her, Weep not. And he came and touched the bier, (and they that bare him stood still) and he said, Young man, I say unto thee, Arise. And he that was dead, sat up, and began to speak: and he delivered him to his mother. And there came a fear on all, and they glorified God, saying, that a great Prophet is risen up among us, and that God hath visited his people. And this rumour of him went forth throughout all Judea, and throughout all the region round about.

The seventeenth Sunday after Trinity.

The Collect.

Lord, we pray thee, that thy grace may always prevent and follow us; and make us continually to be given to all good works, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

The Epistle. Ephes. 4. 1.

I Therefore the prisoner of the Lord, beseech you that ye walk worthy of the vocation wherewith ye are called, with all lowliness and meekness, with long-suffering, forbearing one another in love; endeavouring to keep the unity of the Spirit in the bond of peace. There is one body, and one Spirit, even as ye are called in one hope of your calling; one Lord, one faith, one baptism, one God and Father of all, who is above all, and through all, and in you all.

Evangelie. Luc. 7. 11-18.

Ende het geschiedde op den volgenden dag dat Hy ging na een stad genaamt Nain / ende met Hem gingen vele van zyne Discipelen / ende een groote schaarre. Ende als Hy in de poorte der stad genaakte / zier daar / een doode wierd uitgebragen / die een eenig-gebooren zoone zynner moeder was / ende zy was weduwe / ende een groote schaarre van de stad was met haar. Ende de Heere haar ztende / wierd inneclyk niet ontferinge over haar beweegt / ende zeide tot haar / En weend niet. Ende Hy ging toe / ende raakte de baare aan (de dragers nu stonden stille) ende Hy zeide / Jongeling / ik zegge u / staet op. Ende de doode zat over einde / ende begon te spreken: ende Hy gaf hem zyne moeder. Ende breeze hebinge alle / ende zy verheerschten God / zeggende / Een groot Propheet is onder ons opgestaan / ende God heeft zyn volk bezocht. Ende dit geringe van Hem ging uit in geheel Judea / ende in alle het omtiggende land.

XVII. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebed.

Wij bidden u / O Heere / laet uwre genade ons alle tyd behooren en volgen; en ons geduuriglyk naarstig maken in goede werken / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Ephes. 4. 1-7.

Zo bidde ik u dan / ik de gebangen in den Heere / dat gy wandeld weerdiglyk der roeping / met welcke gy geroepen zyt: Met alle ootmoedigheid ende zachtmoedigheid / met langmoedigheid / verdragende malkanderen in liefde: u beneestigende te behouden de eenigheid des Geests door den band des vredes. Een lichaam is het / ende eenen Geest / gelykertwys gy ook geroepen zyt tot eene hoope inwer beroeping: Een Heere / een geloof / eenen doop:

The

The Gospel. S. Luke 14. 1.

IT came to pass, as Jesus went into the house of one of the chief Pharisees to eat bread on the sabbath-day, that they watched him. And behold, there was a certain man before him, who had the dropsie. And Jesus answering, spake unto the lawyers and Pharisees, saying, Is it lawful to heal on the sabbath-day? And they held their peace. And he took him, and healed him, and let him go; And answered them, saying, Which of you shall have an ass or an ox fallen into a pit, and will not straightway pull him out on the sabbath-day? And they could not answer him again to these things. And he put forth a parable to those who were bidden, when he marked how they chose out the chief rooms, saying unto them, When thou art bidden of any man to a wedding, sit not down in the highest room, lest a more honourable man than thou be bidden of him: And he that bade thee and him, come and say to thee, Give this man place; and thou begin with shame to take the lowest room. But when thou art bidden, go and sit down in the lowest room, that when he that bade thee cometh, he may say unto thee, Friend, go up higher: then shalt thou have worship in the presence of them that sit at meat with thee. For whosoever exalteth himself, shall be abased; and he that humbleth himself, shall be exalted.

*The eighteenth Sunday after Trinity.**The Collect.*

Lord, we beseech thee, grant thy people grace to withstand

Een God ende Vader barralle/ die daar is boven alle/ ende dooz alle/ ende in u alle.

Evangelie. Luc. 14. 1-12.

En de het geschiedde/ als hy gekomen was in het huis van een der Oversten der Pharizeen/ op den Sabbath/ om brood te eeten/ dat zy hem waer namen. Ende ziet daar was een zeker water-jugtig mensche dooz hem. Ende Jesus antwoordende/ zeide tot de Wet-geleerde ende Pharizeen/ ende sprak/ Is het ook geoorloft op den Sabbath gezond te maken? Maar zy zwegen stille. Ende hy nam hem/ ende genas hem/ ende liet hem gaan. Ende hy haar antwoordende/ zeide/ Wiens ezel ofte osse van u lieden zal in eenen put vallen/ ende die hem niet terstont en zal uit-trekken op den dag des Sabbaths? Ende zy en konden hem daar op niet weder antwoorden. Ende hy zeide tot de genoodde een gelykenisse/ aamerkenende hoe zy de dooz-aanzittinge verhooren: zeggende tot haar/ Wanneer gy van iemand ter huilofst genood zult zyn/ zo en zet u niet in de eerste zit-plaatze: op dat niet misschien een weerdiger dan gy/ van hem genood zy: Ende hy komende/ die u ende hem genood heeft/ tot u zegge/ Geeft dezen plaatze: ende gy alsdan zoudt beginnen met schadelike de laatste plaatze te houden. Maar wanneer gy genood zult zyn/ gaat heenen ende zet u in de laatste plaatze: op dat/ wanneer hy komt die u genood heeft/ hy tot u zegge/ Vriend/ gaat hooger op. Alsdan zal 't u eere zyn dooz de geene die niet u aanzitten. Want een iegelyk/ die hem zelven verhoogt/ zal vernedert worden: ende die hem zelven vernedert/ zal verhoogt worden.

XVIII. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebed.

Geeft/ Heere/ into holk die we Guade/ dat zy mogen schoutwen the

the temptations of the world, the flesh, and the devil, and with pure hearts and minds to follow thee the only God, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

The Epistle. 1 Cor. 1. 4.

I Thank my God always on your behalf, for the grace of God which is given you by Jesus Christ; that in every thing ye are enriched by him, in all utterance, and in all knowledge, even as the testimony of Christ was confirmed in you: so that ye come behind in no gift; waiting for the coming of our Lord Jesus Christ, who shall also confirm you unto the end, that ye may be blameless in the day of our Lord Jesus Christ.

The Gospel. S. Matth. 22. 34.

When the Pharisees had heard that Jesus had put the Sadducees to silence, they were gathered together. Then one of them, who was a lawyer, asked him a question, tempting him, and saying, Master, which is the great commandment in the law? Jesus said unto him, Thou shalt love the Lord thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy mind. This is the first and great commandment. And the second is like unto it, Thou shalt love thy neighbour as thy self. On these two commandments hang all the law and the prophets. While the Pharisees were gathered together, Jesus asked them, saying, What think ye of Christ? whose son is he? They say unto him, The son of David. He saith unto them, How then doth David in Spirit call him Lord, saying, The Lord said unto my Lord, Sit thou on my right hand, till I make thine enemies thy footstool? if David then call him Lord, how is he his Son? And no man was able to answer him a word, neither durst any man (from that day forth) ask him any more questions.

de besmettingen der Wereld / des vlees en des duibels / en U den waarragtigen God alleen nabolgen met een zuiver herte en rein gemoed / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. 1 Cor. 1. 4-9.

Iki danke mynen God alle tyd over u / van wegen de genade Gods die u gegeven is in Christo Jesu: Dat gy in alles rykelyk geworden in Hem / in alle reden en alle kennis: Gelyk het getuigenisse Christi bevestigt is onder u. Also dat het u aan geen gabe en ontbreekt / verwachtende de openbaringe onzes Heeren Jesu Christi. Welke God u ook zal bevestigen tot den einde toe / om onstraffelyk te zyn in den dag onzes Heeren Jesu Christi.

Evangelie. Matth. 22. 34. &c.

Ende de Pharizeen gehooft hebende / dat hy den Sadduceen den mond gestopt hadde / zyn te zamen by een vergadert. Ende een uit haar / zynde een Wetgeleerde / heeft gebaat / hem verzoekende / ende zeggende / Meester / welk is het groot gebod in de Wet? Ende Jesus zeide tot hem / Gy zult lief hebben den Heere uwen God met geheel uw herte / ende met geheel uwe siele / ende met geheel uw verstand. Dit is het eerste / en het groot gebod. Ende het tweede dezer gelyk / is: Gy zult uwen naasten lief hebben als u zelven. Van deze twee geboden hangt de gantsche Wet ende de Propheten. Als nu de Pharizeen te zamen vergadert waren / baaide haar Jesus / ende zeide / Wat dunkt van de Christus? Wiens Zone is hy? Zy zeiden tot hem / Davids Zone. Hy zeide tot haar / Hoe noemt hem dan David in den Geest / zynen Heere / zeggende / De Heere heeft gezegt tot mynen Heere / Zit aan myne rechterhand / tot dat ik uwe vyanden zal gezet hebben tot een voetbank uwer voeten? Indien hem dan David noemt zynen Heere / hoe is hy zyn Zoon? Ende niemand en

konde hem een woord antwoorden:
noch niemant en durfde hem van dien
dage aan iet meer vragen.

The nineteenth Sunday after Trinity.

The Collect.

O God, forasmuch as without thee we are not able to please thee; Mercifully grant that thy Holy Spirit may in all things direct and rule our hearts, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

The Epistle. Ephes. 4. 17.

THis I say therefore, and testify in the Lord, that ye henceforth walk not as other Gentiles walk, in the vanity of their mind; having the understanding darkened, being alienated from the life of God, through the ignorance that is in them, because of the blindness of their heart: who being past feeling, have given themselves over unto lasciviousness to work all uncleanness with greediness. But ye have not so learned Christ: If so be that ye have heard him, and have been taught by him, as the truth is in Jesus: That ye put off concerning the former conversation, the old man, which is corrupt according to the deceitful lusts; and be renewed in the spirit of your mind; and that ye put on the new man, which after God is created in righteousness and true holiness. Wherefore putting away lying, speak every man truth with his neighbour; for we are members one of another. Be ye angry and sin not. Let not the sun go down upon your wrath: neither give place to the devil. Let him that stole, steal no more; but rather let him labour, working with his hands the thing which is good, that he may have to give to him that needeth. Let no corrupt communication proceed out of your mouth, but that which is good to the use of edifying, that it may minister grace unto the hearers. And grieve not the Holy Spirit of God, whereby ye are sealed

XIX. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebed.

Lat / O Heere / de werkinge
uwer ontfermhertigheden onze
hertenneigen en bestieren; want wy
kunnen u / zonder u / niet behagen /
dooz Jesus Christus onzen Heere /
Amen.

Zendbrief. Ephes. 4. 17. Sec.

Ik zegge vandit / en betuige het in
den Heere / dat gy niet meer en
wandelt gelyk als de andere Heidenen
wandelen in de pdelheid haren
gemoeds / verduistert in het bes-
stand / verheemt zynde aan het le-
ven Gods / dooz de onwetenschap die
in haar is / dooz de verhardinge ha-
rer herten: Welke ongevoelig ge-
worden zynde / hebben haar zelve
overgegeven tot ontuchtigheid / om
alke onreinigheid gieriglyk te bedry-
ven. Doch gy en hebt Christus alzo
niet geleert: Indien gy maar Hem
gehoort hebt / en dooz Hem geleert
zyt / gelyk de waarheid in Jesu is /
Te weten / dat gy zoudet afleggen /
aangaande de voorige wandeling /
den ouden mensche / die verdozen
word dooz de begeerlykheden der
verleidinge: En dat gy zoudet ver-
niewt worden in den geest uwer
gemoeds / ende den nieuwen men-
sche aandoen / die na God gescha-
pen is in waare rechtvaardigheid
en heiligheid. Daarom legget af
de leugen / ende spreek de waar-
heid een iegelyk met zynen naas-
ten: want wy zyn makkers le-
den. Word toornig / ende en zondigt
niet: De zonne en ga niet on-
der oder uwe toornigheid. Noch
en geest den Duivel geen plaats.
Die gestolen heeft / en stele niet meer /
maar arbeide liever / werkende dat
goed is met de handen / op dat gy
hebbe mede te deelen den genen die
nood heeft. Geen huile reden en ga
niet

unto the day of redemption. Let all bitterness, and wrath, and anger, and clamour, and evil speaking be put away from you, with all malice. And be ye kind one to another, tender-hearted, forgiving one another, even as God for Christ's sake hath forgiven you.

The Gospel. S. Matth. 9. 1.

Jesus entered into a ship, and passed over, and came into his own city. And behold, they brought to him a man sick of the palsy, lying on a bed. And Jesus seeing their faith, said unto the sick of the palsy, Son, be of good cheer, thy sins be forgiven thee. And behold, certain of the scribes said within themselves, This man blasphemeth. And Jesus knowing their thoughts, said, Wherefore think ye evil in your hearts? For whether is easier to say, Thy sins be forgiven thee? or to say, Arise, and walk? But that ye may know that the Son of man hath power on earth to forgive sins, (then saith he to the sick of the palsy) Arise, take up thy bed, and go unto thine house. And he arose, and departed to his house. But when the multitude saw it, they marvelled and glorified God, who had given such power unto men.

The twentieth Sunday after Trinity.

The Collect.

O Almighty and most merciful God, of thy bountiful goodness keep us, we beseech thee, from all things that may hurt us; that we being ready both in body and soul, may cheerfully accomplish those things that thou wouldst have done,

uit uwen mond: maar zo daar enige goede reden is tot nuttige stichtinge / op dat zo genade geve dien die ze hooren. Ende en bedoeft den heiligen Geest Gods niet / dooz welken zo verzegeld zo tot den dag der verlossinge. Alle bitterheid / ende toornigheid / ende gramschap / ende ge-roep / ende lasteringe / zo van u ge-weert / niet alle boosheid. Maar zo tegen malkanderen goedertieren / barmhertig / vergevende malkander-en / gelykheits ook God in Christus u lieden vergeven heeft.

Evangelie. Matth. 9. 1-9.

En als Jesus in het schip gegaan was / hoer hy over / en kwam in synre stad. En siet zo bragten tot hem eenen geraakten / op een bedde liggende. Ende Jesus haar geloof zierende / zeide tot den geraakten / Zonne / zo wel gemoed / ulve zonden zo u vergeven. Ende siet / sommige der Schriftgeleerde zelden in haar zelden / Deze lastert God. En Jesus zierende haare gedachten / zeide / Waarom overdenkt zo kwaad in uwe herten? Want wat is lichter / te zeggen / De zonden zo u vergeven: ofte te zeggen / Staat op / ende wandelt? Doch op dat zo moogt weten / dat de Zone des menschen macht heeft op der aarden de zonden te vergeven: (doe zeide hy tot den geraakten /) Staat op / neemt uw bedde op / ende ga henen na uw huis. Ende hy opgestaan zinde / ging henen na syn huis. De scharen nu dat zierende / hebben haar verwondert / ende God verheerlijkt / die zodanige macht den menschen gegeven hadde.

XX. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebet.

Almagtige en barmhertige God / neemt weg van ons dooz uwe zaligmakende Goedertierenheid / alles / wat ons tegen zoude mogen wezen; op dat wy gelykelyk na zielen lichaam onbelemmert zo niet byper herten mogen uitboeren through

through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Ephes. 5. 15.

See then that ye walk circumspectly, not as fools, but as wise, redeeming the time, because the days are evil. Wherefore be ye not unwise, but understanding what the will of the Lord is. And be not drunk with wine, wherein is excess; but be filled with the Spirit; speaking to your selves in psalms, and hymns, and spiritual songs, singing and making melody in your heart to the Lord; giving thanks always for all things unto God, and the Father, in the name of our Lord Jesus Christ, submitting your selves one to another in the fear of God.

The Gospel. S. Matth. 22. 1.

Jesus said, The kingdom of heaven is like unto a certain king, who made a marriage for his son; and sent forth his servants to call them that were bidden to the wedding; and they would not come. Again he sent forth other servants, saying, Tell them who are bidden, Behold, I have prepared my dinner; my oxen and my feedings are killed, and all things are ready, come unto the marriage. But they made light of it, and went their ways; one to his farm, another to his merchandise: And the remnant took his servants, and entreated them spitefully, and slew them. But when the king heard thereof, he was wroth; and he sent forth his armies, and destroyed those murderers, and burnt up their city. Then saith he to his servants, The wedding is ready, but they who were bidden were not worthy. Go ye therefore into the high-ways, and as many as ye shall find, bid to the marriage. So those servants went out into the high-ways, and gathered together all, as many as they found, both bad and good; and the wedding was furnished with guests. And when the

't gene tot uw dienst behoort/ door Jesu Christum onzen Heere. Amen.

Zondbrief. Ephes. 5. 15-22.

Ziet dan hoe gy boozichtelyk wandelt: niet als onwyze/ maar als wyze. Den tyd inkoopende/ des wyke de dagen boos zy. Daarom en zyt niet onverstendig/ maar verstaar welke de wille des Heeren zy. Ende en word niet dronken in wyne/ waar in overdaad is/ maar word verhuut met den Geest: Snykende onder malkanderen met Psalmen/ ende Lofzangen/ ende geestelyke Liedkens: zingende/ ende Psalmende den Heere in uwer herte: Dankende alle tyd over alle dingen God ende den Vader/ in den name onzes Heeren Jesu Christi: Malkanderen onderdanig zynde in de vrees Gods.

Evangelie. Matt. 22. 1-15.

Jesus sprak tot haar/ zeggende/ Het koninkryk der hemelen is geslyk een zeker konink/ die synen zonen een bruiloft bereid hadde. Ende zond synen dienstknechten uit om de genoodde ter bruiloft te roepen/ ende zy en wilden niet komen. Wederom zond hy andere dienstknechten uit/ zeggende/ zegt den genoodden/ Ziet/ ik hebbe myn middagmaal bereid/ myn ossen/ ende de gemeste beesten syn geslachtet/ ende alle dingen syn gereed/ komt tot de bruiloft. Maar zy zulkas niet achtende synen roep gaan/ dese tot synen akker/ gene tot synen koopmanschap. Ende de andere grepen synen dienstknechten/ deden haer smaadheid aan/ ende dooddenze. Als nu de konink dat hoorde/ wierd hy toornig/ en synen kringabeyden zedende/ heeft die doodslagers verniet/ ende haare stad in brand gesteecken. Doe seide hy tot synen dienstknechten/ De bruiloft is wel bereid/ doch de genoodde en waren 't niet weerdig. Daarom gaat op de uitgangen der wegen/ ende zo veel als gy'er zult vinden/ roepze tot de bruiloft. Ende dezelve dienstknechten uitgaande op de wegen/ vergaderden alle die syn king

king came in to see the guests, he saw there a man who had not a wedding garment. And he saith unto him, Friend, how camest thou in hither, not having a wedding garment? And he was speechless. Then said the king to the servants, Bind him hand and foot, and take him away, and cast him into outer darkness: There shall be weeping and gnashing of teeth. For many are called, but few are chosen.

bonden/ halve quade ende goede/ ende de bruiloft waerd vermits niet aangitende gasten. Ende als de konink ingegaan was om de aanzittende gasten te overzien/ zag hy alsoo eenen mensche niet gekleed zynde met een bruilofts kleed. Ende zeide tot hem/ Vriend/ hoe zyt gy hier in gekomen/ geen bruilofts kleed aan hebbende? Ende hy verstomde. Doe zeide de konink tot de dienaars/ Bindt zyne handen ende voeten/ neemt hem weg/ en werpt hem uit in de buitenste duisternisse. Daar zal syn weeninge ende knerpinge der tanden. Want veel syn geroepen/ maar weenige uitverkoren.

*The one and twentieth Sunday after Trinity.
The Collect.*

GRant, we beseech thee, merciful Lord, to thy faithful people pardon and peace, that they may be cleansed from all their sins, and serve thee with a quiet mind, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Ephes. 6. 10.

MY brethren, be strong in the Lord, and in the power of his might. Put on the whole armour of God, that ye may be able to stand against the wiles of the devil. For we wrestle not against flesh and blood, but against principalities, against powers, against the rulers of the darkness of this world, against spiritual wickedness in high places. Wherefore take unto you the whole armour of God, that ye may be able to withstand in the evil day, and having done all, to stand. Stand therefore, having your loyns girt about with truth, and having on the breast-plate of righteousness; and your feet shod with the preparation of the gospel of peace: Above all, taking the shield of faith, wherewith ye shall be able to quench all the fiery darts of the wicked. And take the helmet of salvation, and the sword of the

*XXI. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebed.*

Geeft/ barmhertige Heere/ bezoeud zynde/ Dergiffnisse en Brede aan ulve gelovigen; op dat gy gelykelyk van hare misdaden gezundert werden/ en si niet heiliger en gerustiger harte mogen dienen/ door Jesus Christus onzen Heere. Amen.

Zendbrief. Ephes. 6. 10--21.

Mine Broeders/ wordet krachtig in den Heere/ ende in de sterke zuner macht. Doet aan de geheele wapenrustinge Gods/ op dat gy konnet staan tegen de listige ontleidingen des duivels. Want wy en hebben den strijd niet tegen vleesch en bloed/ maar tegen de overheden/ tegen de machten/ tegen de geweldhebers der waereld/ der duisternisse der eerelose/ tegen de geesteslyke woosheden in de lucht. Daarom neemt aan de geheele wapenrustinge Gods/ op dat gy konnet wederstaan in den boosen dag/ ende alles verricht hebbende/ staande blyven. Staat dan/ ulve lenden omgegord hebbende met de waarheid/ ende aangedaan hebbende de bojschapen der gerechtigheid: Ende de voeten geschoeit hebbende met bereijheid des Evangeliums des vreedes. Boven al aangenomen hebbende den schild des ge-

Spi-

Spirit, which is the word of God: Praying always with all prayer and supplication in the Spirit, and watching thereunto with all perseverance and supplication for all saints; and for me, that utterance may be given unto me, that I may open my mouth boldly, to make known the mystery of the Gospel; for which I am an ambassador in bonds: that therein I may speak boldly, as I ought to speak.

The Gospel. S. John 4. 46.

THere was a certain nobleman, whose son was sick at Capernaum. When he heard that Jesus was come out of Judea into Galilee, he went unto him, and besought him, that he would come down and heal his son; for he was at the point of death. Then said Jesus unto him, except ye see signs and wonders, ye will not believe. The nobleman saith unto him, Sir, come down ere my child die. Jesus saith unto him, Go thy way; thy son liveth. And the man believed the word that Jesus had spoken unto him; and he went his way. And as he was now going down, his servants met him, and told him, saying, Thy son liveth. Then enquired he of them the hour when he began to amend: And they said unto him, Yesterday at the seventh hour the fever left him. So the father knew that it was at the same hour, in the which Jesus said unto him, Thy son liveth; and himself believed, and his whole house. This is again the second miracle that Jesus did, when he was come out of Judea into Galilee.

loofs/ met welken gy alle de blerige pylen des boozen jult kommen uitbluschen: Ende neemt den helm der zaligheid/ ende het zwoerd des Geestes/ het welk is Gods woord: Met alle biddinge ende smeeking/biddende tot aller tyd in den geest/ entot het zelve waakende met alle gedurigheid ende smeekinge booz alle de heilige: En booz my / op dat my het woord gegeven worde in de openinge mynsmonds met bymoedigheid/ om de verhoegentheid des Evangeliums beken te maken/ waar ober ik een gezante ben in een keten/ op dat ik in het zelve bymoedelyk mag spreken/ gelyk my betaamt te spreken.

Evangelie. Joan. 4. 46. &c.

Dar was een zeeker Koninklyk Hobelink/wiens zone krank was te Capernaum. Deze gehoorde hebbende dat Jesus uit Judea in Galileen kwam/ ging tot hem/ ende bad hem dat hy af kwamne/ ende synen zone gezond maakte: want hy lag op syn sterven. Jesus dan zeide tot hem/ Het en sy dat gullieden tekenen ende wonderen ziet/ zo en jult gy niet gelooven. De Koninklyke hobelink zeide tot hem/ Heere/ komt af eer myn kind sterft. Jesus zeide tot hem/ Gaat henen/ uw zoon leeft. En de mensche geloofde het woord/ dat Jesus tot hem zeide: ende ging henen. En als hy nu af ging/ kwam men hem syn dienstknechten te gemoete/ ende hoodschapten/ zeggende/ Uw kind leeft. Zo vzaagde hy dan van haar de ure/ in welke het beter met hem geworden was: ende sy zelden tot hem/ Sisteren te zeben uren verliet hem de koortze. De vader bekende dan/ dat het op de zelve ure was/ in de welke Jesus tot hem gezegt hadde/ Uw zoon leeft: Ende hy geloofde zelve/ ende syn geheel huis. Dit tweede teken heeft Jesus wederom gedaen/ als hy uit Judea in Galileen gekomen was.

The two and twentieth Sunday after Trinity.

The Collect.

Lord, we beseech thee to keep thy household the Church in continual godliness; that through thy protection it may be free from all adversities, and devoutly given to serve thee in good works, to the glory of thy Name, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Phil. 1. 3.

I Thank my God upon every remembrance of you, (always in every prayer of mine for you all, making request with joy) for your fellowship in the Gospel from the first day until now; being confident of this very thing; that he who hath begun a good work in you, will perform it until the day of Jesus Christ: even as it is meet for me to think this of you all, because I have you in my heart, in as much as both in my bonds, and in the defence and confirmation of the gospel, ye all are partakers of my grace. For God is my record, how greatly I long after you all, in the bowels of Jesus Christ. And this I pray, that your love may abound yet more and more in knowledge, and in all judgment: That ye may approve things that are excellent, that ye may be sincere, and without offence till the day of Christ: being filled with the fruits of righteousness, which are by Jesus Christ, unto the glory and praise of God.

The Gospel. S. Matth. 18. 21.

Peter said unto Jesus, Lord, how oft shall my brother sin against me, and I forgive him? till seven times? Jesus saith unto him, I say not unto thee, Until seven times; but, Until seventy times seven. Therefore is the kingdom of heaven likened unto a certain king, who would take account of his servants. And when

XXII. Zondag na H. Drie-eenig-

heid.

Gebed.

Bewoont / O Heere! de Kerke
Buto Duitgezijn in geduurige
Godelienstigheid / op dat zy door
uwe bescherminge bevryd zy van al-
le tegenspoeden / en in alle goede wer-
ken uwe name toegheheiligd en over-
gegeven werde / door Jesus Christus
onzen Heere, Amen.

Zendbrief. Philip. 1. 3-12.

Ik danke mynen God zo dikwils
als ik uwer gedente / (allertyd in
alle mynen gebede voor u allen / met
blydschap het gebed doende) over
uwe gemeenschap aan het Ewange-
lium / van den eersten dag af tot nu
toe: Vertrouwende dit zelve / dat hy
die in u een goed werk begonnen
heeft / dat voleindigen zal tot op den
dag Jesu Christi: Gelyk het by my
recht is dat ik van u alle dit gevoele /
om dat ik in myn harte houde dat gy
beide in myne banden / ende in myne
berantwoordinge ende bevestinge des
Evangeliums / gy alle / zegge ik / myn-
ner genade mede deelachtig zyt.
Want God is myn getuige / hoe zeer
ik begeert ben na u alle / met inner-
lyke bewegingen Jesu Christi. Ende
dit bidde ik God dat uwe liefde nog
meer ende meer overvloedig worde
in erenentisse / ende alle gevoelens:
Op dat gy bepoebet de dingen die
daar van verschillen / op dat gy op-
recht zyt / ende zonder aanstoot te ge-
ben / tot den dag Christi: Verkult met
bruchten der gerechtigheid die door
Jesum Christum zyn tot heerlijkheid
ende ypre Godes.

Evangelie. Matth. 18. 21. &c.

Petrus zeide tot Jesus / Heere
hoe menigmaal zal myn broeder
tegen my zondigen / ende ik hem ver-
geven? Tot zevenmaal? Jesus zeide
tot hem / Ik en zegge u niet tot zeven-
maal / maar tot zeventigmaal zeven-
maal. Daarom word het konink-
ryk der hemelen vergeleken by een zek-
ker konink / die rekeninghe met zyn
be

he had begun to reckon, one was brought unto him, who owed him ten thousand talents. But forasmuch as he had not to pay, his lord commanded him to be sold, and his wife and children, and all that he had, and payment to be made. The servant therefore fell down and worshipped him, saying, Lord, have patience with me, and I will pay thee all. Then the Lord of that servant was moved with compassion, and loosed him, and forgave him the debt. But the same servant went out, and found one of his fellow-servants, who owed him an hundred pence; and he laid hands on him, and took him by the throat, saying, Pay me that thou owest. And his fellow-servant fell down at his feet, and besought him, saying, Have patience with me, and I will pay thee all. And he would not; but went and cast him into prison till he should pay the debt. So when his fellow-servants saw what was done, they were very sorry, and came and told unto their lord all that was done. Then his lord, after that he had called him, said unto him, O thou wicked servant, I forgave thee all that debt, because thou desiredst me: shouldst not thou also have had compassion on thy fellow-servant, even as I had pity on thee? And his lord was wroth, and delivered him to the tormentors, till he should pay all that was due unto him. So likewise shall my heavenly Father do also unto you, if ye from your hearts forgive not every one his brother their trespasses.

dienstknechten houden wilde. Als hy mi begon te rekenen / wierd tot hem gebzacht een die hem schuldig was tien duizend talenten. Ende als hy niet en hadde om te betalen / bebal zyn Heere / dat men hem zoude verkoopen / ende zyn wyf ende kinderen / ende al wat hy hadde / ende dat de schuld zoude betaald worden. De dienstknecht dan nedervallende aanbade hem / zeggende / Heere weest lankmoedig over my / ende ik zal u alles betalen. Ende de Heere dezes dienstknechts met barmhertigheid immerlyk betweegt zynde / heeft hem ontslagen / ende de schuld hem kwijt geschoelden. Maar dezelve dienstknecht ingaande heeft gebonden eenen zinner mededienstknechten / die hem honderd penningen schuldig was / ende hem aanbattende / greep hem by de keele / zeggende / Betaalt my dat gyschuldig zyt. Zyn mededienstknecht dan nedervallende aan zyne voeten / bad hem / zeggende / Zyt lankmoedig over my / ende ik zal u alles betalen. Nog hy en wilde niet : maar ging heen / ende wterp hem in de gevangnisse / tot dat hy de schuld zoude betaalt hebben. Als nu zyne mededienstknechten zagen het gene geschiet was / zyn zy zeer bedroeft geworden / ende komende verklaarden zy haaren Heere al wat er geschiet was. Doe heeft hem zyn Heere tot hem geroepen / ende zeide tot hem / Gy boozedienstknecht / alle die schuld hebbe ik u kwijt geschoelden / bewyle gy my geboden hebt. Behoortet gy ook niet u over uwen mededienstknecht t'ontfermen / gelyph ik ook my over u ontfert hebbe : Ende zyn Heere verzoekt zynde / leverde hem den vynders over / tot dat hy zoude betaalt hebben al wat hy hem schuldig was. Also zal ook myn hemelsche Vader u doen / indien gy niet van herten en vergeeft een iegelyk zynen broeder zyne misdaden.

*The three and twentieth Sunday
after Trinity.*

The Collect.

O God, our refuge and strength, who art the author of all godliness; Be ready, we beseech thee, to hear the devout prayers of thy Church; and grant that those things which we ask faithfully, we may obtain effectually, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

The Epistle. Phil. 3. 17.

Brethren, be followers together of me, and mark them who walk so, as ye have us for an ensample. (For many walk, of whom I have told you often, and now tell you even weeping, that they are the enemies of the cross of Christ; whose end is destruction, whose God is their belly, and whose glory is in their shame, who mind earthly things.) For our conversation is in heaven, from whence also we look for the Saviour, the Lord Jesus Christ; who shall change our vile body, that it may be fashioned like unto his glorious body, according to the working whereby he is able even to subdue all things unto himself.

The Gospel. S. Matth. 22. 15.

Then went the Pharisees and took counsel how they might intangle him in his talk. And they sent out unto him their disciples, with the Herodians, saying, Master, we know that thou art true, and teachest the way of God in truth, neither carest thou for any man: for thou regardest not the person of men. Tell us therefore, What thinkest thou? Is it lawful to give tribute unto Caesar, or not? But Jesus perceived their wickedness, and said, Why tempt ye me, ye hypocrites? Shew me the tribute-money. And they brought unto him a penny. And he saith unto them, Whose is this image and superscription? They say unto him, Caesars.

XXIII. Zondag na H. Drie-eenigheid.

Gebed.

O God / die onze toeblucht en kracht zyt / aanniet de voorgenigde gebeden inder kerke; en gy die zelfs den antheur van Gods dienstigheid zyt / geest dat wy krachtelyk mogen verwerden / t gene wy zo getrouwelikh verzoeken / doo? Jesus Christus onzen Heere. *Amen.*

Zondbrief. Philip. 3. 17. &c.

West inde mine nabolgers / broeders / ende merkt op de gene die also wandelen / gelyk gy ons tot een voorbeeld hebt. Want beele wandelen anders: van dewelke ik u dikmaal gezegt hebbe / ende nu ook weenende zegge / datze branden des kruices Christi zyn. Welker einde is het verders / welker God is de buik / ende welker heerlykheid is in haare schande / dewelke aardsehe dingen bedenken. Maar onze wandel is in de hemelen / waar uit wy ook den Zaligmaker verwachten / namelyk / de Heere Jesus Christus: Die ons vernederd lichaam veranderen zal / op dat het zelve gelykformig worde zynen heerlyken lichaame / na de werkinge waar doo? hy ook alle dingen hemzelven kan onderwerpen.

Evangelie. Matth. 22. 15-23.

De gingen de Pharizee enen ende hielden t'zamen raad / hoe zy hem verstrikken zouden in zyne reden. Ende zy zonden uit tot hem hare discipelen met de Herodianen / zeggende / Meester / wy weten dat gy waerachtig zyt / ende den weg Gods in der waarheid leerd / ende na niemand en vraagt: want gy en ziet den persoon der menschen niet aan. Zegt ons dan / Wat dunkt u? is 't geoorloft den Keizer schattinge te geven ofte niet? Maar Jesus bekennende haare boosheid / zeide / Gy gehensde / wat verzoekt gy my? Toont my den schattingpenning. Ende zy brachten hem eenen penning. Ende hy zeide tot haar / Wiens is dit beeld ende het

Then

XXIV. Zondag na H. Drie-eenigheid.

Then saith he unto them, Render therefore unto Cesar, the things which are Cessars; and unto God, the things that are Gods. When they had heard these words, they marvelled, and left him, and went their way.

The four and twentieth Sunday after Trinity.

The Collect.

O Lord, we beseech thee, absolve thy people from their offences; that through thy bountifull goodness we may all be delivered from the hands of those sins, which by our frailty we have committed. Grant this, O heavenly Father, for Jesus Christs sake, our blessed Lord and Saviour. Amen.

The Epistle. Col. 1. 3.

WE give thanks to God, and the Father of our Lord Jesus Christ, praying always for you, since we heard of your faith in Christ Jesus, and of the love which ye have to all the saints; for the hope which is laid up for you in heaven, whereof ye heard before in the word of the truth of the Gospel; which is come unto you, as it is in all the world, and bringeth forth fruit, as it doth also in you, since the day ye heard of it, and knew the grace of God in truth. As ye also learned of Epaphras our dear fellow-servant, who is for you a faithful minister of Christ; who also declared unto us your love in the Spirit. For this cause we also, since the day we heard it, do not cease to pray for you, and to desire that ye might be filled with the knowledge of his will, in all wisdom and spiritual understanding. That ye might walk worthy of the Lord unto all pleasing, being fruitful in every good work, and increasing in the knowledge of God; strengthened with all might according to his glorious power, unto all patience and long-suffering with joyfulness; giving

opfehrift: Zy zeiden tot hem / Des ketzers. Doe zeide hy tot haar / Geest dan den ketzer dat des ketzers is / ende Gode dat Gods is. Ende zy dit hoorende / verwonderden haar: ende hem verlatende / syn zy wechgegaan.

XXIV. Zondag na H. Drie-eenigheid.

Gebed.

O Jch bind / bidden wy / O Heere! de misdaden uwer volks / op dat wy alle door uwe Goedertierenheid inogen verlost werden van de knoopen onzer zonden / daar wy / door onze zwakheden inwallende / in verwoert syn / door Jesus Christus / onzen gezegende Heere en Zaligmaaker / Amen.

Zendbrief. Colof. 1. 3-13.

Wij danken den God ende Vader onzes Heeren Jesu Christi / altyd voor u biddende: also wy van uw geloove in Christo Jesu gehooft hebben / ende van de liefde die gy hebt tot alle heiligen: om de hope die u wech gelegd is in de hemelen / van welke gy te voren gehooft hebt / door het woord der waarheid / namelijk des Evangeliums: het welk tot u gekomen is / gelyk ook in de geheele waereld: ende het brengh brachten hooft / gelyk ook onder u / van dien dag af dat gy gehooft hebt / ende de genade Gods in waarheid bekend hebt: gelyk gy ook geleerd hebt van Epaphras onzen geliefden mededienstknecht / dewelke een getrouw dienaar Christi is voor u: die ons ook verklaard heeft uwe liefde in den Geest. Daarom ook wy / van dien dag af dat wy het gehooft hebben / niet op en houden voor u te bidden / ende te begeren dat gy moogt verbuuld worden met de heimisse van synen wille / in alle wysheid ende geestelik verstand: op dat gy moogt wandelen weerdigh den Heere tot alle behaaglykheid / in allen goede werke brengh-bragende / ende waf-

M 3

thanks

thanks unto the Father, who hath made us meet to be partakers of the inheritance of the Saints in light.

The Gospel. S. Matth. 9. 18.

WHile Jesus spake these things unto Johns disciples, behold, there came a certain ruler and worshipped him, saying, My daughter is even now dead; but come and lay thy hand upon her, and she shall live. And Jesus arose, and followed him, and so did his disciples. (And behold, a woman, which was diseased with an Issue of blood twelve years, came behind him, and touched the hem of his garment: For she said, within her self, If I may but touch his garment, I shall be whole. But Jesus turned him about, and when he saw her, he said, Daughter, be of good comfort, thy faith hath made thee whole. And the woman was made whole from that hour.) And when Jesus came into the rulers house, and saw the minstrels, and the people making a noise, he said unto them, Give place; for the maid is not dead; but sleepeth. And they laughed him to scorn. But when the people were put forth, he went in, and took her by the hand, and the maid arose. And the fame hereof went abroad into all that land.

The twentyfifth Sunday after Trinity.

The Collect.

STir up, we beseech thee, O Lord, the wills of thy faithful people, that they plentifully bringing forth the fruit of good works, may of thee be plentifully rewarded, through Jesus Christ our Lord. Amen.

sende inde kennisse Gods: met alle kracht betrachtigt zynde / van de stercke zynner heerlijkheid / tot alle tyden zaamenheid ende lankmoedigheid met blydschap: dankende den Vader / die ons bekwaam gemaakt heeft om deel te hebben in de erve der heiligen in het licht.

Evangelie. Matth. 9. 18-27.

Als Jesus deze dingen tot de Discipelen van Joannes sprekende / liet een Overste kwamen ende aanbade hem / zeggende / Mijn dochter is nu overleden gestorven / doch komt ende legt uwe hand op haar / ende zy zal leven. Ende Jesus opgestaan zynde volgde hem / ende zyne Discipelen. Ende liet / een vrouwe / die twaalf jaren het bloed-bloeyen gehad hadde / komende tot hem van achteren / raakte den zoom zynes kleeds aan. Want zy zeide in haar zelven / Indien ik alleenlijk zyn kleed aanraak / zoo zal ik gezond worden. Ende Jesus hem omkerrende / ende haar ziejende / zeide / Zyt wel gemoed / dochter / uwe geloofde heeft u behouden. Ende de vrouwe wierde gezond van de zelve uure af. Ende als Jesus in het huis des Oversten kwam / ende zag de mypers ende de woelende schare / zeide hy tot haar / Vertrekt / want het dochterken en is niet dood / maar slaapt. Ende zy belachten hem. Als nu de schare uitgedreven was / gink hy in / ende greep hare hand: ende het dochterken stond op. Ende die geruchte gink uit door dat geheele land.

XXV. Zondag na H. Drie-eenigheid.
Gebet.

WEkt op / bidden wy U / O Heere / de wille uwer gelovigen / op dat zy van herten overvloeden / blyden der goede werken voortbrengende / grooter belooningen uwer goedertierenheid mogen ontfangen door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

For the Epistle. Jer. 23. 5.

BEhold, the days come, saith the Lord, that I will raise unto David a righteous Branch, and a King shall reign, and prosper, and shall execute judgment and justice in the earth. In his days Judah shall be saved, and Israel shall dwell safely: and this is his Name whereby he shall be called, *THE LORD OUR RIGHTEOUSNESS*. Therefore behold, the days come, saith the Lord, that they shall no more say, The Lord liveth who brought up the children of Israel out of the land of Egypt; but, The Lord liveth who brought up, and who led the seed of the house of Israel out of the north-country, and from all countries whither I had driven them, and they shall dwell in their own land.

The Gospel. S. John 6. 5.

When Jesus then lift up his eyes, and saw a great company come unto him, he saith unto Philip, Whence shall we buy bread, that these may eat? (and this he said to prove him: for he himself knew what he would do) Philip answered him, Two hundred peny-worth of bread is not sufficient for them, that every one of them may take a little. One of his disciples, Andrew, Simon Peters brother, saith unto him, There is a lad here, who hath five barley-loaves and two small fishes; but what are they among so many? And Jesus said, Make the men sit down. Now there was much grass in the place. So the men sat down in number about five thousand. And Jesus took the loaves, and when he had given thanks, he distributed to the disciples, and the disciples to them that were set down, and likewise of the fishes as much as they would. When they were filled, he said unto his disciples, Gather up the fragments

In plaats van de Zondb. Jer. 23. 5-9.

Ziet / de dagen komen / spreekt de Heere / dat ik den David een rechtvaardige *SPRUITE* zal berisken: die zal konink zynde regereen / ende voorspoedig zyn / ende recht ende gerechtigheid doen op der aarden. In zyne dagen zal Juda verlost worden / ende Israel zeker woonen: ende dit zal zyn naam zyn / daar inede men hem zal noemen / de *HEERE ONZE GERECHTIGHEID*. Daarom / ziet de dagen komen / spreekt de Heere / datze niet meer zullen zeggen / Zoo waarachtig als de Heere leeft / die de kinderen Israels uit Egyptenland heeft opgevoert: Maar / Zoo waarachtig als de Heere leeft / die het zaad des huizes Israels heeft opgevoert / ende die het aangebragt heeft uit den lande van 't Noorden / ende uit alle de landen / daer inze hennegedreeden hadde: want zy zullen woonen in haer land.

Evangelie. Joan. 6. 5-15.

Jesus dan de oogen opheffende / ende ziende dat een groote schare tot hem kwam / zeide tot Philippum / Van waar zullen wy brooden hoopen op dat deze eten mogen? (Och dit zeide hy hem beproevende: want hy wist zelve wat hy doen zoude.) Philippus antwoorde hem / Voor twee honderd penningen brood en is dezen niet genoeg / op dat een tegelyk van haar een weinig neme. Een van zyne Discipelen / namelik Andreas / de broeder Simonis Petri / zeide tot hem / Hier is een jongken / dat vyf gersten brooden heeft / ende twee vischken: maar wat zyn deze onder zo veel? Ende Jesus zeide / Doet de menschen neder zitten: en daar was veel gras in die plaats. Zo zaten dan de mannen neder / omtrent vyf duizend in het getal. Ende Jesus nam de brooden / ende gedankt hebbende bedide hyze den Discipelen / ende de Discipelen den genen die nedergezet waren: desgetelke ook van de vischken / zo veel zy wilden

that remain, that nothing be lost. Therefore they gathered them together, and filled twelve baskets with the fragments of the five barley-loaves, which remained over and above unto them that had eaten. Then those men, when they had seen the miracle that Jesus did, said, This is of a truth that Prophet that should come into the world.

If there be any more Sundays before Advent-Sunday, the Service of some of those Sundays that were omitted after the Epiphany, shall be taken in to supply so many as are here wanting. And if there be fewer, the overplus may be omitted: Provided that this last Collect, Epistle, and Gospel, shall always be used upon the Sunday next before Advent.

Saint Andrews Day.

The Collect.

Almighty God, who didst give such grace unto thy holy Apostle Saint Andrew, that he readily obeyed the calling of thy Son Jesus Christ, and followed him without delay; Grant unto us all, that we being called by thy holy Word, may forthwith give up ourselves obediently to fulfill thy holy commandments, through the same Jesus Christ our Lord. *Amen.*

The Epistle. Rom. 10. 9.

IF thou shalt confess with thy mouth the Lord Jesus, and shalt believe in thine heart, that God hath raised him from the dead, thou shalt be saved. For with the heart man believeth unto righteousness, and with the mouth confession is made unto salvation. For the Scripture saith, Whosoever believeth on him, shall not be ashamed. For there is no difference between the Jew and the Greek: for the same Lord over all,

den. Ende als hy verkadtigt waren/ zeide hy tot zyns Discipelen/ Wergaderde de overgeschotene brokken / op dat er niet verloren en gaa. Zy vergaderdenze dan / ende buiden twaalf korbjen met brokken van de wyf gersien brooden / welke overgeschoten waren den genen die gegeten hadden. De menschen dan gezien hebbende het teeken dat Jesus gedaen hadde / zeiden / Deze is waarlik de Prophet / die in de waereld komen zoude.

Indien voor Advent Zondag meer Zondagen zyn, zal de Dienst van eenige Zondagen, na de Epiphany overgeslagen, gebruikt worden, zo veele, of weinige alshier ontbreken: dog zal altyd dit laatste Gebed, Zendbrieff en Evangelie op de Zondag naast voor Advent gelezen worden.

S. Andries Apostels-Dag.

Gebed.

Almagtige God / die zodanige genade gegeven hebt aan ulven h. Apostel Andreas / dat hy terstond gehoorzaamde het roepen van ulwen Zoon Jesus Christus / en hem zonder vertoeven nadoigde: geest aan ons allen / dat wy geroepen zynde doo? ulw Heilig Woord / ons zelve met gehoorzaamheid mogen overgeben tot dadelijke onderhoudinge ulwer heiliger geboden / doo? Jesus Christus / onzen Heere / Amen.

Zendbrieff. Rom. 10. 9. &c.

Indien gy met ulven mond zult belijden den Heere Jesum / ende met ulw herte gelooven / dat hem God uit den dooden opgewekt heeft / zo zult gy zalig worden. Want met der herten geloof men ter rechtvaardigheid / ende met den monde helpden men ter zaligheid. Want de Schrift zegt / Een iegelyk die in hem geloof / die en zal niet beschaamt worden. Want daar en is geen onderscheid nog van Jode nog van Griek. Want

is rich unto all that call upon him. For whosoever shall call upon the Name of the Lord, shall be saved. How then shall they call on him in whom they have not believed? and how shall they believe in him of whom they have not heard? and how shall they hear without a preacher? and how shall they preach, except they be sent? as it is written, How beautiful are the feet of them that preach the gospel of peace, and bring glad tidings of good things! but they have not all obeyed the gospel. For Esaias saith, Lord, who hath believed our report? So then, faith coming by hearing, and hearing by the word of God. But I say, have they not heard? Yes verily, their sound went into all the earth, and their words unto the ends of the world. But I say, Did not Israel know? First Moses saith, I will provoke you to jealousy by them that are no people, and by a foolish nation I will anger you. But Esaias is very bold, and saith, I was found of them that sought me not; I was made manifest unto them that asked not after me. But to Israel he saith, All day long I have stretched forth my hands unto a disobedient and gain-saying people.

The Gospel. S. Matth. 4. 18.

JESUS walking by the sea of Galilee, saw two brethren, Simon called Peter, and Andrew his brother, casting a net into the sea: (for they were fishers.) And he saith unto them, Follow me, and I will make you fishers of men. And they straightway left their nets, and followed him. And going on from thence, he saw other two brethren, James the son of Zebedee, and John his brother, in

een zelve te Heere van allen / rph
zynde over alle die hem aanroepen.
Want een iegelik / die den name des
Heeren zal aanroepen / zal zalig worden.
Hoe zullen zy dan hem aanroepen / in welken zy niet geloofd en hebben?
Ende hoe zullen zy in hem gelooven / van welken zy niet gehooft en hebben?
Ende hoe zullen zy hooren / zonder die haar predike? Ende hoe zullen zy prediken / indien zy niet gezonden en worden? Gelyc geschieden is / Hoe liefstlyk zyn de voeten der gene die goede verkondigen / der gene die het goede verkondigen! Dog zy en zyn niet alle den Evangelio gehoozzaam geweest. Want Esaias segt / Heere wie heeft onze predikingen geloofd? Zo is dan het geloof niet het gehoor? ende het gehoor door het woord Gods. Maar ik zegge / en hebben zy het niet gehoord? Ja dog / haar geluid is over de geheele aarde uitgegaan / ende hare woorden tot het einde der wereld. Maar ik zegge / En heeft Israel het niet verstaan? Moses zegt eerst / Ik zal u lieden tot jaloursheid verwekken door de gene die geen volk en zyn / door een onverschandig volk zal ik u tot toornen verwekken. Ende Esaias verstuurt hem / ende zegt / Ik ben gebonden van de gene die my niet en zochten: ik ben openbaar geworden den genen die na my niet en haagden. Maar tegen Israel zegt hy / Den geheelen dag hebbe ik myne handen uitgestrekt tot een ongehoorzaam ende tegensprekende volk.

Evangelie. Matth. 4. 18-23.

JESUS wandelende aan de zee van Galilea / zag twee broeders / namelijk Simon / gezegt Petrus / ende Andreas zynen broeder / het net in de zee werpende: (want zy waren visschers.) Ende hy zeide tot haer / Volgt my na / ende ik zal u visschers der menschen maken. Zy dan terstond de netten verlatende zyn hem nageholt. Ende hy van daar voortgegaan zynde zag twee andere broe-

a ship with Zebedee their father, mending their nets; and he called them. And they immediately left the ship and their father, and followed him.

ders / naamlijk Jacobus den zoon Zebedee / ende Joannem zonen Zebedee / in het schip met haren vader Zebedeus / hare netten vermakende / ende heeft haer geroepen. Zy dan terstond verlatende het schip / ende haren vader / zyn hem nagehoigt.

*Saint Thomas the Apostle.
The Collect.*

Almighty and everliving God, who for the more confirmation of the Faith didst suffer thy holy Apostle Thomas to be doubtful in thy Sons resurrection; Grant us so perfectly, and without all doubt, to believe in thy Son Jesus Christ, that our faith in thy sight may never be reproved. Hear us, O Lord, through the same Jesus Christ, to whom with thee and the Holy Ghost, be all honour and glory, now and for evermore. Amen.

The Epistle. Ephes. 2. 19.

Now therefore ye are no more strangers and foreigners, but fellow-citizens with the saints, and of the household of God; and are built upon the foundation of the Apostles and Prophets, Jesus Christ himself being the chief cornerstone; in whom all the building fitly framed together, groweth unto an holy temple in the Lord; in whom ye also are builded together for an habitation of God through the Spirit.

The Gospel. S. John 20. 24.

Thomas, one of the twelve, called Didymus, was not with them when Jesus came. The other disciples therefore said unto him, We have seen the Lord. But he said unto them, Except I shall see in his hands the print of the nails, and put my finger into the print of the nails, and thrust my hand into his side, I will not believe. And after eight days again his disciples were within, and Thomas with them: Then came Jesus,

*S. Thomas des Apostels Dag.
Gebed.*

Almachtige eeuwig, levende God / die tot meerder bevestiginge onzer Geloofs toegelaten hebt dat wijnen H. Apostel Thomas twijffelen zoude aan de verrijzenisse ulwes Zoons: geeft ons zo volkomen tekenen en zonder alle twijffeling te gelooven in wijnen Zoon Jesus Christus / dat ons geloof door u niet betwijffelen werde: hoor ons Heere / door den zelve Jesus Christus / dien met u en den H. Geest zy alle eer en heerlijkheid nu en in eeuwigheid / Amen.

Zendbrief. Ephes. 2. 19. &c.

Zen zyet gy dan niet meer heidenen en heidenen / maar medeburgers der heiligen / ende huisgenooten Gods: gebouwt op het fondament der Apostelen ende Propheten / maar van Jesus Christus is den uitersten hoeksteen: op welken het geheel gebouw bekwaamelijk t'samen geboegt zynde / opwaft tot eenen heiligen Tempel in den Heere. Op welken ook gy mede gebouwt wordt tot een woonstede Gods in den Geest.

Evangelie. Joan. 20. 24. &c.

Thomas / een van de twaalf / gezegt Didymus / en was niet met haer niet doe Jesus daer kwam. De andere discipelen dan zeiden tot hem / Wy hebben den Heere gezien. Dog hy zeide tot haer / Indien ik in myne handen niet en zie het teeken der nagelen / ende mynen vinger en steke in het teeken der nagelen / ende stecke myne hand in zyne zyde / ik en zal geenzins gelooven. Ende na agt dagen waren zyne Discipelen wederom

the

the doors being shut, and stood in the midst, and said, Peace be unto you. Then saith he to Thomas, Reach hither thy finger, and behold my hands; and reach hither thy hand, and thrust it into my side; and be not faithless, but believing. And Thomas answered and said unto him, My Lord, and my God. Jesus saith unto him, Thomas, because thou hast seen me, thou hast believed; blessed are they that have not seen, and yet have believed. And many other signs truly did Jesus in the presence of his disciples, which are not written in this book. But these are written, that ye might believe that Jesus is the Christ; the Son of God; and that believing ye might have life through his Name.

*The Conversion of Saint Paul.**The Collect.*

O God, who through the preaching of the blessed Apostle Saint Paul, hast caused the light of the Gospel to shine throughout the world; Grant, we beseech thee, that we having his wonderful conversion in remembrance, may shew forth our thankfulness unto thee for the same, by following the holy doctrine which he taught, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

For the Epistle. Acts 9. 1.

AND Saul yet breathing out threatenings and slaughter against the disciples of the Lord, went unto the high priest, and desired of him letters to Damascus to the synagogues, that if he found any of this way, whether they were men or women, he might bring them bound unto Jerusalem. And as he journeyed he came near Damascus, and suddenly there shined round about him a light from heaven. And he fell to the

gronden/ ende Thomas met haer: ende Jesus kwam als de deuren gesloten waren/ ende stond in het midden/ ende zeide/ Blyde zy u lieben. Daar na zeide hy tot Thomasi/ Blyngt uwen vinger hier/ ende ziet myne handen/ ende blyngt uwe hand/ ende steekze in myne zyde/ ende en zy niet ongeloofig/ maar geloofig. Ende Thomas antwoorde en zeide tot hem/ Myn Heere/ en myn God. Jesus zeide tot hem/ Om dat gy my gezien hebt/ Thomas/ zo hebt gy geloofd: zalig synze die niet en zullen gezien hebben/ ende nogtans zullen geloofd hebben. Jesus dan heeft nog wel vele andere teekenen in de tegenwoordigheid syner discipelen gedaan/ die niet en syn geschreven in dit boek. Maar deze syn geschreven/ op dat gy geloofet dat Jesus is de Christus/ de Zoon Gods: ende op dat gy geloofende het leven hebbet in synen name.

S. Pauli Bekeeringe.

Gebet.

O God/ die de gantze waereld dooz de Predication van den Apostel Paulus onderwezen hebt: vergunt ons/ bidden wy/ dat wy/ die gedagtenisse houden van synen wonderbare bekeeringe/ mogen navolgen en niet'er daad volbrengen syn gepredikte Leeringe/ dooz Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

In plaats van de Zendb. Hand. 9. 1--23.

Ende Saulus blazende nog dielginge ende moord tegen de discipelen des Heeren/ ging tot den hooftpriester/ ende begeerde brieven van hem na Damascus aande Synagogen/ op dat zo hy eenige/ die van dien weg waren/ vande/ hy deselve beide mannen ende vrouwen zoude gebonden brengen na Jerusalem. En also hy reisde/ is 't geschied dat hy na Damascus kwam/ ende hem omscheen snellik een licht van earth,

earth, and heard a voice saying unto him, Saul, Saul, why persecutest thou me? And he said, Who art thou, Lord? And the Lord said, I am Jesus whom thou persecutest: It is hard for thee to kick against the pricks. And he trembling and astonished, said, Lord, what wilt thou have me to do? And the Lord said unto him, Arise, and go into the city, and it shall be told thee what thou must do. And the men which journeyed with him, stood speechless, hearing a voice, but seeing no man. And Saul arose from the earth, and when his eyes were opened he saw no man; but they led him by the hand, and brought him into Damascus. And he was three days without sight, and neither did eat nor drink. And there was a certain disciple at Damascus, named Ananias, and to him said the Lord in a vision, Ananias. And he said, Behold, I am here, Lord. And the Lord said unto him, Arise, and go into the street which is called Straight, and enquire in the house of Judas for one called Saul, of Tarsus: for behold, he prayeth, and hath seen in a vision a man named Ananias, coming in, and putting his hand on him, that he might receive his sight. Then Ananias answered, Lord, I have heard by many of this man, how much evil he hath done to thy saints at Jerusalem; and here he hath authority from the chief priests to bind all that call on thy Name. But the Lord said unto him, Go thy way, for he is a chosen vessel unto me, to bear my Name before the Gentiles, and kings, and the children of Israel. For I will shew him how great things he must suffer for my Names sake. And Ananias went his way, and entered into the house, and putting his hands on him, said, Brother Saul, the Lord (even Jesus that appeared unto thee in the way as thou camest) hath sent me, that thou mightst receive thy

den hemel: ende ter aerden gebatten synde / hoorde hy een stemme die tot hem zeide / Saul / Saul / wat vervolgt gy my? Ende hy zeide / Wie syt gy Heere? Ende de Heere zeide / Ik ben Jesus dien gy vervolgt. Het is u hard de herzenen tegen de prikkels te slaan. Ende hy bevedende ende verbaast synde / zeide / Heere / wat wilt gy dat ik doen zal? Ende de Heere zeide tot hem / Staat op / ende gaat in de stad / ende u zal aldaar gezegt worden / wat gy doen moet. Ende de mannen die met hem over weg reisden / stonden verbaast / hoorende wel de stemme / maar niemant ziende. Ende Saulus stond op van der aerde: ende als hy syne oogen open dede / en zag hy niemant. Ende sy hem by der hand leidende / bragten hem tot Damascus. Ende hy was drie dagen dat hy niet en zag: ende en at niet / nog en dronk niet. Ende daar was een zeker discipel te Damascus / met name Ananias: ende de Heere zeide tot hem in een gezigte / Anania. Ende hy zeide / Ziet / hier ben ik / Heere. Ende de Heere zeide tot hem / Staat op ende gaat in de strate genaamt de Rechte / ende bracht in het huis Jude na eenen met name Saulus / van Tarsen: want ziet / hy bidt. Ende hy heeft in een gezigte gezien / dat een man / met name Ananias / in kwam / ende hem de hand opleide / op dat hy wederom ziende worde. Ende Ananias antwoorde / Heere / ik hebbe uit velen gehoord van dezen man / hoe veel kwaad hy uwe heilige in Jerusalem gedaen heeft. En heeft hier magt van de Overpriesters / om te binden alle die uwen name aanroepen. Maar de Heere zeide tot hem / Gaat henen: want deze is my een uitverkozen vat / om mynen naam te dragen voor de Heidenen / ende de Koningen / ende de kinderen Israels. Want ik zal hem toonen hoe veel hy lopen moet om mynen naam. Ende Ananias ging henen ende kwam in het huis: light,

light, and be filled with the Holy Ghost. And immediately there fell from his eyes as it had been scales; and he received sight forthwith, and arose, and was baptized. And when he had received meat, he was strengthened. Then was Saul certain days with the disciples which were at Damascus. And straightway he preached Christ in the synagogues, that he is the Son of God. But all that heard him, were amazed, and said, Is not this he that destroyed them which called on this Name in Jerusalem, and came hither for that intent, that he might bring them bound unto the chief priests? But Saul increased the more in strength, and confounded the Jews which dwell at Damascus, proving that this is very Christ.

The Gospel. S. Matth. 19. 27.

Peter answered and said unto Jesus, Behold, we have forsaken all, and followed thee, what shall we have therefore? And Jesus said unto them, Verily I say unto you, that ye which have followed me in the regeneration, when the Son of man shall sit in the throne of his glory, ye also shall sit upon twelve thrones, judging the twelve tribes of Israel. And every one that hath forsaken houses, or brethren, or sisters, or father, or mother, or wife, or children, or lands, for my Names sake, shall receive an hundred fold, and shall inherit everlasting life. But many that are first shall be last, and the last shall be first.

ende de handen op hem leggende / zelve hy / Saul / broeder / de Heere heeft my gezonden / namelijk Jesus / die u verscheenen is op den weg dien gy kooamt / op dat gy wedergeboorte / en met den Heiligen Geest bevrucht zoudet worden. Ende terstond bleven af van syn oogen gelik als schellen / en hy weder terstond wederom zijnde: en stond op / en wierd gedoopt. Ende als hy spijze genomen hadde / wierd hy versterkt. En Saulus was sommige dagen by de discipelen / die te Damascus waren. Ende hy predikte terstond Christus in de Synagogen / dat hy de Soone Gods is. En zy ontzetterden haer alle die het hoorden / en zeiden / Is deze niet de gene die te Jerusalem verstoofde die dezen naam aanroepen / en die daarom hier gekomen is / op dat hy dezelve gebonden zoude brengen tot de Overpriesters? Doch Saulus werd meer en meer bekrachtigt / en overtuigde de Joden die te Damascus woonden / betwyzende dat deze de Christus is.

Evangelië. Matth. 19. 27. &c.

Petrus antwoorde / en zeide tot Hem / Ziet / wy hebben alles verlaten / en syn u gevolgt: wat zal ons dan gewerden? En Jesus zeide tot haar / Voorwaar Ik zegge u / dat gy / die my gevolgt zyt / in de wedergeboorte / wanneer de Soone des menschen zal gezeten syn op den thronoon syner heerlijkheid / dat gy ook zult zitten op twaalf thronoonen / oordeelende de twaalf geslachten Israels. Ende yo wie zal verlaten hebben huizen / of broeders / of zusters / of vader / of moeder / of wif / of kinderen / of akkers / om myns naams wille / die zal honderdout ontfangen / ende het eeuwige leven beerven. Maar veel eerste zullen de laatste syn / ende veel laatste de eerste,

The Presentation of Christ in the Temple,
commonly called, The Purification of
Saint Mary the Virgin.

The Collect.

A Almighty and everliving God,
we humbly beseech thy Ma-
jesty, that as thy only begotten Son
was this day presented in the temple
in substance of our flesh; so we may
be presented unto thee with pure and
clean hearts, by the same thy Son Je-
sus Christ our Lord. Amen.

For the Epistle. Mal. 3. 1.

Behold, I will send my messen-
ger, and he shall prepare the way
before me: and the Lord whom ye
seek, shall suddenly come to his tem-
ple; even the messenger of the cove-
nant, whom ye delight in; behold,
he shall come, saith the Lord of
hosts. But who may abide the day of
his coming? and who shall stand
when he appeareth? for he is like a
refiners fire, and like fullers sope.
And he shall sit as a refiner and pu-
rifier of silver; and he shall purifie
the sons of Levi, and purgethem as
gold and silver, that they may offer
unto the Lord an offering in right-
eousness. Then shall the offerings of
Judah and Jerusalem be pleasant unto
the Lord, as in the days of old, and
as in former years. And I will come
near to judgment, and I will be a
swift witness against the sorcerers,
and against the adulterers, and against
false swearers, and against those that
oppress the hireling in his wages,
the widow and the fatherless, and
that turn aside the stranger from his
right, and fear not me, saith the
Lord of hosts.

Marias Zuivertyd.

Gebed.

A Almagtige en eeuwige God/
wij bidden uwe Majesteit
oortoechtighk dat/eben gelikh uwen
eenigen gebooren Zoon met de
zelfstandigheid onzes blees u boog-
gesteld was op dezen dag in den
Tempel/ Op ons also boog u wilt
doen stellen met gereinigde en zuive-
re gemoederen/ door den zelven uwen
Zoon Jesus Christus onzen Heere/
Amen.

In plaats van de Zondb. Mal. 3. 1-6.

Ziet/ ik zende mijnen Engel/
die boog mijn aangezicht den
weg bereiden zal: ende snellikh zal
tot mynen Tempel komen/ die Hee-
re/ dien gy lieben zoekt/ te weten/
de Engel den Verbonds/ aan den
welken gy lust hebt: ziet Hy komt/
zeid de Heere der Heerscharen. Maar
wie zal den dag myner toekomst be-
dragen? en wie zal bestaan als Hy
verschijnt? want Hy zal my als het
vuur eenes goudsmids/ ende als zee-
pe der bollers. En Hy zal zitten/
louterende/ en het zilber rehogende/
ende Hy zal de hinderen Levi reini-
gen/ ende Hy zal ze doorlouteren als
goud/ ende als zilber: dan zullen my
den Heere myns offer toebrengen in
gerechtigheid. Dan zal het myns
offer van Juda en Jerusalem den
Heere zoet wezen/ als in de oude
dagen/ ende als in de boorige ja-
ren. Ende Ik zal tot u lieden ten
oordeelenaderen/ en Ik zal een snel
getuige my tegen de tooveraars/ en
tegen de overspelers/ en tegen de
gene die valscheplikh zweeren/ en te-
gen de gene die den loon des dags
looners met geweld inhouden/ die
de weduwe/ ende den weese/ ende
den weemdeling het recht verheeren/
en my niet en breezen/ zeid de Heere
der Heerscharen.

The Gospel. S. Luke 1. 22.

ANd when the days of her purification, according to the law of Moses, were accomplished, they brought him to Jerusalem, to present him to the Lord, (as it is written in the law of the Lord, Every male that openeth the womb shall be called holy to the Lord) and to offer a sacrifice according to that which is said in the law of the Lord, A pair of turtle-doves, or two young pigeons. And behold, there was a man in Jerusalem, whose name was Simeon; and the same man was just and devout, waiting for the consolation of Israel: and the holy Ghost was upon him. And it was revealed unto him by the holy Ghost, that he should not see death, before he had seen the Lords Christ. And he came by the Spirit into the temple; and when the parents brought in the child Jesus, to do for him after the custom of the law, then took he him up in his arms, and blessed God; and said, Lord, now lettest thou thy servant depart in peace, according to thy word. For mine eyes have seen thy salvation; which thou hast prepared before the face of all people, a light to lighten the Gentiles, and the glory of thy people Israel. And Joseph and his mother marvelled at those things which were spoken of him. And Simeon blessed them, and said unto Mary his mother, Behold, this child is set for the fall and rising again of many in Israel; and for a sign which shall be spoken against, (Yea, a sword shall pierce through thy own soul also) that the thoughts of many hearts may be revealed. And there was one Anna a prophetess, the daughter of Phanneel, of the tribe of Aser; she was of a great age, and had lived with an husband seven years from her virginity. And she was a widow of about fourscore and four years; which departed not from the temple, but served God with fastings and

Evangelie. Luc. 1. 22-41.

Ende als de dagen harer reiniging vervuld waren / na de Wet Moyses / brachten zy hem te Jerusalem / op dat zy hem den Heere woofstelden. (Gelyk geschreeven is in de Wet des Heeren / Al wat mannelijk is / dat de moeder opent / zal den Heere heilig genaamt woofden.) Ende op dat zy offerhande gaven na het gene dat in de wet des Heeren gezegt is / een paar toetelduiven / ofte twee jonge duiven. Ende ziet daar was een mensche te Jerusalem / wiens name was Simeon : ende deze mensche was rechtvaardig ende God biezende / vermagtende de vertroostinghe Israels : ende de Heilige Geest was op hem. Ende hem was een Godlike openbaringe gedaen doot den Heiligen Geest / dat hy den dood niet zien en soude / eer hy den Christum des Heeren soude sien. Ende hy kwam doot den Geest in den Tempel : ende als de ouders het kindchen Jesus indyagten / om na de gewoonte der wet met hem te doen : zo nam hy het zelve in zyne armen / ende loofde God / ende zeide / Nu laet gy / Heere / uwen dienstknegt gaan in vrede / na uwo woord. Want mine oogen hebben uwe zaligheid gezien / die gy bereid hebt voor het aangezichte van alle de volkeren : een licht tot berlijtinghe der Heidenen / ende tot heerlijkheid uwer volks Israels. Ende Joseph ende zyne moeder verwonderden haer oer het gene dat van hem gezegt werd. Ende Simeon zegende haer lieden / en zede tot Mariam zyne moeder / Ziet / deze word gezet tot eenen hal ende opstandinge veler in Israel / en tot een teeken dat wederproken zal worden / (ende ook een zwerd zal doot uwo zelfs ziele gaan) op dat de gedagten uit vele herten geopenbaard worden. Ende daar was Anna een Propheetse / een dogter Phaniels / uit de stamme Aser : Deze was tot groten ouderdom gekomen / welke met harer

prayers night and day. And she coming in that instant, gave thanks likewise unto the Lord, and spake of him to all them that looked for redemption in Jerusalem. And when they had performed all things according to the law of the Lord, they returned into Galilee, to their own city Nazareth. And the child grew, and waxed strong in spirit, filled with wisdom, and the grace of God was upon him.

ren man zeven jaren hadde geleest van haren maaghten af. Ende zo was een kindt van onrent vier en taghtig jaren/ dewelke niet en troek uit den Tempel/ met vasten ende bidden God dienende nacht ende dag. Ende deze te diez zefter uwe daer hy komende heeft ingeloken den Heere beloven/ ende sprek van hem tot alle die de verlossinge in Jerusalem verwagden. Ende als zo alles volbringt hadden/ wat na de loet den Heeren te doen was/ keerden zo wederom na Galileam/ tot hare stad Nazareth. Ende het kind beken wies op/ ende wierd gesterkt in den geest/ ende vervult met wijsheid: ende de genade Gods was over hem.

Saint Matthias Day.
The Collect.

O Almighty God, who into the place of the traitor Judas didst choose thy faithful servant Matthias to be of the number of the twelve Apostles; Grant that thy Church being alway preserved from false Apostles, may be ordered and guided by faithful and true pastors, through Jesus Christ our Lord. Amen.

For the Epistle, Acts 1. 15.

IN those days Peter stood up in the midst of the disciples, and said, (The number of the names together were about an hundred and twenty) Men and brethren, this Scripture must needs have been fulfilled, which the Holy Ghost by the mouth of David spake before concerning Judas, who was guide to them that took Jesus: for he was numbred with us, and had obtained part of this ministry. Now this man purchased a field with the reward of iniquity, and falling headlong, he burst asunder in the midst, and all his bowels gushed out. And it was known unto all the dwellers at Jerusalem, inso-

S. Matthias Dag.
Gebed.

O Almagtige God / die in de plaats van Judas den verrader uitverkoren hebt uwen getrouwen dienaar Matthias / dat hy een van het getal der twaalf Apostelen zoude wesen/ beschermt uwe Kerke altpd van de Aeringe der valser Apostelen/ en geest dat zo van ware en getrouwe Verders mag besterd werden/ door Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

In plaats van de Zendb. Hand. 1. 15. &c.

In dezelve dagen stond Petrus op in het midden der discipelen / ende sprek (daer was nu een schare by een van onrent honderd en twintig personen / Maanen broeders / deze Schrift moest vervuld worden/ welke de Hellige Geest door den mond Davids voorspelt heeft van Judas/ die de leysman geweest is der gene die hem vingen / want hy was met ons gecomt / ende hadde het lot dezer bedieninge verkregen. Deze dan heeft verworpen eenen ander door den loon der ongerechtigheid/ ende voorts waerts over gevallen zijnde / is midden opgeborsten/ ende alle zijne ingewanden zijn uitgestort. En

much

much as that field is called in their proper tongue, Acceldama, that is to say, The field of blood. For it is written in the book of Psalms, Let his habitation be desolate, and let no man dwell therein, and his Bishoprick let another take. Wherefore of these men which have companied with us all the time that the Lord Jesus went in and out among us, beginning from the baptism of John, unto that same day that he was taken up from us, must one be ordained to be a witness with us of his resurrection. And they appointed two, Joseph called Barlabas, who was surnamed Justus, and Matthias. And they prayed, and said, Thou, Lord, which knowest the hearts of all men, shew whether of these two thou hast chosen; that he may take part of this Ministry and Apostleship, from which Judas by transgression fell, that he might go to his own place. And they gave forth their lot; and the lot fell upon Matthias, and he was numbered with the eleven Apostles.

The Gospel. S. Matth. 11. 25.

AT that time Jesus answered and said, I thank thee, O Father, Lord of heaven and earth, because thou hast hid these things from the wise and prudent, and hast revealed them unto babes. Even so, Father, for so it seemed good in thy sight. All things are delivered unto me of my Father: and no man knoweth the Son but the Father, neither knoweth any man the Father, save the Son, and he to whomsoever the Son will reveal him. Come unto me, all ye that labour and are heavy laden, and I will give you rest. Take my yoke upon you, and learn of me, for I am meek and lowly in heart, and ye shall find rest unto your souls. For

de het is bekend geworden alle die te Jeruzalem woonen/ also dat dien akker in haer eigen taale genoemd word Akeldama/ dat is/ een akker des bloeds. Want daar staat geschreven in het boek der Psalmen/ Zijne woonstede worde woest/ ende daar en zij niemant die in die zelve woone. Ende/ Een ander neme zij opzenders ampt. Het is dan noodig/ dat van de mannen/ die met ons uitgegaan hebben alle den tyd/ in welken de Heere Jesus onder ons hi en uitgegaan is/ beginnende van den Doop Joannis/ tot den dag toe in welken hij van ons opgenomen is/ een der zelve met ons getuige worde zijner opstandinge. Ende zij stelden er twee/ Joseph genaamt Barlabas/ die toegenaamt was Justus/ en Mathiam. Ende zij baden/ en zelden/ O Heere/ ge heinner der herten van allen/ wijs van deze twee eenen aan/ dien Gij uitscherken hebt/ om te ontfangen het lot dezer bedieninge ende Apostelschaps/ daar van Judas afgeweken is/ dat hij henen ginge in zijn eigen plaats. Ende zij wierpen hare loten: en het lot viel op Matthias/ en hij wierd met gemene toestemminge tot de elf Apostelen gehoren.

Evangelie. Matth. 11. 25. See.

In die zelve tyd antwoorde Jesus ende zeide/ Ik danke u Vader/ Heere des heims ende der aarden/ dat Gij deze dingen voor den wijzen ende verstandigen verborgen hebt/ en hebt dezelve den kinderklein geopenbaert. Ja Vader/want also is gebeeft het welbehagen voor u, alle dingen zijn mij overgegeven van mynen Vader: en niemant en kent den Zoon van de Vader/ nochte iemand en kent den Vader van de Zoon/ en dien het de Zoon wil openbaren. Komt herwaerts tot mij alle die vermoeid en belast zijt/ en Ik zal ruste geven: Neemt mijn juk op u/ en leert van mij/ dat Ik zachtmoedig ben/ en nedig van herten: my

my yoke is ease, and my burden is light.

en gy zult ruste vinden door uwe zielen. Want mijn juk is zacht / ende mijn last is licht.

The Annunciation of the blessed Virgin Mary.

The Collect.

WE beseech thee, O Lord, pour thy grace into our hearts, that as we have known the Incarnation of thy Son Jesus Christ by the message of an angel: so by his cross and passion we may be brought unto the glory of his Resurrection, through the same Jesus Christ our Lord.

Amen.

For the Epistle. Isaiah 7. 10.

Moreover the Lord spake again unto Ahaz, saying, Ask thee a sign of the Lord thy God: ask it either in the depth, or in the height above. But Ahaz said, I will not ask, neither will I tempt the Lord. And he said, Hear ye now, O house of David, Is it a small thing for you to weary men, but will ye weary my God also? Therefore the Lord himself shall give you a sign, Behold, a Virgin shall conceive and bear a Son, and shall call his name Immanuel. Butter and honey shall he eat, that he may know to refuse the evil, and choose the good.

The Gospel. S. Luke 1. 26.

And in the sixth month the angel Gabriel was sent from God unto a city of Galilee, named Nazareth, to a virgin espoused to a man, whose name was Joseph, of the house of David; and the virgins name was Mary. And the angel came in unto her, and said, Hail, thou that art highly favoured, the Lord is with thee, blessed art thou among women. And when she saw him, she was troubled at his saying, and cast in her mind what manner of salutation this should be. And the angel said

Maria Boodschap.

Gebed.

Wij bidden u / O Heere / stort uwe genade goedertierenigh uit in onze herten / op dat wy / die door de boodschappinge des Engels / uwen Zoon / Menschwerdige geboort hebben / door des zelfs lyden en kruis / tot de heerlijkheid der opstandinge mogen geleid werden / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

In plaats van de Zond. Esa. 7. 10-16.

De Heere door boort te spreken tot Achaz / zeggende: Eischt u een teken van den Heere uwen God: eischt beneden in de diepte / of eischt boven uit der hoogte. Doch Achaz zeide: Ik zal het niet eischen / noch ik en zal den Heere niet verzoeken. Doch zeide hy / Hoort gy lieden mi / gy huis Davids / is 't u lieden te wezenig / dat gy de menschen moede maakt / dat gy ook mynen God moede maakt? Daarom zal de Heere zelve u lieden een teken geven. Ziet eenen slaagt zal zwanger worden / ende zy zal eenen Zoon baren / en zynen name IMMANUEL heeten. Boter en honig zal hy eten / tot dat hy wete te verwerpen het alwade / en te verkiezen het goede.

Evangelie. Luc. 1. 26-39.

Ende in de zesste maand werd de Engel Gabriel van God gezonden na een stad in Galilea / genaamt Nazareth / tot een maagd die ongetrouwt was met een man / wiens name was Joseph / uit den huize Davids / en de name der maagd was Maria. Ende de Engel tot haar ingehouen ynde / zeide / Weest gegroet / gy hegenadigde / de Heere is met u / gy wt gezegent onder de vrouwen. Ende als zy hem zag wiert zy zeer ontroert over dit zyn woord / ende overleefde goetdijge deze groete

unto

unto her, Fear not, Mary; for thou hast found favour with God. And behold, thou shalt conceive in thy womb, and bring forth a son, and shalt call his name Jesus. He shall be great, and shall be called the Son of the Highest; and the Lord God shall give unto him the throne of his father David. And he shall reign over the house of Jacob for ever, and of his kingdom there shall be no end. Then said Mary unto the angel, How shall this be, seeing I know not a man? And the angel answered and said unto her, The holy Ghost shall come upon thee, and the power of the Highest shall overshadow thee: therefore also that holy thing which shall be born of thee, shall be called the Son of God. And behold, thy cousin Elisabeth, she hath also conceived a son in her old age: and this is the sixth month with her who was called barren. For with God nothing shall be impossible. And Mary said, Behold the handmaid of the Lord; be it unto me according to thy word. And the angel departed from her.

Saint Marks Day.

The Collect.

O Almighty God, who hast instructed thy Holy Church with the heavenly doctrine of thy Evangelist Saint Mark: Give us grace, that being not like children carried away with every blast of vain doctrine, we may be established in the truth of thy holy Gospel, through Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. Ephes. 4. 7.

UNto every one of us is given grace according to the measure of the gift of Christ. Wherefore he

nisse mochte zyn. Ende de Engel zeide tot haar/ En breeft niet/ Maria/ want gij hebt genade by God gebonden. Ende ziet/ gij zult bevrucht worden/ ende eenen Zoon baren/ en zult zamen name heeten JESUS. Deze zal groot zyn/ ende de Zoon des Allerhoogsten genaamt worden. Ende God de Heere zal hem den thronen zyns vaders Davids geven. Ende hy zal over het huis Jakobs thronen zyn in der eeuwigheid/ ende zyns Koninkrijks en zal geen einde zyn. En Maria zeide tot den Engel/ Hoe zal dat wezen: dewyle ik geen man en bekenne. Ende Engel antwoordende/ zeide tot haar/ De Heilige Geest zal over u komen/ ende de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwten. Daarom ook dat Heilige dat uit u geboren zal worden/ zal Gods Zoon genaamt worden. Ende ziet Elisabeth uwe nichte is ook zelve bevrucht met eenen zoon in haren ouderdom: en deze maand is haar/ die onvruchtbaar genaamt was/ de zeste. Want geen ding en zal by God onmogelyk zyn. Ende Maria zeide/ Ziet de dienstdaagt des Heeren: my geschiede na uwen woort. Ende de Engel ving werch van haar.

S. Markus Dag.

Gebet.

O Almachtige God / die uwe heilige kerk onderwezen hebt door de hemelsche Leringe van uwen Evangelist Markus, geest ons die genade / dat wy alle tyd roemen in uwe heilige Evangelium / en bevestiget mogen werden in standvastigheid des geloofs / op dat wy niet alreys kinderen siepen / die als de bloed beweegt en omgevoerd worden met alle wind van pdele leringe / door Christus onzen Heere. Amen.

Zondbrief. Ephes. 4. 17-19.

En een van ons is de genade gegeven na de mate der gaven des Christ. Daarom zegt hy /

faith, When he ascended up on high, he led captivity captive, and gave gifts unto men. (Now that he ascended, what is it but that he also descended first into the lower parts of the earth? He that descended, is the same also that ascended up far above all heavens, that he might fill all things.) And he gave some apostles, and some prophets, and some evangelists, and some pastors and teachers; for the perfecting of the saints, for the work of the ministry, for the edifying of the body of Christ; till we all come in the unity of the faith, and of the knowledge of the Son of God unto a perfect man, unto the measure of the stature of the fulness of Christ; that we henceforth be no more children, tossed to and fro, and carried about with every wind of doctrine, by the sleight of men, and cunning craftiness, whereby they lie in wait to deceive; but speaking the truth in love, may grow up into him in all things, which is the head, even Christ. From whom the whole body fitly joyned together, and compacted by that which every joynt supplieth according to the effectual working in the measure of every part, maketh increase of the body, unto the edifying of it self in love.

The Gospel. S. John 14. 1.

I Am the true vine, and my Father is the husbandman. Every branch in me that beareth not fruit, he taketh away; and every branch that beareth fruit, he purgeth it, that it may bring forth more fruit. Now ye are clean through the word which I have spoken unto you. Abide in me, and I in you. As the branch cannot bear fruit of it self, except it abide in the vine; no more can ye, except ye abide

Als wy opgehaeren is in de hoogte / heeft wy de gevangnisse gevangen genomen / ende heeft den menschen gaben gegeven. Audet / wy is opgehaeren / wat is 't / dan dat wy ook eerst is nedergebada in de nederste deelen der aarde? Die nedergebada is / is dezelfde ook die opgehaeren is verre boven alle de hemelen / op dat wy alle dingen hervullen zoude. Ende de dezelfde heeft gegeven sommige tot Apostelen / en sommige tot Propheten / en sommige tot Evangelisten / en sommige tot Herders en Leeraars. Tot bevolmakinge der Heiligen / tot het werk der bedieninge / tot opbouwinge des lichaams Christi. Tot dat wy alle zullen komen tot de eenigheid des geloofs / ende der kennis des Zons Gods / tot eenen volkomenen man / tot de mate der grootte der volheid Christi: Op dat wy niet meer hinderen en zonden syn / die als de bloet beweegt en omgevoerd worden met alle wind der leere / door de bedriegerie der menschen / door arglistigheid om listelyk tot dwalinge te brengen. Maar de waarheid betragende in liefde / alles zonden opwassen in hem die het woort is / namelich Christus: Mit welken het geheel lichaam beschwaamelyk zamengeboegt / en zamen vast gemaakt synde / door alle boeggelen der toezeginge / na de werkinge van een leyelyk deel in zyne mate / den wasdom des lichaams bekومت / tot zyns zelfs opbouwinge in de liefde.

Evangelie. Joan. 15. 1-22.

I Ik ben de ware wyntok / en myn Vader is de landman. Alle ranke die in wy niet draagt en draagt / die neemt wy wech: ende alle die draagt draagt / die reinigt wy / op dat zy meer draagt drage. Gy lieden zyt mi rein / om het woort / dat Ik tot u gesproken hebbe. Blijvet in wy / en Ik in u. Gelyc den wyntok de ranke geen draught en kan dragen van haar zelven / zo zy niet in den wyntok en blyft:

In me. I am the vine, ye are the branches. He that abideth in me, and I in him, the same bringeth forth much fruit: for without me ye can do nothing. If a man abide not in me, he is cast forth as a branch, and is withered; and men gather them, and cast them into the fire, and they are burned. If ye abide in me, and my words abide in you, ye shall ask what ye will, and it shall be done unto you. Herein is my Father glorified, that ye bear much fruit; so shall ye be my disciples. As the Father hath loved me, so have I loved you; continue ye in my love. If ye keep my commandments, ye shall abide in my love; even as I have kept my Fathers commandments, and abide in his love. These things have I spoken unto you, that my joy might remain in you, and that your joy might be full.

*Saint Philip and Saint James Day.
The Collect.*

O Almighty God, whom truly to know is everlasting life; Grant us perfectly to know thy Son Jesus Christ to be the way, the truth, and the life, that following the steps of thy Holy Apostles, Saint Philip and Saint James, we may steadfastly walk in the way that leadeth to eternal life, through the same thy Son Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. S. James i. 1.

JAMES a servant of God, and of the Lord Jesus Christ, to the twelve tribes which are scattered abroad, greeting. My brethren, count it all joy when ye fall into divers temptations; knowing this, that the trying of your faith worketh patience. But let patience have her perfect work, that ye may be perfect and entire, wanting nothing. If any of

alzo ook gy niet/ zo gy in my niet en blyvet. Ik ben de wydstok/ ende gy de ranken: die in my blyft/ en ik in hem/ die draagt veel vrucht: want zonder my en konde gy niets doen. Zo iemand in my niet en blyft/ die is buiten gebonden geboortwys de ranke/ ende is verdoort: ende men vergaert dezelve/ ende men werpt ze in 't vuur/ en zy worden verbrand. Indien gy in my blyvet/ en myne woorden in u blyuen/ zo wat gy wilt/ zult gy begeeren/ ende het zal u geschieden. Hier in is myn Vader berechtigt/ dat gy veel vrucht draagt: ende gy zult myne discipelen zyn. Gelijckwys de Vader my lief gehad heeft/ hebbe Ik ook u lief gehad: blyft in deze myne liefde. Indien gy myne geboden bewaard/ zo zult gy in myne liefde blyuen: gelijckwys Ik de geboden mijns Vaders bewaard hebbe/ en blyue in zyne liefde. Deze dingen hebbe Ik tot u gesproken/ op dat myne blydschap in u blyue/ en uwe blydschap veruult werde.

S. Philippus en Jacob, Apostelen.
Gebet.

O Almachtige God/ wien recht te kennen het eeuwige Leven is/ geeft ons volkomenlych te weten/ dat uwen Zoon Jesus Christus/ de Weg/ de Waarheid en het Leven is/ op dat wy/ volgende de voetschappen van uwe h. Apostelen/ Philippus en Jacobus, getrouwelych wandelen op den weg/ welke leidt tot eeuwigen Leven/ door dezelve uwen Zoon Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

Zendbrief. Jacob. i. 1. 13.

JACOBUS een dienstknecht Gods ende des Heren Jesu Christi/ den twaalf stammen die in de verstrooiinge zyn/zaligheid. Acht het hoog groote bezughe/ myne broeders/ wanneer gy in veelen verzoekingebalt: wetende dat de heprovinge uwen geloofs lydzaamheid werkt. Doch de lydzaamheid hebbe een volmaakt werk/ op dat gy moogt vol-

you lack wisdom, let him ask of God that giveth to all men liberally, and upbraidereth not, and it shall be given him. But let him ask in faith, nothing wavering; for he that waveth is like a wave of the sea, driven with the wind, and tossed. For let not that man think that he shall receive any thing of the Lord. A double-minded man is unstable in all his ways. Let the brother of low degree rejoice in that he is exalted; but the rich in that he is made low; because as the flower of the grass he shall pass away. For the sun is no sooner risen with a burning heat, but it withereth the grass, and the flower thereof falleth, and the grace of the fashion of it perisheth: so also shall the rich man fade away in his ways. Blessed is the man that endureth temptation; for when he is tried, he shall receive the crown of life, which the Lord hath promised to them that love him.

THE GOSPEL ACCORDING TO SAINT JOHN THE EVANGELIST.

THE GOSPEL ACCORDING TO SAINT JOHN THE EVANGELIST.

The Gospel. S. John 14. 1.

And Jesus said unto his disciples, Let not your heart be troubled; ye believe in God, believe also in me. In my Father's house are many mansions; if it were not so, I would have told you. I go to prepare a place for you: And if I go and prepare a place for you, I will come again, and receive you unto my self, that where I am, there ye may be also. And whither I go, ye know, and the way ye know. Thomas saith unto him; Lord, we know not whither thou goest, and how can we know the way? Jesus saith unto him, I am the way, the truth, and the life: no man cometh unto the Father, but by me. If ye had known me, ye should have known my Father also; and from henceforth ye know him, and

maakt syn en geheel oorecht / in geen ding gebrekkelich. En indien iemand van u wisselt ontbreekt / dat hye van God begeert / die een tegheyk mildelyk geeft / ende niet en beroupt; ende zy zal hem gegeven worden. Maar dat hy ze begeert in geloof / niet roffselende: want die roffsel is een dore der zee gelipt / die van de wind gevehen ende op ende neder geworpen word. Want die mensche en meent niet dat hy het ontfangen zal van den Heere: En dubbelt hertig man is ongestadig in alle zyne wegen. Maar de broeder die nedig is / roemt in zyne hoogheit: En de rike in zyne vernederinge; want hy zal als een bloeme den gras voerby gaan. Want de zonne is opgegaan met de hitte / en heeft het gras dorre gemaakt / ende syn bloeme is afgefallen / en de schoone gedaante haer amschap is vergaan: also zal ook de rike in zyne wegen verwoelheren. Zalig is de man die verzoekinge bedrtaagt: want als hy beproeft zal geweest syn / zo zal hy de kroone des levens ontfangen / welke de Heere belooft heeft den genen die hem lief hebben.

Evangelic. Joan. 14. 1-15.

En Jesus seide tot zyne discipelen / Wt' herre en worde niet ontroerd: gy liden geloof in God / geloof ook in My. In het huis mijns Vaders syn veel wooningen: andersins zo zoudt ik het u gezegt hebben: Ik ga henen om u plaatze te bereiden. En zo waimeer ik henen zal gegaan syn / en een plaatze zal bereid hebben / zo come ik weder / en zal u tot My nemen / op dat gy ook zo mengt daer ik ben. Ende waer ik denenga / weet gy / ende den weg weet gy. Thomas seide tot hem / Heere / wy en weten niet waer Gy denengaat: ende hoe come wy den weg weten? Jesus seide tot hem / Ik ben de weg / en de waarheid / en het leven. Niemand en komt tot den Vader dan door My. Indien gy

have

have seen him. Philip saith unto him, Lord, shew us the Father, and it sufficeth us. Jesus saith unto him, Have I been so long time with you, and yet hast thou not known me, Philip? He that hath seen me, hath seen the Father; and how sayst thou then, Shew us the Father? Believest thou not that I am in the Father, and the Father in me? the words that I speak unto you, I speak not of my self; but the Father that dwelleth in me, he doeth the works. Believe me, that I am in the Father, and the Father in me, or else believe me for the very works sake. Verily, verily, I say unto you, He that believeth on me, the works that I do, shall he do also, and greater works than these shall he do; because I go unto my Father. And whatsoever ye shall ask in my Name, that will I do, that the Father may be glorified in the Son. If ye shall ask any thing in my Name, I will do it.

Saint Barnabas the Apostle.

The Collect.

O Lord God Almighty, who didst endue thy holy Apostle Barnabas with singular gifts of the Holy Ghost: Leave us not, we beseech thee, destitute of thy manifold gifts, nor yet of grace to use them alway to thy honour and glory, through Jesus Christ our Lord. Amen.

For the Epistle. Acts II. 22.

Tidings of these things came unto the ears of the Church which was in Jerusalem: and they sent forth Barnabas, that he should go as far as Antioch. Who when he came, and had seen the grace of God, was glad,

lieben. **M**y gehend hadde / to zondet gy ook mynen Vader gehend hebben: ende van mi kennet gy hem / en hebbet hem gezien. **Philippus** zeide tot hem / **Heere** / toond ons den Vader / ende het is ons genoeg. **Jesús** zeide tot hem / **Ben ik zo langen tîd niet u lieben / ende en hebt gy my niet gehend / Philipe?** **Die** my gezien heeft / die heeft den Vader gezien: ende hoe zegt gy / **Toond ons den Vader?** **Geloof** gy niet dat ik in den Vader ben / ende de Vader in my is? **De woorden die ik tot u lieben spreek / en spreek ik van my zelven niet / maar de Vader die in my blyft / dezelfde doet de werken.** **Geloof**et my / dat ik in den Vader ben / ende de Vader in my is / en indien niet / zo geloofet my om de werken zelve. **Doortwaart / hoortwaart** zegge ik u lieben / die in my geloof / de werken die ik doe / zal hy ook doen / ende zal meer deden dan deze. **Want** ik ga heen tot mynen Vader: **En** zo wilt gy begeren zult in mynen name / dat ik zal doen: op dat de Vader in den **Zone** verheerlijkt worde, **Zo** gyiet begeren zult in mynen name / **Ik** zal het doen.

S. Barnabas den Apostel.

Gebed.

O Heere Almachtige God / die ouden **S.** Apostel Barnabas met bijzondere gaven des **H.** Geestes bereijet hebt / laat ons niet misteeld blijven van deze uwe zo inenigvuldige gaven en genade: **Maar** greeft dat wy dezelfde tege mogen gebruiken tot lof en heerlijkheid uwer heerlijkheits naams / door **Jesús Christus** onzen Heere. Amen.

In plaats van de Zondb. **Act. II. 22. Sec.**

Het gerichte van haer kwaam tot de oren der gemeente die te Jerusalem was: ende zy zonden Barnabam uit / dat hy dat land doorginge tot Antiochien toe. **Welcke** daer gekomen zijnde / ende de genade

and exhorted them all, that with purpose of heart they would cleave unto the Lord. For he was a good man, and full of the Holy Ghost, and of faith; and much people was added unto the Lord. Then departed Barnabas to Tarsus for to seek Saul, And when he had found him, he brought him unto Antioch. And it came to pass, that a whole year they assembled themselves with the Church, and taught much people; and the disciples were called Christians first in Antioch. And in these days came prophets from Jerusalem unto Antioch. And there stood up one of them, named Agabus, and signified by the Spirit, that there should be great dearth throughout all the world; Which came to pass in the days of Claudius Cesar. Then the disciples, every man according to his ability, determined to send relief unto the brethren which dwell in Judea. Which also they did, and sent it to the elders by the hands of Barnabas and Saul.

The Gospel. S. John 15. 12.

This is my commandment, that ye love one another, as I have loved you. Greater love hath no man than this, that a man lay down his life for his friends. Ye are my friends, if ye do whatsoever I command you. Henceforth I call you not servants; for the servant knoweth not what his lord doth; but I have called you friends: for all things that I have heard of my Father, I have made known unto you. Ye have not chosen me, but I have chosen you, and ordained you, that ye should go and bring forth fruit, and that your fruit should remain; that whatsoever ye shall ask of the Father in my Name, he may give it you.

Godes ziende/ welck verhoofd/ ende vermaandeze alle / dat zy niet een boozneemen des herten by den Heere zouden sijn. Want hy was een goet man/ en vol des Heiligen Geestes/ en des geloofs: ende haer welck een groote schare den Heere toegehoort. En Barnabas ging uit na Tarsus om Saulum te zoeken: en als hy hem gevonden hadde/ bracht hy hem tot Antiochien. Ende het is geschied dat zy een geheel jaer tussamen vergaderden in de Gemeente/ en een groote schare leerden: en dat de discipelen eerst te Antiochien Christenen gemaect wierden. En in dezelve dagen/ kwamen eenige Propheeten af van Jerusalem tot Antiochien. Ende een uit haer/ met name Agabus/ stond op/ en gaf te kennen doordien Geest/ dat er een groote hongersnood zoude wezen oer de geheele werelt: dewelke ook gekomen is onder den Keizer Claudius. En na dat een tegeljk der discipelen vermocht/ besloot elk van haer siet te zenden ten dienste der broeders die in Judea woonden. Het welck zy ook deden/ en zonden het na de Ouderlingen doordien hand Barnabas ende Sauli.

Evangelie. Joan. 15. 12-17.

Dit is mijn gebod/ dat gy mielshanderen lief hebt/ gelykertwys ik u lief gehad hebbe. Niemand en heeft meerder liefde als deze/ dat iemand zyn leven zette doordien zyne vrienden. Gy zyt mijne vrienden/ zo gy doet wat ik u gemaecte. Ik en heere u niet meer dienstdieners: want de dienstdienster en weet niet wat zyn heere doet: maar ik hebbe u vrienden genoemd/ want al wat ik van mynen Vader gehoort hebbe/ dat hebbe ik u bekend gemaect. Gy en hebt niet uithooren/ maar Ik hebbe u uithooren/ en Ik hebbe u gesest dat gy zoudt hemen gaan ende kruich dragen/ ende dat uwe kruich blyde: op dat zo wat gy han den Dader begeeren sult in mynen name/ op u dat ghe.

*Saint John Baptist.
The Collect.*

A Almighty God, by whose providence thy servant John Baptist was wonderfully born, and sent to prepare the way of thy Son our Saviour, by preaching of repentance; Make us so to follow his doctrine and holy life, that we may truly repent according to his preaching, and after his example constantly speak the truth, boldly rebuke vice, and patiently suffer for the truths sake, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

For the Epistle. Isaiah 40. 1.

C Omfort ye, comfort ye, my people, saith your God. Speak ye comfortably to Jerusalem, and cry unto her, that her warfare is accomplished, that her iniquity is pardoned; for she hath received of the Lords hand double for all her sins. The voice of him that crieth in the wilderness, Prepare ye the way of the Lord, make straight in the desert a high way for our God. Every valley shall be exalted, and every mountain and hill shall be made low, and the crooked shall be made straight, and the rough places plain. And the glory of the Lord shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the Lord hath spoken it. The voice said, Cry. And he said, What shall I cry? All flesh is grass, and all the goodliness thereof is as the flower of the field. The grass withereth, the flower fadeth, because the spirit of the Lord bloweth upon it; surely the people is grass. The grass withereth, the flower fadeth, but the word of our God shall stand for ever. O Zion, that bringest good tidings, get thee up into the high mountain: O Jerusalem, that bringest good tidings, lift up thy voice with strength; lift it up, be not afraid; say

*S. Jan den Dooper.
Gebet.*

A Almachtige God / door toelent hoopsterigheid uw dienstmaetse Joannes den Dooper wonderbaarlyk geboren is / en gezonden om te bereyden den weg uwes Zoons onzen Zaligmakers / door de prediking der bekeering: Geest ons / dat wy zyne leeringe en heilig leven also mogen nabolgen / dat wy om waerachtighlyk bekeerden volgens zyne Predicatie / en na zyn hoopbeeld standvastelyk de waerheid bejopen / rond uit d: gebrueken bestraffen / en in dogmatyck doop de waerheid zelve de dood intstaen / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

In plaats van de Zondb. Esai. 40. 1--12.
T Troostet / troostet mijn volck / zal u lieder God zeggen: Spreekt na het herte van Jerusalem / ende roept haar toe / dat haar sterfbeeld is / dat hare ongerechtigheid berzoend is / dat sy van de hand der Heeren dobbel ontfangen heeft doop alle haare zonden. Een stemme den roependen in de woestijne: Bereyden den weg des Heeren / maakt recht in de wilderness eene banen voor onzen God. Alle dalen zullen verhoogt worden / ende alle bergen en heuvelen zullen vernedert worden: ende wat hooch is / dat zal recht / ende wat hoochbelachtig is / dat zal tot een laagje gemaakt worden. Ende Heerlykheid des Heeren zal geopenbaert worden: en alle vleesch te geijst zal zien / dat het de mond des Heeren gesproken heeft. Een stemme seide: Accept / ende hy seide / Wat zal ik roepen? Alle vleesch is gras / en alle zyne goedertierenheid als een bloeme des velds. Het gras verdoort / de bloeme valt af / als de Geest des Heeren daar in blaast: Doerwaent het volck is gras. Het gras verdoort / de bloeme valt af: maar het woord onzes Gods bestaat in der eeuwigheid. O Zion / gy bekeerdigst een goet booschap / want op eenen

unto the cities of Judah, Behold, your God. Behold, the Lord God will come with strong hand, and his arm shall rule for him; behold, his reward is with him, and his work before him. He shall feed his flock like a shepherd; he shall gather the lambs with his arm, and carry them in his bosom, and shall gently lead those that are with young.

The Gospel. S. Luke 1. 57.

Elisabeths full time came that she should be delivered; and she brought forth a son. And her neighbours and her cousins heard how the Lord had shewed great mercy upon her, and they rejoiced with her. And it came to pass that on the eighth day they came to circumcise the child, and they called him Zacharias, after the name of his father. And his mother answered and said, No; so; but he shall be called John. And they said unto her, There is none of thy kindred that is called by this name. And they made signs to his father, how he would have him called. And he asked for a writing-table, and wrote, saying, His name is John. And they marvelled all. And his month was opened immediately, and his tongue loosed, and he spake and praised God. And fear came on all that dwelt round about them; and all these sayings were noised abroad throughout all the hill-country of Judaea. And all they that had heard them, laid them up in their hearts, saying, What manner of child shall this be? And the hand of the Lord was with him. And his father Zacharias was filled with the Holy Ghost, and prophesied, saying, Blessed be the Lord God of Israel, for he hath visited and redeemed his people, and hath raised up an horn of salvation for us in the house of his servant David; as he spake by the

hooogen berg: O Jeruzalem / gy heet kondigster van goede boodschap: heft ulve stemme op met magt / heftse op / en breeft uit / zegt den Heeren Judda / Ziet hier is ulve God. Ziet de Heere Heere zal komen tegen den sterken / ende syn arm zal heerschen: ziet syn loon is by hem / ende syn arbeyts-loon is voor syn aangezichte. Hy zal syne kudden werden gepleeën haeder: Hy zal de lammerkens in syne armen vergaderen / ende in synen sepoor dragen: de zogende zal hy zayghens leiden.

Evangelie. Luc. 1. 57. &c.

De tijd Elizabeths wierd verandert / dat zy baren zoude / ende zy baarde eenen zone. En die daar rondom woonden / en haare magen hoopten dat de Heere syne barmhertigheid grootelyke aan haer betwezen hadde: ende waren niet haar verblift. Ende het geschiedde dat zy op den achtfien dag kwamen / om het kindchen te besnijden / ende noemden het Zachariam / na den name syns vaders. Ende syne moeder antwoorde / ende zeyde / Niet also: maar hy zal Joannes heeten. Ende zy zeyden tot haar / Daerom is niemand in uro maagschap / die met dien naam genaamt word. Ende zy wenschten synen vader / hoe hy wilde dat hy genaamt zoude worden. Ende als hy een seepf-tafelken ge-eische hadde / schreef hy / zeggende / Joannes is synen name. Ende zy verwonderden haar alle. Ende terstond wierd synen mond bevoent / ende syne tonge los gemackt / ende hy sprak / God loven de. Ende daar kwam vrees over alle die vercomen haer woonden / ende in het geheele ghegerte van Judea wierd heel gesproken van alle deze dingen. Ende alle die het hoorden namen het ter herten / zeggende / Wat zal dog dit kindchen wezen. Ende de hand des Heeren was met hem. Ende Zacharias syn vader wierd vervuld met den heylighen Geest / en propheteerde / zeggende / Geloofst zy de Heere / de

mouth

mouth of his holy prophets, which have been since the world began; that we should be saved from our enemies; and from the hand of all that hate us; to perform the mercy promised to our forefathers, and to remember his holy covenant; the oath which he sware to our father Abraham, that he would grant unto us, that we being delivered out of the hands of our enemies, might serve him without fear, in holiness and righteousness before him all the days of our life. And thou, Child, shalt be called the prophet of the Highest; for thou shalt go before the face of the Lord to prepare his ways; to give knowledge of salvation unto his people by the remission of their sins, through the tender mercy of our God, whereby the Day-spring from on high hath visited us; to give light to them that sit in darkness, and in the shadow of death, to guide our feet into the way of peace. And the child grew, and waxed strong in spirit; and was in the deserts till the day of his shewing unto Israel.

God Israels / want hy heeft bezogt ende verlossinge te wege gebracht synen volke: Ende heeft eenen hoorn der zaligheid ons opgerecht / in het huis Davids syns knechten. Gelyk hy gesproken heeft door den mond synner heiliger Propheten / die van den beginne der waereld getmeest syn / Jaamelijk een verlossinge van onse handen / ende van de hand aller der geener die ons haten. Op dat hy barmhertigheid dede aan onse Vaders / ende gedachtig ware syns heiligen verbonds: Ende des eeds, dien hy Abraham onzen Vader geswooren heeft / om ons te geven / dat wy verlost synde uit de hand onzer vyanden hem dienen zouden zonder breeze / in heilichheid en gerechtichheid door hem / alle de dagen onses levens. Ende gy kinderen zult een Prophet den Alverhoogen genant worden: want gy zult hoog het aangezicht des Heeren door hem en gant / om synen wegen te bereiden. Om synen volke kennis te geven der zaligheid te geven / in verginghe harer zonden. Door de innerlike bewegingen der barmhertichheid onser Gods niet lachte ons bezogt heeft de Opgang uit der hoogte. Om te beschynen den genen die gezeten syn in duisternisse / en schaduw des doods: om onse voeten te richten op den berg des breezes. Ende het kindchen wierp op / ende wierd gestrekt in den geest / ende was in do woestynen tot den dag syner verlossinge aan Israel.

Saint Peter's Day.

The Collect.

O Almighty God, who by thy Son Jesus Christ didst give to thy Apostle Saint Peter many excellent gifts; and commandedst him earnestly to feed thy flock; Make we beseech thee, all Bishops, and Pastors, diligently to preach thy holy word; and the people obediently to follow the same, that they may receive the crown of everlasting glory; through Jesus Christ our Lord. Amen.

S. Pieter den Apostel.

Gebet.

O Almagtige God, die door uwen Zoon Jesus Christus aan den heiligen Apostel Petrus vele uitstekende gaven verleent; en hem tot bijeenmal toe ernstig bevolen hebt / uw kerk te weiden: Geest / vaders / op u dat alle de Opzienders en Leerraren naasteljk het Evangelium mogen verkondigen / en het volk den woorden der geloofzamen / op dat si gereden mogen de kroon der ewige

For the Epistle. Acts 12. 1.

ABout that time Herod the king stretched forth his hands to vex certain of the Church. And he killed James the brother of John with the sword. And because he saw it pleased the Jews, he proceeded further to take Peter also. (Then were the days of unleavened bread) And when he had apprehended him, he put him in prison, and delivered him to four quartermasters of soldiers to keep him, intending after Easter to bring him forth to the people. Peter therefore was kept in prison; but prayer was made without ceasing of the Church unto God for him. And when Herod would have brought him forth, the same night Peter was sleeping between two soldiers, bound with two chains; and the keepers before the door kept the prison. And behold, the angel of the Lord came upon him, and a light shined in the prison; and he smote Peter on the side, and raised him up, saying, Arise up quickly. And his chains fell off from his hands. And the angel said unto him, Gird thy self, and bind on thy sandals: and so he did. And he said unto him, Cast thy garment about thee, and follow me. And he went out and followed him, and wist not that it was true which was done by the angel; but thought he saw a vision. When they were past the first and the second ward, they came unto the iron gate that leadeth unto the city, which opened to them of his own accord; and they went out, and passed on through one street, and forthwith the angel departed from him. And when Peter was come to himself, he said, Now I know of a surety, that the Lord hath sent his angel, and hath delivered me out of the hand of Herod, and from all the expectation of the people of the Jews.

Heerlykheid / door Jesus Christus onzen Heere, Amen.

In plaats van de Zendb. Hand. 12. 1-12.

Ontrent dezelve tyd sloeg de koning Herodes de handen aan zonnige van de gemeente / om die kwalyk te handelen. Ende hy doodde Jacobum den broeder Joannis met den zwerde. Endoe hy zag dat het den Joden behagelyk was / boer hy boort om ook Petrum te vangen / ende het waren de dagen der ongehevelde brooden. Den welken ook gegrepen hebbende / hy in de gevangenis se zette / ende gaf hem oder aan vier wachters / elk van vier krygsknechten / om hem te bewaaren / wil sende naar het Paasch-sest hem boortbringen voor het volk. Petrus dan wierd in de gevangenis bewaard: maar van de gemeente wierd een gedurig gebed tot God boort hem gedaen. Voer hem nu Herodes zoude boortbringen / liep Petrus dien zelven nacht tusschen twee krygsknechten / gebonden met twee ketenen: ende de wachters boort de deure bewaardende gevangenis. Ende ziet een Engel des Heeren stond daar / ende een licht scheen in de wooning / ende slaande de 3de Petri / wachte hy hem op / zeggende / Staat haastelyk op. Ende 3ne ketenen vielen af van de handen. Ende de Engel zeide tot hem / Omgord u en bind uwe schoenzolen aan. Ende hy dede also. Ende hy zelve tot hem / Werpt uwen mantel om / ende volgt my. En uitgaande volgde hy hem / en wist niet dat het waaraghtig was het gere boort den Engel geschiedde / maar hy meinde dat hy een gezigte zag. Ende als 3 boort de eerste ende tweede waagt ge gaan waren / kwamen 3 aan de ijzeren poorte / die na de stad leidt: de welke van zelve haer geopenit wierd. Ende uitgegaan 3nde / gingen 3 een straate boort: ende ter stond scheidde de Engel van hem. Ende Petrus tot hem zelve gekomen gade / zeide / Nu weet ik waaraghtig dat de

The Gospel. S. Matth. 16. 13.

When Jesus came into the coasts of Cesarea Philippi, he asked his disciples, saying, Whom do men say that I, the Son of man, am? And they said, Some say that thou art John the Baptist, some Elias, and others Jeremias, or one of the prophets. He saith unto them, But whom say ye that I am? And Simon Peter answered and said, Thou art Christ the Son of the living God. And Jesus answered and said unto him, blessed art thou, Simon Bar-jona: for flesh and blood hath not revealed it unto thee, but my Father which is in heaven. And I say also unto thee, that thou art Peter, and upon this rock I will build my Church; and the gates of hell shall not prevail against it. And I will give unto thee the keys of the kingdom of heaven: and whatsoever thou shalt bind on earth, it shall be bound in heaven; and whatsoever thou shalt loose on earth, shall be loosed in heaven.

Saint James the Apostle.

The Collect.

GRant, O merciful God, that as thy holy Apostle Saint James, leaving his father and all that he had, without delay was obedient unto the calling of thy Son Jesus Christ; and followed him; so we forsaking all worldly and carnal affections, may be evermore ready to follow thy holy commandments, through Jesus Christ our Lord. Amen.

Heere sprac Engel uitgezonden heeft / en my verlost heeft uit de hand Herodis / en uit alle de betochtinge van het volck der Joden.

Evangelie. Matth. 16. 13-20.

Als nu Jesus gekomen was hi de beelen Cesarea Philippi / brangde hy syne discipelen / zeggende / Wie zeggen de menschen / dat ik / de Zoon des menschen / ben? En sy zeiden / Sommige Joannes de Dooper / en andere / Elias / ende andere / Jeremias / ofte een van de Propheten. Hy zeide tot haer / Maar gy / wie zegt gy dat ik den? Ende Simon Petrus antwoordende zeide / Gy zijt de Christus / de Zoon des levendigen Gods. En Jesus antwoordende / zeide tot hem / Zalig zijt gy / Simon Bar Jona: want vleesch ende bloed en heeft u dat niet geopenbaart / maar mijn Vader / die in de hemelen is. Ende ik zegge u ook / dat gy zijt Petrus / ende op deze Petra zal ik mijn gemeinte bouwen / en de poorten der helle en zullen dezelve niet overweldigen. En ik zal u geven de sleutelen van't koninkryck der hemelen: ende zo wat gy zult binden op der aerden / zal in de hemelen gebonden zyn. Ende zo wat gy ontbinden zult op der aerden / zal in de hemelen ontbonden zyn.

S. Jacob den Apostel.

Gebed.

Vergunt ons / O barmhertige God / dat / eben als ulven heiligen Apostel Jacobus, verlaetende syn vader en allen wat hy hadde / zonder te vertoehen geschootzamen is geweest aan de roeping ulwes Zoons / en hem gevolgt is; wy ook also verlaetende alle wereltlyc en vlesichelyc begeertheden / altyd mogen bereid zyn om ulwe heilige geboden te volgen. Door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

For the Epistle, Acts 11. 27. and part
of the 12th Chapter.

IN those days came prophets from Jerusalem unto Antioch. And there stood up one of them, named Agabus, and signified by the Spirit, that there should be great dearth throughout all the world; which came to pass in the days of Claudius Cæsar. Then the disciples every man according to his ability, determined to send relief unto the brethren which dwelt in Judea. Which also they did, and sent it to the elders by the hands of Barnabas and Saul. Now about that time, Herod the king stretched forth his hands to vex certain of the Church. And he killed James the brother of John with the sword. And because he saw it pleased the Jews, he proceeded further to take Peter also.

The Gospel, S. Matth. 20. 20.

THen came to him the mother of Zebedees children, with her sons, worshipping him, and desiring a certain thing of him. And he said unto her, What wilt thou? She saith unto him, Grant that these my two sons may sit, the one on thy right hand, and the other on the left, in thy kingdom. But Jesus answered and said, Ye know not what ye ask. Are ye able to drink of the cup that I shall drink of, and to be baptized with the baptism that I am baptized with? They say unto him, We are able. And he saith unto them, Ye shall drink indeed of my cup, and be baptized with the baptism that I am baptized with: but to sit on my right hand, and on my left, is not mine to give, but it shall be given to them for whom it is prepared of my Father. And when the ten heard it, they were moved with indignation against the two brethren. But Jesus called them unto him, and said,

In plaats van de Zendsb. Hand. 11. 27.

tot ver 14. cap. 12.

In de zelve dagen / kwamen eenige Propheeten af van Jeruzalem tot Antiochien. Ende een nu haar / met name Agabus / stond op / ende gaf te kennen door den Geest / dat er een groote hongersnood zoude wezen over de geheele wereld: dewelke ook gekomen is onder den Keizer Claudius. Ende na dat een iegelyc der discipelen vernocht / besloot elk van haar / set te zenden ten dienste der broeders die in Judea woonden. Het welck zy ook deden / ende zonden het tot de Ouderlingen door de hand Barnabe ende Sauli. Ende ontrent dezelve tyd sloeg de Koning Herodes de handen aan sommige van de gemeente / om die kwadlyk te handelen. Ende hy doodde Jacobum den broeder Joannis met den zweerde. Ende dat hy zag dat het den Joden behagelyk was / boer hy doopt om ook Petrum te vangen.

Evangelie, Matth. 20. 20-29.

De kwam de moeder der zonen Zebedei tot hem met hare zonen / hem aanbidde / ende begeerende wat van hem. Ende hy zeide tot haar / Wat wilt gy? Zy zeide tot hem / Zegt dat deze myne twee zonen zitten mogen v een tot uwer rechter / ende de ander tot uwer linkerhand in uw Koninkryk. Maar Jesus antwoorde ende zeide / Ghy lieden en weet niet wat gy begeert: kondt gy den drinkbecher drinken dien ik drinken zal: ende met den doop gedoopt worden / daer in die ik gedoopt worde? Zy zeiden tot hem / Wy kunnen. En hy zeide tot haar / Mynen drinkbecher ghy wel drinken / ende met den doop daer ik in die gedoopt worde / zult gy gedoopt worden / maar het zitten tot myner rechter / ende tot myner linkerhand / en staet by My niet te geven: maar het zal gegeven worden dien het verleid is van mynen Vader. Ende als de andere tien dat hoorden / namen

Ye

Yeknow that the prince of the Gen-
tiles exercise dominion over them,
and they that are great, exercise
authority upon them. But it shall not
be so among you: but who soever will
be great among you, let him be your
minister; and who soever will be chief
among you, let him be your servant:
even as the Son of man came not to
be ministered unto, but to minister,
and to give his life a ransom for many.

Saint Bartholomew the Apostle.
The Collect.

O Almighty and everlasting God, who didst give to thine Apostle Bartholomew grace truly to believe and to preach thy word; Grant, we beseech thee, unto thy Church, to love that word which he believed, and both to preach and receive the same, through Jesus Christ our Lord. Amen.

For the Epistle. Acts 5. 12.

By the hands of the Apostles were many signs and wonders wrought among the people, (and they were all with one accord in Solomon's porch. And of the rest durst no man join himself to them: but the people magnified them. And believers were the more added to the Lord, multitudes both of men and women) Inasmuch that they brought forth the sick into the streets, and laid them on beds and couches, that at the least the shadow of Peter passing by, might overshadow some of them. There came also a multitude out of the cities round about into Jerusalem, bringing sick folks, and them which were vexed with unclean spirits, and they were healed every one.

207
 37. t. zee kwalijk van de twee hoer-
 ders. Ende als haer Jesus tot hen
 geroepen hadde/ zeide yn. / Gy weet
 dat d'Overste der volkeren heer-
 schappe voeren over haer/ ende de
 Goede gebruiken magt over haer.
 Ghy also en zal. t. onder u niet syn:
 maar so wie onder u zal willen groot
 worden/ die 37 ulve dienaar. Ende
 so wie onder u zal willen de eerste
 syn/ die 37 ulve dienstknecht. Gelph
 de. Zone des menschen niet en is ge-
 komen om gebiedt te worden/ maar
 om te dienen/ ende synne ziele te geven
 tot een canjoen voor veel.

5. Bartholomeus den Apostel.
Gebet.

O Almachtige en eeuwige God/
die aan den H. Bartholomeus
uwen Apostel de genade gegeven
hebt van den Heiligen Evangelio
waarlijk te geloven/ en nu doord te
onderwijzen/ geest/ vreden/ hoop/ aan
uwe Kerke/ te bevestigen dat hy ge-
loofd/ en te prediken dat hy geleerd
heeft/ door Jesus Christus onzen
Heere. Amen.

In plaats van de Zendb. Hand. 3. 12-17.

Deur de handen der Apostelen
geschiedden beele teekenen ende
wonderen onder het volk: Ende zij
waren alle eendragtelij in het Woord
hofs Salomons. Ende vande ander-
ze en durfde niemand zig by haer
hoegen: maar het volk hiesse in
grootachtige. Ende daar wierden
er meer ende meer toegedaan / die
den Hiere geloofden / menigten beide
van mannen ende van vrouwen. Also
dat zij de kerke uroverzogen op de
straten / ende keiden op bedden / ende
beddekens / op dat als Petrus kwam /
ook maar de schaduwse iemand van
haer beschaduwten moete. Ende ook
he menigte uit de omleggende steden
kwam gezamenlijck te Jerusaleem /
brengende keranke / ende die van onre-
ne geesten gekweld waren: welcke alle
genezen wierden.

The Gospel. S. Luke 22. 24.

And there was also a strife among them which of them should be accounted the greatest. And he said unto them, The kings of the Gentiles exercise lordship over them; and they that exercise authority upon them, are called benefactors. But ye shall not be so: but he that is greatest among you, let him be as the younger, and he that is chief, as he that doth serve. For whether is greater, he that sitteth at meat, or he that serveth? is not he that sitteth at meat? but I am among you as he that serveth. Ye are they which have continued with me in my temptation. And I appoint unto you a kingdom, as my Father hath appointed unto me; that ye may eat and drink at my table in my kingdom, and sit on thrones judging the twelve tribes of Israel.

*Saint Matthew the Apostle.
The Gospel.*

O Almighty God, who by thy blessed Son didst call Matthew from the receipt of custom, to be an Apostle and Evangelist; Grant us grace to forsake all covetous desires and inordinate love of riches, and to follow the same thy Son Jesus Christ, who liveth and reigneth with thee and the Holy Ghost, one God world without end. *Amen.*

The Epistle. 2 Cor. 4. 1.

Therefore seeing we have this ministry, as we have received mercy, we faint not; but have renounced the hidden things of dishonesty, not walking in craftiness, nor handling the word of God deceitfully, but by manifestation of the truth, commending our selves to every mans conscience in the sight of God. But if our Gospel be hid, it is hid to them that are lost: in whom

Evangelie. Luc. 22. 24-31.

Enne haer loord oock ronsinge onder haer wile van haer seken de meeste te syn. Ende hy seide tot haer / De koningen der volkeren heerschen over haer: ende die magt over haer hebben / worden welvadige herten genaamt. Dog gy niet also: maar de meeste onder u / die zy gelijc de minste: ende die doorganger is als een die diend. Want wie is meerder: Die aenst / ofte die diend: En is't niet die aenst? Maar ik ben in't midden van u / als een die diend. En gy siet de gene / die niet my steeds gelieven sijn in mine verzoekinghen. En ik verordineer u niet koninghe / gelijc hijs myn Vader my dat verordineert heeft: So dat gy etet ende drinket aan mine tafel in myn koninkhe / ende zittet op thronen / oordeelende de twaalf gestachten Israels.

*S. Mattheus Apostel en Evangelist.
Gebet.*

O Almagtige God / die den H. Mattheus, op dat hy van een Tollenaar een Apostel en Evangelist zoude worden / door uwen lieben Zoon hebt doen coepen: Geest ons de genade / dat wy mogen verzaaken alle geldgierigheid en de ongeschiktheid begeerten van verdronnen te vergaderen; Maar volgen uwen Zoon Jesus Christus uwen Heere / die niet u leeft en heerst in eenheid des H. Geestes / God / door alle eeuwen der eeuwen. *Amen.*

Zendbrief. 2 Cor. 4. 1-7.

Daerom betoefte wy deze bedrivinge hebben na de barmhertigheid die ons geschied is / so en betrogen wy niet: Maar wy hebben bewoopen de bedrivingen der schande / niet wandelende in arglistigheid / nog't woord Gods verhalende / maar door openbaringe der waarheid ons zelven aangenaam makende hy alle conscientien der menschen in de tegenwoordigheid Gods. Doch indien

the god of this world hath blinded the minds of them which believe not, lest the light of the glorious gospel of Christ, who is the image of God, should shine unto them. For we preach not our selves, but Christ Jesus the Lord; and ourselves your servants for Jesus sake. For God who commanded the light to shine out of darkness, hath shined in our hearts, to give the light of the knowledge of the glory of God, in the face of Jesus Christ.

The Gospel. S. Math. 9. 9.

And as Jesus passed forth from thence, he saw a man named Matthew, sitting at the receipt of custom: and he said unto him, Follow me. And he rose, and followed him. And it came to pass, as Jesus sat at meat in the house, behold, many publicans and sinners came and sat down with him and his disciples. And when the Pharisees saw it, they said unto his disciples, Why eateth your Master with publicans and sinners? But when Jesus heard that, he said unto them, They that be whole need not a physician, but they that are sick. But go ye and learn what this meaneth, I will have mercy, and not sacrifice: for I am not come to call the righteous, but sinners to repentance.

The Gospel. S. Math. 9. 9.

Saint Michael and all Angels.

The Collect.

O Everlasting God, who hast ordained and constituted the services of Angels and men in a wonderful order; Mercifully grant, that thy holy Angels always do thee service in heaven; so by thy appointment they may succour and defend us on earth, through Jesus Christ our

oorkons Evangelium bedekt is / zo is het bedektende gene die verlooren gaan: In dewelke de God der eerzame de zinnen verblind heeft / namelijk der ongelovige / op dat haer niet en bestrale de verlichtinge des Evangeliums der heerlijkheid Christi / die het werlt Gods is. Want hy en preeken niet ons zelden / maar Christum Jesum den Heere: en ons zelden / dat hy utoe dienaren zynont Jesu wille. Want God die gezegt heeft / dat het licht niet de duisternisse zoude schijnen / is de gene die in onze herten gescheenen heeft / om te geveel verlichtinge des kennisse der heerlijkheid Gods in het aangezigt Jesu Christi.

Evangelie. Math. 9. 9.

En Jesus ban daer voorgaan de / zag een mensche sit t' Golhuis zittende / genaemt Matthaeus ende zeide tot hem / Volgt my. En hy opstaande / volgde hem. Ende het geschiedde als hy sit t' huse dat het aangezigt / werlt Tollenaren ende zondars kwam en saten utoe aan / met Jesu / ende zyne discipelen. Ende de Phariseen dat zende / zelden tot zyne discipelen / Waerom eet utoe Meester met de tollenaeren en zondaren? Maar Jesus zulke hoorende / zeide tot haer / Die gezond zyn en hebben den Meester niet: maar noot / maar die sich zyn. Doch gaet denem in het wat het is? Ik wil barmherticheit ende niet offerande. Want Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardige / maar zondaren tot bekeeringe.

S. Michael en aller H. Engelen Dag.

Gebed.

O Eerzame God / die de diensten der Engelen en Menschen met een wonderbare ordne gescheit hebt / bergund genadigh / dat ons leven van haer / door wien wy zondere gehouden gediens word in den hemel / na utoe welbehagen mag behoud werden op der aarden / door Jesu Christus

O Lord.

Lord. Amen.

For the Epistle. Rev. 12. 7.

THere was war in heaven: Michael and his Angels fought against the dragon, and the dragon fought and his angels, and prevailed not: neither was their place found any more in heaven. And the great dragon was cast out, that old Serpent, called the devil and Satan, which deceiveth the whole world: he was cast out into the earth, and his angels were cast out with him. And I heard a loud voice saying in heaven, Now is come salvation, and strength, and the kingdom of our God: and the power of his Christ: for the accuser of our brethren is cast down, which accused them before our God day and night. And they overcame him by the blood of the Lamb, and by the word of their testimony; and they loved not their lives unto the death. Therefore rejoice, ye heavens, and ye that dwell in them. Wo to the inhabitants of the earth, and of the sea: for the devil is come down unto you, having great wrath, because he knoweth that he hath but a short time.

The Gospel. S. Matthew 23. 13.

Amplen unto Jesus, saying, Who is the greatest in the kingdom of heaven? And Jesus called a little child unto him, and set him in the midst of them, and said, Verily I say unto you, Except ye be converted, and become as little children, ye shall not enter into the kingdom of heaven. Whosoever therefore shall humble himself as this little child, the same is greatest in the kingdom of heaven. And whoso shall receive one such little child in my Name, receiveth me. But whoso shall offend one of these little ones which believe in me, it were better for him that a

millen ogen Jaers. Amen.

In plaes van de Zond. 1. 12. 7. 13.

Die in den hemel is: Michael ende syne Engelen, kuyden tegen den Draken / ende den Draken kuyde ook / ende syne Engelen: Ende sy en hebben niet hermegeu / nog hare plaats en is niet meer gevonden in den hemel. En de groote Draken is gecast / den olden / die de slingerwoelhe genaemt wordt. Welc den heyligen / die de ghelele wereld berispt / hi is gecast in / gecast op de aerde: ende syne Engelen syn niet hem gecast. Ende hi hoorde een groote stemme / zeggende in den hemel: Nu is de zaligheid / ende de kragt / ende het koninkryke gecast: den onzen / ende de maghe Jhesus Christus: want de berispinge onser broeders / die haer berispinge doogt onzen God dag ende nacht / is niet gecast. En sy hebben hem overwonnen door het bloed des Lams / ende door het woord haer getuigenisse: ende sy en hebben haer leven niet lief gehad ende de dood toe. Hi overcame hem by het bloed des Lams / ende by het woord haer getuigenisse: ende sy en hebben haer leven niet lief gehad ende de dood toe. Hi overcame hem by het bloed des Lams / ende by het woord haer getuigenisse: ende sy en hebben haer leven niet lief gehad ende de dood toe.

Evangelie. Math. 23. 13.

TDie zoluer uwe swannen de discipelen des Jhesus zeggende: Wie is doch de grootste in t koninkryke der hemelen? Ende Jhesus een kindchen tot hem geroepen hebende / stelde dat in t midden van haer / ende zede / Doortwaer zegge ik u / wie dien ge is niet en veruult / en wordt gelijc de kindchen / so en zult ge in t koninkryke der hemelen geenghe ingaan. So wie van hemelchen zal veruulden gelijc dit kindchen / des is de meeste in t koninkryke der hemelen. Ende so wie yodang een kindchen ontfangt in mynen name / die ontfangt my. Want so wie een van deze kleine / die in my gelou-

W
Evan
mini
offere
are i
fighe
have
is laid
reouf
scous
mil

millions were hanged about his neck, and that he were drowned in the depth of the sea. Wo unto the world because of offences: for it must needs be that offences come; but wo to that man by whom the offence cometh. Wherefore if thy hand or thy foot offend thee, cut them off, and cast them from thee: it is better for thee to enter into life halt or maimed, rather than having two hands or two feet, to be cast into everlasting fire. And if thine eye offend thee, pluck it out, and cast it from thee: it is better for thee to enter into life with one eye, rather than having two eyes to be cast into hell-fire. Take heed that ye despise not one of these little ones; for I say unto you, that in heaven their angels do always behold the face of my Father which is in heaven.

Saint Luke the Evangelist.

The Gospel.

A Almighty God, who calledst Luko the Physician, whose praise is in the Gospel, to be an Evangelist, and Physician of the soul; May it please thee, that by the wholesome medicines of the doctrine delivered by him, all the diseases of our souls may be healed, through the merits of thy Son Jesus Christ our Lord. Amen.

The Epistle. 2 Tim. 4. 5.

Watch thou in all things, endure afflictions, do the work of an Evangelist, make full proof of thy ministry. For I am now ready to be offered, and the time of my departure is at hand. I have fought a good fight, I have finished my course, I have kept the faith. Henceforth there is laid up for me a crown of righteousness, which the Lord the righteous Judge shall give me at that day:

den / eegert / het waere hem nutter dat een menschensteen aan zyn hals gehangen / ende dat hy herzonken ware in de diepte der zee. Wee der werelt van de overgiffen: want het is noodzakelyk dat d'overgiffen hoemien: Doch wee dien meniche dooz welken de overgiffen komt. Indien dan uwe hand ofte uwe voer u eegert / houwtze af en voerptze van u. Dat is u beter tot den leuen in te gaan / kreupel / ofte verminnt zeinde / dan twee handen ofte twee voeten hebbende in t'ewigige vuur geloopten te worden. Ende indien uwe oog u eegert / trektze uit / ende voerptze van u. Dat is u beter maar een oog hebbende tot het leuen in te gaan / dan twee oogen hebbende in t'ewigige vuur geloopten te worden. Ziet toe dat gy niet een van deze kleine veracht: want ik zegge u lieden / dat hare Engelen in den hemel altyd zien het aangezichte in u. Vaders / die in de hemelen is.

S. Lucas den Evangelist.

Gehed.

A Almachtige God / die Lucas den Medepynneester / wiens lof het Evangelium meld / geroepen hebt tot een Evangelist en Medepynneester der ziele / geest / luden u / dat dooz de heylighe geneesmiddelen syner leeringen / alle de kwalen onzer zielen mogen gebetert worden / dooz de verdiensten van u. Zone Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. 2 Tim. 4. 5-16.

West gy wakker in alles: Ipd verbodningen: doet het werk van een Evangelist / maakt dat men van u zien dient een hollen verzecker. Want ik word nu tot een offer geoffert / ende de tyd myner ontbindinge is aenstaande. Ik hebbe den goeden streyd gestreden / ik hebbe den loop ge-eindigt / ik hebbe het ge-loof behouden. Dooz is myn werck gelegd de kroone der rechtvoerblyg.

and not to me only, but unto all them also that love his appearing. Do thy diligence to come shortly unto me: For Demas hath forsaken me, having loved this present world, and is departed unto Thessalonica, Crescens to Galatia, Titus unto Dalmatia. Only Luke is with me. Take Mark and bring him with thee: for he is profitable to me for the ministry. And Tychicus have I sent to Ephesus. The cloke that I left at Troas with Carpus, when thou comest, bring with thee, and the books, but especially the parchments. Alexander the copper-smith did me much evil: the Lord reward him according to his works. Of whom be thou ware also, for he hath greatly withstood our words.

The Gospel. S. Luke 10. 1.

THe Lord appointed other seventy also, and sent them two and two before his face into every city and place, whither he himself would come. Therefore said he unto them, The harvest truly is great, but the labourers are few: pray ye therefore the Lord of the harvest, that he would send forth labourers into his harvest. Go your ways, behold, I send you forth as lambs among wolves. Carry neither purse, nor scrip, nor shoes, and salute no man by the way. And into whatsoever house ye enter, first say, Peace be to this house. And if the son of peace be there, your peace shall rest upon it: if not, it shall turn to you again. And in the same house remain, eating and drinking such things as they give: for the labourer is worthy of his hire.

heid / welcke mijs de Heere / de rechter
beerdige bechiet / inden dag gebiet
zal: ende niet alleen mijs / maar ook
allen die zyne berispinge lief gehad
hebben. Vermerkt u haastelyk om
tot mijs te komen. Want Demas
heeft mijs verlaten / hebbende de te-
genwoordige wereld lief gekregen /
ende is na Thessalonica gegaen:
Crescens na Galatien / Titus na
Dalmatien. Lucus is alleen mit
mijs: Haermt Marcum mede / ende
bringt hem met u. Want hy is mijs
zeer nut tot den dienst. Maar Ty-
chicus hebbe ik na Ephesus gezon-
den. Vermits mantel dien ik te Troas
by Carpum gelaten hebbe / bringt
mede als ghy komt / ende de boeken /
inzonderheit de pergamenten. Ale-
xander de koperlunt / heeft mijs veel
kwadaer betoond: de Heere bejegels
de hem na zyne werken. Van wel-
ken wacht u ghy ook: want hy heeft
onze woorden zeer tegen gestaan.

Evangelie. Luc. 10. 1-8.

Na dezen selve de Heere noch
andere schickte / ende zondte
henen door zyn aangesichte / twee en
twee: in een ieder stad ende plaatse /
daar hy komen zoude. Hy zeide dan
tot haer / Den oogst is wel groot /
maar de arbeiders zyn weinige:
daerom bidde den Heere des oogsts /
dat hy arbeiders in zynen oogst uit-
steele. Gaat heen: ziet / ik zende u
als lammeren in 't midden der wol-
ven. En draagt geen buidel / noch
mante / noch schoenen / ende en groet
niemand op den weg. Ende in wat
huis ghy wilt ingaan / zegte eerst / Vrede
zy dezen huize. Ende indien aldus
een zoon des vrides is / zo zal vreden
vrede op hem rusten: maar indien
niet / zo zal vreden vrede tot u weder-
keeren. En blyf in dat selve huis /
etende ende drinkende het gene van
haer voorgezet word. Want de ar-
beider is zyn loons weerdig.

S. Simons en Judas Dag.

213

*Saint Simon and Saint Jude Apostles.
The Collect.*

O Almighty God, who hast built thy Church upon the foundations of the Apostles and Prophets, Jesus Christ himself being the head cornerstone; Grant us so to be joyned together in unity of spirit by their doctrine, that we may be made an holy temple acceptable unto thee, through Jesus Christ our Lord.
Amen.

The Epistle. S. Jude 1.

Jude the servant of Jesus Christ, and brother of James, to them that are sanctified by God the Father, and preserved in Jesus Christ, and called: Mercy unto you, and peace, and love be multiplied. Beloved, when I gave all diligence to write unto you of the common salvation, it was needful for me to write unto you, and exhort you, that ye should earnestly contend for the faith which was once delivered unto the saints. For there are certain men crept in unawares, who were before of old ordained to this condemnation; ungodly men, turning the grace of our God into lasciviousness, and denying the only Lord God, and our Lord Jesus Christ. I will therefore put you in remembrance, though ye once knew this, how that the Lord having saved the people out of the land of Egypt, afterward destroyed them that believed not. And the angels which kept not their first estate, but left their own habitation, he hath reserved in everlasting chains under darkness, unto the judgment of the great day. Even as Sodom and Gomorrah, and the cities about them, in like manner giving themselves over to fornication, and going after strange flesh, are set forth for an example, suffering the vengeance of eternal fire. Likewise also these filthy dreamers defile the flesh, despise dominion, and speak evil of

*S. Simons en Judas Dag.
Gebed.*

O Almagtige God/die u in sterke op het fondament der Propheeten en Apostelen/ waar van Jesus Christus den Hoeksteen is / geboont hebt: Geeft ons/ dat wy door haarlieder leeringen in eenigheid des Geestes verzameld moge worden/ om door u alle tyd te zyn een heiligen Tempel/ en aangename woonstede / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Zendbrief. Jude 1. 1-9.

Judas / een dienstknecht Jesu Christi / ende Jacobi broeder / aan de geroepene die door God den Vader geheiligt zyn / ende door Jesum Christum bewaart: Barmhertigheid / ende brede / ende liefde zyn u barmhertigwillig. Gelieve / also ik alle neerstigheid doe om u te schryven van de gemeene zaligheid / zo hebbe ik noodzake gehad aan u te schryven / en u te vermanen / dat gy stryd door het geloof / dat eenmaal den heiligen overgelevert is. Want daar zyn sommige menschen ingeslopen / die eertijds tot dat zelve oordeel te horen opgeschreven zyn / godloofse / die de genade onzes Gods veranderden in ontuchtigheid / ende den eenigen Heerscher / God ende onzen Heere Jesum Christum verloochenen. Maar ik wil u nadachtig maken / also die gy dit eenmaal weet / dat de Heere het volk uit Egyptenland verlost hebbende / wederom de gene die niet en geloofden / verdorven heeft. Ende de Engelen die haar beginsel niet bewaart en hebben / maar haar eigen woonstede verlaten hebben / heeft hy tot het oordeel des grooten dags met eeuwige banden onder de duisternisse bewaart. Gelyk Sodoma ende de Gomorra / ende de steden rondom dezelve / die opgelype wyze als deze gehoereert hebben / ende ander vleesch zyn nagegaan / tot een exempel door gestelt zyn / dragende de straffe der eeuwigen vinnis. Desgeliks ebenedigni-

All Saints Day.

The Gospel. S. John 15. 17.

THese things I command you, that ye love one another. If the world hate you, ye know that it hated me before it hated you. If ye were of the world, the world would love his own: but because ye are not of the world, but I have chosen you out of the world, therefore the world hatheth you. Remember the word that I said unto you, The servant is not greater than the Lord: if they have persecuted me, they will also persecute you; if they have kept my saying, they will keep yours also. But all these things will they do unto you for my Names sake, because they know not him that sent me. If I had not come and spoken unto them, they had not had sin: but now they have no cloke for their sin. He that hateth me, hateth my Father also. If I had not done among them the works which none other man did, they had not had sin: but now have they both seen, and hated both me and my Father. But this cometh to pass, that the word might be fulfilled that is written in their law, They hated me without a cause. But when the Comforter is come, whom I will send unto you from the Father, even the Spirit of truth, which proceedeth from the Father, he shall testify of me. And ye also shall bear witness, because ye have been with me from the beginning.

All Saints Day.

The Collect.

O Almighty God, who hast knit together thine elect in one communion and fellowship, in the my-

strie ook deze in slaap geschiede synde / hercontruigen het vleesch / ende becherpen de heerlijchappe / en lasten der heerlijgheden.

Evangelie. Joan. 15. 17. See.

Dit gebiede ik u / op dat gy malanderen lief hebt. Indien u de werelt haat / so weet dat zy u niet dan u gehaat heeft. Indien gy hant de werelt maect / so soude de werelt het hant lief hebben: doch om dat gy hant de werelt niet en gyt / maect sin uit de werelt hebbe uiterhooren / daarom haat u de werelt. Gedenkt des woords dat ik u gezegt hebbe / Een dienstknecht en is niet meerder dan syn heer. Indien zy u persvolgt hebben / sy zullen ook u berouwen: indien zy u woerd bewaert hebben / sy zullen ook het uwe bewaeren. Maar alle deze dingen zullen sy doen om myns namens wille / om dat zy hem niet kennen die u gezonden heeft. Indien ik niet gekomen en ware / ende tot haer gesproken en hadde / sy en hadden geen zonde: maar nu en hebben sy geen doopsuindel van haer zonde. Nu u haat / die haat ook mynen Vader. Indien ik de werelt ontfang niet en hadde gedaan / die niemant anders gedaen en heeft / sy en hadden geen zonde: maar nu hebben sye geilen / en hebbe nu en mynen Vader gehaat. Maar dit geschied / op dat het woerd vervult worde / dat in haer wet gescreven is / Zy hebben nu zonder oorzake gedaen. Maar want de Croon der zal gekomen syn / dien ik u zenden sal vanden Vader / namelijk de Geest der waarheid / die vanden Vader uitgaet / die zal dan u getuigen. Ende gy zult ook getuigen / want gy gyt dan den beginne niet u gewest.

Aller Heiligen Dag.
Gebet.

O Almachtige God / die uwe uiterkerne in eene gemeenschap en bereyninge des geschepten menschen

sacra

And I saw another angel ascending from the east, having the seal of the living God; and he cried with a loud voice to the four angels, to whom it was given to hurt the earth and the sea, saying, Hurt not the earth, neither the sea, nor the trees, till we have sealed the servants of our God in their foreheads. And I heard the number of them which were sealed; and there were sealed an hundred and forty and four thousand, of all the tribes of the children of Israel. Of the tribe of Juda were sealed twelve thousand. Of the tribe of Reuben were sealed twelve thousand. Of the tribe of Gad were sealed twelve thousand. Of the tribe of Aser were sealed twelve thousand. Of the tribe of Nephthalim were sealed twelve thousand. Of the tribe of Manasses were sealed twelve thousand. Of the tribe of Simeon were sealed twelve thousand. Of the tribe of Levi were sealed twelve thousand. Of the tribe of Issachar, were sealed twelve thousand. Of the tribe of Zabulon, were sealed twelve thousand. Of the tribe of Joseph, were sealed twelve thousand. Of the tribe of Benjamin, were sealed twelve thousand. After this, I beheld, and lo, a great multitude which no man could number, of all nations, and kindreds, and people, and tongues, stood before the throne, and before the Lamb, clothed with white robes, and palms in their hands: And cried with a loud voice, saying, Salvation to our God, which sitteth upon the throne, and unto the Lamb. And all the an-

For the Epistle. Rev. 7. 2.

And I saw another angel ascending from the east, having the seal of the living God; and he cried with a loud voice to the four angels, to whom it was given to hurt the earth and the sea, saying, Hurt not the earth, neither the sea, nor the trees, till we have sealed the servants of our God in their foreheads. And I heard the number of them which were sealed; and there were sealed an hundred and forty and four thousand, of all the tribes of the children of Israel. Of the tribe of Juda were sealed twelve thousand. Of the tribe of Reuben were sealed twelve thousand. Of the tribe of Gad were sealed twelve thousand. Of the tribe of Aser were sealed twelve thousand. Of the tribe of Nephthalim were sealed twelve thousand. Of the tribe of Manasses were sealed twelve thousand. Of the tribe of Simeon were sealed twelve thousand. Of the tribe of Levi were sealed twelve thousand. Of the tribe of Issachar, were sealed twelve thousand. Of the tribe of Zabulon, were sealed twelve thousand. Of the tribe of Joseph, were sealed twelve thousand. Of the tribe of Benjamin, were sealed twelve thousand. After this, I beheld, and lo, a great multitude which no man could number, of all nations, and kindreds, and people, and tongues, stood before the throne, and before the Lamb, clothed with white robes, and palms in their hands: And cried with a loud voice, saying, Salvation to our God, which sitteth upon the throne, and unto the Lamb. And all the an-

chaams onzes Weeten Jezu Christus isten Dooms bekenen heet: Gesti dat top isten Heiligen in alle beelden en goede werken mogen nabolgen/ op dat hi tot die onsterfelijkheid levede/ die Op bereid hebt den gemen/ die u dan heeten lief hebben/ geseken mogen / doo Jezu Christus onzen Heere. Amen.

In plaats van de Zendb. Openb. 7. 2-13.

En ik zag eenen anderen Engel opkomen van den opgang der zonne / hebbende den zegel des lewendigen Gods: ende hy riep met een groote stemme tot de vier Engelen / welken macht gegeven was de aarde ende de zee te beschadigen / zeggende / En beschadigt de aarde niet / noch de zee / noch de boomten / tot dat top de dienstknechten onzes Gods zullen verzegelt hebben aan hare boorhoofden. Ende ik hoorde het getal der gene die verzegelt waren: hondert en vier en veertig duizent waren verzegelt uit alle geslachten der kinderen Israels: uit het geslagte Juda waren twaalf duizend verzegelt: uit het geslagte Ruben waren twaalf duizend verzegelt: uit het geslagte Gad waren twaalf duizend verzegelt: uit het geslagte Aser waren twaalf duizend verzegelt: uit het geslagte Nephthali waren twaalf duizend verzegelt: uit het geslagte Manasse waren twaalf duizend verzegelt: uit het geslagte Simeon waren twaalf duizend verzegelt: uit het geslagte Levi waren twaalf duizend verzegelt: uit het geslagte Issachar waren twaalf duizend verzegelt: uit het geslagte Zabulon waren twaalf duizend verzegelt: uit het geslagte Joseph waren twaalf duizend verzegelt: uit het geslagte Benjamin waren twaalf duizend verzegelt. Na dezen zag ik / ende ziet / een groote schare / die niemand tellen en konde / uit alle natie / ende geslachten / ende volken / ende talen / staande voor den thoon / ende voor het Lam / bekleed zijnde met lange witte kleederen: en

gels stood round about the throne, and about the elders, and the four beasts, and fell before the throne on their faces, and worshipped God, saying, Amen; Blessing, and glory, and wisdom, and thanksgiving, and honour, and power, and might be unto our God for ever and ever, Amen.

The Gospel. S. Matth. 5. 1.

Jesus seeing the multitudes, went up into a mountain; and when he was set, his disciples came unto him. And he opened his mouth, and taught them, saying, Blessed are the poor in spirit: for theirs is the kingdom of heaven. Blessed are they that mourn: for they shall be comforted. Blessed are the meek: for they shall inherit the earth. Blessed are they which do hunger and thirst after righteousness: for they shall be filled. Blessed are the merciful: for they shall obtain mercy. Blessed are the pure in heart: for they shall see God. Blessed are the peace-makers: for they shall be called the children of God. Blessed are they which are persecuted for righteousness sake: for theirs is the kingdom of heaven. Blessed are ye when men shall revile you, and persecute you, and shall say all manner of evil against you falsely for my sake. Rejoyce and be exceeding glad; for so persecuted they the prophets which were before you.

palmtakken waren in haare handen. Ende zy riepen met grooter stemme/ zeggende/ De zaligheid zy onzen Gode/ die op den throno zit/ ende den Lamme. Ende alle de Engelen stonden rondom den throno/ en rondom de Ouderlingen ende de vier Dieren/ ende vielen voor den throno neder op haare aangezichte/ ende aanbaden God. Zeggende/ Amen. De lof/ ende de heerlijkheid/ ende de wijsheid/ ende de dankzegginge/ ende de eere/ ende de kracht/ ende de sterkte zy onzen Gode in alle eeuwigheid, Amen.

Evangelie. Matth. 5. 1-13.

Jesus de scharen ziende/ is geklommen op eenen berg/ ende als hy neder gezeten was/ kwamen syne discipelen tot hem. Ende synen mond geopend hebbende/ leerde haer/ zeggende: Zalig syn de arme van geeste: Want haer is het koninkryk der hemelen. Zalig syn die treuren: Want zy zullen vertroost worden. Zalig syn de zachtmoedige: Want zy zullen 't aardeyn be-erven. Zalig syn die hongeren ende dorsten nade gerechtigheid: Want zy zullen verzadigt worden. Zalig syn de barmhertige: Want haer zal barmhertigheid geschieden. Zalig syn de reine van herten: Want zy zullen God zien. Zalig syn de vreedzame: Want zy zullen Gods kinderen genaamt worden. Zalig syn die vervolgt worden om der gerechtigheid wille: Want haer is het koninkryk der hemelen. Zalig syn gy als u de menschen smaden/ ende vervolgen/ ende liegende alle kwaad tegen u spreken/ om mynent wille. Verblif ende verheugt u/ want ulven loon is groot in de hemelen: want also hebben zy vervolgt de Propheten/ die door u gelveest syn.

The Order for the Administration of the Lords Supper, or
Holy COMMUNION.

*Ordre om het Avondmaal der Heeren, of de H. Communie,
te bedienen.*

¶ **S**o many as intend to be partakers of the holy Communion, shall signifie their Names to the Curate at least some time the day before.

¶ **A**lle die deel willen hebben aan de Heilige Gemeenschap, zullen hare Namen aan den Leeraar bekend maken, ten minsten 's Daags te vooren.

¶ And if any of those be an open and notorious evil liver, or have done any wrong to his neighbours by word or deed, so that the Congregation be thereby offended; the Curate having knowledge thereof, shall call him and advertise him, that in any wise he presume not to come to the Lords Table, until he hath openly declared himself to have truly repented and amended his former naughty life, that the Congregation may thereby be satisfied, which before were offended; and that he hath recompensed the parties to whom he hath done wrong, or at least declare himself to be in full purpose so to do, as soon as he conveniently may.

¶ Maar indien iemand van dezen zo openbaren Zondaar was, dat de Kerke door hem ge-ergert wierd, of hy zynen Even-naasten verongelykte met woorden of werken, zo zal den Leeraar, indien hem zulks bekend is, dien tot zig roepen en vermanen, dat hy geenzins besta aan de Tafel des Heeren te komen, tot dat hy klare Kentoecken van zyn beterschap getoond, en de Kerke, of die genen, die hy verongelyktheeft, voldaan zal hebben: of ten minsten zal beloven, dat hy dezelve zal voldoen, zo haast zulks gevoegelyk zal kunnen geschieden.

¶ The same Order shall the Curate use with those betwixt whom he perceiveth malice and hatred, to reign; not suffering them to be partakers of the Lords Table, until he know them to be reconciled. And if one of the Parties so at variance, be content to forgive from the bottom of his heart all that the other hath trespassed against him, and to make amends for that he himself hath offended; and the other Party will not be persuaded to a godly unity, but remain still in his forwardness and malice: the Minister in that Case ought to admit the penitent Person to the holy Communion, and not him that is obstinate. Provided that every Minister so repelling any, as is specified in this, or the next precedent Paragraph of this Rubrick, shall be obliged to give an account of the same to the Ordinary within fourteen days after at the farthest. And the Ordinary shall proceed against the offending person according to the Canon.

¶ Ook zal den Leeraar de zodanige mede vermanen, daar hy verstaat Twist of Haat tussen beiden te wezen, en niettoelaten dat dezelve Gemeenschap hebben aan de Tafel des Heeren, tot dat hy zal verwittigt zyn van haarlieders Bevrediging. Dog of het zo gebeurde, dat de eene Partye der Twisters zeide, dat zy gaarne van gantzer Herte de andere wilden vergeven, en haar ook voldoen, en de andere Partye de Voldoeninge niet wil aan nemen, of de Haat en Gramschap afleggen, zo zal den Leeraar de Boetvaardige, maar geenzins de Hertnekkige toelaten: Behoudens dat ieder Dienaar iemand daar af houdende, als in dit en 't naast voorgaande paragraf van deze Rubrik gezegt word, gehouden zal zyn, ten langsten

bin-

The Communion.

binnen veertien dagen den Geestelyken Rechter hier van te verwittigen. Die dan tegen de belodigende persoon volgens de Kerkelyke wettē zal procedeerē.

The Table at the Communion-time having a fair white linen cloth upon it, shall stand in the body of the Church, or in the Chancel, where Morning and Evening Prayer are appointed to be said. And the Priest standing at the north side of the Table, shall say the Lords Prayer, with the Collect following, the People kneeling.

¶ Wanneer des Heeren Avondmaal gehouden zal werden, zal de Tafel, bedekt zynde met een schoon Linne Tafel-kleed, staan in 't midden van de Kerk, of in 't Koor, tot het zeggen van 't Morgen en Avondgebed ghestelt. Den Dienaar, staande aan de Noord-zyde des Tafels, zal met het Gebed des Heeren en 't volgende Gebed beginnen, 't Volk knielende.

O Ur Father, &c. And lead us not into temptation; But deliver us, from evil. Amen.

The Collect.

A Almighty God, unto whom all hearts be open, all desires known, and from whom no secrets are hid; Cleanse the thoughts of our hearts by the inspiration of thy Holy Spirit, that we may perfectly love thee, and worthily magnifie thy holy Name, through Christ our Lord. Amen.

¶ Then shall the Priest, turning to the People, rehearse distinctly all the Ten Commandments; and the People still kneeling, shall after every Commandment ask God mercy for their transgression thereof for the time past, and grace to keep the same for the time to come, as followeth.

Minister.

God spake these words and said, I am the Lord thy God: Thou shalt have none other gods but me.

People. Lord, have mercy upon us, and incline our hearts to keep this law.

Minister. Thou shalt not make to thy self any graven image, nor the likeness of any thing that is in heaven above, or in the earth beneath, or in the water under the earth. Thou

O Eye Vader / &c. Ende en leid ons niet in verzoekingē; maar verlost ons van den boosen. Amen.

Gebed.

A Imagtige God / aantoen alle herten oprecht / en toen alle roeghegenbeden des geingeds bekend spien boos volennichts verboden is: zucht de gedachten onzer herten / door de ingebinge des Heiligen Geestes / op dat wy u van herten mogen beminnen / en niet behoort te verbeden uwen Heiligen Name prezen in eer / door Jesus Christus / onzen Heere / Amen.

¶ Dan zal den Leenaar, zich na 't volk keerende, overluid lezen de Tien Geboden, en al het Volk zal na yder Gebod, met gebogen knien de Barmhertigheid des Heeren, over derzelver voortdore overtreddingen, en om genade, om die in toekomende te houden, aanroepen, in manerals volgt,

Dienaar.

God sprak alle deze woorden / zeggende: Ik ben de Heere: ik heb God. Op en niet een andere Goden door men aangesicht hebben.

Volk. Heere / ontfermt u onzer / en bestiert onze herten / om dit Gebod te onderhouden.

Dienaar. Op niet ugeen gesneden beeld / nog eenige ghesneden afbeelding / van 't gene dat is in den hemel is / nog van 't gene dat is onder op der aarde / nog van 't gene dat in de wateren is /

thalt

Thou shalt not bow down to them, nor worship them: for I the Lord thy God am a jealous God, and visit the sins of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate me, and shew mercy unto thousands in them that love me, and keep my commandments.

People. Lord, have mercy upon us, and incline our hearts to keep this law.

Minister. Thou shalt not take the Name of the Lord thy God in vain: for the Lord will not hold him guiltless that taketh his Name in vain.

People. Lord, have mercy upon us, and incline our hearts to keep this law.

Minister. Remember that thou keep holy the sabbathday. Six days shalt thou labour, and do all that thou hast to do; but the seventh day is the Sabbath of the Lord thy God. In it thou shalt do no manner of work, thou, and thy son, and thy daughter, thy man-servant, and thy maid-servant, thy cattle, and the stranger that is within thy gates. For in six days the Lord made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested the seventh day: wherefore the Lord blessed the seventh day, and hallowed it.

People. Lord, have mercy upon us, and incline our hearts to keep this law.

Minister. Honour thy father and thy mother, that thy days may be long in the land which the Lord thy God giveth thee.

People. Lord, have mercy upon us, and incline our hearts to keep this law.

Minister. Thou shalt do no murder.

People. Lord, have mercy upon us, and incline our hearts to keep this law.

teem onder des heren is. *Op* zult u hooren die niet bulgen/ nog haer die men; want Ik de Heere uwer God/ ben een juerig God/ die de misdaden der vaderen bezoeke aan de kinderen/ aan het derde/ en aan het vierde lid der geener die mi haten. En doe barmhertigheid aan vuzenden der geener die mi lief hebben/ en mi Geboden onderhouden.

Volk. Heere/ ontfermt u onzer/ en bestiert onze herten/ om dit Gebod te onderhouden.

Dienaar. *Op* zult den Name des Heeren uwer Gods niet ydelijk gebruiken: Want de Heere zal die niet onschuldig houden/ die zynen Name ydelijk gehint.

Volk. Heere/ ontfermt u onzer/ en bestiert onze herten/ om dit Gebod te onderhouden.

Dienaar. Gedenkt den Sabbatdaga/ dat ge dien heiliger; zes dagen zult ge arbeiden/ en al uw werk doen: Maar de zevende dag is de Sabbath des Heeren uwer Gods: Dan zult ge geen werk doen/ ge/ nog uw zoon/ nog uw dochter/ nog uw dienstknecht/ nog uw dienstmaagd/ nog uw beer/ nog uw beest/ noch de in uwe poorten is: Want in zes dagen heeft de Heere den hemel en de aarde gemaakt/ de see/ en al dat er in is/ en *Op* rustede den zevenden dag: Daarom zegende de Heere den Sabbatdag/ en heiligde den zelfen.

Volk. Heere/ ontfermt u onzer/ en bestiert onze herten/ om dit Gebod te onderhouden.

Dienaar. Eert uwen vader en uwen moeder/ op dat uwe dagen verlengt worden in den lande/ dat u de Heere uwer God geeft.

Volk. Heere/ ontfermt u onzer/ en bestiert onze herten/ om dit Gebod te onderhouden.

Dienaar. *Op* zult niet doodslaan.

Volk. Heere/ ontfermt u onzer/ en bestiert onze herten/ om dit Gebod te onderhouden.

Minister. Thou shalt not commit adultery.

People. Lord, have mercy upon us, and incline our hearts to keep this law.

Minister. Thou shalt not steal.

People. Lord, have mercy upon us, and incline our hearts to keep this law.

Minister. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.

People. Lord, have mercy upon us, and incline our hearts to keep this law.

Minister. Thou shalt not covet thy neighbours house, thou shalt not covet thy neighbours wife, nor his servant, nor his maid, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is his.

People. Lord, have mercy upon us, and write all these thy laws in our hearts, we beseech thee.

¶ *Then shall follow one of these two Collects for the Queen, the Priest standing as before, and saying,*

Let us pray.

A Almighty God, whose kingdom is everlasting, and power infinite; Have mercy upon the whole Church, and so rule the heart of thy chosen Servant ANNE our Queen and Governor, that she (knowing whose Minister she is) may above all things seek thy honour and glory; and that we and all her subjects (duly considering whose Authority she hath) may faithfully serve, honour and humbly obey her, in thee, and for thee, according to thy blessed word and ordinance, through Jesus Christ our Lord, who with thee and the Holy Ghost, liveth and reigneth ever one God, world without end.
Amen.

Dienaar. Gy zult niet Eethieken.

Volk. Heere ontfermt u onzer/ en bestiert onze herten/ om dit Gebod te onderhouden.

Dienaar. Gy zult niet steelen.

Volk. Heere/ ontfermt u onzer/ en bestiert onze herten/ om dit Gebod te onderhouden.

Dienaar. Gy zult geen valsche getuigenisse spreken tegen uwen naaste.

Volk. Heere ontfermt u onzer/ en bestiert onze herten/ om dit Gebod te onderhouden.

Dienaar. Gy zult niet begeeren uwen naasten huis/ gy zult niet begeeren uwen naasten hof/ nog zynen dienstdiener/ noch zynen dienstmaagd/ noch zynen osse/ noch zynen ezel/ nog iets dat uwen naasten is.

Volk. Heere/ ontfermt u onzer/ en schryft/ bidden wy/ alle deze Geboden in onze herten.

¶ Dan zal volgen een van de twee volgende Gebeden, voor de Koningin, de Dienaar als vooren staande, en zeggende,

Laat ons bidden.

A Almachtige God/ wiens Ryk eeuwigduerend/ en wiens mogentheid oneindig is/ ontfermt u over uwe gantsche kerke/ en bestiert also het harte van uwe uitverkoorene Dienares ANNA, onze Koningin en Gubernante/ dat zy voor alles mag zoeken uwe heerlykheid en eere/ die haar als uwe dienares zynde/ bekend is: en dat wy haare onderdanen/ na behooren erkennende/ dat zy haar Koninklyk gebied van u heeft/ haar getrouwelikh mogen dienen/ eeren en gehoorzamen met alle onderdanigheid/ in u/ en om u/ volgens uw gebod en ordng: Door Jesus Christus uwen Zoon/ die met u geselscheplyk met den heiligen Geest altyd leeft en regeert/ een God in eeuwigheid der eeuwigheden. Amen.

Almighty and everlasting God, we are taught by thy holy Word, that the hearts of kings are in thy rule and governance, and that thou dost dispose and turn them as it seemeth best to thy godly wisdom: we humbly beseech thee so to dispose and govern the heart of ANNE thy Servant, our Queen and Governor, that in all her thoughts, words, and works, she may ever seek thy honour and glory, and study to preserve thy people committed to her charge, in wealth, peace, and godliness. Grant this, O merciful Father, for thy dear Sons sake Jesus Christ our Lord. Amen.

¶ Then shall be said the Collect of the Day. And immediately after the Collect the Priest shall read the Epistle, saying, The Epistle, [or, The portion of Scripture appointed for the Epistle] is written in the Chapter of — beginning at the — Verse. And the Epistle ended, he shall say, Here endeth the Epistle. Then shall he read the Gospel, [the People all standing up] saying, The holy Gospel is written in the Chapter of — beginning at the — Verse. And the Gospel ended, shall be sung or said the Creed following, the People still standing, as before.

I Believe in one God the Father Almighty, Maker of heaven and earth, And of all things visible and invisible:

And in one Lord Jesus Christ, the only begotten Son of God, Begotten of his Father before all worlds, God of God, Light of Light, Very God of very God. Begotten, not made, Being of one substance with the Father, By whom all things were made: Who for us men, and for our salvation came down from heaven, And was incarnate by the Holy Ghost of the Virgin Mary, And was made man, And was crucified, also for us

¶ Of dit.

Almachtige en eeuwighe God/wa-
worden uit uw hoogenheit
Hoofd onderwezen dat de herten der
koningen in uw hand zijn/en dat Gy
dezelve bestiert en leidt na het wel-
behagen uwer Goddelijcke wijsheid;
Wij bidden u ootmoedelyk / leidt en
bestiert also het harte van uwre dien-
naren ANNA; onze Keizerin en
Gouvernante/dat zy in alle haare ge-
dagten/worden en werken/doben al
zoekt uw eere en heerlykheid/en het
volk poogt te bewaren / dat haar be-
volen is / in voorspoed en vrede met
Godsdienstigheid: vergaet dit / O
barmhertige Vader / om uwen wel-
beminden Zoon / Jesus Christus
onzen Heere. Amen.

¶ Dan zal het Gebed van den dag
volgen, en voort daer na den Zend-
brief, zeggende, Hier volgt de Zend-
brief van den heiligen Apostel Paulus ge-
schreeven aan zulk een Capittel &c. De
Zendbrief geëindigt zynde, zal hy
zeggen, Hier eindigt de Zendbrief.
Dan zal hy het Evangelie lezen (t
volk opstaande) zeggende, het hei-
lige Evangelie is beschreeven in t
Cap. van — beginnende met het — vers.
Daer na volgt het Formulier des ge-
loofs, t volk opstaande als voor.

In geloofte meenen God / den Al-
machtigen Vader / Maaker der
hemels en der aarde/en aller hemels-
ker en onzienlyker dingen. En in
eenen Heere Jesus Christus / den
eetigen gebooren Zoon Gods / voer
alle eeuwen uit den Vader geloo-
ren: God uit God / licht van licht/
den waeragtigen God uit den waer-
agtigen God / gebooren / niet ge-
maakt: Van een zelfstandigheit niet
den Vader/ door wiens alles gemaakt
is. Die om ons menschen / en om
onze zaligheid is neder gedaald uit
den hemel; en beleezigt is van den
Heiligen Geest uit de maag Ma-
under

under Pontius Pilate. He suffered and was buried. And the third day he rose again according to the Scriptures, And ascended into Heaven, And sitteth on the right hand of the Father. And he shall come again with glory to judge both the quick and the dead: Whose kingdom shall have no end.

And I believe in the Holy Ghost, The Lord and giver of life, who proceedeth from the Father and the Son, who with the Father and the Son together is worshipped and glorified, who spake by the prophets. And I believe one Catholick and Apostolick Church. I acknowledge one Baptism for the remission of sins. And I look for the Resurrection of the dead, And the life of the world to come. Amen.

¶ Then the Curate shall declare unto the people what Holy-days or Fasting-days are in the Week following to be observed. And then also (if occasion be) shall notice be given of the Communion; and the Banns of Marriage published; and Briefs, Citations, and Excommunications read. And nothing shall be proclaimed or published in the Church, during the time of Divine Service, but by the Minister: Nor by him any thing, but what is prescribed in the Rules of this Book, or enjoined by the Queen, or by the Ordinary of the place.

¶ Then shall follow the Sermon, or one of the Homilies already set forth, or hereafter to be set forth by Authority.

¶ Then shall the Priest return to the Lords Table, and begin the Offertory, saying one or more of these Sentences following, as he thinketh most convenient in his discretion.

Let your light so shine before men, that they may see your good works, and glorifie your Father which is in heaven. S. Matth. 5. 16.

ria / eenen miens ge worden is / en ook
hooft ons gekruisigt is onder Pon-
tius Pilatus / die gelieven heeft / en
begraven is. En ten derden dage
herrezen is volgens de Schriften / en
opgeclaren is ten hemel / en zit ten
rechtshand des Vaders. En die
meder komen zal mit heerlijkheid /
om te oordeelen de levende en doo-
den: Wiens Ryke geen einde zal
hebben. En in den heiligen Geest /
den levensghaefte Geeste / die uit
den Vader en den Zone voortkomt.
Die niet den Vader / en den Zone
gelijkelijk aangebeden / ane de her-
heerlyk werd: Die genoocken heeft
door de Doopten. En een heilige
algemeene en Apostolische Kerk. Ik
belyde een Doop tot bergebinge der
zonden. En verwaecte de opstandinge
ga der dooden / en het leuen der toet-
komende eeuwe. Amen.

¶ Dan zal den Leeraar aanzeggen de
Feestdagen, of Vastendagen, indien
er eenige in de toekomende week
voortvallen, het Avondmaal afkon-
digen of ook de trouwgebooden,
en Na dat de gelegenheid vereist.
En niets zal gedruyende den H.
Dienst in de Kerk afgekondigd
worden, als door den Dienaar: en
door hem ook niet, als 't goene
hem in de Regels dezès Boeks, of
door de Koningin, of den Bischop
dier plaats voorgelichteven word.

¶ Naar na zal de Predicatie volgen,
of men zal een van de Homilien le-
zen, die nu uitgegeven zyn, of
hier na door publyke autoriteit
zullen uitgegeven werden.

¶ Na dezelve zal den Dienaar na des
Heeren Tafel gaan, en beginnen
met het lezen van eenige der vol-
gende Spreuken na zyn goedvin-
den.

Let us light also schijnen voer
de menschen / dat zy uwe goede
werken mogen zien / en uwen Va-
der / die in de hemelen is / verheer-
lyken.

Lay not up for your selves treasure upon earth, where the rust and moth doth corrupt, and where thieves break thro' and steal: but lay up for your selves treasure in heaven, where neither rust nor moth doth corrupt, and where thieves do not break through and steal. *S. Math. 6. 19, 20.*

Whatsoever ye would that men should do unto you, even so do unto them: for this is the law and the prophets. *S. Math. 7. 12.*

Not every one that saith unto me, Lord, Lord, shall enter into the kingdom of heaven, but he that doth the will of my Father which is in heaven. *S. Math. 7. 21.*

Zacharias stood forth, and said unto the Lord, Behold, Lord, the half of my goods I give to the poor, and if I have done any wrong to any man, I restore four-fold. *S. Luke 19. 8.*

Who goeth a warfare at any time of his own cost? who planteth a vineyard, and eateth not of the fruit thereof? or who feedeth a flock, and eateth not of the milk of the flock? *1 Cor. 9. 7.*

If we have sown unto you spiritual things, is it a great matter if we shall reap your worldly things? *1 Cor. 9. 11.*

Do ye not know that they who minister about holy things, live of the sacrifice? and they who wait at the altar, are partakers with the altar? Even so hath the Lord also ordained, that they who preach the Gospel, should live of the Gospel. *1 Cor. 9. 13, 14.*

He that soweth little, shall reap little: and he that soweth plenteously, shall reap plenteously. Let every man do according as he is disposed in his heart, not grudgingly, or of necessity; for God loveth a cheerful giver. *2 Cor. 9. 6, 7.*

Let him that is taught in the word, minister unto him that teacheth, in

Wergaderd u geen schatten op der aarden / haerze de moeite en roeft berberst / en haerze de dieven doongraaben en steelen. Maar wergaderd u schatten in den hemel / haerze nog moeite / nog meest herberst / en haerze de dieven niet doongraaben / en steelen.

Alles wat ghy wilt dat u de menschen zouden doen / doet ghy hem ook also: Want dat is de wet en de profeten.

Niet een iegelyk / die tot my zegt / Heere / Heere / zal ingaan in t koninkryke der hemelen: Maar die daer doet de wille myns Vaders / die in de hemelen is.

Zacharias stond en seide tot den Heere / Ziet de helft van mine goederen / Heere / geve ik den armen: En indien ik iemand iets doos bedrog ontfangen hebbe / dat geve ik vier dubbel in weder.

Wie betaalt ooit in den kring op eigen leyslinge? Wie plant een veldingstak / en eet niet van zyn vrucht? Of wie weid een kudde / ende eet niet van de melk der kudde?

Indien ghy u lieden het geestelyke gezeest hebben / is het een groote zaak / dat ghy het uwe / dat lichaamelijk is / maaken:

En weet ghy niet / dat de gema / die de heilige dingen bedienen / van het heilige eten: Ende den Altare staets by ghy / mede haer doet hebben met den Altare? Also heeft ook de Heere geadineerd / den geenen / die het Evangelium verhandigen / dat zy van den Evangelio leven.

Die spaarzamegh zaait / zal ook spaarzamegh maaken: Ende die in zegeningen zaait / zal ook in zegeningen maaken. Een iegelyk doe gelyk hy in syn harte hoornem / niet uit dwang / of uit noodwangs: Want God heeft een alge moedigen geer lief.

Ende die onderwezen wordt in het Woord / deele mede van alle goede-
alt

all good things. Be not deceived, God is not mocked: for whatsoever a man soweth, that shall he reap. *Gal. 6. 7.*

While we have time, let us do good unto all men, and specially unto them that are of the household of faith. *Gal. 6. 10.*

Godliness is great riches if a man be content with that he hath: for we brought nothing into the world, neither may we carry any thing out. *1 Tim. 6. 8, 9.*

Charge them who are rich in this world, that they be ready to give, and glad to distribute, laying up in store for themselves a good foundation against the time to come, that they may attain eternal life. *1 Tim. 6. 17, 18, 19.*

God is not unrighteous, that he will forget your works and labour that proceedeth of love; which love ye have shewed for his Names sake, who have ministered unto the saints, and yet do minister. *Heb. 6. 10.*

To do good, and to distribute, forget not; for with such sacrifices God is pleased. *Heb. 13. 16.*

Whoso hath this world's good, and seeth his brother have need, and shutteth up his compassion from him, how dwelleth the love of God in him? *1 Jo. 3. 17.*

Give alms of thy goods, and never turn thy face from any poor man, and then the face of the Lord shall not be turned away from thee. *Tob. 4. 7.*

Be merciful after thy power. If thou hast much, give plentifully. If thou hast little, do thy diligence gladly to give of that little: for so gatherest thou thyself a good reward in the day of necessity. *Tob. 4. 8, 9.*

He that hath pity upon the poor, lendeth unto the Lord: and look what he layeth out, it shall be paid him again. *Prov. 19. 17.*

een den genen die hem onbesloopt, en dwael niet: God laet hem niet bespotten; want zo wat de mensche zaait / dat zal hy ook maaien.

Werk op wy ons hebben / laet ons goed doen aan alle / maar meest aan de huisgenooten des geloofs.

De Godzaligheid is een groot geschin niet vergenoeginge. Want wy hebben niets in de werelt afgebragt / het is ook openbaer / dat wy ook niet konnen het daer uit dragen.

Verbeeld den riken / dat zy welbedig en geerne mededeelende zy / haer selven een schat toegeliggende / om te zy een fondament tegen het toekomende / op dat zy het eeuwige leeven verkerpen mogen.

God is niet onrechtvaardig / dat hy uwo werk zou vergeten / en den arbeid der liefde / die gy aan synen name betweten hebt / als die den dinstigedienst hebt / en nog dien.

En vergeet der welbedigheid en der mededeelzaamheid niet: Want aan zodanige Offerhanden heeft God een welbehagen.

Zo wie mi t goet der werelt heeft / en niet synen broeder gebreken hebben / en sluit syn harte toe voor hem? hoe blyft de liefde Gods in hem?

Doet aalmoesse van t gene gy hebt / en heerd uwo aangezichte niet af van eenigen armen / en het aangezichte Gods zal zig van u niet afkeren.

Ja dat gy hebt / doet aalmoesse / na de meernigte der dingen. Zo gy overig hebt / zeeft niet na het twesinge aalmoesse te doen: Want gy verga deet u selven een goeden weggelagden schat / tegen den dag des noodts.

Die zig des armenontfermt / leent den Heere: En hy zal hem syn welvaad vergelden.

al vermaent ons dat over. Blessed

Blessed be the man that provideth for the sick and needy: the Lord shall deliver him in the time of trouble. Psal. 41. 1.

¶ While these Sentences are in reading, the Deacons, Churchwardens, or other fit Person appointed for that purpose, shall receive the Alms for the poor; and other Devotions of the people in a decent fashion, to be provided by the Parish for that purpose; and reverently bring it to the Priest, who shall humbly present and place it upon the holy Table.

¶ And when there is a Communion, the Priest shall then place upon the Table so much Bread and Wine, as he shall think sufficient. After which done, the Priest shall say,

Let us pray for the whole state of Christs Church militant here in earth.

Almighty and everliving God, who by thy holy Apostle hast taught us to make prayers and supplications, and to give thanks for all men; We humbly beseech thee most mercifully (* to accept our alms and oblations, and) to receive these our prayers which we offer unto thy Divine Majesty, beseeching thee to insure continually the universal Church with the spirit of truth, unity, and concord: and grant that all they that do confess thy holy Name, may agree in the truth of thy holy Word, and live in unity and godly love. We beseech thee also to save and defend all Christian Kings, Princes and Governors; and especially thy servant ANNE our Queen, that under her we may be godly and quietly governed: and grant unto her whole Council, and to all that are put in authority under her, that they may truly and indifferently minister justice, to the punishment of wickedness and vice, and to the maintenance of thy true religion and virtue. Give

* If there be no alms or oblations, then shall the words (of accepting our alms and oblations) be left out unfaid.

Welgetuhtsalig is hy/ die zig bestandigh draagt tegen den elendigen: De Heere zal hem behuyden ten dage des quada.

¶ Onderschieden zullen de Aalmoesseniers, of andere, die dezen last opgelid is, de aalmoessen vergaderen van het volk ten behoeve der Armen; En zullen die den Dienaar brengen, welke die eerbiediglyk op des Heeren Tafel nederzetten zal.

¶ En ten tyde der Communie zal de Dienaar zo veel brood en wyn op de tafel zetten, als hem dunkt genoeg te zyn. Hier na zal den Dienaar zeggen,

Laat ons bidden voor den staat van de Algemeene Kerke/ die hier op aarde stendende is.

Almachtige en eeuwige God/die door uwen Apostel vermaant/ dat gedaan zouden worden gebeden/ smeekingen/ voorbiddingen en dankzeggingen voor alle menschen; wy bidden u doormoedelyk/ dat Gy gaderetierentigh wilt aanneemen (* deze onze gaven, en) deze onze gebeden/ die wy aan uwe Goddelijke Majesteit opofferen; verzoekende dat Gy uwe Algemeene Kerke/ door den Geest der Waarheid endes Eendragts/ geduurighlyk wilt bezynen bewaren. Geest ook/ dat alle die uwen heiligen Name beypden/ over een mogen komen in het geloof/ en in de waare Leere des Evangeliums/ en onder malkander leven eendragtig in broederlyke liefde. Wy bidden u ook voor alle Koningen/ Princken/ en Overheden/ die Christus beypden. Maar inzonderheit bidden wy u/ dat Gy wilt bewaren en beschermen uwe Dienares ANNA, onze Koningin/ op dat wy onder haar een gerust leeden mogen leiden in alle godzaligheden.

P grace,
* Indien'er geen Aalmoessen uitgereikt werden, zo slaat men over (dese onze Gaven, en)

grace, O heavenly Father, to all Bishops and Curates, that they may both by their life and doctrine set forth thy true and lively Word, and rightly and duly administer thy holy Sacraments: and to all thy people give thy heavenly grace; and especially to this congregation here present, that with meek heart and due reverence they may hear and receive thy holy Word, truly serving thee in holiness and righteousness all the days of their life. And we most humbly beseech thee of thy goodness, O Lord, to comfort and succour all them, who in this transitory life are in trouble, sorrow, need, sickness, or any other adversity. And we also bleis thy holy Name, for all thy servants departed this life, in thy faith and fear; beseeching thee to give us grace so to follow their good examples, that with them we may be partakers of thy heavenly Kingdom. Grant this, O Father, for Jesus Christs sake, our only Mediator and Advocate. Amen.

When the Minister giveth warning for the Celebration of the holy Communion, (which he shall always do upon the Sunday, or some Holy-day immediately preceeding) after the Sermon, or Homily ended, he shall read this Exhortation following.

DEarly beloved, on—day next, I purpose through Gods assistance, to administer to all such as shall be religiously and devoutly disposed,

en eerbaarchen. Gheeft Ware Naaden/ en alle die in Overheids Ruyten syn/ dat zy waare verheerlijghheid doen/ zonder eenige aanmerkinge der personen/ op dat de goddeloosheden en boosheden mogen gestraft en verbeterd/ de Godzaligheid/ de Goddienst en Deugd toevoenen en waardigh beloon werden. Gheeft die genade/ Hemelsche Vader/ aan alle Ouytjenders/ Leeraren en anderen/ die de zorgen der zielen aangenomen hebben/ dat zy zo door haare leven/ als door haare leere/ den dienst des Evangeliums mogen vertieren en de Verbonds-tenen bedienen/ volgens de instellinge uwes Zoons. Gheeft uyn gansche volk/ inzonderheid aan deze beringsinge die hier tegenwoordig is/ die genade/ dat zy niet nedergeslagen gemoede en behoudighe eerbiedigheden mogen hooren en verstaen in heilig Woord/ en dienen in heiligheden rechtvaardigheden/ alle de dagen haars levens. Wy bidden ook ootmoedelyk/ dat Gy wilt vertroosten en te hulpe komen/ om uwe goedheid/ weere/ alle zondige/ die in besmaultheden/ pinen/ krankten of andere tegenspoeden syn. Ook looben wy uwen heiligen Naame/ door alle uwe Dienaaren/ die in uwe gesloope en breeze gestorven syn; si om die genade biddende/ dat wy haare voorbeeld nadoelgende/ met haare uwes Ryks mogen deelachtig worden. Vergunt ons hulps/ O Vader/ om Jesus Christus onzen eenigen Middelaar en Woorspraak/ Amen.

Als den Dienaar het Avondmaal afkondigt, dat hy altyd doen zal de naastvoorgaande Zondag, zal hy zeggen na de Predikatie of Homilie.

Ziet Gelliefde/ op - - naast/ gedenke si/ (onder Gods hulpe) niet alle de zondige die goddeloos telyk en in nedzigen gemoede naar toe

the most comfortable Sacrament of the Body and Blood of Christ, to be by them received in remembrance of his meritorious cross and passion; whereby alone we obtain remission of our sins, and are made partakers of the kingdom of heaven. Wherefore it is our duty to render most humble and hearty thanks to Almighty God our heavenly Father, for that he hath given his Son our Saviour Jesus Christ, not only to die for us, but also to be our spiritual food and sustenance in that holy Sacrament. Which being so divine and comfortable a thing to them who receive worthily, and so dangerous to them that will presume to receive unworthily; my duty is to exhort you in the mean season to consider the dignity of that holy mystery, and the great peril of the unworthy receiving thereof; and so to search and examine your own consciences, (and that not lightly, and after the manner of dissemblers with God; but so) that ye may come holy and clean to such a heavenly feast, in the marriage-garment sequized by God in holy Scripture, and be received as worthy partakers of that holy Table.

The way and means thereto is: First, to examine your lives and conversations by the rule of Gods commandments; and whereinsoever ye shall perceive your selves to have offended, either by will, word, or deed, there to bewail your own sinfulness; and to confess your selves to Almighty God, with full purpose of amendment of life. And if ye shall perceive your offences to be such as are not only against God, but also against

geschiedt zyn / te houden het alderwerd-
stwikhelijpste Avondmaal den heil-
ichaams en bloeds Christi / om te
genieten ter gedachtenis van zyn heil-
zaam kruis en lyden / door 't welk
hy alleen vergevinge erlangen van
onze zonden / en deel ontfangen in 't
Koninkrycke der hemelen. Daarom
zyn wy boven alle dingen schuldig /
den Almachtigen God onzen Hemel-
schen Vader / van gantscher herte te
danken / om dat hy zynen Doone
Jesus Christus onzen Zaligmaker
gegeven heeft / niet alleen om door
ons te sterben; maar ook op dat wy
zoude wezen onze geestelike spijze en
hoedzel / in dat heilig Avondmaal,
het welk zo Goddelijk en heilzaam
zynde door alle de yodanige die het
zelvige waardighyk zullen ontfangen /
en zo heersselph in te gindeel / den ge-
nen / die het zelvige onwaardighyk nite-
tigen; Zo komt het my toe / u liederen
te hermanen / dat gy naarstelyk wilt
overtwegen de waardigheide van deze
heilige Verhoogenheid / en het zware
gebaar van het onwaardig nittigen
deszelfs / en niet anders kunnen u lie-
den te treden / en uwe consciëntien te
doorlasten / dan of gy lieden heilig en
ontefinet zynde / na een zeer Goddelijk
en Hemels Gastmaal moest gaan /
daer gy nochtans niet zoudt komen
aankomen / indien u dat huilofte-
kleed ontbrak / het welke de heere
in de heilige Schrift afseffende is /
indien men wil ontfangen werden als
waardige Gasten van die heilige
Tafel.

De maniere en den weg om daer-
toe te komen / is: Door eerst / uwe le-
ven en manieren te onderzoeken / vol-
gens 't rigtsnoer der geboden Gods;
en zo wie hy zich zehen goed vind /
dat hy geenzins daar in zyn beboor-
thelike plicht gedaan heeft / niet wille /
woorden / of werken / zo maet hy
zich betreenen / en zyn goddeloos
leven beklogen / helpdenisse daer hart
doende door den Almachtigen God /
met een vast en onbetwefelyk voor-
zet

your neighbours, then ye shall reconcile your selves unto them, being ready to make restitution and satisfaction according to the uttermost of your powers, for all injuries and wrongs done by you to any other; and being likewise ready to forgive others that have offended you, as ye would have forgiveness of your offences at Gods hand: for otherwise the receiving of the holy Communion doth nothing else but increase your damnation. Therefore if any of you be a blasphemer of God, an hinderer, or slanderer of his Word, an adulterer, or be in malice, or envy, or in any other grievous crime; repent you of your sins, or else come not to that holy Table, lest after the taking of that holy Sacrament, the devil enter into you, as he entred into Judas, and fill you full of all iniquities, and bring you to destruction both of body and soul.

And because it is requisite, that no man should come to the holy Communion, but with a full trust in Gods mercy, and with a quiet conscience; therefore if there be any of you, who by this means cannot quiet his own conscience herein, but requirerh further comfort or counsel; let him come to me, or to some other discreet and learned Minister of Gods Word, and open his grief, that by the ministry of Gods holy Word he may receive the benefit of Absolution, together with ghostly counsel and advice, to the quieting of his conscience, and avoiding of all scruple and doubtfulness.

neemen van zich te beteren. Doch indien Gy lieden bevindt / dat uwe misdaden vande zoete zyn / dat des zelve niet alleenlyk tegen God / maar ook tegen uwen naasten begaan zyn / zo zult gy u zelven niet haer verzoenen / bereid zynde / na uwen vermogen / haer te voldoen in alle ongelijk en ongerechtigheid / die gy door u mogten geleden hebben: en niet min bereid zyn om alles te vergeven / toat iemand tegen u mogt misdaden hebben / eben als gy gaerne vergiffenis zoudt verkeren van den Heere. Want zonder dit doet u de nuttinge van deze heilige Verborgenis geen voordeel: maar trecht veel meer tot uwer verdoemenisse: daarom indien iemand een Lasteraar des Woords Gods / of een byand / of een overspieder / of een grammoedige / of een hater / of aan eenige andere misdaden schuldig zy / die besta niet te komen tot de Tafel des Heeren: maar bescheyje te vooren zyne zonden / eer hy daar toe komt / op dat na die genuttighe heilzame Verbondszege / de Satan niet gelykelyk in hem baare / eben als hy in Judas boer / en hem vervulle met alle boosheid / en wenge ten verderffnisse des lichaams en des ziels.

En also het onbehoorlyk is / dat iemand tot deze Vanden genaake / dan die daar toe opgewekt is door een vast vertroouwen op de barmhertigheid Gods / en door een gestilde en gerust gewisse: indien er iemand onder u lieden is / die zyn gewisse door de voorgaande beweegredenen niet kan verzeedigen / maar grooter vertroosting van nooden heeft / die komme by my / of by eenig ander welberaden en geleerd Dienaar des Goddeliken Woords / en ontdekke die het zelve / op dat hy geestelyk raad / vermaaning en vertroosting mag genieten / het yk zyns gewissens ontlast werden / en door den Dienst des Goddeliken Woords bekomen het voedzel en de welstand der

Or in case he shall see the people negligent to come to the holy Communion, in stead of the former, he shall use this Exhortation.

Dearly beloved brethren, on—I intend by Gods grace to celebrate the Lords Supper: unto which in Gods behalf I bid you all that are here present, and beseech you for the Lord Jesus Christs sake, that ye will not refuse to come thereto, being so lovingly called and bidden by God himself. Ye know how grievous and unkind a thing it is, when a man hath prepared a rich feast, decked his Table with all kind of provision, so that there lacketh nothing but the guests to sit down, and yet they who are called (without any cause) most unthankfully refuse to come. Which of you in such a case would not be moved? Who would not think a great injury and wrong done unto him? Wherefore, most dearly beloved in Christ, take ye good heed, lest ye withdrawing your selves from this holy Supper, provoke Gods indignation against you. It is an easie matter for a man to say, I will not communicate, because I am otherwise hindered with worldly business. But such excuses are not so easily accepted and allowed before God. If any man say, I am a grievous sinner, and therefore am afraid to come: wherefore then do ye not repent and amend? When God calleth you, are ye not ashamed to say you will not come? When ye should return to God, will ye excuse your selves, and say ye are not ready? Consider earnestly with your selves, how little such feigned excuses will avail before God. They that refused the feast in the Gospel, because they had bought a farm, or would try their yokes of oxen, or because they were married, were not

vergevinge / tot bejzeediginge zyns gewissens en toegueetning van alle aanshoot en twyffel.

Dan zal deze aanmaaning op zekere tyden volgen, wanneer den Dienaar zal zien dat het Volk onachtzaam tot de Heilige Communie komt.

Zeer geliefde Broederen / het Avondmaal des Heeren zal nu gehouden werden / tot het welke ik u lieden alle / zo veelte gy hier tegenwoordig zyt / uit den naame Gods noode: En al smeekende / bidde ik u lieden / door Jesus Christus onzen Heere / door de godzaalige hoope zyns niet toekomst / en de eeuwige gelukzaligheid / die wy verwachten / dat gy zo goederterentelph en vrientelph van God geroepen en genoodigt zyns de / niet weigert aan te komen. Ghy lieden weet hoe zwaar en moeijelph het valt / wanneer men een heerelph gastmaal toehereft / en de tafel op het treffelphste van alles verzien heeft / en dat er niet meer ontbrekt dan dat men aanzitte / dat als dan de Gasten zonder eenige rechtmatige en wettelphse oorzaak laten weten dat gy niet zullen komen. Wie van u lieden zoude daar over niet verzet staan? Wie zoude niet meenen dat hy ten hoogsten berongelphkt was? Ziet gy lieden over zulks mede toe / zeer geliefde in Christus / dat gy dit heilige Avondmaal weigerende / de verontwaardinge Gods niet tegen u lieden verwoekt / en in zyn zeer strenge granschap verbaalt. Het is ligt om zeggen tegen de menschen; Ik ga niet ten Avondmaal / om dat ik niet en kan; maar het is zeer zwaar / ja onmogelph / dat dusdanige verontschuldinge by God door goed gekeurt word. Heemt het zo / of God woeg / waar om hond gy niet? Wat zult gy / bidde ik u / antwoorden? Ik ben niet zonden besmet? Daarom bekeert gy u niet? Om tot bekeeringe te komen / worden geen lange tyden bereift: gy kund wel op een nieuwe hope van ge-

so excused, but counted unworthy of the heavenly feast. I for my part shall be ready, and according to mine office, I bid you in the name of God, I call you in Christs behalf; I exhort you as you love your own salvation, that ye will be partakers of this holy Communion. And as the Son of God did vouchsafe to yield up his soul by death upon the cross for your salvation: so it is your duty to receive the Communion, in remembrance of the sacrifice of his death, as he himself hath commanded: Which if ye shall neglect to do, consider with your selves how great injury ye do unto God, and how sore punishment hangeth over your heads for the same: when ye wilfully abstain from the Lords Table, and separate from your brethren who come to feed on the banquet of that most heavenly food. These things if ye earnestly consider, ye will by Gods grace return to a better mind: for the obtaining whereof, we shall not cease to make our humble petitions unto Almightie God our heavenly Father.

win/ of om pzoft te doen/ datelph
uw boozneemen veranderen/ gy kunt
uwe raad omkeeren/ en anders doen/
dan gy voorgesteld had. Maar want
neer men van de zonden moet afwop-
ken/ dan zegt gy; Ik kan niet: want
neer men wederom tot God moet
keeren/ neemt gy toe berontschuldige-
ge/ Het is in mijn magt niet. Denkt
by ernstelph/ dat zodanige beront-
schuldiging niet zal helpen. Die het
Sabbatmaal van den Vader des
Huwelijks geweigert hadden/ om
dat zy land gekost hadden/ om dat
zy haare juk-offenzonden beproeben/
of om dat zy trouwen getrouwt had-
den/ yn geenzins berontschuldigt
geweest/ maar onwaardig geacht
hier hemelcher roeping en nodinge.
Eenwel sta ik hier tegentwoozdig/
en volgens het ampt mijns beroeps/
noodige ik u lieden uit den naame
Gods/ en roepe u door Christus/ en
vermaane u lieden om uwe eigen za-
ligheid/ dat gy met ons aankomt/
om te communiceren. Engelphe-
rups als den Zoone Gods sich ge-
waardigt heeft/ om uwe zaligheid
aan het kruice te steruen; dat gy lieden
also u gewaardigt/ hier gelykelph
met de andere Broederen/ de Ges-
dachtenisse ynes Doods/ gelyk hy
bevolen heeft/ te houden en te obern-
toegen. Het welcke/ indien gy gants-
selph niet doen wilt/ en u niet laat
afleiden van dat verharde booznee-
men/ zo overwoegt hy u zeluen/ hoe
grootten ongelph gy God aandoet/
en wat straffe gy daar booz te ver-
wachten hebt. Als gy goedwillig
van des Heeren Tafel blyft/ en u af-
scheide van uwe Broederen/ en van
het Gastmaal der hoogste Liefde.
Indien gy lieden deze dingen niet
ernst wilt overleggen/ zo zult gy/
door Gods genade/ tot u zeluen en we-
der op den weg keeren. Het welcke/
op dat dooz de Goddelike barmher-
tigheid mag geschieden/ zo zullen wy
niet ophouden/ God Almachtig/ onzen
hemelichen Vader/ altyd te bidden.

De heilige Communie.

231

¶ At the time of the Celebration of the Communion, the Communicants being conveniently placed for the receiving of the holy Sacrament, the Priest shall say this Exhortation.

DEarly beloved in the Lord, ye that mind to come to the holy communion of the body and blood of our Saviour Christ, must consider how Saint Paul exhorteth all persons diligently to try and examine themselves, before they presume to eat of that Bread, and drink of that cup. For as the benefit is great, if with a true penitent heart and lively faith we receive that holy Sacrament (for then we spiritually eat the flesh of Christ, and drink his blood; then we dwell in Christ, and Christ in us; we are one with Christ, and Christ with us;) So is the danger great, if we receive the same unworthily. For then we are guilty of the body and blood of Christ our Saviour; we eat and drink our own damnation, not considering the Lords body; we kindle Gods wrath against us; we provoke him to plague us with divers diseases, and sundry kinds of death. Judge therefore yourselves, brethren, that ye be not judged of the Lord; repent you truly for your sins past; have a lively and stedfast faith in Christ our Saviour; amend your lives, and be in perfect charity with all men, so shall ye be meet partakers of those holy mysteries. And above all things ye must give most humble and hearty thanks to God the Father, the Son, and the Holy Ghost, for the redemption of the world by the death and passion of our Saviour Christ, both God and man, who did humble himself even to the death upon the Cross, for us miserable sinners, who lay in darkness and the shadow of death, that he might make us the children of God, and exalt us to everlasting life. And to the end that we should alway remember the exceeding great love of our Master,

¶ Tentyde des Avondmaals, de Ledematen behoorlyk tot het ontfangen des zelfs geplaatst zynde, zalden Dienaar zeggen:

Zeer Geliefde in den Heere/die boozgenouwen hebt deelachtig te worden aan het Lichaam en Bloed onzes Heeren Jesu Christi/ het is van nooden/ dat gy overdenkt het gene den heiligen Apostel Paulus aan die van Corinthen geschreeven heeft/ en hoe hy haar lieden vermaamt/ dat een ieder hemzelven zoude beproeven/ en also van den broode eten/ en van den drinkbeker drinken. Want eben gelyk het een groote weldaad is/ gelyker wyze het Lichaam Christi te eeten/ en het Bloed Christi te drinken/ in Christus te blyven/ en Christus binnen zich te hebben woonen/ en een te worden met Hem/ het welke zodanige gebeurt/ die waardighyk daar toe komen/ dat is/ niet een gebooken en berootmoedigt herte/ niet waren geloofe/ en vast beroutwen op de barmhertigheid/ door Christus belooft; Also is het ook een daadelyk gebaar/ onwaardelyk daar toe te komen/ want wy werden schuldig gemaakt des Lichaams en des Bloeds Christi onzes Zaligmaakers/ en wy eeten tot oordeel en veroemenisse/ om dat wy het Lichaam des Heeren niet onderscheiden/ maar haalen over ons zyne gramschap/ en tergen hem om ons te straffen met verscheide plagen/ ziekten en dood. Verzuik/Broeders/oordeelt u zelver/ op dat gy van den Heere niet gedeeld werdt/ hebt ernstig berout over uwe boozgaande zonden: Betrouwt niet gantscher herte op Christus onzen Verlosser/ betert uw leven/ en bemind alle menschen oprechtelyk; want dus doende zult gy waarlyk deel hebben aan deze heilige Verborgenheden. Maar voor alles is het van nooden/ dat wy niet zeer groot te ootmoedigheid en van herten dankzegging doen aan God den Vader/

The Communion.

and only Saviour, Jesus Christ thus dying for us, and the innumerable benefits which by his precious blood-shedding he hath obtained to us; he hath instituted and ordained holy mysteries, as pledges of his love, and for a continual remembrance of his death, to our great and endless comfort. To him therefore with the Father, and the Holy Ghost, let us give (as we are most bounden) continual thanks, submitting our selves wholly to his holy will and pleasure, and studying to serve him in true holiness and righteousness all the days of our life. *Amen.*

en den Zoone / en den H. Geest / dat Hy de werelt gerantzoent heeft door het lyden en de dood onzes Zaligmakers Jesu Christi des waaren Gods / en des waaren Mensch / die Hem veroortmoedigt heeft tot de dood toe / ja tot de dood des kruices / voor ons zo elendige zondaren / die woonden in de duisternissen en in de schaduw des doods / op dat Hy ons zoude maken kinderen Gods en erfgenamen des eeuwigen lebens. Want dit Avondmaal is tot dien einde ingestelt / op dat wy altyd gedachtig zouden zyn die oneindige liefde onzes Meesters / eenenigen Middelaars Jesu Christi / die op zulke voorwaarde voor ons gestorven is / op dat wy in gedagtenisse zouden houden de ontelbaare weldaaden / die Hy voor de uitschottinge van zyn dierbaar bloed / voor ons bekomen heeft. En Hy heeft deze heilige Verborgenheden ingestelt / en geordincert / om te wezen als een pand der liefde / en een eeuwige gedenkteken zynes doods / tot groote en eeuwige troost voor ons. Laat ons dan aan Hem getrouwelyk met den Vader / en den Heiligen Geest / dankzegginge doen / gelyk wy met rechte schuldig zyn; ons zelve veroortmoedigende / en ons aan zyne hoogheilige wille onderwerpende; Hem poogen te gehoorzamen in waare heilichheid en rechtveerdichheit alle de dagen onzes lebens / Amen.

¶ Then shall the Priest say to them that come to receive the holy Communion,

YE that do truly and earnestly repent you of your sins, and are in love and charity with your neighbours, and intend to lead a new life, following the commandments of God, and walking from henceforth in his holy ways: Draw near with faith, and take this holy Sacrament to your comfort; and make your humble confession to Almighty God, meekly kneeling upon your knees.

¶ Daar na zal den Dienaar haar, die denken aan te gaan, met deze woorden aanspreken:

Gelieden / die voor God een waar en ernstig berouwt hebt over uwe zonden / en die berouwt zyt niet uwen Egen-naasten / alle menschen van heten bemind / en voorgenomen hebt na deze tyd een nieuw leven te leiden / volgens de geboden Gods / en hoortaan zorge draagt om in zyne heilige wegen te wandelen; Komt naarder by / op dat gy dit heilzaam Avondmaal moogt ontfangen tot uwe vertroosting; Welnd oot

¶ Then

¶ Then shall this general Confession be made, in the name of all those that are minded to receive the holy Communion, by one of the Ministers, both he and all the People kneeling humbly upon their knees, and saying,

Almighty God, Father of our Lord Jesus Christ, Maker of all things, Judge of all men; We acknowledge and bewail our manifold sins and wickedness, Which we from time to time most grievously have committed, By thought, word and deed, Against thy divine Majesty, Provoking most justly thy wrath and indignation against us. We do earnestly repent, And are heartily sorry for these our misdoings; The remembrance of them is grievous unto us; The burden of them is intolerable. Have mercy upon us, have mercy upon us, most merciful Father; For thy Son our Lord Jesus Christs sake, Forgive us all that is past, And grant that we may ever hereafter, Serve and please thee in newness of life, To the honour and glory of thy Name, Through Jesus Christ our Lord. *Amen,*

¶ Then shall the Priest (or the Bishop being present) stand up, and turning himself to the People, pronounce this Absolution.

Almighty God our heavenly Father, who of his great mercy hath promised forgiveness of sins to all them that with hearty repentance and true faith turn unto him; Have mercy upon you, pardon and deliver you from all your sins, confirm and strengthen you in all goodness, and bring you to everlasting life, through Jesus Christ our Lord. *Amen,*

mordelph uwe zonden doo? God en de kerke/ hier in zynen N mie vergadert/ als veroetmoedigde de linnen bingende.

¶ Dan geschiede een algemeene belydenisse, in den naame van alle die communiceeren zullen, door een van de Diaconen, na dat hy en zy alle ootmoedelyk geknielt zyn.

Almachtige God/ Vader onzen Heeren Jesu Christi/ Schepper aller dingen/ Rechter des gantschen menschen geslachts/ wy belyden en betoemen onse menigvuldige zonden en misdaden/ welke wy zondelyk doo? ons gantsche leven hardenkerlyk begaan hebben met gedachten/ woorden en werken tegen uwe Goddelijke Majesteit/ verwekkende tegen ons uwe zeer rechtvaardige granschap en verontwaardiging: want wy zyn waarlyk van herten bedroeft/ en hebben een ernstig betrouwen van onse zonden: De gedachtenisse der zelve is ons zeer bitter/ de last daar van kunnen wy niet dragen. Ontfermt u onzer/ ontfermt u onzer/ alderbarinhertigste Vader/ om uwen Zoon onzen Heere Jesus Christus: Vergeeft ons onse doozledene zonden/ en geest/ dat wy u hoogstaan altyd moogen dienen en behaagen in nieuwigheid des levens/ tot lof en heertichheid uwer Naams/ doo? Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

¶ Daar na zal den Leeraar of Bisschop (indien hy daar tegenwoordig is) opzyen, en, na het Volk toegekeerd zynde, zeggen:

De Almachtige God/ onze mensche Vader/ die/ volgens zyne grondelooze barmhertigheid/ aan allen/ die een ernstig betrouwen hebben/ en doo? waren geloof tot hem bekeerd zyn/ vergiffenisse harer zonden belooft heeft/ die ontferme zig over u lieden/ die vergeve en schelde u lieden klop alle uwe zonden/ die bevestige en versterke u lieden in alle

The Communion.

and only Saviour, Jesus Christ thus dying for us, and the innumerable benefits which by his precious blood-shedding he hath obtained to us; he hath instituted and ordained holy mysteries, as pledges of his love, and for a continual remembrance of his death, to our great and endless comfort. To him therefore with the Father, and the Holy Ghost, let us give (as we are most bounden) continual thanks, submitting our selves wholly to his holy will and pleasure, and studying to serve him in true holiness and righteousness all the days of our life. *Amen.*

en den Zoon / en den H. Geest / dat Hy de werelt gerantzoent heeft door het lyden en de dood onzes Zaligmakers Jesu Christi des waaren Gods / endes waaren Mensch / die Hem veroortmoedigt heeft tot de dood toe / ja tot de dood des kruises / voor ons zo elendige zondaren / die woonden in de duisternissen en in de schaduw des doods / op dat Hy ons zoude maken kinderen Gods en erfgenamen des eeuwigen levens. Want dit Avondmaal is tot dien einde ingestelt / op dat wy altyd gedachtig zouden zyn die oneindige liefde onzes Meesters / eenenigen Middelaars Jesu Christi / die op zulke voorwaarde voor ons gestorven is / op dat wy in gedagtenisse zonden houden de ontelbaare weldaaden / die Hy voor de uitstorting van zyn dierbaar bloed / voor ons bekomen heeft. En Hy heeft deze heilige Verborgenheden ingestelt / en geordineert / om te wezen als een pand der liefde / en een eeuwig gedenkteken zyns doods / tot groote en eeuwige troost voor ons. Laat ons dan aan Hem gelijpich met den Vader / en den Heiligen Geest / dankzegginge doen / gelijpich wy niet verre schuldig zyn; ons zelven veroortmoedigende / en ons aan zyne hoogheilige wille onderwerpende; Hem voogen te gehoorzamen in waare heilichheid en rechtvaardichheid alle de dagen onzes levens / Amen.

Then shall the Priest say to them that come to receive the holy Communion,

YE that do truly and earnestly repent you of your sins, and are in love and charity with your neighbours, and intend to lead a new life, following the commandments of God, and walking from henceforth in his holy ways: Draw near with faith, and take this holy Sacrament to your comfort; and make your humble confession to Almighty God, meekly kneeling upon your knees.

Daar na zal den Dienaar haar, die denken aan te gaan, met deze woorden aanspreken:

Gelieden / die voor God een waar en ernstig berouwt hebt over uwe zonden / en die verzoend zyt met uwen Eben-naasten / alle menschen van hetten bemind / en voorgehouden hebt na deze tyd een nieuw leven te leiden / volgens de geboden Gods / en voortaan zorge draagt om in zyne heilige wegen te wandelen; Komt naader by / op dat gy dit heilzaam Avondmaal moogt ontfangen tot uwe vertroosting; Welch ont

Then

¶ Then shall this general Confession be made, in the name of all those that are minded to receive the holy Communion, by one of the Ministers, both he and all the People kneeling humbly upon their knees, and saying,

A Almighty God, Father of our Lord Jesus Christ, Maker of all things, Judge of all men; We acknowledge and bewail our manifold sins and wickedness, Which we from time to time most grievously have committed, By thought, word and deed, Against thy divine Majesty, Provoking most justly thy wrath and indignation against us. We do earnestly repent, And are heartily sorry for these our misdoings; The remembrance of them is grievous unto us; The burden of them is intolerable. Have mercy upon us, have mercy upon us, most merciful Father; For thy Son our Lord Jesus Christs sake, Forgive us all that is past, And grant that we may ever hereafter, Serve and please thee In newness of life, To the honour and glory of thy Name, Through Jesus Christ our Lord. Amen.

¶ Then shall the Priest (or the Bishop being present) stand up, and turning himself to the People, pronounce this Absolution.

A Almighty God our heavenly Father, who of his great mercy hath promised forgiveness of sins to all them that with hearty repentance and true faith turn unto him; Have mercy upon you, pardon and deliver you from all your sins, confirm and strengthen you in all goodness, and bring you to everlasting life, through Jesus Christ our Lord. Amen.

moordelph utwe zonden door God en de kerke / hier in synen. **A** uwe begadert / als herdoetmoedigde de sinten bulgende.

¶ Dan geschiede een algemeene be-lydenisse, in den naame van alle die communiceeren zullen, door een van de Dienaaren, na dat hy en zy alle ootmoedelyk geknield zyn.

A Almachtige God / Vader onzer Heeren Jesu Christi / Schep- per aller dingen / Schepper des gantschen menscheijken geslachts / wy be- lyden en betweenen onze menigvuldige zonden en misdaden / welke wy zonde- wysen door ons gantsche leven hard- nikkelyk begaan hebben met gedach- ten / woorden en werken tegen uwe Goddelijke Majesteit / verwelken- de tegen ons uwe zeer rechtvaardige gramschap en berontwaardinge: want wy syn waarlyk van heeten bedroeft / en hebben een ernstig be- rouw van onze zonden: De gedach- tenisse der zelve is ons zeer luttel / de last daar van kunnen wy niet dragen. Ontfermt u onzer / ontfermt u on- zer / alderbarinhertigste Vader / om- utwen Zone onzen Heere Jesus Chri- stus: Vergeeft ons onze voorledene zonden / en geest / dat wy u voortaan altyd moogen dienen en behaa- gen in nieuwicheit des levens / tot lof en heerlijkheid uwer Naams / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

¶ Daarna zal den Leeraar of Bisschop (indien hy daar tegenwoordig is) spryzen, en, na het Volk toege-keerd zynde, zeggen:

De Almachtige God / onze He- melsche Vader / die / volgens syn grondeloze barmhertigheid / aan allen / die een ernstig berouw hebben / en door waren geloof tot hem bekeerd syn / vergiffenisse harer zonden belooft heeft / die ontferme zig over u lieden / die hergebe en schelbe u lieden kluyt alle uwe zonden / die bevestige en versterke u lieden in alle

The Communion.

¶ *Then shall the Priest say,*

Hear what comfortable words our Saviour Christ saith unto all that truly turn to him.

Come unto me all that travel and are heavy laden, and I will refresh you. *S. Matth. 11. 28.*

So God loved the world, that he gave his only begotten Son, to the end that all that believe in him, should not perish, but have everlasting life. *S. John 3. 16.*

Hear also what S. Paul saith.

This is a true saying, and worthy of all men to be received, that Christ Jesus came into the world to save sinners. *1 Tim. 1. 15.*

Hear also what S. John saith.

If any man sin, we have an Advocate with the Father, Jesus Christ the righteous, and he is the propitiation for our sins. *1 S. John 2. 1.*

¶ *After which the Priest shall proceed, saying,*

Lift up your hearts.

Answe. We lift them up unto the Lord.

Priest. Let us give thanks unto our Lord God.

Answe. It is meet and right so to do.

¶ *Then shall the Priest turn to the Lords Table, and say,*

IT is very meet, right, and our bounden duty, that we should at all times, and in all places, give thanks unto thee, O Lord, * Holy Father, Almighty, everlasting God.

¶ *Here shall follow the proper Preface, according to the time, if there be any specially appointed: or else immediately shall follow,*

* *These words [Holy Father] must be omitted on Trinity-Sunday.*

goede werken/ en leidt u lieden tot het eeuwige leven/ door Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

¶ Den Dienaar zal mede zeggen, als volgt:

Hooft hoe Christus de zune tot zich noodigt/ en haar verdooft met woorden/ die vol zijn van alle vertroosting:

Komt alle tot My/ die belast en beladen zijt/ en Ik zal u verkwikken.

Alzo lief heeft God de wereld gehad/ dat Hy zynen eenigen geborenen Zoon gegeven heeft/ op dat een ieder die in hem geloof/ niet verlooren ga/ maar het eeuwige leven hebbe.

Hooft ook wat de W. Paulus zied.

Dit is een getrouw woord en aller aameeninge waardig/ dat Christus Jesus in de wereld gekomen is/ om de zondaren zalig te maken.

Hooft wat de W. Joannes zied.

Indien iemand gezondigt heeft/ wy hebben een Voorzekerzaak by den Vader/ Jesus Christus den Kragtbeerdigen/ en dezen is een Verzoeking hoe onze zonden.

¶ Het welke ge-eindigt zynde, zal den Dienaar voortvarende zeggen:

De herten opwaards!

Antw. Wy hebben die tot den Heere.

Dienaar. Laat ons den Heere onzen God danken.

Antw. Het is recht en billijk.

¶ Daar na den Dienaar zich na de Tafel des Heeren kegende, zal zeggen:

Warlijk is het recht en billijk/ en het is ook onze schuldige plicht/ dat wy u altijd en over al danken/ Heere/ * Heilige Vader/ Almachtige eeuwige God.

¶ Dan zal er de toege-eigende Voorreden volgen, indien er eenige op die tyd gepast is, anderszins zal men daar voort byvoegen:

There-

* De woorden (Heilige Vader) worden op den Zondag van H. Drievaldigheid uitgelaaten.

Therefore with Angels and Archangels, and with all the company of heaven, we laud and magnifie thy glorious Name, evermore praising thee, and saying, Holy, holy, holy, Lord God of hosts, Heaven and earth are full of thy glory. Glory be to thee, O Lord most high. Amen.

¶ Proper Prefaces.

¶ Upon Christmas Day, and seven Days after.

BEcause thou didst give Jesus Christ thine only Son, to be born as at this time for us, who by the operation of the Holy Ghost, was made very man of the substance of the Virgin Mary his mother, and that without spot of sin, to make us clean from all sin, Therefore with Angels, &c.

¶ Upon Easter Day, and seven Days after.

But chiefly are we bound to praise thee for the glorious resurrection of thy Son Jesus Christ our Lord: for he is the very Paschal Lamb which was offered for us, and hath taken away the sin of the world; who by his death hath destroyed death, and by his rising to life again, hath restored to us everlasting life. Therefore with Angels, &c.

¶ Upon Ascension Day, and seven Days after.

THrough thy most dearly beloved Son Jesus Christ our Lord, who after his most glorious resurrection manifestly appeared to all his apostles, and in their sight ascended up into heaven to prepare a place for us; that where he is, thither we might also ascend, and reign with him in glory. Therefore with Angels, &c.

¶ Upon Whitsunday, and six Days after.

Darom zingen wy met de Engelen en Arts-Engelen / en met alle de Virginnen der Hemelscher Heerschen / in den becheerpheten Name een lofsang / Al zonder ophoudenlofende en zeggende: Heilig / heilig / heilig is de Heere / de God Zebaoth: De Hemel en de Earde syn vol van ulre Heerlykheid. Hosanna in de Hoogsten! Amen.

¶ Uitgezondende Voorredenen.

¶ Op Kersdag, en de zeven volgende Dagen.

Om dat Gy ons gegeven hebt in den eenigen Zone/onzen Heere Jesus Christus / die Gy gewilt hebt dat op den huidigen dag voor ons geboren / en door de werkinge des heiligen Geestes / een waeragtig Mensch zou worden uit de Maaget Maria / zyne Moeder / zonder smette van zonde / op dat Gy ons van alle zonden zoude reinigen. Daarom zingen wy met de Engelen / &c.

¶ Op Paaschdag, en de zeven volgende Dagen.

Mar inzonderheid loben wy u / om de heerlyke Verreynisse ulwes Zoons / onzes Heeren Jesu Christi: want Hy is waerlyk het Paaschlam / dat voor ons opgeoffert is / dat de zonde des werelddes weggenomen / de dood door 't sterben vernield / en door syn Verreynen ons het eeuwige leven herstelt heeft. Daarom zingen wy / &c.

¶ Op Hemelvaartsdag, en de zeven volgende dagen.

Door ulwen welbeminden Zone Jesus Christus / onzen Heere / die na zyne heerlyke Verreynisse aan alle zyne Discipelen openbaarelyk verscheenen / en in haar aanschouwen opgenomen is in den Hemel / om ons plaatze te bereiden: Op dat wy / daar Hy is / zouden mogen komen / en met Hem regeren in heerlijkheid. Daarom zingen wy / &c.

¶ Op Pinksterdag, en de zes volgende Dagen.

Through

THrough Jesus Christ our Lord; according to whose most true promise, the Holy Ghost came down as at this time from heaven with a sudden great sound, as it had been a mighty wind, in the likeness of fiery tongues, lighting upon the Apostles, to teach them, and to lead them to all truth, giving them both the gift of divers languages, and also boldness with fervent zeal, constantly to preach the Gospel unto all nations, whereby we have been brought out of darkness and error into the clear light and true knowledge of thee, and of thy Son Jesus Christ. Therefore with Angels, &c.

Upon the Feast of Trinity only.

WHO art one God, one Lord; not one only person, but three persons in one substance. For that which we believe of the glory of the Father, the same we believe of the Son, and of the Holy Ghost, without any difference or inequality. Therefore with Angels, &c.

After each of which Prefaces shall immediately be sung or said,

THEREFORE with Angels and Archangels, and with all the company of heaven, we laud and magnify thy glorious Name, evermore praising thee, and saying, Holy, holy, holy, Lord God of hosts, Heaven and earth are full of thy glory. Glory be to thee, O Lord most High. Amen.

Then shall the Priest, kneeling down at the Lord's Table, say in the name of all them that shall receive the Communion, this Prayer following.

WE do not presume to come to this thy Table, O merciful Lord, trusting in our own righteousness, but in thy manifold and great mercies. We are not worthy so much as to gather up the crumbs

DOOZ Jesus Christus / onzen Heere / volgens wiens onsele haare belofte den Heiligen Geest op dezen huidige dag / met een schielich en getoelbig geluid / van den hemel nedergebaald / en boven de Apostelen / in de gedaante van blommige Tongen gezeten heeft / op dat hy haare zonde ondertuyzen en lesden in alle waarheid: En heeft haare gegeven de gabe der Talen en sterchte om het Evangelium aan alle Natien te be-lyden en te prediken / op dat wy uit de duisternissen der dwalingen geborgelph geraken zouden tot het ware licht en de kennis van N / en ulwen Zone Jesus Christus. Daarom zingen wy / &c.

Op H. Drie-eenheidsdag alleen.
DE een God zyt / die een Heere zyt / niet in de uitgezondertheid van een Persoon / maar in Drie-eenheid der Personen / doch in Eenheid der Zelfstandigheid. Want het gene wy geloven van de Heerlykheid des Vaders / dat gevoelen wy mede zonder verchyl des onderscheids van ulwen Zone / en van den Heiligen Geest. Daarom zingen wy / &c.

Na ieder van welke Voorraden voort volgt:

DAROM zingen wy met de Engelen en Aartsengelen / en met alle de kragt der hemelscher hertseharen / ulwen verheerlykten Naame een lofsang / N zonder ophouden lobende en zeggende: Heilig / heilig / heilig is de Heere / de God Sebaoth: De hemel en de aerde zyn vol van ulwe Heerlykheid. Hoanna in de Hoogsten! Amen.

Dan zal den Dienaar, knielende aan de Tafel des Heeren, uit de Name der gener, die communiceren zullen, aldus bidden.

WE komen niet tot deze Tafel / O barmhertige Heere / op 't betrouwen van onze eigen rechtvaardigheid / maar op de menigvuldigheid ulwer ontfermhertigheden. Want wy zyn niet waardig / dat wy onder

under thy Table. But thou art the same Lord, whose property is always to have mercy; Grant us therefore, gracious Lord, so to eat the flesh of thy dear Son Jesus Christ, and to drink his blood, that our sinful bodies may be made clean by his body, and our souls washed through his most precious blood, and that we may evermore dwell in him, and he in us. Amen.

¶ When the Priest standing before the Table, hath so ordered the Bread and Wine, that he may with the more readiness and decency break the Bread before the People, and take the Cup into his hands, he shall say the Prayer of Consecration, as followeth.

Almighty God, our heavenly Father, who of thy tender mercy didst give thine only Son Jesus Christ to suffer death upon the cross for our redemption; who made there (by his one oblation of himself once offered) a full, perfect, and sufficient sacrifice, oblation, and satisfaction for the sins of the whole world, and did institute, and in his holy Gospel command us to continue a perpetual memory of that his precious death, until his coming again; Hear us, O merciful Father, we most humbly beseech thee, and grant that we receiving these thy creatures of Bread and Wine, according to thy Son our Saviour Jesus Christ's holy institution, in remembrance of his death and passion, may be partakers of his most blessed Body and Blood: who in the same night that he was betrayed (a) took bread, and when he had given thanks, (b) he brake it, and gave it to his disciples, saying, Take,

(a) Here the Priest is to take the saten into his hands.

(b) And here to break the breads.

de kruimelen van uwe Tafel zouden vergaderen. Maar Gy zijt die Heere / aan wien het altyd eigen is te ontfermen. Vergunt ons dan / barmhertige Heere / dat wy zo geestelyk mogen eeten het vlees van uwen welbeminden Zoon Jesus Christus / en zyn bloed drinken / dat onze lichamen / door zonden besmet zynde / mogen gezuiverd werden door de nuttinge zynes hoogheiligen Lichaams / en onze zielen gewassen zyn in zyn dierbaar bloed: Gy dat wy gedwigtlyk in hem wonen / en hy in ons. Amen.

¶ Den Leeraar daar na opryzende, en staande voor de tafel, het brood en den wyn geschikt hebbende, om het gevoeglyk den volke uit te deelen, zal zeggen, als volgt.

Almachtige God / onze hemelsche Vader / die uit uwe redere barmhertigheid ons gegeven hebt uwen eenigen Zoon Jesus Christus / op dat hy de dood aan het kruis zoude lyden / om ons te verlossen / en aldaar door die eenige Offerhande / door welke hy zig zelve eenmaal opgeoffert heeft / een volmaakte / volle en genoegzame offerhande / slacht-offer en volkome genoegdoening zou doen door de zonden der geheele wereld. Welke ingesteld en in zyn hoogheilig Evangelium bevolen heeft / dat men een gedultige gedagtenisse zynes dierbaren doods zoude houden / ter tyd dat hy weder kwam. Verhoord ons / bidden wy / barmhertige Vader; Geest dat wy / die deze uwe Schepzels van brood en wyne zyn nuttigende / volgens de hoogheilige instellinge uwer Zoons onzes Zaligmaakers Jesu Christi / ter gedagtenisse van zyn dood en lyden / deelagtig mogen zyn aan zyn heilig lichaam en bloed. De welke op den zelve nacht / als hy verraden wierd / (a) het

(a) Hier neemt de Dienaar het brood in de handen.

eat, (a) this is my Body which is given for you, do this in remembrance of me. Likewise after Supper (b) he took the cup, and when he had given thanks, he gave it to them, saying, Drink ye all of this, for this (c) is my Blood of the New Testament, which is shed for you and for many, for the remission of sins: Do this as oft as ye shall drink it, in remembrance of me. Amen.

¶ Then shall the Minister first receive the Communion in both kinds himself, and then proceed to deliver the same to the Bishops, Priests, and Deacons in like manner (if any be present) and after that to the People also in order into their hands, all meekly kneeling. And when he delivereth the bread to anyone, he shall say,

THe Body of our Lord Jesus Christ, which was given for thee, preserve thy body and soul unto everlasting life. Take and eat this in remembrance that Christ died for thee, and feed on him in thy heart by faith with thanksgiving.

¶ And the Minister that delivereth the Cup to any one, shall say,

THe Blood of our Lord Jesus Christ, which was shed for thee, preserve thy body and soul unto everlasting life. Drink this in remembrance that Christs Blood was shed for thee, and be thankful.

¶ If the Consecrated Bread or Wine be all spent before all have communicated; the Priest is to Consecrate more accord-

(a) And here to lay his hand upon all the bread.

(b) Here he is to take the cup into his hand:

(c) And here to lay his hand upon every vessel (be it chalice or flagon) in which there is any wine to be consecrated.

brood nam; en als Hy gedaht hadde/ (a) het zelve gebrooken heeft/ en aan zyne Discipulen gegeven/ zeggende: Neemet: etet/ (b) dat is myn Lichaam/ dat voor u gegeven werd/ doet dat tot myner gedagtenisse. Begrijpt ook den (c). Drinkt hetzelve na het eten des Broods/ maais/ en dankende/ haer die gegeven heeft/ zeggende: Drinkt alle daer uit: Want dit is (d) myn bloed des Nieuwen Testaments/ dat voor u lieden/ en voor beelen uitgestort is tot vergevinge der zonden. Doet dat/ zo dikwils als gy dien zult drinken/ tot myner gedagtenisse. Amen.

¶ Dan zal de Dienaar zelfs communiceren, daarna aan de andere Dieneren, zo'er eenige sijn, en verder aan't volk, nu knielende, het brood in haare handen uitreiken, zeggende;

Het Lichaam onzes Heeren Jesu Christi/ 't welcke voor u overgelevert is/ bewaare uw Lichaam en siele ten eeuwige leven. Neemet en etet dat ter gedagtenisse/ dat Christus voor u gestorven is: Het heet voor den geloof in wien ghy niet dankzegginge.

¶ Als den Dienaar de Beket uitreikt, zal hy zeggen.

Het bloed onzes Heeren Jesu Christi/ dat voor u vergooten is/ bewaare uw Lichaam en siele ten eeuwige leven. Drinkt dat tot gedagtenisse/ dat Christus bloed voor u vergooten is/ en doet dankzegginge.

¶ Indien het geheiligde brood of de wyn te kort komt, zal de Dienaar in de zelve voorscreve vorm meer ding

(a) Hier breekt hy hetzelve.

(b) En hier legt hy de hand op alle het brood.

(c) Hier neemt hy den beket op.

(d) Hier legt hy de hand op alle vaten ('t zy beket of kan) daer wyn in is om geheiligt te worden.

ing to the Form before prescribed: beginning at [Our Saviour Christ in the same night, &c.] for the blessing of the Bread; and at [Likewise after Supper, &c.] for the blessing of the Cup.

¶ When all have communicated, the Minister shall return to the Lords Table, and reverently place upon it what remaineth of the Consecrated Elements, covering the same with a fair linen cloth.

¶ Then shall the Priest say the Lords Prayer, the People repeating after him every petition.

Our Father, &c. But deliver us from evil: For thine is the Kingdom, The Power, and the Glory, For ever and ever. Amen.

¶ After shall be said, as followeth.

O Lord, and heavenly Father, we thy humble servants entirely desire thy Fatherly goodness, mercifully to accept this our sacrifice of praise and thanksgiving; most humbly beseeching thee to grant, that by the merits and death of thy Son Jesus Christ, and through faith in his blood, we and all thy whole Church may obtain remission of our sins, and all other benefits of his passion. And here we offer and present unto thee, O Lord, our selves, our souls, and bodies, to be a reasonable, holy, and lively sacrifice unto thee; humbly beseeching thee, that all we who are partakers of this holy Communion, may be fulfilled with thy grace and heavenly benediction. And although we be unworthy through our manifold sins to offer unto thee any sacrifice; yet we beseech thee to accept this our bounden duty and service; not weighing our merits, but pardoning our offences, through Jesus Christ our Lord; by whom and with whom, in the unity of the Holy Ghost, all honour and glory be unto thee, O Father Almighty, world without end. Amen.

heiligen: beginnende met (*Onze Zaligmaker Christus in dezelven nacht, &c.*) voor de zegeninge des broods; en met (*Desgelijks ook den Drikkbreker, &c.*) voor de zegeninge des bakers.

¶ Alle gecommuniceert hebbende, zal de Dienaar na de tafel keeren, en 't overgebleeve van de geheiligde stoffen eerbiedelyk daar op plaatsen, die met een schoon linnen doek toedekkende.

¶ Dan zal den Dienaar het Gebed onzes Heeren lezen, en het volk zal ieder bede daar van na zeggen.

Onze Vader / &c. Ende en leid ons niet in verzoeking; maar verlost ons van den booze; want uits het Koninkryk / en de Macht / en de heerlijkheid / in eeuwigheid. Amen.

¶ Daar na 't volgende.

O Heere / hemelsche Vader / wy ulve ootmoedige Dienaren / bidden met nedrigheid / dat het uwe Vaderlyche goedheid gelieve / dit ons offer des Lofs en Dankzegginge goedertierentlyk te ontfangen: Verzoehende niet gebroken herte / dat wy ons / om de verdiensten en de dooden uines Zoons Jesu Christi / en door het gelove in synen bloede / wilt vergunnen / dat wy met de Algemeene Kerke / bereddinge der zonden / en de andere weldaden synes Iudens mogen bekomen. En wy offeren nits dezen / aan U / O Heere / ons zelven / onze zielen en lichaamen / tot een redeliche / heilige en lebendige offerhande: U ootmoedelyk biddende / dat wy zo veel wy nu deelagtig geworden syn aan deze hoogheilige berhoogenheid / met uwe genade en hemelsche zegeningen mogen verhuuld werden. En alhoewel wy onwaardig syn / om de meenigvuldigheid onzer zonden / dat wy U eenig offer zouden opofferen / nogtans bidden wy met alle ootmoedigheid / dat U deze onze dienst en schuldige pligt mag aangenaam syn / niet door 't aannerken onzer verdiensten / maar door 't vergeben onzer

Then shall be said or sung,
 Glory be to God on high, and
 in earth peace, good will to-
 wards men. We praise thee, we bless
 thee, we worship thee, we glorify
 thee, we give thanks to thee for thy
 great glory, O Lord God, heavenly
 King, God the Father Almighty.

A Almighty and everliving God,
 we most heartily thank thee,
 for that thou dost vouchsafe to feed
 us, who have duly received these holy
 mysteries, with the spiritual food of
 the most precious body and blood of
 thy Son our Saviour Jesus Christ; and
 dost assure us thereby of thy favour
 and goodness towards us; and that
 we are very members incorporate in
 the mystical body of thy Son, which
 is the blessed company of all faithful
 people; and are also heirs through
 hope of thy everlasting kingdom,
 by the merits of the most precious
 death and passion of thy dear Son.
 And we most humbly beseech thee,
 O heavenly Father, so to assist us
 with thy grace, that we may continue
 in that holy fellowship, and do all
 such good works as thou hast pre-
 pared for us to walk in, through Je-
 sus Christ our Lord, to whom with
 thee and the Holy Ghost, be all
 honour and glory, world without
 end. Amen.

G Then shall be said or sung,
 Glory be to God on high, and
 in earth peace, good will to-
 wards men. We praise thee, we bless
 thee, we worship thee, we glorify
 thee, we give thanks to thee for thy
 great glory, O Lord God, heavenly
 King, God the Father Almighty.

O Lord, the only begotten Son
 Jesu Christ; O Lord God, Lamb
 of God, Son of the Father, that
 takest away the sins of the world,
 have mercy upon us. Thou that takest
 away the sins of the world, have

zonden door: Jesus Christus onzen
 Heere; door wiens en niet welke / in
 eenigheid des H. Geestes / A 3p O
 Almachtige Vader / alle eere en heer-
 lykheid / in alle eeuwigheden. Amen.

Of dit.

A Almachtige en eeuwige God /
 wy danken U van gantscher
 herten / dat Gy ons / die deze Hoog-
 heilige Verborgenheden na behooren
 ontfangen hebben / gewaardigt te
 voeden door de geestelyke Spyge des
 zeer dierbaars lichaams en Bloeds
 uwer Zoons onzes Zaligmakers
 Jesu Christi / en ons hersehert / door
 dezer mededeelinge / van uwe gunst en
 genade / onsewaards / en dat wy
 inare Leden syn ingelyft in uwe ge-
 stelyk lichaam / het welcke is de
 heilige gemeenschap aller Beloo-
 gen / en dat wy eersgenamen syn vol-
 gens de hoope des ewigen leuens /
 door de verdiensten van de zeer dier-
 baare dood / en het lyden van uwen
 welbehinden Zoon. Wy bidden
 dan ootmoedelyk / O hemelsche Va-
 der / dat Gy ons altyd also door uwe
 genade wilt op zyn / dat wy in deze
 zeer heilige gemeenschap mogen vol-
 harden / en alle zodanige goede wer-
 ken mogen doen / die Gy hoorzerech
 hebt / op dat wy daar in zonden wan-
 delen / door Jesus Christus onzen
 Heere / wiens niet den H. Geest / A
 3p alle eere en heerlykheid in alle ew-
 wigheden / Amen.

Daar na zal men zeggen of zingen.
E Eere sy God in de Hoogsten / en
 lypeede op Varden / in den men-
 schen een welbehagen. Wy looben /
 wy pryzzen / wy aanbidden / wy her-
 heerlyken / wy danken U om uwe gro-
 te heerlykheid / O Heere God / he-
 melsche Koning / God Almachtige
 Vader.

O Heere / eenig-gebooren Zoon
 Jesus Christus; Heere God / Iam
 Gods / Zoon des Vaders / die de
 zonden des werelts wegneemt / ont-
 fermt U onzer! Gy die de zonden des
 werelts wegneemt / neemt aan on-
 zere

mercy upon us. Thou that takest away the sins of the world, receive our prayer. Thou that sittest at the right hand of God the Father, have mercy upon us.

For thou only art holy, thou only art the Lord, thou only, O Christ, with the Holy Ghost, art most high in the glory of God the Father. Amen.

¶ Then the Priest (or Bishop, if he be present) shall let them depart with this blessing.

THe peace of God which passeth all understanding, keep your hearts and minds in the knowledge and love of God, and of his Son Jesus Christ our Lord: And the blessing of God Almighty, the Father, the Son, and the Holy Ghost, be amongst you, and remain with you always. Amen.

¶ Collects to be said after the Offertory, when there is no Communion, every such day one or more; and the same may be said also as often as occasion shall serve, after the Collects either of Morning or Evening Prayer, Communion or Litany, by the discretion of the Minister.

Assist us mercifully, O Lord, in these our supplications and prayers, and dispose the way of thy servants towards the attainment of everlasting salvation; that among all the changes and chances of this mortal life, they may ever be defended by thy most gracious and ready help, through Jesus Christ our Lord. Amen.

O Almighty Lord, and everlasting God, vouchsafe, we beseech thee, to direct, sanctifie, and govern both our hearts and bodies in the ways of thy laws, and in the works of thy commandments, that through thy most mighty protection, both here and ever, we may be preserved in body and soul, through our Lord and Saviour Jesus Christ. Amen.

Grant, we beseech thee, Almighty God, that the words

ze sineekinghe! Gy die aan de Rechterhand Gods des Vaders zit / ontfermt u onzer!

Want Gy alleen zyt Heilig / Gy alleen zyt de Heere / Gy alleen zyt de Hoogste / Jesu Christe / met den H. Geest / in de Heerlykheid Gods des Vaders / Amen!

¶ Dan laat haar den Leeraar of Opziender, indien hy daartegenwoordig is, uitgaan met dezen zegen.

De vzerde Gods / welke alle verstand te boven gaat / bewaare onze herten en gemoederen / in de kennisse en liefde Gods / en zynes Zoons Jesu Christi onzes Heeren: En de gunst des Almachtigen Gods des Vaders / des Zoons / en des H. Geestes / zy en blijue altyd by u lieden / Amen.

¶ Hier volgen eenige Gebeden, die na den Offertyd, wanneer'er geen Communicanten zyn, op die dag een of meer, of ook op anderetijden na de Collecten in de Morgen- of Avond-Gebeden, in de Communie of Litany gelezen werden, volgens het goedvinden des Dienaars.

Kunt onze ootmoedige gebeden te hulpe / O Heere / en bestiert den weg uwer Dienaren / tot berokkinge der eeuwiger zaligheid / op dat zy onder alle veranderingen en wooballen dezes levens altyd door uwe goedertierne en hulpbaerdyge bystand mogen beschermt werden / doo? Jesus Christus onzen Heeren / Amen.

O Almachtige Heere en eeuwige God / wilt onze herten en lichamen also bestieren / heiligen en regeren in uwe Wet / en de werken uwer Geboden / dat wy hier / en in de ewigheid / doo? uwe hulpe / na lichaam en na ziel behouden mogen wezen / doo? onzen Heere en Zaligmaker Jesus Christus / Amen.

Geeft / bidden wy u / Almachtige God / dat de woorden / die

Q

which

which we have heard this day with our outward ears, may through thy grace be so grafted inwardly in our hearts, that they may bring forth in us the fruit of good living, to the honour and praise of thy Name, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

Prevent us, O Lord, in all our doings, with thy most gracious favour, and further us with thy continual help, that in all our works begun, continued and ended in thee, we may glorify thy holy Name, and finally by thy mercy obtain everlasting life, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

Almighty God, the fountain of all wisdom, who knowest our necessities before we ask, and our ignorance in asking; We beseech thee to have compassion upon our infirmities; and those things which for our unworthiness we dare not, and for our blindness we cannot ask, vouchsafe to give us for the worthiness of thy Son Jesus Christ our Lord. *Amen.*

Almighty God, who hast promised to hear the petitions of them that ask in thy Sons Name; we beseech thee mercifully to incline thine ears to us that have made now our prayers and supplications unto thee, and grant that those things which we have faithfully asked according to thy will, may effectually be obtained, to the relief of our necessity, and to the setting forth of thy glory, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

top huiden van buiten in ons: oren gehoord hebben / also door uwe genade in onze herten mogen ingegrift werden / dat zo alre in ons mogen voortbrengen blygten eens goeden levens / tot lof en heerlijkheid uwer Naams / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Voorkomt / O Heere / onze werkingen / door uwe genadigste gunste / en vervolgt die door uwe genadige hulpe / op dat in alle onze handelingen / die door u begonnen / vervolgt en ten einde gebracht werden / top uwe Hooghheilige Naame mogen verheerlijken / enten laatsen door uwe goedertierenheid / de eeuwigduurende blygde genieten / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Almachtige God / Fonteyne aller wysheid / wien niet alleen bekend is / wat top van nooden hebben / eer top iets verzoeken / maar ook de onvoetenheid onzer begeerten ziet / Wy bidden u / over onze zwakheden u te willen overbarmen / en u te gewaarbigen ons alles te verleenen / wat top van loegen onze onwaardigheid niet durben eischen / of om onze blindheid niet wesen te bidden / door de verdiensten uwer Zoons Jesus Christus onzen Heeren / Amen.

Almachtige God / die belooft hebt dat Gy verhooren zult de gebeden der gener / die iets verzoeken in den Naame uwer Zoons: Heend uwe oren goedertierentelyk aan onze gebeden / en geest / dat wy het gene top volgens uwen wille geconwelph van u verzoeken / krachtelph mogen veruorden / om onze noodrustigheden te ontlasten / en uwe heerlijkheid te beuorden / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

¶ Upon the Sundays and other Holy-days (if there be no Communion) shall be said all that is appointed at the Communion, until the end of the general Prayer [For the whole State of Christs Church Militant in Earth] together with one or more of these Collects last before rehearsed, concluding with the Blessing.

Op Zondagen en andere H. Dagen, zo'er geen Communie is, zal eerst alles gezegt worden, van de Communie tot het einde van het Algemeen Gebed [voor de syden de Kerke Christi op aarde], mercen of meet der Geboden even voorgaande, en besluiten met den zegen.

And there shall be no Celebration of the Lords Supper, except there be a convenient number to Communicate with the Priest, according to his discretion.

Daar zal ook geen Communie gehouden worden, ten zy'er een bekwaam getal van Communicianten zy, die met den Dienaar, na zyn believen, communiceeren.

And if there be not above twenty persons in the Parish, of discretion to receive the Communion; yet there shall be no Communion, except four, (or three at the least) Communicants with the Priest.

Zyn'er niet boven twintig personen in de wyk, dieten Avondmaal gaan, zal er echter geen Avondmaal gehouden worden, zo'er geen vier of drie ten minsten met den Dienaar communiceeren.

And in Cathedral and Collegiate Churches and Colleges, where there are many Priests and Deacons, they shall at receive the Communion with the Priest every Sunday at the least, except they have a reasonable cause to the contrary.

In Cathedrale Kerken en Collegien, waar veelc Leeraars en Dienaars zyn, zullen zy alle ten minsten ieder Zondag met de gewoone Leeraar communiceeren, ten zy wettelyk belet.

And to take away all occasion of Dissension and Superstition, which any person hath or might have concerning the Bread and Wine, it shall suffice that the Bread be such as is usual to be eaten; but the best and purest Wheat Bread that conveniently may be gotten.

Om ook alle bygeloof en oncenigheid, die iemand maken mogt omtrent het Brood en den Wyn, voor te korten, zal het genoeg zyn, dat het zulk een Brood zy, als men gewoonlyk eet, nochtan het beste en fynste, dat men krygen kan.

And if any of the Bread and Wine remain unconsecrated, the Curate shall have it to his own use; but if any remain of that which was consecrated, it shall not be carried out of the Church, but the Priest, and such other of the Communicants as he shall then call unto him, shall immediately after the Blessing, reverently eat and drink the same.

Eenig brood of wyn, niet geheiligt zynde, overblyvende, zal de Dienaar tot zyn gebruik behouden; doch iets van 't geheiligde overblyvende, zal dat niet uit de Kerke gedragen worden, maar de Dienaar, en zulke andere der Communicianten als hy'erby roepen zal, zullen 't zelve, terstond na den zegen, met eerbied te samen eeten en drinken.

The Bread and Wine for the Communion shall be provided by the Curate and the Churchwardens, at the charge of the Parish.

1. Brood en de Wyn tot de Communie zal door den Dienaar en Kerkmeester opkopen der Parochie bezorgt worden.

And note that every Parishioner shall communicate at the least three times in the year, of which Easter to be one. And yearly at Easter, every Parishioner shall reckon with the Parson, Vicar, or Curate, or his or their Deputy or Deputies, and pay to them or him all Ecclesiastical Duties, accustomedly due, then and at that time to be paid.

En staat aan te merken, dat een ieder ten minsten driemaal 's jaars in zyn Parochie zal moeten communiceeren, waar onder Paasch een is. En jaarlyks op Paasch zal een iegelyk in zyn Parochie met den Dienaar, of zyn onder-

derbedienden afrekenen, en hem of haar degewoonlyke kerckelyke plichten, dan vervallen, betalen.

¶ *After the Divine Service ended, the Money given at the Offertory shall be disposed of to such pious and charitable uses, as the Minister and Churchwardens shall think fit. Wherein if they disagree, it shall be disposed of as the Ordinary shall appoint.*

¶ De heilige Dienst ge-eindigd zynde, zal het Offergeld tot zulke aalmoessen besteed worden, na't goedvinden des Dienaars en der Kerkmeesteren. En indien daar onderhaars tryd over mogt ontstaan, zal de Bisschop daar over schikking doen.

WHereas it is ordained in this Office for the Administration of the Lords Supper, that the Communicants should receive the same Kneeling; (which Order is well meant for a signification of our humble and grateful acknowledgment of the benefits of Christ therein given to all worthy Receivers, and for the avoiding of such profanation, and disorder in the holy Communion as might otherwise ensue) Yet, lest the same kneeling should by any persons, either out of ignorance and infirmity, or out of malice and obstinacy, be misconstrued and depraved; It is here declared, That thereby no Adoration is intended, or ought to be done, either unto the Sacramental Bread or Wine there bodily received, or unto any Corporal Presence of Christs natural Flesh and Blood. For the Sacramental Bread and Wine remain still in their very Natural Substances, and therefore may not be adored; (for that were Idolatry to be abhorred of all faithful Christians) And the natural Body and Blood of our Saviour Christ are in Heaven, and not here; It being against the truth of Christs natural Body, to be at one time in more places than one.

Angezien in de Bedieninge van het H. Avondmaal des Heeren geordonneert is/ dat de Communicanten het zelve knielende ontfangen zullen; (deze ordze zynde uit een goede meeninge geschied/ om te betekenen onze nedrige en dankbaare erkentnisse van Christi welbaaden/ daar in aan alle/ die het heilsooplyk ontfangen/ gegeven/ en om zulke ontheiliging en wanorder in het H. Avondmaal voort te komen/ als anderszins zoude mogen ontstaan) op dat eventuel dezelve knielinge by niemand/ t zy uit onkunde of zwakheid/ t zy uit boosaardig en hardnekkigheit/ ten kwade gebind en misgekeurt mag werden/ word hier nebens verklaard/ dat hier meede geen aanbiddinge word gemeend/ die men zou moeten doen of aan het sacramentele brood en wyne/ daar lichameljk ontfangen/ of ontrent eenige lichameljke tegenwoordigheit van Christi natuerlyk vlees en bloed; want het Sacrament des broods en wyne blyven in het zelve haar natuerlyk wezen/ en mag daarom niet aangebeden worden/ (want dat was afgodery/ daar alle waare Christenen een schrik voort moeten hebben). Ook is het natuerlyk lichaam en bloed onzes Zaligmakers Christi in den hemel/ en niet hier; streyden de het met de waarheit van Christi natuerlyk lichaam/ dat het op een zelve tyd in meer dan een plaats zou syn.

The Ministration of PUBLICK BAPTISM of Infants,
to be used in the Church.

Formulier van den OPENBARE DOOP.

¶ **T**He People are to be admonished, that it is most convenient that Baptism should not be administered but upon Sundays, and other Holy-days.

the most number of People come together: as well for that the Congregation there present may rejoice the receiving of them that be newly baptized into the number of Christ's Church; as also because in the Baptism of Infants; every man present may be put in remembrance of his own profession made to God in his Baptism. For which cause also it is expedient that Baptism be ministered in the vulgar Tongue. Nevertheless (if necessity so require) children may be baptized upon any other day.

MEn zal het volk vermaanen, dat het zeer gevoegelyk is, dat den Doop niet dan op Zondagen en Feestdagen alleenlyk bedient werde, wanneer er veel volks zamen komt; Eensdeels op dat de tegenwoordige Verzadering getuigenisse drage, dat de Nieuwgedoopten ontfangen werden onder het getal van de Kerke Christi; Anderdeels ook, op dat alle die daar tegenwoordig zyn, door den Doop der Kinderen mogen vermaand worden van haare eigene belydenisse, die zy in den Doop gedaan hebben. Om welke redenen het zeer oorbaar is, dat den Doop in de *Engelsche* Tale bedient werd. Indien nogtans de nood mogte persen, zal men de kinderen wel op een andere dag mogen doopen.

And note, that there shall be for every Male-Child to be baptized, two Godfathers and one Godmother: and for every Female, one Godfather and two Godmothers.

When there are children to be baptized, the Parents shall give knowledge thereof ever night, or in the Morning before the beginning of Morning Prayer, to the Curate. And then the Godfathers and Godmothers, and the People, with the children must be ready at the Font, either immediately after the last Lesson at Morning Prayer, or else immediately after the last Lesson at Evening Prayer, as the Curate by his discretion shall appoint. And the Priest coming to the Font (which is then to be filled with pure water) and standing there, shall say,

Hath this child been already baptized or no?

If they answer, No: Then shall the Priest proceed as followeth.

Wanneer eenige Kinderen gedoopt moeten worden, zullen de Ouders daar van, 'savonds te voren, of 'smorgens voor het begin des *Morgengebeds* den Dienaar daarvan verwittigen; en daar na het zelve de Peeten (die over een Zoon, twee mannen en een vrouw, en over een *Dochter* twee vrouwen en een man dienen te zyn) en het volk aanzeggen, dat zy by de Doopplaats mer de Kinderen mogen bereid staan, terstond na het einde van de laatste Lesse des *Morgengebeds*, of indien het den Dienaar gevoeglyker schynd, na de laatste Lesse des *Avondgebeds*: op welke plaats, als zy tegenwoordig zullen zyn, zal den Dienaar ondervragen, of dit *Kind* gedoopt zy of niet? Indien zy tot antwoord geven, dat het niet gedoopt zy, zal hy vervolgen:

Dearly beloved, forasmuch as all men are conceived and born in sin, and that our Saviour Christ saith, none can enter into the kingdom of God, except he be regenerate and born anew of water and of the Holy Ghost; I beseech you to call upon God the Father, through our Lord Jesus Christ, that of his bounteous mercy he will grant to this child that thing which by nature he cannot have, that he may be baptized with water and the Holy Ghost, and re-

Zeer geliefde Broederen/aangezien alle menschen in zonden ontfangen en geboren zyn / en onzen Zaligmaker Christus zegt / dat niemand in het Ryk Gods kan ingaan / ten zy dezelve wedergebooren zy uit Water en den Heiligen Geest: Zo bidde ik u lieden / dat gy God den Vader / doot onzen Heere Jesus Christus aan lufft roepen / dat hy geliefde / doot zyn goederkerene barmhertigheid / aan dit Kind te vergunnen / 't gene het / van wegen zyn

ceived into Christs holy Church, and be made a lively member of the same.

*¶ Then shall the Priest say,
Let us pray.*

A Almighty and everlasting God, who of thy great mercy didst save Noah and his Family in the ark from perishing by water; and also didst safely lead the children of Israel thy people through the red sea, figuring thereby thy holy Baptism; and by the Baptism of thy well beloved Son Jesus Christ in the river Jordan, didst sanctifie water to the mystical washing away of sin; we beseech thee for thine infinite mercies, that thou wilt mercifully look upon this child; wash him, and sanctifie him with the Holy Ghost, that he being delivered from thy wrath, may be received into the ark of Christs Church; and being stedfast in faith, joyful through hope, and rooted in charity, may so pass the waves of this troublefom world, that finally he may come to the land of everlasting life; there to reign with thee world without end, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

A Almighty and immortal God, the aid of all that need, the helper of all that flee to thee for succour, the life of them that believe, and the resurrection of the dead; We call upon thee for this Infant, that he coming to thy holy Baptism, may receive remission of his sins by spiritual regeneration. Receive him, O Lord, as thou hast promised by thy well beloved Son, saying, Ask, and ye shall have; seek, and ye shall find; knock, and it shall be opened unto you: so give now unto us that ask; let us that seek, find; open the gate unto us that knock; that Christ

nature / niet kan hebben / dat is dat het gedoopt zijnde met Water en den H. Geest / mag ontfangen worden in de heilige Kerke Christi / en een waar en levendig Lid des zelfs zyn.

*¶ Dan zal den Dienaar zeggen,
Maar ons bidden.*

A Almachtige en eeuwighe God / die volgens uwre groote barmhertigheid Noach en syn huisgezin in de Arche verlost hebt van doot / Water te vergaan / en Israel / uw volk / behouden doot het Roodmeer geleid / en daar doot afbeeldt uwen heiligen Doop; en die doot den Doop van uwen welbeminden Zoonne Jeshu Christus / in de riviere der Jordaan / het water geheiligt hebt tot een geestelike afwassinghe der zonden: Wy bidden u ooringedelyk / om uwe onendige ontfeninghe / dat Gy dit Kind genadelijk wilt aanzien: wasch en heiligh het doot uwen heiligen Geest / op dat het doot dit middel van uwe granschap verlost zijnde / in de Arche van Christus Kerke mag ontfangen worden: en vast in den geloofte zijnde / verheugt doot de hope / en gelovetelt in de liefde / also doot de haren dezer onstuimige wereld mag doorgaan / dat het ten laasten mag geraaken in het land den eeuwigen levens / om aldaar met u te regereen in eeuwigheid / doot Jeshu Christus onzen Heere / Amen.

A Almachtige en onsterflike God / de hulpe der behoeftige / doot sprak der genen die haren rochlicht tot u neemen / leven der geloofigen / en de bereyeninghe der dooden: Wy bidden u doot dit jonge Kind, dat het komende tot uwen heiligen Doop / doot de geestelike wedergeboorte bereyeninghe der zonden mag bekomen. Ontfangt het / O Heere / geestelyk Gy belooft hebt doot uwen welbeminden Zoonne / zeggende: Bid, en gy zult verkeygen: Zoekt, en gy zult vinden: Klopt, en u zal open gedaan worden. Geest dan aan ons die nu bidden / laat ons binden / die

ant

Infant may enjoy the everlasting benediction of thy heavenly washing, and may come to the eternal kingdom which thou hast promised by Christ our Lord. Amen.

¶ Then shall the People stand up, and the Priest shall say,

Hear the words of the Gospel written by Saint Mark, in the tenth Chapter, at the thirteenth Verse.

They brought young children to Christ, that he should touch them; and his disciples rebuked those that brought them. But when Jesus saw it, he was much displeased, and said unto them, Suffer the little children to come unto me, and forbid them not; for of such is the kingdom of God. Verily I say unto you, Whosoever shall not receive the kingdom of God as a little child, he shall not enter therein. And he took them up in his arms, put his hands upon them, and blessed them.

¶ After the Gospel is read, the Minister shall make this brief Exhortation upon the words of the Gospel.

Beloved, ye hear in this Gospel the words of our Saviour Christ, that he commanded the children to be brought unto him; how he blamed those that would have kept them from him; how he exhorteth all men to follow their innocency. Ye perceive how by his outward gesture and deed he declared his good will toward them; for he embraced them in his arms, he laid his hands upon them, and blessed them. Doubt ye not therefore, but earnestly believe, that he will likewise favourably receive this present *Infant*, that he will embrace him with the arms of his mercy, that he will give unto him the blessing of eternal life, and make

ni zoeken/ en laat ons open gedaen worden/ wijs wijs mi kloppen/ op dat dit jonge Kind den zegen der hemelsche afwassinghe bekomme/ en tot uwe eeuwigduurende Ryk geraake/ dat Gy belooft hebt doo? Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

¶ Dan zal het Volk opstaan; en den Dienaar zal zeggen:

Hooft de woorden des Evangeliums/ geschreven doo? den heiligen Marcus, in het 10. Capittel/ vers 13.

Op eenen zekeren tyd brachten zy kinderkens tot hem/ op dat hy ze aanraken zoude: En de Discipelen bestraften de gene/ die ze tot hem brachten. Maar Jesus dat ziende/ nam het zeer kwalijk/ en zeide tot haar: Laat de kinderkens tot My komen/ ende verhoord niet: want der zulker is het Koninkryke Gods. Woorwaar zegge Ik u/ zo wie het Koninkryke Gods niet ontfangt/ gelijk een kindeken/ die zal in het zelve geenzins ingaan. En hy omving ze met zyne armen/ ende de handen op haar geleid hebbende/ zegende hy dezelve.

¶ Het Evangelie gelezen zynde, zal den Dienaar over de woorden dezes Evangeliums, deze korte vermaninge doen:

Zeer Geliefde/ gy hoort in dit Evangelie de woorden onzes Zaligmakers Jesu Christi; dat hy geboden heeft/ de kinderkens tot hem te brengen/ hoe hy de Discipelen bestraft heeft/ dat zy dezelve van hem wilden af weeren/ en hoe hy allen vermaand heeft/ dat zy der zelve onnozelmheit zonden nabolgen. Gy verstaat/ hoe hy doo? syn uitspreek gelaat en daad/ zyne goedertierenige toegenegenheit tot haar betoont/ en hoe hy haar met zyne armen omhelsde/ zyne handen op haar geleid/ en haar gezegend heeft. Wilsfeld daarom niet/ inaar geloofst ernstelyk/ dat Gy dit Kind met gelijke goedertierenheit ook zal omvatten/

him partaker of his everlasting kingdom. Wherefore we being thus persuaded of the good will of our heavenly Father towards *this Infant*, declared by his Son Jesus Christ, and nothing doubting but that he favourably alloweth this charitable work of ours, in bringing *this Infant* to his holy Baptism, let us faithfully and devoutly give thanks unto him, and say,

A Almighty and everlasting God, heavenly Father, we give thee humble thanks, that thou hast vouchsafed to call us to the knowledge of thy grace and faith in thee: Increase this knowledge, and confirm this faith in us evermore. Give thy Holy Spirit to *this Infant*, that he may be born again, and be made an heir of everlasting salvation, through our Lord Jesus Christ, who liveth and reigneth with thee and the Holy Spirit, now and for ever. *Amen.*

¶ Then shall the Priest speak unto the Godfathers and Godmothers on this wise.

Dearly beloved, ye have brought *this Child* here to be baptized, ye have prayed that our Lord Jesus Christ would vouchsafe to receive him, to release him of his sins, to sanctifie him with the Holy Ghost, to give him the kingdom of heaven, and everlasting life. Ye have heard also that our Lord Jesus Christ hath promised in his Gospel to grant all these things that ye have prayed for: which promise he for his part will most surely keep and perform. Wherefore after this promise made by Christ, *this Infant* must also faithfully for his part, promise by you that are his Sureties (until he come of age to take it upon himself) that he will renounce the devil and all his works, and constantly believe Gods holy Word, and obediently keep his

met de armen *zoner barmhertigheid* omhelzen/ met den zegen des heilighen levens begiftigen/ en deelachtig maken aan *zijn onsterfelyk Koninkryk*. Daarom wy ons overtuigt zynde van de goede wille onzes Hemelighen Vaders jegens dit jonge Kind/ door *zonen Zone Jesus Christus* geopenbaart/ en niet twyffelende of het waarneemen dezer onzer plicht zal hem aangenaam wezen/ zo laat ons in geloof en godvuchtigheid hem danken/ zeggende:

A Almachtige en eeuwighe God/ Hemeliche Vader/ wy danken u ootmoedigh/ dat het u behaagt heeft/ ons tot de kennisse uwer genade/ en tot het geloof in u/ te roepen. Vermeerder deze kennisse/ en bevestig dit geloof in ons door altoos, Geest uwen H. Geest aan dit jonge Kind, op dat het hervoren zynde/ een Erigenaam werde der eeuwighe zaligheid/ door Jesus Christus onzen Heere/ die met u leeft en regeert/ gelykelyk met den Heiligen Geest/ nu/ en in eeuwigheid/ Amen.

¶ Dan zal den Dienaar de Peeten in dezer voegen aanspreken:

Zeer Geliefde/ gy hebt dit Kind hier gebzagt om gedoopt te worden. Gy hebt gebeden/ dat onzen Heere Jesus Christus het zoude gelieven aan te neemen/ van des zelfs zonden te verlossen/ het te heiligen door den H. Geest/ met het Wyke der Hemelen/ en het eeuwighe leven te begenadigen. Gy hebt insgelyks gehoord/ dat de Heere Jesus Christus in zyn Evangelium beloofd heeft alles te zullen verqummen/ daar gy om gebeden hebt. Welke belofte hy van *zynent wegen* ook zcherlyk zal volbringen. Daarom nadien Christus zich door deze belofte verbonden heeft/ zo behoofd dit Kind mede door u lieben/ (tot dat het zelve tot jaaren kome/ en t op zyn zelfs neme) als borgen en panden/ te belooven/ dat het den duy-
Com.

Commandments.

I demand therefore,

Dost thou in the name of this Child renounce the devil and all his works, the vain pomp and glory of the world, with all covetous desires of the fame, and the carnal desires of the flesh, so that thou wilt not follow nor be led by them?

Answer. I renounce them all.

Minister.

Dost thou believe in God the Father Almighty, maker of heaven and earth?

And in Jesus Christ his only begotten Son our Lord? And that he was conceived by the Holy Ghost; born of the Virgin Mary; that he suffered under Pontius Pilate, was crucified, dead and buried; that he went down into hell, and also did rise again the third day; that he ascended into heaven, and sitteth at the right hand of God the Father Almighty; and from thence shall come again at the end of the world, to judge the quick and the dead?

And dost thou believe in the Holy Ghost; the holy Catholick Church; the Communion of Saints; the remission of sins; the resurrection of the flesh; and everlasting life after death?

Answer. All this I stedfastly believe.

Minister.

Wilt thou be baptized in this faith?

Answer. That is my desire.

Minister.

Wilt thou then obediently keep Gods holy will and commandments, and walk in the same all the days of thy life?

Answer. I will.

bei en alle zyne werken zal berzaken/ standvastigh aan Gods H. Woord geloove geven / en niet gehoorzaamsheid zyne Geboden onderhouden.

Ik vzaage verhalven:

Verzaakt gy int de naam van die Kind, den Duivel en alle zyne werken / de pdele pompe en heerichheid dezer wereld / met alle des zels gierige lusten en begeerpheden des vlees / so dat gy dezelve niet wilt involgen / noch u aan deselve laten verleiden?

Antw. Ik verzake die alle.

Dienaar.

Gelooft gy in God den Vader / den Almachtigen Schepper des Hemels en der Aarde?

En in Jesus Christus zynen eenig gebooren Zoon / onzen Heere? endat hy ontfangen is van den Heiligen Geest / geboren uit de Maaget Maria; dat hy geleden heeft onder Pontius Pilatus / gekruist / gestorven en begraven is: Dat hy nedergebaald is ter hellen / en ten derden dage wederom opgestaan is van den dooden; dat hy opgebaaren is ten hemel / en zit ter rechterhand Gods des Almachtigen Vaders / en dat hy van daar komen zal ten uitersten dage / om te oordeelen de levende en de dooden?

Gelooft gy inngelphs in den H. Geest? Een Heilige Algemeene Kerke / de Gemeenschap der Heiligen / Vergevinge der zonden / Opstandinge des vlees / en na de dood een eeuwig leven?

Antw. Dit alles geloove ik vastelyk.

Dienaar.

Begeert gy in dit geloove gedoopt te zyn?

Antw. Ik begeere.

Dienaar.

Wilt gy dan gehoorzaamlyk Gods heilige wille en geboden onderhouden / en daar in wandelen alle de dagen uws levens?

Antw. Ik wil.

Q 5

¶ Then

¶ Then shall the Priest say,
O Merciful God, grant that the
 Old Adam in *this Child* may be
 so buried, that the new man may be
 raised up in *him*. *Amen.*

Grant that all carnal affections may
 die in *him*, and that all things be-
 longing to the Spirit may live and
 grow in *him*. *Amen.*

Grant that he may have power and
 strength to have victory, and to
 triumph against the devil, the world,
 and the flesh. *Amen.*

Grant that whosoever is here de-
 dicated to thee by our office and
 ministry, may also be endued with
 heavenly virtues, and everlastingly
 rewarded, through thy mercy. O
 blessed Lord God, who dost live
 and govern all things, world without
 end. *Amen.*

A Almighty everliving God, whose
 most dearly beloved son Jesus
 Christ, for the forgiveness of our
 sins, did shed out of his most pre-
 cious side both water and blood, and
 gave commandment to his disciples,
 that they should go teach all nations,
 and baptize them In the Name of
 the Father, and of the Son, and of
 the Holy Ghost; Regard, we beseech
 thee, the supplications of thy con-
 gregation; sanctifie this water to the
 mystical washing away of sin: and
 grant that *this child* now to be bap-
 tized therein, may receive the fulness
 of thy grace, and ever remain in the
 number of thy faithful and elect
 children, through Jesus Christ our
 Lord. *Amen.*

*¶ Then the Priest shall take the Child
 into his hands, and shall say to the
 Godfathers and Godmothers,*
 Name this Child.

*And then naming it after them (if they
 shall certifie him that the child may
 well endure it) he shall dip it in the
 water discreetly and warily, saying,*

¶ Dan zal den Dienaar zeggen:
O Barmhertige God/ geest dat
 den ouden Adam also in dit
 Kind mag begraven werden/ dat
 den nieuwen mensche in het zelve
 mag worden opgewekt/ *Amen.*

Geest/ dat alle vleesselijke togten
 mogen sterben in het zelve, en al-
 les/ wat geestelijk is/ in het zelve
 leven en toeneemen/ *Amen.*

Geest het kragt ende mocht om de
 overhand te krijgen/ en te zegepra-
 len over den duivel/ de wereld en het
 vlees/ *Amen.*

Geest/ dat altoes hier door ons
 aмпt en dienst aan ti toege-eigent
 werd/ ook met hemelsche deugden
 en eeuwige belooninge mag begiftigt
 werden/ door uwe barmherticheit/
O Aldergezegenste Heere God/ die
 leeft en allen regeert in alle eeuwig-
 heit/ *Amen.*

A Onachtige en onsterfelijke
 God/ wiens meest beminden
 Zoonne Jesus Christus/ uit zijne
 dierbaare zijde gelijkelijk water en
 bloed uitgestort heeft tot vergevinge
 onzer zonden/ en aan zijne Discipelen
 geboden/ dat zij horen gaande/ alle
 volkeren zouden onderwijzen/ haer
 doopende in de Name des Vaders/
 ende des Zoons/ ende des h. Gees-
 tes; Het (bidden wij ti) op de
 gebeden uwer Kerke/ heilig dit wa-
 ter tot geestelijke afwaschinge der
 zonden/ en geest dat dit Kind, dat
 nu daar ingedoopt zal worden/ mag
 ontfangen de volheid uwer genade/
 en alreeds hiyben in het getal uwer
 getrouwe en uitverkorene kinderen/
 door Jesus Christus onzen Heere/
Amen.

*¶ Dan zal den Dienaar het Kind in
 zyne handen neemen, en tot de
 Peeten zeggen:*

Noemt dit Kind.

*¶ Daar na de Dienaar de Naam na-
 sprekende, zal het zelve (indien zy
 hem verzekeren, dat het Kind het
 wel verdragen kan) zagtelijk in't
 water drenken, zeggende:*

N. I baptize thee, In the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost. *Amen.*

But if they certify that the Child is weak, it shall suffice to pour water upon it, saying the foresaid words,

N. I baptize thee In the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost. *Amen.*

Then the Priest shall say,

WE receive this child into the Congregation of Christs Rock, and do sign him with the sign of the Cross, in token that hereafter he shall not be ashamed to confess the faith of Christ crucified, and manfully to fight under his banner against sin, the world, and the devil; and to continue Christs faithful soldier and servant unto his lifes end. *Amen.*

Then shall the Priest say,

Seeing now, dearly beloved brethren, that this child is regenerate and grafted into the body of Christs Church, let us give thanks unto Almighty God for these benefits, and with one accord make our prayers unto him, that this child may lead the rest of his life according to this beginning.

Then shall be said, all kneeling,

Our Father, &c. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. *Amen.*

Then shall the Priest say,

WE yield thee hearty thanks, most merciful Father, that it hath pleased thee to regenerate this Infant with thy Holy Spirit, to receive him for thine own child, by adoption, and to incorporate him into thy holy Church. And humbly we beseech thee to grant, that he being dead unto sin, and living unto righteousness, and being buried with Christ

** Here the Priest shall make a Cross upon the Childs Forehead,*

N. Ik doope u in den Name des Vaders / en des Zoons / en des Heiligen Geestes / *Amen.*

** Doch indien het Kind zwak is, zal het genoeg wezen, het zagties met water te besprengen, zeggende als vooren:*

N. Ik doope u in den Name des Vaders / en des Zoons / en des Heiligen Geestes / *Amen.*

** Dan na zal den Dienaar zeggen:*

We nemen dit Kind aan in de vergaderinge der kerkke Christi / en tekenen het met het teken des kruices / tot een getuigenisse / dat het voortaan niet beschaamt zal zijn te belijden het geloof in den gekruisten Christus / en onder des zelfs darenne mannelijk te strijden tegen de zonden / de wereld / en de duivel / en Christi getrouwe krijgsman en dienaar blijven / tot het einde van des zelfs leven / *Amen.*

** Dan zal den Dienaar zeggen:*

Dankle mi (zeer geliefde Broeders) dit Kind wedergeboren is / en in het Utschaam der kerkke Christi ingelyft / so laat ons den Allmachtigen God danken voor deze weldaden / en met eendrachtige toewijdinge hem bidden / dat dit Kind, achtervolgens dit beginzel / het overige zijns levens leiden mag.

** Dan zal knielende gezegd worden:*

Onze Vader / &c. Ende en leid ons niet in verzoeking; maar verlost ons van den boosen / *Amen.*

** Den Dienaar zal nog zeggen:*

We danken ti heretijk / zeer barmhertige Vader / dat het ti gelieft heeft dit Kind, door uwen Heest te wederhaaren / voor uwen eigen Kind by aanneminge te ontfangen / en uwe kerkke in te treden / ootmoedelijk bidden wy ti / verleend dat het de zonden gestroven zijnde / der rechtvaardigheid levende / en met Christus begraven in syn dood / den

** Hier zal de Dienaar een Kruis op's Kinds voorhoofd maken.*

In his death; - may crucifie the old man, and utterly abolish the whole body of sin, and that as *he is* made partaker of the death of thy Son, *he* may also be partaker of his resurrection; so that finally with the residue of thy holy Church, *he* may be an inheritor of thine everlasting Kingdom, through Christ our Lord. Amen.

¶ Then all standing up, the Priest shall say to the Godfathers and Godmothers this Exhortation following.

FOrasmuch as this child hath promised by you his Sureties, to renounce the devil and all his works, to believe in God, and to serve him; ye must remember that it is your parts and duties to see that this Infant be taught, so soon as he shall be able to learn, what a solemn vow, promise and profession *he* hath here made by you. And that *he* may know these things the better, ye shall call upon him to hear Sermons, and chiefly ye shall provide that *he* may learn the Creed, the Lords Prayer, and the Ten Commandments in the vulgar tongue, and all other things which a Christian ought to know and believe to his souls health; and that this child may be virtuously brought up to lead a godly and a Christian life; remembering always that Baptism doth represent unto us our profession, which is to follow the example of our Saviour Christ, and to be made like unto him; that as he died and rose again for us; so should we who are baptized, die from sin, and rise again unto righteousness, continually mortifying all our evil and corrupt affections, and daily proceeding in all virtue and godliness of living.

ouden mens mag krueligen / en gantschelyk vernietigen het lichaam der zonden / op dat het, even geelyk het deelachtig gemoeden is des doods uwer Zoons / also ook mag deelachtig werden aan zyne verrijzenisse / om also ten laetsten met de reste der Kerke / een Erfgenaam te zyn van uwer eeuwigh Koninkryk / door Christus onzen Heere / Amen.

¶ Daar na alle opstaande, zal den Dienaar aan de Peeten deze vermaaninge doen:

Angezien dit Kind door u lieben als deszelfs borzen / beloofd heeft / den duivel en alle zyne werken te zullen verwerpen / in God te geloven / en hem alleen te dienen; zo moet gylieben inbachtig wezen / dat het uwaamt en opgelegde last is toe te zien / dat dit Kind, zo haast het bekwam zal zyn te leeren / onderwezen werde / wat een solemnele belofte / wat een heilige bejdenisse het doop u lieben gedaen heeft / en op dat het deze dingen te beter mag verstaen / zult gy het dikwils vermaanen / de heilige predikationen te hooren / en boozameslyk zult gy zorge dragen / dat het in de gemeene tale leere de artpykelen des Beloffs / het Gebed onzen Heeren / en de tien Geboden / en alle andere zaaken / die een Christen / tot de zaligheid zynner siele behoort te weten; en dat dit Kind deugdzaamlyk werde opgebracht tot een Godbzuchtig en Christelyk leven / altpd gebachtig zynde / dat den Doop ons boozdogen is leggende onze bejdenisse / welke is het voorbeeld van Christus onzen Zaligmaker na te volgen / en hem geelyksoortig gemaakt te worden: op dat even geelyk hy booz ons gestorben en weder verreezen is / wy die gedoopt zyn / ook also de zonden zonden steroen / en opstaan ter rechtvaerdigheid / altpd dooende onze kinade en bedofte begeerlykheden / en groote boozgang doende in alle deugden en godbzuchtigheid des levens.

Formulier van den heimelyken Doop.

259

¶ Then shall he add, and say,

YE are to take care that this child be brought to the Bishop to be confirmed by him, so soon as he can say the Creed, the Lords Prayer, and the Ten Commandments in the vulgar tongue, and be further instructed in the Church Catechism set forth for that purpose.

It is certain by Gods Word, that children which are baptized, dying before they commit actual sin, are undoubtedly saved.

To take away all scruple concerning the use of the sign of the Cross in Baptism; the true Explication thereof, and the just reasons for the retaining of it, may be seen in the xxxth Canon, first published in the year MDCIV.

¶ Dan zal hy hier nog byvoegen, en zeggen:

Gij moet zorg dragen / dat dit Kind tot den Bisschop gebracht worde / om doop hem hebestigt te worden / zo dia als het zelve het Ge- loof, 't Gebed des Heeren, en betien Geboden in de gemeente tale op kan zeggen / om verder onderwezen te worden in de Ihermelyke Catechismus / ten dieneinde opgesteld.

¶ Het blykt uit Gods Woord, dat de gedoopte kinderen, stervende voor 't begaan van dadelijke zonden, on- twyffelbaar zalig zyn.

¶ Om alle zwaarigheid weg te nemen omtrent het gebruik van het teken des Kruis in den Doop, zo kan de rechte verklaring daar van en de waare redenen, waarom dat onderhouden word, nagezien worden in de 30 Canon, eerst uitgege- ven in den jaare M. DC. IV.

The Ministratation of PRIVATE BAPTISM of Children in Houses.

Formulier van den Doop, die in 's heimelyk binnens huis geschied.

THe Curates of every Parish shall often admonish the People, that they defer not the Baptism of their Children longer than the first or second Sunday next after their birth, or other Holyday falling between, unless upon a great and reasonable cause to be approved by the Curate.

DE Dienaaren van elke wyk zullen dikmaal het volk vermanen, dat zy den Doop der Kinderen niet langer moeten uitsellen, dan tot Zondag of andere tusschen komende Feestdag na haare geboorte, dan om groote en redelyke oorzaake, door den Dienaar voor zulks bekend.

¶ And also they shall warn them, that without like great cause and necessity they procure not their children to be baptized at home in their houses. But when need shall compel them so to do, then Baptism shall be administered on this fashion.

¶ Zy zullen het volk mede waarschouwen, dat zy hare kinderen zonder groote reden en noodzakelykheid in hare eigen huizen niet laten doopen. Dog zo haar een hoogdringende nood mogt komen te persen, zullen zy dat doen in dezer voegen.

¶ First, let the Minister of the Parish (or in his absence, any other lawful Minister that can be procured) with them that are present, call upon God, and say the Lords Prayer, and so many of the Collects appointed to be said before in the Form of Publick Baptism, as the time and present exigence will suffer. And then, the child being named by some one that is present, the Minister shall pour water upon it, saying these words;

¶ Voor eerst, zal den Dienaar van die Wyk, (of in zyn afwezen eenig ander wettig Leeraar, die men krygen kan) met de gene die daar tegenwoor- dig

dig zyn, God aanroepen, spreekende het *gebed onzes Heeren*, en zo veel van de gebeden in den openbaren Doop, als deryd wilt toelaten. Daarna het Kind van iemand, daar tegenwoordig, genocind zynde, zal den Dienaar het zelve met water besprengen, zeggende:

N I baptize thee In the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost. *Amen.*

¶ Then all kneeling down, the Minister shall give thanks unto God, and say,

WE yield thee hearty thanks, most merciful Father, that it hath pleased thee to regenerate this Infant with thy Holy Spirit; to receive him for thine own child by adoption, and to incorporate him into thy holy Church. And we humbly beseech thee to grant, that as he is now made partaker of the death of thy Son, so he may be also of his resurrection: And that finally with the residue of thy Saints he may inherit thine everlasting kingdom, through the same thy Son Jesus Christ our Lord. *Amen.*

¶ And let them not doubt, but that the Child so baptized, is lawfully and sufficiently baptized; and ought not to be baptized again. Yet nevertheless, if the child which is after this sort baptized, do afterward live, it is expedient that it be brought into the Church, to the intent that if the Minister of the same Parish did himself baptize that child, the Congregation may be certified of the true Form of Baptism, by him privately before used: In which case he shall say thus,

I Certifie you, that according to the due and prescribed order of the Church, at such a time, and at such a place, before divers witnesses I baptized this child.

¶ But if the child were baptized by any other lawful Minister; then the Minister of the Parish where the child was born or christened, shall examine and try

N Ik doope u in den Naam des Vaders / ende des Zoons / ende des Heiligen Geestes, *Amen.*

¶ Daar na alle nederknielende, zal den Dienaar God danken en zeggen,

Wij bedanken U van herten / alderbarstheestigste Vader / dat het U behangt heeft dit jong Kind door uwen H. Geest te wederbaren / het zelve door uw eigen Kind by aanneming te ontfangen en uwe H. Kerke in te lyden. In simelen wij U ootmoedelyk / dat eben als het nu een Deelgenoot is gemaakt van de dood uwen Zoons / het zelve ook wezen mag van Zyne opstandinge / en dat het ten laasten met de overige uwer Heiligen uwe eertwieg Koninkryck beerve / door den zelve uwen Zoon / Jezus Christus onzen Heere. *Amen.*

¶ Niemand wysele nu, of het Kind, in dezer voege gedoopt, is ten volen en wettelyk gedoopt: en moet daar na in de Kerke niet wederom gedoopt werden. Indien nogtans het Kind, op deze maniere gedoopt, in leven blyft, zo is het zeer goed, dat het in de Kerke gebracht werde, ten einde dat, indien de Dienaar van dezelve Wyk het Kind zelve heeft gedoopt, de Vergaderinge verzekert zy, dat het van hem binnens huis rege gedoopt is geweest. In welken gevallehy dus zeggen zal:

Iki verzeke U dat agtervolgende de behoorlyke en hoorgeschreyende orde der Kerke / Ik op zulk een tyd en zulken plaats, voor vercheide ne getuigen / dit Kind gedoopt hebbe.

¶ Dog zo het Kind by eenig ander wettig Dienaar is gedoopt, dan zal de Dienaar der Wyk, waar het Kind geboren en gedoopt is, on-

whether the child be lawfully baptized, or no. In which case, if those that bring any child to the Church, do answer that the same child is already baptized, then shall the Minister examine them further, saying,

By whom was this child baptized?

Who was present when this child was baptized?

Because some things essential to this Sacrament may happen to be omitted through fear or haste, in such times of extremity; therefore I demand further of you,

With what matter was this child baptized?

With what words was this child baptized?

And if the Minister shall find by the answers of such as bring the child, that all things were done as they ought to be; then shall not he christen the child again, but shall receive him as one of the flock of true Christian People, saying thus,

I Certifie you, that in this case all is well done, and according unto due order, concerning the baptizing of this child; who being born in original sin, and in the wrath of God, is now by the laver of regeneration in Baptism, received into the number of the children of God, and heirs of everlasting life: For our Lord Jesus Christ doth not deny his grace and mercy unto such Infants, but most lovingly doth call them unto him, as the holy Gospel doth witness to our comfort on this wise,

S. Mark, 16. 15.

They brought young children to Christ, that he should touch them; and his disciples rebuked those that brought them. But when Jesus saw it, he was much displeased, and said unto them, Suffer the little children to come unto me, and forbid

dernoeken en vragen of het Kind wettig zy gedoopt of niet. Indien de gene, die het Kind tegenwoordig brengen, antwoorden, dat het nu gedoopt is, zal den Dienaar vorder vragen:

Door wien was dit Kind gedoopt?

Wie zyn er tegenwoordig geweest/ als het gedoopt wterd?

Omdat door vrees of haast in zulke tyden iets wezenlyks in dit verbondsteeken zou mogen nagelaten zyn/so vraag ik u verder:

Waar mede was dit Kind gedoopt?

Met wat woorden was het gedoopt?

En indien den Dienaar uit het antwoorden der gener, die het Kind gebragt hebben, verstaar, dat alles behoorlyk geschied is, zal hy den Doop niet vernieuwen, maar het Kind aannemen als een der Kudde van 't ware volk Christi, zeggende:

I Verzekere u/ dat gy u wel gekwetert hebt in deze zaak/ en dat gy de behoorlyke orde gevolgt hebt in den Doop van dit Kind/ het welke geboren zonde in Erfszonde/ en onder de toorn Gods/ misdooy het Bad der Wedergeboorte in den Doop/ aangenomen is onder het getal der kinderen Gods/ en der Ervenaamen des eeuwigen leuens. Want onze Weere Jezus Christus weigert zyne genade niet aan duizendige kinderen/ maar noodigt haare zeer minnelyk tot zig/ gelyk het heylige Evangelie tot onzer grooten troost getuigt in dezer voegen:

Marcus 10. 13-17.

O Een zekere tyd bragten zy kinderen tot hem/ op dat hyse aanraken zoude: ende de discipelen bestraffen de gene/ dieze tot hem bragten. Maar Jezus dat sien- de nam het zeer kwaliph/ ende ziede tot haare/ Maar de kinderen tot my comen

them not; for of such is the kingdom of God. Verily I say unto you. Whosoever shall not receive the kingdom of God as a little child, he shall not enter therein. And he took them up in his arms, put his hands upon them, and blessed them.

¶ *After the Gospel is read, the Minister shall make this brief Exhortation upon the words of the Gospel.*

BEloved, ye hear in this Gospel the words of our Saviour Christ, that he commanded the children to be brought unto him; how he blamed those that would have kept them from him; how he exhorted all men to follow their innocency. Ye perceive how by his outward gesture and deed he declared his good will toward them; for he embraced them in his arms, he laid his hands upon them, and blessed them. Doubt ye not therefore, but earnestly believe, that he hath likewise favourably received this present *Infant*, that he hath embraced him with the arms of his mercy, and (as he hath promised in his holy word) will give unto him the blessing of eternal life, and make him partaker of his everlasting Kingdom. Wherefore we being thus persuaded of the good will of our heavenly Father, declared by his Son Jesus Christ towards this *Infant*, let us faithfully and devoutly give thanks unto him, and say the Prayer which the Lord himself taught us.

Our Father, &c. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. Amen.

Almighty and everlasting God, heavenly Father, we give thee humble thanks, that thou hast vouchsafed to call us to the knowledge of thy grace and faith in thee; Increase this knowledge, and confirm this

hopen/ ende en verhoopen niet/ want der zuiker is het Koninkryke Gods. Dooftwaer zegge ik u/ 300 wie het Koninkryke Gods niet en ontfangt gelijc een kindeken/ die en zal in 't zelve geertzins ingaan. Ende hy omvingte met zyn armen/ ende de handen op haar gelegte hebbende/ zeggende hy dezelve.

¶ Het Evangelie gelezen zynde, zal den Dienaar over de woorden dezes Evangeliums, deze korte vermaninge doen.

Zorgeliefde/ gy hoord in dit Evangelie de woorden onzes Zaligmakers Jesu Christi: dat hy geboden heeft/ de kindekens tot hem te brengen/ hoe hy de discipelen bestraft heeft/ dat zy dezelve van hem vollen afweeren/ en hoe hy haar allen vermaand heeft/ dat zy der zelve onnozelheid zonder navolgen. Op verstaet/ hoe hy door zyn uitswendig gelaet en daad/ zyne goedertieren toegenegenheid tot haar bewezen/ en hoe hy haar met zyne armen omhelst/ zyne handen op haar geleid en haar gezegent heeft. Twijfelt daarom niet/ maar geloof ernstelijc/ dat hy dit Kind met gelijc goedertierenheid ook zal omvatten/ met de armen zynner barmhertigheid omhelzen/ met den zegen des hemelschen levens begiftigen en deelagtig maken aan zyn onsterfelijc Koninkryk. Waaron wy dits overtuigt zynde hart de goede wille onzes hemelschen Vaders tot dit Kind/ verklaart door zyn Zoon Jesus Christus/ so laet ons in gelove en nedrigheid hem danken/ zeggende in 't Gebed/ dat de Heere ons zelve geleerd heeft:

Onze Vader/ &c. Ende leid ons niet in verzoeking/ maar verlost ons van den boosen. Amen.

Almachtige en eeuwige God/ hemelsche Vader/ wy danken u ootmoedelijc/ dat het u behaagt heeft/ ons tot de kennisse uwer genade en tot het gelove in u/ te roepen. Vermeerderd deze kennisse en be-

Formuliet van den heimelyken Doop.

257

saith in us evermore. Give thy Holy Spirit to this Infant, that he being born again, and being made an heir of everlasting salvation, through our Lord Jesus Christ, may continue thy servant, and attain thy promise, through the same our Lord Jesus Christ thy Son, who liveth and reigneth with thee and the Holy Spirit, now and for ever. Amen.

Then shall the Priest demand the Name of the child, which being by the God-fathers and Godmothers pronounced, the Minister shall say,

Dost thou in the name of this Child renounce the devil and all his works, the vain pomp and glory of this world, with all covetous desires of the same, and the carnal desires of the flesh, so that thou wilt not follow nor be led by them?

Answer. I renounce them all.

Minister.

Dost thou believe in God the Father Almighty, maker of heaven and earth?

And in Jesus Christ his only begotten Son our Lord? And that he was conceived by the Holy Ghost; born of the Virgin Mary; that he suffered under Pontius Pilate, was crucified, dead and buried; that he went down into hell, and also did rise again the third day; that he ascended into heaven, and sitteth at the right hand of God the Father Almighty; and from thence shall come again at the end of the world, to judge the quick and the dead?

And dost thou believe in the Holy Ghost; the holy Catholick Church; the Communion of Saints; the remission of sins; the resurrection of the flesh; and everlasting life after death?

Ans. All this I stedfastly believe.

stigt dit Geloof in ons booz altoos. Geest utwen H. Geest aan dit jonge Kind, op dat het herbooren zynde/ een Erfgenaam werde der ewigiger zaligheid/ dooz Jesus Christus onzen Heere/ into dienaar volhardend/ en uwe beloften bereiken mag/ dooz den zelven onzen Heere Jesus Christus utwen Zoone/ die met u leeft en regeert/ gelphelp met den H. Geest/ mi/ en in eeuwigheid/ Amen.

Daar na zal den Dienaar vragen, hoe den naam van het Kind is. Het welke, wannecr de Peeten zullen gezeld hebben, zal hy zeggen:

Verzaakt gy uit de naam van dit Kind, den duivel en alle zonne werken/ de ydele pompe en heerlykheid dezer wereld/ met alle des zelfs gierige lusten/ en begeerlykeden des vlees/ zo dat gy dezelve niet wilt inbolgen/ noch u van dezelve lasten verleiden?

Antw. Ik verzake die alle.

Dienaar.

Geloofst gy in God den Vader/ den Almachtigen/ Schepper des Hemels ender Aarde?

En in Jesus Christus zonen eenig geboren Zoone/ onzen Heere? en dat hy ontfangen is van den Heiligen Geest/ geboren uit de Maaget Maria; dat hy geleden heeft onder Pontius Pilatus/ gekruist/ gestorven en begraven is? Dat hy nedergedaalt is ter hellen/ en ten derden dage wederom opgestaan is van den dooden? Dat hy opgebaaren is ten hemel/ en zit ter rechterhand Gods des Almachtigen Vaders/ en dat hy van daar komen zal ten uitersten dage/ om te oordeelen de levende ende de dooden?

Geloofst gy in ghelphelp in den H. Geest? Een Heilige Algemeene Kerke/ de Gemeenschap der Heiligen/ Vergevinge der zonden/ Opstandinge des vlees/ en na de doode een ewigw leven?

Antw. Dit alles geloove ik vastelyk.

R.

Minister.

Minister.

Wilt thou then obediently keep Gods holy will and commandments, and walk in the same all the days of thy life?

Answer. I will.

¶ Then the Priest shall say,

WE receive this child into the Congregation of Christs flock, and do \dagger sign him with the sign of the Cross, in token that hereafter he shall not be ashamed to confess the faith of Christ crucified, and manfully to fight under his banner against sin, the world, and the devil; and to continue Christs faithful soldier and servant unto his lifes end. Amen.

¶ Then shall the Priest say,

Seeing now, dearly beloved brethren, that this child is by Baptism regenerate and grafted into the body of Christs Church, let us give thanks unto Almighty God for these benefits, and with one accord make our prayers unto him; that he may lead the rest of his life according to this beginning.

¶ Then shall the Priest say,

WE yield thee most hearty thanks, most merciful Father, that it hath pleased thee to regenerate this Infant with thy Holy Spirit, to receive him for thine own child by adoption, and to incorporate him into thy holy Church. And humbly we beseech thee to grant, that he being dead unto sin, and living unto righteousness, and being buried with Christ in his death, may crucifie the old man, and utterly abolish the whole body of sin, and that as he is made partaker of the death of thy Son, he may also be partaker of his resurrection; so that finally with the residue of thy holy Church, he may be an inheritor of thine everlasting Kingdom, through Jesus

† The Priest shall make a Cross upon the Childs Forehead,

Dienaar.

Wilt ghy dan gehoorzaamlyk Gods heilige wille en geboden onderhouden / en daar in wandelen alle de dagen uwes lebens?

Antw. Ik wil.

¶ Daar na zal den Dienaar zeggen:

Wij neemen dit Kind aan in de vergaderinge der laudde Christi / en tekenen het met het teken des kruises / tot een getuigenisse / dat het doopstaan niet bejchaamd zal syn te behouden het geloof in den gekruisten Christus / en onder des zelfs hantiere mannelijk te strepen tegen de zonden / de wereld / en de duivel / en Christus getrouwe krygsmann en dienaar blioven / tot het einde van des zelfs leuen / Amen.

¶ Dan zal den Dienaar zeggen:

De Gheleerde (zeer geliefde Broederen) die Kind wedergebooren is / en in het lichaam der Kerke Christi ingeloft / so laat ons den Allmachtigen God danken voor dese weldaden / en met eendrachtige toetsinginge Hem bidden / dat dit Kind, achtervolgens dit beginzel / ook het overige zyns lebens leiden mag.

¶ Dan zal den Dienaar zeggen:

Wij danken U hertelyk / zeer barmhertige Vader / dat het U gelieft heeft dit Kind, door uwen Heiligen Geest te wederbaren / voor uw eigen Kind by aanneeminge te ontfangen / en uwe Kerke in te lyden / ootmoedelyk bidden wy U / verleend dat het de zonden gestroven zynde / der rechtvaardigheid levende / en met Christo begraven in zyn dood / den ouden mensch mag kruizigen / en gantschelyk vernietigen het lichaam der zonden / op dat het, even gelijk het deelachtig geworpen is des doods uwen Zoons / also ook mag deelachtig werden aan zyne bezzeggenisse / om also ten laetsten niet de rechte der Kerke / een Erfgenaam te zyn van uw eeuwig

Christ

¶ Hier zal de Dienaar een Kruis op 's Kinds voorhoofd maken.

Formulier van den heimelyken Doop.

149

Christ our Lord. Amen.

¶ Then all standing up, the Minister shall make this Exhortation to the Godfathers and Godmothers.

FOrasmuch as this child hath promised by you his Sureties, to renounce the devil and all his works, to believe in God, and to serve him; ye must remember that it is your parts and duties to see that this Infant be taught, so soon as he shall be able to learn, what a solemn vow, promise and profession he hath made by you. And that he may know these things the better, ye shall call upon him to hear Sermons, and chiefly ye shall provide that he may learn the Creed, the Lords Prayer, and the Ten Commandments in the vulgar tongue, and all other things which a Christian ought to know and believe to his souls health; and that this child may be virtuously brought up to lead a godly and a Christian life; remembering alway that Baptism doth represent unto us our profession, which is to follow the example of our Saviour Christ, and to be made like unto him; that as he died and rose again for us; so should we who are baptized, die from sin, and rise again unto righteousness, continually mortifying all our evil and corrupt affections, and daily proceeding in all virtue and godliness of living.

¶ But if they which bring the Infant to the Church do make such uncertain answers to the Priests questions, as that it cannot appear that the child was baptized with water, in the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost, (which are essential parts of Baptism) then let the Priest baptize it in the Form before up.

Woningepk / doop Christus onzen Heere / Amen.

¶ Daar na alle opstaande, zal den Dienaaraan de Feeten deze vernaminge doen.

Angezien dit Kind doop u lieben/ als des zelfs borzen / belooft heeft / den duivel en alle ygne werken te zullen verraken / in God te gelooven / en Hem alleen te dienen; zo moet gij lieden indachtig wesen / dat het nu ampt en opgeleide last is toe te zien / dat dit Kind, zo haast het bekwam zal ynte leeren / ondertuizen werde / wat een solemnele belofte / wat een heilige bespdenisse het doop u lieben gedaant heeft / en op dat het deze dingen te beter mag verstaan / juist gij het dike wils vermaanen / de heilige Predikanten te hooren / en boozmanelk zult gij zonge dzagen / dat het in de gemeene Tale mag leeren de Propheeten des Geloofs / het Gebed onzer Heeren / en de tien Geboden / en alle andere zaken / die een Christen / tot de zaligheid zijner siele / behoort te weten; en dat dit Kind deugdzaamelyk werde opgebracht tot een Goddijngig en Christelyk leven / altpd gedachtig zynde / dat den Doop ons booz oogen is leggende onze Bespdenis / welke is het voorbeeld van Christus onzen Zaligmaker nate volgen / en Hem gelijckvormig gemaakt te werden: Op dat eben gelijck hy booz ons gestorben en weder verreezen is / hy / die gedoopt zyn / ook also de zonde zonden sterben / en opstaan ter rechtvaardigheid / altpd doovende onze kwade en bedorpe begeerpliheden / en groote boozgang doende in alle Godvruchtigheid des levens.

¶ Maar of de gene, die het Kind in de Kerke brengen, zulk onzeker antwoord gaven op des Dienaars vragen, waar uit niet bleek dat het Kind gedoopt was in de Naam des Vaders, des Zoons, en des H. Geests, dat wezentlyke deelen des Doops zyn, zal den Dienaar alles doen, volgens

R. 2

printed

Baptism of such as are of riper years.

pointed for Publick Baptism of Infants; saving that at the dipping of the Child in the Font, he shall use this form of words.

IF thou art not already baptized, N. I baptize thee In the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost. Amen.

het Formulier des Openbaars Doops; hier boven aangewezen; mitgezondert dat hy in 't doopen des Kinds aldus zal zeggen:

Baldien dat gy te booren niet gedoopt zyt / N. Ik doope u in den Name des Vaders / ende des Zoons / ende des Heiligen Geestes / Amen.

The Ministratation of Baptism to such as are of riper years, and able to answer for themselves.

Het Formulier des Doops der bejaarden, bekwaam om voor zich zelven te antwoorden.

WHen any such Person as are of riper years are to be baptized, timely notice shall be given to the Bishop, or whom he shall appoint for that purpose, a week before at the least, by the Parents, or some other discreet Persons; that so due care may be taken for their examination, whether they be sufficiently instructed in the Principles of the Christian Religion; and that they may be exhorted to prepare themselves with Prayers and Fasting for the receiving of this holy Sacrament.

WAnneer eenige van ripe Jaaren gedoopt willen zyn, zo zal door de Ouders of eenig eerlyk Persoon, daar van behoorlyke kennisse gegeven worden aan den Bisschop of dien hy daar toe stellen zal, ten minsten een week van te vooren, ten eynde zodanige onderzocht mogen worden, of zy in de Gronden der Christelyker Godsdienst genoegzaam onderwezen zyn, en vermaand, haar door Gebedden en Vasten voort te bereiden tot het ontfangen van dit H. Sacrament.

And if they shall be found fit, then the Godfathers and Godmothers (the People being assembled upon the Sunday or Holy day appointed) shall be ready to present them at the Font immediately after the second Lesson, either at Morning or Evening Prayer, as the Curate in his discretion shall think fit.

Zo zy bequaam bevonden worden, zullen de Poeten (in tegenwoordigheid van 't Volk op die Zondag of H. Dag vergadert) gereed zyn aan het Watervat straks na de tweede Lesse, 't zy in 't Morgen of Avond-Gebed, zo als den Dienaar goed zal vinden.

And standing there, the Priest shall ask whether any of the Persons here presented be baptized or no: If they shall answer, No: Then shall the Priest say thus,

In dezer voegen zal den Dienaar vragen of eenige der Persoonen, die hier ten Doop komen, gedoopt zyn of niet, zo zy zeggen van Neen, zal den Dienaar dus vervolgen,

DEarly beloved, forasmuch as all men are conceived and born in sin, (and that which is born of the flesh is flesh) and they that are in the flesh cannot please God, but live in sin, committing many actual transgressions; and that our Saviour Christ faith, none can enter into the Kingdom of God, except he be regenerate, and born anew of water and of the

Zeer Geliefden / hoor zo veel als alle menschen in zonden ontfangen en geboren zyn / (en dat 't gene uit den vleesche geboren is / vleesch is) en zy die in den vleesche zyn / God niet kunnen behagen / maar in zonde leven en veel daadelyke overtreddingen begaan; En dat onzer Zaligmaker Christus zegt: Niemand kan in 't Koninkryke Gods ingaan / Holy

Holy Ghost; I beseech you to call upon God the Father, through our Lord Jesus Christ, that of his bounteous goodness he will grant to *these persons* that which by nature they cannot have, that they may be baptized with Water and the Holy Ghost, and received into Christs holy Church, and be made lively members of the same.

¶ Then shall the Priest say,
Let us pray.

(¶ And here all the Congregation shall kneel.)

A Almighty and everlasting God, who of thy great mercy didst save Noah and his Family in the ark from perishing by water, and also didst safely lead the children of Israel thy people through the red sea, figuring thereby thy holy Baptism; and by the Baptism of thy welbeloved Son Jesus Christ in the river Jordan, didst sanctifie the element of water to the mystical washing away of sin; we beseech thee for thine infinite mercies, that thou wilt mercifully look upon *these thy servants*; wash them, and sanctifie them with the Holy Ghost, that they being delivered from thy wrath, may be received into the ark of Christs Church; and being stedfast in faith, joyful through hope, and rooted in charity, may so pass the waves of this troublesome world, that finally they may come to the land of everlasting life, there to reign with thee world without end, through Jesus Christ our Lord. Amen.

A Almighty and immortal God, the aid of all that need, the helper of all that flee to thee for succour, the life of them that believe, and the resurrection of the dead; We call upon thee for *these persons* that they coming to thy holy Baptism, may receive remission of their sins by spirit-

and die wedergebooren is uit Water en uit Geest/ zo verzoeck ik u/ God de Vader aan te roepen dooz onzen Heere Jesus Christus/ dat Hy na zyne milde goedertierenheid aan deze Persoonen gelieve te verleenent gene zy van nature niet konnen hebben/ dat zy mogen gedoopt werden met Water en den H. Geest/ en aangenomen in de H. Kerke van Christus/ en levendige Lidmaten daar van zyn.

¶ Dan zal den Dienaar zeggen:
Laat ons bidden!

¶ Hier zal de gantsche Vergaderinge knielen:

A Almachtige en eeuwige God/ die volgens uwe groote barmhertigheid/ Jhaach en zyn Huisgezin in de Arke verlost hebt van dooz het water te vergaan/en Israël uwo volk behouden dooz het Roodmeer geleid/ en daardooz afbeeld uwen heiligen Doop; en die dooz den Doop van uwen welbemindde Zoon Jesus Christus/ in de Riviere der Jordaan/ het water geheiligt hebt tot een geesteslyke afwasfchinge der zonden: Wy bidden u ootmoedelyk om uwe onefindige ontfemminge/ dat Gy deze Persoonen genadiglyk wilt aanzien: wasch en heiligh haar dooz uwen Heiligen Geest/ op dat zy dooz dit middel van uwe granschap verlost zynde/ in de Arke van Christi Kerke mogen ontfangen worden: en dast in den geloove zynde/ verheugt dooz de hope/ en gewoont in de liefde/ also dooz de baren dezer onstuynige wereld doozgaan/ dat zy ten laatsten geraaken mogen in het land des ewigen levens/ om aldaar met u te regereen in eenwigheid/ dooz Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

A Almachtige en onsterfelyke God/ de hulpe der behoeftege/ Dooz spraak der gener/ die haar toevlucht tot u neemen/ leven der geloofigen/ en de verpersoonisse der dooden: Wy bidden u dooz deze Persoonen, dat zy, komende tot uwen Heiligen Doop/ dooz de geesteslyke weder-

tual regeneration. Receive them, O Lord, as thou hast promised by thy well-beloved Son, saying, Ask, and ye shall receive; seek, and ye shall find; knock, and it shall be opened unto you: so give now unto us that ask; let us that seek, find; open the gate unto us that knock; that these persons may enjoy the everlasting benediction of thy heavenly washing, and may come to the eternal kingdom which thou hast promised by Christ our Lord, Amen.

¶ Then shall the People stand up, and the Priest shall say,

Hear the words of the Gospel written by Saint John, in the third Chapter, beginning at the first Verse.

T Here was a man of the Pharisees, named Nicodemus, a ruler of the Jews. The same came to Jesus by night, and said unto him, Rabbi, we know that thou art a teacher come from God; for no man can do these miracles that thou dost, except God be with him. Jesus answered and said unto him, Verily verily I say unto thee, Except a man be born again, he cannot see the kingdom of God. Nicodemus saith unto him, How can a man be born when he is old? Can he enter the second time into his mothers womb, and be born? Jesus answered, Verily verily I say unto thee, Except a man be born of water and of the Spirit, he cannot enter into the kingdom of God. That which is born of the flesh, is flesh; and that which is born of the Spirit, is spirit. Marvel not that I said unto thee, Ye must be born again. The wind bloweth where it listeth, and thou hearest the sound thereof; but canst not tell whence it cometh, and whither it goeth: so is every one that is born of the Spirit.

gehoorte vergevinge der zonden mogen bekomen. Ontfangt haar, O Heere/ gelph Gy belooft hebt dooz sinen welbeminden Zoon/ zeggende: Bid/ en gy zult verkrigen: Zoekt/ en gy zult vinden: Klopt/ en u zal open gedaan worden. Geeft dan aan ons die nu bidden/ laat ons vinden/ die nu zoeken/ en laat ons open gedaan werden/ wy! wy nu kloppen/ op dat deze Personen den zegen der hemelscher afwassinge bekomen/ en tot nu eeuwigdurende Agh geraken/ dat Gy belooft hebt dooz Christus onzen Heere/ Amen.

¶ Dan zal het volk opstaan, en den Dienaar zal zeggen:

Hooft aan de woorden des Evangeliums, Joh. 3/1, tot 9.

D ar was een mensch uit de Pharizeen/ wiens Name was Nicodemus, een Overste der Joden: Deze kwam des nagts tot Jesus/ ende zeide tot hem: Rabbi/ wy weten dat Gy zyt een Leeraar van God gekomen: want niemand kan deze tekenen doen die Gy doet/ zo God met hem niet is. Jesus antwoorde en zeide tot hem/ Doozwaar/ doozwaar zegge ik u/ it en zy dat iemand wederom geboren worde/ hy kan t Koningryke Gods niet zien. Nicodemus zeide tot hem/ Hoe kan een mensch geboren worden nu oud zynde? Kan hy ook andermaal in syns Moeders bukingaan/ ende geboren worden? Jesus antwoorde/ Doozwaar/ doozwaar zegge ik u/ Zo iemand niet geboren word uit water en geest/ hy kan in t Koningryke Gods niet ingaan. Het gene uit het vleesch geboren is/ dat is vleesch: ende het gene uit den geest geboren is/ dat is Geest. En verwondert u niet dat ik u gezegt hebbe/ Gelyeden moet wederom geboren worden. De wind blaast waar henen hy wil/ ende gy hoort syn geluid/ maar gy weet niet van waar hy komt/ ende waar hy henen gaat: also is

¶ Amen

een tegelph die uit den geest gebos
rentis.

¶ *After which he shall say this Exhorta-
tion following.*

Beloved, ye hear in this Gospel
the exprels words of our Saviour
Christ, that except a man be born of
water and of the Spirit, he cannot
enter into the kingdom of God.
Whereby ye may perceive the great
necessity of this Sacrament, where it
may be had. Likewise immediately
before his ascension into heaven, (as
we read in the last Chapter of Saint
Marks Gospel) he gave command-
ment to his disciples, saying, Go ye
into all the world, and preach the
Gospel to every creature. He that
believeth and is baptized, shall be
saved; but he that believeth not, shall
be damned. Which also sheweth
unto us the great benefit we reap
thereby. For which cause Saint Peter
the Apostle, when upon his first
preaching of the Gospel many were
pricked at the heart, and said to him
and the rest of the Apostles. Men and
brethren, What shall we do? replied
and said unto them, Repent and be
baptized every one of you for the re-
mission of sins, and ye shall receive
the gift of the Holy Ghost. For the
promise is to you and your children,
and to all that are afar off, even as
many as the Lord our God shall call.
And with many other words exhort-
ed them, saying, Save yourselves
from this untoward generation. For
(as the same Apostle testifieth in
another place) even Baptism doth
also now save us, (not the putting
away of the filth of the flesh, but the
answer of a good conscience towards
God) by the resurrection of Jesus
Christ. Doubt ye not therefore, but
earnestly believe that he will favoura-
bly receive these present persons, truly
repenting and coming unto him by
faith, that he will grant them remis-
sion of their sins, and bestow upon
them the Holy Ghost; that he will

¶ Daar na zal deze vermaninge
volgen:

Geliefde/gy hoort in dit Ewange-
lium de uitgedrukte woorden
van onzen Zaligmaker Christus/
dat indien iemand niet wedergeboren
is uit water en uit geest / hy in 't
Koninkryke Gods niet kan ingaan.
't Geen ons de noodzakelykheid aan-
toeft van dit Bondzegel/ alwaar het
zelve kan ontfangen worden. Zo be-
hal hy ook eben voor zyne Hemel-
vaart (als wy leeren in het laatste
Capittel van den Evangelist Mar-
cus) aan zyne discipelen/ zeggende:
Gaat heren in de waereld/en predikt
het Evangelium allen volke / die ge-
looft zal hebben en gedoopt zal syn /
zal zalig worden/ maar die niet ge-
looft zal hebben/ zal verdoemt wor-
den. 't Geen also ook de groote wel-
daad aantooft / die wy daar door ge-
nieten. Waaron den H. Apostel Pe-
trus / als veel op zyn eerste predi-
king des Evangeliums in haare heren
ten verslagen wierden / en tot hem
en de andere Apostelen zeiden: Man-
nen broeders / wat zullen wy doen?
antwoorde en zeide tot haar: Be-
keert u / en een tegelph van u werde
gedoopt tot berijninge der zonden /
en gy zult de gabe des H. Geestes
ontfangen. Want u komt de belofte
toe en utwen kinderen / en allen die
daar herre syn / zo veel als 'er de
Heere onse God toe roepen zal. En
niet veel meer andere woorden be-
tugde hy en vermaandeze / zeggende:
Werd behouden van dit verkeert
geslagte. En als den zelven Apostel
in een andere plaats getuigt; De
Doop behoud ons nu ook/niet die een
aflegginge is der vuilicheit des licha-
ms / maar die een brage is eener
goeder conscientie tot God / door de
opstandinge Jesu Christi. Twyffelt
gelyeden daarom niet/ maar geloof
van herten/dat hy deze tegenwoor-
dige Persoonen, haar waarlyk bes-
give

give them the blessing of eternal life, and make them partakers of his everlasting kingdom.

Wherefore we being thus perswaded of the good will of our heavenly Father towards these persons, declared by his Son Jesus Christ; let us faithfully and devoutly give thanks to him, and say,

A Almighty and everlasting God, heavenly Father, we give thee humble thanks, for that thou hast vouchsafed to call us to the knowledge of thy grace and faith in thee; Increase this knowledge, and confirm this faith in us evermore: Give thy Holy Spirit to these persons, that they may be born again, and be made heirs of everlasting salvation, through our Lord Jesus Christ, who liveth and reigneth with thee and the Holy Spirit, now and for ever. Amen.

¶ Then the Priest shall speak to the persons to be baptized on this wise.

Well beloved, who are come hither desiring to receive holy Baptism, ye have heard how the Congregation hath prayed that our Lord Jesus Christ would vouchsafe to receive you, and bless you, to release you of your sins, to give you the kingdom of heaven and everlasting life. Ye have heard also that our Lord Jesus Christ hath promised in his holy Word, to grant all those things that we have prayed for; which promise he for his part will most surely keep and perform.

Wherefore after this promise made by Christ, ye must also faithfully for your part promise in the presence of these your witnesses, and this whole Congregation, that ye will renounce

heerende en dooz 't Gelofte tot Hem komende/ genadiglyk zal aannemen/ Hen haare zonden vergeven/ ende den H. Geest mede deelen/ Haar schenkende de zegeningen des eeuwige leuens/ en Deelgenooten makende van zyn eeuwige Koninkryk.

Wy daarom overtuigt zynde van de goederterene wille onzen Hemelschen Vaders omtrent deze Persoonen, geopenbaart dooz Zynen Zoon Jesus Christus/ zo laat ons in geloof en nechtigheid Hem danken/ zeggende:

A lmagtige en eeuwige God/ Hemelsche Vader/ wy danken u ootmoedelyk/ dat het u behaagt heeft/ ons tot de kennis uwer genade/ en tot het gelofte in u/ te roepen. Vermeecheert deze kennis/ en bevestig dit geloof in ons dooz altoos, Geest uwen Heiligen Geest aan deze Personen, op dat zy herboren zyn de/ Erfgenaamen worden der eeuwige zaligheid/ dooz onzen Heere Jesus Christus/ die met u leeft en regeert/ gelykelyk met den Heiligen Geest/ in een eeuwigheid. Amen.

¶ Dan zal den Dienaar tot de Personen, die gedoopt zullen worden, in dezer voegen spreken.

Zeer geliefde/ die hier gekomen zyt/ om gedoopt te werden. Gy hebt gehoozt/ hoe de Vergaderinge dooz u heeft gebeden/ dat onzen Heere Jesus Christus u zoude gelieven aan te nemen/ van uwe zonden te verlossen/ u te heiligen dooz den H. Geest/ met het Elyche der Hemelen/ en het eeuwige leven te begenadigen. Gy hebt insgelyks gehoozt/ dat de Heere Jesus Christus in zyn Evangelium belooft heeft alles te zullen vergunnen/ daar gy nu om gebeden hebt/ welke belofte wy van zynent wegens ook zekerlyk zal volbrengen.

Daarom nadien Christus zig dooz deze belofte verbonden heeft/ zo behoort gy ook dooz uwe deel in de tegenwoordigheid dezer uwer getuigen en de gantsche meeninge te beloven/

the

Het Formulier des Doops der Bejaarden.

263

the devil and all his works, and constantly believe Gods holy Word, and obediently keep his commandments.

¶ Then shall the Priest demand of each of the persons to be baptized, severally, these Questions following,

Question.

Dost thou renounce the devil and all his works, the vain pomp and glory of the world, with all covetous desires of the same, and the carnal desires of the flesh, so that thou wilt not follow, nor be led by them?

Answer. I renounce them all.

Question.

Dost thou believe in God the Father Almighty, Maker of heaven and earth?

And in Jesus Christ his only begotten Son our Lord? And that he was conceived by the Holy Ghost; born of the Virgin Mary; that he suffered under Pontius Pilate, was crucified, dead and buried; that he went down into hell, and also did rise again the third day; that he ascended into heaven, and sitteth at the right hand of God the Father Almighty; and from thence shall come again at the end of the world, to judge the quick and the dead?

And dost thou believe in the Holy Ghost; The holy Catholick Church; The Communion of Saints; The remission of sins; The resurrection of the flesh; And everlasting life after death?

Answer. All this I stedfastly believe.

Question.

Wilt thou be baptized in this faith?

Answer. That is my desire.

Question.

Wilt thou then obediently keep Gods holy will and commandments, and walk in the same all the

day of thy life, so that thou shalt not be ashamed to confess the same before all men? And wilt thou persevere in Gods holy Word, and obediently keep his commandments?

¶ Dan zal den Dienaar ieder van haar in 't bezonder vragen.

Vraage.

Verzaakt gy den duivel / en alle zyne werken / de ydele pompe en heerlijkheid dezer waereld / met alle des zelfs gierige lusten en begeertheden des vleesch / so dat gy des zelve niet wilt imbolgen / nog u van dezelve laten verleiden?

Antw. Ik verzaake die alle.

Vraage.

Geloofst gy in God den Vader / den Almachtigen Schepper des hemels en der aarde?

En in Jesus Christus. Zynen eeniggeborenen Zoon / onzen Heere; en dat Hy ontfangen is van den H. Geest / gebooren uit de Maagert Maria; dat Hy geleden heeft onder Pontius Pilatus / gekruist / gestorven en begraven is; dat Hy nedergeedaald is ter Hellen / en ten derden dage wederom opgestaan is van den dooden; dat Hy opgebaren is ten Hemel / en zit ter rechterhand Gods des Almachtigen Vaders / en dat Hy van daar komen zal ten uttersten dage / om te oordeelen de levende ende de dooden?

Beloofst gy ingehuis in den H. Geest? Een Heilige Algemeene Kerke / de gemeenschap der Heiligen / vergevinge der zonden / opstandinge des vleesch / en na de dood een eeuwig leeden?

Antw. Dit alles geloove ik vastetlyk.

Vraage.

Begeert gy in dit geloove gedoopt te zyn?

Antw. Ik begeere.

Vraage.

Wilt gy dan gehoorzamen Gods heilige Wille en Geboden onderhouden / en daar in wandelen?

R 5

daya

days of thy life?

Answer. I will endeavour so to do, God being my helper.

Then the Priest shall say,

O Merciful God, grant that the old Adam in these persons may be so buried, that the new man may be raised up in them. *Amen.*

Grant that all carnal affections may die in them, and that all things belonging to the Spirit may live and grow in them. *Amen.*

Grant that they may have power and strength to have victory, and to triumph against the devil, the world, and the flesh. *Amen.*

Grant that they being here dedicated to thee by our office and ministry, may also be endued with heavenly virtues, and everlastingly rewarded, through thy mercy, O blessed Lord God, who dost live and govern all things, world without end. *Amen.*

A Almighty everliving God, whose most dearly beloved Son Jesus Christ, for the forgiveness of our sins, did shed out of his most precious side both water and blood, and gave commandment to his disciples, that they should go teach all nations, and baptize them in the Name of the Father, the Son, and the Holy Ghost; Regarding, we beseech thee, the supplications of this congregation; sanctifie this water to the mystical washing away of sin: and grant that the persons now to be baptized therein, may receive the fulness of thy grace, and ever remain in the number of thy faithful and elect children, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

Then shall the Priest take each person to be baptized, by the right hand, and placing him conveniently by the Font; according to his discretion, shall ask the Godfathers and Godmothers the Name; and then shall dip him in the water or pour water upon him, saying,

len alle de dagen ulwes lebens?
Antw. Ik wil (onder Gods hulpe) daar na fragten.

Dan zal den Dienaar zeggen,
O Barmhertige God / geest dat den ouden Adam also in deze Personen mag begraven werden / dat den nieuwe mensche in haar mag werden opgewekt. *Amen.*

Geest / dat alle vleeslyke tochten mogen sterben in haar, en alles / wat Geestelyk is / in haar leven en toene men. Amen.

Geest haar kracht en magt om de overhand te hebben / en te zegepalen over den Duivel / de waereld en het vleesch / Amen.

Geest dat zy, die hier dooz ons kuyt en Dienst aan U toegeewig werden / ook met hemelsche beugden en eeuwige belooninge mogen begiftigt werden / dooz ulwe barmhertigheid / O Aldergezegenste Heere God / die leeft en alles regeert in alle eeuwigheid / Amen.

A Unagtige en onsterflike God / wiens meestbeminde Zoon Jesus Christus / uit zyn dierbare zide gelykelyk Water en Bloed uitgespoot heeft tot vergevinge onzer zonden / en aan zyne Discipelen geboden / dat zy hen gaande alle volkeren zonden onderwijzen / haar doopende in de Name des Vaders / ende des Zoons / en des H. Geestes; hier (bidden wy U) op de Gebeden dezer Vergaderinge / heiligh dit water tot geestelyke afwassinge der zonden / en geest dat deze Personen, die nu daar in gedoopt zullen worden / ontfangen de volheid ulwer genade / en altyd blijven in het getal ulwer getrouwen en uitverkorenen kinderen / dooz Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Dan zal den Dienaar ieder Persoon by de rechterhand neemen, en bekwaamlyk by 't Water stellende, de Peeten na de naam vraagen. Daarna de Dienaar de naam na spreekende, zal hem zagtelyk in 't Water drenken of besprengen, zeggende:

NI baptize thee In the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost. *Amen.*

¶ *Then shall the Priest say,*

WE receive this person into the Congregation of Christs flock, and do sign him with the sign of the Cross, in token that hereafter he shall not be ashamed to confess the faith of Christ crucified, and manfully to fight under his banner against sin, the world, and the devil; and to continue Christs faithful soldier and servant unto his lifes end. *Amen.*

¶ *Then shall the Priest say,*

Seeing now, dearly beloved brethren, that these persons are regenerate and grafted into the body of Christs Church, let us give thanks unto Almighty God for these benefits, and with one accord make our prayers unto him, that they may lead the rest of their life according to this beginning.

¶ *Then shall be said the Lords Prayer, all kneeling.*

Our Father, &c. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. *Amen.*

WE yield thee humble thanks, O heavenly Father, that thou hast vouchsafed to call us to the knowledge of thy grace and faith in thee; Increase this knowledge, and confirm this faith in us evermore. Give thy Holy Spirit to these persons, that being now born again, and made heirs of everlasting salvation through our Lord Jesus Christ, they may continue thy servants, and attain thy promises, through the same Lord Jesus Christ thy Son, who liveth and reigneth with thee in the unity of the same Holy Spirit everlastingly. *Amen.*

* Here the Priest shall make a Cross upon the persons Forehead,

NIk doope u in den Name des Vaders/ en des Zoons/ en des Heiligen Geestes/ Amen.

¶ Dan zal den Dienaar zeggen:

Wij nemen dezen Persoon aan in de Vergaderinge der kerkte Christus/ en tekenen hem met het teken des kruises/ tot een getuigenisse/ dat hy voortaan niet beschaamt zal zyn/ te helpen het geloof in den gekruisten Christus/ en onder zelfs bannere mannelijk te strepen/ tegen de zonden/ de waereld en de Duivel/ en Christi getrouwe knecht manen Dienaar bliuen/ tot het einde van zyn leven/ Amen.

¶ Dan zal de Dienaar verder zeggen:

Deople mi (zeer geliefde Broeders) deze Personen wedergebooren zyn/ en in het Lichaam beriekt Christus ingelift/ so laat ons den Almachtigen God danken voor deze weldaden/ en met eendragtige toestemminge hem bidden/ dat zy blygens dit bekriftel/ ook het overige haares leevens besteed mogen warden.

¶ Dan zal knielende gezegd werden,

Onze Vader/ &c. Ende en leid ons niet in verzoeking; maar verlost ons van den booze. Amen.

O Hemelsche Vader/ wij danken U ootmoedelyk/ dat het U beohaagt heeft/ ons tot de kennisse uwer genade/ en tot het geloof in U/ te roepen. Vermeerderd deze kennisse/ en bevestigt dit geloof in ons voort altoos. Geest uwen Heiligen Geest aan deze Personen, op dat zy herbooren zyn/ en erfgenaamen geworden der eeuwige zaligheid/ door Jesus Christus onzen Heere/ alzo uwe Dienstknechten mogen zyn/ en uwe beloften verheffen door den zelden onzen Heere Jesus Christus/ die met U leeft en regeert/ getuikelijk met

¶ *Then*

* Hier zal den Dienaar een Kruis op des Persoons Voothoofd maken.

¶ Then all standing up, the Priest shall use this exhortation following; speaking to the Godfathers and Godmothers first.

FOrasmuch as these persons have promised in your presence, to renounce the devil and all his works, to believe in God, and to serve him; ye must remember that it is your part and duty to put them in mind, what a solemn vow, promise and profession they have now made before this Congregation, and especially before you their chosen witnesses. And ye are also to call upon them to use all diligence to be rightly instructed in Gods holy Word, that so they may grow in grace, and in the knowledge of our Lord Jesus Christ, and live godly, righteously, and soberly in this present world.

(¶ And then speaking to the new baptized persons, he shall proceed, and say.)

And as for you, who have now by Baptism put on Christ, it is your part and duty also, being made the children of God, and of the light by faith in Jesus Christ, to walk answerably to your Christian calling, and as becometh the children of light: remembering always that Baptism representeth unto us our profession; which is, to follow the example of our Saviour Christ, and to be made like unto him; that as he died and rose again for us; so should we who are baptized, die from sin, and rise again unto righteousness, continually mortifying all our evil and corrupt affections, and daily proceeding in all virtue and godliness of living.

¶ It is expedient that every person thus baptized should be confirmed by the

den Heiligen Geest/mi/en in eeuwighe heil/Amen.

¶ Daar na alle opstaande, zal den Dienaar aan de Peeten deze vermaninge doen.

Angezien deze Personen in Al-
lieden tegenwoordigheit be-
looft hebben/ den duivel en alle zyne
werken te zullen verzaaken/ in God
te gelooven/ en Hem alleen te dienen;
zo moet gelyeden indagtig wezen/ dat
het nu Aijnt en opgeleide last is om
haar te erinneren wat een plichtige
belofte en beipdenisse zy nu door deze
gemeente/ en bezonder door u/ haar
twee gehozene getuigen/ gedaen heb-
ben. Gy zult haar ook aanzetten/ om
vlijtig te zyn in Gods Heilig Woord
onderwezen te worden/ op dat zy als
zo in genade en in de kennisse onzes
Heeren Jesu Christi toenemen/ en
Godzalighyk/ rechtveerdighyk en
maatighyk leeven mogen in deze te-
genwoordige waereld.

¶ Daar na de Nieuwedoopte Personen
toesprekende, zal hy vorders zeg-
gen:

En u aangaande/ die door den
Doop Christus nu hebt aange-
daan/ uwe plicht is het/ zynde getwo-
den kinderen Gods/ en kinderen des
Lichts door 't geloove in Jesus
Christus/ te waandelen waardighyk
uwe Christelyke roeping/ en als
kinderen des Lichts betaamd/ altyd
gedachtig zynde/ dat den Doop ons
door oogen is leggende/ onze beipbe-
nis/welke is het doopbeeld van Chri-
stus onzen Zaligmaker na te volgen/
en Hem gelyk/ozmig gemaakt te
worden: Op dat even gelyk by doop
ons gestorven en weder berrezen is/
wy/ die gedoopt zyn/ ook also de zonde
bezonden sterben/ en opstaan ter recht-
vaardighheit/ altyd boodende onze
kwaade en bedorpe begeerlykheden/
en grooten voortgang doende in alle
deugden en Godvruchtighheit des
leevens.

¶ Het is betamelyk, dat ieder Per-
soon, zo gedoopt, van den Bisschop
Bishop

Bishop so soon after his Baptism as conveniently may be; that so he may be admitted to the holy Communion.

¶ *If any persons not baptized in their infancy shall be brought to be baptized before they come to years of discretion to answer for themselves; it may suffice to use the Office for Publiek Baptism of Infants, or (in case of extreme danger) the Office for Private Baptism, only changing the word [Infant] for [Child or Person] as occasion requireth.*

bevestigte word zo dra na zyn Doop, als gevoegelyk geschieden kan, ten einde hy alzo tot het H. Avondmaal mag worden toegelaten.

¶ Indien eenige Personen in haar jeugd niet gedoopt, ten Doop zullen gebragt worden voor datze tot jaaren van onderscheid, om voor haar zelve te staan, gekomen zyn, zal het genoeg zyn het Formulier van den openbaren Doop der Kinderen, of in hoog gevaar, dat van den geheimen Doop, te gebruiken, alleen verwisselende de Namen van *jong Kind*, in *Kind of Persoon*, zo als vereist zal worden.

A Catechism, that is to say, An Instruction to be learned of every Person before he be brought to be Confirmed by the Bishop.

Een Catechismus; Dat is, een Onderwys, volgens welke een ieder moet onderrigt zyn, eer hy tot de Bisschop komt om aangenomen te worden.

Question.

What is your Name?

Ans. N. or M.

Question. Who gave you this Name?

Answer. My Godfathers and Godmothers in my Baptism, wherein I was made a member of Christ, the child of God, and an inheritor of the kingdom of heaven.

Question. What did your Godfathers and Godmothers then for you?

Answer. They did promise and vow three things in my name. First, that I should renounce the devil and all his works, the pomps and vanity of this wicked world, and all the sinful lusts of the flesh. Secondly, that I should believe all the Articles of the Christian Faith. And thirdly, that I should keep Gods holy will and commandments, and walk in the same all the days of my life.

Question. Dost thou not think that thou art bound to believe, and to do as they have promised for thee?

Vrage.

Wat is uwen Naam?

Antw. N. of M.

Vrage. Wie heeft u dezen Naam gegeven?

Antw. Mijn Veten in den Doop/ in welke ik een Lidmaat Christi/ een Kind Gods/ en een Erfgenaam des Hemelrijks/ geworden ben.

Vrage. Wat deden dan uwe Veten uit uwen Naam?

Antw. Zij beloofden drie dingen in mijn naam: Eerst/ dat ik zou verwerpen de Duiwel en alle zijne werken/ de pragt en wellusten des werelchs/ en de kwade begerepheden des vleesch: ten tweeden/ dat ik zou gelooven in alle de Artikelen des Christeliken geloofs: ten derden/ dat ik zou naakomen Gods Heilige Wille en Geboden/ en in dezelve wandelen alle de dagen mijns levens.

Vrage. Denkt gy niet/ dat gy verbonden zijt/ dat alles te gelooven en te doen/ 't gene zij uit uwen naame beloofd hebben?

Answer.

Answer. Yes verily; and by Gods help so I will. And I heartily thank our heavenly Father, that he hath called me to this state of salvation, through Jesus Christ our Saviour. And I pray unto God to give me his grace, that I may continue in the same unto my lifes end.

Catechist. Rehearse the Articles of thy Belief.

Answer.

I Believe in God the Father Almighty, Maker of Heaven and Earth;

And in Jesus Christ his only Son our Lord; Who was conceived by the Holy Ghost, Born of the Virgin Mary, Suffered under Pontius Pilate, Was crucified, dead and buried, He descended into hell; The third day he rose again from the dead, He ascended into heaven, And sitteth on the right hand of God the Father Almighty; From thence he shall come to judge the quick and the dead.

I believe in the Holy Ghost; The holy Catholick Church; The Communion of Saints; The forgiveness of sins; The resurrection of the body, And the life everlasting. *Amen.*

Question. What dost thou chiefly learn in these Articles of thy Belief?

Answer. First, I learn to believe in God the Father, who hath made me, and all the world.

Secondly, in God the Son, who hath redeemed me, and all mankind.

Thirdly, in God the Holy Ghost, who sanctifieth me, and all the elect people of God.

Question. You said that your Godfathers and Godmothers did promise for you, that you should keep Gods commandments. Tell me how many there be?

Antw. Ja waarlijk; en met Gods hulpe wil ik zulkis doen. En ik dank hem mynen Hemelischen Vader oock hertelikh / dat hy gelleest heeft my tot deze staat der zaligheid te roepen door Jesus Christus onzen Zaligmaker. En bidde God / dat hy my genade wil geven / op dat ik in de zelve mag volherden tot het einde myns levens.

Vrager. Zegt eens op de Artickelen uwes Geloofs.

Antwoorde.

Ik geloove in God den Vader / den Almachtigen Schepper des Hemels en der Aarde.

En in Jesus Christus zynen eenig-gebooren Zoon / onzen Heere; die ontfangen is van den Heiligen Geest / gebooren uit de Maegt Maria; die geleden heeft onder Pontius Pilatus / is gekruist / gestorven en begraven: Aedergedbaalt ter hellen / ten derden dage wederom opgestaan van den dooden; Opgebaren ten hemel / zittende ter rechterhand Gods des Almachtigen Vaders / van daar hy komen zal / om te oordeelen de levende en de dooden.

Ik geloof in den H. Geest. Een Heilige Algemeene Kerke / de Gemeenschap der Heiligen / Vergevinge der zonden / Opstandinge des vlees / en een eeuwigh leven. *Amen.*

Vrage. Wat leert gy inzonderheit in deze Artickelen uwes Geloofs?

Antw. Eerst leere ik / dat ik gelooven moet in God den Vader / die mi en de geheele werelt geschapen heeft.

Ten tweeden / in God den Zoon / die mi / en het geheele menschelikh geslagt verlost heeft.

Ten derden / in God den H. Geest / die mi / en alle de uitverkorenen Gods geheiligt heeft.

Vrage. Gy zegt dat uwe Pecten hoort u belooft hebben / dat gy de Geboden Gods zoud onderhouden: zegt dan / hoe veel zyner?

Answer.

Antw. Ten.

Question. Which be they?

Antw.

THe same which God spake in the twentieth Chapter of Exodus, saying, I am the Lord thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.

I. Thou shalt have none other gods but me.

II. Thou shalt not make to thy self any graven image, nor the likeness of any thing that is in heaven above, or in the earth beneath, or in the water under the earth. Thou shalt not bow down to them, nor worship them: for I the Lord thy God am a jealous God, and visit the sins of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate me, and shew mercy unto thousands in them that love me, and keep my commandments.

III. Thou shalt not take the Name of the Lord thy God in vain: for the Lord will not hold him guiltless that taketh his Name in vain.

IV. Remember that thou keep holy the Sabbath-day. Six days shalt thou labour, and do all that thou hast to do; but the seventh day is the Sabbath of the Lord thy God. In it thou shalt do no manner of work, thou, and thy son, and thy daughter, thy man servant, and thy maid servant, thy cattle, and the stranger that is within thy gates. For in six days the Lord made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested the seventh day; wherefore the Lord blessed the seventh day, and hallowed it.

V. Honour thy father and thy mother, that thy days may be long in the land which the Lord thy God giveth thee.

Antw. Tien.

Vrage. Welke syn die?

Antwoord.

Die selve / welke God gesproken heeft in het 20 Capittel Exodi, zeggende: Ik den de Heere uw God die u uit Egyptenland uit den Diensthutse uitgeleid hebbe.

I. Gp zult geen andere Goden booz myn Aangezichte hebben.

II. Gp zult u geen gesneden beelden noch eenige gelykenisse maken / van 't gene dat boven in den hemel is / noch van 't gene dat onder op des aarde / noch van 't gene dat in de wateren onder der aarde is. Gp zult u booz die niet buigen / noch haardien; want Ik de Heere uw God / ben een pberig God / die de misdaad der vaderen bezoeken aan de kinderen / aan het derde / en aan het vierde lid der geener die my haten. En doe barmhertigheid aan duizenden der geener die my lief hebben / en myn Geboden onderhouden.

III. Gp zult den Naame des Heeren uwes Gods niet pdelph gebruiken: Want de Heere zal die niet onschuldig houden / die synen Naame pdelph gebruikt.

IV. Gedenkt des Sabbathdags / dat gp dien heiligt; zes dagen zult gp arbeiden / en al uw werk doen: Maar de zevende dag is de Sabbath des Heeren uwes Gods: Dan zult gp geen werk doen / gp / noch uw zoon / noch uw dochter / noch uw dienstknecht / noch uw dienstmaagt / noch uw bee / noch uw breeindelinge die in uw poorten is: Want in zes dagen heeft de Heere de hemel en de aarde gemaakt / de zee / en al dat'er in is / en gp rustede den zevenden dag: Daarom zegende de Heere den Sabbathdag / en heiligde den zelven.

V. Gp zult uw vader en moeder eeren / op dat gp lange leeft op der aarden / en dat het u wel ga in het land / dat u de Heere uwen God geven zal.

VI. Thou

VI. Thou shalt do no murder.

VII. Thou shalt not commit adultery.

VIII. Thou shalt not steal.

IX. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.

X. Thou shalt not covet thy neighbours house, thou shalt not covet thy neighbours wife, nor his servant, nor his maid, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is his.

Question. What dost thou chiefly learn by these commandments?

Answer. I learn two things: my duty towards God, and my duty towards my neighbour.

Question. What is thy duty towards God?

Answer. My duty towards God, is to believe in him, to fear him, and to love him with all my heart, with all my mind, with all my soul, and with all my strength; to worship him, to give him thanks, to put my whole trust in him, to call upon him; to honour his holy Name and his Word; and to serve him truly all the days of my life.

Question. What is thy duty towards thy neighbour?

Answer. My duty towards my neighbour, is to love him as myself, and to do to all men as I would they should do unto me. To love, honour, and succour my father and mother. To honour and obey the Queen, and all that are put in authority under her. To submit my self to all my governors, teachers, spiritual pastors and masters. To order my self lowly and reverently to all my betters. To hurt no body by word or deed. To be true and just in all my dealing. To bear no malice nor hatred in my heart. To keep my hands from picking and stealing, and my tongue from evil speaking, lying and slandering. To keep my body in temperance, sobriety, and chastity. Not to covet nor desire other mens goods; but to

VI. Gij zult niet dooden.

VII. Gij zult niet echtbreken.

VIII. Gij zult niet steelen.

IX. Gij zult geen valsche getuigenisse spreken tegen uwen naasten.

X. Gij zult niet begeeren uws naasten huis / gij zult niet begeeren uws naasten wif / noch zynen dienstknecht / noch zynen dienstmaagt / noch zynen osse / noch zynen ezel / noch iets dat uws naasten is.

Vraag. Wat leert gij inzonderheit uit deze Geboden?

Antw. Ik leere twee dingen uit dezelve: myn pligt jegens God / en myn pligt jegens mynen naasten.

Vraag. Wat is uw schuldige pligt omtrent God?

Antw. Myn pligt is / dat ik in Hem geloove / Hem breeze / Hem bekenne van gantscher herte / van gantscher ziele / van gantscher kragt: dat ik Hem eere / Hem danke / op Hem alleen myn vertrouwen stelle / Hem aanroep / zynen Naam en heilig Woord verheerlyke / en Hem getrouwelikh diene alle de dagen myns levens.

Vraag. Wat is uw schuldige pligt omtrent uwe Naasten?

Antw. Myn pligt is / dat ik hem / eben als my zelven lief hebbe: dat ik alle menschen zo doe / als ik wens dat alle menschen deden tegens my. Dat ik myne Ouders met liefde / eerbiedighd en hulpe omhelze. Dat ik de Koningin en alle die in hoog gezag zyn / eere en gehoorzaame. Dat ik aan alle myne Bestierders / Onderzoekers / geestelyke Herders en Meesters / my zelven onderwerpe. Dat ik my ootmoedelyk en eerbiedelyk gedrage tegens alle / die meerder zyn dan ik. Dat ik niemand met woorden of werken beledige. Dat ik my in alles rechtbaerdig / getrouw en oprecht betoone. Dat ik inwendig geen haat en nijd in myn gemoed voede. Dat ik myne handen van diefstal / myne tonge van leugen / laster

leeren

earn and labour truly to get mine own living, and to do my duty in that state of life, unto which it shall please God to call me.

Catechist. My good child, know this, that thou art not able to do these things of thy self, nor to walk in the commandments of God, and to serve him, without his special grace, which thou must learn at all times to call for by diligent prayer. Let me hear therefore if thou canst say the Lords Prayer.

Answer.

Our Father, which art in Heaven; Hallowed be thy Name. Thy Kingdom come. Thy will be done in Earth, As it is in Heaven. Give us this day our daily bread. And forgive us our trespasses, As we forgive them that trespass against us. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. Amen.

Question. What desirest thou of God in this Prayer?

Answer. I desire my Lord God our heavenly Father, who is the giver of all goodness, to send his grace unto me, and to all people, that we may worship him, serve him, and obey him as we ought to do. And I pray unto God, that he will send us all things that be needful both for our souls and bodies; and that he will be merciful unto us, and forgive us our sins; and that it will please him to save and defend us in all dangers ghostly and bodily; and that he will keep us from all sin and wickedness, and from our ghostly

achterklap / kwalpspreekking / en pluinstryker omtoude. Dat ik myn lichaam behaare in matigheid / soberheid en zuiverheid. Dat ik na andermans goet niet wensche of verslange; maar door eigen arbeid en kloekheid de noodduft myns levens zoek te bekomen / en die maniere van leven te voldoen / daer my God zal tot believen te be-roepen.

Vrager. Wieve kind / gij moet weten / dat gij deze dingen niet kund volbringen door uwe eigen krachten / nog ook in de Geboden Gods wandelen / en hem na behooren dienen / zonder zijne bijzondere genade. So be-hoort gij dan te leeren hoe dezelve / door gestadige vierige gebeden / ge-zoet moet worden. Laat dan hooren of gij ook het Gebed des Heeren van binten kond.

Antwoord.

Onze Vader / die in de Hemelen zyt. Uwe Naame werde ge-heiligt. Uw Koninkryke kon. Uw wille geschiede / gelyk in den hemel / also ook op der aerden. Ge-dagelyks brood geeft ons heden. En de vergeeft ons onze schulden / gelyk ook wy vergehen onze schuldenaren. Ende leid ons niet in verzoeking / maer verlost ons van den bozen / Amen.

Vrager. Wat begeert gij van God in dit Gebed?

Antw. Ik verzoek van den Heere onzen God en Hemelsche Vader / die daar is een geber aller goedheid / dat hy my / en alle menschen / met zyn genade zo wil versterken / dat wy hem mogen eeren / dienen / en na behooren in alles gehoorzamen. Ik bidde ook / dat hy ons wil toezenden / alles wat tot noodduft des lichaams en zalig-hed der zielen vereist word. Dat hy ons niet zijne barmhertigheid wil omhelzen en ons onze zonden vergee-ven; dat het hem gelieve ons te be-schermen door alle geestelike en lich-chaamelike gevaaren / ons te behoeden

en om,

enemy, and from everlasting death. And this I trust he will do of his mercy and goodness, through our Lord Jesus Christ. And therefore I say, Amen. So be it.

Question.

How many Sacraments hath Christ ordained in his Church?

Answer. Two only, as generally necessary to salvation, that is to say, Baptism, and the Supper of the Lord.

Question. What meanest thou by this word Sacrament?

Answer. I mean an outward and visible sign of an inward and spiritual grace, given unto us, ordained by Christ himself, as a means whereby we receive the same, and a pledge to assure us thereof.

Question. How many parts are there in a Sacrament?

Answer. Two: the outward visible sign, and the inward spiritual grace.

Question. What is the outward visible sign or form in Baptism?

Answer. Water: wherein the person is baptized, *In the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost.*

Question. What is the inward and spiritual grace?

Answer. A death unto sin, and a new birth unto righteousness: for being by nature born in sin, and the children of wrath, we are hereby made the children of grace.

Question. What is required of persons to be baptized?

Answer. Repentance, whereby they forsake sin; and faith, whereby they stedfastly believe the promises

hoop alle boosheden en sondige besmettinge / van onzen geesteliken wand / en van de eeuwige dood. En dit alles / hope ik / zal hy doen na zyne barmhertigheid en vriendelijke goedheid / door onzen Heere Jesus Christus. Endaaron zegge ik op het einde / Amen. Zo zij het!

Vrage.

Hoe veel Sacramenten heeft Christus ingesteld in zyne Kerk?

Antw. Twee alleen / als algemeen noodzaakelyk ter zaligheid / te weten / den Doop / en het Heilige Woondmaal.

Vrage. Wat verstaat gy door het woord Sacrament?

Antw. Ik versta daer door een uitwendig en zienslyk Teeken van inwendige en geestelyke genade / aan ons gegeven / van Christus zelve ingesteld / op dat het zoude wizen een instrument / waar door wy deselve ontfangen / en een zegel / welk ons daer af verzekert.

Vrage. Hoe veel deelen heeft een Sacrament?

Antw. Twee: Het uitwendig zienslyk teeken / ende inwendige geestelyke genade.

Vrage. Welk is het uitwendig zienslyk teeken / of de form in den Doop?

Antw. Water: waar in de persoon gedoopt word / in den Naame des Vaders, ende des Zoons, ende des Heiligen Geestes.

Vrage. Welke is de inwendige en geestelyke genade?

Antw. Een doedinge der zonden en een nieuw geboorte na de rechtvaardigheid: Want zynde van nature in zonden geboren en kinderen des toorns / worden wy hier door gesmaakt kinderen der genade.

Vrage. Wat moet er vereist van de genen die zullen gedoopt worden?

Antw. Boetvaardigheid / waar door zy de zonden verloochenen: en geloof / waar door zy zekerlyk ge-

of God, made to them in that Sacrament.

Question. Why then are Infants baptized, when by reason of their tender age they cannot perform them?

Answer. Because they promise them both by their Sureties: which promise, when they come to age, themselves are bound to perform.

Question. Why was the Sacrament of the Lords Supper ordained?

Answer. For the continual remembrance of the sacrifice of the death of Christ, and of the benefits which we receive thereby.

Question. What is the outward part or sign of the Lords Supper?

Answer. Bread and Wine, which the Lord hath commanded to be received.

Question. What is the inward part or thing signified?

Answer. The Body and Blood of Christ, which are verily and indeed taken, and received by the faithful in the Lords Supper.

Question. What are the benefits whereof we are partakers thereby?

Answer. The strengthening and refreshing of our souls by the Body and Blood of Christ, as our bodies are by the Bread and Wine.

Question. What is required of them who cometo the Lords Supper?

Answer. To examine themselves, whether they repent them truly of their former sins, stedfastly purposeing to lead a new life; have a lively faith in Gods mercy through Christ, with a thankful remembrance of his death; and be in charity with all men.

looven de beloften Gods / haar in dit Sacrament toegezezt.

Vrage. Waerom doopt men dan de kinderen / deloof zy van wegeu hare kintsheden / die niet kunnen volbringen?

Antw. Om dat zy dit beide beloven door haare borzen / welke belofte zy zelve / als zy tot haar jaeren komen / gehouden zyn na te komen.

Vrage. Tot wat einde is het Heilige Avondmaal ingesteld?

Antw. Tot een gedinnige gedachtenisse van de offerande en de dood Christi / en van de weldaden die wy daar uit ontfangen.

Vrage. Wat is het uiterlyk deel of teken in den Heeren Avondmaal?

Antw. Brood en Wyne / welke de Heere bevolen heeft te ontfangen.

Vrage. Welk is het inwendige deel / of de betreffende zaak?

Antw. Het Lichaam en het Bloed Christi / welke waarlyk en in der daad uitgeteikt / en van de geloofige in 't Heilig Avondmaal ontfangen worden.

Vrage. Wat weldaadten zyn het / die wy hier door deelachtig worden?

Antw. Een versterkinge en levensdigmakinge onzer zielen / door het Lichaam en Bloed Christi / door welke onze zielen niet minder geboed / dan onze lichamen verkwikt worden door brood en wyne.

Vrage. Wat werd'er vereist van de grene / die haar tot den Heeren Avondmaal begeben?

Antw. Dat zy haar zelveu onderzoeken / of zy waarlyk berouwen hebben over haare begane zonden; of zy een vast voornemen hebben tot een nieuwen leven / en een levend geloof in Gods barmhertigheid / door Christus: Ten laetsten / of zy eendankbaare gedachtenisse houden van des zelve dood / en barmhertighe liefde oefenen tegens alle menschen.

¶ The Curate of every Parish shall diligently upon Sundays and Holy-days, after the Second Lesson at Evening Prayer, openly in the Church instruct and examine so many children of his Parish sent unto him, as he shall think convenient, in some part of this Catechism.

¶ Den Dienaar van ieder Wyk, zal de kinderen dietot hem gezonden werden op Zondagen en Feest-dagen na de tweede Lesse in het Avond-Gebed, na de Geleentheid des tyds, naarstelyk onderwyzen, en in eenig gedeelte van dese Catechismus examinieren, na het hem gevoegelyk zalschynen.

¶ And all Fathers, Mothers, Masters and Dames, shall cause their Children, Servants and Apprentices (which have not learned their Catechisms) to come to the Church at the time appointed, and obediently to hear, and be ordered by the Curate, until such time as they have learned all that is here appointed for them to learn.

¶ Alle Ouders, Meesters en Vrouwen, zullen zorge dragen, dat hare kinderen ende knechts, dietot nog toetin de Catechismus niet onderwezen zyn, op de gestelde tyd, in de Kerke verschynen, om metnedrigheid te komen hooren en van de Dienaaren geleerd te worden, tot dat zy van buiten geleerd zullen hebben, 'tgeen in dit Boek voorgeschreeven is.

¶ So soon as Children are come to a competent age, and can say in their Mother tongue the Creed, the Lords Prayer, and the Ten Commandments; and also can answer to the other questions of this short Catechism; they shall be brought to the Bishop. And every one shall have a Godfather or a Godmother, as a witness of their Confirmation.

¶ Zoo dra als de kinderen tot een behoorlyke ouderdom gekomen zyn, en in haar Moedertaal het Geloof, 't Onze Vader, en de Tien geboden kunnen zeggen en de andere vragen van dit Catechismus beantwoorden, zo zullen zy tot den Bisschop gebracht worden. Elk een twee Peeten als getuigen van haar bevestiging medenemende.

¶ And whensoever the Bishop shall give knowledge for children to be brought unto him for their Confirmation, the Curate of every Parish shall either bring, or send in writing, with his hand subscribed thereunto, the names of all such persons within his Parish, as he shall think fit to be presented to the Bishop to be Confirmed. And if the Bishop approve of them, he shall Confirm them in manner following.

¶ Zo wanneer de Bisschop laat aanzeggen, dat men de kinderen, om bevestigte worden tot hem zal brengen, zal den Dienaar van ieder Wyk, alle de naamen, in geschrift by hem ondertekend, zelfs brengen of aan den Bisschop zenden, van alle die in zyn Wyk voorneemens zyn haar voor den Bisschop te stellen tot haar bevestiging. En by aldien de Bisschop haar goet keurt, zal hy haar bevestigen in volgender wyze.

The Order of Confirmation, or laying on of hands upon those that are baptized, and come to years of discretion.

Ordre der bevestiging of oplegging der handen op de gene die gedoopt en tot jaaren van onderscheid gekomen zyn.

¶ Upon the day appointed, all that are to be then Confirmed; being placed, and standing in order before the Bishop; he (or some other Minister appointed by him) shall read this Preface following.

TO the end that Confirmation may be ministered to the more

¶ Op de gestelde dag, alle die bevestigt willen zyn geplaatst zynde in ordre voor den Bisschop staande, zal hy (of eenig ander Dienaar daer toegesteld) deze volgende woorden lezen:

TEen einde dat de bevestiging tot de meeste stichtinge der geuer/ediff.

edifying of such as shall receive it, the Church hath thought good to order, That none hereafter shall be confirmed, but such as can say the Creed, the Lords Prayer, and the ten Commandments; and can also answer to such other questions as in the short Catechism are contained: Which order is very convenient to be observed, to the end that children being now come to the years of discretion, and having learned what their Godfathers and Godmothers promised for them in Baptism, they may themselves with their own mouth and consent openly before the Church ratifie and confirm the same, and also promise, that by the grace of God they will evermore endeavour themselves faithfully to observe such things as they by their own confession have assented unto.

¶ Then shall the Bishop say,

DO ye here in the presence of God, and of this Congregation renew the solemn promise and vow that was made in your Name at your Baptism; ratifying and confirming the same in your own persons, and acknowledging your selves bound to believe and to do all those things which your Godfathers and Godmothers then undertook for you?

¶ And every one shall audibly answer,
Ido.

The Bishop.

Our help is in the Name of the Lord:

Answer. Who hath made heaven and earth.

Bishop. Blessed be the Name of the Lord.

Answer. Henceforth world without end.

Bishop. Lord, hear our prayers.

Answer. And let our cry come unto thee.

Bishop. Let us pray.

die dezelve ontfangen/ mag geschiedden/ heeft het de Kerke goed gedacht te ordonneeren/ dat niemand hier na zal bevestigt worden als zodanige/ die het Geloof, 't Gebed des Heeren, en de Tien Geboden op kan zeggen en zodanige andere vragen beantwoorden/ als in de kleine Katechismus begrepen sijn. Ende deze onze geboegelyk om onderhouden te worden/ op dat de kinderen/ nu tot jaaren van onderscheid gekomen en verstaan hebbende/ wat haare Preten in den Doop door haare belooft hebben/ zij zelven met haare eigen mond en toelistinge openlyk door de Gemeente dat bekrachtigen en bevestigen mogen/ en also beloven dat zij (onder Gods genade) altyd zullen traagen om die dingen gesontwelyk na te komen/ als zij met haare eigen belydenisse hebben toegestemt.

VDan zal den Bisschop zeggen:
Erment dat gy hier in de tegenwoordigheid van God en van deze Gemeente/ wat in uwa naam in uwen Doop solennelyc belooft en toegezegd is/ bevestigt en bekrachtigt gy het zelve in eigener persoon/ en erkent gy u zelven verbonden alle die dingen te gelooven en te doen/ die uwe Preken toen door u aannamen?

¶ Hier zal elk een zeggen, Ja.

Bisschop.

Onze hulpe zij in den Naame des Heeren!

Antw. Die Hemel en Earde gesmaakt heeft.

Bisschop. Den Naame des Heeren zij gedankt.

Antw. Van nu/ tot in der eeuwigheid.

Bisschop. Verhoort/ Heere/ onze Gebeden!

Antw. Enlaet ons roepen tot u komen.

Bisschop. Laat ons bidden.

A Almighty and everliving God, who hast vouchsafed to regenerate these thy servants by water and the Holy Ghost, and hast given unto them forgiveness of all their sins; strengthen them, we beseech thee, O Lord, with the Holy Ghost the Comforter, and daily increase in them thy manifold gifts of grace; the spirit of Wisdom and understanding; the spirit of counsel and ghostly strength; the spirit of knowledge and true godliness; and fill them, O Lord, with the spirit of thy holy fear, now and for ever. Amen.

Then all of them in order kneeling before the Bishop, he shall lay his hand upon the head of every one severally, saying,

Defend, O Lord, this thy child [or, this thy servant] with thy heavenly grace, that he may continue thine for ever: and daily increase in thy Holy Spirit more and more, until he come unto thy everlasting kingdom. Amen.

Then shall the Bishop say,

The Lord be with you.

Answer. And with thy Spirit.

And (all kneeling down) the Bishop shall add,

Let us pray.

O Ur Father, &c. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. Amen.

And this Collect.

A Almighty and everliving God, who makest us both to will and to do those things that be good and acceptable unto thy divine Majesty; we make our humble supplications unto thee for these thy servants, upon whom (after the example of thy holy Apostles) we have now laid our hands, to certify them (by this sign) of thy favour and gracious goodness towards them. Let thy Fatherly hand, we beseech thee, ever be over them; let thy Holy Spirit ever be with them; and so lead them in the knowledge

A ltmachtige en eeuwige God! die u gewaartigt hebt deze uwe Dienaren te wederbaaren door het Water en den Heiligen Geest; en alle haare zonden te vergeven? Bevestigt haar / bidden wy / O Heere / door den Comforter den Heiligen Geest; en vermeerder in haar de gaben van uwe Goddelijke genade / den Geest der wijsheid en des verstandes / den Geest des raads en der sterkes / den Geest der wetenschap; en be waare Goddienstigheid; en verblijd haar met den Geest van uwe heilige vrees / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Daar na zy alle in ordre voor den Bisschop knielende, zal hy zyn hand leggen op de hoofden van ieder, zeggende:

B eſchermt / O Heere / dit uwe kind (of dezen uwen Dienstknecht) door uwe hemelsche genade / op dat het altyd het uwe vlyde / en dagelyks meer toeneeme door uwen Heiligen Geest tot dat het tot uwe eeuwige Koninkryk eens kome / Amen.

Dan zal de Bisschop zeggen;

De Heere zij met u lieden.

Antw. En met uwen Geest.

Dan alle knielende, zal den Bisschop daar byvoegen:

Laat ons bidden:

M yn Vader / &c. En leid ons niet in verzoeking; maar bevrijd ons van den boozen / Amen.

En dit Shingebed.

A ltmachtige eeuwige God! die ons de wille en de matige geest / om te doen dat goed / en uwe Majesteit aangenaam is; Wy bidden u outmoedelyk door deze uwe Dienstknechten / op welke wy nu / na het doorbeelden uwer heiliger Apostelen / de handengeleid hebben / op dat wy deze / door wy teken / meerder zonden herzekeeren van uwe goeder tieren wille ryaadwaerts. Wy bidden u laat uwe Waderlyke hand haar altyd beschermen / en den heiligen Geest haar zonder ophouden

and obedience of thy Word, that in the end they may obtain everlasting life, through our Lord Jesus Christ, who with thee and the Holy Ghost liveth and reigneth, ever one God, world without end. *Amen.*

O Almighty Lord, and everlasting God, vouchsafe, we beseech thee, to direct, sanctifie and govern both our hearts and bodies in the ways of thy laws, and in the works of thy commandments, that through thy most mighty protection, both here and ever, we may be preserved in body and soul, through our Lord and Saviour Jesus Christ. *Amen.*

¶ Then the Bishop shall bless them, saying thus;

THe blessing of God Almighty, the Father, the Son, and the Holy Ghost, be upon you, and remain with you for ever. *Amen.*

¶ And there shall none be admitted to the holy Communion, until such time as he be Confirmed, or be ready and desirous to be Confirmed.

A Form of Solemnization of Matrimony.

Formulier van den Houwelyken Staat.

Erst, the Banns of all that are to be married together must be published in the Church three several Sundays or Holydays, in the time of Divine Service, immediately before the Sentences for the Offertory; the Curate saying after the accustomed manner, I publish the Banns of Marriage between M. of—and N. of—If any of you know cause or just impediment why these two persons should not be joyued together in holy Matrimony, ye are to declare it: This is the First [second or third] time of asking.

¶ And if the persons that are to be married

bewaren / en also tot de kennis en gehoorzaamheid uwer Woords aanleiden / dat zo ten laasten het eeuwige geluk mogen bekomen / door onzen Heere Jesus Christus / die met U leeft en regeert / waarachtig God in alle eeuwigheden / Amen.

O Almachtige Heere en eeuwige God / het gelieve U / smaken wy / beide onze herten en lichamen te bestieren / te heiligen / en te leiden in de wegen uwer wetten en de werker uwer Geboden / op dat wy door uwe alderkrachtigste bescherminge en hier / en voer altoos / in ziel en lichaam bewaard mogen zijn / door Jesus Christus onzen Zaligmaker en Heere / Amen.

¶ Ten laasten zal den Bisschop haar zegenen, zeggende:

DE zegenen des Almachtigen Gods des Vaders / des Zoons / en des Heiligen Geestes / zo en blijve over u lieden tot in eeuwigheid / Amen.

¶ Daar zal niemand tot het Heilige Avondmaal toegelaten worden, dan ter tyde hy bevestigd is, of daar toe gereed en begeerig zy.

Erst moeten de Geboden gaan zyn, op drie Zondagen, of Eeften, ten tyde des Goddeliken Diensts, volgens de oude gewoonte. Den Dieraar zeggende:

Ik roep de Trouw-geboden af tusschen M. en N. &c. Zo iemand van u lieden eenige reden van billijke verhindering weet / waarom deze twee Personen in 't H. Houwelyk niet zouden zamengevoegt worden / zo hebt gy het in te brengen / dit is het eerste / 't tweede, of 't derde Gebod / na dat vereist word.

¶ Indien de Persoonen, die door den

dwelt in divers Parishes, the Banns must be asked in both Parishes; and the Curate of the one Parish shall not solemnize Matrimony betwixt them, without a Certificate of the Banns being thrice asked, from the Curate of the other Parish.

¶ At the day and time appointed for solemnization of Matrimony, the persons to be married shall come into the body of the Church with their friends and neighbours: And there standing together, the man on the right hand, and the woman on the left, the Priest shall say,

Dearly beloved, we are gathered together here in the light of God, and in the face of this Congregation, to joyn together this man and this woman in holy Matrimony, which is an honourable estate instituted of God in the time of mans innocency, signifying unto us the mystical union that is betwixt Christ and his Church; which holy estate Christ adorned and beautified with his presence, and first miracle that he wrought in Cana of Galilee, and is commended of Saint Paul to be honourable among all men; and therefore is not by any to be enterprized, nor taken in hand unadvisedly, lightly, or wantonly, to satisfy mens carnal lusts and appetites, like brute beasts that have no understanding, but reverently, discretely, advisedly, soberly, and in the fear of God, duly considering the causes for which matrimony was ordained.

First, it was ordained for the pro-

Houselyken Staat zich verenigen willen, in een verscheide Wyk wonen, zo moeten de Geboden in beide bekend gemaakt worden: Noch den Dienaar van de een Wyk besta niet de vieringe des Houweliks te doen, ten zy hy door handteeken des Dienaars van de andere Wyk verzekert zy, dat'er die Geboden gegaan zyn.

¶ Op den bestemden dag des Houweliks zullen de gene, die in't Houwelyk verzamten willen met haars Vrienden en Gebuuren in 't ruim der Kerke komen; en daar staande, de Man aan de rechter, de Vrouw aan de linkerhand, zal den Dienaar zeggen:

Zeer Geliefden: Wy zyn hier verzamten gekomen in de tegenswoordigheid Gods / en dooz het aangezichte zner Kerke / op dat wy deszen Man en deze Vrouw dooz den Sand des Houtweliks zouden vereenigen: Welke eerlyke maniere van leven / eerst van God zelfs in den Paradijs (doe de Mensch noch in onnooselheid volstandig bleef) ingesteld is / ons daar dooz voorbeeldende de geselschep vereeniginge tusschen Christus en zne Kerke; welke Heiligen Staat daer na mede van Christo / dooz zne tegenwoordigheid en dat eerste wonderwerk / 't welke hy in Cana in Galilea gedaan had / verriert en vermeerlicht is: En van den Heiligen Paulus aangeprezen werd / dat dezelve eerlyk is onder alle menschen. Daarom moet men dezelve niet los / noch onboozzigtelyk aangaan / noch uit dartselheid / om de vleeschelyke begeerlykheden en de lusten des menschen te voldoen (gelph de dieren pleegen / die geen reden noch verstand hebben) maar eerbiedigh / zediglyk / met welberaden zinnen en in de weeye Gods / eerst wettelyk en meenigmaal overleid hebbende de oorzaken / om welke het Houtwelik was verordineert.

Welke eerst was tot het voortbrengen

ment of children, to be brought up in the fear and nurture of the Lord, and to the praise of his holy Name.

Secondly, it was ordained for a remedy against sin, and to avoid fornication, that such persons as have not the gift of continency, might marry, and keep themselves undefiled members of Christs body.

Thirdly, it was ordained for the mutual society, help, and comfort that the one ought to have of the other, both in prosperity and adversity: into which holy estate these two persons present come now to be joyned. Therefore if any man can shew any just cause why they may not lawfully be joyned together, let him now speak, or else hereafter for ever hold his peace.

¶ And also speaking unto the Persons that shall be married, he shall say,

I Require and charge you both (as ye will answer at the dreadful day of judgment, when the secrets of all hearts shall be disclosed) that if either of you know any impediment, why ye may not be lawfully joyned together in matrimony, ye do now confess it. For be ye well assured, that so many as are coupled together otherwise than Gods Word doth allow, are not joyned together by God, neither is their matrimony lawful.

¶ At which day of Marriage, if any man do alledge and declare any impediment why they may not be coupled together in Matrimony by Gods Law, or the Laws of this Realm, and will be bound, and sufficient Sureties with him, to the parties, or else put in a caution (to the full value of such charges as the persons to be married do thereby sustain) to prove his

reelen van kinderen/ om dezelve op te brengen in de hreze en tuchtlinge des Heeren/ entot lof en eere Gods.

Ten tweeden was het ingesteld/ om te wezen een hulpmiddel tegen de zonde/ en om hoerery te schutten; op dat de zodanige/ die de gabe der onthoudinge niet ontfangen hebben/ zonden trouwen/ en haerals onbesmette leden des lichaams Christi bewaren.

Ten derden was het ingestelt tot een onderlinge vergezelschappinge des levens/ troost en hulpe van beiden onder haar/ zo in oorspoed/ als in tegenspoed. Tot welke Christinge Staat deze twee tegenwoordige Personen gekoumen zyn/ om nu in vereenigt te worden. Over zulks/ indien hier iemand is/ die eenige rechtvaardige oorzaak kan opbrengen/ waarom deze niet wettelyk te zamen gehoegt zouden mogen werden/ die spreekte nu/ of zwijge in toekomende eeuwiglyk.

¶ En de Personen dus aansprekende, die getrouwt zullen werden, zal den Dienaar zeggen:

I li beveele en gebiede u lieben/ (gelyk gy in dien hreesselsphen dag des oordeels/ wanneer de geheimen aller herten geopent zullen worden/ rekening zult geven) dat/ indien iemand van u beiden eenig beletzel weet/ maar doch gy niet wettelyk zoud mogen vereenigt werden/ gy het zelve nu helpd: Want gy moogt wel verzekert zyn/ dat alle die anders te zamen gehoegt werden/ dan Gods Woord goed keurd/ geenzins van God te zamen gehoegt werden/ en dat der zodaniger Houwelyk niet hettig is.

¶ Op welke dag des Houwelyks, indien iemand eenig beletzel zal bybrengen, of bekend maken, waar door zy volgens de Wet Gods, of volgens de Ordinantiën dezes Ryks, niet konnen in den Houwelyken Staat vereenigt worden, en hy zig zelve te gelyk met genoegzaame borgen wil verbinden, aan de Perso-

Allegation: Then the solemnization must be deferred until such time as the truth be tried.

If no impediment be alledged, then shall the Curate say unto the man,

N. Wilt thou have this woman to thy wedded wife, to live together after Gods ordinance, in the holy estate of Matrimony? Wilt thou love her, comfort her, honour and keep her in sickness and in health, and forsaking all other, keep thee only unto her, so long as ye both shall live?

The man shall answer, I will.

Then shall the Priest say unto the woman,

N. Wilt thou have this man to thy wedded husband, to live together after Gods ordinance, in the holy estate of Matrimony? Wilt thou obey him, serve him, love, honour and keep him, in sickness and in health, and forsaking all other, keep thee only unto him, so long as ye both shall live?

The woman shall answer, I will.

Then shall the Minister say,

Who giveth this Woman to be married to this man?

Then shall they give their troth to each other in this manner.

The Minister receiving the woman at her fathers or friends hands, shall cause the man with his right hand to take the woman by her right hand, and to say after him as followeth.

IN. take thee N. to my wedded wife, to have and to hold, from this day forward, for better for worse, for richer for poorer, in sickness and

non, die alzo zonden vereenigt werden, of behoorlyke borge stelt, voor alle kosten, die deze gaarn vereenigde personen zouden lyden, dat hy zyne zaak goed zal maken en be- wyzen. Zo zal de Solemnisatie en Bevestinge des Houwelyks uitge- stelt werden tot die tyd, dat de waar- heid der zaak volkomentlyk blyke.

Indien'er geen beletsel bekend ge- maakt werd, zal den Dienaar in dezer voegen den Man aanspreken:

N. Wilt gy deze Vrouw hebben tot uwe getrouwtot Wif/ om met haar in den Heiligen Staat des Houtwelyks/ volgens de Ordinantie Gods/ te zamen te leven? Wilt gy haar lief hebben/ vertroosten/ eeren/ en zo wel ziele/ als gezond gynde/ onderhouden/ en alle andere verzoor- pen hebbende/ haar alleen aanhan- gen/ zo lang gy te zamen leven zult?

Den Man zal antwoorden: Ik wil.

Dan zal de Dienaar tot de Vrouwe zeggen:

N. Wilt gy deze Persoon heb- ben tot uwe getroude Man/ om te zamen te leven in den Heiligen Staat des Houtwelyks/ volgens de Ordinantie Gods? Wilt gy hem gehoorzamen/ dienen/ lief hebben/ eeren/ en hem ondersteunen in ziele en gezondheid/ en alle andere verzo- kende/ u alleen by hem houden/ zo lange gy te zamen leven zult?

De Vrouwe zal zeggen: Ik wil.

Dan zal den Dienaar zeggen:

Wie geeft deze Vrouw uit/ om aan dezen man getrouwt te worden?

Dan den Dienaar de Vrouwe ont- fangende uithanden van haare Ou- ders of Vrienden, zal hy den Man beveelen de rechterhand van de Vrouwe te neemen; en alzo zullen zy beide, den eenen de andere hare onderlinge Trouw geven: De Man den Dienaar na zeggende, als volgt:

I N. name u N. tot myn Hout- wif/ om u van deze tyd af in 't toekomende/ te houden booz beter of ryger/ knoz ryker of armer/ zo ge-
un

in health, to love and to cherish till death us do part, according to Gods holy ordinance; and thereto I plight thee my troth.

¶ Then shall they loose their hands, and the woman with her right hand taking the man by his right hand, shall likewise say after the Minister,

IN take thee N. to my wedded Husband, to have and to hold; from this day forward, for better for worse, for richer for poorer, in sickness and in health, to love, cherish, and to obey, till death us do part, according to Gods holy ordinance; and thereto I give thee my troth.

¶ Then shall they again loose their hands, and the man shall give unto the woman a Ring, laying the same upon the book, with the accustomed duty to the Priest and Clerk. And the Priest taking the Ring, shall deliver it unto the man, to put it upon the fourth finger of the woman's left hand. And the man holding the Ring there, and taught by the Priest, shall say,

With this Ring I thee wed, with my body I thee worship, and with all my worldly goods I thee endow: In the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost. Amen.

¶ Then the man laying the Ring upon the fourth finger of the woman's left hand, they shall both kneel down, and the Minister shall say,

Let us pray,

O Eternal God, Creator and Preserver of all mankind, gives of all spiritual grace; the author of everlasting life; Send thy blessing upon these thy servants, this man and this woman, whom we bleis in thy Name; that as Isaac and Rebecca

zond / als zieh / u te beminnen en te onderstaunen / tot dat ons de dood doe scheiden / volgens Gods Ordinantie; en tot bevestiging des zes / gebe ik u myn Trouwe.

¶ Dan zullen zy de handen los laten, en de Vrouwe wederom vattende de rechterhand des Mans, zal zeggen:

Ik N. neme u N. tot mynen Man / om u van dezent tye af / in 't toekomende te houden booz beter of erger / riker of armer / zo gezond als ziek / u te beminnen / te eeren / en te gehoorzamen / tot dat de dood ons doe scheiden / volgens Gods Ordinantie; en tot bevestiging des zes gebe ik u myn Trouwe.

¶ Dan zullen zy de handen weder los laten, en den Man zal den ring die hy zyn Huisvrouw geven wil, gelykelyk met het geld, dat den Dienaar en zyn Medehulper hebben moet, op het Boek leggen: en den Dienaar zal den Ring overleveren aan den Man, op dat hy die strecke aan de vierde vingervan de linkerhand zynen Huisvrouw, en den Man de Ring daar houdende en van den Dienaar onderwozen zynde, zal zeggen:

Met dezen Ring trouwe ik u / met myn lichaam eere ik u / en aan alle myne wereldsche goederen stel ik u een deelgenoot. In den Name des Vaders, ende des Zoons, ende des Heiligen Geestes / Amen.

¶ Den Man den Ring latende aan de vierde vinger van de linkerhand der Vrouwe, zo zullen zy beide nederknielen; en den Dienaar zal zeggen:

Laat ons bidden.

O Eeuwige God / Schepper en Onderhouder des gantschen menschenliken Geslachts / Geveet aller Geestelike Genade / en Auteurs des eeuwigen Levens / zent uwen zegen over deze uwe Dienaaren / dezen Man en deze Vrouwe / welken wy in uwen Name zeege-

sons may surely perform and keep the vow and covenant betwixt them made (whereof this Ring given and received is a token and pledge) and may ever remain in perfect love and peace together, and live according to thy laws, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

¶ Then shall the Priest joyn their right hands together, and say,

Those whom God hath joyned together, let no man put asunder.

¶ Then shall the Minister speak unto the people.

EOrasmuch as N. and N. have consented together in holy wedlock, and have witnessed the same before God and this company, and thereto have given and pledged their troth eitherto other, and have declared the same by giving and receiving of a Ring, and by joyning of hands; I pronounce that they be man and wife together, In the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost. *Amen.*

¶ And the Minister shall add this blessing.

God the Father, God the Son, God the Holy Ghost, blefs, preserve and keep you; the Lord mercifully with his favour look upon you, and so fill you with all spiritual benediction and grace, that ye may so live together in this life, that in the world to come ye may have life everlasting. *Amen.*

¶ Then the Minister or Clerke going to the Lords Table, shall say or sing this Psalm following.

nien / op dat / gelph IJank en IJad
bera met zeer groote getrouw-
heid t'zamen leef den / deze twee ook
alzo de belofte en het verbond / daer
zy in getreden zyn / (van het welcke
deze de Gehing en Nammeening des
Kings / een blyk en verzegeling is)
te vaster mogen volbragen en on-
derhouden; en op dat zy in onder-
linge liefde / en in den band des bze-
des mogen volharder / en haar be-
dere gantsche leven / volgens den
regel uwer wetten / mogen beftu-
ren / door Jesus Christus onzen IJee-
re / Amen.

¶ Dan zal den Dienaar haar lieden
rechterhanden te samen voegen,
zeggende:

Dat God t'zamen gehoegt heeft /
scheiden de menschen niet.

¶ Aan het volk zal den Dienaar aldus
spreken:

Angezien N. en N. zamen
overeen gekomen zyn in het
Heilige Houtwelph / en zulke door
God en deze Vergadering betragt
hebben / en tot bevestiging dezes /
elkander haare onderlinge Trouwe
belooft / en door het t'zamen boegen
der rechterhanden t'zelve openbaar-
lyk verklaard hebben: Zo verklaar
ik / dat zy zyn t'zamen getrouwd
Man en Vrouw; In den Name
des Vaders / ende des Zoons / ende
des H. Geestes / Amen.

¶ Daarnevens zal den Dienaar dezen
zegen laten gaan:

God de Vader / God de Zoon /
God de Heilige Geest zegene /
bewaare en bescherm u lieden: De
barmhertige IJere begunstige u goet-
dertientigh / en verpulle u met alle
geestelike zegen en genade / dat gy
zo te zamen leven moogt in dit le-
ven / dat gy in de toekomstige ewi-
ge / het eeuwige leven moogt ge-
nieten / Amen.

¶ Daar na zal de Dienaar, of de
Geestelyke, gaande na de Tafel des
Heeren, deze volgende Psalm zeg-
gen of zingen,

Formulier van den Houwelyken Staat.

Beati omnes. Psalm 128.

Blessed are all they that fear the Lord: and walk in his ways.

For thou shalt eat the labour of thine hands: O well is thee, and happy shalt thou be.

Thy wife shall be as the fruitful vine: upon the walls of thy house.

Thy children like the olive branches: round about thy table.

Lo thus shall the man be blessed: that feareth the Lord.

The Lord from out of Sion shall so bless thee: that thou shalt see Jerusalem in prosperity all thy life long;

Yea, that thou shalt see thy childrens children: and peace upon Israel.

Glory be to the Father, &c.

As it was in the, &c.

¶ *Or thus Psalm.*

Deus miseratur. Psalm 67.

God be merciful unto us, and bless us: and shew us the light of his countenance, and be merciful unto us.

That thy way may be known upon earth: thy saving health among all nations.

Let the people praise thee, O God: yea, let all the people praise thee.

O let the nations rejoyce and be glad: for thou shalt judge the folk righteously, and govern the nations upon earth.

Let the people praise thee, O God: yea, let all the people praise thee.

Then shall the earth bring forth her increase: and God, even our own God, shall give us his blessing.

God shall bless us: and all the ends of the world shall fear him.

Glory be to the Father, &c.

As it was in the, &c.

Beati omnes.

Welgelukzalig is een iegelyk die den Heere vreesht/ die in zynen wegen wandeld.

Want gy zult eten den arbeid uwer handen/ welgelukzalig zult gy zyn/en t zal u wel gaan.

Uwe Huishouding zal wezen als een vrugtbare wydstok aan de zyden uwer huizen:

Uwe kinderen als olyfplanten rondom uwe tafel.

Ziet / also zal zekerlyk die man gezegent worden / die den Heere vreesht.

De Heere zal u zegenen uit Zion / ende gy zult het goede Jeruzalems aanschouten alle de dagen uwer levens:

Ende gy zult uwe kinders kinderen zien / vrede over Israel!

Eere zy den Vader / &c.

Als het was in den / &c.

¶ Of dezen Psalm:

Deus miseratur.

God zy ons genadig / ende zeges ons: Gy doet zyn Aanschyn aan ons lichten / Sela!

Op dat men op der aarden uwen weg heime; onder alle Heidenen uwa Heil.

De volken zullen u / O God / lozen / de volken altemaal zullen u loven.

De natien zullen haar verheipden / en huten / om dat Gy de volken zult richten in rechtmatigheid: ende de natien op der aarden / die zult Gy leiden / Sela!

De volken zullen u / O God / lozen / De volken altemaal zullen u loven.

De aarde greeft haar gewas: God / onze God / zal ons zegenen.

God zal ons zegenen: ende alle einden der aarde zullen hem breezen.

Eere zy den Vader / &c.

Als het was in den / &c.

¶ The Psalm ended, and the man and the woman kneeling before the Lords Table, the Priest standing at the Table, and turning his face towards them, shall say,

Lord, have mercy upon us.

Answer. Christ, have mercy upon us.

Minister. Lord, have mercy upon us.

O Ur Father, &c. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. Amen.

Minister. O Lord, save thy servant, and thy handmaid;

Answer. Who put their trust in thee.

Minister. O Lord, send them help from thy holy place.

Answer. And evermore defend them.

Minister. Be unto them a tower of strength.

Answer. From the face of their enemy.

Minister. O Lord, hear our prayer.

Answer. And let our cry come unto thee.

Minister.

O God of Abraham, God of Isaac, God of Jacob, blest be they thy servants, and sow the seed of eternal life in their hearts, that whatsoever in thy holy Word they shall profitably learn, they may in deed fulfil the same. Look, O Lord, mercifully upon them from heaven, and blest them. And as thou didst send thy blessing upon Abraham and Sarah, to their great comfort; so vouchsafe to send thy blessing upon these thy servants, that they obeying thy will, and alway being in safety under thy protection, may abide in thy love unto their lives end, through Jesus Christ our Lord. Amen.

¶ This Prayer next following shall be

¶ Den Psalm geëindigt zynde, ende den Man en de Vrouw knielende voor de Tafel des Heeren, en den Dienaar aan de zelve mede staande, en haarlieden aanzienste, zal zeggen:

Heere ontfermt u onzer!

Antw. Christus ontfermt u onzer!

Dienaar. Heere ontfermt u onzer!

O Onze Vader / &c. Ende en leid ons niet in verzoeking; maar verlos ons van den boosjen. Amen.

Dienaar. O Heere / behoed uwen Dienaar en Dienstmaagd.

Antw. Die op u hoopen.

Dienaar. Zent haar / Heere / hulpe uit uwe heilige wooninge.

Antw. En bescherm haar alle tyd.

Dienaar. Weest haar een burg der stercke:

Antw. Door het aangezichte haarer byand.

Dienaar. Heere verhoort onze Gebeden.

Antw. En ons roepen home tot u!

Dienaar.

O God Abraham / God Isaac / God Jacob! zegent deze uwe Dienaren / en zaad het zaad des ewige levens in hare gemoederen / op dat zij alles / wat zij met vrucht uit uw hoogheilig Woord mogen leeren / dat zelve mogen volbringen. Ziet genadiglyk op haar / O Heere / uit uwe hemelsche woonstede / en zegent haar: En gesyk Gy over Abraham en Sara uwen zegen gezonden hebt / om haar wonderbaarlyk te vertroosten: gewaardigt u also uwe zegen te zenden over deze uwe Dienaren / dat zij uwe wille gehoorzaamende / en van uwe bescherminge verzekerd zynde / in uwe liefde (so lange zij leven) standvastig mogen byven / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

¶ Dit volgende Gebed zal overgessa-

omitted, where the woman is past child-bearing.

O Merciful Lord and heavenly Father, by whose gracious gift mankind is increased; We beseech thee assist with thy blessing these two persons, that they may both be fruitful in procreation of children; and also live together so long in godly love and honesty, that they may see their children Christianly and virtuously brought up; to thy praise and honour; through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

O God, who by thy mighty power hast made all things of nothing, who also (after other things set in order) didst appoint that out of man (created after thine own image and similitude) woman should take her beginning; and knitting them together, didst teach that it should never be lawful to put asunder those whom thou by Matrimony hadst made one: O God, who hast consecrated the state of Matrimony to such an excellent mystery, that in it is signified and represented the spiritual marriage and unity betwixt Christ and his Church; Look mercifully upon these thy servants, that both this man may love his wife, according to thy word, (as Christ did love his spouse the Church, who gave himself for it, loving and cherishing it even as his own flesh) and also that this woman may be loving and amiable, faithful and obedient to her husband, and in all quietness, sobriety and peace, be a follower of holy and godly matrons. O Lord, bless them both, and grant them to inherit thy everlasting kingdom, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

Then shall the Priest say

gen werden, indien de Vrouw op-
houd van kinderen te baren.

O Barmhertige Heere en hemelsche Vader / door wiens genadige gunste het menschelyk geslacht doort geplant werd / doozhorn / bidden wy / deze uwe Dienaren met uwe zegen / op dat zy vruchtbaar mogen wezen in de doortteeling der kinderen / en in heilige liefde en eerbaarheid zo lange leven / tot dat zy haar kinderen Christelyk en in deugden den opgebracht / tot uwe lof en heerlijkheid / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

O God / die dooz de moogentheid uwev kragt alles uit niet gesmaakt hebt / en na de grondlegginge des geheels / mede beoordenet hebt / dat de Vrouw het beginsel haars levens zoude nemen van den Man / die na uwe beide en gekennisse geschapen was / en haar te zamen voegende / beslooten hebt / dat het niet gedooft zal zyn / de zodanige te scheiden / welke op dooz de Wet des Houtwelyks een gemaakt hebt: **O** God / die den houtwelyken band dooz zo een uitnemende heilichheit geheiligt hebt / dat het geestelyke Houtwelyk daar dooz bevestigheit en afgemaakt is / en de bereytinge Christi met zyn kerke; slaag uwe genadige oogen op deze uwe Dienaren / op dat niet alleentijk deze Man zyne huisvrouw / volgens uwe heilig Woord / beminne (gelijk Christus zyne kerke lief gehad heeft / en zig zelven dooz die over gaf / de zelve beminnende en koesterende / als zyn eigen vleesch:) maar ook deze Vrouw aan haar Man liefstallig / wya / getrouw en gehoorzaam / en in het bepleuender rust / des matigheids / en des vreedes / een nabolijfer der heilige en Godvruchtige Vrouwen zy. Zegent haar beide **O** Heere / en geest haar ten laasten der Eerde des eentogen levens / dooz Jesus Christus onzen Heere / Amen.

¶ Dan sal den Dienaar zeggen:

Al

A Almighty God, who at the beginning did create our first parents, Adam and Eve, and did sanctifie and joyn them together in marriage; Pour upon you the riches of his grace, sanctifie and bleis you, that ye may please him both in body and soul, and live together in holy love unto your lives end. *Amen.*

After which, if there be no Sermon declaring the duties of Man and Wife, the Minister shall read as followeth.

All ye that are married, or that intend to take the holy estate of Matrimony upon you; hear what the holy Scripture doth say as touching the duty of husbands towards their wives, and wives towards their husbands.

Saint Paul in his Epistle to the Ephesians, the fifth Chapter, doth give this Commandment to all married men: Husbands, love your wives, even as Christ also loved the Church, and gave himself for it, that he might sanctifie and cleanse it with the washing of water by the Word; that he might present it to himself a glorious Church, not having spot or wrinkle, or any such thing; but that it should be holy and without blemish. So ought men to love their wives, as their own bodies: He that loveth his wife, loveth himself. For no man ever yet hated his own flesh; but nourisheth and cherisheth it, even as the Lord the Church: For we are members of his body, of his flesh, and of his bones. For this cause shall a man leave his father and mother, and shall be joyned unto his wife, and they two shall be one flesh. This is a great mystery; but I speak concerning Christ and the Church. Nevertheless, let every one of you in

De Almachtige God/ die in den beginne onze Voorzouders/ Adam en Eva/ dooz syne kracht geschapen/ haar geheiligt/ en dooz het Houtwelck met elkander vereenigt heeft/ slozte ober ulieden uit de ry dommen syne genade/ heilige en zegenen ulieden also/ dat Op hem geelykelyk met lichaam en ziele moogt behagen/ en in ware liefde tot des levens ende toe volherden/ Amen.

Daar na zal de Dienaar, zo'er geen Predikatie is, waar in de plichten van Man en Vrouw aangewezen werden, ditvolgende leezen:

Gelieden alle/ die dooz het Houtwelck t'zamen geboegt zyt/ of die dooz u neemt den heiligen staat des Houtwelcks aante gaan: Lustert toe wat de hoogheilige Schrift ons leert van de schuldige plichten der Mannen aan hare Vrouwen/ en der Vrouwen aan hare Mannen.

Den Heiligen Apostel Paulus gebiedt alle Mannen aan het Capitael/ van synen Brief tot die van Ephesen, op deze wyze. Op Mannen hebt uwe eigene Vrouwen lief/ gelyk ook Christus de Gemeente lief gehad heeft/ en hem zelven dooz haar heeft overgegeven: Op dat hyze heiligen zoude/ haar gereinigt hebbende met het Bad des Waters/ dooz het Woord: Op dat hyze hem zelven zoude heerlyk voorsieden/ een Gemeente/ die geen vlecke of rimpel heeft/ ofte iet diergelyks: Maar dat zy zoude heilig zyn en onberispelyk. Also zy de Mannen schuldigh haare eigene Vrouwen lief te hebben/ gelyk haare eigene lichamen. Die syne eigene Vrouwe lief heeft/ die heeft hem zelven lief. Want iemand heeft ooit syn eigen vlees gehaat/ maar hy boed het en onderhoudt het/ gelykerwijs ook de Kerke: Gemeente. Want wy zyn leden zyns Lichaams/ van synen vlees/ en van syne beenen. Daarom zal een mens synen Vader en Moeder verlaten/

particular so love his wife even as himself. Ephes. 5. 25.

Likewise the same Saint Paul writing to the Colossians, speaketh thus to all men that are married, Husbands, love your wives, and be not bitter against them. Col. 3. 19.

Hear also what Saint Peter the Apostle of Christ, who was himself a married man, saith unto them that are married, Ye husbands, dwell with your wives according to knowledge, giving honour unto the wife, as unto the weaker vessel, and as being heirs together of the grace of life, that your prayers be not hindered. 1 S. Pet. 3. 7.

Hitherto ye have heard the duty of the husband toward the wife. Now likewise, ye wives, hear and learn your duties toward your husbands, even as it is plainly set forth in holy Scripture.

Saint Paul in the aforementioned Epistle to the Ephesians, teacheth you thus; Wives, submit yourselves unto your own husbands, as unto the Lord. For the husband is the head of the wife, even as Christ is the head of the Church: and he is the Saviour of the body. Therefore as the Church is subject unto Christ, so let the wives be to their own husbands in every thing. And again he saith, Let the wife see that the reverence her husband. Ephes. 5. 22.

And in his Epistle to the Colossians, Saint Paul giveth you this short lesson, Wives, submit your selves unto your own husbands, as it is fit

en zal syn Wyf aanhangen / en syn twee zullen tot een vlees wezen. Deze verhoogzenthed is groot: dog ik zegge dit / ziende op Christus ende op de Gemeente. Zo dan ook gelieden elk in 't byzonder / een segelyk hebbe syn eigen Drouwe also lief / als hemt zelven: Eph. 5. 25.

Dezen Heiligen Apostel insgelijks tot de Colossensen schryvende / spreekt alle Mannen aldus aan: Gy Mannen / hebt uwe Drouwen lief / ende werd niet verbittert tegen haar / Col. 3. 19.

Hoort mede wat den Heiligen Apostel Christi Petrus / welcke zelf mede een getrouwt Man was / aan alle Mannen gezeyd heeft: Gy Mannen / wooner op haar met verstand / den brontuelpken bate / als het zwakste / eere gebende / als die ook mede erfgenamen der genade des levens met haar zyt: op dat uwe gebeden niet verhindert werden / 1 Pet. 3. 7.

Wilt verre hebt gy nu gehoord de plichten der Mannen aan hare Wyfsdrouwen. Gy Drouwen luistert nu mede toe / en leert de plichten / die gy uwe Mannen schuldig zyt / gelijc die in de H. Schriften zeer klaarlyc syn opengelegt.

Den Heiligen Apostel Paulus leert in den voorgezeiden Bries tot die van Ephesen / dus: Gy Drouwen weest uwe eigene Mannen onderdanig / gelijc den Heere: Want de Man is het hooft des Wyfs / gelijc ook Christus het hooft der Gemeente is: En Hy is de behouder des lichaams. Daarom gelijc de Gemeente Christo onderdanig is / laat also ook de Drouwen hare eigene Mannen in alles onderworpen syn. En wederom zeyd hy: Maar dat de Drouwe haren Man vreesze / Eph. 5. 22.

En in syn Bries aan de Colossensen geeft den H. Paulus deze korte lesse: Gy Drouwen zyt uwe eigene Mannen onderdanig / gelijc het be-

in the Lord. Col. 3. 12.

Saint Peter also doth instruct you very well, thus saying, Ye wives, be in subjection to your own husbands: that if any obey not the Word, they also may without the Word be won by the conversation of the wives, while they behold your chaste conversation coupled with fear. Whose adorning let it not be that outward adorning of plaiting the hair, and of wearing of gold, or of putting on of apparel; but let it be the hidden man of the heart, in that which is not corruptible, even the ornament of a meek and quiet spirit, which is in the sight of God of great price. For after this manner in the old time, the holy women also who trusted in God, adorned themselves, being in subjection unto their own husbands; even as Sarah obeyed Abraham, calling him lord; whose daughters ye are as long as ye do well, and are not afraid with any amazement. 1 S. Pet. 3. 1.

It is convenient that the new married persons should receive the holy Communion at the time of their Marriage, or at the first opportunity after their Marriage.

The Ordre for the Visitation of the Sick.

Ordre om de Zieken te bezoeken.

When any person is sick, notice shall be given thereof to the Minister of the Parish; who coming into the sick persons house, shall say,

Peace be to this house, and to all that dwell in it.

When he cometh into the sick persons presence, he shall say, kneeling down,

Remember not, Lord, our iniquities, nor the iniquities of our forefathers. Spare us, good Lord, spare thy people, whom thou hast redeemed with thy most precious

blood in the blood of Christ. Col. 3. 12.

Den Heiligen Apostel Petrus ondertopst u lieben mede zeer goddzugtelijk / zeggende : Desgelijks gy Vrouwen / zyt uwe eigene Mannen onderdanig : Op dat ook zo eenige den woorde ongehoorzaam zyt / zy door den wandel der Vrouwe zonder woord mogen gewonnen worden : Als gy zullen ingesien hebben uwen Kinsten wandel in deze. Welker beestelst gy niet : gene uiterlijch is / bestaande in het vlechten des hares / en omhangen van goud / of van klederen aan te rekken : maar de verborgen mensche des herten / in het onderdeltelich beestelsteens zachtmoedigen en stillen geestes / die kosteljk is door God. Want also verterden haer zelden eerzys ook de heilige Vrouwen / die op God hoopten / en waren haare eigene Mannen onderdanig : Gelyk Sara / Abraham gehoorzaam is geweest / hem noemende Heere : welker dochters gy geworden zyt / als gy wel doet / en niet breeft door eerzige vercheitknige / 1 Pet. 3. 1.

Het is gevoegelyk dat de gene, die door de heilige Trouwe vereenigd zyn, op den zelfigen dag des bruilofts, of by de eerste gelegenheid na haar trouwen, het heilige Avondmaal ontfangen.

Als iemand ziek is, zal daar van aan den Dienaar der Wyk kennisse gegeven worden, welcke in 't in-komen van het huis des zieken, zal zeggen:

Vrede zy den huize / en allen die daar binnen woenen!

Komende by den zieken, zal hy met gebogen knien zeggen:

Er gedenkt niet / Heere / onzer den onzer anderen. Spaart ons / O Heere / spaart uw volk / het welke gy door uw dierbaar bloed gerukt blood,

Ordre om de Zicken te bezoeken.

298

blood, and be not angry with us for ever.

Answer. Spare us, good Lord.

Then the Minister shall say,

Let us pray.

Lord, have mercy upon us.

Christ, have mercy upon us.

Lord, have mercy upon us.

O Ur Father, &c. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. Amen.

Minister. O Lord, save thy servant;

Answer. Which putteth his trust in thee.

Minister. Send him help from thy holy place.

Answer. And evermore mightily defend him.

Minister. Let the enemy have no advantage of him;

Answer. Nor the wicked approach to hurt him.

Minister. Be unto him, O Lord, a strong tower.

Answer. From the face of his enemy.

Minister. O Lord, hear our prayers.

Answer. And let our cry come unto thee.

Minister.

O Lord, look down from heaven, behold, visit and relieve thy servant. Look upon him with the eyes of thy mercy, give him comfort and sure confidence in thee, defend him from the danger of the enemy, and keep him in perpetual peace and safety, through Jesus Christ our Lord. Amen.

Hear us Almighty and most merciful God and Saviour; extend thy accustomed goodness to this thy servant who is grieved with sickness. Sanctifie, we beseech thee, this thy fatherly correction to him, that the sense of his weakness may add strength to his faith, and seriousness to his repentance. That if it shall be

zoemt hebt; en laat uwe doorn niet over ons zijn tot in eeuwigheid.

Antw. Spaart ons / goede Heere.

Dan zal den Dienaar zeggen:

Laat ons bidden.

Heere / ontfermt u onzer.

Christe / ontferm u onzer!

Heere / ontfermt u onzer.

Onze Vader / &c. Ende en leid ons niet in verzoeking; maar verlost ons van den booze. Amen.

Dienaar. O Heere / behoud uwen knecht.

Antw. Die zijn vertrouwen op u stelt.

Dienaar. Zend hem hulpe uit uwe woonstede.

Antw. En bescherm hem altijd met kracht.

Dienaar. Laat den vijand op hem niet beruigen.

Antw. Jauch de godloze en nader niet om hem te beschadigen.

Dienaar. Zijt gij hem, Heere / een burg der sterkte.

Antw. Tegen het aangesicht zyns vijands.

Dienaar. O Heere / verhoort onze gebeden.

Antw. En ons roepen home tot u.

Dienaar.

O Heere / zijt neder uit den hemel / bezoekt en help dezen uwen dienaar. Bescherm hem niet de oogen uwer barmherticheit. vertroost hem, dat hy vasthoudt op u vertrouwe; Bescherm hem tegen de list der vijands / en bewaart hem in eeuwigdurende vrede en ruste / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Verhoort ons / Almachtige en Allerbarmhertigste God en Zalmaker / strek uwe gewoone barmhertigheid uit over dezen uwen zieken dienaar: Heilige / bidden wij u / deze uwe Vaderlike kaspdinge aan hem / dat het godelen gnet zwakheden zyn geloof versterke en puerly make tot uwe beoekinge. Dat

thy good pleasure to restore him to his former health, he may lead the residue of his life in thy fear, and to thy glory: or else give him grace so to take thy visitation, that after this painful life ended, he may dwell with thee in life everlasting, through Jesus Christ our Lord. Amen.

¶ Then shall the Minister exhort the sick person after this form, or otherlike,

Dearly beloved, know this, that Almighty God is the Lord of life and death, and of all things to them pertaining, as youth, strength, health, age, weakness, and sickness. Wherefore, whatsoever your sickness is, know you certainly that it is Gods visitation. And for what cause soever this sickness is sent unto you, whether it be to try your patience for the example of others, and that your faith may be found in the day of the Lord, laudable, glorious and honourable, to the increase of glory, and endless felicity; or else it be sent unto you to correct and amend in you whatsoever doth offend the eyes of your heavenly Father; know you certainly, that if you truly repent you of your sins, and bear your sickness patiently, trusting in Gods mercy, for his dear Son Jesus Christs sake, and render unto him humble thanks for his fatherly visitation, submitting your self wholly unto his will, it shall turn to your profit, and help you forward in the right way that leadeth unto everlasting life.

¶ If the person visited be very sick, then the Curate may add this exhortation in this place, or else proceed.

Take therefore in good part, the chastisement of the Lord: for (as Saint Paul saith in the twelfth

30 het II behagen mag hem te herstellen tot zyn boorige gezondheid / hy het overige zyns levens leiden mag in ulve bzeze: Of anders / geest hem dat hy deze kwellinge also mag berdragen / dat hy na dit elendig leven niet II mag leven in der eeuwigheid / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

¶ Dan zal den Dienaar aan de zieken, deze of diergelyke vermaninge doen.

Zeer Geliefde / weet dit / dat den Almachtigen God / een Heere is des levens ende des doods / en van alles / wat daar toe behoort / als jeugd / sterfte / gezondheid / ouderdom / zwakheid en krankheid. Daarom moet gy het daar door houden / dat / hoe dan ook / ulve ziekte gy / dezelve met de wille en kennisse Gods u overkomt / uit wat oorzak ook de zelve magt spruiten / het zy / of om ulve lydzaamheid te beproeven / of tot boorbeeld van anderen / op dat ulv geloof in dien dag des Heeren mogt gebonden worden tot lof / heerlijkheid en ere Gods / en vermeerdering van de brenge des ewigen levens; of ook tot kastyding en verbetering van iets / dat de oogen des hemelschen Vaders misgaagt heeft. Weet zekerlyk / indien gy waarachtig beroutlo hebt van zonden / ende deze ziekte goeds moeds berdragt / bestruivende op de barmhertigheid Gods / dewelke belooft is in zynen Zone / onzen Heere Jesus Christus / hem dankende door deze Vaderlyke bezoeking / en u zelven ootmoedelyk onderwerpt aan zyn Goddelijke Wilde / dat deze ziekte u boederlyk wezen zal tot ulve behoudenis / en u zal brengen op den rechten weg / welcke leid tot in het eeuwige leven.

¶ Indien den zieken heel krank is, zal den Dienaar hier een einde van zyn vermaninge kunnen maken, of anders vervolgen:

Hierom moet gy de kastydinge des Heeren ten besten neemen; want gelyk den II. Apostel Paulus

Chap.

Chapter to the Hebrews) whom the Lord loveth he chasteneth, and scourge-
th every son whom he receiveth. If ye endure chastning, God dealeth with you as with sons; for what son is he whom the father chasteneth not? But if ye be without chastisement, whereof all are partakers, then are ye bastards, and not sons. Furthermore, we have had fathers of our flesh, which corrected us, and we gave them reverence: shall we not much rather be in subjection unto the Father of Spirits, and live? for they verily for a few days chastened us after their own pleasure; but he for our profit, that we might be partakers of his holiness. These words, good brother, are written in holy Scripture for our comfort and instruction, that we should patiently, and with thanksgiving bear our heavenly Fathers correction, whensoever by any manner of adversity, it shall please his gracious goodness to visit us. And there should be no greater comfort to Christian persons, than to be made like unto Christ, by suffering patiently adversities, troubles, and sicknesses. For he himself went not up to joy, but first he suffered pain; he entered not into his glory before he was crucified. So truly our way to eternal joy, is to suffer here with Christ; and our door to enter into eternal life, is gladly to die with Christ; that we may rise again from death, and dwell with him in everlasting life. Now therefore taking your sickness, which is thus profitable for you, patiently, I exhort you in the Name of God, to remember the profession which you made unto God in your Baptism. And forasmuch as after this life, there is an account to be given unto the righteous Judge, by whom all must be judged without respect of persons; I require you to examine your self, and your estate, both toward God and man; so that accusing and condemning your self for your own faults, you may find mei-

zegt / dien de Heere lief heeft / kastyd
hy / en hy geeffte een tegelspk Zo-
ne dien hy aanneemt. Angelsps in-
dien gy de kastydinge verdraagt / zo
draagt hem God tegen u als zonen:
(want wat zoone is er dien de vader
niet kastyd?) maar indien gy zonder
kastydinge zyt / welker alle deelacht-
tig zyn geworden / zo zyt gy dan ba-
staarden en niet zoonen. Vaders /
wy hebben de vaders onzer vleesch
wel tot kastydens gehad / en wy ont-
zagen die te gehoorzamen / zullen wy
dan niet veel meer den Vader der
Geesten onderwerpen zyn / op dat
wy leven? Want geene hebben ons
wel booz een korten tyd / na dat het
haar goed dochte / gekastyd / maar
deze kastyd ons tot onzen nutte / op
dat wy zynet heilichheid zonden deel-
achtig worden. Deze woorden / zeer
geliefde Broeder, zyn de woorden
Gods / tot onzen troost en onderwe-
zinge geschreven: Op dat wy lydza-
melph en niet dankzegginge zonden
verdragen alle kastydinge des He-
melschen Vaders / en alle tegenspoed /
niet welke het hem believen zal ons
te bezoeken. Want een Christen-
mensc moet nergens meerder troost
uit scheppen / dan dat hy gelph wor-
de den heilde des Zoons Gods / in
elenden / swaerigheden en swakheden
te verdragen. Een gelph dan Chri-
stus selve niet in zyne Heerlypheid
getreden is booz dat hy leed / maar
te booren aan een kruis gehangen to-
eer hy herheerlykt wierd: Also is
waarlyp den weg tot de Heerlypheid
de lydzaamheid in verdravingen: en
den doorgang tot het leven is / gaen
niet Christo te steruen / op dat wy
gelphelyk niet hem mogten ver-
zen van de dood / en het eeuwige le-
ven genieten. Verdraagt dan goeds
moeds uwe ziekte / die u in dezer boe-
gen heilzaam is; en ik vermaane u in
den Heere / dat gy indachtig zyt der
belydenisse en der beloften die gy in
den Doop gedaen hebt. Maar also
men na dit leven rekening zal moeten

cy at our heavenly Fathers hand for Christs sake, and not be accused and condemned in that fearful judgment. Therefore I shall rehearse to you the Articles of our Faith, that you may know whether you do believe as a Christian man should, or no.

¶ Here the Minister shall rehearse the Articles of the Faith, saying thus,

DOst thou believe in God the Father Almighty, Maker of heaven and earth?

And in Jesus Christ his only begotten Son our Lord? And that he was conceived by the Holy Ghost; born of the Virgin Mary; that he suffered under Pontius Pilate, was crucified, dead and buried; that he went down into hell; and also did rise again the third day; that he ascended into heaven, and sitteth at the right hand of God the Father Almighty; and from thence shall come again at the end of the world, to judge the quick and the dead?

And dost thou believe in the Holy Ghost; The holy Catholick Church; The Communion of Saints; The remission of sins; The resurrection of the flesh; and everlasting life after death?

¶ The sick person shall answer,
All this I most truly believe.

¶ Then shall the Minister examine him whether he repent him truly of his sins; and be in charity with all the world; exhorting him to forsake from the bottom of his heart all persons that have offended

geben aan den rechtvaardigen Richter / van wien alle / sonden aangenomen / worden / moeten goeddeed werden / vermaant / dat gy u zelven wilt onderzoeken / en hoe uwe zaken met God en met alle menschen staan / op dat gy / als gy u zelven beschuldigt en oordeelt / door uwe sonden barmhertigheid moogt vinden in den hemelischen Vader / om Christi wille / en niet beschuldigt noch veroordeeld werd in dat heesche oordeel. Ik zal daarom u de Artikelen des Geloofs verhalen / op dat gy moogt weten / of gy waerachtlyk die dingengeloost / die een Christen menschy behoort te gelooven / of niet.

¶ Hier zalden Dienaar verhalen de Artikelen des Geloofs, zeggende, als volgt:

Geloost gy in God den Vader / den Almachtigen Schepper des hemels en der aarde?

En in Jesus Christus / een eeniggebooren Zoon / onzen Heer / en dat hy ontfangen is van den heiligen Geest / gebooren uit de Maaget Maria; dat hy geleden heeft onder Pontius Pilatus / gekruist / gestorven en begraven is; dat hy wedergegaan is ter hellen / en tenderden dage wederom opgestaan is van den doden; dat hy opgevaren is ten hemel / en zit ter rechterhand Gods des Almachtigen Vaders; en dat hy van daar hem zal ten uitersten dage / om te oordeelen de levende ende de dooden?

Geloost gy in den heiligen Geest; Een heilige Algemeene Kerke / de gemeenschap der heiligen / berispinge der zonden / opstandinge des vleesch / en na de dood een ewig leven?

¶ De zieke zal antwoorden:
Dit alles geloove ik vastlyk.

¶ Dan zal de Dienaar hem onderzoeken, of hy ook oprecht berouwe heeft van zyne zonden, en met alle menschen in broederlyke liefde is, hem vermanende, dat hy van gans-

him, and if he hath offended any other, to ask them forgiveness; and where he hath done injury or wrong to any man, that he make amends to the uttermost of his power. And if he hath not before disposed of his Goods, let him then be admonished to make his Will, and to declare his Debt, what he oweth, and what is owing unto him, for the better disposing of his conscience, and the quietness of his Executors. But men should often be put in remembrance to take order for the settling of their temporal Estates, whilst they are in health.

¶ These words before rehearsed, may be said before the Minister begin his Prayer, as he shall see cause.

¶ The Minister should not omit earnestly to move such sick persons as are capable, to be liberal to the poor.

¶ Here shall the sick person be moved to make a special Confession of his sins, if he feel his Conscience troubled with any weighty matter. After which Confession, the Priest shall absolve him (if he humbly and heartily desire it) after this sort.

Our Lord Jesus Christ, who hath lost power to his Church to absolve all sinners who truly repent and believe in him, of his great mercy forgive these thine offences: And by thy authority committed to me, I absolve thee from all thy sins, In the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost. Amen.

¶ And when the Priest shall say the Collect following.
Let us pray.

O Most merciful God, who according to the multitude of thy

schier herte de zodanige wil vergeven, van welke hy ooit verongelykt geweest is. En indien hy eenige vertoorn of verongelykt heeft, dat hy bidde, dat zy hem zulks willen vergeven, en dat hy, na zyne magt en gelegentheid haar voldoe. En indien hy te voeren geen Testament gemaakt heeft, dat hy het dan make, en openbare, wie hem schuldig zyn, en wederom wat hy schuldig is, tot ruste zynes gewissens en zynr nakomelingen en vrienden. Het is ook dienstig, dat de menschen dikwils vermaand worden, om van haartydelyke goederen te disponeeren, terwyl zy gezond zyn.

¶ Deze woorden die hierboven verhaalt staah, kohnen uitgesproken werden, voor darden Dienaar zyn Gebed begint, na hem goed dunkt.

¶ Den Dienaar moet hier ook niet vergeten, de Zieken, die van vermogen zyn, te bewegen, om mildadig te zynaan den Armen.

¶ Indien de Zieke gevoeld, dat zyn gewisse in eenige zaake bezwaart is, die doe van derelve, in theimelyk, Belydenisse aan den Dienaar, en de belydenisse geeyndigt zynde, zal den Dienaar dezeform van ontfindinge gebruiken, indien de Zieke die van herten verzoekt.

Onze Heere Jesus Christus / die miacht gheuen heeft aan zyne kerk / alle waare boetvaardige en die in hem gelooven / te ontfinden van haare zonden / die vergebeir doot zyne ontfingige barmhertigheid uwer zonden: en ik / doot zyne authoriteit / aan my bevolen / ontfinde u van alle uwer zonden / in den Name des Vaders / en des Zoons / en des H. Geestes / Amen.

¶ Daar na zal den Dienaar dit volgende Gebed zeggen:
Laat ons bidden.

A Idergenadigste Heere / die volgens de menigte uwer barm-

mercies, dost so put away the sins of those who truly repent, that thou remembrest them no more; Open thine eye of mercy upon this thy servant, who most earnestly desireth pardon and forgiveness. Renew in him (most loving Father) whatsoever hath been decayed by the fraud and malice of the devil, or by his own carnal will and frailness; preserve and continue this sick member in the unity of the Church; consider his contrition, accept his tears, allwage his pain, as shall seem to thee most expedient for him. And forasmuch as he putteth his full trust only in thy mercy, impute not unto him his former sins; but strengthen him with thy blessed Spirit; and when thou art pleased to take him hence, take him unto thy favour, through the merits of thy most dearly beloved Son Jesus Christ our Lord. Amen.

¶ Then shall the Minister say this Psalm.

In te, Domine, speravi. Psalm 71.

IN thee, O Lord, have I put my trust; let me never be put to confusion: but rid me, and deliver me in thy righteousness; incline thine ear unto me, and save me.

Be thou my strong hold, whereunto I may alway resort: thou hast promised to help me, for thou art my house of defence, and my castle.

Deliver me, O my God, out of the hand of the ungodly: out of the hand of the unrighteous and cruel man.

For thou, O Lord God, art the thing that I long for: thou art my hope, even from my youth.

Through thee have I been holden up ever since I was born: thou art he that took me out of my mothers womb; my praise shall alway be of thee.

hertigheden de zonden der boethaers
bige alzo wist / dat gy der zelve
niet meer gedachtig zyt: Opent het
ooge uwer Barmhertigheid over de-
zen ulren dienaar / die van gantscher
herten om genade en vergiffenisse zo-
ner zonden smeekt. Vernieuwt in
hem, alderlieffte Vader / alles wat
doort bezog en de boosheid des Sa-
tans / of zyn eigen bleefschelphoe be-
geerplheid en menschelephoe zwakheid
is te leere gegaan: Behoud en belwaart
dit sieke lid in de eenigheid der kerke:
Wantschout zyn gebroken herte / niet
op zyne traanen / verzagt zyne pp-
nen / zo als Gy weet dat best doot
hem is. En nadien hy zyn gantsch be-
trouwen op uwe genade stelt / zo wilt
hem zyne dootgaande zonden niet toes-
rekenen / maar strek hem doot ulwen
gezegenden Geest; en belieft het u
hem van hier te haalen / zo neemt
hem over in ulwe gunst / om de ver-
diensten van ulnen welbeminden Zo-
ne Jesus Christus onzen Heere, A-
men.

¶ Dan zal den Dienaar deze Psalm
zeggen:

In te, Domine, speravi.

Op u / O Heere / vercoont ik:
laar my niet beschaamt worden
in eenwigheid. Redder my doot uwe
gerechtigheid/ende bezyd my: Heigt
uwo oore tot my / en verlost my.

Woeft my tot eenen Gotssteen om
daar in te wonen / om gedurigh
daar in te gaan: Gy hebt bevel ge-
geven om my te verlossen; want Gy
zyt myn Steenroep en myn Burch.

Mijn God / verlos my van de
hand des godlozen: van de hand der
genen die der heerdelygh handelt / ende
des opgeblazen.

Want Gy zyt myne verwachtinge/
Heere / Heere; myn vertrouwen van
myner jeugd aan.

Gy u heb ik gestemt van den buik
aan; van myns moeders ingewand
aan zyt Gy myn Rithelver: My
lof is gedurigh van u.

I am become as it were a monster
unto many: but my sure trust is in thee.

O let my mouth be filled with thy
praise: that I may sing of thy glory and
honour all the day long.

Cast me not away in the time of
age: forsake me not when my strength
faileth me.

For mine enemies speak against me,
and they that lay wait for my soul,
take their counsel together, saying:
God hath forsaken him, persecute
him, and take him; for there is none
to deliver him.

Go not far from me, O God: my
God, haste thee to help me.

Let them be confounded and perish,
that are against my soul: let them be
covered with shame and dishonour,
that seek to do me evil.

As for me, I will patiently abide
alway: and will praise thee more and
more.

My mouth shall daily speak of thy
righteousness and salvation: for I
know no end thereof.

I will go forth in the strength of the
Lord God: and will make mention
of thy righteousness only.

Thou, O God, hast taught me
from my youth up until now: there-
fore will I tell of thy wondrous works.

Forsake me not, O God, in mine
old age, when I am grayheaded:
until I have shewed thy strength unto
this generation, and thy power to all
them that are yet for to come.

Thy righteousness, O God, is very
high, and great things are they that
thou hast done: O God, who is like
unto thee?

Glory be to the Father, &c.

As it was in the beginning, &c.

¶ Adding this.

O Saviour of the world, who by
thy Cross and precious Blood
hast redeemed us, save us, and help

Ik ben veelen als een wonder ge-
weest: Doch Gy zyt myn sterke Toe-
vlucht.

Laat mynen mond bevuult wor-
den met uwten lof; den gantschen dag
met uwe heerlijkheid.

Verwerpt my niet in den tyd des
ouderdoms: verlaat my niet / ter-
wyle myn kragt vergaat.

Want mine vyanden spreken van
my: Ende die op myne ziele loeren/
beraadslagen te zamen; zeggende;
God heeft hem verlaten: Jaget na/
en greyp hem / want daar is geen
Verlosser.

O God / weest niet verre van my:
Mijn God / haast U tot myner
hulpe.

Laat ze besthaamt worden / laat ze
verteert worden / die myn ziele tegen
zyn: Laat ze met schand en schande
overdekt worden / die myn kwaad
zoeken.

Doch ik zal geduurighlyk hoopen;
ende zal allen uwten lof noch grooter
maken.

Mijn mond zal uwe gerechtigheid
vertellen / den gantschen dag uw heil:
hoewel ik de getalen niet weet.

Ik zal hen en gaan in de Adogen-
heden des Heeren Heeren: Ik zal
uwe gerechtigheid barmhertigh / uwe
alleen.

O God / Gy hebt my geleert van
minner jeugt aan: Ende tot noch toe
berkondige ik uwe wonderen.

Daarom ook / terwyle de ouder-
dom ende de gringheid daar is / ver-
laat my niet / O God; tot dat ik des-
zen geslachte berkondige uwten arin;
allen nakomelingen uwe magt.

Ook is uwe gerechtigheid / O God /
tot in de Hoogte; Gy die groote din-
gen gedaan hebt: O God / wie is U
gelijk?

Eere zy den Vader / &c.

Als het was in den / &c.

¶ Dit hier aanvoegende:

O Zaligmaker des werelds! die
ons door uw kruis en dierbaar
Bloed verlost hebt / behoud en help
us,

us, we humbly beseech thee, O Lord.

Then shall the Minister say,

THe Almighty Lord, who is a most strong tower to all them that put their trust in him, to whom all things in heaven, in earth, and under the earth do bow and obey, be now, and evermore thy defence, and make thee know and feel, that there is none other name under heaven given to man, in whom, and through whom thou mayst receive health and salvation, but only the Name of our Lord Jesus Christ. *Amen.*

And after that shall say,

UNTO Gods gracious mercy and protection we commit thee. The Lord bless thee and keep thee. The Lord make his face to shine upon thee, and be gracious unto thee. The Lord lift up his countenance upon thee, and give thee peace, both now and evermore. *Amen.*

A Prayer for a sick Child.

O Almighty God and merciful Father, to whom alone belong the issues of life and death; Look down from heaven, we humbly beseech thee, with the eyes of mercy upon this Child, now lying upon the bed of sickness: Visit him, O Lord, with thy salvation; deliver him in thy good appointed time, from his bodily pain, and save his soul for thy mercies sake. That if it shall be thy pleasure to prolong his days here on earth, he may live to thee, and be an instrument of thy glory, by serving thee faithfully, and doing good in thy generation; or else receive him into those heavenly habitations, where the souls of them that sleep in the Lord Jesus, enjoy perpetual rest and felicity. Grant this, O Lord, for thy mercies sake, in the same thy Son our Lord Jesus Christ, who liveth and reigneth with thee and the Holy Ghost, ever one God, world without end. *Amen.*

ons/ bidden wy si ootmoedelyk/ **O** Heere!

Dan zal den Dienaar zeggen:

DE Almachtige Heere/ die de Stercke is van alle die op Hem hoopen/ door wien alles in Hemel en op der aerde/ en onder de aerde wylt en gehoorzaamt/ die sy nu en altyd souden Beschermer/ en doe u kennen en gevoelen/ dat er geen andere naam onder den Hemel aan de menschen gegeven is/ in ende door welchen gy uwe zaligheid en gezondheid kunt bekomen/ dan alleen den Naame onzes Heeren Jesu Christi/ *Amen.*

Daar na zal hy zeggen:

Wij bevelen u aan de genadige barmhertigheid en hoede Gods. De Heere zegene ende behoude u! De Heere doe syn aangezicht over u lichten en sy u genadig! De Heere verheffe over u syn barmhertich Menschyn en geve u synen vrede! *Au/ en in der eeuwigheid/ Amen.*

Een Gebed voor een ziek Kind.

O Almachtige God en barmhertige Vader/ by wien alleen syn de uitgangen des levens ender dood, Ziet/ smeken wy si ootmoedelyk/ van den hemel weder met de ogen uwer barmhertigheid op dit Kind, krank te bedde liggende. Bezocht het/ **O** Heere/ met uwe zaligheid; Verlost het ter goeder ure van syn lichamelijke pijn/ en behoud de ziele om uwer barmhertigheden wille. Dat hy alden het si believen zal des zelfs dagen hier op aerde te verlevigen/ het si loben/ en een werking uwer eere wezen mag/ door si getrouwelikh te dienen/ en wel te doen in syn geslachte; of anders neemt het over in die Hemelsche Wooningen/ waar de zielen der gener/ die in den Heere Jesus ontslapen/ eeuwig ruste en vreugde genieten. Geest dit/ **O** Heere! om uwer barmhertigheden wille/ in den zelden wien Zone Jesus Christus/ onzen Heere/ die met si enden **O** Geest een God/ leeft en regeert in eeuwigheid/ *Amen!*

A Prayer for a sick Person, when there appears a small hope of Recovery.

O Father of mercies, and God of all comfort, our only help in time of need; We fly unto thee for succour in behalf of this thy servant, here lying under thy hand in great weakness of body. Look graciously upon him, O Lord; and the more the outward man decayeth, strengthen him by thy blessing thee, so much the more continually with thy grace and Holy Spirit, in the inner man. Give him unfeigned repentance for all the errors of his life past, and stedfast faith in thy Son Jesus; that his sins may be done away by thy mercy, and his pardon sealed in heaven, before he go hence, and be no more seen. We know, O Lord, that there is no word impossible with thee; and that if thou wilt, thou canst even yet raise him up, and grant him a longer continuance amongst us. Yet forasmuch as in all appearance the time of his dissolution draweth near, so fit and prepare him; we beseech thee, against the hour of death, that after his departure hence in peace, and in thy favour, his soul may be received into thine everlasting kingdom through the merits and mediation of Jesus Christ thine only Son our Lord and Saviour. Amen.

A commendatory Prayer for a sick person at the point of departure.

O Almighty God, with whom do live the spirits of just men made perfect, after they are delivered from their earthly prisons; We humbly commend the soul of this thy servant, our dear brother, into thy hands, as into the hands of a faithful Creator, and most merciful Saviour; most humbly beseeching thee that it may be precious in thy sight. Walk it, we pray thee, in the blood of thine immaculate Lamb that was slain to take

Een Gebed voor een ziek Persoon, als'er weinig hope van opkomen is.

O Vader der genaden/ en God van alle vertroosting/ onze eenige hulpe in tyde van benaauwtheid/ wy vlieden tot U om uwe bystandt door deze uwen dienstknecht/ die hier onder uwe hand zeer zwak na den lichame legt en zigt. Versterk hem genadiglyk/ O Heere! en hoe meer den uitwendigen mensch afneemt/ sterck hem, smeecken wy/ geduuriglyk zo veel te meer door uwe Genade en U. Geest in den inwendigen mensche. Geest hem een ongebeest herontw over alle de misbedryven zyns hoopledens levens en een standvastig geloof in uwen Zoon Jesus/ op dat zyne zonden door uwe genade bedekt/ en zyne vergebings in den hemel verzegelt zy/ eer dat hy heuen gaat en niet meer en is. Wy weten O Heere! dat geen ding U onmogelyk is/ en dat zo Gy wilt/ Gy hem noch weder kond herstellen en langer onder ons doen woenen. Veropl nochtans/ in allen aanzien/ de tyd zynen ontbinding nadert/ zo maakt hem bekwamen en bereid hem, bid den wy U/ tegens de ure des doods/ dat na zyn overlyden hier in brede en in uwe gunste/ zyne siele mag ontfangen worden in uw eeuwig Koninkryk/ om de verdiensten en voorbede van Jesus Christus/ uwen eenigen Zoon/ onzen Heere en Zaligmaker/ Amen.

Een Gebed voor een ziek Persoon in Doodsnood.

O Almachtige God! met wien de Geesten der volmaakte stegbreedige leven/ na dat ze van haar aardse kerker ontslagen zyn. Wy bevoelen/ met nedrigheid de siele van dezen uwe dienstknecht/ onzen waarden Broeder, in uwe handen/ als in de handen van een getrouwen Schepper en Aelstbartheitigsten Zaligmaker; ootmoediglyk sine hende/ dat dezelve vierbaar wezen mag in uwe oogen. Wasch dezelve/ bidden

away the sins of the world; that whatsoever defilements it may have contracted in the midst of this miserable and naughty world, through the lusts of the flesh, or the wiles of Satan, being purged and done away, it may be presented pure and without spot before thee. And teach us who survive, in this and other like daily spectacles of mortality, to see how frail and uncertain our own condition is, and so to number our days, that we may seriously apply our hearts to that holy and heavenly wisdom, whilst we live here, which may in the end bring us to life everlasting, through the merits of Jesus Christ thine only Son our Lord. Amen.

¶ *A Prayer for persons troubled in Mind or in Conscience.*

O Blessed Lord, the Father of mercies, and the God of all comforts, we beseech thee look down in pity and compassion upon this thy afflicted servant. Thou writest bitter things against him, and makest him to possess his former iniquities; thy wrath lieth hard upon him, and his soul is full of trouble: But, O merciful God, who hast written thy holy Word for our learning, that we through patience and comfort of thy holy Scriptures might have hope; give him a right understanding of himself, and of thy threats and promises, that he may neither cast away his confidence in thee, nor place it any where but in thee. Give him strength against all his temptations, and heal all his distempers. Break not the bruised reed, nor quench the smoking flax. Shut not up thy tender mercies in displeasure; but make him to hear of joy and gladness, that the bones which thou hast broken may rejoice. Deliver him from fear of the enemy, and lift up the light of thy countenance upon him, and give him peace, through the

wp II / in het Bloed van dat onbesmette Lam / dat geslagt is om de zonden der wereld weg te neemen / op dat / met wat smetten dezelve in het midden dezer elendiger en bedroefde wereld / door de lusten van het vleesch of de listen des duivels ook bebleet zij geworden / die door dat bloed afgewist en bedekt zijnde / dezelve al rein en zonder bleke voorgestelt mag worden. Leer ook ons / die overblijven / door deze en andere voorgebeelden van sterfelijkheid / zien / hoe broos en onseker onze toestand zij / en zo onze dagen te tellen / dat wp onze herten niet blijft na die heilige en hemelsche Wapenheid wenden / terwyl wp hier leven / om daar uit in 't einde te genieten het eeuwige leven / om de verdiensten van Jesus Christus / ulven eenigen Zoonen onzen Heere / Amen.

¶ *Een Gebed voor Personen in haar zinnen of gemoed bestreden.*

O Gezeggende Heere / Vader aller genade / en God van alle vertroosting! Wp bidden II / dat Gp met ontferminge en medelyden wilt nedersien op dezen ulven bedroefden dienstknecht. Gp schijft bittere dingen tegens hem, en doet hem zyne voorgeaande ongerechtigheden waagen; ulven toogne legt zwaar op hem, en zyne ziele is vol berouwe. Maar / O barmhertige God! die ulve heilige Woord tot onzer leringe gescreven hebt / op dat wp door wdzaamheid en vertroostinge ulwer W. Schrijften hope hebben zouden / geest hem een recht verstand van zich zelfs, en ook van ulwe bedzeigingen en beloften / op dat hy, noch zyn vertzouten op II wegtwerpe / noch het zelve ergens als op II vestige. Verleent hem sterkte tegens alle zyne verzoehingen / en heelt alle zyne kwalen. Verzeekt het geknochte riet niet / ende bluft de rookende blaskateke niet uit. Shuit ulve tedere barmhertigheden niet toe in grinnigheid / maar laat hem van vreugde en blydschap hooren / op dat de beuderen haar

merits and mediation of Jesus Christ
our Lord. Amen.

berheugen / die Gy berheuyt hebt.
Verloft hem van de vreeze des
brands / en laat uw vriendelyk aams
gezyt over hem lichten / gebende hem
vreeze doop de verdiensten en t. Mis-
delat- ampt van Jesus Christus /
onzen Heere / Amen.

The Communion of the SICK.

De Communie der Zieken.

FOrasmuch as all mortal men be subject to many sudden perils, diseases, and sicknesses, and ever uncertain what time they shall depart out of this life; therefore to the intent they may be always in a readiness to die, whensoever it shall please Almighty God to call them, the Curates shall diligently from time to time (but especially in the time of pestilence, or other infectious sickness) exhort their Parishioners to the often receiving of the holy Communion of the Body and Blood of our Saviour Christ, when it shall be publickly administered in the Church; that so doing, they may in case of sudden visitation, have the less cause to be disquieted for lack of the same. But if the sick person be not able to come to the Church, and yet is desirous to receive the Communion in his house; then he must give timely notice to the Curate, signifying also how many there are to Communicate with him (which shall be three, or two at the least) and having a convenient place in the sickmans house, with all things necessary so prepared, that the Curate may reverently minister, he shall there celebrate the holy Communion, beginning with the Collect, Epistle and Gospel here following.

Dewyl alle menschen menige haastige gevaaren, Ziekten en kwalen onderworpen, en altyd onzeker zyn, wanneer zy uit dit leven zullen moeten scheiden: Daarom (op dat zy altyd bereid mogen zyn te sterven, wanneer het God Almagtig behaagt haar te roepen) zo zullen de onderpredikers menigmaal van tyd tot tyd, maar inzonderheid in tyd van Pest, het Volk hanner Wyk vermanen, dikwils tot de gemeenschap te komen van het H. Avondmaal onzer Heeren, wanneer het opentlyk in de Kerk word uitgedeelt, op dat zo doende, wanneer zy schieflyk en onverziens, door eenige Ziekte aange tast mogten worden, zy over t verzuim daar van geen ongerustheid mogten hebben. Maar indien de Zieken in de Kerk niet kan komen, en verzoekt dat men hem het H. Avondmaal in zyn huis geve, zo zal hy betyds daar van aan den Dienaar kennisse geven, en meteen, hoe vele gelykelyk met hem willen communiceren (welke drie, of ten minsten twee zullen moeten zyn) en hebbende een bekwame plaatze in het huis van den Zieken, in welke de Dienaar het zelve eerbiedelyk kan bedienen, (met alles wat daar toe van noden is), zo zal den Dienaar aldaar het Hoogheylige Avondmaal uitreiken, beginnende met het Gebed, Zondbrief en Evangelie volgende.

The Collect.

Gebet.

Almighty everliving God, maker of mankind, who dost correct those whom thou dost love, and chastise every one whom thou dost receive; We beseech thee to have mercy upon this thy servant visited with thine hand, and to grant that he may take his sickness patiently, and re-

Almachtige eeuwige God / Schepper des menschen geslachts / die de zondige greeselt / die Gy lief hebt / en haastyd een rege-
lyk die Gy aanneemt; Wy bidden U / ontfermt U over dezen uwen
krankten dienaar / en geest dat hy deze
ziekte lydzaamelyk mag verdragen /
over

cover his bodily health (if it be thy gracious will) and whensoever his soul shall depart from the body, it may be without spot presented unto thee, through Jesus Christ our Lord.
Amen.

The Epistle. Heb. 12. 5.

MY son, despise not thou the chastening of the Lord, nor faint when thou art rebuked of him. For whom the Lord loveth, he chasteneth; and scourgeth every son whom he receiveth.

The Gospel. S. John 5. 24.

Verily verily I say unto you, He that heareth my word, and believeth on him that sent me, hath everlasting life, and shall not come into condemnation; but is passed from death unto life.

en syne boonige gezondheid wederom bekomen/ indien hi zulke bejagelich is / en dat / wanneer syne ziele int her lichaam zal gescheiden syn/ hy vooz hi mag verschynen zonder smette/ dooz Jesus Christus onzen Heere/ Amen.

Zendbrief. Hebr. 12. 5.

Mijn Zoon/ acht niet klein de kassdinge des Heeren/ noch bezwijp niet/ als ghy van hem bestraft word. Want dien de Heere lief heeft/ kastod hy/ en hy geeffelt een tegelich Zoon/ die hy aanleert.

Het Evangelie. Joh. 5. 24.

Voortwaer/ voortwaer/ I sage Jhu/ die myn woord hoort/ en gelooft in hem die hy gezoonden heeft/ die heeft het eeuwige leven/ ende komt niet in de verdoemenisse: Maar is uit den dood overgegaan in het leven.

- ¶ After which, the Priest shall proceed according to the Form before prescribed for the Holy Communion, beginning at these words, [Yerhat do truly, &c.]
- ¶ Hier na zal den Dienaar voortgaan agtervolgens het Formulier van het H. Avondmaal voor heen, beginnende met deze woorden: [Gy die voor God, &c.]
- ¶ At the time of the distribution of the holy Sacrament, the Priest shall first receive the Communion himself, and after minister unto them that are appointed to Communicate with the Sick, and last of all to the sick person.
- ¶ Ten tydevan de uitdeeling des H. Avondmaals, zal den Dienaar dat eerst neemen, en daar naaan de anderen geven, die met den Zieke, daar toe zig bereid hebben, en alderlaast aan den Zieken.
- ¶ But if a man, either by reason of extremity of sickness, or for want of warning in due time to the Curate, or for lack of company to receive with him, or by any other just impediment, do not receive the Sacrament of Christ's Body and Blood, the Curate shall instruct him, that if he do truly repent him of his sins, and stedfastly believe that Jesus Christ hath suffered death upon the Cross for him, and shed his Blood for his redemption, earnestly remembering the benefits he hath thereby, and giving him hearty thanks therefore, he doth eat and drink the Body and Blood of our Saviour Christ profitably to his souls health, although he do not receive the Sacrament with his mouth.
- ¶ Maar indien iemand, tzy dat hy zeer gevaarlyk ziek is, of om dat hy den Dienaar niet by tyds vermaant, of om dat hy geen behoorlyk getal van Med-Communicanten heeft, of om eenig ander wettelyk beletzel, het Sacrament des Lighaams en des Bloeds Christi niet ontfangt, zo zal hem den Dienaar onderrigten, dat hy, indien hy waaragtig betou van zyne Zonden heeft, en vastelyk gelooft, dat Jesus Christus aan het Kruis de Dood voor hem geleden, en tot zyne verlossinge, zyn Bloed uigestort heeft, met ernst overdenkende de weldaden, die hy daar uit genoten heeft, en hertgrondelyk daar voor God dankende, het Lighaam en Bloed onzes Zaligmakers Christi

Ordre van de Begravinge der Dooden.

303

(al ontfangt hy het Sacrament niet met de mond) zeer profytelyk een drinktorzyns Ziels Zaligheid.

¶ *When the sick person is visited, and receiveth the Holy Communion all at one time, then the Priest, for more expedition, shall cut off the Form of the Visitation at the Psalm [In thee, O Lord, have I put my trust] and go straight to the Communion.*

¶ Indien den Zieken bezogt werd, en gelykelyk het Heilige Avondmaal ontfangt, dan zal 't den Dienaar (om de korthed wille) den Ziekentroost afbreken, by den Psalm, (Op U, O Heere, betrouwt ik) en darellyk tot het H. Avondmaal over gaan.

¶ *In the time of the Plague, Sweat, or such other like contagious times of sickness or diseases, when none of the Parish or Neighbours can be gotten to communicate with the sick in their houses for fear of the Infection, upon special request of the diseased, the Minister may only communicate with him.*

¶ In tyd van Pest, Zweetziekte en op andere diergelyke besmettelijke tyden van ziekten of ongezondheden, als men niemand van de Wyk of Buuren, uit vreeze van de besmettinge, ten huize van den Zieken krygen kan, om gelykelyk met den zelve te communiceren, zo mag den Dienaar (indien den Zieke zulks ernstelyk verzoekt) met hem alleen doen.

The Order for the Burial of the DEAD.

Ordre van de begravinge der Dooden.

¶ *Here is to be noted, That the Office ensuing is not to be used for any that die unbaptized, or excommunicate, or have laid violent hands upon themselves.*

¶ Hier diend aangemerkt, dat de Dienst, die hier volgt, niet gebruikt moet worden voor iemand, die ongedoopt of uit de Gemeente gebannen sterft, of die de handen aan haar zelve gelegd hebben.

¶ *The Priest and Clerks meeting the Corps at the entrance of the Church-yard, and going before it, either into the Church, or towards the Grave, shall say or sing,*

¶ De Dienaar, het Lyk ontmoetende aan de ingang van het Kerkhof, en voor 't zelve gaande, 't zyns de Kerk, of na het graf, zal zeggen of zingen.

I Am the resurrection and the life,
I saith the Lord: he that believeth
in me, though he were dead, yet shall
he live. And whosoever liveth and
believeth in me, shall never die. S.
John 11. 25, 26.

I Know that my redeemer liveth,
and that he shall stand at the latter
day upon the earth. And though after
my skin worms destroy this body;
yet in my flesh shall I see God:
whom I shall see for my self, and
mine eyes shall behold, and not an-
other. *Job 19. 25, 26, 27.*

WE brought nothing into this
world; and it is certain we can
carry nothing out. The Lord gave,
and the Lord hath taken away; bless-
ed be the Name of the Lord. *2 Tim.*
6. 7. Job 1. 21.

Ik ben de Opstandinge en het Le-
ven / zeld de Heere. Die in my ge-
looft / zal leven / alwaar hy ook ge-
storven. En een iegelyk die leeft en in
my gelooft / zal niet sterben in het
eewighheid.

Ik weet dat myn Verlosser leeft /
ende hy zal de laatste over het stof
opstaan. En als zy na mynen huld
dit dootstaagt zullen hebben / zal ik
uit myn vlees God aanschouwen.
Den welken ik voor my aanschou-
wen zal / en myne oogen zien zullen /
en niet een ander.

We hebben niets in de werelt
gebracht / het is openbaar / dat
wy ook niet kunnen iets daar uit brach-
ten. De Heere heeft gegeven / en de
Heere heeft genomen : De Naam
den Heeren zy geloof!

¶

¶ After they are come into the Church,
shall be read one or both of these Psalms
following.

Dixi, Custodiam. Psalm 39.

I Said, I will take heed to my ways:
that I offend not in my tongue.

I will keep my mouth as it were
with a bridle: while the ungodly is
in my sight.

I held my tongue, and spake no-
thing: I kept silence, yea, even from
good words; but it was pain and
grief to me.

My heart was hot within me, and
while I was thus musing, the fire
kindled: and at the last I spake with
my tongue.

Lord, let me know my end, and
the number of my days: that I may
be certified how long I have to live.

Behold, thou hast made my days
as it were a span long: and mine
age is even as nothing in respect of
thee, and verily every man living is
altogether vanity.

For man walketh in a vain shadow,
and disquieteth himself in vain: he
heapeth up riches, and cannot tell
who shall gather them.

And now, Lord, what is my hope:
truly my hope is even in thee.

Deliver me from all mine offence:
and make me not a rebuke unto the
foolish.

I became dumb, and opened not
my mouth: for it was thy doing.

Take thy plague away from me:
I am even consumed by means of thy
heavy hand.

When thou with rebukes dost cha-
stise man for sin, thou makest his
beauty to consume away, like as it
were a moth fretting a garment:
every man therefore is but vanity.

Hear my prayer, O Lord, and
with thine ears consider my calling:
hold not thy peace at my tears.

For I am a stranger with thee: and

¶ Na dat zy in de Kerk gekomen
zyn, zal een of beide volgende
Psalmen gelezen worden.

Dixi, Custodiam.

Ik zeide: Ik zal myne wegen be-
waren / dat ik niet zondige met
myne tonge.

Ik zal myn mond niet een bezdel
bewaren / te wyle de godlooze nog
tegen over mij is.

Ik was verstomt door stilzwy-
gen / ik zweeg van het goede; maar
myne smerte werd verzwaaard.

Myne herte werd heet in myn bin-
nenste / een vier ontbrande in myne
overdenkinge; doe sprek ik niet my-
ne tonge:

Heere / maakt mij bekend myn
einde / en welke de mate myner da-
gen is; dat ik wete / hoe verganke-
lyk ik is.

Ziet / gy hebt myne dagen een
handbreed gesteld / en myn leeftyd is
als niets door minners is een ieder
mensch / hoe vast hy staat / enkel ydel-
heid / Sela!

Minners wandeld de mensche als
in een beeld / minners woelenze ydel-
lyk: men brengt by een / en men weet
niet wie 't nazig nemen zal.

En nu / wat verwacht ik / O Heere!
myne hope die is op U.

Verloft mij van alle myne over-
treddingen: En stelt mij niet tot een
smaat des dwazen.

Ik ben verstomt / ik zal myn mond
niet op doen: want gy hebt het ge-
daan.

Neemt uwe plage van op mij
weg; ik ben bezwoeken van de bestry-
dinge uwer hand.

Wastyd gy iemand met straffingen
om de ongerechtigheid / zo doet gy
zyne behalligheid smelten als een
motte: Minners is een ieder mensche
ydelheid / Sela!

Woor / Heere / myn gebed / en neemt
mijn gebed ter ooren / zwijgt niet
tot myne treuren:

Want ik ben een bezwelling by
a 10.

sojourner, as all my fathers were.

O spare me a little, that I may recover my strength: before I go hence, and be no more seen.

Glory be to the Father, &c.

As it was in the, &c.

Domine, refugium. Psalm 90.

Lord, thou hast been our refuge: from one generation to another.

Before the mountains were brought forth, or ever the earth and the world were made: thou art God from everlasting, and world without end.

Thou turnest man to destruction: again thou sayst, Come again, ye children of men.

For a thousand years in thy sight, are but as yesterday: seeing that is past as a watch in the night.

As soon as thou scatterest them, they are even as a sleep: and fade away suddenly like the grass.

In the morning it is green, and groweth up: but in the evening it is cut down, dried up, and withered.

For we consume away in thy displeasure: and are afraid at thy wrathful indignation.

Thou hast set our misdeeds before thee: and our secret sins in the light of thy countenance.

For when thou art angry, all our days are gone: we bring our years to an end, as it were a tale that is told.

The days of our age are threescore years and ten, and though men be so strong, that they come to fourscore years: yet is their strength then but labour and sorrow; so soon passeth it away; and we are gone.

But who regardeth the power of thy wrath: for even thereafter as a man feareth, so is thy displeasure.

So teach us to number our days: that we may apply our hearts unto wisdom.

Turn thee again, O Lord, at the

u/ een bytmoonder / gelyk alle myne Vaders.

Wend u van my af / dat ik my berouw heb / eer dan ik hen en gaa / en ik niet meer zy.

Eere zy den Vader / &c.

Als het was in den / &c.

Domine, refugium.

HEere / Gy zyt ons geweeft een toeblygt van geslachte tot geslachte.

Eer de bergen geboren waren / en gy de aarde en de woereld voortgebracht had: ja van eeuwigheid tot eeuwigheid zyt Gy God.

Gy doet den mensche wederkeeren tot verbijzelinge: en zegt / heert weder gy menschen kinderen.

Want duizend jaren zyn in uw oog / als de dag van gisteren / als hy voorgeen gegaan is: en als een nachtwaak.

Gy overstroomtze / zy zyn gelyk een slaap: in den morgenstond zynze gelyk het gras dat verandert.

In den morgenstond bloeit het / en 't verandert: den avond is word het afgesneden / en 't verdoort.

Want wy vergaan door uw toorn: en door uw genuechtheid worden wy verchikt.

Gy stelt onze ongerechtigheden voor u: onze heimelpke zonden in 't licht uwer aanblyf.

Want alle onze dagen gaan hen en door uw verholgentheid: wy brengen onze jaren door / als een gedagte.

Wangaan de dagen onzer jaren / daar in zyn 't zeventig jaar: of zo wy zeer sterk zyn / achtentig jaar: en 't ujnemenste van dien / is moete en verdriet: want het word snellijk afgesneden / en wy vliegen daar hen en.

Wie kent de sterkte uwer toorn / en uw verholgentheid na dat Gy te vreezen zyt:

Heert ons also onze dagen tellen / dat wy een wyse heere bekomen.

Heert weder Heere / tot hoe lan-

last: and be gracious unto thy servants.

O satisfie us with thy mercy, and that soon: so shall we rejoyce and be glad all the days of our life.

Comfort us again, now after the time that thou hast plagued us: and for the years wherein we have suffered adversity.

Show thy servants thy work: and their children thy glory.

And the glorious Majesty of the Lord our God be upon us: prosper thou the work of our hands upon us, O prosper thou our handy-work.

Glory be to the Father, &c.

As it was in the, &c.

¶ Then shall follow the Lesson taken out of the Fifteenth Chapter of the former Epistle of Saint Paul to the Corinthians.

1 Cor. 15. 20.

NOW is Christ risen from the dead, and become the first-fruits of them that slept. For since by man came death, by man came also the resurrection of the dead. For as in Adam all die, even so in Christ shall all be made alive. But every man in his own order: Christ the first-fruits; afterward they that are Christs, at his coming. Then cometh the end, when he shall have delivered up the kingdom to God, even the Father; when he shall have put down all rule, and all authority, and power. For he must reign till he hath put all enemies under his feet. The last enemy that shall be destroyed is death: For he hath put all things under his feet. But when he saith all things are put under him, it is manifest that he is excepted which did put all things under him. And when all things shall be subdued unto him, then shall the Son also himself be subject unto him that put all things under him, that God may be all in all. Else what shall they do, which are baptized for the dead, if

ge: en het berouwe u over uwe knege ten.

Verzadigt ons in den morgenstond met uwe goedertierenheid / so zullen wy jutchen; en verblipd zyn in alle onze dagen.

Verblipd ons na de dagen / in welcke Gy ons gedrukt hebt: na de jaren in welke wy 't kwad gezien hebben.

Laat uw werk aan uwe knechten gezien worden / en uwe heerlijkheid over hare kinderen.

En de lieflykheid des Heeren onzes Gods zy over ons: en bevestigt Gy het werk onzer handen over ons: ja het werk onzer handen bevestigt dat.

Eere zy den Vader / &c.

Als het was in den / &c.

¶ Dan zal volgen de Lesse uit 1 Corinth. 15. van vers 20. tot het einde.

MAR nu is Christus opgetwelt uit den dooden: en is de Eersteling geworden der gene die ontslapen zyn. Want deluyt de dood door eenen mensch is / so is ook de opstandinge der dooden door eenen mensch. Want gelyke alle in Adam sterben / also zullenze ook in Christus alle lebendig gemaakt worden. Maar een tegelyk in zyn orden: De Eersteling Christus / daar na die Christi zyn / sin zyne toekomst. Daar na zal het einde zyn / wanneer Hy het Koninkryke Gode en den Vader zal overgeven hebben: Wanneer Hy zal te niet gedaen hebben alle heerschappij / en alle macht / ende kracht. Want Hy moet als Koning heerschen / tot dat Hy alle de vyanden onder zyne voeten zal gelegd hebben. De laatste vyand / die te niete gedaen word / is de dood. Want Hy heeft alle dingen zynen voeten onderworpen. Doch wanneer Hy zegt / dat hem alle dingen onderworpen zyn / so is 't openbaer / dat Hy uitgenomen word / die hem alle dingen onderworpen heeft.

the dead rise not at all? why are they then baptized for the dead? And why stand we in jeopardy every hour? I protest by your rejoicing which I have in Christ Jesus our Lord, I die daily. If after the manner of men I have fought with beasts at Ephesus, what advantageth it me, if the dead rise not? Let us eat and drink, for to morrow we die. Be not deceived; evil communications corrupt good manners. Awake to righteousness, and sin not; for some have not the knowledge of God. I speak this to your shame. But some man will say, How are the dead raised up? and with what body do they come? Thou fool, that which thou sowest is not quickened, except it die. And that which thou sowest, thou sowest not that body that shall be, but bare grain, it may chance of wheat, or of some other grain. But God giveth it a body as it hath pleased him, and to every seed his own body. All flesh is not the same flesh, but there is one kind of flesh of men, another flesh of beasts, another of fishes, and another of birds. There are also celestial bodies, and bodies terrestrial; but the glory of the celestial is one, and the glory of the terrestrial is another. There is one glory of the sun, and another glory of the moon, and another glory of the stars; for one star differeth from another star in glory. So also is the resurrection of the dead. It is sown in corruption; it is raised in incorruption: it is sown in dishonour; it is raised in glory: it is sown in weakness; it is raised in power: it is sown a natural body; it is raised a spiritual body. There is a natural body, and there is a spiritual body. And so it is written, The first man Adam was made a living soul, the last Adam was made a quickning Spirit. Howbeit that was not first which is spiritual, but that which is natural, and afterward that which is spiritual. The first man is of the earth, earthy: the

En wanneer hem alle dingen zullen onderworpen zijn / dan zal ook de Zonne zelve onderworpen worden dien / die hem alle dingen onderworpen heeft / op dat God zij alles in allen. Anders wat zullen zij doen / die hoor de dooden gedoopt worden / indien de dooden gantschelyk niet opgewekt worden? Waarom worden zij hoor de dooden ook gedoopt? Waarom zijn ook wy alle mitten in gevaar? Ik sterbe alle dagen / 't welk ik betuige by onzen roem / dien ik hebbe in Christus Jesus onzen Heere. Zulk / na den mensch / tegen de beesten gebrochten hebbe te Ephesus, wat nuttigheid is 't mi / indien de dooden niet opgewekt worden? Laat ons eten ende drinken want morgen sterben wy. En dwaald niet. Alwaer zamenfaren kingen verdoen goede zeden. Waakt oprecht verdedelyk / ende zondigt niet. Want zonnige hebben de keunisse Gods niet. Ik zegge 't u tot schamen te. Maar / sal iemand zeggen / Hoe zullen de dooden opgewekt worden? Ende met hoedanig een lichaam zullen zij komen? Gy dwaas: 't gene gy zaad word niet levendig / tenzij dat het gestorven zij. En 't gene gy zaad / daar vanen zaad gy het lichaam niet dat worden zal / maar een bloot graan / na het voorbalt / van Tarwe / ofte van eenig der andere Graanen. Maar God geeft het zelve een Lichaam / gelijc hy wil / ende een tegelyk zaad zijn eigen lichaam. Alle vleesch is niet het zelve vleesch: Maar een ander is 't vleesch der menschen / en een ander is het vleesch der beesten / en een ander der visschen / en een ander der vogelen. En daar zijn hemelsche Lichamen / en daar zijn aardsche Lichamen: Maar een ander is de Heerlykheid der hemelsche / en een andere der aardsche. Een ander is de Heerlykheid der Zonne / en een ander is de Heerlykheid der Maene / en een andere is de Heerlykheid der Sterren: want de eene sterre verschilt in heerlykheid van de

second man is the Lord from heaven. As is the earthy, such are they that are earthy: and as is the heavenly, such are they also that are heavenly. And as we have born the image of the earthly, we shall also bear the image of the heavenly. Now this I say, brethren, that flesh and blood cannot inherit the kingdom of God; neither doth corruption inherit incorruption. Behold, I shew you a mystery. We shall not all sleep, but we shall all be changed in a moment, in the twinkling of an eye, at the last trump; (for the trumpet shall sound, and the dead shall be raised incorruptible, and we shall be changed.) For this corruptible must put on incorruption, and this mortal must put on immortality. So when this corruptible shall have put on incorruption, and this mortal shall have put on immortality, then shall be brought to pass the saying that is written, Death is swallowed up in victory. O death, where is thy sting? O grave, where is thy victory? The sting of death is sin, and the strength of sin is the law. But thanks be to God which giveth us the victory, through our Lord Jesus Christ. Therefore my beloved brethren, be ye stedfast, unmovable, always abounding in the work of the Lord, forasmuch as ye know that your labour is not in vain in the Lord.

andere sterce. Also zal ook de opstaende dinge der dooden zyn. Het lichaam word gezaait in verderffelijckheid / het word opgelvekt in onverderffelijckheid. Het word gezaait in onreere / het word opgelvekt in heereelijckheid. Het word gezaait in zwakheid / het word opgelvekt in kracht. Een natuerlych lichaam word 'er gezaait / een geestelych lichaam word 'er opgelvekt. Daar is een natuerlych lichaam / en daar is een geestelych lichaam. Also is 'er ook geschieden / De eerste mensch Adam is geworden tot een levendige ziele / de laaste Adam tot een levendigmakenden Geest. Doch het geestelyche is niet eerst / maar het natuerlyche / daar na het geestelyche. De eerste mensch is uit de aerde / aards; De tweede mensch is de Heere uit den hemel. Hoedanigge de aartsche is / zodanige zyn ook de aartsche: en hoedanig de hemelsche is / zodanige zyn ook de hemelsche. Ende gelykertwys wy het beeld des aartschen gedragen hebben / also zullen wy ook het beeld des hemelschen dragen. Doch dit zegge ik / Broedres / dat vlees en bloed het koninkrycke Gods niet beerven kunnen / noch de verderffelijckheid beest de onverderffelijckheid niet. Ziet ik zegge u een verborgentheid. Wy zullen wel niet alle ontslapen / maar wy zullen alle veranderet worden: In een punt des tyds / in eenen ogenblik / met de laatste Bazuine: Want de Bazuine zal slaan / en de dooden zullen onverderffelijch opgelvekt worden / ende wy zullen veranderet worden. Want dit verderffelijche moet onverderffelijckheid aandoen / en dit sterffelijche moet onsterffelijckheid aandoen. En waermeer dit verderffelijche zal onverderffelijckheid aangedaan hebben / en dit sterffelijche zal onsterffelijckheid aangedaan hebben / alsdan zal 't Woord geschieden / dat geschieden is / De dood is verslonden tot overwinninge. Dood / want is uwen pijnkel? Nee / want is uwe over-

When they come to the Grave, while the Corps is made ready to be laid into the earth, the Priest shall say, or the Priest and Clerke shall sing,

MAn that is born of a woman, hath but a short time to live, and is full of misery. He cometh up, and is cut down like a flower; he fleeth as it were a shadow, and never continueth in one stay.

In the midst of life we are in death: of whom may we seek for succour, but of thee, O Lord, who for our sins art justly displeased?

Yet, O Lord, God most holy, O Lord most mighty, O holy and most merciful Saviour, deliver us not into the bitter pains of eternal death.

Thou knowest, Lord, the secrets of our hearts; shut not thy merciful ears to our prayers; but spare us, Lord most holy, O God most mighty, O holy and merciful Saviour, shew most worthy Judge eternal, suffer us not at our last hour for any pains of death to fall from thee.

Then while the earth shall be cast upon the body by some standing by, the Priest shall say,

FOrasmuch as it hath pleased Almighty God of his great mercy to take unto himself the soul of our dear brother here departed, we therefore commit his body to the ground; earth to earth, ashes to ashes, dust to dust, in sure and certain hope of the resurrection to eternal life, through our Lord Jesus Christ, who

winninge: De prikkel nu des doods is de zonde: En de kracht der zonde is de Wet. Maar God zo dank/ die ons de overwinninge geeft/ door onzen Heere Jesus Christus. Zo dan/ myn geliefde Broeders / zyt stantvastig/ onbeweeglych/ altyd overbloedig zynde in het werk des Heeren/ als die wetet dat ulwen arbeid niet pvel en is inden Heere,

Alszy aan 't graf komen, en 't Lyk gereed word gemaakt om in de aarde te zetten, zo zal den Dienaar zeggen,

De mensch / van een Vrouw gebooren / is kort van dagen / en zat van onruste. Hy komt voort als een bloem / en word afgesneden: ook blucht hy als een schaduw / ende bestaat niet.

In 't midden van ons leven zyn wy in doods geweld: Van wien zullen wy hulpe zoeken / dan van U / O Heere! Die rechtvaardighlyk vertoont zyt over onze zonden?

Nochtans / O Heilige God / sterke Heere / Heilige en barmhertige Zaligmaker / en levert ons niet over aan de bittere pynen des eeuwiger doods.

Op kend / Heere / de geheimenissen onzer herten / sluit de ooren ulwer barmhertigheid voor onze Schelden niet; maar spaart ons / Alderheiligste Heere / Almagtige God / heilige en barmhertige Zaligmaker / Gy alderbarmhertigste en eeuwige Rechter / laat ons in de uiterste ure door geen smerten des doods van u verhallen.

Terwyl eenige aarde over 't Lyk door iemand der bystanders geworpen werd, zal den Dienaar zeggen,

Alzo het den Almagtigen God / na zyne groote barmhertigheid / behaagt heeft de ziele onzes zeer liebe Broeders, die nu gestorven is / tot ruste nemen / zo beveelen wy zyn liebaamt en graabe / aarde aan aarde / asche aan asche / stof aan stof / met een gewisse en zekere hope der verrijzenisse ten eeuwige leven / door onzen

At the Burial of the Dead.

shall change our vile body, that it may be like unto his glorious body, according to the mighty working, whereby he is able to subdue all things to himself.

¶ Then shall be said or sung,

I Heard a voice from heaven, saying unto me, Write; From henceforth blessed are the dead which die in the Lord: even so saith the Spirit; for they rest from their labours. *Rev. 14. 13.*

¶ Then shall the Priest say,

Lord, have mercy upon us.

Christ, have mercy upon us.

Lord, have mercy upon us.

O Ur Father, &c. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. *Amen.*

Priest.

A Almighty God, with whom do live the spirits of them that depart hence in the Lord, and with whom the souls of the faithful, after they are delivered from the burden of the flesh, are in joy and felicity; We give thee hearty thanks, for that it hath pleased thee to deliver this our brother out of the miseries of this sinful world; beseeching thee that it may please thee of thy gracious goodness, shortly to accomplish the number of thine elect, and to hasten thy kingdom, that we, with all those that are departed in the true faith of thy holy Name, may have our perfect consummation and bliss, both in body and soul, in thy eternal and everlasting glory, through Jesus Christ our Lord. *Amen.*

The Collect.

O Merciful God, the Father of our Lord Jesus Christ, who is the resurrection and the life; in whom whosoever believeth, shall live, though he die; and whosoever liveth

Heere Jesus Christus / die ons verhebert lichaam herdoornen zal / op dat het zelvige gelijckformig worde synen heerlijkhen Lichaam / na de werkinge / waar door hy ook alle dingen hem zelven kan onderwerpen.

¶ Dan zal gezegt of gezongen worden.

I k hoorde een stemme uit den Hemel / die tot my zeide / Schryft / zalig syn de doode / die in den Heere stercken / van nu aan. Ja zegt de Geest / op dat sy rusten mogen van haren arbeid.

¶ Dan zal den Dienaar zeggen:

Heere / ontfermt U onzer!

Christe, ontfermt U onzer:

Heere / ontfermt U onzer!

O nter in verzoeking / maar verlost ons van den boezen / Amen.

Dienaar.

A ltmachtige God / by wien de Geesten der gener leven / die hier in den Heere ontslapen / en met wien de zielen der Overhoopenen / na dat sy het yak dezer vleesch afgeleid hebben / vreugde en heil genieten: Wy danken u heertgrondelyk / dat het u belieft heeft dezer onzen Broeder uit de elenden dezer zondigen waerelds te verlossen: Biddende / dat uwe grondloze goedheid sich gewaardige / in korten tyd het getal uwer Overhoopenen te volmaaken / ende heerlijkheid uwer Roys te verhaasten / op dat wy gelijcklyk met alle / die in den ware geloof uwen Naams gestorven syn / mogen bekomen volkome volmaaktheit en gelukzaligheid / zo na lichaam / als na ziele / in uwe eeuwige en altyd durende heerlijkheid: door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

Gebed.

O Barmhertige God / Vader onzen Heren Jesu Christi / die de opstandinge en het leven is / in welke al wie geloofd zal hebben / leven zal / al sterft hy / en wie leeft en in

and

and believeth in him, shall not die eternally; who also hath taught us (by his holy Apostle Saint Paul) not to be sorry as men without hope, for them that sleep in him; We meekly beseech thee, O Father, to raise us from the death of sin unto the life of righteousness; that when we shall depart this life, we may rest in him, as our hope is this our brother doth, and that at the general resurrection in the last day, we may be found acceptable in thy sight, and receive that blessing which thy wel-beloved Son shall then pronounce to all that love and fear thee, saying, Come, ye blessed children of my Father, receive the kingdom prepared for you from the beginning of the World. Grant this, we beseech thee, O merciful Father, through Jesus Christ our Mediator and Redeemer. Amen.

hem geloofd / zal niet sterben in alle eeuwigheid; Die ons ook geleert heeft (door zynen H. Apostel Paulus) dat wy niet bedroeft zouden zyn / als de zondige / die geen hope hebben / over haar / die in hem ontslapen; Wy bidden U ootmoedelyk / O Vader / dat Gy ons wilt opwekken van de dood der zonden / tot het leven der eerebaardigheid / op dat wy / wanneer wy uit dit levenscheiden / in hem mogen rusten / gelyk wy hopen dat deze onzen Broeder nu rust / en dat wy / in de algemeine opstandinge des jongsten daags / door u aangenaam mogen bevonden werden / en die zegeninge ontfangen / welke wyen welbeminden Zone als dan uitspreken zal over alle de genen / die U beminnen en breezen / zeggende: komt gy gezegende kinderen mynes Vaders / ontfangt dat koningryk / dat u lieden bereid is van den begyne des werelds. Geest dit / bidden wy U / O Barmhertige Vader / door Jesus Christus onzen Middelaar en Zaligmaker / Amen.

THe grace of our Lord Jesus Christ, and the love of God, and the fellowship of the Holy Ghost, be with us all evermore. Amen.

DE genade onzes Heeren Jesu Christi en de liefde Gods / en de gemeenschap des H. Geestes zy met ons allen tot in eeuwigheid / Amen.

The Thanksgiving of Women after Child-birth, commonly called, *The Churching of Women.*

Dankzegginge voor de Kraamvrouwen, die haar Kerkgang doen.

The Woman at the usual time after her Delivery, shall come into the Church, decently apparelled, and there shall kneel down in some convenient place, as hath been accustomed, or as the Ordinary shall direct: And then the Priest shall say unto her,

De Vrouw zal op de gewoonlyd na haar verlossinge in een zedig gewaad in de Kerk komen, en aldaar, op een gevoegelyke plaatze, als na gebruik, nederknielen, en dan zal den Dienaar tot haar zeggen:

FOrasmuch as it hath pleased Almighty God of his goodness to give you safe deliverance, and hath preserved you in the great danger of Child-birth, you shall therefore give hearty thanks unto God, and say,

(*T*hen shall the Priest say the 116 Psalm.)

Angezien het den Almachtigen God na zyne goedertierenheid / behaagt heeft u een behoude verlossinge te verleenen / en u in zo grooten nood der baringe te bewaren / zo zult gy daarom God van herten danken en zeggen:

(*D*an zal den Dienaar dezen Psalm lezen.)

Dilexi, quoniam.

I Am well pleased : that the Lord hath heard the voice of my prayer.

That he hath inclined his ear unto me : therefore will I call upon him as long as I live.

The snares of death compassed me round about : and the pains of hell gat hold upon me.

I found trouble and heaviness, and I called upon the Name of the Lord : O Lord, I beseech thee, deliver my soul.

Gracious is the Lord and righteous : yea, our God is merciful.

The Lord preserveth the simple : I was in misery, and he helped me.

Turn again then unto thy rest, O my soul : for the Lord hath rewarded thee.

And why? thou hast delivered my soul from death : mine eyes from tears, and my feet from falling.

I will walk before the Lord : in the land of the living.

I believed, and therefore will I speak, but I was sore troubled : I said in my haste, All men are liars.

What reward shall I give unto the Lord : for all the benefits that he hath done unto me?

I will receive the cup of salvation : and call upon the Name of the Lord.

I will pay my vows now in the presence of all his people : in the courts of the Lords house, even in the midst of thee, O Jerusalem. Praise the Lord.

Glory be to the Father, &c.

As it was in the, &c.

Or Psalm 127.

Nisi Dominus.

Except the Lord build the house : their labour is but lost that build

Dilexi quoniam. Psalm 116.

Ik hebbe lief / want de Heere hoort myne stemme / myne smekingen.

Want hy neigt zyne oore tot my : dies ik hem in myne dagen zal aanroepen.

De handen des doods hadden my omvangen : en de angsten der helle hadden my getroffen :

Ik bond benauwtheid en droefte misse : Maar ik riep den name des Heeren aan / zeggende : Och Heere / bevrijd myne ziele !

De Heere is genadig en rechtvaardig : en onze God is ontfermende.

De Heere bewaard de eenboudige : Ik was ingeteeerd / doch hy heeft my verlost.

Myne ziele ! keer weder tot ulwe ruste / want de Heere heeft aan u wel gedaan.

Want Gy / Heere / hebt myne ziele gered vanden dood / myne oogen van traanen / mynen voet vanaan stoot.

Ik zal wandelen voor het aangezicht des Heeren / in de landen der levendigen.

Ik hebbe geloofd / daarom sprak ik. Ik ben zeer bedrukt geweest. Ik zeide in myn haasten / Alle menschen zijn leigenaars.

Wat zal ik den Heere vergelden voor alle zyne weldaden aan my geweest?

Ik zal den beker der verlossingen opnemen / en den Name des Heeren aanroepen.

Myne geloften zal ik den Heere betalen / mi / in de tegenwoordigheid van al zyn volk. In de Voorhoven des Huizes des Heeren : in 't midden van u / O Jerusalem ! Halelu-Jah.

Eere zij den Vader / &c.

Als het was in den / &c.

Of deze Psalm.

Nisi Dominus. Psalm 127.

Zonder de Heere het huis niet bouwte / te vergeefs arbeiden des zelven bouwlieden daer aan :

Except

Dankzegginge voor de Kraamvrouwen.

373

Except the Lord keep the city: the watchman waketh but in vain.

It is but lost labour that ye haste to rise up early, and so late take rest, and eat the bread of carefulness: for so he giveth his beloved sleep.

Lo, children and the fruit of the womb: are an heritage and gift that cometh of the Lord.

Like as the arrows in the hand of the giant: even so are the young children.

Happy is the man that hath his quiver full of them: they shall not be ashamed when they speak with their enemies in the gate.

Glory be to the Father, &c.
As it was in the, &c.

¶ Then the Priest shall say,
Let us pray.

Lord, have mercy upon us.

Christ, have mercy upon us.

Lord, have mercy upon us.

Our Father, &c. And lead us not into temptation; But deliver us from evil: For thine is the Kingdom, The Power, and the Glory, Forever and ever. Amen.

Minister. O Lord, save this woman thy servant;

Answer. Who putteth her trust in thee.

Minister. Be thou to her a strong tower;

Answer. From the face of her enemy.

Minister. Lord, hear our prayer.

Answer. And let our cry comen into thee.

Minister. Let us pray.

O Almighty God, we give thee humble thanks, for that thou hast vouchsafed to deliver this woman thy servant from the great pain and peril of child-birth; Grant, we beseech thee, most merciful Father, that she through thy help may both faithfully live, and walk according

To de Heere de Stad niet be-
waart/te vergeefs waakt de wachter.

¶ Als te vergeefs dat gij lieben broeg
opstaet / late op blyft / eert brood der
smerten: 't is also / dat gij 't zynen
beintiden als in den slaap greeft.

Ziet de kinderen gijn een erfdeel
des Heeren: des buiks vruchte is een
belooninge.

Gelph de vylen gijn in de hand een
nes helds: zodanig gijn de zonen der
jeugd.

Welgelukzalig is de man / die gijne
pylhaer met dezelve gebult heeft:
gij zullen niet beschaaft worden / als
gij met de vyanden spyken zullen in
de poorte.

Eere gij den Vader / &c.

Als het was in den / &c.

¶ Dan zal den Dienaar zeggen:

Laat ons bidden:

Heere / ontfermt U onzer!

Christe, ontfermt U onzer!

Heere / ontfermt U onzer!

Onze Vader / &c. Ende en leid
ons niet in verzoeking; maar
verloft ons van den booze. Want
uw is het koningryck / en de kracht /
en de heerlijkheid / in eeuwigheid /
Amen.

Dienaar. O Heere / behoed deze
Woutue / uwe dienstmaagd.

Antw. Die op U haar vertrouwen
stelt.

Dienaar. Weest haar een toeblijgt
der sterkte.

Antw. Tegen het gezichte haars
vyands.

Dienaar. Heere / verhoort onze Ge-
beden.

Antw. En laat ons roepen tot U
komen.

Dienaar. Laat ons bidden.

O Allmachtige God / wy danken
U van herten / dat gij deze
Woutue / uwe Dienstmaagd / ver-
loft hebt van de groote smerte en het
gebaar des barens: Geeft / bidden
wy U / Alderbarmerhertigste Vader /
dat gij door uwe hulpe / uwe getrou-
welph lede en wandele na uwen wil.

to thy will in this life present, and also may be partaker of everlasting glory in the life to come, through Jesus Christ our Lord. Amen.

¶ The woman that cometh to give her Thanks, must offer accustomed Offerings; and if there be a Communion, it is convenient that she receive the holy Communion.

in dit tegengwoordige leven / en ook deelachtig worde aan de eeuwige heerlijkheid in het toekomende leven / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

¶ De Vrouwe, die hare Dankzegginge komt doen, moet de gewoonlyke Offerande doen: en indien het H. Avondmaal bediend werd, zo betaamt het, dat zy mede de H. Communie ontfange.

A Commination; or Denouncing of Gods anger and judgments against Sinners, with certain Prayers to be used on the First day of Lent, and at other times, as the Ordinary shall appoint.

Het Dreigement, of den Vloek tegen de Zondaren, met eenige Gebeden, die op de eerste dag der Vasten en op andere tyden, als het den Dienaar goed vind, gebruikt werden.

¶ After Morning Prayer, the Litany ended, according to the accustomed manner, the Priest shall in the Reading Pew or Pulpit, say,

¶ Na het Morgengebed, de Lytanie geëindigt zynde na de gewoonlyke maniere, zal den Dienaar op de Lezers-plaatze of Predikstoel staande, zeggen:

Brethren, in the primitive Church, there was a godly discipline, that at the beginning of Lent, such persons as stood convicted of notorious sin, were put to open penance, and punished in this world, that their souls might be saved in the day of the Lord; and that others admonished by their example, might be the more afraid to offend.

Broeders / in de eerste kerk was het een Godvuchtige Tuchtinge / dat in 't beginsel van de veertigdagige Vasten / zodanige personen / die openbaare zondaars waren / tot openbaare boete gedwongen wierden / en in deze wereld straffe leden / op dat hare zielen behouden mochten werden in den dag des Heeren: en dat andere door haat voorbeeld vermaand zynde / meer breezen mogten te zondigen.

In stead whereof (until the said discipline may be restored again, which is much to be wished) it is thought good, that at this time (in the presence of you all) should be read the general sentences of Gods cursing against impenitent sinners, gathered out of the seven and twentieth Chapter of Deuteronomy, and other places of Scripture; and that ye should answer to every sentence, Amen: To the intent, that being admonished of the great indignation of God against sinners, ye may the

In welker plaatze het ons goed gedacht heeft (tot dat de zelve rugt wederom mocht hersteld worden / het gene zeer te wenschen is) dat op deze tyd in u lieden tegengwoordigheid zouden voorgelezen werden alle de algemeene vloeken / zynde bonnissen Gods tegen de onboetvaardige zondaren / t'zamen vergaderd uit het 27. Capittel van het boek Deuteronomium, en andere Schriftuurplaatzen: En dat gy lieden op elk bonnis in 't byzonder zoud antwoorden / Amen. Tot dien einde / rather

rather be moved to earnest and true repentance, and may walk more warily in these dangerous days; fleeing from such vices, for which ye assign with your own mouths the curse of God to be due.

Cursed is the man that maketh any carved or molten image, to worship it. *Deut. 27. 15.*

And the People shall answer and say, Amen.

Minister. Cursed is he that curseth his father and mother. *vers. 16.*

Answer. Amen.

Minister. Cursed is he that removeth his neighbours landmark. *vers. 17.*

Answer. Amen.

Minister. Cursed is he that maketh the blind to go out of his way. *vers. 18.*

Answer. Amen.

Minister. Cursed is he that perverteth the judgment of the stranger, the fatherless, and widow. *ver. 19.*

Answer. Amen.

Minister. Cursed is he that smiteth his neighbour secretly. *ver. 24.*

Answer. Amen.

Minister. Cursed is he that liveth with his neighbours wife. *Lev. 20. 10.*

Answer. Amen.

Minister. Cursed is he that taketh reward to slay the innocent. *Deut. 27. 25.*

Answer. Amen.

Minister. Cursed is he that putteth his trust in man, and taketh man for his defence, and in his heart goeth from the Lord. *Jer. 17. 5.*

Answer. Amen.

Minister. Cursed are the unmerciful, fornicators, and adulterers, coverous persons, idolaters, slanderers, drunkards, and extortioners. *S. Matth. 23. 41. 1 Cor. 6. 9. 10.*

Answer. Amen.

op dat gy lieden / vermaand zijnde van de groote grimmigheid Gods tegen de zondaren / te eerder mocht bewogen worden tot ernstig berouwen en waare boetvaardigheid / en hoogerzichtigliker wandelen in deze gevaarlijke dagen / blydende van zondanige gebreken / die gy niet eigene monden bevestigt den bloek Gods te verdienen.

Vervloekt zy de man / die een gesneden of gegooten beeld maakt / om dat aan te bidden /

En alle het Volk zal antwoorden en zeggen, Amen.

Dienaar. Vervloekt zy deze / die zynen vader ofte zyne moeder beragt. *Antw. Amen.*

Dienaar. Vervloekt zy / die zynen naasten landop aen beruikt. *Antw. Amen.*

Dienaar. Vervloekt zy / die eenen blinden op den weg doet dwalen. *Antw. Amen.*

Dienaar. Vervloekt zy / die het recht des vreemdelings / der weezen / en der weduwe dwigt. *Antw. Amen.*

Dienaar. Vervloekt zy / die zynen naasten in t'berhoegen verslaat. *Antw. Amen.*

Dienaar. Vervloekt zy / die by de vrouwe zyns naasten ligt. *Antw. Amen.*

Dienaar. Vervloekt zy / die geschenk neemt / om een ziele / het bloed eens onschuldigen te verstaen. *Antw. Amen.*

Dienaar. Vervloekt zy / die op den mensch betrouwt / en het vleesch tot zyn arm stelt / en wiens herte banden Heere afwykt. *Antw. Amen.*

Dienaar. Vervloekt moeten zy de onbarmhertige / de boereeders / de overspeelers / de gierige menschen / de afgodendienaars / de kwaadsprekers / dwoukaarts en roovers. *Antw. Amen.*

Minister.

Now seeing that all they are accursed (as the prophet David beareth witness) who do err and go astray from the commandments of God, let us (remembering the dreadful judgment hanging over our heads, and always ready to fall upon us) return unto our Lord God, with all contrition and meekness of heart; bewailing and lamenting our sinful life, acknowledging and confessing our offences, and seeking to bring forth worthy fruits of penance. For now is the ax put unto the root of the trees, so that every tree that bringeth not forth good fruit, is hewn down, and cast into the fire. It is a fearful thing to fall into the hands of the living God: He shall pour down rain upon the sinners, snares, fire and brimstone, storm and tempest; this shall be their portion to drink. For lo, the Lord is come out of his place, to visit the wickedness of such as dwell upon the earth. But who may abide the day of his coming? Who shall be able to endure when he appeareth? His fan is in his hand, and he will purge his floor, and gather his wheat into the barn, but he will burn the chaff with unquenchable fire. The day of the Lord cometh as a thief in the night: and when men shall say, Peace, and all things are safe, then shall sudden destruction come upon them, as sorrow cometh upon a woman travailing with child, and they shall not escape. Then shall appear the wrath of God in the day of vengeance, which obstinate sinners, through the stubbornness of their heart, have heaped unto themselves, which despised the goodness, patience, and long-sufferance of God, when he called them continually to repentance. Then shall they call upon me (saith the Lord) but I will not hear; they shall seek me early, but they shall not find me; and that because they hated knowledge, and received not

Dienaar.

Alzo nu alle de zondige heere bloekt zyn/ (gelph den Prophet David getuigt) die dwalen en afwyken vande geboden Gods/ zo laat ons (gebachtig zynde aan dat groutwelph oordeel / dat ons ober het hooft hangt / en altyd aanstaande is) wederkeren tot God den Heere/ met alle gebrookenheid en berootmoediginge des herten/ wewende en rouwe dragende ober ons zondig leven / onze misdaden erkennende en belydende / en zoekende blyngen boort te brengen / der bekeeringe waardig. Want nu is de byl aan de wortel des booms gezet/ also dat alle boom / die geen goede blyngen boort en brengt/ uitgehakt en in t vuur geworpen werd. Het is groutwelph te vallen in de handen des levendigen Gods. Hy zal ober de zondaaren regnen/ strijken/ vuur en sulpher / en den geest des ontrouwers zal een gedeelte hares drinkbekers wezen. Want ziet de Heere zal uitgaan uit zyne plaatse / om de hoogheid van de inwoonderen der aarden te bezoeken. Maar wie zal den dag zynner toekomst kommen verdragen? Wie zal waameer hy zich zal laten zien/ konnen bestaan? Wiens warme in zyne hand is / ende hy zal zyne dootghelph zuden/ en zyne taelwe vergaderen in de schuur / maar het kaf zal hy verbranden met onuitblusselph vuur. De dag des Heeren komt als een dief in de nacht. En waameer de menschen zullen zeggen / Vrede / ende alles is veilig / dan zal een haastig verderf ober haar komen / eben gelph de snerte eens varende vrouwe / en zy zullen niet ontschrieken. Dan zal de granschap Gods te voorschyn kommen / in den dag des wraaks / die de harde zondaren / na de hardheid haarer herten zich zelve vergadert hebben / die de goedheid / verzoagzaamheid en zachtmoedigheid Gods / als hy haar geduurig tot bekeering

the fear of the Lord, but abhorred my council, and despised my correction. Then shall it be too late to knock when the door shall be shut; and too late to cry for mercy when it is the time of justice. O terrible voice of most just judgment, which shall be pronounced upon them, when it shall be said unto them, Go ye cursed into the fire everlasting, which is prepared for the devil and his angels. Therefore, brethren, take we heed betime, while the day of salvation listeth; for the night cometh when none can work: but let us, while we have the light, believe in the light, and walk as children of the light, that we be not cast into utter darkness, where is weeping and gnashing of teeth. Let us not abuse the goodness of God, who calleth us mercifully to amendment, and of his endless pity promiseth us forgiveness of that which is past, if with a perfect and true heart we return unto him. For though our sins be as red as scarlet, they shall be made white as snow: and though they be like purple, yet they shall be made white as wool. Turn ye (saith the Lord) from all your wickedness, and your sin shall not be your destruction. Cast away from you all your ungodliness that ye have done, make you new hearts, and a new spirit: Wherefore will ye die, O ye house of Israel, seeing that I have no pleasure in the death of him that dieth, saith the Lord God? Turn ye then, and ye shall live. Although we have sinned, yet have we an Advocate with the Father, Jesus Christ the righteous, and he is the propitiation for our sins. For he was wounded for our offences, and smitten for our wickedness. Let us therefore return unto him, who is the merciful receiver of all true penitent sinners; assuring our selves that he is ready to receive us, and most willing to pardon us, if we come unto him with faithful repentance; if we submit our

gewoont had / versmaad hebben. Dat zullen zy **Mij** aanroepen (zeid de Heere) maar **Ik** en zal niet horen; **vroeg** zullen zy **Mij** zoeken / maar zullen **Mij** niet vinden / om dat zy de tuchtiging gehaat / de bzeze des Heeren niet aangenomen / en na myn raad niet geluistert / maar myne kasspdinge versmaad hebben. Dan zal het te laat wezen om te kloppen / als de deure geslooten is / en te laat / barmhertigheid te verzoeken / als het de tyd van rechtvaardigheid is. **O** verbaarlike stemmedes rechtveerdigen oordeels! Het welke over haer uitgesproken zal worden / als tot haer gezegt zal worden / Gaat van **Mij** / gy verloofte / in 't eeuwige vuur / 't welk den Duivel en zyne Engelen bereid is. Daarom / Broeders / laat ons hoop ons zien / terwyl het tyd is / terwyl den dag der zaligheid noch duurt: Want daar komt een nacht / in welke niemand kan werken: Terwyl dan wy het licht hebben / laat ons in het licht gelooven / en als kinderen des lichts wandelen / op dat wy niet geworpen werden in de utterste duisternissen / daar weeninge is / en knersinge der tanden. Laat ons de goedheid Gods niet misbruiken / die ons goedertierenlyk tot verbetering des levens noodigt / en mit zyn grondelooze barmhertigheid / vergevinge der voorgaande zonden belooft / indien wy van gantscher en oprechter herten tot hem wederkeeren. Want al waren onze zonden zo rood als scharlaken / zy zullen wit gemaakt werden als sneeuw: Al waren die als purper / zy zullen wit werden als wolle. Bekeert u (zeid de Heere) van alle uwe boosheden / en uwe misdaad zal u niet strekken ten verderbe. Werpt van u alle uwe ongerechtigheden daar gy in overtreeden hebt / en maakt u lieven nieuwe herten en eenen nieuwen geest; waacom zoud gy sterben / **O** huis Israels? also **Ik** geen lusten hebbe in de dood des sterfende / spreekt God de Heere: Keert u terug

selves unto him, and from henceforth walk in his ways; if we will take his easie yoke, and light burden upon us, to follow him in lowliness, patience, and charity, and be ordered by the governance of his Holy Spirit; seeking alway his glory, and serving him duly in our vocation with thanksgiving. This if we do, Christ will deliver us from the curse of the law, and from the extreme malediction which shall light upon them that shall be set on the left hand; and he will set us on his right hand; and give us the gracious benediction of his Father, commanding us to take possession of his glorious kingdom: unto which he vouchsafe to bring us all, for his infinite mercy. *Amen.*

dan weder / en op yult leven. *Woe*
 loet top gezondigh hebben / *nochtan*
 hebben top een dootzaak by den
 Vader / *Jehus Christus* / den segg-
 baerdigen / ende dese is de Verzo-
 ninge door onze zonden. Want de-
 ze is gewond om onze boosbeden / en
 verhoest om onze ongerechtigheden.
 Maar ons dan wederkeren tot hem /
 die een barmhertige aanneemer aller
 zondaren is / die waarlyk haer be-
 keeren: Laat ons ons zelve herze-
 keren / dat wy bereyd is om ons aan
 te neemen / en zeer volhardig is om ons
 vergiffnisse te verleenen / indien wy
 niet volheid des geloofs tot hem zul-
 len genalen / indien wy ons zelve aan
 hem zullen onderwerpen / en voortaan
 in zyne wegen wandelen. Indien wy
 zyn gemakelyk jok en lichte last zul-
 len opneemen om hem te volgen in
 ootmoedigheid / lydzaamheid en lief-
 de / op dat wy door de bestieringe
 zyns v. Geestes moogen geleid wer-
 den / altyd zyne heerlykheid zoekende
 de / en hem behoortlyk dienende in ons
 beroep / met dankzegginge. Indien
 wy zulke doen / so zal ons Christus
 verlossen van den vloek des Adels / en
 vande laatste verdoelinge / die op de
 zondige zal vallen / welke aan de
 linkerhand zullen gesteld worden:
 En wy zal ons aan zyne rechterhand
 zetten / en dien zaligen zegen des Va-
 ders geven / ons gebiedende / de be-
 zittinge van zyn heerlyk koningryk
 te aanpaarden / tot het welke wy
 ons gewaardige te brengen door
 zyne oneindige barmhertigheid /
Amen.

*¶ Then shall they all kneel upon their knees,
 and the Priest and Clerks kneeling (in
 the place where they are accustomed to say
 the Litany) shall say this Psalm,*

Miserere mei, Deus. Psalm 51.

HAve mercy upon me; O God,
 after thy great goodness: accord-
 ing to the multitude of thy mercies,
 do away mine offences.

Wash me thoroughly from my wic-

¶ Dan zullen zy alle knielen, en den
 Dienaar met de Geestelykheid zul-
 len met gebogen knien, op die plaat-
 ze, daar zy gewoon zyn de *Lytany*
 te lezen, dezen Psalm zeggen.

Miserere mei, Deus.

Zie my genadig / O God / na
 uw godertierenheid: *Welge*
 tuime overtredinge uit / na de groot-
 heid uwer barmhertigheden.

Wascht my wel van myne onge-
 kech.

kedness: and cleanse me from my sin.

For I acknowledge my faults: and my sin is ever before me.

Against thee only have I sinned, and done this evil in thy sight: that thou mightst be justified in thy saying, and clear when thou art judged.

Behold, I was shapen in wickedness: and in sin hath my mother conceived me.

But lo, thou requirest truth in the inward parts: and shalt make me to understand wisdom secretly.

Thou shalt purge me with hyssop, and I shall be clean: thou shalt wash me, and I shall be whiter than snow.

Thou shalt make me hear of joy and gladness: that the bones which thou hast broken, may rejoyce.

Turn thy face from my sins: and put out all my misdeeds.

Make me a clean heart, O God: and renew a right spirit within me.

Cast me not away from thy presence: and take not thy Holy Spirit from me.

O give me the comfort of thy help again: and stablish me with thy free Spirit.

Then shall I teach thy ways unto the wicked: and sinners shall be converted unto thee.

Deliver me from blood-guiltiness, O God, thou that art the God of my health: and my tongue shall sing of thy righteousness.

Thou shalt open my lips, O Lord: and my mouth shall shew thy praise.

For thou desirest no sacrifice, else would I give it thee: but thou delightest not in burnt-offerings.

The sacrifice of God is a troubled spirit: a broken and contrite heart, O God, shalt thou not despise.

O be favourable and gracious unto

rechtigheid: Ende reinig my van myne zonde.

Want ik kenne myne overtredingen: Ende myne zonde is steeds voor my.

Tegen U / U alleen heb ik gezondigt / ende gedaan dat kwaad is in uwre oogen: Op dat Gy rechtveerdigt zyt in uw spreken / ende rein zyt in uw richten.

Ziet / ik ben in ongerechtigheid geboren: Ende in zonde heeft my myne moeder ontfangen.

Ziet / Gy hebt lust tot waarheid in het binnenste: Ende in 't verborgen maakt Gy my topsijde bekend.

Ontzondigt my met hyssop / en ik zal rein zyn: Wascht my / en ik zal witser zyn als sneeuw.

Doet my brenge en blydschap horen; dat de beenderen zich verheugen die Gy verblijft hebt.

Verbergt uw aangezicht van myne zonden: Ende delgt uit alle myne ongerechtigheden.

Schept my een rein herte / O God: Ende vernieuwt in 't binnenste van my eenen besten geest.

En verwerpt my niet van uw aangezicht: Ende neemt uwen Heiligen Geest niet van my.

Geest my weder de brenge uwer heils: En de blymoedige Geest oversteune my.

Zo zal ik de overtreders uwer wegen leeren: Ende de zondaren zullen zich tot U bekeeren.

Verloft my van bloedschulden / O God / Gy God myns heils: Zo zal myne tonge uw gerechtigheid urop roemen.

Heere / opent myne lippen: Zo zal myn mond uwen lof verkondigen.

Want Gy hebt geen lust tot offerhande / anders zoude ik ze geven: In brandofferen hebt Gy geen behagen.

De offeranden Gods zyn een gebroken geest: Een gebroken ende verslagen herte zult Gy / O God / niet verachten.

Doet wel by Zion na uw welbehagen:

Sion:

Sion: build thou the walls of Jerusalem.

Then shalt thou be pleased with the sacrifice of righteousness, with the burnt-offerings, and oblations: then shall they offer young bullocks upon thine altar.

Glory be to the Father, &c.

Answer. As it was, &c.

Lord, have mercy upon us.

Christ, have mercy upon us.

Lord, have mercy upon us.

O Ur Father, &c. And lead us not into temptation; But deliver us from evil. Amen.

Minister. O Lord, save thy servants;

Answer. That put their trust in thee.

Minister. Send unto them help from above;

Answer. And evermore mightily defend them.

Minister. Help us, O God our Saviour.

Answer. And for the glory of thy Name deliver us; be merciful to us sinners, for thy Names sake.

Minister. O Lord, hear our prayer.

Answer. And let our cry come unto thee.

Minister. Let us pray.

O Lord, we beseech thee mercifully hear our prayers, and spare all those who confess their sins unto thee, that they whose consciences by sin are accused, by thy merciful pardon may be absolved, through Christ our Lord. Amen.

O Most mighty God and merciful Father, who hast compassion upon all men, and hatest nothing that thou hast made, who wouldst not the death of a sinner, but that he should rather turn from his sin, and be saved; Mercifully forgive us our trespasses; receive and comfort us,

gen: Bouwde muren van Jerusalem op.

Dan zijt ghy lust hebben aan de offeranden der gerechtigheit/aan braden offer/ en een offer dat gantsch verfeert word: Dan zullen zy varren offeren op uwen altare.

Geet zy den Vader / &c.

Antw. Als het was in den / &c.

Heere / ontfermt u onzer!

Christe, ontfermt u onzer!

Heere / ontfermt u onzer!

O Heere Vader / &c. Ende en leid ons niet in verzoeking; maar verlost ons van den boosen / Amen.

Dienaar. O Heere / behoed uwe Dienaren!

Antw. Die op u hoopen.

Dienaar. Zend haar hulpe uit de hoogte.

Antw. En bescherm haar altyd met kracht.

Dienaar. Help ons / O God / onze Heiland.

Antw. En verlost ons om de heere-lykheid uwer Naam: Weest ons zondaren genadig/om uwer Naams wille.

Dienaar. Heere / verhoort onze gebeden.

Antw. Ende ons roepen home tot u.

Dienaar. Laat ons bidden.

Wij bidden u genadelijk / O Heere / dat Gy onze Gebeden wilt oergheeren / en haar lieden allen sparen / die aan u haare zonden beslyden / op dat zy (welkers gewissen van de zonden beschuldigt werden) door uwe goedertieren bergeffenis / kwijtschelding mogen ontfangen / door Christus onzen Heere / Amen.

O Almachtige God en genadige Vader / die u over allen ontfermt / en niets haat van alle het gene dat Gy geschapen hebt; Gy die de dood des zondaars niet en wilt / maar dat hy zich lober van zyn zonde bekeere / en dat hy behouden zy: Vergeeft ons goedertierigh onze

who

who are grieved and wearied with the burden of our sins. Thy property is always to have mercy; to thee only it appertaineth to forgive sin. Spare us therefore, good Lord, spare thy people whom thou hast redeemed; enter not into judgment with thy servants, who are vile earth and miserable sinners; but so turn thine anger from us, who meekly acknowledge our vileness, and truly repent us of our faults; and so make haste to help us in this world, that we may ever live with thee in the world to come, through Jesus Christ our Lord. Amen.

¶ Then shall the People say this that followeth after the Minister.

Turn thou us, O good Lord, and so shall we be turned. Be favourable, O Lord, Be favourable to thy people, Who turn to thee in weeping, fasting, and praying. For thou art a merciful God, Full of compassion, Long-suffering, and of great pity. Thou sparest when we deserve punishment, And in thy wrath thinkest upon mercy. Spare thy people, good Lord, spare them, and let not thine heritage be brought to confusion. Hear us, O Lord, for thy mercy is great, And after the multitude of thy mercies look upon us. Through the merits and mediation of thy blessed Son Jesus Christ our Lord. Amen.

¶ Then the Minister alone shall say,

The Lord bless us, and keep us; the Lord lift up the light of his countenance upon us, and give us peace now and for evermore. Amen.

inlabaden: Ontfang en hertroost ons / die onder de last der zonden gepranght en beladen syn; Het is u eigen altyd te ontfermen: U alleen komt het toe de zondent te vergeven: Spaart ons dan / O goede Heere / spaart uo holk / dat Gy herlost hebt; en treed niet in 't gericht niet uwe dienaren / die inque berogtelph / stof en elendige zondaren syn; Maar wend uwe grantschap also af van ons / die onze bedorventheid ootmoedelyk erkennen / en waare boete doen van onze misdaden / eh haast u zo om ons te helpen in dit leven / dat wy in der ewigheid niet u mogen leven in de toehouende eeuw / door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

¶ Dan zal het Volk dit volgende den Dienaar nazeggen:

Bekeert Gy ons / O goede Heere / en also zullen wy bekeert werden: Weest genadig / O Heere / weest genadig uwen holk / dat tot u keert niet wenen / vasten en bedens Want Gy yrt een barmhertige God / vol van goedertierenheid / heb zaamen en van vele ontferminge. Gy spaart ons / als wy straffe verdien / en in uwe grantschap gedenke Gy der genade. Spaart uo holk / goede Heere / spaart haer / en geef niet er veel niet ober tot schande. Doort ons / Heere / want uwe goedertierenheid is groot / en giet ons aan in de heilheid uwer barmhertigheden / om de herdiensten en t. Alldelaar-amp van uwen gezenden: Door Jesus Christus onzen Heere / Amen.

¶ Dan zal den Dienaar alleen zeggen:

De goede ons / de Heere verheff syn vriendelyk Marschyon over ons en geef ons vrede / nu en in alle reynigheid / Amen.

The PSALTER or PSALMS
OF
DAVID,
Pointed as they are to be Sung or Said in Churches.
HET BOEK
DER
PSALMEN DAVIDS,

Gelyk men dezelve gewoon is te zingen of te lezen in de Kerk
van Engeland.

Morning Prayer. The First Day.

Morgenlof. Eerste Dag.

Psalm 1. *Beatus vir, qui non abiit.*

Blessed is the man that hath not
walked in the counsel of the
ungodly, nor stood in the way
of sinners: and hath not sat in
the seat of the scornful.

2 But his delight is in the law of
the Lord: and in his law will he exer-
cise himself day and night.

3 And he shall be like a tree planted
by the water-side: that will bring forth
his fruit in due season.

4 His leaf also shall not wither:
and look whatsoever he doth, it shall
prosper.

5 As for the ungodly, it is not so with
them: but they are like the chaff
which the wind scattereth away from
the face of the earth.

6 Therefore the ungodly shall not
be able to stand in the judgment:
neither the sinners in the congrega-
tion of the righteous.

7 But the Lord knoweth the way
of the righteous: and the way of the
ungodly shall perish.

Psalm 2. *Quare fremuerunt gentes?*

Why do the heathen so furiously
rage together: and why do the
people imagine a vain thing?

Beatus vir, qui non abiit.

Weilukzalig is de man /
die niet wandelt in den raad
der godlozen / noch staat
op den weg der zondaren /
noch zit in 't gestoelte der spottaren.

2 Maar zyn lust is in des Heeren
Wet / ende hy overdenkt zyne Wet
dag en nacht.

3 Want hy zal zyn als een boom /
geplant aan waterziken / die zyn
blygt geest in zyn tyd.

4 En welkers blad niet af valt:
en al wat hy doet / zal wel gelukken.

5 Also zyn de godlozen niet / maar
als het kaf / dat de wind henen drijft.

6 Daarom zullen de godlozen niet
bestaan in 't gericht / noch de zon-
dars in de vergadering der rechts-
beedigen.

7 Want de Heere kent den weg
der rechtbeedigen / maar de weg der
godlozen zal vergaan.

Quare fremuerunt gentes?

Waarom woeden de Heidenen /
en bedenken de Volken poels-
heid?

a The

2 The kings of the earth stand up,
and the rulers take counsel together:
against the Lord and against his
Anointed.

3 Let us break their bonds asunder;
and cast away their cords from us.

4 He that dwelleth in heaven, shall
laugh them to scorn: the Lord shall
have them in derision.

5 Then shall he speak unto them in
his wrath: and vex them in his sore
displeasure.

6 Yet have I set my Ring: upon my
holy hill of Zion.

7 I will preach the law, whereof
the Lord hath said unto me: Thou
art my Son, this day have I begotten
thee.

8 Desire of me, and I shall give thee
the heathen for thine inheritance: and
the utmost parts of the earth for thy
possession.

9 Thou shalt bridle them with a
rod of iron: and break them in pieces
like a potters vessel.

10 Be wise now therefore, O ye
kings: be learned, ye that are judges
of the earth.

11 Serve the Lord in fear: and re-
joyce unto him with reverence.

12 Kiss the Son, lest he be angry,
and so ye perish from the right way:
if his wrath be kindled (yea, but a
little) blessed are all they that put
their trust in him.

Psalm 3. Domine, quid multiplicasti?

Lord, how are they increased that
trouble me: many are they that
rise against me.

2 Many one there be that say of my
soul: there is no help for him in his
God.

3 But thou, O Lord, art my de-
fender: thou art my worship, and the
lifter up of my head.

4 I did call upon the Lord with my
voice: and he heard me out of his holy
hill.

5 I laid me down and slept: and

2 De Koningen der aarden stellen
zich op / en de Doctoren beradslagen
te zamen / tegen den Heere / en tegen
syn Bezalsden / zeggende:

3 Laat ons hare banden verscheu-
ren / en hare touwen van ons wer-
pen.

4 Die in den hemel woond / zal
lachchen; de Heere zal ze bespotten.

5 Dan zal Hy tot hen spreken in
syn toorn / en in syn grimmigheid
zal Hy ze verschrikken.

6 Ik doch hebbe minnen Koning
gezaft ober Zion / den berg myner
heiligheid.

7 Ik zal van het befluit verhalen:
De Heere heeft tot my gezegd; Gy
myn Zoon / bedien ghy Ik ges-
neest.

8 Ghy van nu / en Ik zal de
Heere nengeden tot uw erfdeel / en de
cinder der aarden tot uw bezittinge.

9 Gy zult ze verpletteren met een
ijzeren scepter / gy zult ze in stukken
laan als een pottersbaeken vat.

10 Nu dan / gy Koningen / han-
delt verstandelyk / laet u richten /
gy Richters der aarden.

11 Dien den Heere met vrees / en
beroght u niet bevinge.

12 Kuffet den Zoon / op dat Hy
niet rogne / mit gy op den weg vergaat /
want gy zyn toorn raaft een wet
nig zoude ontganden: welgelukzigtig
zyn alle / die op Hem vertrouwen.

Domine, quid multiplicasti?

O Heere / hoe syn mine tegen-
spiders vernedernachtigt: vele
staan tegen my op.

2 Wieke zeggen van myne ziele:
Hy heeft geen heil by God / Sela!

3 Doch Gy / Heere / zyt een schild
booz my / myn eere / en die myn hooft
opheft.

4 Ik riep met myne stemme tot
den Heere / en Hy verhoorde my van
den berg synner heiligheid / Sela!

5 Ik lag neder en sleep; ik onts-

rose up again: for the Lord sustained me.

6. I will not be afraid for ten thousands of the people: that have set themselves against me round about.

7. Up, Lord, and help me, O my God: for thou smitest all mine enemies upon the cheekbone; thou hast broken the teeth of the ungodly.

Salvation belongeth unto the Lord: and thy blessing is upon thy people.

Psalm 4. Cum invocarem.

Hear me when I call, O God of my righteousness: thou hast set me at liberty when I was in trouble; have mercy upon me, and hearken unto my prayer.

2. O ye sons of men, how long will ye blaspheme mine honour: and have such pleasure in vanity, and seek after leasing?

3. Know this also, that the Lord hath chosen to himself the man that is godly: when I call upon the Lord, he will hear me.

4. Stand in awe, and sin not: commune with your own heart, and in your chamber, and be still.

5. Offer the sacrifice of righteousness: and put your trust in the Lord.

6. There be many that say: Who will shew us any good?

7. Lord, lift thou up: the light of thy countenance upon us.

8. Thou hast put gladness in my heart: since the time that their corn and wine and oyl increased.

9. I will lay me down in peace, and take my rest: for it is thou, Lord, only, that makest me dwell in safety.

Psalm 5. Verba mea auribus.

Ponder my words, O Lord: consider my meditation.

2. O hearken thou unto the voice of my calling, my King, and my God: for unto thee will I make my prayer.

3. My voice shalt thou hear betimes, O Lord: early in the morning will I

trouwen / want de Heere ondersoekt de min.

6. Ik zal niet bezorgen over tien duizenden des volks / die hen rondom tegen mi zetten.

7. Staant op / Heere / verlost mi / myn God; want Gy hebt alle mijsde banden op: en kintelblijden verlost mi / de tanden der godloosen hebt Gy verboden.

8. Het heil is des Heeren; alre zegen is over uws volk / Sela!

Cum invocarem.

Als ik roep / verhoort mi / O God myner gerechtigheits / in benaamtheit hebt Gy mi ruime gemaakt: zyt mi genadig / en hoort mi gebed.

2. Gy inamen / hoe lange zal mine eere tot schande zyn: hoe lange zult gy de poelheid derminnen / de leugen zoeken? Sela!

3. Weetech doch / dat de Heere zich een gunstgenood heeft afgezonderd: De Heere zal hooren als ik tot hem roepe.

4. Zyt beroert / en zondigt niet / spreekt in u lieder heere op uws leger / en zyt stille / Sela!

5. Offert offeranden der gerechtigheits / en vertrouwt op den Heere.

6. Wele zeggen: Wie zal ons het goede doen zien?

7. Verheft Gy over ons het licht uws aanschijns / O Heere.

8. Gy hebt vreugde in myn herte gegeven / meer dan ter tyd / als haart hoon en haren most vermenigvuldigt zyn.

9. Ik zal in vrede en rust medeligen en slapen: want Gy / O Heere / alleen / zult mi doerzeker wonen.

Verba mea auribus.

O Heere / neemt myn redenen ter ooren / verstaant mijn overdenkinge.

2. Merkt op de stemme myns geroepe / O myn koning / en myn God; want tot U zal ik bidden.

3. A Morgens / Heere / zult Gy myn stemme hooren; a morgens zal direct

direct my prayer unto thee; and will
look up.

4 For thou art the God that hast no
pleasure in wickedness: neither shall
any evil dwell with thee.

5 Such as be foolish shall not stand
in thy sight: for thou hatest all them
that work vanity.

6 Thou shalt destroy them that
speak leasing: the Lord will abhor
both the blood-thirsty and deceitful
man.

7 But as for me, I will come into
thine house, even upon the multitude
of thy mercy: and in thy fear will I
worship toward thy holy temple.

8 Lead me, O Lord, in thy right-
eousness; because of mine enemies:
make thy way plain before my face.

9 For there is no faithfulness in his
mouth: their inward parts are very
wickedness.

10 Their throat is an open sepul-
chre: they flatter with their tongue.

11 Destroy thou them, O God, let
tham perish through their own ima-
ginations: cast them out in the multi-
tude of their ungodliness; for they
have rebelled against thee.

12 And let all them that put their
trust in thee rejoice: they shall ever
be giving of thanks; because thou
defendest them: they that love thy
Name, shall be joyful in thee.

13 For thou, Lord, wilt give thy
blessing unto the righteous: and with
thy favourable kindness wilt thou de-
fend him as with a shield.

Evening Prayer.

Psalm 6. Domine, ne.

O Lord, rebuke me not in thine
indignation; neither chasten me
in thy displeasure.

2 Have mercy upon me, O Lord,
for I am weak: O Lord, heal me; for
my bones are vexed.

3 My soul also is sore troubled:
but, Lord, how long wilt thou pu-
nish me?

ik my tot u schikken / en wacht hou-
den.

4 Want Gy zyt geen God die lust
heeft aan godloosheid; de booze zal
by u niet verkeerren.

5 De onzinnigen zullen booz uwe
oogen niet bestraan; Gy haater alle
werken der ongerechtigheid.

6 Gy zult de leugen / pokers ver-
doen / van de man des bloeds en be-
driogs heeft de Heere een groutwel.

7 Maar ik zal door de groothed
uwer goedertierenheid in uw huis in-
gaan: Ik zal my tuijgen na het pa-
leis uwer heilichheid / in uwe breeze.

8 Heere / leid my in uwe gerech-
tigheid / om myner verspleeters wil-
le; richt uwen weg door myn aen-
gezicht.

9 Want in haaren mond is niet
rechts / haar binnenste is enkel ver-
derlinge.

10 Haar kele is een open graf / met
hare tongen vlesjen zy.

11 Verklaard ze schuldig / O God /
laat ze veruallen van haare enadsla-
gen; dypst ze heenen ont de veelheid
haarer overtredingen / want zy zyn
in overspanning tegen u.

12 Maakt laat verblid zy alle
die op u betrouwen / tot in eeuwig-
heid laat ze hutchen / ont dat gy ze
overdekt; en laat in u van vreugde
opspringen die uwen naam lief heb-
ben.

13 Want Gy / Heere / zult den
rechtvaardigen zegenen; Gy zult
hem met goedgunstigheid kroonen /
als met een rondasse.

Avondlof.

Domine, ne in furore.

O Heere / straft my niet in uwen
toorn / en kastyd my niet in uwe
geminnichheid.

2 Zyt my genadig / Heere / want
ik ben verzwakt; geneest my / Heere /
want myn beenderen zyn verscheut;

3 In myne ziele is zeer verscheut;
En gy / Heere / hoe lange?

4 Turn thee, O Lord, and deliver my soul: O save me forthy mercies sake.

5 For in death no man remembereth thee: and who will give thee thanks in the pit?

6 I am weary of my groaning, every night wash I my bed: and water my couch with my tears,

7 My beauty is gone for very trouble: and worn away because of all mine enemies.

8 Away from me, all ye that work vanity: for the Lord hath heard the voice of my weeping.

9 The Lord hath heard my petition: the Lord will receive my prayer.

10 All mine enemies shall be confounded, and soon vered: they shall be turned back, and put to shame suddenly.

Psalm 7. *Dominus, Deus meus.*

O Lord my God, in thee have I put my trust: save me from all them that persecute me, and deliver me;

2 Lest he devour my soul like a lion, and tear it in pieces: while there is none to help.

3 O Lord my God, if I have done any such thing: or if there be any wickedness in my hands;

4 If I have rewarded evil unto him that dealt friendly with me: yea, I have delivered him that without any cause is mine enemy;

5 Then let mine enemy persecute my soul, and take me: yea, let him tread my life down upon the earth, and lay mine honour in the dust.

6 Stand up, O Lord, in thy wrath, and lift up thy self, because of the indignation of mine enemies: arise up for me in the judgment: that thou hast commanded.

7 And so shall the congregation of the people come about thee: for their sakes therefore lift up thy self again.

4 Keert weder / Heere / reddet mine ziel: verlost my om uwer goets dertierende wille.

5 Want in den dood is niet geen gedachtenis: wie zal u loven in 't graf?

6 Ik ben moede van mijn juchtem: Ik doe mijn hebde den gantschen nacht sluimen: Ik doornette mijn hebde niet mine tranen.

7 Mijn roge is doornacht van verdriet / is veroud van loegen alle mine ergernissen.

8 Afste van mij / alle gy werkers der ongerechtigheis: want de Heere heeft de stemme mijns getuens gehoord.

9 De Heere heeft mine smechinge gehoord: de Heere sal mijn gebed aanmerken.

10 Alle mine banden zullen zere beschaamt en verbaast worden: Zy zullen te rugge keeren / zy zullen in een oogenblik beschaamt worden.

Dominus, Deus meus.
Heer / mijn God / op u berouwen ik: Verlost my van alle mine hertogen / en reddet my.

2 Op dat my mine ziel niet rouwe / niet een loep / vercheurende / te wipen haar geen becloffer is.

3 Heere / mijn God / indien ik dat gedaan hebbe / indien er onrecht in mine handen is:

4 Indien ik huad vergolden hebbe / dien die de hede met my hadde: (ja ik hebbe gebedden dien die my zonder onrecht hem aante.)

5 Zo verhoelge de band myn ziele / en achterhale ge / en heereede myn leventen aarden / en doe mine ziele in 't stof waanen / Hele.

6 Staet op / Heere / in uwen toorn / verheft u om de becholdenheiden mijner henaanwers / en ontwaakt tot my: Gy hebt het gelyke besvolen.

7 Zo sal de vergaderinge der volken u omringelen: keert dan hovan haar weder inde hoogte.

3 The

8 The Lord shall judge the people; give sentence with me, O Lord: according to my righteousness, and according to the innocency that is in me.

9 O let the wickedness of the ungodly come to an end: but guide thou the just.

10 For the righteous God: trieth the very hearts and reins.

11 My help cometh of God: who preserveth them that are true of heart.

12 God is a righteous judge, strong and patient: and God is provoked every day.

13 If a man will not turn, he will whet his sword: he hath bent his bow, and made it ready.

14 He hath prepared for him the instruments of death: he ordaineth his arrows against the persecutors.

15 Behold, he travaileth with mischief: he hath conceived sorrow, and brought forth ungodliness.

16 He hath graven and digged up a pit: and is fallen himself into the destruction that he made for other.

17 For his travail shall come upon his own head: and his wickedness shall fall on his own pate.

18 I will give thanks unto the Lord, according to his righteousness: and I will praise the Name of the Lord most High.

Psalm 8. Domine, Dominus noster.

O Lord our Governor, how excellent is thy Name in all the world: thou that hast set thy glory above the heavens!

2 Out of the mouth of very babes and sucklings hast thou ordained strength, because of thine enemies: that thou mightst still the enemy and the avenger.

3 For I will consider thy heavens, even the works of thy fingers: the moon and the stars which thou hast ordained.

4 What is man, that thou art mind-

8 De Heere zal den volke recht doen: Richt my / Heere / na mine gerechtigheid / en na mine oprechtheid / die by my is.

9 Laat doch de boosheid der goden loozen een einde neemten / maar bevestig de rechtvaardigen.

10 Op die herten en nieren beproeft / O rechtvaardige God!

11 Mijn schuld is by God / die de oprechte van herten behoud.

12 God is een rechtvaardig Richter / en een God die alle dagen trooft.

13 Indien hy zich niet beheert / zal hy zyn zweerd werten; hy heeft zyn bogen gespannen / en dien bereid.

14 Ende heeft doodlyke wapenen voor hem gereed gemaakt; hy zal zyne pijlen tegen de hertige verhoofden te werck stellen.

15 Ziet / hy is in arbeid van ongerechtigheid / en is zwanger van moeite / hy zal leugen baren.

16 Hy heeft een kuil gedolven / en dien uitgegraven / maar hy is gebalens in de groeve / die hy gemaakt heeft.

17 Zyn moeite zal op zyn hof wederheeren / en zyn geweld op zyn schedel nederhalen.

18 Ik zal den Heere looven na zyne gerechtigheid / ende den Naam des Heeren / des Alverhoogsten / Psalmen zingen.

Domine, Dominus noster.

O Heere / onse Heere / hoe heerlijk is uwe Naam op de gantsche aarde! die Op uwe Majesteit gestelt hebt boven de Hemelen.

2 Als den mond der kindchens / en der zuigelingen hebt Op sterkte geset / om uwer tegenparten wille; om den brand en inzaghten te doen opsmiden.

3 Als ik uwen hemel aanzie / het werck uwer vingers / de maanen der sterren / die Op bevel hebt.

4 Wat is de mensch / dat Op zyn

ful of him: and the son of man, that thou visitest him?

5 Thou madest him lower than the angels: to crown him with glory and worship.

6 Thou makest him to have dominion of the works of thy hands: and thou hast put all things in subjection under his feet;

7 All sheep and oxen: yea, and the beasts of the field;

8 The fowls of the air, and the fishes of the sea: and whatsoever walketh through the paths of the seas.

9 O Lord our Governor: how excellent is thy Name in all the world!

Morning Prayer.

Psalm 9. Confitebor tibi.

I Will give thanks unto thee, O Lord, with my whole heart: I will speak of all thy marvellous works.

2 I will be glad and rejoyce in thee: yea, my songs will I make of thy Name, O thou most Highest.

3 While mine enemies are driven back: they shall fall and perish at thy presence.

4 For thou hast maintained my right, and my cause: thou art set in the throne that judgest right.

5 Thou hast rebuked the heathen, and destroyed the ungodly: thou hast put out their name for ever and ever.

6 O thou enemy, destructions are come to a perpetual end: even as the cities which thou hast destroyed, their memorial is perished with them.

7 But the Lord shall endure for ever: he hath also prepared his seat for judgment.

8 For he shall judge the world in righteousness: and minister true judgment unto the people.

neer gedenkt? In de toorn des menschen/ dat Gy hem bezoekt?

5 En hebt een heiligh hem minder gemaecte dan de Engelen / en hebt hem niet eere en heerschheid gemaect?

6 Gy doet hem heerschen over de werken uwer handen: Gy hebt alles onder zyne voeten geyet:

7 Schapen ende ossen / alle die; ook mede de dieren des velds.

8 I Ghevoeghe des hemels / en de bissen der Zee; / te geue de paden des zeen door wandels.

9 O Heere / onse Heere / hoe heerlijk is inden Naam op de gantsche aarde!

Morgenlof.

Confitebor tibi.

I In zal den Heere loben met myn gantsche herte: Ik zal alle uwe wonderen vertellen.

2 In Ik zal Ik my verheiden / en han vruende opzinnen; Ik zal inden Naam Psalmsingen / O Alderhoogste!

3 Dan dat myne handen agterwaards geheert / gehalten / en vergaan syn dan uwe aangezichte.

4 Want Gy hebt myn recht en myne rechtzake afgedaan: Gy hebt gezeten op den Throon / O Richter der gerechtigheid.

5 Gy hebt de heidenen geschoolden / den godloosen verdoemt / hare naam uitgebleet / tot in eeuwigheid en altoos.

6 O vyand / syn de verwoestingen holsind in eeuwigheid: en hebt gy de steden nimmeroed: haer lieder gedagtenisse is niet ten verdoem.

7 Maar de Heere zal in eeuwigheid zitten; Hy heeft syn Throon bereid ten gerichte.

8 En Hy zels zal de werelt richten in gerechtigheid / en de volken oordeelen in rechtmatigheden.

9 The Lord also will be a defence for the oppressed: even a refuge in due time of trouble.

10 And they that know thy Name, will put their trust in thee: for thou, Lord, hast never failed them that seek thee.

11 O praise the Lord which dwelleth in Zion: shew the people of his doings.

12 For when he maketh inquisition for blood, he remembereth them: and forgetteth not the complaint of the poor.

13 Have mercy upon me, O Lord, consider the trouble which I suffer of them that hate me: thou that liftest me up from the gates of death.

14 That I may shew all thy praises within the ports of the daughter of Zion: I will rejoice in thy salvation.

15 The heathen are sunk down in the pit that they made: in the snare which they hid privily, is their foot taken.

16 The Lord is known to execute judgment: the ungodly is trapped in the work of his own hands.

17 The wicked shall be turned into hell: and all the people that forget God.

18 For the poor shall not always be forgotten: the patient abiding of the meek shall not perish for ever.

19 Up, Lord, and let not man have the upper hand: let the heathen be judged in thy sight.

20 Put them in fear, O Lord: that the heathen may know themselves to be but men.

Psalm 10. *Urguid, Dominus?*
Hy standest thou so far off, O Lord: and hidest thy face in the needful time of trouble?

2 The ungodly for his own lust doth persecute the poor: let them be taken in the crafty williness that they have imagined.

9 En de Heere zal een hoog berceek syn voor den verdrukten; een hoog berceek in tyden van benaauwtheid.

10 En die ulven naam hemmen/ zullen op u vertrouwen/ om dat Gy/ Heere/ niet hebt verlaten de gene die u zoeken.

11 Psalmsinget den Heere/ die te Zion woont; verkondigt onder de volkeren zyne daden.

12 Want Hy zoekt de bloedstoringen/ Hy gedenkt der zebber: Hy vergeet het geroep der elendigen niet.

13 Zyt my genadig/ Heere/ ziet myn elende aan/ van myne haartren my aangedaan/ gy die my verhoogt uit de poorten des doods;

14 Op dat ik ulven gantschen lof in de poorten der dogter Zions vertelle; dat ik my verheuge in uwe heil.

15 De Heidenen syn gezonken in de groeve/ die zy gemaakt hadden; haar lieder doet is gehangen in 't net/ dat zy verhoogen hadden.

16 De Heere is bekend getoedert/ Hy heeft recht gedaan: de godlooze is verstrikt in 't werk zynner handen; wyggajon/ Sela!

17 De godlooze zullen te rugge kerrenna de helle toe; alle Godvergetene Heidenen.

18 Want de nooddriftige zal niet hoor; altoos vergeten worden/ noch de verwagtinge der elendigen in eeuwigheid verlooren syn.

19 Staat op/ Heere/ laat den mensch zich niet verstercken/ laat de Heidenen hoor uw aangezicht geoordeeld worden.

20 O Heere/ jaagt hen weze aan/ laat de Heidenen weten dat zy menschen syn/ Sela!

Urguid, Dominus.

O Heere/ waarom staat Gy van herre? waarom verbergt Gy u in tyden van benaauwtheid?

2 De godlooze vervolgt hitriglyk in hoogmoed den elendigen: laat ze gegrepen worden in de aanslagen die zy bedagt hebben.

1 For the ungodly hath made boast of his own hearts desire: and speaketh good of the covetous, whom God abhorreth.

4 The ungodly is so proud, that he careth not for God: neither is God in all his thoughts.

5 His ways are alway grievous; thy judgments are far above out of his sight, and therefore deseth he all his enemies.

6 For he hath said in his heart, Tush, I shall never be cast down: there shall no harm happen unto me.

7 His mouth is full of cursing, deceit and fraud: under his tongue is ungodliness and vanity.

8 He sitteth lurking in the thickish corners of the streets: and privily in his lurking-dens doth he murder the innocent; his eyes are set against the poor.

9 For he lieth waiting secretly, even as a lion lurketh he in his den: that he may ravish the poor.

10 He doth ravish the poor: when he getteth him into his net.

11 He falleth down and humbleth himself: that the congregation of the poor may fall into the hands of his captains.

12 He hath said in his heart, Tush, God hath forgotten: he hideth away his face, and he will never see it.

13 Arise, O Lord God, and lift up thine hand: forget not the poor.

14 Wherefore should the wicked blaspheme God: while he doth say in his heart, Tush, thou God carest not for it.

15 Surely thou hast seen it: for thou beholdest ungodliness and wrong.

16 That thou mayst take the matter into thy hand: the poor commit-

3 Want de godloze roemt oben den mensch zynen ziele: hy zegent den gierigaard/ hy lastert den heere.

4 De godloze / getygh hy zyn menze om hooge stecht / en onderzoekt niet; alle zyne gedagten zyn / dat er geen God is.

5 Zyne wegen makent allen tyde smerte; nime oordeelen zyn een hoogste / verre van hem: alle zyne tegensparters die blaast hy aan.

6 Hy seide in zyn herte: Ik zal niet wankelen / want ik zal van geslage tot geslage in geen kwaad zyn.

7 Zyn mond is vol van bloek / en bedriegeren / en list; onder zyn tonge is moete en ongerechtigheid.

8 Hy zit in de achterlage der hoeden / in verborgene plaatsen docht hy den onschuldigen; zyn oogen verbergen haartegen den armen.

9 Hy leide lagen in een verborgene plaate / geelyc een leeuw in zyn hol / hy leide lagen om den elendigen te rooven.

10 Hy roofte den elendigen / als hy hem trekt in zyn net.

11 Hy duikt neder / hy budgt zig; en den armen hoop halt in zyne sterke poorten.

12 Hy seide in zyn herte / God heeft het vergeten; hy heeft zyn aangesigte verborgene / hy ziet niet in ernstigheid.

13 Staat op / Heere God / heft nime hand op; en bergeet de elendige niet.

14 Waarom lastert de godloze God; seide in zyn herte / Gy zult het niet zoeken?

15 Gy ziet het immers; want gy aanschouwt de moete en het verdriet.

16 Godat men t'huuse handgebe: op el verlaat zig de arme; Gy

16. I will trust in thee; for thou art the helper of the friendless.

17. Break thou the power of the ungodly and malicious: take away his ungodliness, and thou shalt find none.

18. The Lord is King forever and ever: and the heathen are perished out of the land.

19. Lord, thou hast heard the desire of the poor: thou preparest their heart, and thine ear hearkeneth thereto.

20. To help the fatherless and poor unto their right: that the man of the earth be no more exalted against them.

Psalm 11. In Domino confido.

1. In the Lord put I my trust: how say ye then to my soul, that she should flee as a bird unto the hill?

2. For lo, the ungodly bend their bow, and make ready their arrows within the quiver: that they may privily shoot at them which are true of heart.

3. For the foundations will be cast down: and what hath the righteous done?

4. The Lord is in his holy temple: the Lord's seat is in heaven.

5. His eyes consider the poor: and his eye lids try the children of men.

6. The Lord alloweth the righteous: but the ungodly, and him that delighteth in wickedness doth he cast down.

7. Upon the ungodly he shall rain flames, fire, and brimstone, storm, and tempest: this shall be their portion to drink.

8. For the righteous Lord loveth righteousness: his countenance will behold the thing that is just.

Evening Prayer.

Psalm 12. Salvum me fac.

1. Help me, Lord, for there is not a godly man left: for the faith-

ful is gone: there is none that shall stand.

2. Breaketh den arm des godloosen en hoozen: zoekt yne godloosheid / dat dat gy ze niet bindet.

3. De Heere is koning eertijds: lph en alroos: de Heidenen yn bez gaan nit synen lande.

4. Heere / Gy hebt den loofsch der zagtmoedigen gehoord: Gy zult haer herte stercken / mine oore zal opmessen.

5. Om den wege en bedachten recht te doen: op dat een mensch van der aerden niet meer boopharte geweld te beghyven.

In Domino confido.

1. Ik betrouwe op den Heere: hoe zegt gy lieden tot mine ziele: zwaert heren na u liever gebruyt / als een vogel?

2. Want niet / de godloose spannen den bogen / zy schieten hare pijlen op de rechte: om in donkeren te schieten na de oprechte van herten.

3. Zekerlyk de fondamenten der deningeshooten: want heeft de rechte beerdige bedachten?

4. De Heere is in het Paleis synes Heilighen / des Heeren Thoon in den Hemel.

5. Syn oogen aanschouwen / syn oogen leden poelen de menschen inderen.

6. De Heere proeft den rechtbeerdigen: maar den godloosen / en dien die geweld lief heeft / haat syn ziele.

7. Hy zal op de godloose regnen / strikken / binn / en zwael / en een geweldige stormwind zal het deel haren bekoren syn.

8. Want de Heere is rechtvaardig: hy heeft gerechtigheid lief: syn aangezicht aanschouwt den oprechten.

Avondlof.

Salvum me fac, Domine.

1. Behoud / O Heere: want de godenloosen ontcheit: want

ful

ful are diminished from among the children of men.

2 They talk of vanity every one with his neighbour: they do but flatter with their lips, and dissemble in their double heart.

3 The Lord shall root out all deceitful lips: and the tongue that speaketh proud things.

4 Which have said, With our tongue will we prevail: we are they that ought to speak, who is Lord over us?

5 Now for the comfortless troubles sake of the needy: and because of the deep sighing of the poor;

6 I will up, saith the Lord: and will help every one from him that swelleth against him: and will set him at rest.

7 The words of the Lord are pure words: even as the silver, which from the earth is tried, and purified seven times in the fire.

8 Thou shalt keep them, O Lord: thou shalt preserve him from this generation for ever.

9 The ungodly walk on every side: when they are exalted, the children of men are put to rebuke.

Psalm 13. *Usque quo, Domine?*

How long wilt thou forget me, O Lord, for ever: how long wilt thou hide thy face from me?

2 How long shall I seek counsel in my soul, and be so vexed in my heart: how long shall mine enemies triumph over me?

3 Consider and hear me, O Lord my God: lighten mine eyes, that I sleep not in death.

4 Lest mine enemy say, I have prevailed against him: for if I be cast down, they that trouble me, will rejoice at it.

5 But my trust is in thy mercy: and my heart is joyful in thy salvation.

6 I will sing of the Lord, because

de getrouwde syn loofde getoonden onder de menschen kinderen.

2 Zy spreken valsheid / een seker niet syn naasten / met vleijende lippen; zy spreken met een dobbel herte.

3 De Heere sijnde af alle vleijende lippen / de groot sprekende tonge:

4 Die daar zeggen: Wy zullen de overhand hebben met onze tonge; onze lippen syn onze: Wie is Heer over ons?

5 Om de heeroeffeninge der elendigen / om het heimen der noodbrustigen /

6 Zal ik mi opstaen / zeld de Heere; ik zal in behoudnisse setten / die hi aanblaast.

7 De reddenen des Heeren syn reine reddenen / zilver / geloutert in een aarden smeltkroes; gesilbert eenmaal.

8 Gy / Heere / zult ze bewaren; Gy zult ze behoeden voor dat geslachte / tot in eeuwigheid.

9 De godlooze dyaben randon; wanneer de snoodsten van menschen kinderen verhoogt worden.

Usque quo, Domine?

Hoe lange / Heere / zult gy myn her steeds vergeten: hoe lange zult gy myn aangezicht voor myn herte bergen?

2 Hoe lang zal ik raadslagenhooren in mijn ziel: dyoefnisse in mijn herte by dage? hoe lang zal mijn band over my verhoogen syn?

3 Beschouw me / verhoort my / Heere / mijn God: verlicht mijn ogen / op dat ik in den dood niet outslape.

4 Op dat niet mijn band zegge: Ik heb hem overnoot; myn tegenpartijders zig verheugen / wanneer ik sonde wankele.

5 Maar ik hertrout op uwe goedertierenheid: mijn herte zal zig verheugen in uwe heil.

6 Ik zal den Heere zingen / om

He hath dealt so lovingly with me:
yea, I will praise the Name of the
Lord most Highest.

Psalm 14. Dixit insipiens.

THe fool hath said in his heart:
there is no God.

2 They are corrupt, and become
abominable in their doings: there is
none that doeth good, no not one.

3 The Lord looked down from
heaven, upon the children of men:
to see if there were any that would
understand, and seek after God.

4 But they are all gone out of the
way, they are altogether become
abominable: there is none that doeth
good, no not one.

5 Their throat is an open sepulchre,
with their tongues have they deceived:
the poison of asps is under their lips.

6 Their mouth is full of curling and
bitterness: their feet are swift to shed
blood.

7 Destruction and unhappiness is
in their ways, and the way of peace
have they not known: there is no fear
of God before their eyes.

8 Have they no knowledge, that
they are all such workers of mischief:
eating up my people as it were bread,
and call not upon the Lord?

9 There were they brought in great
fear, even where no fear was: for God
is in the generation of the righteous.

10 As for you, ye have made a
mock at the counsel of the poor: be-
cause he putteth his trust in the Lord.

11 Who shall give salvation unto
Israel out of Sion? When the Lord
turneth the captivity of his people:
then shall Jacob rejoice, and Israel
shall be glad.

Morning Prayer.

Psalm 15. Domine, quis habitabit?

Lord, who shall dwell in thy
tabernacle: or who shall rest
upon thy holy hill?

2 Even he that leadeth an uncor-
rupt life: and doth the thing which is
right, and speaketh the truth from
his heart.

dat hy aan my wel gedaen heeft.

Dixit insipiens in corde.

De dwaas seide in syn herte; daer
is geen God:

2 Zy verdenken 1/ sy maken het
grootwelph met haar werk/ daer is
niemand/ die goed doet.

3 De Heere heeft uit den hemel
nedergezien op de menschen kinderen/
om te zien / of iemand verstandig
ware/ die God zoekt.

4 Zy syn alle af getoehen/ samen
synze stinkende geworden / daer is
niemand die goed doet; ook niet een.

5 Waer heele is een groepent graf:
met haare tongen plegen sy bedrog:
slangen sersyn in onder haare lippen.

6 Welker mond is vol van vers-
bloeking en bitterheid: haare voeten
syn snel om bloed te vergieten:

7 Vernielinge en elendigheid is in
haare wegen: en den weg des vrede
hebben sy niet gekend. Daar is geen
breeze Gods voor haare oogen.

8 Hebben dan alle werkers der
ongerechtigheid geen hemisse/ die
syn holt op eten/ als of sy brood
aten: Zy roepen den Heere niet aan.

9 Waar syn sy niet verbaard-
heid verbaard: want God is by het
geslachte des rechtvaardigen.

10 Gelyeden beschauwt den raad
des elendigen/ om dat de Heere syn
toevlucht is.

11 Och dat Israels verlossinge
uit Zion kome! Als de Heere de
gevangene syns volks zal doen was-
berheeren/ dan zal zig Jacob verheu-
gen/ Israel zal berispen.

Morgenlof.

Domine, quis habitabit?

HHeere/ wie zal verheeren in uwe
Tente: wie zal wonen op den
berg uwer heilichheid?

2 Die oprecht wandelt / en ge-
rechtigheid werkt: en die met syn
herte de waarheid spreekt.

3 He that hath used no deceit in his tongue, nor done evil to his neighbour: and hath not slandered his neighbour.

4 He that setteth not by himself, but is lowly in his own eyes: and maketh much of them that fear the Lord.

5 He that sweareth unto his neighbour, and disappointeth him not: though it were to his own hindrance.

6 He that hath not given his money upon usury: nor taken reward against the innocent.

7 Whoso doth these things: shall never fall.

Psalm 16. Conserua me, Domine.

Preserve me, O God: for in thee have I put my trust.

2 O my soul, thou hast said unto the Lord: Thou art my God, my goods are nothing unto thee.

3 All my delight is upon the faines that are in the earth: and upon such as excell in virtue.

4 But they that run after another god: shall have great trouble.

5 Their drink-offerings of blood will I not offer: neither make mention of their names within my lips.

6 The Lord himself is the portion of mine inheritance, and of my cup: thou shalt maintain my lot.

7 The lot is fallen unto me in a fair ground: yea, I have a goodly heritage.

8 I will thank the Lord for giving me warning: my reins also chasten me in the night season.

9 I have set God always before me: for he is on my right hand, therefore I shall not fall.

10 Wherefore my heart was glad, and my glory rejoyced: my flesh also shall rest in hope.

11 For why? thou shalt not leave my soul in hell: neither shalt thou suffer thy holy One to see corruption.

12 Thou shalt shew me the path of

3 Wie niet ghy sonde niet anders slaapt / ghy niet gezelle geen huant doet; en geen smadweden opneemt tegen ghyen naasten.

4 In uwe ogen de hertogenpein bezicht is / maar hoort de geyne / die den Heere lozen /

5 Hyft hy gezworen tot ghy schande / eendwel berandert hy niet.

6 Die ghy geld niet geeft op woeker; nog geen geschenk neemt tegen den onschuldigen.

7 Die deze dingen doet / zal niet wankele in eeuwigheid.

Conserua me, Domine.

Bewant my / O God / want ik betrouwe op U.

2 O myn ziel! gy hebt tot den Heere geset / Gy zijt de Heere; myn goedheid raakt niet tot U.

3 Waar tot de heilige / die gy der aarden ghy ende bezielde / in welke al myn lust is.

4 De smeten der geener / die een anderen God begiften / zullen vermenigvuldigt worden:

5 Ik zal haer dankspreken van bloed niet offeren / en haer namen op myn lippen niet nemen.

6 De Heere is het deel myner erhe / en myn bekers: Gy onderhoud myn lot.

7 De sweren ghy my in liefste plaatsen geballen: ja een schoone erfensche is my geworden.

8 Ik zal den Heere loven / die my raad heeft gegeven: Zelfs hy nacht onderwijzen my myn nieren.

9 Ik stelle den Heere geduriglyk voor my: om dat hy aan myn rechterhand is / zal ik niet wankele.

10 Daarom is myn herte verlijp / en myneere berugt haer: ook zal myn vleesch zeker woonen.

11 Want gy zult myn ziele in de helle niet verlaten: Gy zult niet toelaten dat mine heilige de verdoemde ge zijt.

12 Gy zult my het pad den leuens

leuens

life: in thy presence is the fulness of joy: and at thy right hand there is pleasure for evermore.

Psalm 17. *Exaudi, Domine.*

Heartheright, O Lord, consider my complaint: and hearken unto my prayer, that goeth not out of feigned lips.

2 Let my sentence come forth from thy presence: and let thine eyes look upon the thing that is equal.

3 Thou hast proved, and visited mine heart in the night season; thou hast tried me, and shalt find no wickedness in me: for I am utterly purposed that my mouth shall not offend.

4 Because of mens works that are done against the words of thy lips: I have kept me from the ways of the destroyer.

5 O hold thou up my goings in thy paths: that my footsteps slip not.

6 I have called upon thee, O God, for thou shalt hear me: incline thine ear to me, and hearken unto my words.

7 Shew thy marvellous loving kindness, thou that art the Saviour of them which put their trust in thee: from such as resist thy right hand.

8 Keep me as the apple of an eye: hide me under the shadow of thy wings.

9 From the ungodly that trouble me: mine enemies compals me round about to take away my soul.

10 They are inclosed in their own fat: and their mouth speaketh proud things.

11 They lie waiting in our way on every side: turning their eyes down the ground.

12 Like as a lion that is greedy of his prey: and as it were a lions whelp, lurking in secret places.

13 Up, Lord, disappoint him, and cast him down: deliver my soul from the ungodly, which is a sword of thine.

behen maken: verzadig der menschen is by u aangezicht: in u ghedien is in uw rechter hand eerdegelyk.

Exaudi, Domine, iustitiam.

Heer/ hoor de gerechticheit/ haest op myn gescheel/ neem ter ooren myn gebed/ met onbedrighelike lippen gesproken.

2 Laat myn rechte van uoor u aangezicht uitsaen/ laet uw oogen de billiken aanschouwen.

3 Gy hebt myn herte geproeft/ des nachts bezocht/ gy hebt my getoetst/ gy blind niets: tgeen ik gedacht heb/ overtreed myn mond niet.

4 Want an de de handelingen des menschen/ ik hebbe my niet uwoord uwer lippen gelwaagt door de paden des inrekers.

5 Ouderde myne gangen in uwe sporen/ op dat myn voetschappen niet zouden warhelen.

6 Ik roep u aan/ om dat gy my verhoort/ O God: niet u oore tot my/ hoor myne reden.

7 Maakt u welbadigheden wonderbaar/ Gy die verlost de gene die op u betrouwen/ van de gene die tegen u rechterhand opstaan.

8 Betwaart my als het zwaert des oogenaepels: verbergt my onder de schaduw uwer vleugelen.

9 Door t aangezicht der godloosen/ die my betrouwen: myner doodelyanden/ die my omringen.

10 Met haar vette besluiten zy haer/ met haren mond spreken zy hoovaardiglyk.

11 In onzen gank hebben zy ons omringelt/ zy zetten haer oogen op ons ter aerden neder bukkende.

12 Gy is gelyk als een leeuw/ die hegett te rooven/ ende als een jonge leeuw/ zittende in verhogene plaatsen.

13 Staat op/ Heer/ homt zy aangezichte door/ veldt hem neer/ beghyp myne ziel met uw zwaard van den godloosen.

14 From the men of thy hand, O Lord; from the men; I say, and from the evil world: which have their portion in this life, whose bellies thou fillest with thy hid treasure.

15 They have children at their desire: and leave the rest of their substance for their babes.

16 But as for me, I will behold thy presence in righteousness: and when I awake up after thy likeness, I shall be satisfied with it.

Evening Prayer.

Psalm 18. Diligam te, Domine.

I Will love thee, O Lord, my strength; the Lord is my stony rock, and my defence: my Saviour, my God; and my might, in whom I will trust, my buckler, the horn also of my salvation, and my refuge.

2 I will call upon the Lord, which is worthy to be praised: so shall I be safe from mine enemies.

3 The sorrows of death compassed me: and the overflowings of ungodliness made me afraid.

4 The pains of hell came about me: the snares of death overtook me.

5 In my trouble I will call upon the Lord: and complain unto my God.

6 So shall he hear my voice out of his holy temple: and my complaint shall come before him, it shall enter even into his ears.

7 The earth trembled and quaked: the very foundations also of the hills shook, and were removed, because he was wroth.

8 There went a spoke out in his presence; and a consuming fire out of his mouth, so that coals were kindled at it.

9 He bowed the heavens also, and came down: and it was dark under his feet.

10 He rode upon the cherubims, and did fly: he came flying upon the wings of the wind.

11 He made darkness his secret place:

14 Niet uwe hand van de lieben / O Heere / van de lieben / die van uwe waerelt zijn / welker deel in dit leven is / welker buik gy bevuult met uwen verborgene schat;

15 De kinderen worden verzadigt / en zij laten haren overschot haren kinderen achter.

16 Want ik zal u aangezigt in gerechtigheid aanschouwen / ik zal verzadigt worden met uw beeld / als ik zal opwaken.

Avoidlof.

Diligam te, Domine.

I Ik zal u hertelich lief hebben / Heere / myne stercke. De Heere is mijn steunroep / en mijn borgt / en mijn richtspoor / mijn God / mijn roep / op welke ik betrouwe: mijn schilt / de hoorn mijns heils / mijn hoog vertrek.

2 Ik aanroep den Heere / die te prijzen is / en wiens verlossing van mijn vanden.

3 Vanden des doods hadden mij omvangen / en beken Delsa's verstriken mij.

4 Vanden der helle omringden mij / strikken des doods beslegenden mij.

5 Als mij dange was / aanroep ik den Heere / en roep tot mijn God:

6 Hy hoorde mijn stemme uit zijn Paleis / en mijn geroep hoorde hy aangezichte kwam in zijne ooren.

7 Doe dat erde en dees de de narde / en de gronden der bergen bevoerden zij / en dat erde / om dat hy ontsteken was.

8 Hoof gink op van zijn mond / en een vuer uit zijn mond ontstekte: hollen werden daar van aangesteken.

9 En hy boog den hemel / en daalde neder / en den heere was onder zijn voeten.

10 En hy voer op eenen Cherub / en vloog: Ja hy vloog snelligh op de vleugelen des winds.

11 Wiltet in uwe zette de hy tot zijn

his pavilion round about him with dark water, and thick clouds to cover him.

12 At the brightness of his presence his clouds removed: hail-stones and coals of fire.

13 The Lord also thundred out of heaven, and the highest gave his thunder: hail-stones and coals of fire.

14 He sent out his arrows, and scattered them: he cast forth lightnings, and destroyed them.

15 The springs of waters were seen, and the foundations of the round world were discovered at thy chiding, O Lord: at the blasting of the breath of thy displeasure.

16 He shall send down from on high to fetch me: and shall take me out of many waters.

17 He shall deliver me from my strongest enemy, and from them which hate me: for they are too mighty for me.

18 They prevented me in the day of my trouble: but the Lord was my upholder.

19 He brought me forth also into a place of liberty: he brought me forth, even because he had a favour unto me.

20 The Lord shall reward me after my righteous dealing: according to the cleanness of my hands shall he recompence me.

21 Because I have kept the ways of the Lord: and have not forsaken my God, as the wicked doth.

22 For I have an eye unto all his laws: and will not cast out his commandments from me.

23 I was also uncorrupt before him: and eschewed mine own wickedness.

24 Therefore shall the Lord reward me after my righteous dealing: and according unto the cleanness of my hands in his eye-sight.

25 With the holy thou shalt be holy: and with a perfect man thou shalt be perfect.

berbergghe; rontom hem was zyne tente/duisternis der wateren/ wolken des hemels.

12 Van denglantz/ die booz hem was/ dreuen zyne wolken daer benen; hagel/en vperige koolen.

13 Ende de Heere donderde in den hemel/ en de alderhoogste gaf zyn stemme; hagelen vperige kolen.

14 En hy zond zyne pylen uit/ en verstrooideze; en hy vermenighvuldigde de blipen/en vereschulsteze.

15 En de diepe holken der wateren werden gezien/ en de gronden der waereld werden ondeckt/ van uwschelden/ O Heere/ van het geblaas des winds uwer nentze.

16 Hy zond van der hoogte/ hy nam my; hy trok my op uit groote wateren.

17 Hy verlosste my van myn sterken vband/ en van myne haters/ om datze machtiger waren dan ik.

18 Zy hadden my bejegend ten dage myns ongevals/ maar de Heere was my tot een steunzel.

19 En hy voerde my uit in de ruimte/ hy rukte my uit; want hy hadde lust aan my.

20 De Heere vergoldt my na myne gerechtigheid; hy gaf my weder na de reinigheit myner handen.

21 Want ik hebbe den Heeren wegen gehouden/ ende ben mynen God niet godlooslyk afgegaan.

22 Want alle zyne rechten waren booz my; en zyne inzettingen dede ik niet van myn weg.

23 Want ik was oprecht by hem/ en ik wagtede my booz myne ongerechtigheid.

24 Zo gaf my de Heere weder na myne gerechtigheid/ na de reinigheit myner handen/ booz zyne oogen.

25 By den godvertierenen houd gy u godvertieren/ by den oprechten man houd gy u oprecht.

26 With the clean thou shalt be clean: and with the froward thou shalt learn frowardness.

27 For thou shalt save the people that are in adversity: and shalt bring down the high looks of the proud.

28 Thou also, shalt light my candle: the Lord my God shall make my darkness to be light.

29 For in thee I shall discomfit an host of men: and with the help of my God I shall leap over the wall.

30 The way of God is an undefiled way: the word of the Lord also is tried in the fire; he is the defender of all them that put their trust in him.

31 For who is God but the Lord: or who hath my strength, except our God?

32 It is God that girdeth me with strength of war: and maketh my way perfect.

33 He maketh my feet like harts feet: and setteth me up on high.

34 He teacheth mine hands to fight: and mine arms shall break even a bow of steel.

35 Thou hast given me the defence of thy salvation: thy right hand also shall hold me up, and thy loving correction shall make me great.

36 Thou shalt make room enough under me for to go: that my footsteps shall not slide.

37 I will follow upon mine enemies, and overtake them: neither will I turn again till I have destroyed them.

38 I will smite them, that they shall not be able to stand: but fall under my feet.

39 Thou hast girded me with strength unto the battle: thou shalt throw down mine enemies under me.

40 Thou hast made mine enemies also to turn their backs upon me: and I shall destroy them that hate me.

41 They shall cry, but there shall

26 Zy den reinen houd gy u rein / maar by den verkeerden bemijst gy u eenen woestelaar.

27 Want gy verlost het bedrukte volk; maar de hooze oogen vernedert gy.

28 Want gy doet myne lampen lichten; de Heere / myn God / doet myne duisternisse opklaren.

29 Want niet u loop ik door een heide / en niet myn God spring ik over een muur.

30 Gods weg is volmaakt; de reden des Heeren is dooplouter; hy is een schilt / allen die op hem betrouwen.

31 Want wie is God / behalven den Heere? en wie is een rotssteen / dan alleen onze God?

32 't Is God die my niet macht omgordet; En hy heeft myne weg volkomen gemaakt.

33 Hy maakt myne voeten gelijch als der hinden / en hy stelt my op myne hoogten.

34 Hy leert myne handen ten strijde / zo dat een stalen boog met myn armen verbroken is.

35 Ook hebt gy my den schilt uwer heils gegeven / en uwe rechter hand heeft my ondersteunt / en uwe zachtmoedigheid heeft my groot gemaakt.

36 Gy hebt myne voetsporen ruim gemaakt onder my / en myne enkelen hebben niet gewankelt.

37 Ik vervolgte myne vyanden / en trofze aan; en ik heerde niet weder / tot dat ikze verdoom hadde.

38 Ik doofstakze / datze niet konden weder opstaan; zy vielen onder myne voeten.

39 Want gy omgordet my met kracht ten strijde; gy deedt onder my neder bukken / die tegen my opstonden.

40 En gy gaast my den nek myner vyanden / en myne haters / die vernielde ik.

41 Zy riepen / maar daar was

be none to help them: yea, even unto the Lord shall they cry, but he shall not hear them.

42 I will beat them as small as the dust before the wind: I will cast them out as the clay in the streets.

43 Thou shalt deliver me from the strivings of the people: and thou shalt make me the head of the heathen.

44 A people whom I have not known: shall serve me.

45 As soon as they hear of me, they shall obey me: but the strange children shall dissemble with me.

46 The strange children shall fall: and be afraid out of their prisons.

47 The Lord liveth, and blessed be my strong helper: and praised be the God of my salvation.

48 Even the God that seeth that I be avenged: and subdueth the people unto me.

49 It is he that delivereth me from my cruel enemies, and setteth me up above mine adversaries: thou shalt rid me from the wicked man.

50 For this cause will I give thanks unto thee, O Lord, among the Gentiles: and sing praises unto thy Name.

51 Great prosperity giveth he unto his King: and sheweth loving kindness unto David his Anointed, and unto his Seed forevermore.

Morning Prayer.

Psalm 19. Canticum.

THe heavens declare the glory of God: and the firmament sheweth his handy work.

2 One day telleth another: and one night is finished another.

3 There is neither speech nor language: but their voices are heard among them.

4 Their sound is gone out into all

geen verlosset; tot den Heere / want hy antwoordeze niet.

42 Doe beroufde ik ze als stof hoorde de wind; ik ruimdeze weg / als sijn der straaten.

43 Gy hebt my uit geholpen van de twisten des volks / gy hebt my gestelt tot een hooft der Heidenen;

44 Het volk / dat ik niet kende / heeft my gediend.

45 Zo haast als haar oore van my hoorde / hebben zy my gehoord: zaamt; veeinde hebben zig my gesmeedelijch onderwoopen.

46 Veeinde zy verballen/en hebben gezittert uit haare sloten.

47 De Heere leeft / en geloofst zy myne rotssteen; en verhoogt zy de God myns heils:

48 De God / die my holkoniens wraake geeft / en de volken onder my brengt:

49 Die my uithelpt van myne vyanden; ja gy verhoogt my boven de geene die tegen my opstaan; gy reddet my van den man des gewelds.

50 Daarom zal ik u / O Heere / loven onder de Heidenen; en ulven naam zal ik psalmzingen.

51 Die de verlossingen zijns Konings groot maakt / en goederrijsentheid doet aan synen gezalfden / aan David / en aan syn zaad / tot in eeuwigheid.

Morgenlof.

Canticum glorian Dei.

De Hemelen vertellen Gods Deere / en het Nitspanzel verkondigt zinner handen werk.

2 De dag aan den dag staet overbloediglyk spreekende uit; ende de nacht aan de nacht roont wetenschap.

3 Geen spreekende / nog geen woorden zy 'er / daar hare stemme niet wordt gehoord.

4 Waar richtsnoer gaat uit over de lands;

lands: and their words into the ends of the world.

5 In them hath he set a tabernacle for the sun: which cometh forth as a bridegroom out of his chamber, and rejoyceth as a giant to run his course.

6 It goeth forth from the uttermost part of the heaven, and runneth about unto the end of it again: and there is nothing hid from the heat thereof.

7 The law of the Lord is an undefiled law, converting the soul: the testimony of the Lord is sure, and giveth wisdom unto the simple.

8 The statutes of the Lord are right, and rejoyce the heart: the commandment of the Lord is pure, and giveth light unto the eyes.

9 The fear of the Lord is clean, and endureth for ever: the judgments of the Lord are true, and righteous altogether.

10 More to be desired are they than gold, yea, than much fine gold: sweeter also than honey, and the honeycomb.

11 Moreover, by them is thy servant taught: and in keeping of them there is great reward.

12 Who can tell how oft he offendeth: O cleanse thou me from my secret faults.

13 Keep thy servant also from presumptuous sins, lest they get the dominion over me: so shall I be undefiled, and innocent from the great offence.

14 Let the words of my mouth, and the meditation of my heart: be alway acceptable in thy sight.

15 O Lord: my strength, and my redeemer.

Psalm 20. *Exaudiat te Dominus.*

THe Lord hear thee in the day of trouble: the Name of the God of Jacob defend thee.

2 Send thee help from the sanctuary, and strengthen thee out of Zion.

gantſche aarde / en haer reden en dan't einde der waereld;

5 Hy heeft in de zelve een tente geſteid voor de Sonne. En die is als een Brudegom / uitgaande uit ſyn ſlaaphamer; zy is byzolph als een held / om't pad te loopen.

6 Haren uitgank is van't einde des hemels / en haren omloop tot aan de enden des zelve; en niets is verborgen voor haare hitte.

7 De Wet des Heeren is volmaakt / beherrende de ziele: de getuigeniſſe des Heeren is getuig / den ſlechten wyſheid gebende.

8 De bevelen des Heeren ſyn recht / verblipende het herte: het gebod des Heeren is zuiver / verlichtende de oogen.

9 De vrees des Heeren is rein / beſtaande tot in eeuwigheid: de regten des Heeren ſyn waarheid / t'zamen ſyn ze rechtveerdig.

10 Zy ſyn begeerliker dan goud / ja dan veel ſyn goud; en zoeter dan honing / en honingzeem.

11 Ook word uwe knecht door de zelve klaarlyk vermaant; in't houden vanden is grooten loon.

12 Wie zoude de afdwalingen herſtaan? reinigt my van de verborgene afdwalingen.

13 Houd uwen knecht ook te rugge van trotsheden / laatze niet over my heerſchen: dan zal ik oprecht ſyn / en rein van groote overtreddinge.

14 Laat de reden en myns monts / en de overdenkinge myns herten welbehaaglyk ſyn voor uwe aangezichte;

15 O Heere / myn rotzſteen en myn verlosser.

Exaudiat te Dominus.

De Heere verhoore u in den dag der benauwtheid; de Naam des Gods Jacobs zette u in een hoog vertrek.

2 Hy zende u hulpe uit het heiligdom / en onderſteune u uit Zion.

3 Re-

1 Remember all thy offerings: and accept thy burnt-sacrifice.

2 Grant thee thy hearts desire: and fulfill all thy mind.

3 We will rejoyce in thy salvation, and triumph in the Name of the Lord our God: the Lord perform all thy petitions.

4 Now know I, that the Lord helpeth his Anointed, and will hear him from his holy Heaven: even with the wholsom strength of his right hand.

5 Some put their trust in chariots, and some in horses: but we will remember the Name of the Lord our God.

6 They are brought down, and fallen: but we are risen, and stand upright.

7 Save, Lord, and hear us, O King of Heaven: when we call upon thee.

Psalm 21. Domine, in virtutibus.

The King shall rejoyce in thy strength, O Lord: exceeding glad shall he be of thy salvation.

2 Thou hast given him his hearts desire: and hast not denied him the request of his lips.

3 For thou shalt prevent him with the blessings of goodness: and shalt set a crown of pure gold upon his head.

4 He asked life of thee, and thou gavest him a long life: even for ever and ever.

5 His honour is great in thy salvation: glory and great worship shalt thou lay upon him.

6 For thou shalt give him everlasting felicity: and make him glad with the joy of thy countenance.

7 And why? because the King putteth his trust in the Lord: and in the mercy of the most Highest he shall not miscarry.

8 All thine enemies shall feel thy

1 Gy gedenke aller uwer spysofs: en make uw byandoffer tot asche. Sela!

2 Gy geve u na uw herte / en vervulle allen uwen raat.

3 Wy zullen juchten over uw heil / en de baandelen opsteken in den Naam onzes Gods: de Heere vervulle alle uwe begeerten.

4 Als mi weet ik / dat de Heere synen Gezalf den behoud; hy zal hem verhooren uit den Hemel syner heiligheld; het heil syner rechterhand zal syn met mogentheden.

5 Deze vermelden van wagens en die van paarden; maar wy zullen vermelden handen Naam des Heeren onzes Gods.

6 Zy hebben zig gekromt / en syn gevallen: maar wy syn gerezen en staande gebleven.

7 O Heere / behoud: die Koning verhoore ons ten dage onzes roespens.

Domine, in virtutibus.

O Heert / de Koning is verheft over uwe sterkte; en hoe zeer is hy verheugt over uw heil!

2 Gy hebt hem syns herten wensch gegeven; en de uitspzake synner lippen hebt gy niet geweert / Sela!

3 Want gy komt hem voor met zegeningen van 't goede; op syn hooft zettet gy een kroone van synen goude.

4 Het leven heeft hy van u begeert / gy hebt het hem gegeven; lengte van dagen / eeuwiglyk en altoos.

5 Groot is syn eere door uw heil; Majesteit en heerlykheid hebt gy hem toegevoegt.

6 Want gy zettet hem tot zegeningen in eeuwigheid; gy verbzocht hem door wengde niet uw aangezicht.

7 Want de Koning vertrouwt op den Heere / en door de goedertierenheid des Alderhoogsten zal hy niet wankelen.

8 Uw hand zal alle uwe byma hand;

hand : thy right hand shall find out them that hate thee.

9 Thou shalt make them like a fiery oven in time of thy wrath : the Lord shall destroy them in his displeasure, and the fire shall consume them.

10 Their fruit shalt thou root out of the earth : and their seed from among the children of men.

11 For they intended mischief against thee : and imagined such a device as they are not able to perform.

12 Therefore shalt thou put them to flight : and the strings of thy bow shalt thou make ready against the face of them.

13 Behou exalted, Lord, in thine own strength : so will we sing and praise thy power.

Evening Prayer.

Psalm 22, Deus, Deus meus.

MY God, my God, look upon me, why hast thou forsaken me : and art so far from my health, and from the words of my complaint ?

2 O my God, I cry in the day-time ; but thou hearest not : and in the night-season also I take no rest.

3 And thou continuest holy : O thou worship of Israel.

4 Our fathers hoped in thee : they trusted in thee, and thou didst deliver them.

5 They called upon thee, and were holpen : they put their trust in thee, and were not confounded.

6 But as for me, I am a worm, and no man : a very scorn of men, and the out-cast of the people.

7 All they that see me, laugh me to scorn : they shoot out their lips, and shake their heads, saying,

8 He trusted in God, that he would deliver him : let him deliver him, if he will have him.

9 But thou art he that took me out of my mothers womb : thou wast my

den binder ; whose right hand shall find out haters binder.

9 Gy zult ze zetten als een byergeden oven ter tyd uwer roornigen aangezigts : De Heere zal ze in synen toorn verflinden / en het vuur zal ze verteeren.

10 Gy zult haare vrugt van der aarde verdoen ; en haare zaad van de kinderen der menschen.

11 Want zy hebben kwaad tegen u aangeleid : zy hebben een schendelyke daad bedagt / dog zullen niets vermogen.

12 Want gy zult ze zetten tot een loit / met uwe pezen zult gy op haan aangezigt toelaggen.

13 Verhoogt u / Heere / in uwe stercke / zo zullen wy zingen / en uwe magt met Psalmen lofen.

Avonlof.

Deus, Deus meus.

Mijn God / myn God / waarom hebt Gy my verlaten : verre synde van myner verlossinge / van de woorden myns byllyns ?

2 Myn God / ik roepe des daags / maar Gy antwoord niet : en des nagts / en ik hebbe geene ruste.

3 Doch Gy zyt heilig / woonende onder de lofsangen Israels.

4 Gy u hebben onze vaders vertroet : Zy hebben vertroet / en Gy hebt ze uitgeholpen.

5 Tot u hebben zy geroepen / en syn uitgeredde : op u hebben zy vertroet / ende syn niet beschaamt geworden.

6 Maar ik ben een woorn / en geen man : een smaad van menschen / en veragt van den volke.

7 Alle die my zien / bespotten my : zy steken de lippe uit / zy schudden den kop / zeggende :

8 Hy heeft het op den Heere gewentelt / dat hy hem nuythelpe / dat hy hem redde / dewyle hy lust aan hem heeft.

9 Gy zyt het immers / die my uit den buik hebt uitgetogen : die my hebt hope,

hope, when I hanged yet upon my mothers breasts.

10 I have been left unto thee ever since I was born: thou art my God even from my mothers womb.

11 O go not from me, for trouble is hard at hand: and there is none to help me.

12 Many oxen are come about me: far balls of Basan close me in on every side.

13 They gape upon me with their mouths: as it were a ramping and roaring lion.

14 I am poured out like water, and all my bones are out of joynt: my heart also in the midst of my body is even like melting wax.

15 My strength is dried up like a potsherd, and my tongue cleaveth to my gums: and thou shalt bring me into the dust of death.

16 For many dogs are come about me: and the counsel of the wicked layeth siege against me.

17 They pierced my hands and my feet, I may tell all my bones: they stand staring and looking upon me.

18 They part my garments among them: and cast lots upon my vesture.

19 But be not thou far from me, O Lord: thou art my succour, haste thee to help me.

20 Deliver my soul from the sword: my darling from the power of the dog.

21 Save me from the lions mouth: thou hast heard me also from among the horns of the unicorns.

22 I will declare thy Name unto my brethren: in the midst of the congregation will I praise thee.

23 O praise the Lord, ye that fear him: magnifie him, all ye of the seed of Jacob, and fear him, all ye seed of Israel.

24 For he hath not despised, nor abhorred the low estate of the poor:

doen vertrouwen/ probe aan mijnne moeders borsten.

10 Op ik ben ik getrouwen van de baarmoeder af: van den buik mijnner moeder aan zijt Op mijn God.

11 Zo weest niet verre van mij/ want benauwticheit is na by: want daar is geen helper.

12 Veel beesten hebben mij omringelt: sterke stieren van Bazan hebben mij omringt.

13 Zij hebben haren mond tegen mij opgesperret/ als een verscheurende en hullende leeuw.

14 Ik ben uitgestort als water/ en alle myne beenderen hebben zich van een gescheiden: mijn herte is als was/ 't is gesmolten in 't midden mijns ingewants.

15 Myne kracht is verdrooght als een potscherf/ en mijn ronge kleest aan mijn gehemelte: en gy legt mij in het stof des doods.

16 Want honden hebben mij omringelt/ een bergaderinge der boogdoenders heeft mij omgeven.

17 Zij hebben myne handen en myne voeten doorgraven/ alle myne beenderen zoude ik hornen tellen: zij schouwden 't aan/ zij zien op mij.

18 Zij delen myne kleederen onder hen/ en werpen het lot over mijn gewaad.

19 Maar Gy/ Heere/ weest niet verre: myne sterkte/ haast ik tot mijn hulpe.

20 Red myne ziele van den zweerde: myne eenzame van het geweld des honds.

21 Verlost mij uit des leuwers muil/ en verhoord mij van de hoozen der eenhoornen.

22 Zo zal ik utwen naam mynen broederen vertellen: in 't midden der gemeente zal ik u prijzen.

23 Gy die den Heere beezet/ prijst hem/ al gy zaad Jacobs/ beezet hem: en ontziet u voor hem/ al gy zaad Israels.

24 Want hy heeft niet veragt/ nog verfoet de verdrukkingen des ver-

he hath not hid his face from him, but when he called unto him, he heard him.

23 My praise is of thee in the great congregation: my vows will I perform in the sight of them that fear him.

26 The poor shall eat, and be satisfied: they that seek after the Lord, shall praise him; your heart shall live for ever.

27 All the ends of the world shall remember themselves, and be turned unto the Lord: and all the kindreds of the nations shall worship before him.

28 For the kingdom is the Lords: and he is the governor among the people.

29 All such as be fat upon earth: have eaten, and worshipped.

30 All they that go down into the dust, shall kneel before him: and no man hath quickned his own soul.

31 My seed shall serve him: they shall be counted unto the Lord for a generation.

32 They shall come, and the heavens shall declare his righteousness: unto a people that shall be born, whom the Lord hath made.

Psalm 23. *Dominus regit me.*

THe Lord is my shepherd: therefore can I lack nothing.

2 He shall feed me in a green pasture: and lead me forth beside the waters of comfort.

3 He shall convert my soul: and bring me forth in the paths of righteousness for his Names sake.

4 Yea, though I walk through the valley of the shadow of death, I will fear no evil: for thou art with me, thy rod and thy staff comfort me.

5 Thou shalt prepare a table before me against them that trouble me: thou hast anointed my head with oyl, and my cup shall be full.

dykten / nog syn aangezigt voog hem verborgen: maar hy heeft gehoort / als die tot hem riep.

23 Van u zal myn lof syn in een groote gemeente: Ik zal myne geloften betalen in tegenwoordigheid der geener die hem breezen.

26 De zagmoedige zullen eten / en verzadigt worden / sy zullen den Heere prysen / die hem zoeken: u liever herte zal in eeuwigheid leven.

27 Alle einden der aarde zullen 't gedenken / en haar tot den Heere bekeeren: en alle geslagten der Heidenen zullen hoort uwe aangezichte aanbidden.

28 Want het Koninkryke is des Heeren: en hy heerscht onder de Heidenen.

29 Alle bette op aarden zullen eten / en aanbidden.

30 Alle die in 't stof nederdaalen / zullen hoort syn aangezichte nederbuigen: en die synen ziele by 't leven niet kan houden.

31 Het zaad zal hem dienen: 't zal den Heere aangeschreeven worden tot in geslagten.

32 Sy zullen aankomen / en synen gerechtigheid verkondigen den volke / dat behooren woort / om dat hy 't gedaan heeft.

Dominus regit me.

De Heere is myn Herder / my zal niet ontbreken.

2 Hy doet my nederliggen in grasse weiden: hy doet my zagtiens aan zeer stille wateren.

3 Hy bekwikt myn ziele: hy leidt my in 't spoor der gerechtigheid / om syns naams wille.

4 Al ging ik ook in een dal der schaduw des doods / ik zoude geen kwaad breezen / want hy is met my: uwen stok / en uwen staf die vertroosten my.

5 Sy richt de tafel toe voort myn aangezichte / tegen over myne tegenpartijders: hy maakt myn hoofd bet met olie / myn beker is overvloeyende.

6 But thy loving kindness and mercy shall follow me all the days of my life: and I will dwell in the house of the Lord for ever.

6 Immer zullen my 't goede en de welvaderigheid volgen alle de dagen myns levens: en ik zal in het huis des Heeren blyven in lengte van dagen.

Morning Prayer.

Psalin 24. *Domini est terra.*

THe earth is the Lords and all that therein is: the compass of the world, and they that dwell therein.

2 For he hath founded it upon the seas: and prepared it upon the floods.

3 Who shall ascend into the hill of the Lord: or who shall rise up in his holy place?

4 Even he that hath clean hands, and a pure heart: and that hath not lift up his mind unto vanity, nor sworn to deceive his neighbour.

5 He shall receive the blessing from the Lord: and righteousness from the God of his salvation.

6 This is the generation of them that seek him: even of them that seek thy face, O Jacob.

7 Lift up your heads, O ye gates, and be ye lift up, ye everlasting doors: and the King of glory shall come in.

8 Who is the King of glory: it is the Lord strong and mighty, even the Lord mighty in battle.

9 Lift up your heads, O ye gates, and be ye lift up, ye everlasting doors: and the King of glory shall come in.

10 Who is the King of glory: even the Lord of hosts, he is the King of glory.

Psalin 25. *Ad te, Domine, levavi.*

UNto thee, O Lord, will I lift up my soul, my God, I have put my trust in thee: O let me not be confounded, neither let mine enemies triumph over me.

2 For all they that hope in thee shall not be ashamed: but such as transgress without a cause shall be put to confusion.

Morgenlof.

Domini est terra.

DE Warde is des Heeren / mitsgaders hare volheid: de werelt en die daer in woonen.

2 Want hy heeft ze gegrond op de zee / en heeft ze gevestigd op de rivieren.

3 Wie zal klimmen op den berg des Heeren? En wie zal staan in de plaats zijner heilichheid?

4 Die rein van handen en zuiver van herten is / die zijne ziele niet op en heft tot ijdelheid / en die niet bespiegelen en zweert.

5 Die zal den zegen ontfangen van den Heere / en gerechtigheid van den God zijns heils.

6 Dat is 't geslagte der gener die na hem vragen / die uo aangezichte zoeken / dat is Jacob / Sela!

7 Heft uwe hoofden op / gy poorten / en verheft u / gy eeuwige deuren: op dat de Koning der eeren inga.

8 Wie is de Koning der eeren? de Heere sterk en getoewdig: de Heere getoewdig in den strijd.

9 Heft uwe hoofden op / gy poorten / ja heft op / gy eeuwige deuren: op dat de Koning der eeren inga.

10 Wie is hy / deze Koning der eeren? De Heere der Heerscharen / die is de Koning der eeren / Sela!

Ad te, Domine.

Tot u / O Heere / hef ik myne ziele op. Myn God / op u vertrouwt ik / laat my niet beschaamt worden: Want myne vyanden niet van ijdelde opspringen over my.

2 Ja / alle die u verwagten / zullen niet beschaamt worden: zy zullen beschaamt worden / die trouwlooslych handelen zonder oorzaak.

3 Shew me thy ways, O Lord: and teach me thy paths.

4 Lead me forth in thy truth, and learn me: for thou art the God of my salvation; in thee hath been my hope all the day long.

5 Call to remembrance, O Lord, thy tender mercies: and thy loving kindneses, which have been ever of old.

6 O remember not the sins and offences of my youth: but according to thy mercy think thou upon me, O Lord, for thy goodness.

7 Gracious and righteous is the Lord: therefore will he teach sinners in the way.

8 Them that are meek, shall he guide in judgment: and such as are gentle, them shall he learn his way.

9 All the paths of the Lord are mercy and truth: unto such as keep his covenant and his testimonies.

10 For thy Names sake, O Lord: be merciful unto my sin, for it is great.

11 What man is he that feareth the Lord: him shall he teach in the way that he shall choose.

12 His soul shall dwell at ease: and his seed shall inherit the land.

13 The secret of the Lord is among them that fear him: and he will shew them his covenant.

14 Mine eyes are ever looking unto the Lord: for he shall pluck my feet out of the net.

15 Turn thee unto me, and have mercy upon me: for I am desolate, and in misery.

16 The sorrows of my heart are enlarged: O bring thou me out of my troubles.

17 Look upon my adversity and misery: and forgive me all my sin.

3 Heere / mankt my uwe wegen bekend: leert my uwe paden.

4 Leid my in uwe waarheid / en leert my / want Gy zyt de God myns Heils: U verwacht ik den gantschen dag.

5 Gedenkt / Heere / uwer barmhertigheden / en uwer goedertierenheden: want die zyn van eeuwigheid.

6 Gedenkt niet der zonden myner jonkheid / nog myner overtredingen / gedenkt myner na uwe goedertierenheid: om uwer goedheid wille / O Heere.

7 De Heere is goet en recht: daars om zal hy de zondaars onderwijzen in den weg.

8 Hy zal de zagtmoedige leiden in 't recht: en hy zal de zagtmoedige zyne weg leeren.

9 Alle paden des Heeren zyn goedertierenheid en waarheid: den genen die zyn verbond en zyne getuigenissen bewaren.

10 Om uwes naams wille / Heere / zo vergeeft myne ongerechtigheid: want die is groot.

11 Wie is de man die den Heere vreest? Hy zal hem onderwijzen in den weg dien hy zal hebben te verkiezen.

12 Zyne ziele zal vernachten in 't goede: en zyn zaad zal de aarde beerven.

13 De verborgenheid des Heeren is boozde geene die hem vrezen: en zyn verbond om hen die bekend te maken.

14 Myne oogen zyn gedwyriglyk op den Heere / want hy zal myne voeten uit het net uitvoeren.

15 Wend U tot my / en zyt my genadig / want ik ben eenzaam en elendig.

16 De benaauwdheden myns herten hebben haar lyd uitgestrekt: hoort my uit myn nooden.

17 Hantzet myne elende en myne moete: en neemt weg alle myne zonden.

18 Consider mine enemies how many they are: and they bear a tyrannous hate against me.

19 O keep my soul, and deliver me: let me not be confounded, for I have put my trust in thee.

20 Let perfectness and righteous dealing wait upon me: for my hope hath been in thee.

21 Deliver Israel, O God: out of all his troubles.

Psalms 26. Judica me, Domine.

BE thou my judge, O Lord, for I have walked innocently: my trust hath been also in the Lord, therefore shall I not fall.

2 Examine me, O Lord, and prove me: try out my reins, and my heart.

3 For thy loving kindness is ever before mine eyes: and I will walk in thy truth.

4 I have not dwelt with vain persons: neither will I have fellowship with the deceitful.

5 I have hated the congregation of the wicked: and will not sit among the ungodly.

6 I will wash my hands in innocency, O Lord: and so will I go to thine altar;

7 That I may shew the voice of thanksgiving: and tell of all thy wondrous works.

8 Lord, I have loved the habitation of thy house: and the place where shine honour dwelleth.

9 O shut not up my soul with the sinners: nor my life with the blood-thirsty;

10 In whose hands is wickedness: and their right hand is full of gifts.

11 But as for me, I will walk innocently: O deliver me, and be merciful unto me.

12 My foot standeth right: I will praise the Lord in the congregations.

18 Wantziet myne vyanden / want zy vermenigvuldigen: en zy haten my met een lujebeligen haat.

19 Behvaart myne ziele / en redet my: laet my niet beschaamt worden / want ik betrouw op U.

20 Laat oprechtheid en wromigheid my behoeven / want ik verwagt U.

21 O God / verlost Israel uit alle zyne benaauwtoheden!

Judica me, Domine.

Det my recht / Heere / want ik wandele in myne oprechtheid / en ik vertrouwde op den Heere / ik zal niet wankelen.

2 Proeft my / Heere / en bezocht my: toetst myne nieren / en mijn herte.

3 Want uw goedertierenheid is hoog myne oogen / en ik wandele in uw waarheid.

4 Ik zette niet by vdele lieden: en niet bedektelieden ga ik niet om:

5 Ik hate de vergaderinge der boosdoenders: en by de godlooze zit ik niet.

6 Ik wasse myne handen in onschuld / en ik ga rondom uwen altaar / O Heere:

7 Om te doen hooren de stemme des lofs / en om te vertellen alle uw wonderen.

8 Heere / ik hebbe lief de woonhuize uwer huize / en de plaatze des Tabernakels uwer eere.

9 En raapt myne ziele niet weg met de zondaren / nog mijn leven met de mannen des bloeds:

10 In welker handen schandelijk bedryf is: en welker rechterhand vol geschenken is.

11 Maar ik wandele in myne oprechtheid: verlost my dan / en zyt my genadig.

12 Mijn voet staat op effener barmte: Ik zal den Heere loven in de vergaderingen.

Evening Prayer.

Psalm 27. Dominus illuminatio.

THe Lord is my light, and my salvation; whom then shall I fear: the Lord is the strength of my life; of whom then shall I be afraid?

2 When the wicked, even mine enemies, and my foes came upon me to eat up my flesh: they stumbled and fell.

3 Though an host of men were laid against me, yet shall not my heart be afraid: and though there rose up war against me, yet will I put my trust in him.

4 One thing have I desired of the Lord, which I will require: even that I may dwell in the house of the Lord all the days of my life, to behold the fair beauty of the Lord, and to visit his temple.

5 For in the time of trouble he shall hide me in his tabernacle: yea, in the secret place of his dwelling shall he hide me, and set me up upon a rock of stone.

6 And now shall he lift up mine head: above mine enemies round about me.

7 Therefore will I offer in his dwelling an oblation with great gladness: I will sing, and speak praises unto the Lord.

8 Harken unto my voice, O Lord, when I cry unto thee: have mercy upon me, and hear me.

9 My heart hath talked of thee, Seek ye my face: thy face, Lord, will I seek.

10 O hide not thou thy face from me: nor cast thy servant away in displeasure.

11 Thou hast been my succour: leave me not, neither forsake me, O God of my salvation.

12 When my father and my mother forsake me: the Lord taketh me up.

13 Teach me thy way, O Lord:

Avondlof.

Dominus illuminatio.

De Heere is myn licht en myn heil / hoe? wien zoud ik vreezen? De Heere is myns levens vrucht / hoe? wien zoud ik verbaast zyn?

2 Als de booze myne tegenparten ende myne vyanden tegen my / tot my naderden / om myn vleesch te eten / stieten zy zelfs aan en vielen.

3 Of my schoon een leger belegerde / myn herte zoude niet vreezen: of schoon een oorlog tegen my opstond / zo vertrouwt ik hier op,

4 Een ding heb ik van den Heere begeert / dat zal ik zoeken: Dat ik alle de dagen myns levens mogte woonen in het huis des Heeren / om de liefspheid des Heeren te aanschouwen / en te onderzoeken in synen Tempel.

5 Want hy verstrekt my in zyne hutte ten dage des kwaats / hy verbergt my in 't verborgen zynner tente; hy verhoogt my op eenen rotssteen.

6 Ook nu zal myn hooft verhoogt worden boven myne vyanden die rontom my zyn.

7 En ik zal in zyne tente offeranden des geheils offeren; ik zal zingen / ja Psalmzingen den Heere.

8 Hooft / Heere / myne stemme / als ik roep; ende weest my genadig / en antwoord my.

9 Myn herte zied tot U: Gy zegt / Zoekt myn aangezichte; Ik zoek uw aangezichte / O Heere!

10 Verbergt uw aangezichte niet booz my / en heert uwe knecht niet af in toornen.

11 Gy zyt myn hulpe geweest / en begeest my niet / en verlaat my niet / O God myns heils.

12 Want myn vader en myne moeder hebben my verlaten; maar de Heere zal my aannemen.

13 Heere / leert my uwe weg / en

and lead me in the right way, because of mine enemies;

14 Deliver me not over into the will of mine adversaries: for there are false witnesses risen up against me, and such as speak wrong.

15 I should utterly have fainted; but that I believe verily to see the goodness of the Lord in the land of the living.

16 O carry thou the Lords leisure: be strong, and he shall comfort thine heart, and put thou thy trust in the Lord.

Psalm 28. Ad te, Domine.

UNto thee will I cry, O Lord my strength: think no scorn of me, lest if thou make as though thou hearest not, I become like them that go down into the pit.

2 Hear the voice of my humble petitions, when I cry unto thee: when I hold up my hand towards the mercy-seat of thy holy temple.

3 O pluck me not away, neither destroy me with the ungodly, and wicked doers: which speak friendly to their neighbours, but imagine mischief in their hearts.

4 Reward them according to their deeds: and according to the wickedness of their own inventions.

5 Recompensethem after the work of their hands: pay them that they have deserved.

6 For they regard not in their mind the works of the Lord, nor the operation of his hands: therefore shall he break them down, and not build them up.

7 Praised be the Lord: for he hath heard the voice of my humble petitions.

8 The Lord is my strength, and my shield, my heart hath trusted in him, and I am helped: therefore my heart danceth for joy, and in my song will I praise him.

9 The Lord is my strength: and

leed my in 't rechte pad / om myner verspieters wille.

14 Geest my niet over in de begeerte myner tegenpartijders: want valsche getuigen syn tegen my opgestaan / mitgaders die wjebel uitblaast.

15 Zo ik niet hadde geloofd / dat ik het goede des Heeren zoude sien in 't land der levendigen; ik ware vergaan.

16 Wagt op den Heere / syn sterck / en hy zal uw herte verstercken; ja wagt op den Heere.

Ad te, Domine, clamabo.

Tot U roepe ik / Heere; myn rotssteen / houd U niet als doof van my af: op dat ik niet zo gy U haat my stille houd / vergelicken wyde met de geene die in den kuil nederdaalen.

2 Hoort de stemme myner smeekingen / als ik tot U roepe; als ik myne handen opheffe na de aanspraakplaatze uwer heilichheid.

3 En trekt my niet weg met de godlooze / en met de werkers der ongerechtigheid / die van vrede spreken met hare naasten; maar kwaad is in haar herte.

4 Geest hen na haar doorn / en na de boosheid harer handelingen:

5 Geest hen na harer handen werk; doet hare vergeldinge tot haat wederkeeren.

6 Om datze niet letten op de daden des Heeren / nog op het werk synner handen; zo zal hyze af breeken / ende zalze niet bouwen.

7 Geloofst sy de Heere; want hy heeft de stemme myner smeekingen gehoord.

8 De Heere is myne stercke / en myn schild / op hem heeft myn herte vertrouwt / en ik den geholpen; oetmijzingt myn herte van vregende / ende ik zal hem met myn gezang loven.

9 De Heere is haer liever stercke / he

he is the wholsom defence of his Anointed.

10 O savethy people, and give thy blessing unto thine inheritance: feed them, and set them up for ever.

Psalms 29. Afferte Domino.

BRing unto the Lord, O ye mighty, bring young rams unto the Lord: ascribe unto the Lord worship and strength.

2 Give the Lord the honour due unto his Name: worship the Lord with holy worship.

3 It is the Lord that commandeth the waters: it is the glorious God that maketh the thunder.

4 It is the Lord that ruleth the sea; the voice of the Lord is mighty in operation: the voice of the Lord is a glorious voice.

5 The voice of the Lord breaketh the cedar-trees: yea, the Lord breaketh the cedars of Libanus.

6 He maketh them also to skip like a calf: Libanus also, and Sirion like a young unicorn.

7 The voice of the Lord divideth the flames of fire, the voice of the Lord shaketh the wilderness: yea, the Lord shaketh the wilderness of Cades.

8 The voice of the Lord maketh the hinds to bring forth young, and discovereth the thick bushes: in his temple doth every man speak of his honour.

9 The Lord sitteth above the water-flood: and the Lord remaineth a King for ever.

10 The Lord shall give strength unto his people: the Lord shall give his people the blessing of peace.

Morning Prayer.

Psalms 30. Exaltabo te, Domine.

IWill magnifie thee, O Lord, for thou hast ferme up: and not made my foes to triumph over me.

2 O Lord my God, I cried unto thee: and thou hast healed me.

en hy is de sterckheid der beeloffinge zyns Gezalsden.

10 Verlost ons volk en zegenet ons erve; en weidze / en verhefze tot in der eenwigheid.

Afferte Domino.

Gebet den Heere / en hinderen der magtigen / gebet den Heere eere en sterkte.

2 Gebet den Heere de eere zyns Naams; aanbidbet den Heere in de heerlijkheid des heilighdoms.

3 De stemme des Heeren is op de wateten / de God der eeren donderd;

4 De Heere is op de groote wateren. De stemme des Heeren is met kracht; de stemme des Heeren is met heerlijkheid.

5 De stemme des Heeren breekt de eederen; ja de Heere verbroekt de eederen Libanons.

6 En hy doetze huppelen als een half; den Libanon / en Sirion / als een jonge eenhoorn.

7 De stemme des Heeren houtet 'er blaumen vles uit. De stemme des Heeren doet de woestijne beven; de Heere doet de woestijne staden beven.

8 De stemme des Heeren doet de hinden jongen werpen / en ontbloot de wouden: maar in zyne Tempel zeld hem een iegelyk eere.

9 De Heere heeft gezeten ober den waterbloed; ja de Heere zit / stonting in eenwigheid.

10 De Heere zal zynen volke stercke geven; de Heere zal zyn volk zegenen met vrede.

Morgenlof.

Exaltabo te, Domine.

In zal ik verhoogen / Heere / want op hebt my opgetrokken / en myne vanden ober my niet verblipd.

2 Heere / myn God / ik hebbe tot u geroepen / en op hebt my gemen.

3 Thou

3 Thou, Lord, hast brought my soul out of hell: thou hast kept my life from them that go down to the pit.

4 Sing praises unto the Lord, O ye saints of his: and give thanks unto him for a remembrance of his holiness.

5 For his wrath endureth but the twinkling of an eye, and in his pleasure is life: heaviness may endure for a night, but joy cometh in the morning.

6 And in my prosperity I said, I shall never be removed: thou, Lord, of thy goodness hadst made my hill so strong.

7 Thou didst turn thy face from me: and I was troubled.

8 Then cried I unto thee, O Lord: and gat me to my Lord right humbly.

9 What profit is there in my blood: when I go down to the pit?

10 Shall the dust give thanks unto thee: or shall it declare thy truth?

11 Hear, O Lord, and have mercy upon me: Lord, be thou my helper.

12 Thou hast turned my heaviness into joy: thou hast put off my sackcloth, and girded me with gladness.

13 Therefore shall every good man sing of thy praise without ceasing: O my God, I will give thanks unto thee for ever.

Psalm 31. Intro, Domine, speravi.

IN thee, O Lord, have I put my trust: let me never be put to confusion, deliver me in thy righteousness.

2 Bow down thine ear to me: make hast to deliver me.

3 And be thou my strong rock and house of defence: that thou mayst save me.

4 For thou art my strong rock, and my castle: be thou also my guide, and lead me forth by thy Names sake.

5 Draw me out of the net that they have laid privily for me: for thou art my strength.

3 Heere / Gy hebt myne siele uit het graf opgeboert: Gy hebt my na 't leven behouden / dat ik in den huij niet benedergedaald.

4 Psalmzinget den Heere / gy zyne gunstgenooten / en zegget lof ter gedagtenisse zynner heyligheid.

5 Want een oogenblik is 'er in zynne toorn / maar een leven in zyne goetgunstigheid: Des abonds vernagt het geveen; maar des morgens is 'er genug.

6 Ik zeide wel in myne boosheyt: Ik zal niet wankelen in eeuwigheid. Want / Heere / Gy had mynen berg door uw goetgunstigheid vastgezet:

7 Maar doe Gy uw nangezigt verbergdet / wierd ik verstoppt.

8 Tot U / Heere / riep ik: En ik smeekte tot den Heere:

9 Wat gewin is 'er in myn bloed: in myn nedervallen tot de groef?

10 Zal U het stof loven: zal 't uw waarheid verkondigen?

11 Hoort / Heere / en zyt my genadig: Heere / weest my een helper.

12 Gy hebt mynne wecklage veranderd in een reije: Gy hebt mynne zakh onthouden / ende my met blijdschap omgogd.

13 Gy dat myne eere U psalmzinget / en niet zwijge: Heere / myn God / in eeuwigheid zal ik U loven.

In te, Domine, speravi.

O U / O Heere / betrouw ik / Laat my niet beschaamt worden in eeuwigheid: helpt my uit door uw gerechtigheid.

2 Heijgt uw oore tot my / reddet my haastelikh.

3 Weest my tot een stercken rotssteen: tot een zeer vast huis / om my te behouden.

4 Want gy zyt myn steentrots / en myn burg: Leid my dan / en voert my om uwes Naams wille.

5 Doet my uitgaan uit het net / dat zy door my verborogen hebben: want gy zyt myne stercke.

6 Into thy hands I commend my spirit: for thou hast redeemed me, O Lord, thou God of truth.

7 I have hated them that hold of superstitious vanities: and my trust hath been in the Lord.

8 I will be glad and rejoyce in thy mercy: for thou hast considered my trouble, and hast known my soul in adversities.

9 Thou hast not shut me up into the hand of the enemy: but hast set my feet in a large room.

10 Have mercy upon me, O Lord, for I am in trouble: and mine eye is consumed for very heaviness; yea, my soul and my body.

11 For my life is waven old with heaviness: and my years with mourning.

12 My strength faileth me, because of mine iniquity: and my bones are consumed.

13 I became a reproof among all mine enemies, but especially among my neighbours: and they of mine acquaintance were afraid of me, and they that did see me without, conveyed themselves from me.

14 I am clean forgotten, as a dead man out of mind: I am become like a broken vessel.

15 For I have heard the blasphemy of the multitude: and fear is on every side, while they conspire together against me, and take their counsel to take away my life.

16 But my hope hath been in thee, O Lord: I have said, Thou art my God.

17 My time is in thy hand, deliver me from the hand of mine enemies: and from them that persecute me.

18 Shew thy servant the light of thy countenance: and save me for thy mercies sake.

19 Let me not be confounded, O Lord, for I have called upon thee:

6 In mine hand bekeel ik mine geest / gy hebt my verlost / Heere / gy God der waarheid.

7 Ik hate de gene / die op valsche ydelheden acht nemen; en ik betrouwe op den Heere.

8 Ik zal my verheugen en verheugen in uwe goedertierenheid / om dat gy mine elende hebt aangezien / en mine ziels in benaauwtheden gekent.

9 Ende hebt my niet overgelevert in de hand des vyands: gy hebt mine voeten doen staan in de ruimte.

10 Zyt my genadig / Heere / want my is bange: van verdoet is doozknaagt mijn oog / mine ziel / en mijn buik.

11 Want mijn leven is verteert van droeffnisse / en mine jaren van zuchten;

12 Mijn kracht is verballen dooz mijn ongerechtigheid: en mine beenderen zijn doozknaagt:

13 Van wegen alle mine wederpartijders ben ik / ook mynen naburen / grootelijks tot een smaat geworpen / en mynen bekenden tot een schrik: die my op der straten zien / vlieden van my weg.

14 Ik ben uit het herte vergeten / als een doode: Ik ben geworden als een bedorven vat.

15 Want ik hoopde de nasprake van helen; hzeeze is van ronzomine / deloyle zy t samen tegen my raadsstaan: zy denken mine ziele te nemen.

16 Maar ik betrouwde op U / O Heere: ik zegge / Gy syt mijn God.

17 Mine tyden zijn in uwe hand; reddet my van de hand myner vyanden / en van mine vervolgers.

18 Laet uwe aangezichte over minen knecht lichten; verlost my dooz uwe goedertierenheid.

19 Heere / laet my niet beschaamt worden / want ik roep U aan: Laat

Let the ungodly be put to confusion,
and be put to silence in the grave.

20 Let the lying lips be put to si-
lence: which cruelly, disdainfully, and
despitefully speak against the right-
eous.

21 O how plentiful is thy goodness
which thou hast laid up for them that
fear thee: and that thou hast prepared
for them that put their trust in thee,
even before the sons of men!

22 Thou shalt hide them privily by
thine own presence from the pro-
voking of all men: thou shalt keep
them secretly in thy tabernacle from
the snare of tongues.

23 Thanks be to the Lord: for he
hath shewed me marvellous great
kindness in a strong city.

24 And when I made haste, I said:
I am cast out of the sight of thine eyes:

25 Nevertheless, thou hast heard the
voice of my prayer: when I cried unto
thee.

26 O love the Lord, all ye his
saints: for the Lord preserveth them
that are faithful, and plentifully re-
wardeth the proud doer.

27 Be strong, and he shall establish
your heart: all ye that put your trust
in the Lord.

Evening Prayer.

Psalm 138. *Benedictus, quoniam*

Blessed is he whose unrighteous-
ness is forgiven: and whose sin
is covered.

2 Blessed is the man unto whom
the Lord imputeth no sin: and in
whose faith there is no guile.

3 For while I held my tongue: my
bones consumed away through my
daily complaining.

4 For thy hand is heavy upon me
day and night: and my moisture is
like the drought in summer.

5 I will acknowledge my sin unto

de godloosye beschaaamt worden/ laat
ze zwijgen in 't graf.

20 Laat de valsche lippen stom
worden/ die hard spreken tegen den
rechtvaardigen in hoogmoed en verag-
tinge.

21 O hoe groot is uwe goed / dat
gy weeg geels hebt voor de gene die
u vrezen! dat gy genogt hebt voor
de gene die op u betrouwen / in de te-
genwoordigheid der menschen kin-
deren!

22 Gy hebt u in 't verborgen
uwe aangezichts voor de hoogmoed-
igheden der inane; gy hebt u
in een hutte voor den roof der tun-
gen.

23 Gelooft gy de Heere/ want hy
heeft uwe goederterenheid aan my
wonderlijk gemaakt/ my doertende
als in een kasteel.

24 Ik zeide loel in mijn haasten;
Ik ben afgesneden van voor uwe
oogen:

25 Dan nog hoorde gy de stemme
uwer smekinghen als ik tot u riep:

26 Hebt den Heere lief/ gy alle sy-
ne gunstgenooten; want de Heere be-
hoefde de getrouwe/ en vergeldt over-
bloedelik den genen die hoogmoed be-
dyft.

27 Zyt sterk / en hy zal u liever
heere versterken; alle gy die op den
Heere hojet.

Avondlof.

Benedictus, quoniam

Welgelukzalig is hy / wiens
overtredinge vergeven / wiens
zonde bedekt is.

2 Welgelukzalig is de mensche /
dien de Heere ongerechtigheid niet
toerekent; en in wiens geest geen
bedrog is.

3 Doe in angst / werden mine
beenderen bedorven / in myn bedrigen
denganschen dag.

4 Want uwe hand is heavy op my / myn geest
veranderd in zomereyde.

5 Ik wil myn zonde maaken bekant /

thee: and mine unrighteousness have I not hid.

6 I said, I will confess my sins unto the Lord: and so thou forgavest the wickedness of my sin.

7 For this shall every one that is godly make his prayer unto thee, in a time when thou mayst be found: but in the great water-floods they shall not come nigh him.

8 Thou art a place to hide me in; thou shalt preserve me from trouble: thou shalt compass me about with songs of deliverance.

9 I will inform thee, and teach thee in the way wherein thou shalt go: and I will guide thee with mine eye.

10 Be ye not like to horse and mule, which have no understanding: whose mouths must be held with bit and bridle, lest they fall upon thee.

11 Great plagues remain for the ungodly: but whose parteth his trust in the Lord, mercy embraceth him on every side.

12 Be glad, O ye righteous, and rejoyce in the Lord: and be joyful; all ye that are true of heart.

Psalm 33. Enlarge, just.

Rejoyce in the Lord, O ye righteous: for it becometh well the just to be thankful.

2 Praise the Lord with harp: sing praises unto him with the lute, and instruments of ten strings.

3 Sing unto the Lord a new song: sing praises lustily unto him with a good courage.

4 For the word of the Lord is true: and all his works are faithful.

5 He loveth righteousness and judgment: the earth is full of the goodness of the Lord.

6 By the word of the Lord were the heavens made: and all the hosts of them by the breath of his mouth.

7 He gathereth the waters of the

head: en mine ongerechtigheit hebde ik niet:

6 *Enkele:* Ik zal bekennen van mine overtreedingen den heer: den heer: en ge vergeeft ongerechtigheit myner zonde / *Sela!*

7 Daarom zal ik een ieder heilige aanbieden in vrees des heeren; Ik in een overschot van gunste wateren zullen zij hem niet nasmaken.

8 *Enkele:* Gy zijt nu een berberginge / gy behoort nu vrees der heerlijkheid: gy omringt nu met vrolijke gezangen van behouding / *Sela!*

9 Ik zal u onderrichten / en u leeren van den loof / dien gy gaan zult; Ik zal uant groten / myn ooge zal op u zijn.

10 Weest niet gelijk een puild / gelijk een muilezel / welk geen verstand heeft / welkers muil men bedekt met toom ende gebit / op dat 't tot u niet genake.

11 De godloze heeft heelte smarten; maar die op den heere vertrouwt / dien zal de goedertierenheid omringen.

12 Verlijp u in den heere / en verheugt u / gy rechtvaardige / en zingt vrolijk alle gy oprechte van herten.

Enlarge, just, in Domino.

Ghy rechtvaardige / zingt vrolijk in den heere / lof betaamt den oprechten.

2 Loof den heere met de harpe; Psalmsinget den met de lute / en het tiensnarig instrument.

3 Zingt hem een nieuw lied: speel wel met vrolijk geschal.

4 Want den heeren loof is recht / en al zijn werk getrouw.

5 Hy heeft gerechtigheid en gerechte lief: de aarde is vol van de goedertierenheid des heeren.

6 Want het woord des heeren zijn de hemelen gemaakt / en door den heere zijn al haar heil.

7 Hy vergaderd de wateren der

scattered, as it were upon an heap:
and layeth up the deep, as in a treasure-
house.

8 Let all the earth fear the Lord:
stand in awe of him, all yethat dwell
in the world:

9 For he spake, and it was done:
he commanded, and it stood fast.

10 The Lord bringeth the counsel
of the heathen to nought: and make-
eth the devices of the people to be
of none effect, and casteth out the
counsel of princes.

11 The counsel of the Lord shall
endure for ever: and the thoughts of
his heart from generation to genera-
tion.

12 Blessed are the people whose
God is the Lord Jehovah: and blessed
are the folk that he hath chosen to
him, to be his inheritance.

13 The Lord looked down from
heaven, and beheld all the children
of men: from the habitation of his
dwelling he considereth all them that
dwell on the earth.

14 He fashioneth all the hearts of
them: and understandeth all their
works.

15 There is no king that can be
saved by the multitude of an host:
neither is any mighty man delivered
by much strength.

16 A horse is counted but a vain
thing to save a man: neither shall he
deliver any man by his great strength.

17 Behold, the eye of the Lord is
upon them that fear him: and upon
them that put their trust in his
mercy.

18 To deliver their soul from
death: and to feed them in the time
of dearth.

19 Our soul hath patiently waited
for the Lord: for he is our help, and
our shield.

20 For our heart shall rejoyce in
him: because we have hoped in his
holy Name.

21 Let thy merciful kindness, O

355
Jehovah, be directed unto us:
as thou hast done unto all thy
saints.

1 Laat de gantche aarde hoor
den Heere breezen: laat alle inwoon-
ders vande waereld hoor hem schatke-
ken.

2 Want hy sprekt / en het is 'er:
hy gebiedt / en het staet 'er.

3 De Heere vernietigt den raad
der Heidenen / hy breekt de gedagten
der volkeren.

4 Maar de raad den Heeren be-
staet in eeuwigheid: de gedachten
zynes herten van geslachte tot ge-
slachte.

5 Welgelukzalig is 't volk / diens
God de Heere is: het volk / dat hy
sich een erffers erfdeel heeft.

6 De Heere schouwt uit den he-
mel / en ziet alle menschen kinderen:
hy ziet uit van zyne vaste woon-
plaats / op alle inwoners der
aarde:

7 Hy formeert harer aller herte:
hy let op alle hare werken.

8 Een koning word niet behou-
den door een groot heit: een held word
niet gered door groote kracht.

9 Het veerd seild ter overwinninge /
ende behoudt niet door zyne groote
sterkheid.

10 Ziet des Heeren ooge is over
de gene die hem breezen / op de gene
die op zyne goedertierenheid hopen:

11 Om haer ziele vanden dood te
redden / en om haer hy 't leven te
houden in den honger.

12 Onze ziele verheld den Heere:
hy is onze hulpe / en onze schild.

13 Want ons herte is in hem ver-
trouwd / om dat hy op den naame zyne
ner heilichheid vertrouwen.

14 Als gods barmhertichheit / Heere /
Lord.

Lord, be upon us: like as we do put our trust in thee.

Psalm 34. Benedicam Domino.

I Will alway give thanks unto the Lord: his praise shall ever be in my mouth.

2 My soul shall make her boast in the Lord: the humble shall hear thereof, and be glad.

3 O praise the Lord with me: and let us magnifie his name together.

4 I sought the Lord, and he heard me: yea, he delivered me out of all my fear.

5 They had an eye unto him, and were lightened: and their faces were not ashamed.

6 Lo, the poor crieth, and the Lord heareth him: yea, and saveth him out of all his troubles.

7 The Angel of the Lord tarryeth round about them that fear him: and delivereth them.

8 O taste, and see, how gracious the Lord is: blessed is the man that trusteth in him.

9 O fear the Lord, ye that are his saints: for they that fear him, lack nothing.

10 The lions do lack, and suffer hunger: but they who seek the Lord, shall want no manner of thing that is good.

11 Come, ye children, and hearken unto me: I will teach you the fear of the Lord.

12 What man is he that lusteth to live: and would fain see good days?

13 Keep thy tongue from evil: and thy lips that they speak no guile.

14 Eschew evil and do good: seek peace, and ensue it.

15 The eyes of the Lord are over the righteous: and his ears are open unto their prayers.

16 The countenance of the Lord is

34 over and: gelijk als wij op u hoopt.

Benedicam Domino.

I Ik zal den Heere loven: alletijt: 2 En lof zal geduurigh in mynen mond zyn.

3 Myne ziele zal haar roemen in den Heere: de yagtinodige zullen u hooren / en verlijden u.

4 Maakt den Heere met u groot / en laet ons uwen naam te zamen verhooren.

5 Ik hebbe den Heere gezocht / en hy heeft my geantwoord / en my uit alle myn breezen gered.

6 Zij hebben op hem gezien / in hem als een waterstroom aangelopen: en haar aangezichten zyn niet schaamtoud geworden.

7 Deze eendige riep / en de Heere hoorde: en hy verlosste hem uit alle zyne benaautheden.

8 De Engel des Heeren legerd zig rondom de gene die hem breezen / en ruikt ze uit.

9 Smaakt / ende ziet / dat de Heere goed is: welgeintzalig is de man die op hem betrouwt.

10 Vereest den Heere / gy zyne Beligen: want die hem breezen hebben geen gebrek.

11 De jonge leutwen lyden armoede / en hongeren: maar die den Heere zoeken / hebben geen gebrek batreng goed.

12 Hout gy kinderen / hoort na my: Ik zal u des Heren breezen leeren.

13 Wie is de man die lust heeft ten leven? die dagen lief heeft om het goede te zien?

14 Betwaart uwe tonge van het kwaade / en uwe lippen van bedrog te spreken.

15 Wacht af van het kwaade / en doet het goede: zoekt de vrede / en jaagtze na.

16 De ogen des Heren zyn op de rechtvaardige / en zyne oren tot haer geroep.

17 Het aangezichte des Heren is

against

against them that do evil: to root out the remembrance of them from the earth.

17 The righteous cry, and the Lord heareth them: and delivereth them out of all their troubles.

18 The Lord is nigh unto them that are of a contrite heart: and will save such as be of an humble spirit.

19 Great are the troubles of the righteous: but the Lord delivereth him out of all.

20 He keepeth all his bones: so that not one of them is broken.

21 But misfortune shall slay the ungodly: and they that hate the righteous, shall be desolate.

22 The Lord delivereth the souls of his servants: and all they that put their trust in him, shall not be destitute.

Morning Prayer.

Psalm 35, Judica, Domine.

PLead thou my cause, O Lord, with them that strive with me: and fight thou against them that fight against me.

2 Lay hand upon the shield and buckler: and stand up to help me.

3 Bring forth the spear, and stop the way against them that persecute me: say unto my soul, I am thy salvation.

4 Let them be confounded, and put to shame, that seek after my soul: let them be turned back, and brought to confusion, that imagine mischief for me.

5 Let them be as the dust before the wind: and the Angel of the Lord scattering them.

6 Let their way be dark and slippery: and let the Angel of the Lord persecute them.

7 For they have privily laid their net to destroy me without a cause: yea, even without a cause have they made a pit for my soul.

tegen die gene die kwaad doen; om haare gebagrenisse van der aarden uit te roejen.

17 **Zy** roepen/ en de Heere hoort; en hy red ze uit alle hare benaauwdenheden.

18 De Heere is na hy den gebroederen van herten; en hy behoudt de verslagenen van gester.

19 Heele zynde de tegenpoorden der rechtvaardigen; maar uit alle die red hem de Heere.

20 Hy behoudt alle zyne beenderen. Niet een van die wondt gebroken.

21 De boosheit zal den godlozen dooden: en die den rechtvaardigen haaten/ zullen schuldig verklaard worden.

22 De Heere verlost de ziele zynner knechten; en alle die op hem betrouwen zullen niet schuldig verklaard worden.

Morgenlof.

Judica, Domine, nocentes.

TWist/ Heere/ met myne twisters/ stryd met myne bestrijders.

2 **Ghyt** den schild en rondasse/ en staat op tot myner hulpe.

3 En brengt de spijse voort/ en sluit den weg toe/ myne vervolgers te gemoet/ zegt tot myne ziele/ Ik ben uwe heil.

4 Laat ze beschaamt en te schaamde worden/ die myne ziele zoeken; laat ze agterwaards gedreeben en schaamrood worden/ die kwaad tegen my bedenken.

5 Laat ze worden als het kaf boogden wind: ende de Engel des Heeren drijve ze weg.

6 Laat weg zy duistere gangschibberig: ende de Engel des Heeren vernietige ze.

7 Want zy hebben zonder oorzake de groote haegnets doot myn bezorgden: zy hebben zonder oorzake gegraven doot myne ziele.

8 Let a sudden destruction come upon him unawares, and his net, that he hath laid privily, catch himself: that he may fall into his own mischief.

9 And my soul be joyful in the Lord: it shall rejoyce in his salvation.

10 And my bones shall say, Lord, who is like unto thee, who deliverest the poor from him that is too strong for him: yea, the poor and him that is in misery, from him that spoileth him?

11 False witnesses did rise up: they laid to my charge things that I knew not.

12 They rewarded me evil for good: to the great discomfort of my soul.

13 Nevertheless, when they were sick, I put on sackcloth, and humbled my soul with fasting: and my prayer shall turn into mine own balm.

14 I behaved my self, as though it had been my friend, or my brother: I went heavily as one that mourneth for his mother.

15 But in mine adversity they rejoyced, and gathered themselves together, yea, the very abjects came together against me unawares, making mows at me, and ceased not.

16 With the flatterers were busy mockers: who gnashed upon me with their teeth.

17 Lord, how long wilt thou look upon this: O deliver my soul from the calamities which they bring on me, and my darling from the lions.

18 So will I give thee thanks in the great congregation: I will praise thee among much people.

19 O let not them that are mine enemies, triumph over me ungodly: neither let them wink with their eyes, that hate me without a cause.

20 And why? their communing is not for peace: but they imagine de-

struction overthine hand/ dat hy 't niet weet/ en syn net/ dat hy verhoogen heeft/ vange hem zelsben: hy valle daar in niet verwoestinge.

9 Zo zal myne ziele haat verheugen inden Heere: 3p zal blyph syn in syn heil.

10 Alle myne beenderen zullen zeggen/ Heere/ wie is u gelyk: die Gy den elendigen red van dien die sterker is dan hy: ende den elendigen en noodlijstigen van synen veroover.

11 Onrechtelike getuigen staan 'er op: 't geene ik niet weet/ tusschen 3p van my.

12 3p vergelden my kwaad booz goed/ de berovinge inner ziele.

13 Als dat en tegen aangaande/ als 3p krank waren/ want een zal mynkleed/ ik knoeide myne ziele niet vasten/ en myn gebod heerde weder in mynen boezem.

14 Ik ging steeds als of het een vriend/ als of het my een moeder geweest waer: ik ging gebukt in 't zwart/ als een die over synen moeder treurt.

15 Maar als ik hinkte/ waren 3p verblid/ en verzamelden sig: 3p verzamelden sig tot my als geslagenen/ en ik merkte niets: 3p scheurden hare kleederen/ en zwegen niet stil.

16 Onder de huchelste spottagige tafelzooers/ knersten 3p over my met haate tanden.

17 Heere/ hoe lange zult Gy toezien? Blyngt myne ziele weder van haar lieder verwoestingen: myne eenzame van de jonge leeuwen.

18 Zo zal ik u lofen in de groote Gemeinte: onder magtig veel volk zal ik u prijzen.

19 Want ze hen niet verbliden over my/ die my om valsche oorzaken byand syn: nog wenken niet de ooggen/ die my zonder oogzake haten.

20 Want 3p spaken niet van vrede/ maar 3p bedruken bedriegelicheitful

calful words against them that are
quiet in the land.

21 They gaped upon me with their
mouths, and said: Lie on thee, lie on
thee, we saw it with our eyes.

22 This thou hast seen, O Lord:
hold not thy tongue then, go not far
from me, O Lord.

23 Awake, and stand up to judge
my quarrel: avenge thou my cause,
my God, and my Lord.

24 Judge me, O Lord my God,
according to thy righteousness: and
let them not triumph over me.

25 Let them not say in their hearts,
There, there, so would we have it:
neither let them say, We have de-
voured him.

26 Let them be put to confusion
and shame together, that rejoyce at
my troubles: let them be clothed with
rebuke and dishonour, that boast
themselves against me.

27 Let them be glad and rejoyce,
that favour my righteous dealing: yea,
let them say alway, Blessed be the
Lord, who hath pleasure in the pro-
sperity of his servant.

28 And as for my tongue, it shall
be talking of thy righteousness: and
of thy praise all the day long.

Psalm 140. Dixit iniquus.

MY heart is vexed in me the wicked-
ness of the ungodly: that there
is no fear of God before his eyes.

1 For he hath exalted himself in his
own sight: until his abominable sin
be found out.

2 The words of his mouth are un-
righteous, and full of deceit: he hath
set off to behave himself wisely, and
to do good.

3 He imagineth mischief upon his
bed, and hath set himself in no good
way: neither doth he abhor any thing
that is evil.

4 Thy mercy, O Lord, reacheth
unto the heavens: and thy faithful-
ness unto the clouds.

zaken tegen de stille in den lande.

21 En zy speerden haeren mond wyd
op tegen mi: zy zeggen / ha / ha;
omdat wy gesien hebben het gesien.

22 Heere / Ghy hebt het gesien;
en stopst niet: spreek / en weest niet
verre van my.

23 Ontwaakt en doogt waakher tot
myn recht / myn God en Heere / tot
myn twistzake.

24 Doet my recht na ulre gerecht-
tigheid: Heere / myn God: ende
laat zehen over mi niet berispen.

25 Laat ze niet seggen in haer
herte: Weah / omme sake: laat ze
niet seggen / Wy hebben hem ver-
slonden!

26 Laat ze beschaamd en te samen
scheldend loofden / die hen in myn
kwaad berispen: laat ze niet
seghen en seghen beschaamd loofden /
die hen tegen my groot maken.

27 Laat ze vrolyk zingen en ver-
blyd zyn / die lust hebben tot myn
gerechtigheid / en laat ze gedurig-
lyk zeggen / Ghyt gemaakt zy de
Heere / die lust heeft tot de werke syn-
nerge.

28 Zo zal myn tonge berispen
ulre gerechtigheid: en ulre lof den
gantschen dag.

Dixit iniquus.

DE onrechticheit den godloosen
spreekt in t hertenste van myn
herte: Daar is geen vrees Gods
voor zyne oogen.

2 Aldat hy bleef zig zelve in syn
oogen: als men syn onrechticheit
behind / die te hertenste.

3 De iniquus syn mond syn
onrecht en bedrog; hy laet na te be-
stigh tot welken.

4 Hy bedenkt onrecht op syn leger:
hy stelt zig op een toeg / die niet goed
is: het kwaad vermencht hy niet.

5 O Heere / ulre goedertierenheit
is tot in de hemelen: ulre lofzang
tot de hoepende volkenste.

6 Thy righteousness standeth like the strong mountains: thy judgments are like the great deep.

7 Thou, Lord, shalt save both man and beast: How excellent is thy mercy, O God: and the children of men shall put their trust under the shadow of thy wings.

8 They shall be satisfied with the plenteousness of thy house: and thou shalt give them drink of thy pleasure, as our of the river.

9 For with thee is the well of life: and in thy light shall we see light.

10 O continue forth thy loving kindness unto them that know thee: and thy righteousness unto them that are true of heart.

11 O let not the foot of pride come against me: and let not the hand of the ungodly cast me down.

12 There are they fallen, all that work wickedness: they are cast down, and shall not be able to stand.

Evening Prayer.

Psalm 37. Nisi amari.

Fret not thy self because of the ungodly: neither be thou envious against the evil doers.

2 For they shall soon be cut down like the grass: and be withered even as the green herb.

3 Put thou thy trust in the Lord, and be doing good: dwell in the land, and verily thou shalt be fed.

4 Delight thou in the Lord: and he shall give thee thy heart's desire.

5 Commit thy way unto the Lord, and put thy trust in him: and he shall bring it to pass.

6 He shall make thy righteousness as clear as the light: and thy just dealing as the noonday.

7 Hold thee still in the Lord, and abide patiently upon him: but grieve not thy self at him, whose way doth prosper, against the man that doth after evil counsels.

8 Leave off from wrath, and let

6 Utro gerechtigheid is als de heren Gods / utro doedeelen syn een groot afgewicht.

7 Heere / Sy behoud menschen en beesten. Hoe diebaat is utro goet dectierenheid / O God! dias de menschen kinderen onder de schaduw uwer vleugelen toeblijft nemen.

8 Zy worden dronken aan de heetigheid utroer huyzen: en Sy dronken uit de beke uwer wellusten.

9 Want by si is de fonteyne des levens: in idu licht sien wy het licht.

10 Strekt uwe goedertierenheid uit over de gene die si kennen: en uwe gerechtigheid over de oprechter herten.

11 De hart der hoogachtighen ho- nie niet over my: en de hand der godloosen doe my niet anstaen.

12 Alwaar syn de tuchters der on- gerechtigheid gevallen: in syn ne- geegeshooten / en konnen niet meer opstaan.

Avondlof.

Nisi amari.

Ofstecht u niet over de boosdoenders: en demp ze niet die onrecht doen.

2 Want als gras zullen sy haast worden afgesneden: en als de groene grasachtighen zullen sy afstallen.

3 Vertrouwt op den Heere / en doet het goede: bekijnd de aarde / en boed u niet getrouwigheid.

4 En verlust u in den Heere: so zal hy u geven de begheerten utroer herten.

5 Vertelt uwen weg on den Heere: en vertrouwt op hem / hy zal t maken.

6 En zal uwe gerechtigheid doen voortcomen als het licht: ende uwe recht als den middag.

7 Zuygt den Heere / en verbeit hem / ontsiekt u niet over den ge- nen / wiens weg boozpoedig is / oben eenen man / die listige aanslagen uit- hoert.

8 Laat af van toorn / en verlaat

goddischeure: fret not thy self, else shalt thou be moved to do evil.

9 Wicked doers shall be rooted out: and they that patiently abide the Lord, those shall inherit the land.

10 Yet a little while, and the ungodly shall be clean gone: thou shalt look after his place, and he shall be away.

11 But the meek-spirited shall possess the earth: and shall berefreshed in the multitude of peace.

12 The ungodly seeketh counsel against the just: and gnasheth upon him with his teeth.

13 The Lord shall laugh him to scorn: for he hath seen that his day is coming.

14 The ungodly have drawn out the sword, and have bent their bow: to cast down the poor and needy, and to slay such as are of a right conversation.

15 Their sword shall go through their own heart: and their bow shall be broken.

16 A small thing that the righteous hath, is better than great riches of the ungodly.

17 But the arms of the ungodly shall be broken: and the Lord upholder the righteous.

18 The Lord knoweth the days of the godly: and their inheritance shall endure forever.

19 They shall not be confounded in the perilous time: and in the days of death they shall have enough.

20 As for the ungodly, they shall perish, and the enemies of the Lord shall consume as the fat of lambs: yea, even as the smoke shall they consume away.

21 The ungodly borroweth, and payeth not again: but the righteous is merciful and liberal.

22 Such as are blessed of God, shall possess the land: and they that

de grimmigheid: en ontsteekt niet/ sinners niet om kwaad te doen.

9 Want de boosdoeners zullen uitgeroeit worden: maar die den Heere verwagten/ die zullen de aarde erfligh bezitten.

10 Ende nog een weinig/ en de godlooze zal'er niet zijn: en gy zult agt nemen op zyne plaats/ maar hy zal'er niet wezen.

11 De zachtmoedige daar en tegen zullen de aarde erfligh bezitten: en hen beruften over groote vrede.

12 De godlooze bedenkt listige aanslagen tegen den rechtvaardigen: en hy smect over hem met zyne tanden.

13 De Heere belacht hem: want hy ziet dat zyn dag komt.

14 De godlooze hebben 't zweerd uitgetrokken/ en haare bogen gespannen/ om den elendigen en noodduftigen neder te vellen: om te slagten die oprecht van wege zijn.

15 Maar haare zweerd zal in haare lieder herte gaan: en haare bogen zullen verbroken worden.

16 Het weinige dat de rechtvaardige heeft/ is beter als den overbloey heeler godloozen.

17 Want de armen der godloozen zullen verbroken worden: maar de Heere ondersteunt de rechtvaardigen.

18 De Heere kent de dagen der ooregten: en hare erfensche zal in eeuwigheid blijven.

19 Zy zullen niet beschaamt worden in den kwaden tyd: en in de dagen des honger's zullen zy verzadigh worden.

20 Maar de godlooze zullen vergaan: en de vyanden des Heeren zullen verdrinken/ als het kostelphste der lammeren: met den rook zullen zy verdrinken.

21 De godlooze ontleent en geeft niet weder: maar de rechtvaardige ontfermt zig/ en geeft.

22 Want zyne gezegende zullen de aarde erfligh bezitten: maar zyn

are cursed of him, shall be rooted out.

23 The Lord ordereth a good mans going: and maketh his way acceptable to himself.

24 Though he fall, he shall not be cast away: for the Lord upholdeth him with his hand.

25 I have been young, and now am old: and yet saw I never the righteous forsaken, nor his seed begging their bread.

26 The righteous is ever merciful, and lendeth: and his seed is blessed.

27 Flee from evil, and do the thing that is good; and dwell for evermore.

28 For the Lord loveth the thing that is right: he forsaketh not his that be godly, but they are preserved for ever.

29 The unrighteous shall be punished: as for the seed of the ungodly, it shall be rooted out.

30 The righteous shall inherit the land: and dwell therein for ever.

31 The mouth of the righteous is exercised in wisdom: and his tongue will be talking of judgment.

32 The law of his God is in his heart: and his going shall not slide.

33 The ungodly seeth the righteous: and seeketh occasion to slay him.

34 The Lord will not leave him in his hand: nor condemn him when he is judged.

35 Hope thou in the Lord, and keep his way, and he shall promote thee, that thou shalt possess the land: when the ungodly shall perish, thou shalt see it.

36 I myself have seen the ungodly in great power: and flourishing like a green bay tree.

37 I went by, and lo, he was gone: I sought him, but his place could no where be found.

verloochte zullen uitgeroot worden.

23 De gangen der rechten menschen ordenet de Heere: en hij maakt zijn weg aanvaardbaar voor hemzelf.

24 Als hij valt / zo wordt hij niet weg geslagen / want de Heere ondersteunt hem met zijn hand.

25 Ik ben jong geweest / ook ben ik oud geworden / maar hebbe niet gezien den rechtvaardigen verlaten / noch zijn zaad verheende worden.

26 Den garmhertigen dag ontfermt hij zijn aensch; en zijn zaad is tot zegenning.

27 Vlucht af van het kwade / en doe het goede; en woon in eeuwigheid.

28 Want de Heere heeft het recht lief / en zal zijn gunstgenooten niet verlaten: in eeuwigheid woont hij bewaard.

29 Maar het zaad der godlozen wordt uitgeroot.

30 De rechtvaardigen zullen de aarde erffelijk bezitten / en in eeuwigheid daar op wonen.

31 De mond des rechtvaardigen herwelt wijsheid: en zijn tonge spreekt het recht.

32 De wet des Heeren is in zijn herte: zijn gangen zullen niet flincken.

33 De godloze leet op den rechtvaardigen; en zoekt hem te doden.

34 Maar de Heere laat hem niet in zijn hand: en hij verdoemt hem niet / als hij geoordeeld wordt.

35 Wag op den Heere / en houd zijn weg / en hij zal u verhooren om de aarde erffelijk te bezitten: en zijle zien dat de godlozen verdorven sijn.

36 Ik hebbe gezien een geweldigen godlozen; die als althetide / als een groene bayboom.

37 Maar hij ging dood / en niet was te vinden: en nu is zijn plaats niet gevonden.

38 Keep innocency, and take heed unto the thing that is right: for that shall bring a man peace at the last.

39 As for the transgressors they shall perish together: and the end of the ungodly is, They shall be rooted out at the last.

40 But the salvation of the righteous cometh of the Lord: who is also their strength in the time of trouble.

41 And the Lord shall stand by them, and save them: he shall deliver them from the ungodly, and shall save them, because they put their trust in him.

Morning Prayer.

Psalm 38. Domine, ne in furore.

Put me not to rebuke, O Lord, in thine anger: neither chasten me in thine heavy displeasure.

2 For thine arrows stick fast in me; and thy hand presseth me sore.

3 There is no health in my flesh, because of thy displeasure: neither is there any rest in my bones, by reason of my sin.

4 For my wickednesses are gone over my head: and are like a sore burden, too heavy for me to bear.

5 My wounds stink, and are corrupt: through my foolishness.

6 I am brought into so great trouble and misery: that I go mourning all the day long.

7 For my loins are filled with a sore discase: and there is no whole part in my body.

8 I am feeble, and sore smitten: I have roared for the very disquietness of my heart.

9 Lord, thou knowest all my desire: and my groaning is not hid from thee.

10 My heart panteth, my strength hath failed me: and the sight of mine eyes is gone from me.

11 My lovers and my neighbours

18 Het op den jonken/ en let na den oprechten: want het einde van dien man zal brede zijn.

39 Want de overtreders worden te samen verdelgt: het einde der godlozen word uitgeroeit.

40 Doch het heil der rechtverbeiden is van den Heere: hare sterkte verpoent hem in nood.

41 En de Heere zalze helpen/ en zalze behouden: hy zalze behouden van den godloze/ en zalze behouden: want hy behoorden op hem.

Morgenlof.

Domine, ne in furore.

O Heere/ straf my niet in dinen groeten toorn: en haest my niet in dinen grimmigheid.

2 Want mine pijlen zijn in mij gebaad/ en mine hand is op mij neer gebaad.

3 Daar is niet geheel in mijn vleesch/ van wegen mine grimmichap: daar is geen brede in mine beenen/ van wegen mine zonde.

4 Want mine ongerechtigheden gaan over mijn hoofd: als een zware last/ zonde mij te zwaar geworden.

5 Mine etterkuilen stinken/ en zijn vervult van wegen mine dwaasheid.

6 Ik ben krom geworden/ ik ben uitermaten zeer neergebogen: ik ga den gansen dag in t zwart.

7 Want mine barmen zijn vol van veragtelijke plage: en daar is niet geheel in mijn vleesch.

8 Ik ben verswaht/ en uitermaten zeer gebijet: ik huil den dag geruis mijns herten.

9 Heere/ hoor is te alle mijn begeren: ende mijn jagen is hoor/ niet verhoogen.

10 Mijn heere heeft om en om: mijn knecht heeft mij verlaten: en het licht mijn oogen/ ook zijne niet op mij.

11 Mijn heere hebben en mine did

did stand looking upon my trouble:
and my kinsmen stood afar off.

12. They also that sought after my life, laid snares for me: and they that went about to do me evil, talked of wickedness, and imagined deceit all the day long.

13. As for me, I was like a deaf man, and heard not: and as one that is dumb, who doth not open his mouth.

14. I became even as a man that heareth not: and in whose mouth are no reproofs.

15. For in thee, O Lord, have I put my trust: thou shalt answer for me, O Lord my God.

16. I have required that they, even mine enemies, should not triumph over me: for when my foot slipped, they rejoiced greatly against me.

17. And I, truly, am set in the plague: and my heaviness is ever in my sight.

18. For I will confess my wickedness: and be sorry for my sin.

19. But mine enemies live, and are mighty: and they that hate me wrongfully, are many in number.

20. They also that reward evil for good, are against me: because I follow the thing that good is.

21. Forsake me not, O Lord my God: be not thou far from me.

22. Hasten thee to help me: O Lord God of my salvation.

Psalm 39. Dixi, Custodiam.

I said, I will take heed to my ways: that I offend not in my tongue.

2. I will keep my mouth as it were with a bundle: while the ungodly is in my sight.

3. I held my tongue, and spake nothing: I kept silence, yea, even from good words; but it was pain and grief to me.

4. My heart was hot within me,

bristenen staen van tegen ober myne plage: en myne nabestaende staen van verre.

12. En die myne siele zoeken / leggen my strekken / en die myn kinnich zoeken / spreken berderingen: en sy overdenken den gantschen dag listen.

13. Ik daarentegen ben als een doofte / ik hoor niet / en als een stomme / die sy niet open doet.

14. Ja ik ben als een man / die niet hoort / en in wiens mond gene tegenredenen syn.

15. Want op II / Heere / hoop ik: gy sijt verhooren / Heere myn God.

16. Want ik zeide: Dat sy hen dog ober my niet berispen / wanneer myn voet zoude wanhalen / so zouden sy hentegeen my groot maaken.

17. Want ik ben totinken gaeck: en myne snerte is steeds voer my.

18. Want ik make II myne ongerechticheit bekent: Ik ben bekommert van tegen myne sonde.

19. Want myne vijanden syn levende / worden magtig: en die my om haesthe oorzaken haten / worden groot.

20. Ende die kinnich voer goet vergelden / staen my tegen: om dat ik het goede nage.

21. Verlaat my niet / O Heere myn God / weest niet verre van my.

22. Want II tot myne hulpe: Heere / myn heil.

Dixi, Custodiam vias tuas.

Ik zeide: Ik zal myne tegenheersaren / dat ik niet zondige met myne tonge.

2. Ik zal myne mond niet een liden del bewaren: te wille de godloos nog tegen ober my in.

3. Ik was versont door stilzitten / in zwijgen van het goede: maar myne snerte werd berispaend.

4. Myn herte werd heet in myn and

and while I was thus musing, the fire kindled: and at the last I spake with my tongue.

5 Lord, let me know my end, and the number of my days: that I may be certified how long I have to live.

6 Behold, thou hast made my days as it were a span long: and mine age is even as nothing in respect of thee; and verily every man living is altogether vanity.

7 For man walketh in a vain shadow and disquieteth himself in vain: he heapeth up riches, and cannot tell who shall gather them.

8 And now, Lord, what is my hope: truly my hope is even in thee.

9 Deliver me from all mine offence: and make me not a rebuke unto the foolish.

10 I became dumb; and opened not my mouth: for it was thy doing.

11 Take thy plague away from me: I am even consumed by the means of thy heavy hand.

12 When thou with rebukes dost chasten man for sin, thou makest his beauty to consume away, like as it were a moth flitting a garment: every man therefore is but vanity.

13 Hear my prayer, O Lord, and with thine ears consider my calling: hold not thy peace at my tears.

14 For I am a stranger with thee, and a sojourner: as all my fathers were.

15 O spare me a little, that I may recover my strength: before I go hence, and be no more seen.

Psalm 40. Expectans expectavi.

I waited patiently for the Lord: and he inclined unto me, and heard my calling.

2 He brought me also out of the horrible pit, out of the mire and clay: and set my feet upon the rock, and ordered my goings.

3 And he hath put a new song in

my mouth: / een lieder ontbrende in myne overdenkinge; doe sprak ik met myne tonge:

5 Heere / maakt my bekend myn einde / en welke de mate myner dagen zy; dat ik wete / hoe bergaankelyk ik zy.

6 Ziet / gy hebt myne dagen een handbreed gesteld / en myn leeftyd is als niets hoor ik; immers is een ieder mensch / hoe vast hy staat / enkel ydelheid / Sela!

7 Immers wandelt de mensche als in een beeld / immers woelenze ydelich: men brengt by een / en men weet niet wie 't na zig nemen zal.

8 En nu / wat verwacht ik / Heere: myne hope die is op U.

9 Verloft my van alle myne overtredingen: en stelt my niet tot een smaat den dwazen.

10 Ik den verstoont / ik zal myn mond niet opdoen: want gy hebt het gedaan.

11 Neemt uwe plage van op my weg; ik ben bezwiken van de bestrepinge uwer hand.

12 Kiest gy iemand niet straf: sijnen om de ongerechtigheid / zo doet gy zyne heilichheid smekten als een motte: Immers is een ieder mensche ydelich / Sela!

13 Hoort Heere / myn gebed / en neemt myn gebed ter ooren / zwijgt niet tot myne tranen:

14 Want ik den een bejndeling by u: een bywoonder / gelyk alle myne baders.

15 Wend u van my af / dat ik my verkwikke / eer dan ik hem en ga / en ik niet meer en zy.

Expectans expectavi.

Ik hebbe den Heere lange verwacht; en hy heeft zig tot my geneigt / en myn gebed gehoord.

2 En hy heeft my uit een ruisende hui / uit modderig siph opgehaalt: en heeft myne voeten op een rotssteen gesteld / hy heeft myne gangen vast gemaakt.

3 En hy heeft een nieuw lied in my

my mouth: even a thanksgiving unto our God.

4 Many shall see it, and fear: and shall put their trust in the Lord.

5 Blessed is the man that hath set his hope in the Lord: and turned not unto the proud, and to such as go about with lies.

6 O Lord my God, great are the wondrous works which thou hast done, like as be also thy thoughts, which are to us-ward: and yet there is no man that ordereth them unto thee.

7 If I should declare them, and speak of them: they should be more than I am able to express.

8 Sacrifice and meat-offering thou wouldst not: but thine ears hast thou opened.

9 Burnt-offerings and sacrifice for sin hast thou not required: then said I, Lo, I come.

10 In the volume of the book it is written of me, that I should fulfill thy will, O my God: I am content to do it, yea, thy law is within my heart.

11 I have declared thy righteousness in the great congregation: lo, I will not refrain my lips, O Lord, and that thou knowest.

12 I have not hid thy righteousness within my heart: my talk hath been of thy truth, and of thy salvation.

13 I have not kept back thy loving mercy and truth: from the great congregation.

14 Withdraw not thou thy mercy from me, O Lord: let thy loving kindness, and thy truth alway preserve me.

15 For innumerable troubles are come about me, my sins have taken such hold upon me, that I am not able to look up: yea, they are more in number than the hairs of my head, and my heart hath failed me.

16 O Lord, let it be thy pleasure

my mouth gegeven / een lofsang mi-
zen Gode:

4 Viele zullen 't zien / en vrezzen /
en op den Heere vertrouwen.

5 Welgelukzalig is de man / die
den Heere tot syn vertrouwen stelt;
en niet omziet na de hooftaardige / en
die tot leugen afwijken.

6 Ghy / O Heere / myn God / hebt
uwe wonderen en uwe gedagten aan
ons beele gemaakt: men kanze niet
in orde by u verhalen:

7 Zal ize bekrachtigen en uitspre-
ken / zo sprake menighvuldiger dan dat
ize zonde hornen vertellen.

8 Ghy hebt geen lust gehad aan
slachtoffer en spijsoffer / ghy hebt my
de oren des gehoor:

9 Brandoffer nog zondoffer hebt
ghy niet geest. Wel zeyd ik / Ziet ik
hijne:

10 In de rolle des boeke is van
my gescreven. Ik hebbs lust / O
myn God / om uwe welbehagen te
doen: en uwe Wet is in 't midden
myns ingewands.

11 Ik heb uwe gerechtig-
heid in de groote gemeente: zeyt / myne
lippen bekrachtig ik niet: Heere / ghy
weet het.

12 Uwe gerechtigheid bedekt ik
niet in 't midden myns herten: uwe
waarheid en uwe heil spreek ik uit:

13 Uwe weldadigheid en uwe
trouwde berhele ik niet in de groote
gemeinte.

14 Ghy / O Heere / zult uwe barm-
hertigheden van my niet onthouden:
Laat uwe weldadigheid en uwe
trouwde my gebuurighlyk behoe-
den.

15 Want kwaden tot zonder ge-
tal toe / hebben my omgeven / myne
ongerechtigheden hebben my aange-
gripen / dat ik niet hebbe konnen zien:
zo my menighvuldiger dan de hairen
myns hoofts / en myn heere heeft
my verlaten.

16 Het beghyt u / Heere / my te

to deliver me: make haste, O Lord, to help me.

17 Let them be ashamed, and confounded together, that seek after my soul to destroy it: let them be driven backward, and put to rebuke, that wish me evil.

18 Let them be desolate and rewarded with shame: that say unto me, Sienponthee, sienponthee.

19 Let all those that seek thee, be joyful and glad in thee: and let such as love thy salvation say alway, The Lord be praised.

20 As for me, I am poor and needy: but the Lord careth for me.

21 Thou art my helper, and redeemer: make no long tarrying, O my God.

Evening Prayer.

Psalm 41. *Beatus qui intelligit.*

Blessed is he that considereth the poor and needy: the Lord shall deliver him in the time of trouble.

1 The Lord preserve him, and keep him alive, that he may be blessed upon earth: and deliver not thou him into the will of his enemies.

2 The Lord comfort him when he lieth sick upon his bed: make thou all his bed in his sickness.

3 I said, Lord, be merciful unto me: heal my soul, for I have sinned against thee.

4 Mine enemies speak evil of me: When shall he die, and his name perish?

5 And if he come to see me, he speaketh vanity: and his heart conceiveth falsehood within himself, and when he cometh forth he telleth it.

6 All mine enemies whisper together against me: even against me do they imagine this evil.

7 Let the sentence of guiltiness proceed against him: and now that he lieth, let him rise up no more.

herlossen: Heere / haast u tot myne hulpe.

17 Laatze te zamen beschaamt / en schaamrood worden / die myne ziele zoeken / om die te vernielen: Laatze achterwaards gedreven worden / ende te schande worden / die lust hebben aan myn kwaad.

18 Laatze verwoesstet worden tot loon harer beschaaminge / die van my zeggen / ha / ha!

19 Laat in u blydsh en verblid syn / alle die u zoeken; laat de liefhebbers uwer helts gedinnighlyk zegen / De Heere sy groot gemaekt.

20 Ik ben wel elendig en nootdruftig / maar de Heere denkt aan my:

21 Gy zyt myne hulpe en myn behynder; O myn God / vertroost niet.

Avondlof.

Beatus qui intelligit.

Welgelukzalig is hy / die zich verstandelyk draagt tegen een elendigen: De Heere zal hem behouden ten dage des kwaads.

2 De Heere zal hem behouden / en zal hem by 't leven behouden / hy zal op aarde gelukzalig gemaekt worden: en geest hem ook niet over in synen handenbegeerte.

3 De Heere zal hem ondersteunen op het zielebedde; in synen krankheid veranderd Gy syn gantsch leger.

4 Ik zeide: O Heere / zyt my genadig: geneest myne ziele / want ik hebbe tegen u gezondigt.

5 Myne vyanden spreken kwaad van my / zeggende: Nu meer zal hy sterben / en syn naam vergaan.

6 En zo iemand van hen komt om my te zien / hy spreekt valsheid / syn hert begaert sig ommyt; gaat hy uit na buiten / hy sprekter van.

7 Alle myne haaters mompelen te zamen tegen my / syn bedenken tegen my 't geseit myn kwaad te / zeggende:

8 Een Belial's stuk heeft hem aan; en hy die neder leid / zal niet weder opstaan.

9 Yea, even mine own familiar friend, whom I trusted: who did also eat of my bread, hath laid great wait for me.

10 But be thou merciful unto me, O Lord: raise thou me up again, and I shall reward them.

11 By this I know thou favourest me: that mine enemy doth not triumph against me.

12 And when I am in my health, thou upholdest me: and shalt set me before thy face for ever.

13 Blessed be the Lord God of Israel: world without end. Amen.

Psalm 42. *Quemadmodum.*

LIke as the hart desireth the water-brooks: so longeth my soul after thee, O God.

2 My soul is athirst for God, yea, even for the living God: When shall I come to appear before the presence of God?

3 My tears have been my meat day and night: while they daily say unto me, Where is now thy God?

4 Now when I think thereupon, I pour out my heart by my self: for I went with the multitude, and brought them forth into the house of God;

5 In the voice of praise and thanksgiving: among them as keep holy-day.

6 Why art thou so full of heaviness, O my soul: and why art thou disquieted within me?

7 Put thy trust in God: for I will yet give him thanks, for the help of his countenance.

8 My God, my soul is vexed within me: therefore will I remember thee concerning the land of Jordan, and the little hill of Hermon.

9 One deep calleth another, because of the noise of the water-pipes: all thy waves and storms are gone over me.

10 Zelfs be than minne vreden op walcken ik vertrouwde/die minn troost at/ heeft de bestene tegen my grontelyke verheven.

11 Maar Op/ O Heere/ zyt my genadig/ en richt my op; en ik zal u hen vergelden.

12 Hier by weet ik/ dat Op lust aan my hebe; dat myn vrand over my niet zal hienchen.

13 Want my aangaende/ Op onderhoude my in myne oprechtigheid; en Op stel t my voor uwe aangezichte in rechtigheid.

14 Gelooft zy de Heere/ de God Israels/ van eeuwigheid en tot in der eeuwigheid/ Amen/ ja Amen.

Quemadmodum desiderat.

Groep een hert schreyende na de waterstroomen/ also schreyende myn ziele tot U/ O God.

2 Mijn ziele dorst na God/ na den lebendigen God: wanneer zal ik ingaan/ en hoor Gods aangezichte beschouwen?

3 Myne tranen zyn my tot spijze dag ende nacht; om dat zy den gantschen dag tot my zeggen/ Waar is uwe God?

4 Ik gedenke daar aan/ en sta te myne ziele uit in my: om dat ik plag hen te gaan onder de schare/ en liet hen te reeden na Gods huis;

5 Met een stemme van brenghende gezang/ en lof/ onder de feesthoudende meeninge.

6 Wat buigt gy u neder/ O myn ziele/ en zyt onrustig in my?

7 Hoort op God/ want ik zal hem nog loven/ hoor de verlossingen zyns aangezichts.

8 O myn God! myne ziele buigt haar neder in my/ daerom gedenke ik uwer uit het land der Aobaane en Hermonim/ uit het klein gebergte.

9 O Afgrond roept tot den afgrond/ by it gedynde uwer watergoten; alle uwe baren en uwe golfen zyn over my heen gegaan.

10 The

10 The Lord hath granted his loving kindness on the daytime: and in the night-season did I sing of him, and made my prayer unto the God of my life.

11 I will say unto the God of my strength, Why hast thou forgotten me: Why go I thus heavily, while the enemy oppresseth me?

12 My bones are smitten asunder as with a sword: while mine enemies that trouble me cast me in the teeth;

13 Namely, while they say daily unto me: Where is now thy God?

14 Why art thou so vexed, O my soul: and why art thou so disquieted within me?

15 O put thy trust in God: for I will yet thank him, which is the help of my countenance, and my God.

Psalm 43. Judica me, Deus.

Give sentence with me, O God, and defend my cause against the ungodly people: O deliver me from the deceitful and wicked man.

2 For thou art the God of my strength, why hast thou put me from thee: and why go I so heavily, while the enemy oppresseth me?

3 O send out thy light and thy truth, that they may lead me: and bring me unto thy holy hill, and to thy dwelling.

4 And that I may go unto the altar of God, even unto the God of my joy and gladness: and upon the harp will I give thanks unto thee, O God, my God.

5 Why art thou so heavy, O my soul: and why art thou so disquieted within me?

6 O put thy trust in God: for I will yet give him thanks, which is the help of my countenance, and my God.

10 Maar de Heere zal des daags zyne goedertierenheid gebieden / en des nagts zal zyn lied by my zyn: het gebed tot den God mijns levens.

11 Ik zal zeggen tot God / myne steentrotze / waarom vergeet gy my? waarom ga ik in t'zwart / van wegen des vyands onderdrukkinge?

12 Niet een doodsteke in myne beenderen hoonen my myne wederpartijders:

13 Als zy den gantschen dag tot my zeggen / Waar is utoe God?

14 Wat buigt gy u neder / O myne ziele / ende wat zyt gy onrustig in my?

15 Hoopt op God / want ik zal hem nog loben: Hy is de menigvuldige verlossinge mijns aangezichts / en myn God.

Judica me, Deus.

Det my recht / O God / entloofst Gy myne twistzake: bedryft my van het ongoederliken volk / van den man des bedrags en des onregts.

2 Want Gy zyt de God mijner sterkte: waarom verstoof Gy my dan: waarom ga ik steeds in t'zwart / van wegen des vyands onderdrukkinge?

3 Zend uwo licht en uwe waarheid / dat die my leiden / dat ze my brengen tot den berg uwer heilichheid / en tot uwe wooningen:

4 En dat ik inga tot Gods altaar: tot den God des blijdschaps mijner verheuginge / en ik met de harpe lofe / O God / myn God!

5 Wat buigt gy u neder / O myne ziele / en wat zyt gy onrustig in my?

6 Hoopt op God / want ik zal hem nog loben: Hy is de menigvuldige verlossinge mijns aangezichts / en myn God.

Morning Prayer.

Psalm 44. *Deus, auribus.*

WE have heard with our ears,
O God, our fathers have told
us: what thou hast done in their time
of old.

2 How thou hast driven out the
heathen with thy hand, and planted
them in: how thou hast destroyed the
nations, and cast them out.

3 For they gat not the land in pos-
session through their own sword:
neither was it their own arm that
helped them.

4 But thy right hand, and thine
arm, and the light of thy countenance:
because thou hadst a favour unto
them.

5 Thou art my King, O God: send
help unto Jacob.

6 Through thee will we overthrow
our enemies: and in thy Name will
we tread them under that rise up
against us.

7 For I will not trust in my bow:
it is not my sword that shall help me.

8 But it is thou that savest us from
our enemies: and putteth them to
confusion that hate us.

9 We make our boast of God all
day long: and will praise thy Name
for ever.

10 But now thou art far off, and
puttest us to confusion: and goest not
forth with our armies.

11 Thou makest us to turn our
backs upon our enemies: so that they
which hate us, spoil our goods.

12 Thou ledest us be eaten up like
sheep: and hast scattered us among
the heathen.

13 Thou sellest thy people for
nought: and takest no money for
them.

14 Thou makest us to be rebuked
of our neighbours: to be laughed to

Morgenlof.

Deus, auribus nostris.

O God/ wy hebben 't met onze
ooren gehoort / onze vaders
hebben 't ons vertelt: gy hebt een
werk gewoogt in hare dagen / in de
dagen van ouds.

2 Gy hebt de Heidenen met uw
hand uit de bezittinge verdriven/ maar
haar lieden geplaat: Gy hebt de
volken geplaat / haar lieden daar
en tegen doen voortschieten.

3 Want gy hebben het land niet ge-
erst doo: haar zwoerd / en haeren
arm heeft hen geen heil gegeven.

4 Maar uw rechterhand / en
uwen arm/ en het licht uwer aange-
zigts; om dat Gy een welbehagen
in hen had.

5 Gy zelfs zyt myn Koning / O
God: gebied de verlossingen Ja-
cobs.

6 Doo: si zullen wy onze woeds-
partijders met hoornen stooten: in
uwe Naam zullen wy vertreden die
tegen ons opstaan.

7 Want ik vertrouwde niet op myn
booge: en myn zwoerd zal my niet
verlossen.

8 Maar Gy verlost ons van on-
ze woeds partijders; en Gy maakt
onze haters beschaamt.

9 In God roemen wy den gant-
schen dag: en uwen naam zullen wy
loven in eeuwigheid / Selah!

10 Maar nu hebt gy ons versto-
ten / en te sehande gemaakt; dewyle
Gy met onze krijgsheeren niet uit-
trekt.

11 Gy doet ons agterwaards kee-
ren van den woeds partijder: en onze
haters beroven ons doo: zig.

12 Gy geeft ons over als schapen
ter spyze: en Gy verstrooit ons
der de Heidenen.

13 Gy verhuurt uw volk om geen
werd; en Gy verhoogt haeren prijs
niet.

14 Gy stelt ons onzen naburen
tot smaad: tot spot en schimp den
scorn,

scorn, and had in derision of them that are round about us.

15 Thou makest us to be a by-word among the heathen: and that the people shake their heads at us.

16 My confusion is daily before me: and the shame of my face hath covered me;

17 For the voice of the slanderer, and blasphemer: for the enemy, and avenger.

18 And though all this be come upon us, yet do we not forget thee: nor behave our selves frowardly in thy covenant.

19 Our heart is not turned back: neither our steps gone out of thy way;

20 No, not when thou hast smitten us into the place of dragons: and covered us with the shadow of death.

21 If we have forgotten the Name of our God, and holden up our hands to any strange god: shall not God search it out? for he knoweth the very secrets of the heart.

22 For thy sake also are we killed all the day long: and are counted as sheep appointed to be slain.

23 Up, Lord, why sleepest thou: awake, and be not absent from us for ever.

24 Wherefore hidest thou thy face: and forgettest our misery and trouble?

25 For our soul is brought low, even unto the dust: our belly cleaveth unto the ground.

26 Arise, and help us: and deliver us for thy mercies sake.

Psalm 43. *Eructavit cor meum.*

MY heart is inditing of a good matter: I speak of the things which I have made unto the King.

2 My tongue is shaper: of a ready writer.

3 Thou art fairer than the children of men: full of grace are thy lips, because God hath blessed thee for

genen/ die rondom ons zijn.

15 Gy stelt ons tot een spreekwoord onder de heidenen: tot een hoofschebbinge onder de volkeren.

16 Mijne schande is den gantschen dag voor my: ende de schaamte mijner aangezichte bedekt my.

17 Om de stemme des looners en den lasteraar van wegen den brand en den toezichteligen.

18 Dit alles is ons over gekomen/ nochtans hebben wy uwer niet vergeten; noch halfcheijgh gehandeld tegen uwer verbond.

19 Ons herte is niet agterwaarts gekeert/ nog onse gang getwien van uwe pad.

20 Want gy ons verplettert hebt in een plaats der draken; en ons met een doodschaduw bedekt hebt.

21 Zo wy den naam onzen Gods hebben vergeten; en onse handen tot een leermiden God uitgeleid. Zoude de God zulke niet onderzoeken: want hy weet de verborgentheid des herten.

22 Maar om uwe wille worden wy den gantschen dag gebod; wy worden geagt als slagtrichapen.

23 Waakt op/ waarom zoud gy slapen/ heere? Ontwaakt/ en verstoet niet in eeuwigheid.

24 Waarom zoud gy uwe aangezichte verbergen: onse elende/ en onse opderuchtinge vergeten?

25 Want onse ziele is in 't stof nedergebogen; onse buik kleeft aan de aarde.

26 Staat op/ ons ter hulpe/ en verlost ons om uwer goedertierenheid wille.

Eructavit cor meum.

Mijn herte geeft een goede reden op: Ik zegge mijne gedigten uit van een wonder.

2 Mijne tonge is een penne eens veredigen schryvers.

3 Gy zijt veel schoonder dan de menschen kinderen; Genade is uwe gestort in uwe lippen; daarom heeft

ever.

4 Gird thee with thy sword upon thy thigh, O thou most mighty: according to thy worship and renown.

5 Goodluck have thou with thine honour: ride on, because of the word of truth, of meekness and righteousness, and thy right hand shall teach thee terrible things.

6 Thy arrows are very sharp, and the people shall be subdued unto thee: even in the midst among the kings enemies.

7 Thy seat, O God, endureth for ever: the sceptre of thy kingdom is a right sceptre.

8 Thou hast loved righteousness, and hated iniquity: wherefore God, even thy God, hath anointed thee with the oyl of gladness above thy fellows.

9 All thy garments smell of myrrh, aloes, and cassia: out of the ivory palaces, whereby they have made thee glad.

10 Kings daughters were among thy honourable women: upon thy right hand did stand the Queen in a vesture of gold, wrought about with divers colours.

11 Hearken, O daughter, and consider, incline thine ear: forget also thine own people, and thy fathers house.

12 So shall the King have pleasure in thy beauty: for he is thy Lord God, and worship thou him.

13 And the daughter of Tyre shall bethere with a gift: like as the rich also among the people shall make their supplication before thee.

14 The Kings daughter is all glorious within: her clothing is of wrought gold.

15 She shall be brought unto the King in raiment of needlework: the virgins that be her fellows, shall bear her company, and shall be brought unto thee.

16 With joy and gladness shall they

11 God gezegend in eeuwigheid.

4 God u in zwerd aan de heupe / O Heide! uwe Majesteit en uwe Heerschappheit.

5 En uwe voorspoedelyk in uwe Heerschappheit / op het woord der waarheid / en rechtveerdige zagtmoedigheid: en uwe rechterhand zal u byzelyke dingen leeren.

6 Uwe pylen syn scherp / volken zullen onder u vallen: Zy treffen in 't herte van des konings byanden.

7 Uwen thoon / O God / is eeuwiglyk en altoos: het scepter uwer koningryks is een scepter der rechtmatigheid.

8 Gy hebt gerechtigheid lief / en haat godloosheid: Daarom heeft u / O God / uwe God gezalsd met brengen-olie boven uwe medegenooten.

9 Alle uwe kleederen syn myrrhe / en aloes / en cassie / uit de elpenbeenen paleizen / van waar sy u verbyden.

10 Dochters van koningen syn onder uwe kostelyke staatsdochteren; de koninginne staat aan uwe rechterhand / in 't spijse goud van Ophir.

11 Hoozt / O dochter / en ziet / en neigd uwe oore: en bergeet uwe volken uws vaders huis.

12 Zo zal de koning lust hebben aan uwe schoonheid: Welkelyk uwe Heere is / zo bindt u boozheim neder.

13 Ende de dochter van Tyrus / de ryke onder den volke / zullen uwe aangezichte met geschenk smekken.

14 Des konings dochter is geheel verheerlykt inwendig; hare kleedinge is van gouden toornisel.

15 In gestikte kleederen zal sy tot den koning geleid worden; de jonge dochteren / die achter haar syn / hare medegezellinnen / zullen tot u gepoogt worden.

16 Zy zullen geleid worden met be

bebrought: and shall enter into the Kings palace.

17 In stead of thy fathers, thou shalt have children: whom thou mayst make princes in all lands.

18 I will remember thy Name from one generation to another: therefore shall the people give thanks unto thee, world without end.

Psalm 46. *Deus noster refugium.*

God is our hope and strength: a very present help in trouble.

2 Therefore will we not fear though the earth be moved: and though the hills be carried into the midst of the sea.

3 Though the waters thereof rage and swell: and though the mountains shake at the tempest of the same.

4 The rivers of the flood thereof shall make glad the city of God: the holy place of the tabernacle of the most Highest.

5 God is in the midst of her, therefore shall she not be removed: God shall help her, and that right early.

6 The heathen make much ado, and the kingdoms are moved: but God hath shewed his voice, and the earth shall melt away.

7 The Lord of hosts is with us: the God of Jacob is our refuge.

8 O come hither, and behold the works of the Lord: what destruction he hath brought upon the earth.

9 He maketh wars to cease in all the world: he breaketh the bow, and knappeth the spear in sunder, and burneth the chariots in the fire.

10 Be still then, and know that I am God: I will be exalted among the heathen, and I will be exalted in the earth.

11 The Lord of hosts is with us: the God of Jacob is our refuge.

alle blodschap en verheuginge; en zullen ingaan in de vesting's Daleis.

17 In plaats van uwe vaderen/ zullen uwe zonen zijn; En zult ze tot Doofsten zetten over de gantsche aarde.

18 Ik zal uwen Naams doen gesdenken van elken geslagte tot geslagte; daarom zullen ik de volken loven eeuwiglijk en altoos.

Deus noster refugium.

God is ons een toevlucht en sterke: Hy is kragtelyk bevonden een hulpe in benaauwtheiden.

2 Daerom zullen wy niet vreezen/ al veranderde de aarde hare plaats/ en al wierden de bergen verzet in 't herte van de zeen:

3 Laat haare wateren bruisen/ laat ze beroerd worden: Laat de bergen daveren/ door der zelve verheffinge/ Sela!

4 De beekstroom der riviere/ zullen verblyden de Stad Gods; het Heiligdom der wooningen des Alverhoogsten.

5 God is in 't midden van haar/ en zal niet wankelen; God zal ze helpen in 't aanbreken des morgenstonds.

6 De Heidenen raasden/ de Heeringhen beweegden zig; En verhief syne stemme/ de aarde beeftmolt.

7 De Heere der Heerschaaren is met ons: De God Jacobs is ons een hoog vertrek: Sela!

8 Komt/ aanschouwt de daaden des Heeren; die verwoestingen op aarden aanrege:

9 Die d'oorlogen doet ophouden tot aan 't einde der aarden/ den bogen verberkt/ ende de spieffe ontweest; de wagenen met hant verbrant.

10 Later af/ en weetes/ dat ik God ben: Ik zal verhoogt worden onder de Heidenen/ ik zal verhoogt worden op der aarde.

11 De Heere der Heerschaaren is met ons. De God Jacobs is ons een hoog vertrek/ Sela!

Evening Prayer.

Psalm 47. *Omnes gentes, plaudite.*

O Clap your hands together, all ye people: O sing unto God with the voice of melody.

2 For the Lord is high, and to be feared: he is the great King upon all the earth.

3 He shall subdue the people under us: and the nations under our feet.

4 He shall choose out an heritage for us: even the worship of Jacob whom he loved.

5 God is gone up with a merry noise: and the Lord with the sound of the trump.

6 O sing praises, sing praises unto our God: O sing praises, sing praises unto our King.

7 For God is the King of all the earth: sing ye praises with understanding.

8 God reigneth over the heathen; God sitteth upon his holy seat.

9 The princes of the people are joyned unto the people of the God of Abraham: for God which is very high exalted, doth defend the earth, as it were with a shield.

Psalm 48. *Magnus Dominus.*

Great is the Lord, and highly to be praised: in the city of our God, even upon his holy hill.

2 The hill of Sion is a fair place, and the joy of the whole earth: upon the north-side lieth the city of the great King; God is well known in her palaces as a sure refuge.

3 For lo, the kings of the earth; are gathered and gone by together.

4 They marvelled to see such things: they were astonished, and suddenly cast down.

5 Fear came there upon them, and sorrow: as upon a woman in her travail.

6 Thou shalt break the ships of the sea; through the east wind.

Avondlof.

Omnes gentes, plaudite.

Alle gy volken / klapt in de hand: Juicht Gode met een stemme van brenge- en gezang.

2 Want de Heere de Alderhoogste / is vreeslijk: een groot Koning / over de gantsche aarde.

3 Hy brengt de volken onder ons; ende de natien onder onze voeten.

4 Hy verkieft voor ons onzer erfesinisse; de heerskip van Jacobs / dien hy heeft lief gehad / Selah!

5 God vaart op met gesmeich: de Heere met geklank der basune.

6 Psalmzingeret Gode / Psalmzingeret; Psalmzingeret onzen Koning / Psalmzingeret.

7 Want God is een Koning der gantscher aarde; Psalmzingeret met een onderwijzinge.

8 God regeert over de Heidenen; God zit op den thronen zijner heilichheid.

9 De Edelen der volken syn verzameld tot het volk des Gods Abrahams; want de schilden der aarde syn Godes; hy is zeer verheven.

Magnus Dominus.

De Heere is groot / en zeer te prysen / in de stad onzes Gods / op den berg zijner heilichheid.

2 Schoon van gelegenheid / een heugde der gantsche aarde is de berg Zion / aan de zyde van 't Noorden; De stad des grooten Konings. God is in hare paleizen; hy is 'er bekend voor een hoog vertrek.

3 Want ziet de Koningen waren vergaderd; zy waren t'zamen doozgetogen.

4 Gelph zy 't zagen / also waren zy verwondert; zy werden verschrikt / zy haasteden weg.

5 Verbinge greep ze almar aan: smerte als eenen brennende voutwe.

6 Met een oosten wind verbroekt hy de schepen van Tharsis.

7 Like as we have heard, so have we seen in the city of the Lord of hosts; in the city of our God: God upholdeth the same for ever.

8 We wait for thy loving kindness, O God: in the midst of thy temple.

9 O God, according to thy Name, so is thy praise unto the worlds end: thy right hand is full of righteousness.

10 Let the mount Sion rejoyce, and the daughter of Juda be glad: because of thy judgments.

11 Walk about Sion, and go round about her: and tell the towers thereof.

12 Mark well her bulwarks, set up her houses: that ye may tell them that come after.

13 For this God is our God for ever and ever: he shall be our guide unto death.

Psalm 49. *Audite hac, omnes.*

O Hear ye this, all ye people: ponder it with your ears, all ye that dwell in the world.

2 High and low, rich and poor: one with another.

3 My mouth shall speak of wisdom: and my heart shall muse of understanding.

4 I will incline mine ear to the payable: and shew my dark speech upon the harp.

5 Wherefore should I fear in the days of wickedness: and when the wickedness of my heels compasseth me round about?

6 There be some that put their trust in their goods: and boast themselves in the multitude of their riches.

7 But no man may deliver his brother: nor make agreement unto God for him;

8 For it cost more to redeem their souls: so that he must let that alone forever;

9 Yea, though he live long: and

7 Gelyph wy gehoord hadden/ alzo hebben wy gezien in de stad des Heeren der Heerschen/ in de stad onzer Gods: God zal haar bevestigen tot in eeuwigheid/ Selah!

8 O God / wy gedenken uwer welvadyghheid / in 't midden uwer Tempels.

9 Gelyph uwer Naam / O God / alzo is uwer roem tot aan de einden der aerde: Uwe rechterhand is vol van gerechtigheid.

10 Laat den berg Zion blijde syn / laat de dochteren van Juda haar verheugen / om uwer oordeelen wille.

11 Gaat rondom Zion / en omringt ze: Tellet hare torens.

12 Zet uwe herte op haar vestinge / beschouw het onderscheidentlyk haare Daleizen: op dat gy 't den nabolgen geslagte vertelt.

13 Want deze God is onze God / eeuwiglyk en altoos: Hy zal ons geleiden tot 't dood toe.

Audite hac, omnes gentes.

Hoord dit / alle gy volken: neemt ter ooren / alle inwoonders der werelt:

2 Zo wel slegte als aanzienlyke / t'zamen ryken en arm.

3 My mond zal enkel wysheit spreken / en de overdenkinge myner herten zal vol verstand syn.

4 Ik zal myn oore neigen tot een spreuke: Ik zal myn verhooren redenen openen op de harpe.

5 Waaronc zoud ik vreezen in swade dagen / als de ongerechte / die op de helen syn / my omringen.

6 Vangaande de gene die op haer goed vertrouwen / en op de veelheid hares rykdoms roemen.

7 Niemand van hen zal synen broeder immermeer konnen verlossen: hy zal Gode syn eantzoen niet konnen geven:

8 (Want de verlossinge haer ziele is te kostelyk / en zal in eeuwigheid ophouden):

9 Dat hy ook voortaan gedwongen

see not the grave.

10 For he seeth that wise men also die, and perish together: as well as the ignorant and foolish, and leave their riches for other.

11 And yet they think that their houses shall continue for ever: and that their dwelling places shall endure from one generation to another, and call the lands after their own names.

12 Nevertheless, man will not abide in honour: seeing he may be compared unto the beasts that perish: this is the way of them.

13 This is their foolishness: and their posterity praise their saying.

14 They lie in the hell like sheep, death gnaweth upon them, and the righteous shall have domination over them in the morning: their beauty shall consume in the sepulchre out of their dwelling.

15 But God hath delivered my soul from the place of hell: for he shall receive me.

16 Be not thou afraid though one be made rich: or if the glory of his house be increased;

17 For he shall carry nothing away with him when he dieth: neither shall his pomp follow him.

18 For while he lived, he counted himself an happy man: and so long as thou dost well unto thy self, men will speak good of thee.

19 He shall follow the generation of his fathers: and shall never see light.

20 Man being in honour hath no understanding: but is compared unto the beasts that perish.

Morning Prayer.

Psalm. 10. Deus deorum.

THe Lord, even the most mighty God hath spoken: and called the world, from the rising up of the sun, unto the going down thereof.

lyk zonde leven / en de verdervinge niet zien.

10 Want hy ziet / dat de wyze sterben / dat samen een dwaas en ondermestige ontkomen; en haar goed anderen nalaten.

11 Haare binnenste gedachte is / dat hare huizen zullen yn in eeuwigheid / haare wooningen van geslagte tot geslagte: zy noemen de landen na haare namen.

12 De mensche nogtans / die in heerlijkde is / en blyst niet; hy word geslyk als de beesten / die vergaan.

13 Deze haren weg is een dwaasheid van hen: nochtans hebben hare nakomelingen een welbehagen in hare woorden / Sela!

14 Men zet ze als schapen in 't graf / de dood zal ze afweiden; ende de oprechte zullen over hen heerschen indien morgenstond; en het graf zal hare gedaante verslyten / elk uit zyne wooninge.

15 Maar God zal myne ziele van 't geweld des grafs verlossen: want hy zal my opneemen / Sela!

16 En breeft niet waanneer een man rijk word; want de eere van zyn huis groot word.

17 Want hy zal in zyn sterben niet met alle mede nemen: zyne eere en zal hem niet na dalen.

18 Hoe wel hy zyne ziele in zyn leven zegend; en zy il lofen / om dat gy u zelden goed doet;

19 Zo zal zy doch kinnen tot het geslagte harer vaderen: tot in eeuwigheid zullen zy het licht niet zien.

20 De mensche / die in heerlijkde is / en geen verstand heeft / word geslyk als de beesten / die vergaan.

Morgenlof.

Deus Deorum, Dominus.

De God der goden / de Heere spreekt / en roept de aarde; van den opgang der Sonne / tot aan haaren ondergang.

1 Out of Sion hath God appeared : in perfect beauty.

2 Our God shall come; and shall not keep silence: there shall go before him a consuming fire, and a mighty tempest shall be stirred up round about him.

3 He shall call the heaven from above; and the earth, that he may judge his people.

4 Gather my saints together unto me: those that have made a covenant with me with sacrifice.

5 And the heavens shall declare his righteousness: for God is Judge himself.

6 Hear, O my people, and I will speak: I my self will testify against thee, O Israel; for I am God; even thy God.

7 I will not reprove thee because of thy sacrifices, or for thy burnt-offerings: because they were not alway before me.

8 I will take no bullock out of thine house: nor he-goat out of thy folds.

9 For all the beasts of the forest are mine: and so are the cattle upon a thousand hills.

10 I know all the fowls upon the mountains: and the wild beasts of the field are in my sight.

11 If I be hungry, I will not tell thee: for the whole world is mine, and all that is therein.

12 Thinkest thou that I will eat bulls flesh: and drink the blood of goats?

13 Offer unto God thanksgiving: and pay thy vows unto the most High.

14 And call upon me in the time of trouble: so will I hear thee, and thou shalt praise me.

15 But unto the ungodly said God: Why dost thou preach my laws, and takest my covenant in thy mouth;

16 Whereas thou hatest to be re-

2 Alt Zion / de volkomenheid der schoonheid / uerschijnd God blinkende.

3 Onze God zal komen en zal niet zwijgen: een vuer voor syn aangezigt zal verteren; en een storm hem zal het zeer stormen.

4 Hy zal roepen tot den Hemel van boven / en tot de aarde / om syn volk te richten.

5 Verzamel my myne gunstgenooten / die myn verband maken met offerande.

6 Ende de Hemelen verkondigen syne gerechtigheid: want God zelf is Richter / Sala!

7 Hoorit myn volk / en ik zal spreken: Israel / en Ik zal onder u be-tuigen: Ik God den uwe God.

8 Om uwe offeranden zal ik u niet straffen: want uwe brandoffe-ren syn steeds voor my.

9 Ik zal uit uw huis geen barren nemen; nog bokken uit uwe koejen.

10 Want al 't gedierte des wouts is myne: de heesten op duizend ber-gen.

11 Ik kenne al 't gebogelte der bergen: en het wild des velds is by my.

12 Zo my hongerde / Ik zoude 't u niet zeggen: want myne is de waerelden hare volheid.

13 Zoud ik sterren vleesch eeten / of bokkenbloed drinken?

14 Offert Gode dank: en betaalt den Alderhoogsten uwe geloften.

15 En roept my aan in den dag der benaauwerheid: Ik zal 'er u u helpen / en gij zult my eeren.

16 Maar tot den godloozen zied God: wat hebt gij myne inzettingen te vertellen? ende neemt myn ver-bond in uwen mond?

17 Verwoyl gij de haffdinge haet form.

formed: and hast cast my words behind thee?

18 When thou sawest a thief, thou consentedst unto him; and hast been partaker with the adulterers.

19 Thou hast let thy mouth speak wickedness: and with thy tongue thou hast set forth deceit.

20 Thou satest and spakest against thy brother: yea, and hast slandered thine own mothers son.

21 These things hast thou done, and I held my tongue, that I am even such a one as thy self: but I will reprove thee, and set before thee the things that thou hast done.

22 O consider this, ye that forget God: lest I pluck you away, and there be none to deliver you.

23 Whoso offereth me thanks and praise, he honoureth me: and to him that ordereth his conversation right, will I shew the salvation of God.

Psalm 51. Misere mei, Deus.

HAve mercy upon me, O God, after thy great goodness: according to the multitude of thy mercies, do away mine offences.

1 Wash me thoroughly from my wickedness: and cleanse me from my sin.

2 For I acknowledge my faults: and my sin is ever before me.

3 Against thee only have I sinned, and done this evil in thy sight: that thou mightest be justified in thy saying, and clear when thou art judged.

4 Behold, I was shapen in wickedness: and in sin hath my mother conceived me.

5 But lo, thou requirest truth in the inward parts: and shalt make me to understand wisdom secretly.

6 Thou shalt purge me with hyssop, and I shall be clean: thou shalt wash me, and I shall be whiter than snow.

7 Thou shalt make me hear of joy

en myne woorden agter u henen werpt.

18 Indien gy een dief ziet/ zo loopt gy met hem: en uw deel is met de overspeelers.

19 Uw mond staat gy in 't kwaade; en uw tonge koppelt bedrog.

20 Gy zit / gy spreekt tegen uwen broeder / tegen den zone uwer moeder: geest gy lasteringe uit.

21 Deze dingen doet gy / en ik stoppe; gy meent / dat ik 't eenemaal den gelijc gy; Ik zal u straffen / en zal 't openlik voor uwe oogen stellen.

22 Verstaat dit dog / gy godvergetende; op dat ik niet verscheure / en niemand redder.

23 Wie dankoffert / die zal my eeren; en wie zinnen weg wel aanstelt / dien zal ik Gods heil doen zien.

Misere mei, Deus.

Ziet my genadig / O God / na uw goevertierenheid; delgt myne overtredinge uit / na de grootheid uwer barmhertigheden.

1 Wascht my wel van myne ongerechtigheid; en reinigt my van myne zonde.

2 Want ik kenne myne overtredingen; en myne zonde is steeds voor my.

3 Tegen u / alleen / heb ik gezondigt / en gedaan dat kwaad is in uw oogen; op dat gy rechtvaardig zyt in uw spreken / en rein zyt in uw richten.

4 Ziet / ik ben in ongerechtigheid geboren; en in zonde heeft my myne moeder ontfangen.

5 Ziet / gy hebt lust tot waarheid in het binnenste; en in 't verborgene maakt gy my wijsheid bekend.

6 Ontzondigt my met yssop / en ik zal rein zyn; wascht my / en ik zal witte zyn als sneeuw.

7 Doet my blygde en blydschap and

and gladness: that the bones which thou hast broken, may rejoyce.

9 Turn thy face from my sins: and put out all my misdeeds.

10 Make me a clean heart, O God: and renew a right spirit within me.

11 Cast me not away from thy presence: and take not thy Holy Spirit from me.

12 O give me the comfort of thy help again: and stablish me with thy free Spirit.

13 Then shall I teach thy ways unto the wicked: and sinners shall be converted unto thee.

14 Deliver me from bloodguiltiness, O God, thou that art the God of my health: and my tongue shall sing of thy righteousness.

15 Thou shalt open my lips, O Lord: and my mouth shall shew thy praise.

16 For thou desirest no sacrifice, else would I give it thee: but thou delightest not in burnt-offerings.

17 The sacrifice of God is a troubled spirit: a broken and contrite heart, O God, shalt thou not despise.

18 O be favourable and gracious unto Sion: build thou the walls of Jerusalem.

19 Then shalt thou be pleased with the sacrifice of righteousness, with the burnt-offerings and oblations: then shall they offer young bullocks upon thine altar.

Psalm 52. Quid gloriaris?

Why boastest thou thy self, thou tyrant: that thou canst do mischief;

2 Whereas the goodness of God: endureth yet daily?

3 Thy tongue imagineth wickedness: and with lies thou cuttest like a sharp razor.

4 Thou hast loved unrighteousness more than goodness: and to talk of lies more than righteousness.

hooren; dat de beenderen zig verheugen/ die gy verhoort hebt.

9 Verbergt uwe aangezigt van myne zonden; en delgt uit alle myne ongerechtigheden.

10 Schept my een rein herte/ O God! en vernieuwt in 't binnenste van my een vasten geest.

11 En verwerpt my niet van uwe aangezigt; ende neemt uwen Heiligen Geest niet van my.

12 Geeft my weder de blygde uwer heils; en de blymoedige geest ondersteune my.

13 Zo zal ik de overtreders uwe moegen leeren; en de zondaars zullen zig tot ik bekeeren.

14 Verlost my van bloedschulden/ O God/ gy God uwer heils: zo zal myne tonge uwe gerechtigheid uwer lippen roemen.

15 Heere/ opent myne lippen: zo zal myn mond uwe lof verkondigen.

16 Want gy hebt geen lust tot offerande// anders zoudt hye geven; in brandofferen hebt gy geen behagen.

17 De offeranden Gods syn een gebroken geest; een gebroken en beslagen herte zult gy/ O God! niet veragten.

18 Doet inel by Zion na uwe welbehagen; bouwt de muren van Jeruzalem op.

19 Dan zult gy lust hebben aan de offeranden der gerechtigheid/ aan brandoffer/ en een offer dat gantsch verterd word; dan zullen gy Daren offeren op uwen altaar.

Quid gloriaris in malitia?

Wat roemt gy u in 't kwaade/ O gy gewelbige?

2 Gods goddertierenheid duurt dog den gantschen dag.

3 Uwe tonge denkt enkel schade: als een geslepen scheermes/ wecken de haderog.

4 Gy hebt het kwaade liever dan het goede: de leugen/ dan gerechtigheid te spreken/ Sela!

5 Thou

5 Thou hast loved to speak all words that may do hurt: O thou false tongue.

6 Therefore shall God destroy thee for ever: he shall take thee, and pluck thee out of thy dwelling, and root thee out of the land of the living.

7 The righteous also shall see this, and fear: and shall laugh him to scorn.

8 Lo, this is the man that took not God for his strength: but trusted unto the multitude of his riches, and strengthened himself in his wickedness.

9 As for me, I am like a green olive-tree in the house of God: my trust is in the tender mercy of God for ever and ever.

10 I will always give thanks unto thee for that thou hast done: and I will hope in thy Name, for thy saints like it well.

Evening Prayer.

Psalm 53. Dixit insipiens.

THe foolish body hath said in his heart: There is no God.

2 Corrupt are they, and become abominable in their wickedness: there is none that doth good.

3 God looked down from heaven upon the children of men: to see if there were any that would understand, and seek after God.

4 But they are all gone out of the way; they are altogether become abominable: there is also none that doth good, no nor one.

5 Are not they without understanding; that work wickedness: eating up my people as if they would eat bread? they have not called upon God.

6 They were afraid where no fear was: for God hath broken the bones of him that besieged thee; thou hast put them to confusion, because God hath despised them.

5 Gy hebt lief alle woorden van berispinge / en een tonge des berispinge.

6 God zal u ook afbreken in eeuwigheid: hy zal u weg rapen / en u uit de tente uittrekken; ja hy zal u uittwortelen uit den lande der levendigen / Sela!

7 Ende de rechtbeerdige zullen 't zien en breezen; en zy zullen over hem lachen / zeggende:

8 Ziet den man / die God niet stelde tot syn stercke / maar vertroutde op de veelheid syns rykdoms: hy was sterk geworden door syn beschadigen.

9 Maar ik zal syn als een groene olyfboom in Gods huis: Ik vertroutte op Gods goedertierenheid eeuwiglyk en altoos.

10 Ik zal u loven in eeuwigheid / om dat gy 't gedaan hebt: en ik zal u toe spijne verwagten / want hy goed is voor uwe gunstgenooten.

Avondlof.

Dixit insipiens.

De dwaas zeid in syn herte: Daar is geen God.

2 Zy verderben 't / en zy bedryphen groetwoeligh ontzegt / daar is niemant die goed doet.

3 God heeft uit den Hemel neder gezien op de menschen kinderen / om te zien / of iemand verstandig ware; die God zocht.

4 Een ieder van hen is te rugge gekeerd / vzamen syn zy stinkende geworden / daar is niemant die goed doet; ook niet een.

5 Hebben dan de werkers der ongerechtigheid gene kemisse; die myn volk opeten / als of zy brood aten; zy roepen God niet aan.

6 Alwaar syn zy met verbaartheld verbaart geworden / daar geen verbaartheld was; want God heeft de beenderen des geenen / die u belegerde / verstrooit: gy hebtze beschaamt gemaakt / want God heeftze verworpen.

7 Oh that the salvation were given unto Israel out of Sion: Oh that the Lord would deliver his people out of captivity!

8 Then should Jacob rejoyce: and Israel should be right glad.

Psalm 34. Deus, in Nomine.

SAve me, O God, for thy Names sake: and avenge me in thy strength.

2 Hear my prayer, O God: and hearken unto the words of my mouth.

3 For strangers are risen up against me: and tyrants, which have not God before their eyes, seek after my soul.

4 Behold, God is my helper: the Lord is with them that uphold my soul.

5 He shall reward evil unto mine enemies: destroy thou them in thy truth.

6 An offering of a free heart will I give thee, and praise thy Name, O Lord: because it is so comfortable.

7 For he hath delivered me out of all my trouble: and mine eye hath seen his desire upon mine enemies.

Psalm 35. Exaudi, Deus.

Hear my prayer, O God: and hide not thy self from my petition.

2 Take heed unto me, and hear me: how I mourn in my prayer, and am vexed.

3 The enemy crieth so, and the ungodly cometh on so fast: for they are minded to do me some mischief, so maliciously as they set against me.

4 My heart is disquieted within me: and the fear of death is fallen upon me.

5 Fearfulness and trembling are come upon me: and an horrible dread hath overwhelmed me.

6 And I said, Oh that I had wings like a dove: for then would I flee away and be at rest.

7 Och dat Israels verlossingen uit Zion kwamen! Als God de hangene zyns volks zal doen wederkeeren.

8 Dan zal zig Jacob herbeugen / Israel zal herblyd zyn.

Deus, in nomine suo.

O God / verlost my door uw Naam; en doet my recht door uw magt.

2 O God / hoor mijn gebed: neigt de ooren tot de redenen myns monds.

3 Want vzeemde staan tegen my op / en vzeemmen zoeken myne ziele: Zy stellen God niet voor hare dogen / Sela!

4 Ziet / God is my een helper: de Heere is onder de gene die myn ziele ondersteunen.

5 Hy zal dit kwaad mynen berespiederen vergelden; roeit ze uit door uw waarheid.

6 Ik zal u niet bytwilgheid offeren; Ik zal uw Naam / O Heere / loven / want hy is goed.

7 Want hy heeft my gered uit alle benauwtheid / en myn ooge heeft gezien op myne byanden.

Exaudi, Deus.

O God / neemt mijn gebed ter ooren; en verbergt u niet door myne smekinghe.

2 Mecht op my / en verhoord my; ik bedypde misbaar in myne klagte / en maake getier.

3 Om den roep des byands / banwegen de beangstiginghe des godloosen; want zy schuiven ongerechtigheid op my / en in toornen haten zy my.

4 Mijn herte smert in 't binnenste van my; en verschrikkingen des doods zyn op my gevallen.

5 Dreeze en bechinghe komt my aan; en grouwen overdekt my.

6 Zo dat ik zegge; Och dat my iemand blesgelen als einer duive gabe! Ik zoude henen bleggen / want ik blyven mogte.

7 Io; then would I get me away
far off; and remain in the wilderness.

8 I would make haste to escape:
because of the stormy wind and tem-
pest.

9 Destroy their tongues, O Lord,
and divide them: for I have spied
unrighteousness and strife in the city.

10 Day and night they go about
within the walls thereof: mischief
also; and sorrow are in the midst
of it.

11 Wickedness is therein: deceit
and guile go not out of their streets.

12 For it is not an open enemy that
hath done me this dishonour: for
then I could have born it.

13 Neither was it mine adversary
that did magnifie himself against me:
for then peradventure I would have
hid myself from him.

14 But it was even thou, my com-
panion: my guide, and mine own
familiar friend.

15 We took sweet counsel together:
and walked in the house of God as
friends.

16 Let death come hastily upon
them, and let them go down quick
in to hell: for wickedness is in their
dwellings, and among them.

17 As for me, I will call upon
God: and the Lord shall save me.

18 In the evening and morning,
and at noon-day will I pray, and that
instantly: and he shall hear my voice.

19 It is he that hath delivered my
soul in peace, from the battle that was
against me: for there were many
with me.

20 Yea, even God that endureth
for ever, shall hear me; and bring
them down: for they will not turn,
nor fear God.

21 He laid his hands upon such as

7 Ziet / ik zoude verre weg voort-
ben: ik zoude becnagten in de woer-
stijne / Sela!

8 Ik zoude haasten dat ik ont-
kwaame / van den opvenden wind /
vanden storm.

9 Versluntze Heere / deid haar
tonge; want ik zie wazebel en twist in
de Stad.

10 Dag en nacht omringen ze haar
op hare muren; en ongerechtigheid
en overlast is bliuen in haar.

11 Enkel bederfinge is bliuen
in haar; en list en bedrog wykt niet
van haare strate.

12 Want het is geen byand die my
hoond; anders zoud ik het hebben ge-
bragen;

13 't En is myn haater niet / die
zig tegen my groot maakt; anders
zoud ik my boos hem verbozen heb-
ben.

14 Maar gy zyt het / O mensch /
als van myne weerdigheid; myn
leidsman en myn bekende.

15 Die wy t'zamen in zoetigheid
heimelich raadpleegden; wy waan-
deliden in gezelschap ten huize
Gods.

16 Dat hen de dood als een schulde-
eijfer overvalle / dat ze levendig ter
hellen nederdalen; want boosheden
zyn in haare wooninge in 't binnenste
van hen.

17 My aangaande / ik zal tot
God roepen / en de Heere zal my
verlossen.

18 's Avonds / en 's morgens / en
's middags zal ik klagen en getier
maken; en hy zal myne stemme hoor-
ren.

19 Hy heeft myne ziele in vrede
verlost van den sterp tegen my; want
met meenigten syn ze tegen my ge-
woest.

20 God zal hooren / en zal ze pla-
gen / als die van ouds zit / Sela! des
wyse hy hen gantsch geene berande-
ringe is / en sy God niet vrezyn.

21 Hy slaat syne handen aan de
64

be at peace with him: and he broke his covenant.

22 The words of his mouth were softer than butter, having war in his heart: his words were smoother than oyl, and yet be they very swords.

23 O cast thy burden upon the Lord, and he shall nourish thee: and shall not suffer the righteous to fall for ever.

24 And as for them: thou, O God, shalt bring them into the pit of destruction.

25 The blood-thirsty, and deceitful men shall not live out half their days: nevertheless, my trust shall be in thee, O Lord.

Morning Prayer.

Psalm 56. Misere mei, Deus.

BE merciful unto me, O God, for man goeth about to devour me: he is daily fighting, and troubling me.

2 Mine enemies are daily in hand to swallow me up: for they be many that fight against me, O thou most High.

3 Nevertheless, though I am sometime afraid: yet put I my trust in thee.

4 I will praise God, because of his word: I have put my trust in God, and will not fear what flesh can do unto me.

5 They daily mistake my words: all that they imagine is to do me evil.

6 They hold all together, and keep themselves close: and mark my steps, when they lay wait for my soul.

7 Shall they escape for their wickedness: thou, O God, in thy displeasure shalt cast them down.

8 Thou tellest my slurrings, put my tears into thy bottle: are not these things noted in thy book?

9 Whensoever I call upon thee, then shall mine enemies be put to flight: this I know; for God is on my side.

gene die herte met hem hadden; hy ontheiligt syn verbond.

22 Syn mond is gladder dan botter / maar syn herte is kerp: synne woorden syn zachter dan olve / maar dezelfde syn bloote zweerden.

23 Werdet uwe zorge op den Heere / en hy zal u onderhouden: Hy zal meewagheid niet toelaten / dat de rechtvaardige wankele.

24 Maar Gy / O God / zult die doen nederdalen in den put des verderfs;

25 De mannen des bloeds en bedrags zullen hare dagen niet ter helfte brengen; Ik daar en tegen zal op u vertrouwen.

Morgenlof.

Misere mei, Deus, quoniam.

Ziet my genadig / O God / want de mensch zoekt my op te slokken: den gantschen dag dringt my de bestreder.

2 Mine verfpieders zoeken my den gantschen dag op te slokken; want ik hebbe vele bestreders / O Alverhoogste!

3 Een dage als ik zal hreezen / zal ik op u vertrouwen.

4 In God zal ik syn woord verhooren; ik vertrouwte op God / ik zal niet hreezen; wat zoude my leesch doen?

5 Den gantschen dag bedruijzen sy mine woorden; alle hare gedachten syn tegen my ten kwaade.

6 Zy rotten te zamen / sy versteen zig / sy passen op mine hiel; als die op mine ziele wachten.

7 Zonden sy om hare ongerechtigheid by gaan? Stort de hulken neder in toorne / O God!

8 Gy hebt myn ontzwerwen getelt; legt mine tranen in uwe vlesse: en syn ze niet in uw register?

9 Dan zullen mine vyanden agterwaards keeren / ten dage als ik roepen zal; Dit weet ik / dat God met my is.

10 In Gods word will I rejoyce: in the Lords word will I comfort me.

11 Yea, in God have I put my trust: I will not be afraid what man can do unto me.

12 Unto thee, O God, will I pay my vows: unto thee will I give thanks.

13 For thou hast delivered my soul from death, and my feet from falling: that I may walk before God in the light of the living.

Psalm 57. Misere mei, Deus.

BE merciful unto me, O God, be merciful unto me, for my soul trusteth in thee: and under the shadow of thy wings shall be my refuge, until this tyranny be over-past.

2 I will call unto the most high God: even unto the God that shall perform the cause which I have in hand.

3 He shall send from heaven: and save me from the reproof of him that would eat me up.

4 God shall send forth his mercy and truth: my soul is among lions.

5 And I lie even among the children of men, that are set on fire: whose teeth are spears and arrows, and their tongue a sharp sword.

6 Set up thy self, O God, above the heavens: and thy glory above all the earth.

7 They have laid a net for my feet, and pressed down my soul: they have digged a pit before me, and are fallen into the midst of it themselves.

8 My heart is fixed, O God, my heart is fixed: I will sing and give praise.

9 Awake up, my glory; awake, lute and harp: I my self will awake right early.

10 I will give thanks unto thee,

10 In God zal ik het woord prijzen; In den Heere zal ik het woord prijzen.

11 Ik vertrouw op God / ik zal niet beezen; wat zoude mi de mensche doen?

12 O God / op miyne zyn vaten gelosten; ik zal u dankzeggingen vergelden.

13 Want Gy hebt myne ziele gered van den dood; ook niet myne hoeten van aanstoot / om uwer Gods aangezicht te wandelen in het licht der lebendigen?

Misere mei, Deus, misere.

Zijp genadig / O God / zijp genadig; want myne ziele vertrouwt op U / en ik neme myn toevlucht onder de schaduw uwer vleugelen; tot dat de berdervingen zullen voorby zyn gegaan.

2 Ik zal roepen tot God den Alverhoogsten / tot God / die 't aan mi volcinden zal.

3 Hy zal van den Hemel zenden / en mi verlossen / te schande maken de den genen die mi zoekt op te slokken / Sela!

4 God zal zyne goedertierenheid en zyne waarheid zenden. Myne ziele is in 't midden der leeuwen.

5 Ik ligge onder stokebranden / menichen kinderen / welker tanden spieffen en pylen zyn; en haare tonge een scherp zwaard.

6 Verheft U boven de hemelen / O God: Uwe eere zy over de gantsche aarde!

7 Zy hebben een net bereid voor myne gangen / myn ziele was nedergebuht: zy hebben een kuil voor myn aangezicht gegraven: zy zyn er in midden ingeballen / Sela!

8 Myn herte is bereid / O God! myn herte is bereid: ik zal zingen / en psalmzingen.

9 Maakt op myne eere / maakt op / gy lute en harpe; ik zal in den dageraad opstaan.

10 Ik zal u loven onder de volc
O Lord,

O Lord, among the people: and I will sing unto thee among the nations.

11 For the greatness of thy mercy reacheth unto the heavens: and thy truth unto the clouds.

12 Set up thyself, O God, above the heavens: and thy glory above all the earth.

Psalm 38. Si vere utique.

A Re your minds set upon righteousness, O ye congregation: and do ye judge the thing that is right, O ye sons of men?

2 Yea, ye imagine mischief in your heart upon the earth: and your hands deal with wickedness.

3 The ungodly are froward, even from their mothers womb: as soon as they are born, they go astray, and speak lies.

4 They are as venomous as the poison of a serpent: even like the deaf adder that stoppeth her ears;

5 Which refuseth to hear the voice of the charmer: charm he never so wisely.

6 Break their teeth, O God, in their mouths, smite the jawbones of the lions, O Lord: let them fall away like water that runneth apace, and when they shoot their arrows, let them be rooted out.

7 Let them consume away like a snail, and be like the untimely fruit of a woman: and let them not see the sun.

8 Or ever your pots be made hot with thorns: so let indignation vex him, even as a thing that is raw.

9 The righteous shall rejoyce when he seeth the vengeance: he shall wash his footsteps in the blood of the ungodly.

10 So that a man shall say, Verily there is a reward for the righteous;

hen/ O Heere! ik zal u Psalmen zingen onder de natien.

11 Want uwe goedertierenheid is groot tot aan de hemelen; en uwe waarheid tot aan de hovenste wolken.

12 Verheft u boven de hemelen/ O God; uwe eerre zy over de gantsche aarde.

Si vere utique.

Sprekt gy lieden waarlyc gerechtigheid/ gy vergaderinge? oors deels gy-billijkheden/ gy menschen kinderen?

2 Ja gy werkt ongerechtigheden in u herte; gy weget het geweld uwer handen op der aarden.

3 De godlooze zy verbeemd van de baarmoeder aan: de leugensprekers dolen van 's moeders buik aan.

4 Zy hebben byerig beynen/ na gespykheid van byerig slangenbeynen: zy zy als een doode adder/ die haer oore toestopt;

5 Op dat ze niet hoore na de stemme der belezers/ des genen die erbaren is met bezwoeringen om te gaan.

6 O God/ verbeekt hare tanden in hare mond: beekt af de baktanden der jonge leeuwen/ O Heere! Laat ze smelten als water/ laat ze daar henen dypen: leid hy zyne ppien aan/ laat ze zy als of ze afgesneden waren.

7 Laat hem henen gaan/ als een smeltende flekke: laat ze als eener byoutwen misdyagt/ de zonne niet aanschoutwen.

8 Eer dan uwe potten den doornstruik gewaar worden/ zal hy hem als lebendig/ als in heeten doornen weg stozzen.

9 De rechtveerdige zal zich verheben/ als hy de wraake aanschout: hy zal zyne voeten wassen in het bloed des godloosen.

10 En de mens zal zeggen, Immers is'er byragt nog! den rechtveerdige
b b doute

doubtless there is a God that judgeth the earth.

Evening Prayer.

Psalm 59. Eripe me de inimicis.

Deliver me from mine enemies,
O God: defend me from them
that rise up against me.

2 O deliver me from the wicked
doers: and save me from the blood-
thirsty men.

3 For lo, they lie waiting for my
soul: the mighty men are gathered
against me without any offence or
fault of me, O Lord.

4 They run and prepare themselves
without my fault: arise thou there-
fore to help me, and behold.

5 Stand up, O Lord God of hosts,
thou God of Israel, to visit all the
heathen: and be not merciful unto
them that offend of malicious wic-
kedness.

6 They go to and fro in the evening:
they grin like a dog, and run about
through the city.

7 Behold, they speak with their
mouth, and swords are in their lips:
for who doth hear?

8 But thou, O Lord, shalt have
them in derision: and thou shalt laugh
all the heathen to scorn.

9 My strength will I ascribe unto
thee: for thou art the God of my re-
fuge.

10 God sheweth me his goodness
plenteously: and God shall let me see
my desire upon mine enemies.

11 Slay them not, lest my people
forget it: but scatter them abroad
among the people, and put them
down, O Lord our defence.

12 For the sin of their mouth, and
for the words of their lips, they shall
be taken in their pride: and why?
their preaching is of cursing and lies.

13 Consume them in thy wrath,
consume them that they may perish:
and know that it is God that ruleth

gen: Intimmers is'er een God/ die op
der aarden richt.

Avondlof.

Eripe me de inimicis.

Red my van myne vyanden /
my God: stelt my in een hoog
vertrek booz de gene die tegen my op-
staan.

2 Red my van de werkers der
ongerechtigheid: en verlost my van
de marnen des bloeds.

3 Want ziet / zy leggen myner zie-
le lagen / sterke rotten zig tegen my:
zonder myne overtredinge / en zonder
myne sonde / O Heere!

4 Zy loopen en bereiden zig / zon-
der myne misdaad: waakt op / my
te gemoete / en ziet.

5 Ja Gy / Heere God der Heir-
scharen / God Israels / ontwaakt /
om alle deze Heidenen te bezoeken: en
zyt niemand van hen genadig / die
trouwlooslyk ongerechtigheid bedry-
ven / Sela!

6 Tegen den avond keeren zy we-
der / zy tieren als een hond / en zy gaan
rondom de stad.

7 Ziet / zy slozten overbloedelyk
uit met haren mond: zwerden zyn
op hare lippen: want wie hoorde't?

8 Maar Gy / Heere / zult ze be-
lachen: Gy zult alle Heidenen be-
spotten.

9 Tegen zyne sterkte zal ik op u
wagten: want God is myn hoog
vertrek.

10 De God myner goedertieren-
heid zal my hoornemen: God zal
my op myne heerspieters doen zien.

11 En dood ze niet / op dat myn
volk het niet vergete: doet ze omzwe-
ben doo: uwe magt / en werpt ze ne-
der / O Heere onze schild.

12 Om de sonde hares monds /
om het woord hater lippen: en laat ze
gevangen worden in haren hoogmoet:
en om den bloek en om de leugen / die
zy vertellen.

13 Verteert ze in grinnigheid /
verteert ze / dat zy niet zyn / en laat
ze weten / dat God heerscher is in

in Jacob, and unto the ends of the world.

14 And in the evening they will return: grin like a dog, and will go about the city.

15 They will run here and there for meat: and grudge if they be not satisfied.

16 As for me, I will sing of thy power, and will praise thy mercy betimes in the morning: for thou hast been my defence and refuge in the day of my trouble.

17 Unto thee, O my strength, will I sing: for thou, O God, art my refuge, and my merciful God.

Psalm 60. Deus, repulisti nos.

O God, thou hast cast us out, and scattered us abroad: thou hast also been displeased, O turn thee unto us again.

2 Thou hast moved the land, and divided it: heal the fountains thereof, for it shaketh.

3 Thou hast shewed thy people heavy things: thou hast given us a drink of deadly wine.

4 Thou hast given a token for such as fear thee: that they may triumph because of the truth.

5 Therefore were thy beloved delivered: help me with thy right hand, and hear me.

6 God hath spoken in his holiness, I will rejoyce and divide Sichem: and mete out the valley of Succoth.

7 Gilead is mine, and Manasse is mine: Ephraim also is the strength of my head; Juda is my law-giver.

8 Moab is my washpot, over Edom will I cast out my shoe; Philistia, be thou glad of me.

9 Who will lead me into the strong city: who will bring me into Edom?

10 Hast not thou cast us out, O God: wilt not thou, O God, go out

Jacob/ ja tot aan de einden der aarde/ Sela!

14 Laat ze dan tegen den avond wederkeeren/ laet ze tieren als een hond/ en rondom de stad gaan.

15 Laat ze zelfs omzweven om spyze: en laet ze vernagten al zyn ze niet verzadigt.

16 Maar ik zal uw sterkte zingen/ en des morgens uwe goedertierenheid hooftkroemen; om dat Gy nu een hoog vertrekst geweest: en een toeblijft ten dage als my bange was.

17 Van U/ O myne sterkte/ zal ik psalmzingen: want God is mijn hoog vertrek/ de God myner goeder tierenheid.

Deus, repulisti nos.

O God/ Gy had ons verstoeten/ Gy had ons geschaent/ Gy zyt toornig geweest/ keert weder tot ons.

2 Gy hebt het land gesheidet/ Gy hebt het gespleten: geneest zyne breuken/ want het wankeel.

3 Gy hebt uwen volke een harde zake doen zien/ Gy hebt ons gedrenkt met zwarmelwyn.

4 Maar nu hebt Gy den geenen/ die U breezen/ een variere gegeven/ om die op te werpen/ van wegen de waarheid/ Sela!

5 Om dat uwe bevinde zonden bezigd worden: Geeft heil door uwe rechterhand/ en verhoord ons.

6 God heeft gesproken in zyn heilighdom; dies zal ik van bzeugde opspringen/ Ik zal Sichem deilen; en het dal Succoth zal ik afmecten.

7 Gilead is mijn/ en Manasse is mijn/ ende Ephraim is de sterkte myner hoofds: Juda is mijn Wetsgeber.

8 Moab is mijn waschpot; op Edom zal ik mijn schoe werpen; juich over my/ O gy Palestina.

9 Wie zal my voeren in een vaste stad: wie zal my leiden tot in Edom?

10 Zult Gy niet zyn/ O God/ die ons verstoeten had; en niet uit

with our hosts?

11 O be thou our help in trouble: for vain is the help of man.

12 Through God will we do great acts: for it is he that shall tread down our enemies.

Psalm 61. Exaudi, Deus.

Hear my crying, O God: give ear unto my prayer.

2 From the ends of the earth will I call upon thee: when my heart is in heaviness.

3 O set me up upon the rock that is higher than I: for thou hast been my hope, and a strong tower for me against the enemy.

4 I will dwell in thy tabernacle for ever: and my trust shall be under the covering of thy wings.

5 For thou, O Lord, hast heard my desires: and hast given an heritage unto those that fear thy Name.

6 Thou shalt grant the King a long life: that his years may endure throughout all generations.

7 He shall dwell before God for ever: O prepare thy loving mercy and faithfulness, that they may preserve him.

8 So will I always sing praise unto thy Name: that I may daily perform my vows.

Morning Prayer.

Psalm 62. Nonne Deo.

My soul truly waiteth still upon God: for of him cometh my salvation.

2 He verily is my strength and my salvation: he is my defence, so that I shall not greatly fall.

3 How long will ye imagine mischief against every man: ye shall be slain all the sort of you; yea, as a tottering wall shall ye be, and like a broken hedge.

4 Their device is only how to put

tooght / O God / niet onze Heilkrachten?

11 Gheeft Gy ons hulpe uit de benaauwdheid: want 's menschen heil is ijdelheid.

12 In God zullen wy kloekē daaden doen: en Gy zāl onze wederpartijders beredden.

Exaudi, Deus!

O God/hoord myn geschei/merkt op myn gebed.

2 Van het einde des lands roep ik tot U / als myn herte overstelpt is.

3 Zet me op een rotssteen / die me te hoog zoude zyn. Want Gy zyt my een toevlucht geweest / een sterke toegen door den vyand.

4 Ik zal in uw hutte berkeeren in eenwigheden; Ik zal myn toevlucht neemen in 't verborgene uwer vleugelen / Sela!

5 Want Gy / O God / hebt gehoord na myn geloften: Gy hebt my gegeven de erfensche der gener die uwen naam vrezen.

6 Gy zult dagen tot des konings dagen toedoen; zyne jaeren zullen zyn als van geslagte tot geslagte.

7 Gy zāl eeuwighlyc voor Gods aangezichte zitten: bereid goedertierenheid en waarheid / dat se hem bevoeden.

8 Zo zāl ik uwen name psalm-zingen in eenwighheid; op dat ik myne geloften betale / dag by dag.

Morgenlof.

Nonne Deo subjecla.

Inimmers is myne ziele stil tot God: van hem is myn heil.

2 Inimmers is Gy myn rotssteen en myn heil; myn hoog berck / ik zāl niet grootelichs loankelen.

3 Hoe lange zult gy lieben kwaad aantigten tegen een man? gy alle zult gedood worden; gy zult zyn als een ingebogen wand / een aangestootten muur.

4 Zp raadslagen slegts om hem

him out whom God will exalt: their delight is in lies, they give good words with their mouth, but curse with their heart.

5 Nevertheless, my soul, wait thou still upon God: for my hope is in him.

6 He truly is my strength and my salvation: he is my defence, so that I shall not fall.

7 In God is my health and my glory: the rock of my might, and in God is my trust.

8 O put your trust in him alway, ye people: pour out your hearts before him, for God is our hope.

9 As for the children of men, they are but vanity: the children of men are deceitful upon the weights, they are altogether lighter than vanity it self.

10 O trust not in wrong and robbery, give not yourselves unto vanity: if riches increase, set not your heart upon them.

11 God spake once, and twice I have also heard the same: That power belongeth unto God;

12 And that thou, Lord, art merciful: for thou rewardest every man according to his work.

Psalm 63. Deus, Deus meus.

O God, thou art my God: early will I seek thee.

2 My soul thirsteth for thee, my flesh also longeth after thee: in a barren and dry land where no water is.

3 Thus have I looked for thee in holiness: that I might behold thy power and glory.

4 For thy loving kindness is better than the life it self: my lips shall praise thee.

5 As long as I live will I magnifie thee on this manner: and lift up my hands in thy Name.

6 My soul shall be satisfied even as it were with marrow and fatness:

van zyne hoogheid te verstooten: zy hebben behagen in leugen/ met hare mond zegenen zy/ maar met haar binnenste bloeden zy/ Sela!

5 Doch gy/ O myne siele/ zwopgt Gode; want van hem is myn verwagtinge.

6 Hy is immers myn rotssteen en myn heil; myn hoog vertrek/ ik zal niet wankelen.

7 In God is myn heil en myne eere; de rotssteen myner sterkte/ myne toevlugt is in God.

8 Vertrouwt op hem t'aller tyd/ O gy volk! stozt u liever herte uit door zyn aangezigt: God is ons een toevlugt/ Sela!

9 Immers zyn de gemeine lieden pdelheid/ de groote lieden zyn leugen; in de weegschale opgewogen/ zouden zy t'zamen ligter zyn dan pdelheid.

10 Vertrouwt niet op onderdrinkinge/ nog op rooverye/ en mochtet niet pdel; als t'vermogen overloedig aantwaft/ en zet'er het herte niet op.

11 God heeft een ding gesproken/ ik hebbe dit tweemaal gehoord/ dat de sterkte Godes is.

12 Ende de goedertierenheid/ O Heere/ is uwe; want Gy zult eenen iegelyken vergelden na zyn werk.

Deus, Deus meus.

O God/ Gy zyt myn God/ ik soeke U in den dageraad.

2 Myne siele dorst na U/ myn vlees verlangt na U/ in een land/ door en nat/ zonder water:

3 (Doorwaer ik hebbe U in het Heiligdom aanschouwd; ziende uwe sterkheid en uwe eere.)

4 Want uwe goedertierenheid is beter dan het leven; myne lippen zouden U prijzen.

5 Also zoud ik U lofen in myn leven; in uwe Naam zoud ik myne handen opheffen.

6 Myne siele zoud als met sineer en betrigheid verzadigt worden; en

when my mouth praiseth thee with joyfull lips.

7 Have I not remembered thee in my bed: and thought upon thee when I was waking?

8 Because thou hast been my helper: therefore under the shadow of thy wings will I rejoyce.

9 My soul hangeth upon thee: thy right hand hath upholden me.

10 These also that seek the hurt of my soul: they shall go under the earth;

11 Let then fall upon the edge of the sword: that they may be a portion for foxes.

12 But the King shall rejoyce in God; all they also that swear by him, shall be commended: for the mouth of them that speak lies shall be stopped.

Psalm 64. *Exaudi, Deus,*

Hear my voice; O God, in my prayer: preserve my life from fear of the enemy.

2 Hide me from the gathering together of the froward: and from the insurrection of wicked doers.

3 Who have whet their tongue like a sword: and shoot out their arrows, even bitter words.

4 That they may privily shoot at him that is perfect: suddenly do they hit him, and fear not.

5 They encourage themselves in mischief: and commune among themselves, how they may lay snares, and say that no man shall see them.

6 They imagine wickedness, and practise it: that they keep secret among themselves, every man in the deep of his heart.

7 But God shall suddenly shoot at them with a swift arrow: that they shall be wounded.

8 Yea, their own tongues shall make them fall: inasmuch that who so seeth them, shall laugh them to scorn.

9 And all men that see it shall say,

my mond soude voemen met vrolyke zingende lippen.

7 Als ik inder gedenke op myne legerstede / so peynse ik aan u in de nacht waken.

8 Want op uyt my een hulpe geweest; en in de schaduw uwer vleugelen zal ik vrolyk zingen.

9 Myne siele hleeft u agter aan, uwe regterhand ondersteunt my.

10 Maar deze / die myne siele zoeken tot verwoestinge / zullen worden in d'onderste plaatsen der aarde.

11 Men zal ze slozen door het geweld des zwaerts; zy zullen den vossen ten deele worden.

12 Maar de koning zal zich in God verghyden; een tegelschiet die hy hem zwaert / zal zich beroemen; want de mond der leugensprekers zal geslopt worden.

Exaudi, Deus.

Hoord / O God / myne stemme in myn geklag: behoed myn leven door des vyands schiet.

2 Verbergt my voor den heimelighen raad der boosdoenders; voor de oproerigheid van de werkers der ongerechtigheid.

3 Die haare tongen scherpen als een zwaert; een bitter woord aanleggen als haare pyle.

4 Om in verborgene plaatsen den oprechten te schieten; haastig schieten zy na hem / ende breezen niet.

5 Zy sterken haare zelve in een booze zaak; zy houden spzaake van strikken te verbergen; zy zeggen / wie zal ze zien?

6 Zy doozochen allerlei schalkheid / ten uitersten doozochen zy waarte doozochen is; zelfs het binnenste eens mans / en het diep herte.

7 Maar God zal ze haastig met een pyle schieten; hare plagen zyn er.

8 En hare tonge zal ze doen aanslooten tegen haare zelve; een ieder die ze ziet zal zich wegpakken.

9 En alle menschen zullen breezen /

This

This hath God done : for they shall perceive that it is his work.

10 The righteous shall rejoyce in the Lord, and put his trust in him : and all they that are true of heart, shall be glad.

Evening Prayer.

Psalm 65. Te decet hymnus.

THou, O God, art praised in Sion : and unto thee shall the vow be performed in Jerusalem.

2 Thou that hearest the prayer : unto thee shall all flesh come.

3 My misdeeds prevail against me : O be thou merciful unto our sins.

4 Blessed is the man whom thou choosdest, and receivest unto thee : he shall dwell in thy court, and shall be satisfied with the pleasures of thy house, even of thy holy temple.

5 Thou shalt shew us wonderful things in thy righteousness, O God of our salvation : thou that art the hope of all the ends of the earth, and of them that remain in the broad sea.

6 Who in his strength setteth fast the mountains : and is girded about with power.

7 Who stilleth the raging of the sea : and the noise of his waves, and the madness of the people.

8 They also that dwell in the uttermost parts of the earth, shall be afraid at thy tokens : thou that makest the out-goings of the morning and evening to praise thee.

9 Thou visitest the earth, and blest it : thou makest it very plenteous.

10 The river of God is full of water : thou preparest their corn, for so thou providest for the earth.

11 Thou waterest her furrows, thou sendest rain into the little valleys thereof : thou makest it soft with the drops of rain, and blestest the increase of it.

12 Thou crownest the year with

en Gods werk verkondigen / en zyn doen verstandelyk aanmerken.

10 De rechtvaardige zal zich blyden in den Heere / en op hem betrouwen : en alle oprechte van herten zullen zig beroemen.

Avondlof.

Te decet hymnus.

DE lofsang is in stilheid tot U / O God / in Zion : en U zal de gelofte betaalt worden.

2 Gy hoord het gebed : tot U zal alle vlees komen.

3 Ongerechte dingen hadden de overhand over my ; maar onze overtredingen die verzoend Gy.

4 Welgelukzalig is hy / dien Gy verkiest / en doet naderen / dat hy woone in uwre hooghoben : wy zullen verzadigt worden met het goede van uw Huis / met het heilige van uw Paleis.

5 Wreestlyke dingen zult Gy ons in gerechtigheid antwoorden / O God onzes heils ! O betrouwen aller einden der aarde / en der verre gelegenen aan de zee.

6 Die de bergen vast zet door zyne kragt : omgord zynde met magt.

7 Die het bruisen der zeeen stilt ; het bruisen harer golven / en het rumoer der volken.

8 Ende die op de eilanden woonnen breezen door uwre teekenen : Gy doet de uitgangen des morgens en des avonds juichen.

9 Gy bezoekt het land / en hebt hem de het begeertig gemaakt / bereykt gy het grootelofte.

10 De ruiere Gods is vol waters : wanneer Gy het also bereyht / maakt Gy haar lieder hooren gereed.

11 Gy maakt zyne ongesloegde aarde dronken ; Gy doet ze dalen in zyne boomen : Gy maakt het weck door de druppelen / Gy zegend zyn uitspruitzel.

12 Gy kroont het jaar uwer goedthy

thy goodness: and thy clouds drop
farnels.

13 They shall drop upon the dwell-
ings of the wilderness: and the little
hills shall rejoyce on every side.

14 The folds shall be full of sheep:
the vallies also shall stand so thick
with corn, that they shall laugh and
sing.

Psalms 66. Jubilate Deo.

O Be joyful in God, all yelands:
sing praises unto the honour
of his Name, make his praise to be
glorious.

2 Say unto God, O how wonder-
ful art thou in thy works: through
the greatness of thy power shall thine
enemies be found liars unto thee.

3 For all the world shall worship
thee: sing of thee, and praise thy
Name.

4 Come hither, and behold the
works of God: how wonderful he
is in his doing toward the children of
men.

5 He turned the sea into dry land:
so that they went through the water
on foot; there did we rejoyce thereof.

6 He ruleth with his power for
ever, his eyes behold the people: and
such as will not believe, shall not be
able to exalt themselves.

7 O praise our God, ye people:
and make the voice of his praise to be
heard;

8 Who holdeth our soul in life:
and suffereth not our feet to slip.

9 For thou, O God, hast proved
us: thou also hast tried us, like as
silver is tried.

10 Thou broughtest us into the
snare: and laidst trouble upon our
loyns.

11 Thou sufferedst men to ride over
our heads: we went through fire and
water, and thou broughtest us out
into a wealthy place.

12 I will go into thine house with

heid; en utwe voetschappen druijpen
van bettigheid.

13 Zp bedruijpen de weiden den
woestpne: en de heimbelen zp aange-
gozd met verheuginge.

14 De velden zp bekleed met linden/
den/en de dalen zp bedekt met koozn:
zp lutchen / ook zingen ze.

Jubilate Deo.

J Licht Gode/ gpgantsche aarde.
Psalmsinget de eere zpns naams:
gebet eere zpnen lof.

2 Zegget tot God/ Hoe vzeeslyk
zpt Gp in utwe werken: om de groot-
heid utwer stercke zullen zich utwe
vranden n geuemsdelyk onderwer-
pen.

3 De gantsche aarde aanbidde n/
en psalmzingen n/zp psalmzingen utwen
Name/ Sela!

4 Komt en ziet Gods daden: Hp
is vzeeslyk van werkinge aan de men-
schen kinderen.

5 Hp heeft de Zee verandert in t
dooze; zp zp te boete doorgegaan
door de Riviere: daar hebben wp
ons in hem verblvd.

6 Hp heerscht eeuwiglyk met zpne
macht; Zpne oogen houden wacht
over de Heidenen: en laat de afvals-
lige niet verhoogt worden/ Sela!

7 Lobet gp volken onzen God: en
latet hooren de stemme zpns roems.

8 Die onze zielen in t leuen stelt: en
niet toelaat dat onzen voet wankele.

9 Want Gp hebt ons beproeft/ O
God! Gp hebt ons geloutert/ gelyk
men t zilver loutert.

10 Gp had ons in t net gezygt:
Gp had een engen hand om onze lens-
denen geleid.

11 Gp had den mensche op ons
hoofd doen ryden; wp waren in t
vuur en in t water gekomen: maar
Gp hebt ons uitgeboert in een over-
bloesende ververschinge.

12 Ik zal met brandofferen in utwe
burnt.

burnt-offerings: and will pay thee my vows, which I promised with my lips, and spoke with my mouth, when I was in trouble.

13 I will offer unto thee fat burnt-sacrifices, with the incense of rams: I will offer bullocks and goats.

14 O come hither, and hearken, all ye that fear God: and I will tell you what he hath done for my soul.

15 I called unto him with my mouth: and gave him praises with my tongue.

16 If I incline unto wickedness with mine heart: the Lord will not hear me.

17 But God hath heard me: and considered the voice of my prayer.

18 Praised be God, who hath not cast out my prayer: nor turned his mercy from me.

Psalm 67. Deus misereatur.

God be merciful unto us, and bless us: and shew us the light of his countenance, and be merciful unto us;

2 That thy way may be known upon earth: thy saving health among all nations.

3 Let the people praise thee, O God: yea, let all the people praise thee.

4 O let the nations rejoyce and be glad: for thou shalt judge the folk righteously, and govern the nations upon earth.

5 Let the people praise thee, O God: yea, let all the people praise thee.

6 Then shall the earth bring forth her increase: and God, even our own God, shall give us his blessing.

7 God shall bless us: and all the ends of the world shall fear him.

Huis gaan: ik zal u myne geloften betalen / die myne lippen hebben gesproken / en myn mond heeft uitgesproken als my hange was.

13 Brandofferen van merckbesten zal ik u offeren / met rookwerk van rammien: ik zal runderen met bokken bereiden / Sela!

14 Komt / hoorde toe / O alle gy die God vreest / en ik zal vertellen / wat Hy aan myne ziele gedaan heeft.

15 Ik riep tot hem met mynen monde; en Hy werd verhoogt onder myne tonge.

16 Hadde ik na ongerechtigheid met myn herte gezien / de Heere zoude niet gehoord hebben.

17 Maar zeker / God heeft gehoord: Hy heeft gemerkt op de stemme myns gebeds.

18 Geloofst gy God / die myn gebed niet heeft afgewend / noch zyne goedertierenheid van my.

Deus misereatur nostri.

God zy ons genadig / en zegene ons; Hy doe zyn aanschyn aan ons ligten / Sela!

2 Gy dat men op der aarden utoenweg kerne; onder alle Heidenen utoen heil.

3 De volken zullen u / O God / loven / de volken altemaal zullen u loven.

4 De natien zullen haar verbliden en huchten / om dat Gy de volken zult richten in rechtmatigheid; ende de natien op der aarden die zult Gy leiden / Sela!

5 De volken zullen u / O God / loven; de volken altemaal zullen u loven.

6 De aarde geeft haar geluas: God onze God zal ons zegenen.

7 God zal ons zegenen; en alle enden der aarde zullen hem vrezen.

Morning Prayer.

Psalm 68. *Exurgat Deus.*

Let God arise, and let his enemies be scattered: let them also that hate him, flee before him.

2 Like as the smoke vanisheth, so shalt thou drive them away: and like as wax melteth at the fire, so let the ungodly perish at the presence of God.

3 But let the righteous be glad and rejoyce before God: let them also be merry and joyful.

4 O sing unto God, and sing praises unto his Name: magnifie him that rideth upon the heavens, as it were upon an horse; praise him in his Name, yea, and rejoyce before him.

5 He is a father of the fatherless, and defendeth the cause of the widows: even God in his holy habitation.

6 He is the God that maketh men to be of one mind in an house, and bringeth the prisoners out of captivity: but letteth the runagates continue in scarceness.

7 O God, when thou wentest forth before the people: when thou wentest through the wilderness,

8 The earth shook, and the heavens dropped at the presence of God: even as Sinai also was moved at the presence of God, who is the God of Israel.

9 Thou, O God, sentest a gracious rain upon thine inheritance: and refreshedst it when it was weary.

10 Thy congregation shall dwell therein: for thou, O God, hast of thy goodness prepared for the poor.

11 The Lord gaveth the word: great was the company of the preachers.

12 Kings with their armies did flee, and were discomfited: and they of the household divided the spoil.

13 Though ye have liers among the

Morgenlof.

Exurgat Deus.

God zal opstaen / zyne lipanden zullen verstrooid worden; en zyne haters zullen van zyn aangezichte blieden.

2 Gy zultze verdruppen / gelyk rook verdruppen word; gelyk was hoor het byet smelt / zullen de goddelooze vergaan van Gods aangezichte.

3 Maar de rechtvaardige zullen zig verblipen / zy zullen van vreugde opspringen hoor Gods aangezichte / en van blijdschap brolph zy.

4 Zinget Gode / psalmzingt zynen Naam / hoogt de wegen hoogt dien die in de blanke beliden ryd / om dat zynen Naam is **H E E R E**; en springt op van vreugde hoor zyn aangezichte.

5 Gy is een vader der weezen / en een Richter der weduwen; God / in de woonstede zynen heilichheid.

6 Een God / die de eenzamen zet in een huisgezin / voert uit / die in boeyen gevangen zyn / maar de asvalige woonen in het dazre.

7 O God / hoe gy hoor het aangezichte uwer volks uittoogt: doe gy daar henen tradet in de woestijne / Sela!

8 Daberde de aarde / ook dropen de hemelen hoor Gods aanschyn; zelfs deze Sinai / hoor 't aanschyn Gods / des Gods van Israel.

9 Gy hebt zeer milden regen doen druppen / O God; en gy hebt uwer erfenis gesterkt als ze mat was geworden.

10 Almen hoop woonde daar in: Gy bereidde hoor uwer goedheid hoor den elendigen / O God!

11 De Heere gaf te spreken; der hoodschappers van goede tydingen was een groote heerschare.

12 De koningen der heerscharen bloden weg / zy bloden weg; en zy diet 'huis bleef / deelde den roof uit.

13 Al laagt gyliden tusschen twee pots,

pon, yet shall ye be as the wings of a dove: that is covered with silver wings, and her feathers like gold.

14 When the Almighty scattered kings for their sake: then were they as white as snow in Salmon.

15 Asche hill of Basan, so is Gods hill: even an high hill, as the hill of Basan.

16 Why hop ye so, ye high hills? this is Godshill, in the which it pleaseth to him to dwell: yea, the Lord will abide in it for ever.

17 The chariots of God are twenty thousand, even thousands of angels: and the Lord is among them, as in the holy place of Sinai.

18 Thou art gone up on high, thou hast led captivity captive, and received gifts for men: yea, even for thine enemies, that the Lord God might dwell among them.

19 Praised be the Lord daily: even the God who helpeth us, and poureth his benefits upon us.

20 He is our God, even the God of whom cometh salvation: God is the Lord, by whom we escape death.

21 God shall wound the head of his enemies: and the hairy scalp of such a one as goeth on still in his wickedness.

22 The Lord hath said, I will bring my people again, as I did from Basan: mine own will I bring again, as I did sometime from the deep of the sea.

23 That thy foot may be dipped in the blood of thine enemies: and that the tongue of thy dogs may be red through the same.

24 It is well seen, O God, how thou goest: how thou, my God and King goest in the sanctuary.

25 The fingers go before, the minstrels follow after: in the midst are the damsels playing with the timbrels.

ruigen van steenen / 90 zult gy dog worden als vleugelen eener duif / overdekt met zilver / en welker vederen zyn niet uitgegravenen gelutwen goude.

14 Als de Almagtige de koningen daar in verstrooide / werd zy sneeuwit als op Salmon.

15 De berg Basan is een berg Gods: de berg Basan is een buitige berg.

16 Waarom springt gy op / gy buitige bergen? Dezen berg heeft God begeert tot zyne wooninge: ook zal er de Heere wonen in eeuwigheid.

17 Gods wagenen zyn tweemaal tien duizend / de duizenden verduubeld: De Heere is onder hen een Zinnai in heilichheid.

18 Gy zyt opgeharen in de hoogte / gy hebt de gehankemisse geuans helph geboert / gy hebt gaven genomen om uit te deelen onder de menschen: Ja ook de wederhoorige / om by u te woenen / O Heere God!

19 Geloofst zy de Heere; dag by dag overlaad hy ons: Die God is onze zaligheid / Sela!

20 Die God is ons een God van volkomene zaligheid: en by den Heere / den Heere / zyn inkomsten tegen den dood.

21 Doorzeker zal God den kop zner byanden verslaan; den hartsghenschedel des genen / die in zyn schulden wandelt.

22 De Heere heeft gezeld; Ik zal weder brengen uit Basan: Ik zal weder brengen uit de diepten der zee.

23 Op dat gy utwen boet / ja de ronge uwer honden / moogt steken in het bloed van de byanden / van een iegelyk van hen.

24 O God / zy hebben utwe gangen gezien / de gangen inpus Gods / inpus konings in 't heilighdom.

25 De Zangers gingen voor / de Speellieden agter / in 't midden de trommelende maagden.

Morning Prayer.

Psalm 68. *Exurgat Deus.*

Let God arise, and let his enemies be scattered: let them also that hate him, flee before him.

2 Like as the smoke vanisheth, so shalt thou drive them away: and like as wax melteth at the fire, so let the ungodly perish at the presence of God.

3 But let the righteous be glad and rejoyce before God: let them also be merry and joyful.

4 O sing unto God, and sing praises unto his Name: magnifie him that rideth upon the heavens, as it were upon an horse; praise him in his Name, yea, and rejoyce before him.

5 He is a father of the fatherless, and defendeth the cause of the widows: even God in his holy habitation.

6 He is the God that maketh men to be of one mind in an house, and bringeth the prisoners out of captivity: but letteth the runagates continue in scarceness.

7 O God, when thou wentest forth before the people: when thou wentest through the wilderness,

8 The earth shook, and the heavens dropped at the presence of God: even as Sinai also was moved at the presence of God, who is the God of Israel.

9 Thou, O God, sentest a gracious rain upon thine inheritance: and refreshedst it when it was weary.

10 Thy congregation shall dwell therein: for thou, O God, hast of thy goodness prepared for the poor.

11 The Lord gaveth the word: great was the company of the preachers.

12 Kings with their armies did flee, and were discomfited: and they of the household divided the spoil.

13 Though ye have lijen among the

Morgenlof.

Exurgat Deus.

God sal opstaen / zyne branden zullen verstrooid worden; en zyne haters zullen van zyn aangezichte blieden.

2 Gy zultze berdyphen / gelyk rook berdyphen word; gelyk was booz het byer smelt / zullen de gods looze hergaan van Gods aangezichte.

3 Maer de rechtbeerdige zullen zig berdyphen / zy zullen van zreugde opspringen booz Gods aangezichte / en van blydschap byzolph zy.

4 Zinget Gode / psalmzingt zynen Naame / hoort de wegen booz dien die in de blakke velden ryd / om dat zynen Naam is *Y E E E E*; en springt op van zreugde booz zyn aangezichte.

5 Hy is een vader der weezen / en een richter der weduwen; God / in de woonstede zynen heilichheid.

6 Een God / die de eenzamen zet in een huysgezin / voert uit / die in hoeyen gevangen zyn / maer de asvaalige woenen in het dore.

7 O God / doe gy booz het aangezichte uwer volks uittoogt; doe gy daar henen tradet in de woestine / Sela!

8 Daberde de aarde / ook dropen de hemelen booz Gods aanschyn; zelfs deze Sinai / booz 't aanschyn Gods / des Gods van Israel.

9 Gy hebt zeer inden regen doen druppen / O God; en gy hebt uwer erfennisse gesterkt als ze mat was geworden.

10 Uwen hoop woonde daar in: Gy bereidde booz uwe goedheid booz den elendigen / O God!

11 De Heere gaf te spreken; der hoodschappers van goede tdingen was een groote heerschare.

12 De koningen der heerscharen bloden weg / zy bloden weg; en zy diet 't huis bleef / deelde den roof uit.

13 Al laagt gyliden tusschen twee pots,

pon, yet shall ye be as the wings of a dove: that is covered with silver wings, and her feathers like gold.

14 When the Almighty scattered kings for their sake: then were they as white as snow in Salmon.

15 As the hill of Basan, so is Gods hill: even an high hill, as the hill of Basan.

16 Why hop ye so, ye high hills? this is Gods hill, in the which it pleaseth to him to dwell: yea, the Lord will abide in it for ever.

17 The chariots of God are twenty thousand, even thousands of angels: and the Lord is among them, as in the holy place of Sinai.

18 Thou art gone up on high, thou hast led captivity captive, and received gifts for men: yea, even for thine enemies, that the Lord God might dwell among them.

19 Praised be the Lord daily: even the God who helpeth us, and poureth his benefits upon us.

20 He is our God, even the God of whom cometh salvation: God is the Lord, by whom we escape death.

21 God shall wound the head of his enemies: and the hairy scalp of such a one as goeth on still in his wickedness.

22 The Lord hath said, I will bring my people again, as I did from Basan: mine own will I bring again, as I did sometime from the deep of the sea.

23 That thy foot may be dipped in the blood of thine enemies: and that the tongue of thy dogs may be red through the same.

24 It is well seen, O God, how thou goest: how thou, my God and King goest in the sanctuary.

25 The singers go before, the minstrels follow after: in the midst are the damsels playing with the timbrels.

ingen van steenen / zo zult gy dog worden als vleugelen eener duif / overdekt met silver / en welker bedekken zyn niet uitgegravenen geluosen goude.

14 Als de Almachtige de koningen daar in verschoorde / werd zy sneeuwit als op Salmon.

15 De berg Basan is een berg Gods: de berg Basan is een buitige berg.

16 Waarom springt gy op / gy buitige bergen? Dezen berg heeft God begeert tot zyne wooninge: ook zal er de Heere wonen in eeuwigheid.

17 Gods wagenen zyn tweemaal tien duizend / de duizenden verduubeld: De Heere is onder hen een Zinnal in heilichheid.

18 Gy zyt opgebaren in de hoogte / gy hebt de gebankensse gewan-
helph geboert / gy hebt gaven genomen om uit te deelen onder de menschen: Ja ook de wederhoorige / om by u te woonen / O Heere God!

19 Geloofst zy de Heere; dag by dag overlaad hy ons! Die God is onze zaligheid / Zela!

20 Die God is ons een God van volkomene zaligheid: en by den Heere / den Heere / zyn uitkomsten tegen den dood.

21 Doorzeker zal God den kop zner byanden verslaan; den haren-
genschedel des genen / die in zyn schulden wandelt.

22 De Heere heeft gezegd; Ik zal weder brengen uit Basan: Ik zal weder brengen uit de diepten der zee.

23 Op dat gy uwen voet / ja de ronge uwer honden / moogt steken in het bloed van de byanden / van een iegelyk van hen.

24 O God / zy hebben uwe gangen gezien / de gangen in den Gods / in den konings in 't heilichdom.

25 De Zangers gingen voor / de Speellieden agter / in 't midden de trommelende maagden.

26 Give thanks, O Israel, unto God the Lord in the congregations: from the ground of the heart.

27 There is little Benjamin their ruler, and the princes of Juda their counsel: the princes of Zabulon, and the princes of Nephthali.

28 Thy God hath sent forth strength for thee: stablish the thing, O God, that thou hast wrought in us.

29 For thy temples sake at Jerusalem: so shall kings bring presents unto thee.

30 When the company of the spear-men, and multitude of the mighty are scattered abroad among the beasts of the people, so that they humbly bring pieces of silver: and when he hath scattered the people that delight in war,

31 Then shall the princes come out of Egypt: the Moors land shall soon stretch out her hands unto God.

32 Sing unto God, O ye kingdoms of the earth: O sing praises unto the Lord.

33 Who sitteth in the heavens over all, from the beginning: lo, he doth send out his voice, yea, and that a mighty voice.

34 Ascribe ye the power to God over Israel: his worship and strength is in the clouds.

35 O God, wonderful art thou in thy holy places: even the God of Israel; he will give strength and power unto his people; blessed be God.

Evening Prayer.

Psalm 69. Saluum me fac.

SAve me, O God: for the waters are come in, even unto my soul.

2 I stick fast in the deep mire, where no ground is: I am come into deep waters, so that the floods run over me.

3 I am weary of crying, my throat is dry: my sight faileth me for waiting

26 Lobet God in de Gemeenten den Heere; gy die zyt uit den spyzingader Israels.

27 Daar is Benjamin de kleine / die ober hen heerschte / de Dozsten van Juda met hare vergaderinge; de Dozsten van Zabulon / de Dozsten van Naphthali.

28 Uwre God heeft uwre sterkte geboden: sterkt / O God / dat gy aan ons gewoogt hebt.

29 Om uwes Tempels wille te Jerusalem / zullen u de Koningen geschenk toezengen.

30 Scheid het wild gebierte des rieds / de vergaderinge der stieren / met de kalveren der volken / ende dien / die zig onderwerpt met stukken zilbers: Wy heeft de volken verstrooid / die lust hebben in oozlogen.

31 Princelpke gezanten zullen komen uit Egypten: Moorenland zal zig haasten zyne handen tot God uit te strekken.

32 Gy Koningryken der aarde / zingt Gode: Psalmingt den Heere / Sela!

33 Dien die daar ryd in den Hemel der hemelen / die van outs is: ziet / hy geeft zyne stemme / een stemme der sterkte.

34 Geest God sterkte: Zyne hoogheid is ober Israel / en zyne sterkte in de hopenste wolken.

35 O God / gy zyt breefsluk uit uwre heilgdommen: de God Israels / die geeft den volke sterkte en krachten: Gelooft gy God!

Avondlof.

Saluum me fac, Deus.

Verlost my / O God: want de watenen zyn gekomen tot aan de ziele.

2 Ik ben gezonken in grondlooze modder daar men niet kan staan: ik ben gekomen in de diepten der watenen / ende de bloed overstroomt my.

3 Ik ben bemoeid van myn roeyen / myn heet is ontfeken / myn so

solong upon my God.

4 They that hate me without cause, are more than the hairs of my head: they that are mine enemies, and would destroy me guiltless, are mighty.

5 I paid them the things that I never took: God thou knowest my simpleness, and my faults are not hid from thee.

6 Let not them that trust in thee, O Lord God of hosts, be ashamed for my cause: let not those that seek thee, be confounded through me, O Lord God of Israel.

7 And why? for thy sake have I suffered reproof: shame hath covered my face.

8 I am become a stranger unto my brethren: even an alien unto my mothers children.

9 For the zeal of thine house hath even eaten me: and the rebukes of them that rebuked thee, are fallen upon me.

10 I wept and chastened my self with fasting: and that was turned to my reproof.

11 I put on sackcloth also: and they jested upon me.

12 They that sit in the gate, speak against me: and the drunkards make songs upon me.

13 But, Lord, I make my prayer unto thee: in an acceptable time.

14 Hear me, O God, in the multitude of thy mercy: even in the truth of thy salvation.

15 Take me out of the mire, that I sink not: O let me be delivered from them that hate me, and out of the deep waters.

16 Let not the water-flood drown me, neither let the deep swallow me up: and let not the pit shut her mouth upon me.

17 Hear me, O Lord, for thy loving kindness is comfortable: turn

oogen zijn bezwoeken: daar ik ben hangende op mijn God.

4 Die mij zonder oorzaak haten/ zijn meer dan de haren mijns hoofds: die mij zoeken te vernielen/ die mij om valsche oorzaken branden/ zijn/ zijn magtig geworden:

5 Dat ik niet geroofd hebbe/ moet ik als dan weder geven. O God gij weet van mijne dwaasheid: en mijne schulden zijn doorg u niet verborogen.

6 Laatze doorg mij niet beschaamt worden/ die u verwagten/ O Heere/ Heere der beirscharen: Laatze doorg mij niet te schande worden/ die u zoeken/ O God Israels!

7 Want om uwent wille draag ik berispaadheid: schande heeft mijn aangesigte bedekt.

8 Ik ben mijnen broederen vreemd geworden; en onbekend mijner moeder kinderen.

9 Want den yver van uw huis heeft mij verteed: en de smaadheden der gener die u smaden/ zijn op mij gevallen.

10 En ik hebbe getweend in 't basten mijner ziele: maar 't is mij geworden tot allerlei sinaad.

11 En ik heb een zak tot mijn kleed aangedaan: maar ik ben hen tot een spreekwoord geworden.

12 Die in de poorte zitten/ klappen van mij; en ik ben een snarenspel der gener die sterken drank drinken.

13 Maar mij aangaande/ mijn gebed is tot u/ O Heere! daar is een tyd des welbehagens.

14 O God/ doorg de grootheid uwer goedertierenheid; verhoord mij doorg de getrouwigheid uwer heils.

15 Rukt mij uit den slop/ en laat mij niet verzinken: Laat mij gered worden van mijne haters/ en uit de diepten der wateren.

16 Laat mij de waterbloed niet overstroomen/ en laat de diepte mij niet verslinden: nog laat den put mijn mond over mij niet toefsluiten.

17 Verhoord mij/ O Heere/want uwe goedertierenheid is goed: niet thes

thee unto me according to the multitude of thy mercies.

18 And hide not thy face from thy servant, for I am in trouble: O haste thee, and hear me.

19 Draw nigh unto my soul, and save it: O deliver me because of mine enemies.

20 Thou hast known my reproof, my shame, and my dishonour: mine adversaries are all in thy sight.

21 Thy rebuke hath broken my heart, I am full of heaviness: I looked for some to have pity on me, but there was no man, neither found I any to comfort me.

22 They gave me gall to eat: and when I was thirsty, they gave me vinegar to drink.

23 Let their table be made a snare to take themselves withall: and let the things that should have been for their wealth, be unto them an occasion of falling.

24 Let their eyes be blinded that they see not: and ever bow thou down their backs.

25 Pour out thine indignation upon them: and let thy wrathful displeasure take hold of them.

26 Let their habitation be void: and no man to dwell in their tents.

27 For they persecute him whom thou hast smitten: and they talk how they may vex them whom thou hast wounded.

28 Let them fall from one wickedness to another: and not come into thy righteousness.

29 Let them be wiped out of the book of the living: and not be written among the righteous.

30 As for me, when I am poor and in heaviness: thy help, O God, shall lift me up.

31 I will praise the Name of God with a song: and magnifie it with thanksgiving.

32 This also shall please the Lord: better than a bullock that hath horns

my aan na de grootheid uwer barmhertigheiden.

18 Ende verbergt uwe aangezichte niet van uwen knecht; want my is bange; haast ik / verhoord my.

19 Hadert tot myne siele / bedrjft ze; verlost my om myner vyanden wille.

20 Gy weet myne berispingheid / en myne schandte / en myne schande; alle myne benaauwers syn hoor ik.

21 De berispingheid heeft myn herte gebroken / en ik ben zeer zwak; en ik hebbe gewagt na medeliden / maar daar is geen; en na vertroosters / maar hebze niet gevonden.

22 Ja zy hebben my galle tot myn spijze gegeven; en in myn dorst hebzenze my edik te drinken gegeven.

23 Hare tafel worde booz haar aangezigt tot een strik / en tot volle vergeldinge / tot een valstrik.

24 Laet hare oogen duister worden / datze niet zien; en doet hare leden en gedimiglyk waggelen.

25 Stopt over hen uwe granschap uit; en de hittigheid uwer toorn grijpeze aan.

26 Haar Palets zy verwoest; in hare tenten zy geen inwoonder.

27 Want zy vervolgen dien gy geslagen hebt; en maken een praet van de smerte uwer verwonden.

28 Doet misdadig tot hare misdadig; ende laetze niet komen tot uwe gerechtigheid.

29 Laetze uitgedelgt worden uit het boek des levens; en niet bevestigd niet aangeschreven worden.

30 Dog ik ben elendig en in smerte; uwe heil / O God / zette my in een hoog vertrek.

31 Ik zal Gods Name prijzen met gezang; en hem met dankzegginge groot maken.

32 Ende ik zal den Heere aangenamer syn dan een offer / ofte een gesand

33 The humble shall consider this, and be glad: seek ye after God, and your soul shall live.

34 For the Lord heareth the poor: and despiseth not his prisoners.

35 Let heaven and earth praise him: the sea, and all that moveth therein.

36 For God will save Sion, and build the cities of Juda: that men may dwell there, and have it in possession.

37 The posterity also of his servants shall inherit it: and they that love his Name, shall dwell therein.

Psalm 70. Deus, in adiutorium.

Haste thee, O God, to deliver me: make haste to help me, O Lord.

2 Let them be ashamed and confounded that seek after my soul: let them be turned backward and put to confusion, that wish me evil.

3 Let them for their reward be soon brought to shame: that cry over me, There, there.

4 But let all those that seek thee, be joyful and glad in thee: and let all such as delight in thy salvation, say alway, The Lord be praised.

5 As for me, I am poor and in misery: haste thee unto me, O God.

6 Thou art my helper and my redeemer: O Lord, make no long tarrying.

Morning Prayer.

Psalm 71. In te, Domine, speravi.

IN thee, O Lord, have I put my trust, let me never be put to confusion: but rid me, and deliver me in thy righteousness; incline thine ear unto me, and save me.

2 Bethou my strong hold, whereunto I may alway resort: thou hast promised to help me, for thou art

hoopende barre/ die de klaantwen berdeeld.

33 De zagtmoedige dit gezien hebende/ zullen zig verbliden; en gy die God zoekt/ uieder herte zal lehen.

34 Want de Heere hoord de nooddzuchtige; en hy veragt syne gebangene niet.

35 Dat hem ynnzen/ den hemel en de aarde; de seen/ en al wat daer in wysemeld.

36 Want God zal Zion verlossen/ en de steden van Juda bouwen; en aldaar zullen zy woonen en haar erfshk bezitten;

37 En het zaad syner knechten zal haar verheer; en de liefhebbers syns Naams zullen daar in wonen.

Deus, in adiutorium.

Hast u/ O God/ om my te verlossen; O Heere/ tot myner hulpe.

2 Laat ze beschaamt en schaamvond worden/ die myne ziele zoeken; laat ze achterwaards gedreven en te schande worden/ die lust hebben aan myn kwaad.

3 Laat ze te rugge keeren tot loon haarer beschaminge/ die daar zegen/ Ha/ ha!

4 Laat in u blydshk en verblidshk syn/ alle die u zoeken; laat de liefhebbers uwes heils gedinnighshk zegen/ God zy groot gemaakt!

5 Nog ik ben elendig en nootduchtig; O God/ haast u tot my.

6 Gy zyt myn hulpe en myn beschuyder; Heere/ vertoefst niet.

Morgenlof.

In te, Domine, speravi.

Op u/ O Heere/ betrouwtshk; laat my niet beschaamt worden in eeuwigheid. Weet my doozuwe gerechtigheid/ en bezynd my; weigd uwe oore tot my/en verlost my.

2 Weest my tot een rotssteen/ uit daar in te woonen/ om gedinnighshk daar in te gaan; Gy hebt bevestigd my

my house of defence and my castle.

3 Deliver me, O my God, out of the hand of the ungodly: out of the hand of the unrighteous and cruel man.

4 For thou, O Lord God, art the thing that I long for: thou art my hope, even from my youth.

5 Through thee have I been holden up ever since I was born: thou art he that took me out of my mothers womb; my praise shall be always of thee.

6 I am become as it were a monster unto many: but my sure trust is in thee.

7 O let my mouth be filled with thy praise: that I may sing of thy glory and honour all the day long.

8 Cast me not away in the time of age: forsake me not when my strength faileth me.

9 For mine enemies speak against me, and they that lay wait for my soul, take their counsel together, saying: God hath forsaken him, persecute him, and take him, for there is none to deliver him.

10 Go not far from me, O God: my God, hasten thou to help me.

11 Let them be confounded and perish, that are against my soul: let them be covered with shame and dishonour that seek to do me evil.

12 As for me, I will patiently abide all way: and will praise thee more and more.

13 My mouth shall daily speak of thy righteousness and salvation: for I know no end thereof.

14 I will go forth in the strength of the Lord God: and will make mention of thy righteousness only.

15 Thou, O God, hast taught me from my youth up until now: therefore wil I tell of thy wondrous works.

geven om my te berlossen; want gy zyt myne steunroet en myn burch.

3 Myn God/ behypt my van de hand des godloosen; van de hand des genen die verkeerdelyk handeld/ en des opgeblazen.

4 Want gy zyt myne vertroogtinge/ Heere/ Heere; myn vertrouwen van myner jeugd aan.

5 Op u heb ik gesteynd van den buik aan; van myns moeders ingewand aan zyt gy myn uithelper myn lof is geduuriglyk van u.

6 Ik ben beelen als een wonder geweest; doch gy zyt myne sterke toeblyt.

7 Laat myne mond verheuld worden met uw lof; den gantschen dag met uwe heerlijkheid.

8 Berouwt my niet in den tyd des ouderdoms; en berlaat my niet/ terwyle myne kragt vergaat.

9 Want myne vyanden spreken van my; en die op myne ziele loeren/ beraadslagen te samen/ zeggende: God heeft hem verlaten; jaget na/ en grijpt hem/ want daar is geen berlosser.

10 O God/ weest niet verre van my; myn God/ haast u tot myner hulpe.

11 Laat ze beschaamd worden/ laat ze verterd worden/ die myne ziele tegen syn; laat ze met schande overdekt worden/ die myn klwaad zoeken.

12 Dog ik zal geduuriglyk hoopen; en zal uwe lof noch grooter maken.

13 Myn mond zal uwe gerechtigheid vertellen/ den gantschen dag uwe heil; hoewel ik de getalen niet weet.

14 Ik zal heeren gaan in de mogendheden des Heeren Heeren; ik zal uwe gerechtigheid vertellen/ uwe alleen.

15 O God/ gy hebt my geleerd van myner jeugd aan; en tot nog toe verkondige ik uwe wonderen.

16 Forsake me not, O God, in mine old age; when I am gray-headed: until I have shewed thy strength unto this generation; and thy power to all them that are yet for to come.

17 Thy righteousness, O God, is very high: and great things are they that thou hast done; O God, who is like unto thee?

18 O what great troubles and adversities hast thou shewed me! and yet didst thou turn and refresh me: yea, and broughtest me from the deep of the earth again.

19 Thou hast brought me to great honour: and comforted me on every side.

20 Therefore will I praise thee and thy faithfulness, O God, playing upon an instrument of musick: unto thee will I sing upon the harp; O thou holy One of Israel.

21 My lips will be full when I sing unto thee: and so will my soul whom thou hast delivered.

22 My tongue also shall talk of thy righteousness all the day long: for they are confounded and brought unto shame, that seek to do me evil.

Psalm 72. *Deus, judicium.*

Give the King thy judgments, O God: and thy righteousness unto the King's son.

2 Then shall he judge thy people according unto right: and defend the poor.

3 The mountains also shall bring peace: and the little hills righteousness unto the people.

4 He shall keep the simple folk by their right: defend the children of the poor; and punish the wrong-doer.

5 They shall fear thee as long as the sun and moon endureth: from one generation to another.

6 He shall come down like the rain into a fleece of wool: even as the drops that water the earth.

16 Daarom ook / teertuipen de onberdom en gruygheid daar is / herlaet my niet / O God! tot dat ik dezen geslachte bekeondige uwen arm; allen nakomelingen uwe magt.

17 Ook is uwe gerechtigheid / O God / tot in de hoogte; Sy die groote dingen gedaen hebt: O God / wie is u gelijc?

18 Sy die my veel benaantoden en kwaaden hebt doen zien / zult my weder levendig maken: en zult my weder ophalen uit de afgronden der aarde.

19 Sy zult myne grootheid bevergroeden / en my rondom beverroesten.

20 Ook zal ik u loven met het instrument der lute / uwe trouwe / myn God; ik zal u psalmzingen met de harpe / O heilige Israels!

21 Myne lippen zullen smeken / wanneer ik u zal psalmzingen; en myne ziele / die ghy verlost hebt.

22 Ook zal myne tonge uwe gerechtigheid den gansen dag uitspreken: want gy zyn beschaamd / want gy zyn schaamrood geworden / die myn kwaad zoeken.

Deus, judicium.

O God / geest den Koning uwe regten; en uwe gerechtigheid den Zoon des Konings.

2 Zo zal hy uwe volk richten met gerechtigheid: en uwe elendige met recht.

3 De bergen zullen den volken heden dragen; ook de heuvelen met gerechtigheid.

4 Hy zal de elendige des volks richten / hy zal de kinderen des nootdruftigen verlossen; en den verdrukten verhooren.

5 Zy zullen al breezen / zo lange de Zonne en Maane zullen zyn / van geslagte tot geslagte.

6 Hy zal nederdalen als een regen op het nagevat; als de hopen den de aarde bevoogtigen.

7 In his time shall the righteous flourish: yea, and abundance of peace, so long as the moon endureth.

8 His dominion shall be also from the one sea to the other: and from the flood unto the world's end.

9 They that dwell in the wilderness, shall kneel before him: his enemies shall lick the dust.

10 The kings of Tharlis, and of the isles shall give presents: the kings of Arabia and Saba shall bring gifts.

11 All kings shall fall down before him: all nations shall do him service.

12 For he shall deliver the poor when he crieth: the needy also, and him that hath no helper.

13 He shall be favourable to the simple and needy: and shall preserve the souls of the poor.

14 He shall deliver their souls from falsehood and wrong: and dear shall their blood be in his sight.

15 He shall live, and unto him shall be given of the gold of Arabia: prayer shall be made ever unto him, and daily shall he be praised.

16 There shall be an heap of corn in the earth, high upon the hills: his fruit shall shake like Libanus, and shall be green in the city like grass upon the earth.

17 His Name shall endure for ever, his Name shall remain under the sun among the posterities: which shall be blessed through him, and all the heathen shall praise him.

18 Blessed be the Lord God, even the God of Israel: which only doth wondrous things;

19 And blessed be the Name of his Majesty for ever: and all the earth shall be filled with his Majesty. Amen, Amen.

7 In yzne dagen zal de rechtvaardige bloeyen / en de veelheid van vrede; tot dat de Maene niet meer zy.

8 En hy zal heerschen vande Zee tot aan de Zee; en van de flood tot aan de eindē der aarde.

9 D'Ingezetenē van dogte plaatsen zullen voor ym aangezichte liden: en yzne vyanden zullen het stof lecken.

10 De Koningen van Tharlis en de eilanden zullen geschenken aanbrengen; de Koningen van Scheba en Seba zullen vereeringen toebrengen.

11 Ja alle Koningen zullen sich voor hem nederbuigen; alle heidenen zullen hem dienen.

12 Want hy zal den noodbrustigen raden / die daar roept; misgaders den elendigen / en die geen helper heeft.

13 Hy zal den armen en noodbrustigen verschoonen; en de zielen der noodbrustigen verlossen.

14 Hy zal hare zielen van list en geweld beyyden; en hare bloed zal dierbaar ym in yzne oogen.

15 En hy zal leven; en men zal hem gebeden van 't goud van Scheba; en men zal gedurighlyk voor hem bidden: den gantschen dag zal men hem zegenen.

16 Is'er een hand vol hoorn in 't land op de hoogte der bergen; de brugt daar van zal ruyschen als de Libanon: en die van de stad zullen bloeyen als het kruid der aarde.

17 Ym naam zal ym tot in eeuwigheid; zo lange als 'er de Zonne is / zal ym naam van kind tot kind hoortgeplant worden; ende y zullen in hem gezegend werden: alle heidenen zullen hem welgelukzalig roemen.

18 Gelooft y de Heere God / de God Israels; die alleen wonderen doet!

19 En gelooft y de Naam yner heerlijkheid tot in eeuwigheid: en de gantsche aarde woode niet yne heerlijkheid veruuld: Amen / ja Amen.

Evangelij

Evening Prayer.

Psalm 73. *Quam bonus, Israel.*

Truely God is loving unto Israel:
even unto such as are of a clean
heart.

1 Nevertheless; my feet were al-
most gone: my treadings had well-
nigh sliped.

2 And why? I was grieved at the
wicked: I do also see the ungodly in
such prosperity.

3 For they are in no peril of death:
but are lusty and strong.

4 They come in no misfortune
like other folk: neither are they pla-
gued like other men.

5 And this is the cause that they are
so holden with pride: and overwhelm-
ed with cruelty.

6 Their eyes swell with fatness:
and they do even what they lust.

7 They corrupt other, and speak of
wicked blasphemy: their talking is
against the most High.

8 For they stretch forth their
mouth unto the heaven: and their
tongue goeth through the world.

9 Therefore fall the people unto
them: and therout suck they no
small advantage.

10 Tush, say they, how should
God perceive it: is there knowledge
in the most High?

11 Lo, these are the ungodly,
these prosper in the world, and these
have riches in possession: and I said,
Then have I cleansed my heart in vain,
and washed mine hands in inno-
cency.

12 All the day long have I been
punished: and chastened every mor-
ning.

13 Yes, and I had almost said even
as they: but lo, then I should have
condemned the generation of thy
children.

14 Then thought I to understand
this: but it was too hard for me.

15 Until I went into the sanctuary

Avondlof.

Quam bonus, Israel.

Immers is God Israel goed;
den genen die rein van herten syn.

2 Maar my aangaende / myne
voeten waren bijna uitgevoren, my-
ne treden waren bykans uitgeschoten.

3 Want ik was nydig op de dwa-
ze; ziende der godloozen vreesde.

4 Want daer syn geen handen tot
haren dood toe; en hare kragt is fris.

5 Zy syn niet in de moeite als an-
dere menschen; ende worden niet an-
dere menschen niet geplaagt.

6 Daarom omringtze de hoobaer-
dye als een keten; het geweld bedekt-
ze als een gelwaad.

7 Haare oogen wuilen uit van het;
zy gaan de inbeeldingen des herten te
boven.

8 Zy mergelen de lieden uit / en
spychen booslyk van verdukkinge:
zy spychen uit den hoogte.

9 Zy zetten hare mond tegen den
hemel; en hare tonge wandelt op der
aerden.

10 Daarom keerd zich syn volk
hier toe / als hen wateren eens bollen
bekers worden uitgezinkt.

11 Datze zeggen / Hoe zoud'er
God weten? en zoud'er wetenschap
syn by den Alderhoogsten?

12 Ziet / deze syn godloos; noch-
tans hebben zy ruste in de wereld / zy
hermeenighuudigen het hermoogen.
Immers heb ik te vergeefse myn
herte gezubert / en myne handen in
onschuld gewassen:

13 Dewyl ik den gantschen dag
geplaagt ben; en myne straffinge is
'er alle morgens.

14 Indien ik zoude zeggen / Ik
zal ook also spychen: ziet / zo zoud'
ik trouwloos syn aan 't geslagte
uwer kinderen.

15 Want heb ik gebagt om dit
te mogen verstaen: maar het was
moeite in myne oogen:

16 Tot dat ik in Gods Heiligdom

of God: then understood I the end of these men;

17 Namely, how thou dost set them in slippery places: and castest them down, and destroyest them.

18 O how suddenly do they consume: perish, and come to a fearful end!

19 Yea, even like a dream when one awaketh: so shalt thou make their image to vanish out of the city.

20 Thus my heart was grieved: and it went even through my reins.

21 So foolish was I, and ignorant: even as if were a beast before thee.

22 Nevertheless, I am alway by thee: for thou hast holden me by my right hand.

23 Thou shalt guide me with thy counsel: and after that receive me with glory.

24 Whom have I in heaven but thee: and there is none upon earth that I desire in comparison of thee.

25 My flesh and my heart faileth: but God is the strength of my heart, and my portion forever.

26 For lo, they that forsake thee shall perish: thou hast destroyed all them that commit fornication against thee.

27 But it is good for me to hold me fast by God, to put my trust in the Lord God: and to speak of all thy works in the gates of the daughter of Zion.

Psalm 74. Ut quid, Deus?

O God, wherefore art thou absent from us so long: why is thy wrath so hot against the sheep of thy pasture?

2 O think upon thy congregation: whom thou hast purchased, and redeemed of old.

3 Think upon the tribe of thine inheritance: and mount Zion wherein thou hast dwelt.

4 Lift up thy feet, that thou mayst

men inging; ende op haar einde merkte.

17 Inimmers zet gy ze op gladde plaatsen: Gy doetze vallen in verwoestingen.

18 Hoe worden zy als in een oogenblik tot verwoestinge! nemen een einde/ woedente niete van verschrikkingen!

19 Als een droom na het ontwaken: als gy opwaakt / O Heere/ dan zult gy haar beeld veragten.

20 Als myn herte opgezwoollen was/ en ik in myne nieren geprikkeld wierd:

21 Doe was ik onberuustig / ende wiste niets: ik was een groot beest by u.

22 Ik zal dan gedurighlyk by u zyn: gy hebt myne rechterhand gebat.

23 Gy zult my leiden door uwen raad: en daar na zult gy my in heerlijkheid opneemen.

24 Wien heb ik neffens u in den hemel? neffens u lust my ook niets op der aarden.

25 Bezwocht myn vlees en myn herte/ zo is God de rotssteen myns herten/ en myn deel in eeuwigheid.

26 Want ziet / die berce van u zyn/ zullen bergaen: Gy roeid uit alle die van u af hoereerd.

27 Maar my aangaande; 't is my goed/ na by God te wezen: ik zet myn betrouwen op den Heere Heere/ om alle uwe werckente vertellen.

Ut quid, Deus, repulisti?

O God / waarom verstoof gy in eeuwigheid? waarom zoude uwe toorn rooken tegen de schaapen uwer weide?

2 Gedenkt aan uwe Vergaderinge/ die gy van ouds verworpen hebt;

3 De roede uwer erffentisse die gy verlost hebt; den berg Zion/ daar op gy gewoond hebt.

4 Heft uwe voeten op tot de eeu-

ur-

utterly destroy every enemy: which hath done evil in thy sanctuary.

3 Thine adversaries roar in the midst of thy congregation: and set up their banners for tokens.

6 He that hewed timber afore out of the thick trees: was known to bring it to an excellent work.

7 But now they break down all the carved work thereof: with axes and hammers.

8 They have set fire upon thy holy places: and have defiled the dwelling-place of thy Name even unto the ground.

9 Yea, they said in their hearts, let us make havock of them altogether: thus have they burnt up all the houses of God in the land.

10 Wee see not our tokens, there is not one prophet more: no, not one is there among us, that understandeth any more.

11 O God, how long shall the adversary do this dishonour: how long shall the enemy blaspheme thy Name, forever?

12 Why withdrawest thou thy hand: why pluckest thou not thy right hand out of thy bosom to consume the enemy?

13 For God is my King of old: the help that is done upon earth, he doth it himself.

14 Thou didst divide the sea through thy power: thou brakest the heads of the dragons in the waters.

15 Thou smotest the heads of Leviathan in pieces: and gavest him to be meat for the people in the wilderness.

16 Thou broughtest out fountains and waters out of the hard rocks: thou didst up mighty waters.

17 The day is thine, and the night is thine: thou hast prepared the light and the sun.

18 Thou hast set all the borders of the earth: thou hast made summer and winter.

twige vertwoestingen; de brand heeft alles in het Heiligdom verdoorven.

5 Uw weberpartijders hebben in 't midden van uw vergaderplaatsen gebouwd; zij hebben hare tekenen tot tekenen gesteld.

6 Een ieder werd'er bekend / als eendie de blyen om hooge aanbrenge in de dichtigheid van een geboomte.

7 Also hebben zij mi der zelfvergrabeerselent zamen met houtweelen en brukhamers in stukken geslagen.

8 Zij hebben uw Heiligdommen in 't vuur gezet; ter aarden toe hebben zij de wooningen uwes Naams ontheiligt.

9 Zij hebben in haar herte gezegd: Laatze ons te zamen uitplunderen; Zij hebben alle Gods vergaderplaatsen in den lande verbrand.

10 Wij zien onze tekenen niet; Daar is geen Propheet meer; noch iemand by ons / die wete hoe lange.

11 Hoe lange / O God / zal de weberpartijder smaden? zal de brand uw Naam in eeuwigheid lasteren?

12 Waarom trekt Gij uw hand / ja uw rechterhand af? Trekt ze uit het midden van uwen hozen / maakt een einde.

13 Evenwel is God mijn Koning van ouds af; die verlossingen werkt in 't midden der aarden.

14 Gij hebt door uw sterkte de zee gespleten: Gij hebt de koppen der Draken in de wateren verbroken.

15 Gij hebt de koppen des Leviathans verplettert: Gij hebt hem tot spijze gegeven den volken in dorre plaatsen.

16 Gij hebt een fonteyn en beke gekloven: Gij hebt sterke rivieren uitgedraagt.

17 De dag is uw / ook is de nacht uw: Gij hebt het licht en de Zonne bereid.

18 Gij hebt alle de palen der aarde gesteld: Zomer en winter die hebt gij gesoformeerd.

19 Remember this, O Lord, how the enemy hath rebuked: and how the foolish people hath blasphemed thy Name,

20 O deliver not the souls of thy turtle-dove unto the multitude of the enemies: and forget not the congregation of the poor forever.

21 Look upon the covenant: for all the earth is full of darknes, and cruel habitations,

22 O let not the simple go away ashamed: but let the poor and needy give praise unto thy Name,

23 Arise, O God, maintain thine own cause: remember how the foolish man blasphemeth thee daily.

24 Forget not the voice of thine enemies: the presumption of them that hate thee, increaseth ever more and more.

Morning Prayer.

Psalm 75. Confitebimur tibi.

UNto thee, O God, do we give thanks: yea, unto thee do we give thanks.

2 Thy name also is so high; and that do thy wondrous works declare.

3 When I receive the congregation: I shall judge according unto right.

4 The earth is weak, and all the inhabitants thereof: I hear up the pillars of it.

5 I said unto the fools, Deal not so madly: and to the ungodly, Set not up your horn.

6 Set not up your horn on high: and speak not with a stiff neck.

7 For promotion cometh neither from the east, nor from the west: nor yet from the south,

8 And why? God is the Judge: he putteth down one, and setteth up another.

9 For in the hand of the Lord there

19 Gedenkt hier aan: De hyant heeft den Heere gesmaad: en een dwaas volk heeft uwen Naam gelasteret.

20 En geest aan het wild gebiet: de ziele uwer tortelduive niet over: den hoop uwer elendigen vergeet niet in eeuwigheid.

21 Hantsjontud het verbond: want de duistere plaatsen des lands zijn vol wooningen d'angewild.

22 Laat de verdrukten niet beschaamd wederkeeren: Laat de elendige en noodlijdige uwe Naam prijzen.

23 Staat op / O God / twist uwe tuchtzake: Gedenkt der smaadheid / die u van den dwazen wederwaard d'angastchen dag.

24 Vergeet niet den geroeps uwer werckspijders: het getier derge: ner die tegen u opstaan klint gesduntygh op.

Morgenlof.

Confitebimur tibi.

Wilt loven u / O God / wilt loven /

2 Dat uwe Naam naby is: men verterst uwe wonderen.

3 Als ik het bestemde ampt zal ontfangen hebben: zo zal ik gantsch recht rigten.

4 Het land en alle zyne inwoonders waren versmolten: maar ik hebbe zyne pylaaren vast gemaekt / Sela!

5 Ik hebbe gezegd tot de onzinnige / Weest niet onzinnig; en tot de godloze / Verhoogt den hoorn niet.

6 En verhoogt uwe hoorn niet om hooge; en spreek niet met styden halze.

7 Want het verhoogen komt niet uit het Oosten / nog uit het Westen / nog uit de Woestijne.

8 Maar God is Rigger: Hy vernebert dezen / en verhoogt genen.

9 Want in des Heeren hand is een

in a cup, and the wine is red : it is full mixt, and he poureth out of the same.

10 As for the dregs thereof : all the ungodly of the earth shall drink them, and suck them out.

11 But I will talk of the God of Jacob : and praise him for ever.

12 All the horns of the ungodly also will I break : and the horns of the righteous shall be exalted.

Psalm 76. Notus in Iudaea.

IN Jury is God known : his Name is great in Israel.

2 At Salem is his tabernacle : and his dwelling in Sion.

3 There brake he the arrows of the bow : the shield, the sword, and the battle.

4 Thou art of more honour and might : than the hills of the robbers.

5 The proud are robbed, they have slept their sleep : and all the men whose hands were mighty, have found nothing.

6 At thy rebuke, O God of Jacob : both the chariot and horse are fallen.

7 Thou, even thou art to be feared : and who may stand in thy sight, when thou art angry ?

8 Thou didst cause thy judgment to be heard from heaven : the earth trembled, and was still,

9 When God arose to judgment : and to help all the meek upon earth.

10 The fierceness of man shall turn to thy praise : and the fierceness of them shalt thou refrain.

11 Promise unto the Lord your God, and keep it, all ye that are round about him : bring presents unto him that ought to be feared.

12 He shall refrain the spirit of

becker / ende de wijn is beroerd / vol van mengelinge / en hy schenkt daar uit :

10 Dog alle godlooze der aarden zullen zyne broezemen uitzuigende binken.

11 En ik zal 't in eeuwigheid berondigen : ik zal den God Jacobs Psalmingen.

12 En ik zal alle hoornen der godloozen afhoutwen : de hoornen der rechtveerdigen zullen verhoogt worden.

Notus in Iudaea.

God is bekend in Iudaea : zyn Naam is groot in Israel.

2 En in Salem is zyne hutte ; en zyne wooninge in Zion.

3 Aldaar heeft hy verbroken de heilige pijlen van den boog ; den schild en het zwaard / en den krijg / Sela !

4 Gy zyt doozluttiger en heerscher / dan de rooſt bergen.

5 De stoutheilige zyn beroofd geworden ; zy hebben hare slaap geslumerd : en geene van de dappere mannen hebben hare handen gebonden.

6 Van uſchelden / O God Jacobs / is 't zamen wagen en paard in slaap gezonken.

7 Gy / vreeslyk zyt gy : en wie zal uwe aangezichte beſtaan / van den tyd uwer toorns af ?

8 Gy deed een oordeel hooren uit den Hemel : de aarde vreesde en werd ſtille :

9 Als God opſtond ten oordeel / om alle zagnoeſdige der aarden te verloffen / Sela !

10 Want de grimmigheid der menſchen zal u loſlyk maken ; het overblyſel der grimmigheden zult gy opbinden.

11 Doet geloſtenen betaaltze den Heere uwen God / alle gy die rontom hem zyt : Laatzedien die te vreezen is / geſchenken brengen.

12 Die den geest der Woſten als princes :

princes: and is wonderful among the kings of the earth.

Psalm 77. Voce mea ad Dominum.

I Will cry unto God with my voice: even unto God will I cry with my voice, and he shall hearken unto me.

2 In the time of my trouble I fought the Lord: my sore ran, and ceased not in the night-season; my soul refused comfort.

3 When I am in heaviness, I will think upon God: when my heart is vexed, I will complain.

4 Thou holdest mine eyes waking: I am so feeble that I cannot speak.

5 I have considered the days of old: and the years that are past.

6 I call to remembrance my song: and in the night I commune with mine own heart, and search out my spirits.

7 Will the Lord absent himself for ever: and will he be no more entreated?

8 Is his mercie clean gone for ever: and is his promise come utterly to an end for evermore?

9 Hath God forgotten to be gracious: and will he shut up his loving kindness in displeasure?

10 And I said, It is mine own infirmity: but I will remember the years of the right hand of the most High.

11 I will remember the works of the Lord: and call to mind thy wonders of old time.

12 I will think also of all thy works: and my talking shall be of thy doings.

13 Thy way, O God, is holy: who is so great a God as our God?

14 Thou art the God that doth wonders: and hast declared thy power among the people.

15 Thou hast mightily delivered thy people: even the sons of Jacob and Joseph.

duiben affijnd: die den koningen der aerde inzessijk is.

Voce mea ad Dominum.

Mine stemme is tot God; en ik roep: mine stemme is tot God/ en hy zal de oore tot mynelgen.

2 En dage myner benaantothed zagt ik den Heere: myn hand was des nagts uitgestrekt/ ende liet niet af/ myne ziele weigerde getroost te worden.

3 Dagt ik aan God/ zo maakte ik misbaar: peinsde ik/ zo werd myne ziele overshelpt/ Sela!

4 Gy hielt myne oogen wakende; ik was verflagen/ ende spak niet.

5 Ik overdagte de dagen van onds: de jaren der eeuwen.

6 Ik dagte aan myn snarenspeel/ in den nacht overleide ik in myn herte; en myn geest onderzocht.

7 Zal dan de Heere in eeuwigheden verstoeten? en voortaan niet meer goetgunstig syn?

8 Hond zyne goedertierenheid in eeuwigheid op? heeft de toezegginge een einde/ van geslagte tot geslagte?

9 Heeft God vergeten genadig te syn? heeft hy zyne barmhertigheden door toezne toegesloten? Sela!

10 Daar na zeld ik; dit krenkt my: maar de rechterhand des Alderhoogsten veranderd.

11 Ik zal der daaden den Heeren gedenken: Ja ik zal gedenken uwer wonderen van ouds her.

12 En zal alle uwe werken bestragten/ en van uwe daaden spreken.

13 O God! uwe weg is in het Heiligdom: wie is een groot God/ gelyk God?

14 Gy zyt die God/ die wonder doet: Gy hebt uwe sterkte bekend gemaakt onder de volken.

15 Gy hebt uwe volk door uwe arm verlost; de kinderen Jacobs en Joseph/ Sela!

16 The waters saw thee, O God, the waters saw thee, and were afraid: the depths also were troubled.

17 The clouds poured out water, the air thundred: and thine arrows went abroad.

18 The voice of thy thunder was heard round about: the lightnings shone upon the ground, the earth was moved and shook withall.

19 Thy way is in the sea, and thy paths in the great waters: and thy footsteps are not known.

20 Thou leddest thy people like sheep: by the hand of Moses and Aaron.

Evening Prayer.

Psalm 78. Attendite, popule.

Hear my law, O my people: incline your ears unto the words of my mouth.

2 I will open my mouth in a parable: I will declare hard sentences of old;

3 Which we have heard and known: and such as our fathers have told us;

4 That we should not hide them from the children of the generations to come: but to shew the honour of the Lord, his mighty and wonderful works that he hath done.

5 He made a covenant with Jacob, and gave Israel a law: which he commanded our forefathers to teach their children;

6 That their posterity might know it: and the children which were yet unborn;

7 To the intent, that when they came up: they might shew their children the same;

8 That they might put their trust in God: and not to forget the works of God, but to keep his commandments;

9 And not to be as their forefathers,

16 De wateren zagen U / O God / de wateren zagen U / 30 beesden: ook waren de afgronden beroerd.

17 De dikke wolken gieten water uit; de bodenste wolken gaven gesuid; ook gingen uw ppen daar heen.

18 't Geluid uwes donders was in dit ronde; de blicmen verlichteden de waereld; de aarde werd beroerd en vaberde.

19 Uw weeg was in de zee / en uw pad in groote wateren; en uw voetstappen werden niet bekend.

20 Gy leidet uw volk als een kudde; door de hand van Moze en Aaron.

Avondlof.

Attendite, popule.

O myn volk / neem myne leere ter ooren; heft u ieder ooren tot de redenen myns monds.

2 Ik zal myne mond opdoen met spreken: ik zal verborgenheden overbloedelikh uitstooten / van ouds her.

3 Die wy gehoord hebben en wetten / ende onze vaders ons vertellen hebben.

4 Wy zullen 't niet verbergen voor hare kinderen / voor het nabolgende geslagt / vertellende de lofpheden des Heeren; en zyne sterkheid / en zyne wonderen / die hy gedaen heeft.

5 Want hy heeft een getuigenisse opgericht in Jacob: ende een wet gestelt in Israel / die hy onzen vadersen geboden heeft; dat zy ze haren kinderen zouden bekend maken.

6 Op dat het nabolgende geslagte die weten zoude; de kinderen die gehooren zouden worden:

7 En zouden opstaan en vertellen ze haren kinderen.

8 En dat zy hare hope op God zouden stellen / en Gods daden niet vergeten; maar zyne geboden bewaren.

9 En dat zy niet zouden worden
Cc 5 a faith.

a faithless and stubborn generation: a generation that set not their heart aright, and whose spirit cleaveth not stedfastly unto God;

10 Like as the children of Ephraim: who being harnessed, and carrying bows, turned themselves back in the day of battle.

11 They kept not the covenant of God: and would not walk in his law;

12 But forgot what he had done: and the wonderful works that he had shewed for them.

13 Marvellous things did he in the sight of our forefathers, in the land of Egypt: even in the field of Zoan.

14 He divided the sea, and let them go through: he made the waters to stand on an heap.

15 In the day-time also he led them with a cloud: and all the night through with a light of fire.

16 He clave the hard rocks in the wilderness: and gave them drink thereof, as it had been out of the great depth.

17 He brought waters out of the stony rock: so that it gushed out like the rivers.

18 Yet for all this they sinned more against him: and provoked the most Highest in the wilderness.

19 They tempted God in their hearts: and required meat for their lust.

20 They spake against God also, saying: Shall God prepare a table in the wilderness?

21 He smote the stony rock indeed, that the water gushed out, and the streams flowed withall: but can he give bread also, or provide flesh for his people?

22 When the Lord heard this, he was wroth: so the fire was kindled in Jacob, and there came up heavy displeasure against Israel;

gelyph hare baders; een wederhoorig en wederspanning geslagte / een geslagte / dat syn herte niet rigtede / en welkers geest niet getrouwt was met God.

10 De kinderen Ephraims / gewapende boogschutters / keerden om ten dage des streyds.

11 Zy hielden Gods verbond niet / en weigerden te wandelen in synet wet.

12 En zy vergaten synet daden; en synet wonderen / die hy hen hadde doen sien.

13 Dooy hare vaderen hadde hy wonder gedaan; in Egyptenland / in den velde Zoans.

14 Hy kloofde de Zee / en verderc haar dooy gaan; en de wateren deed hy staan als een hoop.

15 En hy leideze des daags met een wolke / en den gantschen nacht met een licht des vuurs.

16 Hy kloofde de rotzsteenen in de woestijne; en drenkteze overbloedig / als uit afgronden.

17 Want hy haagt stroomen booyt uit de steenroeze; en deed de wateren af dalen als rivieren.

18 Nog boeren zy toppers booyt tegen hem te zondigen: verbitterende den Alderhoogsten in de doore wilsdernisse.

19 En zy verzogten God in haare herte: begerende synne na haare lust.

20 En zy spraken tegen God / zy zeiden: Zoude God een tafel komen toerichten in de woestijne?

21 Ziet hy heeft den rotzsteen geslagen / dat 'er wateren uit vloeyden / en beken overbloedelyk uithzaken: zoude hy ook brood kommen geven? zoude hy synen volke vleesch toedeverden?

22 Daarom hoorde de Heere en werd verholgen: en een vuer werd ontfteken tegen Jacob / en toozinging ook op tegen Israel.

23 Because they believed not in God : and put not their trust in his help.

24 So he commanded the clouds above : and opened the doors of heaven.

25 He rained down Manna also upon them for to eat : and gavethem food from heaven.

26 So man did eat angels food : for he sent them meat enough.

27 He caused the east-wind to blow under heaven : and through his power he brought in the south-west-wind.

28 He rained flesh upon them as thick as dust : and feathered fowls like as the sand of the sea.

29 He let it fall among their tents : even round about their habitation.

30 So they did eat, and were well filled, for he gave them their own desire : they were not disappointed of their lust.

31 But while the meat was yet in their mouths, the heavy wrath of God came upon them, and slew the wealthiest of them : yea, and smote down the chosen men that were in Israel.

32 But for all this they sinned yet more : and believed not his wondrous works.

33 Therefore their days did he consume in vanity : and their years in trouble.

34 When he slew them, they sought him : and turned them early, and enquired after God.

35 And they remembered that God was their strength : and that the high God was their Redeemer.

36 Nevertheless, they did but flatter him with their mouth : and dissembled with him in their tongue.

37 For their heart was not whole with him : neither continued they stedfast in his covenant.

38 But he was so merciful, that he

23 Om dat zy in God niet geloofden / en op zyn heil niet vertrouwden,

24 Daar hy den wolken van boven gebod / en de deuren des hemels opende.

25 En regende op hen het Manna omte eten / engaf hen hemels hoop.

26 Een tegelikh at het brood der Magtigen : hy zond hen treekost tot verzadinge.

27 Hy dreef den Oostenwind voort in den hemel / en boorde de Zuidewind aan door zyne sterkte.

28 En regende op hen vleesch als stof / en gevulgel als vogelte als zand der zeen.

29 En dede 't vallen in 't midden zyns legers / rondom zyne wooningen.

30 Doe aten zy en werden zeer zat : zo dat hy hen haren lust roebagte. Zy waren nog niet verzeeind van hare lust :

31 Hare spyze was nog in haren mond / als Gods toorn tegen hen opging / dat hy van hare vetste doode / en de uitgelezene Israels nedervelde.

32 Zoben dit alles zondigden zy nog / ende geloofden niet / door zyne wonderen.

33 Dies deed hy haare dagen vergaan in ijdelheid / en haare jaren in verschikkinge.

34 Als hyze doode / zo braagden zy na hem ; en keerden weder / en zогten God vroeg.

35 En gedagten dat God haare rotssteen was ; en God de Alverhoogste haar verlosser.

36 En zy bleiden hem met haren mond ; en lofer hem met hare tonge.

37 Want haar herte was niet recht niet hem ; en zy waren niet getrouw in zyn verband.

38 Dog hy barmhertig zynde / forgave

forgave their misdeeds: and destroyed them not.

39 Yea, many a time turned he his wrath away: and would not suffer his whole displeasure to arise.

40 For he considered that they were but flesh: and that they were even a wind that passeth away, and cometh not again.

41 Many a time did they provoke him in the wilderness: and grieved him in the desert.

42 They turned back, and tempted God: and moved the holy One in Israel.

43 They thought not of his hand: and of the day when he delivered them from the hand of the enemy;

44 How he had wrought his miracles in Egypt: and his wonders in the field of Zoan.

45 He turned their waters into blood: so that they might not drink of the rivers.

46 He sent lice among them, and devoured them up: and frogs to destroy them.

47 He gave their fruit unto the caterpillar: and their labour unto the grasshopper.

48 He destroyed their vines with hail-stones: and their mulberry-trees with the frost.

49 He smote their cattle also with hail-stones: and their flocks with hot thunder-blots.

50 He cast upon them the fierceness of his wrath, anger, displeasure and trouble: and sent evil angels among them.

51 He made a way to his indignation, and spared not their soul from death: but gave their life over to the pestilence.

52 And smote all the firstborn in Egypt: the most principal and mightiest in the dwellings of Ham.

53 But as for his own people, he led them forth like sheep: and carried them in the wilderness like a flock.

54 He brought them out safely,

berzoende de ongerechtigheid / ende verboosze niet;

39 Maar wende diskwalis zyne toorn af / ende wekte zyne gantsche grimmigheid niet op.

40 En hy dagte dat zy vleesch waren: een wind die henen gaat en niet wederkeerd,

41 Hoe dikwils herbitterden zy hem in de woestijne! deden hem sinen te aan in de wildernisse!

42 Want zy kwaamen al weder en bezogten God; en stelden den Heiligen Israels een perk.

43 Zy dagten niet aan zyne hand; aan den dag / doe hyze van den wederpartijder verlosste.

44 Hoe hy zyne teekenen stelde in Egypten: en zyne wonderheden in den helde Zoan.

45 En hare bloeden in bloed veranderde; en hare stroomen / op dat zy niet zouden drinken.

46 Hy zond een vermenginge van ongedierte onder haar / dat haar verkeerde; en boosden die haar verdoeben.

47 En hy gaf haar gewas den kruidwoorn; en haren arbeid den spinnhaan.

48 Hy doode hare winstok door den hagel; en hare wilde opgeboomen door vyerigen hagelsteen.

49 Ook gaf hy haar vee den hagel ober: en hare beesten den vyerigen helen.

50 Hy zond onder hen de bittigheid zyns toorns / verholgentheid en verhoortheid en benaauwtheid; niet uitzendinge der boden van veel kwaads.

51 Hy woeg een pad voor zynen toorn; hy onttrok hare ziele niet van den doot; en haar gebierte gaf hy aan de pestilentie ober.

52 En hy sloeg al het eerstgeboorne in Egypten: het beginzel der krachten in de tenten Chams.

53 En hy boerde zyn volk als schapen; en leiddeze als een kudde in de woestijne.

54 Ja hy leiddeze zekerlyk / so dat-

that

that they should not fear: and overwhelmed their enemies with the sea.

55 And brought them within the borders of his sanctuary: even to his mountain, which he purchased with his right hand.

56 He cast out the heathen also before them: caused their land to be divided among them for an heritage, and made the tribes of Israel to dwell in their tents.

57 So they tempted and displeased the most high God: and kept not his testimonies;

58 But turned their backs, and fell away like their forefathers: starting aside like a broken bow.

59 For they grieved him with their hill-altars: and provoked him to displeasure with their images.

60 When God heard this, he was wroth: and took sore displeasure at Israel;

61 So that he forsook the tabernacle in Silo: even the tent that he had pitched among men:

62 He delivered their power into captivity: and their beauty into the enemies hand.

63 He gave his people over also unto the sword: and was wroth with his inheritance.

64 The fire consumed their young men: and their maidens were not given to marriage.

65 Their priests were slain with the sword: and there were no widows to make lamentation.

66 So the Lord awaked as one out of sleep: and like a giant refreshed with wine.

67 He smote his enemies in the hinder parts: and put them to a perpetual shame.

68 He refused the tabernacle of Joseph: and chose not the tribe of Ephraim;

69 But chose the tribe of Judah: even

ze niet breefden: want de zee hadde hare hyanden overdekt.

55 En Hy bracht ze tot de landen ziner heilichheid: tot dezen berg / dien zyne rechterhand verkreogen heeft.

56 En Hy verdroef door haar aanzicht de heidenen / en deed ze vallen in 't noot harer erfenis: en deed de stammen Israels in hare tenten woonen.

57 Maar zy verzogten en verbitsterden God den Alderhoogsten; en onderhielden zyne getuigenissen niet.

58 En zy toekten te rugge / en handelden trouwlooslyk / gelyk haare vaders: zy zyn omgekeerd als een bedriegelyke doge.

59 En zy verwekten hem tot toorn door haare hoogten; en verwekten hem tot puer door haare gesnevene heidenen.

60 God hoorde 't / en werd verolgen / en verfmade Israel zeer.

61 Dies heet Hy den Tabernakel te Silo; de Tente / die Hy tusschen een wooning gesteld hadde onder de menschen.

62 En Hy gaf zyne sterchte in de gevangenisse / en zyne heerschypheid in de hand des wederpartijders.

63 En Hy leverde zyn volk over ten zweerde / en werd verholgentegen zyne erfenis.

64 Het vuur verzerde hare Jongelingen; en haare jonge Dochters werden niet geprezen.

65 Hare Priesters vielen door het zweerd; en hare weduwen wonden niet.

66 Doe ontwaakte de Heere / als een slapende; als een held die nucht banden wip.

67 En Hy sloeg zyne wederpartijders aan 't achterste; Hy deed hen eeuwige schandheid aan.

68 Doch Hy verwierp de Tente Josephs; en de stam Ephraims verhoos Hy niet.

69 Maar Hy verkoos de stam-

she hill of Sion which he loved.

70 And there he built his temple on high: and laid the foundation of it like the ground which he hath made continually.

71 He chose David also his servant: and took him away from the sheeps folds.

72 As he was following the ewe great with young ones he took him: that he might feed Jacob his people, and Israel his inheritance.

73 So he fed them with a faithful and true heart: and ruled them prudently with all his power.

Morning Prayer.

Psalm 79. *Deus, venerunt.*

O God, the heathen are come into thine inheritance: thy holy temple have they defiled, and made Jerusalem an heap of stones.

2 The dead bodies of thy servants have they given to be meat unto the fowls of the air: and the flesh of thy saints unto the beasts of the land.

3 Their blood have they shed like water on every side of Jerusalem: and there was no man to bury them.

4 We are become an open shame to our enemies: a very scorn and derision unto them that are round about us.

5 Lord, how long wilt thou be angry: shall thy jealousy burn like fire for ever?

6 Pour out thine indignation upon the heathen that have not known thee: and upon the kingdoms that have not called upon thy Name.

7 For they have devoured Jacob: and laid waste his dwelling place.

8 O remember not our old sins, but have mercy upon us, and that soon: for we are come to great misery.

me Juda; den berg Zion / dien hy lief hadde.

70 En hy bouwde syn Heiligdom als hoogten; als de aarde / die hy geground heeft in eeuwigheid.

71 En hy verkoos synen knecht David; en nam hem van de schaaps hooijen.

72 Wan agter de zogende schape deed hy hem komen / om te weiden Jacob syn volk / en Israel syn erf-schap.

73 Och heeft hy ze gevoed na de oprechticheit synes herten: en heeft ze geleid met een zeer berispaadig be-leid syner handen.

Morgenlof.

Deus, venerunt.

O God / Heidenen syn gekomen in uwe erfentisse; sy hebben den Tempel uwer heilichheit becont-reinigt; sy hebben Jeruzalem tot steenhoopen gesteld.

2 Sy hebben de doode lichamen uwer knechten aan 't gevoelte des hemels tot spijze gegeven: het vlees uwer gunstigenooten aan 't gebiete des lands.

3 Sy hebben haar bloed rondom Jeruzalem als water vergooten / en daar was niemand die ze begroef.

4 Wy syn onzen naburen een smaadheid geworpen: een spot en schimp dien / die rondom ons syn.

5 Hoe lange / Heere / zult gy on-wijghen toogen? zal uwen roer als vuur branden?

6 Stop uwe grimmichheit niet over de Heidenen / die u niet kennen: en over de Koninghen / die uwen naam niet aanroepen.

7 Want men heeft Jacob opgege-ten; en sy hebben syn nesthe woe-ninge verwoestet.

8 Gedenkt ons der voorige mis-daden niet: haast u / laat uwe barm-hertigheden ons voorhoemen; want wy syn zeer duine geworden.

9. Hdy

9 Help us, O God of our salvation, for the glory of thy Name: O deliver us, and be merciful unto our sins for thy Namesake.

10 Wherefore do the heathen say: Where is now their God?

11 O let the vengeance of thy servants blood that is shed: be openly shewed upon the heathen in our light.

12 O let the sorrowful sighing of the prisoners come before thee: according to the greatness of thy power, preserve thou those that are appointed to die.

13 And for the blasphemy, where-with our neighbours have blasphemed thee: reward thou them, O Lord, seven-fold into their bosom.

14 So we that are thy people and sheep of thy pasture, shall give thee thanks for ever: and will always be shewing forth thy praise from generation to generation.

Psalm 80. Qui regis Israel.

Hear, O thou shepherd of Israel, thou that leadest Joseph like a sheep: shew thy self also; thou art seated upon the Cherubims.

2 Before Ephraim, Benjamin, and Manasse: stir up thy strength, and come, and help us.

3 Turn us again, O God: shew the light of thy countenance, and we shall be whole.

4 O Lord God of hosts: how long wilt thou be angry with thy people that prayeth?

5 Thou feedest them with the bread of tears: and givest them plentifulness of tears to drink.

6 Thou hast made us a very strife unto our neighbours: and our enemies laugh us to scorn.

7 Turn us again, thou God of hosts: shew the light of thy countenance, and we shall be whole.

8 Thou hast brought a vine out of

9 Help ons / O God onzes heil: ter onzake van de eere uwer naams; en red ons / en doet verzoeninge over onze zonden / om uwer Naams wille.

10 Waarom zouden de Heidenen zeggen / Waar is haar God?

11 Laat de wraake des vergotenen bloeds uwer knechten onder de Heidenen voor onze oogen bekend worden.

12 Laat het roem der gebangen voor uw aanschyn komen: behoud overig de kinderen des doods; na de grootheid uwer arm.

13 En geeft onzen naburen verbondig weder in haren schoot haars smaad / daar mede zij u / O Heere / gesmaadt hebben.

14 Zo zullen wij / uw volk / en de schapen uwer weide / u loven in eenwigheid / van geslagte tot geslagte; wij zullen uwen roem vertellen.

Qui Regis Israel.

O Herder Israels / neemt ter ooren: die Joseph als schapen leiort; die ridderschen de Cherubim zijt / verschijnd blinkende.

2 Welk uwe magt op voor het aangezicht van Ephraim / en Benjamin / en Manasse / en kom tot onze berlossinge.

3 O God / bring ons weder / en laat uw aanschyn lichten / zo zullen wij berlost worden.

4 O Heere / God der Heerschen / hoe lange zult gy rooken tegen 't gebed uwer volke?

5 Gy spijst ze met traanenvoedsel; en drenkt ze met traanen uit een drijling.

6 Gy hebt ons onzen naburen tot een roest gestelt / en onze vijanden spotten onder haar.

7 O God der Heerschen / bring ons weder / en laat uw aangezicht lichten / zo zullen wij berlost worden.

8 Gy hebt een wijnstok uit Egypte:

Egypt: thou hast cast out the heathen
and planted it.

9. Thou madest room for it: and
when it had taken root; it filled the
land.

10. The hills were covered with the
shadow of it: and the boughs thereof
were like the goodly cedar-trees.

11. She stretched out her branches
unto the sea: and her boughs unto
the river.

12. Why hast thou then broken
down her hedge: that all they that go
by pluck off her grapes?

13. The wild boar out of the wood
doth root it up: and the wild beasts
of the field devour it.

14. Turn thee again, thou God of
hosts, look down from heaven: be-
hold, and visit this vine;

15. And the place of the vineyard
that thy right hand hath planted: and
the branch that thou madest so strong
for thy self.

16. It is burnt with fire and cut
down: and they shall perish at the
rebuke of thy countenance.

17. Let thy hand be upon the man
of thy right hand: and upon the son
of man whom thou madest so strong
for thine own self.

18. And so will not we go back
from thee: O let us live, and we shall
call upon thy Name.

19. Turn us again; O Lord God
of hosts: shew the light of thy coun-
tenance, and we shall be whole.

Psalm 81. Exultate Des.

Sing ye merrily unto God our
strength: make a cheerful noise
unto the God of Jacob.

2. Take the psalm; bring hither the
tabret: the merry harp with the harp.

3. Blow up the trumpet in the new
moon: even in the time appointed,
and upon our solemn feast-day.

4. For this was made a statute for

ten overgehangt / hebt de Weiden
verdoogen / en hebt den zelven geplant.

9. Hy hebt de plantze voort hem be-
red; en syne wortelen doen in wortel-
len / so dat hy het land verdunde
heeft.

10. De bergen syt met syne schad-
dine bedekt getweest / en syne ran-
ken waren als eeder boomen Gods.

11. Hy schoot syne ranken uit tot
aan de zee / en syne scheuten tot aan
de riviere.

12. Daarom hebt gy syne minnen
doorgebroken / so dat alle die den
weg door hy gaan / haer plukken.

13. Het swijn uit den bosch heeft
hem uitgezoet; en t'wold den velds
heest hem afgetweest.

14. O God der Heerschen / heerd
dog weder / aanschouwd mit den he-
mel en giet / en bezoekt dezen wy-
stok;

15. Ende de stamme die uwe vog-
terhand geplant heeft / en dat om den
Zone dien gy al gesiekt hebt:

16. Hy is niet langer verbandt / sy
is afgehouden: sy komen om van
t'scheiden uwen aangesicht.

17. Uwe hand sy over den man
uwer rechterhand / over des mensche
Zone / dien gy al gesiekt hebt.

18. Zo zullen wy van al niet te rug-
ge keeren: behoud ons in t'leven /
so zullen wy uwen naam aan-
roepen.

19. O Heere / God der Heerscha-
ren! breng ons weder / laet ons
aansichyn lichten / so zullen wy uwer
loft woeden.

Exultate Des.

Zingt broefh Gode ons Sterk-
te: Juicht den God Jacobs.

2. Heft een Psalm op / en geest den
troumel: de lieflyke harp met de lust.

3. Blaast de bazuine in de nieuwe
Maan: ter bestender tyd op onzen
Feestdag.

4. Want dat is een inzettinge in
Moses:

Want King all after here

day
denen
plant
in les
doot
troude
se
van
sode
te tot
ot aan
naren
ie den
ien
sdeest
heids
heer
en be
kunn
de teg
na den
id / sp
in bar
mon
wiche
t.
te rug
lehen/
s aan
schas
at ym
op her
sterk
cous.
est den
de lutt.
meuwe
p onzen
tinge in
Israel